BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
12 N
21 17

9-3 9-44

Digitized by Google

STEPHANI BALUZII MISCELLANEORUM

LIBER SEPTIMUS,

Hoc eſt,

COLLECTIO VETERUM monumentorum quæ hactenus latuerant in variis codicibus ac bibliothecis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

LUTETIÆ PARISIORUM,

Per BIBLIOPOLARUM Societatem.

M. DCCXV.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Apud

Ludovicum Guerin,	viâ Jacobeâ, ſub imagine S. Thomæ Aquinatis.
Henricum Charpentier,	in areâ majore Palatii, ſub ſigno Boni Carpentarii.
Hilarium Foucault,	viâ Jacobeâ.
Michaelem David,	ad ripam Auguſtinianorum, ad inſigne Providentiæ.
Carolum Osmont,	viâ Jacobeâ, ſub Scuto Franciæ.
Carolum Robustel,	viâ Jacobeâ, ſub arbore Palmâ.
Michaelem Clousier,	ad ripam vulgò *Malaquais*, ſub ſigno Charitatis.
Gabrielem Martin,	viâ Jacobeâ, ad inſigne Stellæ.
Claudium Robustel,	viâ Jacobeâ, ſub imagine S. Joannis.
Nicolaum Simart,	viâ Jacobeâ, ſub ſigno Delphini.
Joannem Des Essartz,	viâ Jacobeâ, ſub imagine S. Proſperi, & ſub ſigno trium Virtutum.
Ant. Urbanum Coustelier,	ad ripam Auguſtinianorum.

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

SEPTIMUS iſte miſcellaneorum liber continet variorum argumentorum conſcriptiones, nimirum varia opuſcula veterum ſcriptorum eccleſiaſticorum, partim dogmatica, partim hiſtorica, varia Concilia, epiſtolas Pontificum Romanorum, & alia multæ curioſitatis.

Primo loco occurrit epiſtola Liciniani Epiſcopi Carthaginenſis in Hiſpania, edita quidem ab optimo viro Luca Dacherio in tomo ſecundo ſpicilegii, ſed valde mendoſa, utpote deſcriptâ ex libro mendis referto. Cùm itaque illam inveniſſem in veteri codice Mſ. Dominicanorum Baionenſium, in quo continentur libri Hieronymi & Gennadii de viris illuſtribus, liber paſtoralis ſancti Gregorii, expoſitio Bedæ in parabolas Salomonis, & tractatus Hierony- *anno* MDCLIX.

mi in Eccleſiaſtem, eam deſcripſi, & hinc mecum attuli Lutetiam. Adjunxi autem epiſtolam ſancti Gregorii ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem, quia integrior eſt in codice illo quàm in vulgatis editionibus. De Liciniano vide ea quæ jam alii multi retulerunt ex libro Iſidori Hiſpalenſis de ſcriptoribus eccleſiaſticis.

Sequitur epiſtola Paulini Patriarchæ Aquileienſis ad Karolum M. de geſtis in ſynodo Altinenſi, cujus fragmenta quædam extant in annalibus eccleſiaſticis & in tomis Conciliorum, ut illic monemus.

Epiſtola monachorum montis Oliveti ad Leonem Papam III. & iſtius ſymbolum fidei miſſum ad Eccleſias orientales. Sunt autem iſtic multa curioſa & utilia ad rem Chriſtianam & eccleſiaſticam illuſtrandam.

Capitulare ſecundum Theodulfi Epiſcopi Aurelianenſis inventum eſt in veteri codice Mſ. Eccleſiæ ſancti Martialis Lemovicenſis, in quo habentur plures tractatus Bedæ & expoſitio ſancti Hieronymi in Danielem. Poſt quæ ſequitur epiſtola prima ſynodalis Theodulfi, id eſt illud quod vocari ſolet capitulare. Deinde altera ejuſdem epiſtola ſynodalis, quæ eſt illa quam nunc damus.

Capitulari Theodulfi ſubjunximus varia Concilia nondum edita, quæ ſcio placitura hominibus eruditis. Inter ea verò poſui

decreta Alexandri Papæ III. in Concilio Turonenſi, quia non habentur integra in tomis Conciliorum, & quia illic edita non ſunt eo ordine quo ſcripta ſunt. Deſcripſi olim ex vetuſtiſſimo & optimo codice Mſ. bibliothecæ ſancti Germani de pratis in hac urbe Pariſienſi.

Addidi deinde aliquot epiſtolas Hadriani Papæ I. & quorundam ſequentium Pontificum quæ ſuam habent curioſitatem & illuſtrare poterunt hiſtoriam eccleſiaſticam; inter quas ſunt etiam duæ epiſtolæ ſcriptæ ad Gregorium Papam VII. non contemnendæ.

Ea eſt celebritas nominis Hildeberti Epiſcopi Cenomanenſis ut rei literariæ interſit ſcire quis ille fuerit. In geſtis Epiſcoporum Cenomanenſium ſcriptum eſt illum ex Lavarzinenſi caſtro mediocribus quidem ſed honeſtis exortum parentibus. Sed nemo hactenus invenit nomina parentum ejus. Ego verò puto me ea inveniſſe in chartulario Cenomanenſi Majoris monaſterii Turonenſis, in quo extat charta donationis quam quidam de Lavarzino caſtro vir in rebus agens Hildebertus nomine cum uxore ſua Herſinde fecit Majori monaſterio, cum conſenſu etiam filiorum ſuorum, Hildeberti videlicet, Salomonis, & Drogonis. Itaque licet exiſtimare Hildebertum Epiſcopum Cenomanen-

ſem fuiſſe filium Hildeberti & Herſindis. Iſtius rei teſtimonium extat in charta Hildeberti patris edita pag. 209.

In pagina 243. edita eſt charta Michaelis Epiſcopi Andegavenſis pro Eccleſia ſancti Juliani Turonenſis. Hanc ideo damus quia habet aliquid multùm ſingulare, quamvis non magni momenti. Diviſit ille eam in tria membra notata per hæc verba ex capite 26. libri Job: *Spiritus Domini ornavit cælos.*

In pagina 349. edita ſunt geſta Joannis Papæ VIII. quæ multùm illuſtrant epiſtolam 191. ejuſdem Papæ.

Poſtea ſequitur vita Innocentii Papæ IV. ſcripta à fratre Nicolao de Curbio ordinis Minorum poſtmodum Epiſcopo Aſiſinatenſi, qui fuit ejus capellanus & confeſſarius. Adjunxi varia excerpta ex regeſto anni ſexti pontificatus ejuſdem Papæ, in quibus multa ſunt valde opportuna ad illuſtrandam hiſtoriam eccleſiaſticam.

Vitam & epiſtolas Innocentii IV. ſequitur vita Eugenii IV. ſcripta ab auctore coætaneo, & bulla ejus adversùs Columnenſes admodum inimica.

Denique Æneæ Sylvii Senenſis oratio de morte Eugenii IV. & creatione Nicolai Papæ V. digna profectò quæ legatur ab hominibus eruditis & curioſis eccleſiaſticæ antiquitatis.

Agmen claudunt acta legationis à Rege Karolo VIII. miſſæ ad Innocentium Papam VIII. quæ eò lubentiùs edidi quòd inter legatos regios nominetur Robertus Gaguinus hiſtoriæ noſtræ ſcriptor & ſupremus magiſter ordinis ſanctiſſimæ trinitatis. Deſcripſi autem illa ex regeſto originali magni conſilii ejuſdem Regis.

ELENCHUS
EORUM QUÆ IN HOC VOLUMINE continentur.

Liciniani Epiſcopi Carthaginenſis epiſtola ad ſanctum Gregorium Papam. Pag. 1.
Ex veteri codice Mſ. Dominicanorum Baionenſium.
Paulini Patriarchæ Aquileienſis epiſtola ad Karolum M. p. 6.
Ex ſchedis v. c. Jacobi Sirmondi.
Epiſtola peregrinorum monachorum in monte Oliveti ad Leonem III. Papam. p. 12.
Symbolum orthodoxæ fidei ejuſdem Papæ Leonis. p. 18.
Ex veteri codice Mſ. Eccleſiæ S. Martialis Lemovicenſis.
Capitulare ſecundum Theodulfi Epiſcopi Aurelianenſis. p. 21.
Ex veteri codice Mſ. ejuſdem Eccleſiæ S. Martialis.
Hincmari Archiepiſcopi Remenſis epiſtola ad Ludovicum III. Regem Francorum. p. 47.
Ex veteri codice Mſ. Eccleſiæ Bellovacenſis.
Concilium Barcinonenſe habitum anno DCCCCVI. p. 51.
Concilium habitum apud ſanctum Tiberium anno DCCCCVII. p. 53.
Ex veteri codice Mſ. Eccleſiæ Auſonenſis.
Cæſarii Abbatis, qui ſe profitebatur Archiepiſcopum Tarraconenſem eſſe, epiſtola ad Joannem XIV. Papam. p. 59.
Concilium Romanum habitum anno DCCCCXCVIII. p. 62.
Ex archivo ejuſdem Eccleſiæ Auſonenſis.
Decreta Nicolai II. Papæ. p. 67.
Ex codice noſtro 91.
Concilium Romanum habitum anno MLXXXI. p. 69.
Ex codicibus noſtris 88. & 91.

Definitio quæ fuit inter Gothafredum Epiſcopum Magalonenſem & Petrum Abbatem Anianenſem in Concilio Claromontano anno M X C V. p. 70.
Ex archivo Epiſcopi Monſpelienſis.
Narratio de Concilio Nemauſenſi ſub Urbano Papa II. p. 71.
Ex archivo monaſterii Rivipullenſis.
Concilium Claromontanum anni MCXXX. p. 74.
Ex archivo regio Barcinonenſi.
Concilium Londinenſe habitum anno MCLI. p. 81.
Ex codice 3969. bibliotheca Colbertina.
Concilium Turonenſe ſub Alexandro Papa III. p. 84.
Ex veteri codice Mſ. monaſterii S. Germani de pratis.
Charta Concilii Turonenſis quæ miſſa fuit Epiſcopo Magalonenſi & Abbati Cluniacenſi. p. 87.
Ex chartulario monaſterii Cluniacenſis.
Narratio de forma & modo electionis factæ de Papa Martino V. in Concilio Conſtantienſi. p. 90.
Epiſtola Balthaſaris Coxæ ad Petrum de Luna Benedictum XIII. p. 97.
Ex codice 4252. bibliotheca regia.
Conventus Epiſcoporum Galliæ apud Melodunum anno MDXLVIII. p. 105.
Acta in Concilio Tridentino ſuper quæſtione de immaculata conceptione beatæ Mariæ virginis. p. 118.
Ex codice noſtro 307.
Epiſtola Adriani I. Papæ ad Fulradum & Magenarium. p. 120.
Ex codice 5034. bibliotheca Colbertina.
Cujuſdam Papæ, fortè ejuſdem Adriani, bulla de conceſſione fundi Apaniani. p. 121.
Ex codice 2576. ejuſdem bibliotheca Colbertina.

ELENCHUS
EORUM QUÆ IN HOC VOLUMINE continentur.

LIciniani Epiſcopi Carthaginenſis epiſtola ad ſanctum Gregorium Papam. Pag. 1.

Ex veteri codice Mſ. Dominicanorum Baionenſium.

Paulini Patriarchæ Aquileienſis epiſtola ad Karolum M. p. 6.

Ex ſchedis v. c. Jacobi Sirmondi.

Epiſtola peregrinorum monachorum in monte Oliveti ad Leonem III. Papam. p. 12.

Symbolum orthodoxæ fidei ejuſdem Papæ Leonis. p. 18.

Ex veteri codice Mſ. Eccleſiæ S. Martialis Lemovicenſis.

Capitulare ſecundum Theodulfi Epiſcopi Aurelianenſis. p. 21.

Ex veteri codice Mſ. ejuſdem Eccleſiæ S. Martialis.

Hincmari Archiepiſcopi Remenſis epiſtola ad Ludovicum III. Regem Francorum. p. 47.

Ex veteri codice Mſ. Eccleſiæ Bellovacenſis.

Concilium Barcinonenſe habitum anno DCCCCVI. p. 51.

Concilium habitum apud ſanctum Tiberium anno DCCCCVII. p. 53.

Ex veteri codice Mſ. Eccleſiæ Auſonenſis.

Cæſarii Abbatis, qui ſe profitebatur Archiepiſcopum Tarraconenſem eſſe, epiſtola ad Joannem XIV. Papam. p 59.

Concilium Romanum habitum anno DCCCCXCVIII. p. 62.

Ex archivo ejuſdem Eccleſiæ Auſonenſis.

Decreta Nicolai II. Papæ. p. 67.

Ex codice noſtro 91.

Concilium Romanum habitum anno MLXXXI. p. 69.

Ex codicibus noſtris 88. & 91.

Definitio quæ fuit inter Gothafredum Epiſcopum Magalonenſem & Petrum Abbatem Anianenſem in Concilio Claromontano anno MXCV. p. 70.

Ex archivo Epiſcopi Monſpelienſis.

Narratio de Concilio Nemauſenſi ſub Urbano Papa II. p. 71.

Ex archivo monaſterii Rivipullenſis.

Concilium Claromontanum anni MCXXX. p. 74.

Ex archivo regio Barcinonenſi.

Concilium Londinenſe habitum anno MCLI. p. 81.

Ex codice 3969. bibliotheca Colbertina.

Concilium Turonenſe ſub Alexandro Papa III. p. 84.

Ex veteri codice Mſ. monaſterii S. Germani de pratis.

Charta Concilii Turonenſis quæ miſſa fuit Epiſcopo Magalonenſi & Abbati Cluniacenſi. p. 87.

Ex chartulario monaſterii Cluniacenſis.

Narratio de forma & modo electionis factæ de Papa Martino V. in Concilio Conſtantienſi. p. 90.

Epiſtola Balthaſaris Coxæ ad Petrum de Luna Benedictum XIII. p. 97.

Ex codice 4252. bibliotheca regia.

Conventus Epiſcoporum Galliæ apud Melodunum anno MDXLVIII. p. 105.

Acta in Concilio Tridentino ſuper quæſtione de immaculata conceptione beatæ Mariæ virginis. p. 118.

Ex codice noſtro 307.

Epiſtola Adriani I. Papæ ad Fulradum & Magenarium. p. 120.

Ex codice 5034. bibliotheca Colbertina.

Cujuſdam Papæ, fortè ejuſdem Adriani, bulla de conceſſione fundi Apaniani. p. 122.

Ex codice 2576. ejuſdem bibliotheca Colbertina.

Gregorii Papæ VII. epiſtolæ quinque.
I. Ad Canonicos Eccleſiæ S. Hilarii Pictavienſis. p. 123.
Ex archivo ejuſdem Eccleſiæ.
II. Ad Canonicos Eccleſiæ Belvacenſis. p. 124.
Ex veteri codice Mſ. ejuſdem Eccleſiæ.
III. Ad Germanos. p. 125.
Ex codice 562. monaſterii S. Germani de pratis.
IV. Ad Henricum Epiſcopum Leodicenſem. p. 126.
Ex codice noſtro 91.
V. Ad Richardum Cardinalem Abbatem Maſſilienſem. p. 127.
Ex codice 5040. bibliothecæ Colbertinæ.
Epiſtola Willelmi Regis Anglorum ad Gregorium VII. Papam. p. 127.
Ex ſchedis v. c. Andreæ Ducheſnii.
Epiſtola B. Comitis Arelatenſis ad eundem Papam. p. 128.
Ex veteri codice Mſ. monaſterii Claravallenſis.
Urbani Papæ II. epiſtola ad ſuffraganeos Eccleſiæ Arelatenſis. p. 129.
Ejuſdem Papæ epiſtola ad Bernardum Archiepiſcopum Toletanum. p. 130.
Ex codice 4047. bibliothecæ Colbertinæ.
Ejuſdem Papæ epiſtola ad Willelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem. p. 130.
Paſchalis Papæ II. epiſtola ad Abbatem & monachos monaſterii Beccenſis. p. 131.
Ex codice 771. monaſterii S. Germani de pratis.
Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Robertum Epiſcopum Coventranum. p. 132.
Ex codice 3126. bibliothecæ Colbertinæ.
Ejuſdem Papæ epiſtola ad monachos ſancti Ægidii. p. 133.
Ex authentico monaſterii Cluniacenſis.

Digitized by Google

Ejuſdem Papæ epiſtola ad Willelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem. p. 134.

Ex codice 771. monaſterii S. Germani de pratis.

Ejuſdem Papæ epiſtola ad Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſem. p. 135.

Caliſti Papæ II. epiſtola ad Ludovicum VI. Regem Francorum. p. 117.

Ex codice Lamberti Epiſcopi Attrebatenſis.

Innocentii Papæ II. epiſtolæ duæ ad Abbatem & monachos Beccenſes. p. 138. 139.

Eugenii Papæ III. epiſtolæ duæ ad eoſdem. p 140.

Ex codice 771. monaſterii S. Germani de pratis.

Benedicti Papæ XII. declaratio ſuper ſtatu monachorum nigrorum. p. 142.

Ex veteri codice Mſ. bibliothecæ regiæ, & ex archivo monaſterii Montiſolivi in dioceſi Carcaſſonenſi.

Declaratio Clementis Papæ VI. ſuper ſtatutis Benedicti XII. erga monachos nigros. p. 152.

Ex veteri membrana noſtra Mſ.

Innocentii Papæ VI. declaratio ſuper iiſdem ſtatutis. p. 155.

Ex veteri codice Mſ. bibliothecæ regiæ.

Breve Innocentii Papæ VIII. ad Ludovicum de Ambaſia Epiſcopum Albienſem. p. 158.

Ex archivo Archiepiſcopi Albienſis.

Pragmaticæ ſanctionis ſublatæ querimonia vel paſſio. p. 160.

Ex codice 4675. bibliothecæ Colbertinæ.

Breve Pii Papæ V. adversùs Gilbertum Cognatum. p. 165.

Ex ſchedis v. c. Petri Franciſci Chiffletii.

Gregorii Papæ VIII. ſeu potiùs Burdini epiſtola ad Henricum V. Imperatorem. p. 167.

Ex codice 5040 bibliothecæ Colbertinæ.

Miracula B. Martini poſt ejus reverſionem. p. 169.

Ex ſchedis v. c. Andreæ Duchesnii.

Præceptum de Sablolio de Eccleſia ſancti Macuti. p. 195.

Præceptum de his quæ Hugo de Roceto dedit nobis apud Belleſſimum. p. 197.

Auctoramentum Ernaldi Epiſcopi Cenomannenſis de rebus quas habemus in ejus epiſcopatu. p. 199.

De Eccleſia de Vilerx Karoli Magni. p. 200.

Charta Hildeberti Epiſcopi Cenomannenſis, p. 202.

Confirmatio ejuſdem Hildeberti de Eccleſia de Torciaco. p. 203.

Notitia de Monte modeſto. p. 204.

Notitia Eccleſiæ S. Mariæ de Avenariis. p. 204.

Præceptum de Eccleſia S. Martini de Belliſſimo. p. 206.

Charta Hildeberti de Lavarzino. p. 209.

De auctoramento Guillelmi Goieti de Eccleſia S. Guingaloei. p. 210.

Auctoramentum Guillelmi Goieti de S. Guingaloeo. p. 211.

Cyrographum inter nos & monachos S. Allini de S. Guingaloeo. p. 212.

Ex chartulario Cenomanenſi Majoris monaſterii Turonenſis.

Notitia de Eccleſia de Ponte. p. 214.

Geſta de Bairiaco ſub Domno Abbate Bartholomæo. p. 216.

Auctoramentum Comitis Conani de rebus Britanniæ. p. 221.

Notitia de calumnia Rothonenſium monachorum ſuper Eccleſia S. Salvatoris de Bairiaco p. 223.

Ex chartulario Britannico Majoris monaſterii Turonenſis.

Notitia de lingua balenæ. p. 227.
De judicio pro monachis Majoris monaſterii adversùs monachos ſanctæ trinitatis de mónte apud Rothomagum. p. 228.
Ex chartulario Normanico Majoris monaſterii Turonenſis.
Charta Comitis Gaufredi de donatione Montis Hildulfi. p. 229.
Ex chartulario Vindocinenſi Majoris monaſterii Turonenſis in bibliotheca Colbertina.
Præceptum Ludovici IV. Regis Francorum pro monaſterio ſancti Juliani Turonenſis. p. 235.
Ex vetuſtiſſima membrana monaſterii S. Juliani.
Vicaria Campaniæ. p. 241.
Charta Michaelis Epiſcopi Andegavenſis pro Eccleſia S. Juliani Turonenſis. p. 243.
Ex archivo monaſterii S. Juliani Turonenſis.
Variæ chartæ pro Iſemburge Regina Franciæ. p. 245.
Ex codice 2670. bibliotheca Colbertina.
Conſilium Domini Papæ ſuper divortio Philippi Aug. & Iſemburgis. p. 245.
Ex regiſtro Philippi Aug. in archivo regio Pariſienſi.
Varia de comitatu Flandriæ. p. 249.
Ex codicibus 2669. & 2670. bibliotheca Colbertina.
Charta Joannæ Comitiſſæ Flandriæ pro monaſterio S. Vedaſti Attrebatenſis. p. 263.
Ex parvo Cartulario ejuſdem monaſterii.
Communiæ civitatum. p. 287.
Conſuetudines Andegaviæ & Cenomaniæ. p. 343.
Ex codice 2670. bibliotheca Colbertina.
Liber pœnitentialis magiſtri Roberti Canonici S. Victoris. p. 345.
Ex veteri codice Mſ. ſancti Juliani Turonenſis.

Alamanni Cardinalis literæ de celebrando feſto S. Joſephi. p. 347.

Ex codice 99. bibliothecæ Colbertinæ.

Geſta Joannis VIII. Papæ. p. 349.

Ex codice 129. ejuſdem bibliothecæ.

Ejuſdem Papæ decretum contra violatores Eccleſiarum. p. 352.

Ex codice noſtro 91.

Vita Innocentii Papæ IV. auctore fratre Nicolao de Curbio Epiſcopo Aſiſinatenſi. p. 353.

Ex codice 1488. bibliothecæ regiæ.

Vita ejuſdem Papæ, auctore Bernardo Guidonis Epiſcopo Lodovenſi. p. 405.

Ex codice noſtro 111.

Excerpta ex regeſto anni ſexti pontificatus ejuſdem Papæ. p. 407.

Ex codice 1455. bibliothecæ Colbertinæ.

Vita Eugenii Papæ IV. ſcripta ab auctore coætaneo. p. 506.

Ex codice 5229. bibliothecæ regiæ.

Bulla ejuſdem Papæ adversùs Proſperum de Columna Cardinalem. p. 513.

Ex codice 5716. ejuſdem bibliothecæ regiæ.

Æneæ Sylvii Senenſis oratio de morte Eugenii IV. & creatione Nicolai V. p. 525.

Ex codice 5504. bibliothecæ Colbertinæ.

Inſtructions & deſpeſches de l'ambaſſade envoyée à Rome par le Roy Charles VIII. en l'année MCCCCLXXXIV. p. 563.

Ex regeſto originali ejuſdem Regis.

APPROBATIO.

JUſſu illuſtriſſimi Galliarum Cancellarii legi C. V. Stephani Baluſii *Miſcellaneorum librum ſeptimum*, in quo nihil mihi viſum eſt à fide & morum puritate alienum. Pariſiis die 18. Junii an. 1715. TOURNELY.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre : A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maiſtres des Requeſtes ordinaires de nôtre Hôtel, Grand Conſeil, Baillis, Seneſchaux, Prevoſts ou leurs Lieutenans, & à tous nos autres Juſticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salut. Nôtre bien amé François Muguet nôtre Imprimeur ordinaire, Nous a fait remontrer qu'il a cy devant imprimé pluſieurs bons Livres, qui ont été bien receus du public, & que par l'application qu'il a donnée & qu'il donne aux choſes qui ſont de ſa profeſſion, il s'eſt acquis de la reputation chez les Etrangers, qui ſont curieux d'acheter les Livres qui ſont ſortis de ſon Imprimerie, & que même depuis peu il a imprimé en deux beaux volumes les Capitulaires ou Ordonnances des anciens Rois de France, de la premiere & ſeconde race, nos Predeceſſeurs de glorieuſe memoire, qui eſt le plus beau monument qui reſte aujourd'huy de l'ancien Droit François, qu'ayant entrepris l'impreſſion de pluſieurs Ouvrages conſiderables, qui ſont d'une grande dépenſe, & même une nouvelle édition des Ouvrages de Saint Auguſtin, corrigez ſur une tres-grande quantité d'anciens manuſcrits par les Religieux de la Congregation de Saint Maur, dont la dépenſe reviendra à plus de cent mille livres, il ſe trouve obligé de recourir à Nous, & d'implorer nôtre grace pour avoir plus facilement le moyen de continuer ſes travaux avec la même application qu'il a donné juſques à preſent. A CES CAUSES déſirant favorablement traiter ledit Muguet, & luy donner des marques de la ſatisfaction que nous avons des ſoins qu'il a pris & prend tous les jours de faire de belles impreſſions, & répandre pour cet effet ſur ſa perſonne des bienfaits qui s'étendent auſſi ſur ſa famille. Nous luy avons accordé & accordons par ces Preſentes ſignées de nôtre main, la continuation des Privileges à luy cy devant accordez ou cedez pour l'impreſſion des *Ouvrages du Sieur Baluze*, qu'il a imprimez en vertu de nos Lettres de Privilege ou ſans icelles, pour en joüir par ledit Muguet, ſes hoirs & ayans cauſe pendant le temps & eſpace de cinquante années, à compter du jour que chacun deſdits Privileges qui luy ont été accordez ou cedez ſeront expirez ; & pour le regard de ceux qu'il a imprimez ſans Privilege, à compter du jour que les premieres impreſſions qu'il en pourra faire cy aprés ſeront achevées, pendant lequel temps Nous luy avons permis & permettons par ceſdites preſentes d'imprimer ou faire imprimer, vendre & débiter leſdits Livres par tout nôtre Royaume, Pays, Terres & Seigneuries de nôtre obeiſſance, tout autant de fois & en telles marges, formes & caractere que bon luy ſemblera faiſant tres-expreſſes inhibitions & défenſes à tous Libraires & Imprimeurs de nôtre Royaume, Pays, Terres & Seigneuries de nôtre obeiſſance, & à toutes autres perſonnes de quelque qualité & condition qu'elles puiſſent être, d'imprimer ou faire imprimer, vendre ny debiter leſdits Livres & Ouvrages ſans la per-

miſſion dudit Muguet, ou de celuy ou ceux qui auront droit de luy, ſous prétexte d'augmentation, additions marginales, correction, changement de titre, impreſſion étrangere ny autrement, en quelque maniere que ce ſoit, & méme de reimprimer leſdits Ouvrages ſur les anciennes copies, nonobſtant le Reglement du vingt-ſeptiéme jour du mois de Février mil ſix cens ſoixante cinq à ce contraire, auquel Nous avons dérogé pour ce regard, & ce ſur peine de dix mille livres d'amende, applicable un tiers a l'Hôpital general de Paris, un tiers audit Muguet ou à celuy ou ceux qui auront droit de luy, & l'autre tiers au dénonciateur, de confiſcation des exemplaires qui ſe trouveront contrefaits, & de tous dépens, dommages & interests, & la charge neanmoins de mettre deux exemplaires de chacun deſdits Livres a meſure qu'ils ſeront achevez d'imprimer pour la premiere fois dans nôtre bibliotheque publique, un dans nôtre Cabinet du Château du Louvre, & un autre dans celle de nôtre amé & feal le Sieur d'Al gre, Chevalier, Chancelier de France, avant que de les expoſer en vente, à peine de nullité des Preſentes, du contenu deſquelles Nous vous mandons & enjoignons de faire joüir & uſer pleinement & paiſiblement ledit Muguet, & celuy ou ceux qui auront droit de luy, ceſſant & faiſant ceſſer tous troubles & empêchemens. Voulons auſſi qu'en mettant au commencement ou à la fin de chacun deſdits Livres, copie ou extrait des Preſentes, elles ſoient tenuës pour bien & duëment ſignifiées, & que foy oit ajoûtée aux copies d'icelles collationnées par l'un de nos amez & feaux Conſeillers-Secretaires comme à l'Original. Mandons au premier nôtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, de faire pour l'execution des Preſentes tous exploits, ſignifications, défenſes, ſaiſies & autres actes requis & neceſſaires ſans demander autre permiſſion, nonobſtant Clameur de Haro, Charte Normande, Edits, Declarations, Arreſts, Reglemens, Statuts & confirmations d'iceux, oppoſitions & appellations quelconques dont ſi aucunes interviennent & des contraventions à ces preſentes Lettres, nous reſervons la connoiſſance à Nous & à nôtre Conſeil, & interdiſons à tous autres Juges; CAR tel eſt nôtre plaiſir. DONNE' au Camp devant Cambray, le vingt deuxiéme jour du mois de Mars, l'an de grace mil ſix cens ſoixante dix-ſept, & de nôtre Régne le trente-quatriéme. Signé, LOUIS, *Et plus bas*, Par le Roy, COLBERT. Et ſcellée du grand Sceau de cire Jaune.

Regiſtré ſur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, le 2. May 1677. ſuivant l'Arreſt du Parlement du 8. Avril 165. & celuy du Conſeil Privé du Roy, du vingt-ſept Février 1667.
Signé, THIERRY, Syndic.

Et la Veuve dudit ſieur François Muguet a cedé & tranſporté le preſent Privilege aux ſieurs Guerin, Charpentier, & Compagnie, pour en joüir en ſon lieu & place, par Traité du 9 Aouſt 1707. & par Ceſſion du 19. Novembre audit an, regiſtrée ſur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris.

STEPHANI BALUZII
MISCELLANEORUM
LIBER SEPTIMUS.

Incipit epiſtola beati Liciniani Epiſcopi de libro regularum ad ſanctum Gregorium urbis Romæ directa.

DOMINO beatiſſimo Papæ Gregorio Licinianus Epiſcopus. Librum regularum à ſanctitate tua editum & ad nos divina gratia opitulante perlatum tanto libentiùs legimus quanto in eo ſpirituales regulas ineſſe cognoſcimus. Quis enim non libenter legat ubi jugi meditatione medicinam animæ ſuæ inveniat, ubi contemptis hujus ſæculi rebus caducis & in ſua mutabilitate variantibus ; ad æternæ vitæ ſtationem oculos mentis aperiat ? Liber hic tuus omnium eſt aula virtutum. Illic prudentia inter bonum & malum diſcretionis limitem figit. Illic juſtitia unicuique ſuum tribuit, dum Deo animam corpuſque ſubdit. Illic fortitudo etiam in adverſis & in proſperis reperitur ſemper æqua-

Digitized by Google

tis; quæ nec in contrariis frangitur, nec in proſperis exaltatur. Illic temperantia furorem libidinis frangit, diſcretèque voluptatibus modum imponit. Illic cuncta quæ ad vitæ æternæ participium pertinent comprehendis; & non ſolum paſtoribus regulam vivendi præſcribis, ſed etiam & iis qui regiminis officium non habent vivendi regulam tribuis. Habent enim paſtores in quadripertita tua diſtributione quales ad hoc officium veniant, qualem vitam gerant dum venerint, qualiter vel qualia doceant, & ne in tanto ſacerdotali culmine extollantur, quid agant. Atteſtantur huic eximiæ doctrinæ tuæ ſancti antiqui patres doctores defenſoreſque Eccleſiæ Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius. Hi omnes teſtimonium tibi præbent, ſicut Apoſtolis præbuerunt Prophetæ. Hilarius ſanctus dicit, exponens verba Apoſtoli doctoris gentium: *Ita enim quæ propriè diſciplinæ ac morum ſunt ad ſacerdotii meritum utilia eſſe ſignificat, ſi etiam hæc quæ ad docendæ ac tuendæ fidei ſcientiam neceſſaria ſunt inter reliqua non deſint. Quia non ſtatim boni atque utilis ſacerdotis eſt aut tantummodo innocenter agere aut tantummodo ſcienter prædicare, cùm & innocens ſibi tantùm proficiat, niſi doctus ſit, & doctus ſine doctrina ſit auctoritate, niſi innocens ſit.* Atteſtatur huic libro tuo ſanctus Ambroſius in illis libris quos fecit de officiis. Atteſtatur ſanctus Auguſtinus dicens: *In actione non amandus eſt honor in hac vita ſive potentia, quoniam omnia vana ſub ſole, ſed opus ipſum, quod per eundem honorem vel potentiam fit, ſi rectè atque utiliter fit, id eſt, ut valeat ad eam ſalutem ſubditorum quæ ſecundùm Deum eſt. Propter quod ait Apoſtolus: Qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Exponere voluit quid ſit Epiſcopus: quia nomen eſt operis, non honoris.*

Hilar. lib. 8 de trinitate cap 1. Vide Notas ad ep. 79. Lupi Ferrar.

Auguſtin. lib. 19. de civit. Dei cap. 19.

Græcum eſt enim atque inde ductum vocabulum quòd ille qui præficitur eis quibus præficitur ſuperintendit, curam ſcilicet eorum gerens. Epiſcopus quippe intentio eſt. Epiſcopum, ſi velimus, Latinè ſuperintendere poſſumus dicere, ut intelligat non ſe eſſe Epiſcopum qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. Itaque à ſtudio cognoſcendæ veritatis nemo prohibetur. Quod ad laudabile pertinet otium. Locus verò ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur atque adminiſtretur ut decet, tamen indecenter appetitur. Quam ob rem otium ſanctum quærit caritas. Caritas veritatis negotium juſtum ſuſcipit, neceſſitas caritatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati. Si autem imponitur, ſuſcipienda eſt etiam propter caritatis neceſſitatem. Sed nec ſit omnimodo veritatis delectatio deſerenda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuavitas & opprimat iſta neceſſitas. Atteſtatur Gregorius ſanctus, cujus ſtylum ſequeris, cujus exemplo deliteſcere cupiebas ut pondus ſacerdotii declinares; quod quale ſit in toto libro tuo liquidè declaratur. Et tamen portas quod metuebas. Pondus enim tuum ſurſum fertur, non deorſum; non quod te ad ima premat, ſed quod ad aſtra ſuſtollat, dum per Dei gratiam & obedientiæ meritum operiſque boni efficientiam fit ſuave quod per imbecillitatem humanam videbatur habere gravedinem. Dicis enim ea quæ conſonant Apoſtolis & evangelicis viris. Pulcer enim pulcra dixiſti, & in his pulcrum te eſſe oſtendiſti. Nolo enim te ſimilare indecoro pictori pulcra pingenti, quia ſpiritualis doctrina à ſpirituali mente proficiſcitur. Plus pleriſque æſtimatur homo pictor quàm inanimata pictura. Sed hoc non aſſentationi aut adulationi repures, ſed veritati: quia nec me oportet mentiri, nec te decet falsò laudari. Ego planè, licèt fædus, & te & omnia,

Greg. Naz. in apologetico.

tua pulcra conſpexi & memet in comparationem tui ſatis indecorum vidi. Unde precor ut per gratiam Dei, quæ in te exuberat, ut non reſpuas deprecantem, ſed libenter doceas quæ me fateor ignorare. Compellimur enim neceſſitate quod doces non fieri. Peritus enim dum non reperitur qui ad officium ſacerdotale veniat, quid faciendum eſt niſi ut imperitus, ſicut ego ſum, ordinetur. Jubes ut non ordinetur imperitus. Sed pertractet prudentia tua ne fortè ad peritiam non ſufficiat ſcire Jeſum Chriſtum & hunc crucifixum. Si autem non ſufficit, nemo erit in hoc loco qui peritus eſſe dicatur. Nemo erit utique ſacerdos, ſi niſi peritus eſſe non debet. Bigamis enim aperta fronte reſiſtimus, ne ſacramentum utique corrumpatur. Quid ſi unius uxoris vir ante uxorem mulierem tetigerit? Quid ſi uxorem non habuerit, & tamen ſine mulieris tactu non fuit? Conſolare ergo nos tuo ſtylo, ut non puniamur nec noſtro nec alieno peccato. Valde enim metuimus ne per neceſſitatem ea faciamus quæ non debemus. Ecce obediendum eſt præceptis tuis, ut taliter fiat qualiter apoſtolica docet auctoritas; & non reperitur qualis quæritur. Ceſſabit ergo fides, quæ conſtat ex auditu. Ceſſabit baptiſmus, ſi non fuerit qui baptizet. Ceſſabunt illa ſacroſancta myſteria quæ per ſacerdotes fiunt & miniſtros. In utroque periculum manet, ſi aut talis ordinetur qui non debet, aut non ſit qui ſacra myſteria celebret vel miniſtret.

Lib. 1. cura paſtor. cap. 1.

Ante paucos annos Leander Epiſcopus Hiſpalenſis remeans de urbe regia vidit nos prætereiens: qui dixit nobis habere ſe homilias à veſtra beatitudine editas de libro ſancti Job. Et quia feſtinans pertranſiit, minimè eas petentibus nobis oſtendit. Poſtea verò ſcripſiſti de trina mer-

ſione : in qua epiſtola memorati diſplicuiſſe vobis illud opus, ſed hoc ſalubriori conſilio ſtatuiſſe ut in librorum ductum eas tranſponeres. Habemus ſanè libellos ſex beati Hilarii Epiſcopi Pictavis, quos de Græco Origenis in Latinum vertit. Sed non omnia ſecundùm ordinem libri ſancti Job expoſuit. Et ſatis miror hominem doctiſſimum & ſanctum ut de ſtellis nænias Origenis transferret. Mihi, ſanctiſſime pater, nullo pacto ſuaderi poteſt ut credam aſtra cæli ſpiritus habere rationales, quæ neque cum angelis neque cum hominibus facta eſſe ſcriptura ſancta declarat. Dignetur ergo beatitudo veſtra opus ipſum de libro ſancti Job, ſed & alios libros morales quos feciſſe te memoras in hoc libro regularum, exiguitati noſtræ tranſmittere. Tui enim ſumus, tua legere delectamur. Optabile namque eſt & mihi præclarum, ſicut tuus Gregorius ait, uſque ad ultimam diſcere ſenectutem. Incolumem coronam veſtram ad erudiendam Eccleſiam ſuam ſancta trinitas Deus conſervare dignetur, ſicut optamus, Papa beatiſſime.

Vide Notas ad Capitularia pag. 1211.

Greg. Nazianz. in apolog.

Explicit epiſtola beati Liciniani.

Incipit epiſtola Gregorii Papæ ad Leandrum Epiſcopum directa.

REverendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Leandro Epiſcopo Gregorius ſervus ſervorum Dei. Quanto ardore videre te ſitiam, quia valde me diligis, in tui tabulis cordis legis. Sed quia longo terrarum ſpatio disjunctum te videre nequeo, unum quod mihi de te dictavit caritas feci, ut librum regulæ paſtoralis, quem in epiſcopatus mei exordio ſcripſi, & libro quos in expoſitionem beati Job jamdudum me feciſſe cognoviſti, ſanctitati tuæ per communem filium Probinum Preſ-

Lib. 5. epiſt. 49.

tua pulcra conſpexi, & memet in comparationem tui ſatis indecorum vidi. Unde precor ut per gratiam Deï, quæ in te exuberat, ut non reſpuas deprecantem, ſed libenter doceas quæ me fateor ignorare. Compellimur enim neceſſitate quod doces non fieri. Peritus enim dum non reperitur qui ad officium ſacerdotale veniat, quid faciendum eſt niſi ut imperitus, ſicut ego ſum, ordinetur. Jubes ut non ordinetur imperitus. Sed pertractet prudentia tua ne fortè ad peritiam non ſufficiat ſcire Jeſum Chriſtum & hunc crucifixum. Si autem non ſufficit, nemo erit in hoc loco qui peritus eſſe dicatur. Nemo erit utique ſacerdos, ſi niſi peritus eſſe non debet. Bigamis enim aperta fronte reſiſtimus, ne ſacramentum utique corrumpatur. Quid ſi unius uxoris vir ante uxorem mulierem tetigerit? Quid ſi uxorem non habuerit, & tamen ſine mulieris tactu non fuit? Conſolare ergo nos tuo ſtylo, ut non puniamur nec noſtro nec alieno peccato. Valde enim metuimus ne per neceſſitatem ea faciamus quæ non debemus. Ecce obediendum eſt præceptis tuis, ut taliter fiat qualiter apoſtolica docet auctoritas; & non reperitur qualis quæritur. Ceſſabit ergo fides, quæ conſtat ex auditu. Ceſſabit baptiſmus, ſi non fuerit qui baptizet. Ceſſabunt illa ſacroſancta myſteria quæ per ſacerdotes fiunt & miniſtros. In utroque periculum manet, ſi aut talis ordinetur qui non debet, aut non ſit qui ſacra myſteria celebret vel miniſtret.

Lib. 1. cura paſtor. cap. 1.

Ante paucos annos Leander Epiſcopus Hiſpalenſis remeans de urbe regia vidit nos prætetiens: qui dixit nobis habere ſe homilias à veſtra beatitudine editas de libro ſancti Job. Et quia feſtinans pertranſiit, minimè eas petentibus nobis oſtendit. Poſtea verò ſcripſiſti de trina mer-

ſione: in qua epiſtola memorati diſplicuiſſe vobis illud opus, ſed hoc ſalubriori conſilio ſtatuiſſe ut in librorum ductum eas transponeres. Habemus ſanè libellos ſex beati Hilarii Epiſcopi Pictavis, quos de Græco Origenis in Latinum vertit. Sed non omnia ſecundùm ordinem libri ſancti Job expoſuit. Et ſatis miror hominem doctiſſimum & ſanctum ut de ſtellis nænias Origenis transferret. Mihi, ſanctiſſime pater, nullo pacto ſuaderi poteſt ut credam aſtra cæli ſpiritus habere rationales, quæ neque cum angelis neque cum hominibus facta eſſe ſcriptura ſancta declarat. Dignetur ergo beatitudo veſtra opus ipſum de libro ſancti Job, ſed & alios libros morales quos feciſſe te memoras in hoc libro regularum, exiguitati noſtræ tranſmittere. Tui enim ſumus, tua legere delectamur. Optabile namque eſt & mihi præclarum, ſicut tuus Gregorius ait, uſque ad ultimam diſcere ſenectutem. Incolumem coronam veſtram ad erudiendam Eccleſiam ſuam ſancta trinitas Deus conſervare dignetur, ſicut optamus, Papa beatiſſime.

Vide Notas ad Capitularia pag. 1211.

Greg. Nazianz. in Apolog.

Explicit epiſtola beati Liciniani.

Incipit epiſtola Gregorii Papæ ad Leandrum Epiſcopum directa.

REverendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Leandro Epiſcopo Gregorius ſervus ſervorum Dei. Quanto ardore videre te ſitiam, quia valde me diligis, in tui tabulis cordis legis. Sed quia longo terrarum ſpatio disjunctum te videre nequeo, unum quod mihi de te dictavit caritas feci, ut librum regulæ paſtoralis, quem in epiſcopatus mei exordio ſcripſi, & libro quos in expoſitionem beati Job jamdudum me feciſſe cognoviſti, ſanctitati tuæ per communem filium Probinum Preſ-

Lib. 5. epiſt. 49.

byterum venientem tranſmitterem. Et quidem in eo opere tertiæ & quartæ partis codices habui quos jam monaſteriis tradidi. Hos itaque ſanctitas tua ſtudiosè percurrat, & peccata mea ſtudioſiùs defleat, ne mihi culpæ gravioris ſit quòd quaſi ſcire videorquod agere prætermitto. Deus te incolumem cuſtodiat, reverendiſſime frater.

Paulini Patriarchæ Aquileienſis epiſtola ad Karolum M. Regem Francorum de geſtis in ſynodo quæ celebrata eſt apud Altinum.

CATHOLICO ſemperque in Chriſto inclyto triumphatori Domno Karolo divina coronante clementia Regi Paulinus minimus omnium ſervorum concordi parilique devotione cum fratribus & conſacerdotibus noſtris roſeo in Chriſti Jeſu cruore æternas multipliciter ſupplici concinnamus ſtyliſona voce ſalutes. Et ſacris paternarum canonum valenter incitantibus documentis, & veſtris, ut verum reſonat, mellitis ſalubribus inrorantibus ſyllabis, in hac, cui Deo auctore, licet indignus, indignoque famulatu deſervio, ſede, Concilium habitum Altini fuiſſe, ſub nomine Regis tranquilliſſimis veſtræ ſerenitatis auribus operæ pretium duximus humillimis horum quamvis incultorum apicum ſuppliciter notulis intimare. Nec enim juris fas eſt nec poteſt quælibet docili digeſta calamo rationalis formulæ ſanctio præſpicuè rata putari, niſi fuerit judiciali calculo exploratiùs examinata, argentique more à ſui rubiginis ſæva ſeptimpliciter probati expurgata combuſtione. Et tum plurimorum judicio jure fulcita poterit ſacris inſerta foliis veneranda vi-

deri. Alioqui non ſatis, ut reor, proprio tantundem ſcribentis valebit arbitrio probabilis æſtimari. Cùmque ex condicto in unum canonicis coactus ſyllabis ſacerdotalis cœtus religioſa conveniſſet devotione, requiſitum protinus concorditer conſtat, ſumma quantociùs explorante ſubtilitatis ſagacitate, quemadmodum ejuſdem declarat religioſi Concilii ſolemniſſimus ordo, de quæcunque activi negotii qualitate, de cauſa ſiquidem orthodoxæ fidei, de ſtatu quin etiam ac formoſa eccleſiaſtici culminis dignitate, de rerum quarumcunque diſpendioſa jactura, de quibuſcunque neceſſariis ſuſurrantium quamquam petitionem, de quibus juſtè rectèque conqueri poteſt, quarumque querulæ diſputationis exhibitio, nodoſa litium allegatione contrita, ſacerdotali nihilominus deſiderabat enodatim dirimentione reſolvi. Huic noſtræ humillimæ parvitatis exiguitas juxta tenuiſſimæ minùs ut decuit incapabilem intelligentiæ noſtræ capacitatem, non ut juxta conſummatam perfectionem celebre dignumque fuerat, nec ut tanti exigebat cenſura regiminis, ſed in quantum annuens immeritis nobis altiſſima dignata eſt gratuito munere largiri clementia, prout rei ratio præſtabilius expoſcebat, de ſingulis quibuſcunque tentavimus inevitabilium negotiorum querimoniis explicare. Quæ cuncta juxta moris noſtri non incognitæ gloriæ veſtræ voluntatis noſtræ conſuetudinem, quemadmodum in fronte præfati ſumus hujus epiſtolæ, in veſtræ poteſtatis emancipata arbitrio, in veſtro nihilominus decrevinus reſervare judicio, quatenus ſubtili libraminis veſtri moderatiùs lance librata, ſi ſiniſtro plus juſto relaxante moderaminis perpendiculo nullius eſſe deprehendantur momenti, veſtræ auctoritatis cenſura penitùs

abolita ſopiantur; ſi verò alicujus fortaſſe utilitatis æquo pendente libraminis diſco rata, ſi dici liceat, poterunt approbari, veſtris fulcita fortiùs adjumentis vivaciter convaleſcant. Quòd ſi ſola putationis, ventivagis palmitum fruticantem foliis, indigeat falce, ita duntaxat ut reſecatis vitiorum truncatim ſarmentis, in camino veſtræ, ut ita dixerim, combuſtis ſapientiæ, in eo ut ad favillas folligenæ redigantur, ac per hoc exploſa, cùm purum ſemiputata paupertatis noſtræ vineta mellifluo gemmato ſuſpenſa in pampino uvarum ubertim copiæ pinguedinis infuſa rotiana jure rubeſcat. Quocirca præcognitum gentibus...., triones folliculis in mentium quandoque torculari ingenii expreſſi pondere aureis novum ſanæ flaveſcat doctrinæ falernum in pateris, quibus uſque ſalubriter epotatis, ad fundum, mœrentia ſiquidem corda ſua vireſacta ſaporis dulcedine, lætitia protinus repleta gaudio clareſcant, de illa videlicet vini potatione de qua pſalmiſta typicè cecinit dicens. *Panis*, inquit, *cor hominis confirmat, vinum lætificat.* Et rurſus: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente deliciarum potabis eos.* Ecce enim balſigeri, tranſmiſſo jam jamque Jordanis alveo, promiſſionis terram Jeſum ducem ſequentes ingreſſi, fructifera confeſtim arbuſta legis ſtuduimus plantare, cogente præcepto. Quod figurata legitur nihilominus promulgatione digeſtum. In primo itaque, ſecundo, & tertio anno primordia fructuum eorum prohibiti contractare guſtare renuimus, ſed nec ſummo voto putavimus horum quicquam, guloſa deluſi fraude, apice linquente linguæ, moxque præputia eorum diſcretionis recidi honeſtius perſpeximus cultro, obvolutaque tenuiſſi-

mis verborum foliis intacta judicavimus perma-
nere, ne fortè valde laſciva mollitie reſoluta & ela-
tionis nimiæ perfluida teneritudine, & nedum hu-
militatis ſucco perfuſa, maturæ dulcedinis ſapore
ſucciva ad vomitum ſuperbiæ magis comedentis
provocarent faucem quàm refectionis gratia ſua-
viter dulculata humili demulcerent edulio
receptacula ventris. Nunc autem legaliter
in hoc anno de fructibus eorum edendi conceſſa
licentia, Moſaico per omnia calamo cohibente,
non ab re æſtimo ſi avidiùs veſci ex eis humili
ſimplicique palato deſidero. *Quis plantivit*, inquit 1. Cor. 9.
Apoſtolus, *vineam, & de fructu ejus non comedit,
& quis paſcit gregem vel premit ubera, & lactis
dulcedine defraudatus, jejunio deficiens, ſtomacho
inareſcat?* Sed hoc ipſum meliùs prorſus puta-
vimus hæc omnia in uno coacervata faſce ſtyli
noſtri ferculo ſerenis veſtris vultibus deferenda,
quatenus veſtræ diſcretionis arbitrio acerrima
poma, necdum maturo ſucco perlucida, ne car-
pantur manu ſola, aut, ut ita dixerim, ani-
madverſionis virga auriſonis diſcutiantur ſylla-
barum latentia de fruitetis prætereuntium pe-
dibus conculcanda. Ea verò, ſi tamen inveniri
potuerint, quæ ſolis perfuſa radio aurei fugant
decore in cortice, rationalique decerpta pollice
diſcoloribus depictis palmulis veſtro reponatur
judicio redolentia in caniſtris, ad uſus utique
fruentium, etſi non digna nobilium, pauperum
forſitan neceſſario reſervata. Scio enim pueros
veſtros peritiſſimos viros hujuſce artis gnaros
ſtrenuoſque cultores, quorum ſudore luculento-
que verborum lepore, qui calamo linguæ aſtu-
to perfuncti ingenio in mentis tincto non intin-
gere non ſunt ignari, veſtris per omnia magni-
ſonis obſervanda præceptis, & errata corrigi &

triticea farra à vitiorum zizaniis diſcretiùs poterunt expurgari, qui prætor illa aurea regiaque falce regalibus tenetur moderatiùs palmis. Habent proculdubio & ipſi proprias dentatis ſubtiliter nihilominus limis exacuatas cinctoriis prorſus vectitant ſuſpenſas in ſtrophiis, quamvis nec bellicis his contenti, careant armis, muniti nimirum loricis triformicis, & criſtatis inſtructi galeis, pergunt ad bella doctiſſimi. Scio horum quendam inter triginta nobiliores & ſuper triginta nominatiſſimum, & alium inter tres celeberrimos & ſuper tres principem, ſed & alios tres pueros fortiſſimos, quorum vibrantibus haſtis allophylorum, id eſt malignorum ſpirituum ſive hæreticorum, ſanguinolenta ſtrage hinc inde rejectis, Ecclesiæ hoſtibus poterunt caſtra recidi. Hi namque fortiſſimi caſtrorum principes, ſed & prudentiſſimi dominicæ vineæ cultores, nolo me totis viribus inſequantur, ſed diſſimulantes meritorum culpas, indulgentiæ mihi venialiter porrigant manum. Non enim magni eſt præconii, nec judicabitur palmata tyronis de triumpho corona, ſi de inermis fuerit raniculæ ſanguine rubicunda. Porro ſi gigantes ſuper meo impetu conantur irrumpere, obſecro, ô venerabilis Princeps, exemplo mei cauſa pietatis alas non vos pigeat latè ſparſimque diffuſas extendere, ac pro hoc oppoſito benignitatis ſcuto, præparatiſque ſpiculis labiorum, ne patiaris me ab his violentis ultro calcibus inculcari. Quòd ſi quiſpiam horum Herculem clavo robuſto ſe jactans geſtare ſub humero, & pedetentim veniens, ſive clanculo, ſive in propatulo, improbè capitis mei vibranti immerſo ictu illidere cerebrum connitatur, quatenus inflammata cavillatione cum ſuis aſſeclis ſpumoſus infuſo ſa-

ibo dentibus, alacer hujus fracturæ conliſione procaciter cœperit incriſpare cacinnum, mittatur quæſo protinus ad eum ſumma pernicitate præcurrens Bannaias filius Joidæ ſecretarius Davidis auriculæ in virga, qui viro extorqueat clavam de manu ejus, ſed non ad ſupremam fatalem ſuam perniciem, quo circo amiſſa roboris fiducia ſiccetur, quin immo membratim tribus vel triginta fortiſſimis viris caritatis vinculo & humilitatis anſula religatur. Veruntamem, ſicut ſuprà exorabili ſtyli voce prætulimus, Dei omnipotentis devicti amore, & ſanctæ matris veſtræ Eccleſiæ profectu decoreque compulſi, quicquid vobis placuerit vel diſplicuerit, aut ſi nihil omnino dignum duxeritis., ſacris nobis veſtris jubete ſyllabis ſignificantiùs propalate. Nec hoc prætereundo, ſed magis neceſſarium per omnia ſcire veſtræ maluimus ſinceritatis manſuetudinem, quoniam hujus ſtatuta Concilii, non quaſi generalia, ſed localia vel etiam ſpecialia, cum provincialibus iſtius ſedis conſentaneiſque Epiſcopis æquum ratumque perſpeximus delegare, ſi tamen veſtra veſtrorumque fidelium fuerint auctoritate probabiliter roborata, vel ſi curvatim incluſa infra circulum reſecantis falcis veſtræ nonnulla vel etiam quamplurima inlæſa voluerit effugere, & ad noſtræ quandoque humilitatis manus proſpera jucunditate celerique præcincta lætitiæ favore læta reverti meruerint, indulgentiæ veſtræ prænotata ſigno venerando, non quidem .... cui libuerint, ſed nec coartatas cui diſplicuerint, gratis tamen correctis oblata in arbitrio reſpuendi vel amplectendi relinquimus unicuique. Non enim faſtidientis in guttur ultro immergimus hujus ſorbitiunculæ ſcyphos, ſed nec avidè humantis patula raptim

de fauce cyathos ſubtrahimus plenos de rore lyæi, excuſſis his nimirum quibus oris noſtri officio opportunè & importunè ex debito ſunt flaventia pocula modis omnibus propinanda. De ſacerdotibus autem plagis. impoſitis ſemique vivis relictis, vel certè diabolico ferveſcente furore per ejus ſatellites interemptis, non meum ſed veſtræ definitionis erit judicium. In veſtræ itaque poteſtatis altitudine, in quodam judiciali libello à ſanctis olim patribus ſalubriter prælibato legiſſe me recolo reſervatum. Ob quam igitur cauſam, veſtris certiùs ſcio omnino non latuiſſe neque latere ſacris memoriis. Neminem namque alium arbitrati ſunt ſanctam Eccleſiam de inlatis injuriis tam potentiſſimè quàm regali animadverſione ulciſci, vicariam ab eo neceſſitudinis expetens curam; ut quemadmodum illa cùm & in præſenti ſæculo nequam ſacris tuetur perpetim precibus, & inter bella ſpiritualibus non ceſſat coronare triumphis, & cæleſti regno divinam implorando clementiam participem fieri imprecatur, ita & ille principalem adeptus potentiam, & ab inimicis ejus valenter eam defendere & de hoſtibus ejus ultrici invectionis ſententia non deſinat vindicare. Non igitur dedignetur benignitatis veſtræ excellentia ſollicitudinis erga eum pro hoc negotio vigilanter gerere curam, rememorantes per omnia ſacri fontis utero, de quo multò longè feliciùs eſtis renati, fideique lactis dulcedine enutriti quàm priùs, materna, bene quamvis vulva generati, carnalibus eſtis uberibus ablactati. Egrediatur quapropter, ſi placet, una de hac re per univerſam regni veſtri latè diffuſam monarchiam decretalis ſententiæ ultio, quam nulla unquam poſſit inimica veritatis & adverſatrix

juſtitiæ quælibet urguente refragationis inſtincto oblivio abolere. Valde enim hujus ſceleris truculenta præſtigia ob incuriam diſciplinæ per cunctas mundi Eccleſias prævalure partes. Unde veſtri eſt cenſura magiſterii reſecanda hæc noxialis morbi modis omnibus peſtis, & potentiſſima docilique funditus manu extirpanda, quatenus ſit ſancta Eccleſia veſtris adjuta præſidiis libera, & ab humano ſanguine impolluta, quæ Chriſti eſt pretioſo ſanguine purpurata. Quocirca ejuſdem retenti feliciter gremio, & in hac vita incolumes, & glorioſi & æterna beatitudine gaudebundi, ſemper potiamini & felices per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto vivit & regnat Deus in trinitate perfecta per omnium ſæcula ſæculorum. Amen.

Hanc epiſtolam Baronius & alii poſt eum retulerunt ad annum DCCCII. non ſatis firmis conjecturis. Ego verò puto conjungendam eſſe cum Concilio Altinenſi ſive Forojulienſi, quod Paulinus Patriarcha celebravit aliquot annis antè quàm Karolus M. fieret Imperator; idque, ni fallor, adſtruunt initium & finis epiſtole, ubi Patriarcha petit à Principe confirmationem rerum in ea ſynodo conſtitutarum. Adde ſcriptum eſſe in calce iſtius epiſtolæ in codice Vaticano: SYNODUS FOROJULIENSIS. Rectè autem ſynodus habita apud Altinum vocatur Forojulienſis, quia habita eſt in dioceſi Forojulienſi. Itaque ponenda eſt epiſtola in initio geſtorum, ubi factum eſſe in prima ſynodo Aurelianenſi & in aliis quibuſdam adnotavimus in præfatione ad Concilium V. §. 17.

Epiſtola peregrinorum monachorum in monte Oliveti habitantium ad Leonem Papam III.

SANCTISSIMO ac reverentiſſimo Domino in Chriſto patri Leoni ſummo Pontifici & univerſali Papæ ſedis ſanctæ apoſtolicæ urbis Romæ congregatio montis Oliveti. Domine pater, te dignatus eſt Dominus exaltare ſuper omnes ſacerdotes, & exaltata eſt ſedes tua ſancta ſuper omnes ſedes Chriſtianorum, quia ſuo ore dignatus eſt Chriſtus dicere: *Tu es Petrus &c.* Benigniſſime pater, nos, qui ſumus hic in ſancta civitate Jeruſalem peregrini, ullum hominem ſuper terra non amamus pluſquam vos, & in quantum valemus in iſtis ſanctis locis pro vobis die noctuque Domino fundimus preces proſtrati omnes ſervi tui ſuper terram cum lacrymis. Itaque notam tibi facimus tribulationem noſtram, quam hic patimur. Johannes, qui fuit de monaſterio ſancti Sabæ, quem Theodulus iguminus ſervus veſter ſcit, ipſe levatus eſt ſuper nos dicendo quòd Franci qui ſunt in monte Oliveti hæretici ſunt, & dixit nobis quia omnes Franci hæretici eſtis, & reprobat fidem noſtram dicendo quia non eſt major hæreſis. Et nos ei dicimus: Frater ſile. Quòd ſi nos dicis hæreticos, de ſede ſancta apoſtolica dicis hæreſim. Et uſque in tantum nos conturbavit ut in die natalis Domini in ſanctam Bethleem in ſancto præſepio, ubi noſter Dominus redemptor humani generis pro mundi ſalute naſci dignatus eſt, ſubmitteret laicos homines qui nos foras proicere vellent, dicendo quòd hæretici eſtis, & libri quos habetis hæretici ſunt. Sed per veſtram ſanctam orationem

& fidem confortavit nos Dominus. Non enim potuerunt nos foras eicere. Diximus omnes : Hic volumus mori. Nam foras nos non eicietis. Unde & fecimus vocem noſtram omnes nos ſervi veſtri pariter dicendo ad ſacerdotes qui ſunt in ſancta civitate : Videte, patres & fratres, de iſto homine qui contra nos tanta & talia loquitur & contra fidem ſanctam Romanam, quia talia verba nunquam audivimus de gente noſtra. Et poſt hæc die ſancto dominico congregati ſunt ſacerdotes cum clero & populo contra ſanctum ſepulchrum Domini & inter ſanctum Calvariæ locum, & interrogaverunt nos de fide noſtra ipſi ſacerdotes qualiter crederemus ſymbolum. Nos autem dicendo quòd ſic credimus ſicut ſancta Eccleſia Romana, diximus & dicimus in noſtra lingua quæ vos non dicitis in Græca, & in *Gloria patri* non dicitis *ſicut erat in principio*, & in *Gloria in excelſis* non dicitis *tu ſolus altiſſimus*, & *Pater noſter* alio modo dicitis, & in ſymbolo nos dicimus plus quàm vos, *qui ex patre filioque procedit*, unde dicit iſte Johannes inimicus animæ ſuæ propter hunc ſermonem eò quòd hæretici ſimus. Quos Hieroſolymitas rogavimus dicentes : Nolite * odire hunc hominem, nec dicatis de nobis hæreſes. Quòd ſi nos dicitis hæreticos, de throno beati Petri dicitis hæreſim. Et ſi hoc dicitis, peccatum inducitis ſuper vos. Et ſacerdotes ſcripſerunt nobis cartam de fide noſtra quam licet crederemus, dicendo nobis : Creditiſne ſicut ſancta reſurrectio Domini ? Nos autem diximus quòd ſic credimus quomodo ſancta reſurrectio Domini & ſedes ſancta apoſtolica Romana. Poſt hæc ipſe Archidiaconus in ſancto Conſtantino unà nobiſcum aſcendit in pergo & legit ipſam car-

* audire

tam in populo. Et nos ſervi veſtri anathematizavimus omnem hæreſim & omnes qui de ſancta ſede apoſtolica Romana dixerint hæreſim. Et nunc, Domine pater benigniſſime, cogitare digneris de nobis ſervis tuis; qui etſi de longinquo ſimus, oves tuæ ſumus, & tibi commiſſus eſt omnis mundus, ſicut veſtra ſanctitas ſcit, ſicut ait Dominus Petro: *Si diligis me, Petre, paſce oves meas.* Benigniſſime pater, dum eſſem ego Leo ſervus veſter ad ſancta veſtigia veſtra & ad pia veſtigia Domni Karoli piiſſimi Imperatoris filiique veſtri, audivimus in capella ejus dici in ſymbolo fidei *qui ex patre filioque procedit*, & in homilia ſancti Gregorii, quam nobis filius veſter Domnus Karolus Imperator dedit, in parabola octavarum Paſchæ, ubi dixit: *Sed ejus miſſio ipſa proceſſio eſt, qui de patre procedit & filio.* Et in regula ſancti Benedicti, quam nobis dedit filius veſter Domnus Karolus, quæ habet fidem ſcriptam de ſancta & inſeparabili trinitate, dicit: *Credo ſpiritum ſanctum Deum verum ex patre procedentem & filio.* Et in dialogo quem nobis veſtra ſanctitas dare dignata eſt ſimiliter dicit. Et in fide ſancti Athanaſii eodem modo dicit. Itaque per ipſum Johannem facta eſt nobis grandis confuſio in ſancta civitate, quoniam dicit quòd ſpiritus ſanctus non procedit de patre & filio, & de hoc miſit grandem errorem per omnia monaſteria, & requirebat fidem noſtram & libros noſtros, & de Domino Gregorio dicit quòd non ſint recipiendi ejus libri. Unde iterum atque iterum, ſancte pater, in terram proſtrati cum lacrymis poſtulamus & rogamus te per patrem & filium & ſpiritum ſanctum, qui trinitas inſeparabilis unus dicitur, ut digneris inquirere tam in Græco quàm in Latino

no de ſanctis patribus qui ſymbolum compoſue-runt iſtum ſermonem ubi dicitur *ex patre filioque procedit*. Et in Græco non dicunt ſicut nos, ſed di-cunt *qui ex patre procedit*, & vident iſtum ſermonem gravem quem nos dicimus in Latino. Et mandare digneris Domno Karolo Imperatori filio veſtro quòd nos iſtum ſermonem in ejus capella audi-vimus, *qui ex patre filioque procedit*. Et nos hic ſervos veſtros certos facere digneris; quia nulla ſpecies hujus ſacramenti tam nobis amabilis vi-deatur quàm ſanctus veſter vultus & ſancta ora-tio & deprecatio ſeu memoria veſtra. Unde & poſcimus, benigniſſime pater, veſtram ſanctiſ-ſimam pietatem ut hos ſervos veſtros Johan-nem Preſbyterum, quando Deo gubernante ad ſacroſanctam veſtram gravitatem pervenerint, benignè ſuſcipere dignemini & nobis ſervis veſ-tris certum mandatum dirigere. Commendamus nos Dominicus, Theodorus, Arimundus, Gre-gorius, Johannes, Leo, & omnis congregatio de monte ſancto Oliveti humilis ſervi veſtri veſtris ſacris ac Deo dignis orationibus. Deus & Dominus noſter te, ſanctiſſime pater, cum omnibus tuis ad exaltationem ſanctæ ſuæ Eccle-ſiæ & ad ſalutem animæ tuæ & ad gaudium noſ-trum regere, protegere, & pia miſeratione in omnibus & per omnia cuſtodire dignetur, qui dicitur benedictus in ſecula.

Domino piiſſimo & ſereniſſimo victori ac triumphatori filio amatori Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti Karolo Auguſto Leo Epiſcopus ſer-vus ſervorum Dei. Omnia quæ de ſingulis parti-bus nobis accidunt neceſſe eſt ut veſtræ intime-mus imperiali poteſtati. Præſenti ſiquidem anno direxerunt nobis epiſtolam monachi qui in ſanc-to monte Oliveti morantur fidei * contentionem

continentem quam inter ſe habebant. Nos verò ſymbolum orthodoxæ fidei illis miſimus, quatenus omnes ſecundùm hanc noſtram ſanctam catholicam & apoſtolicam Eccleſiam rectam & inviolatam teneant fidem. Quam verò epiſtolam veſtræ imperiali potentiæ miſimus relegendam. Interea revertentes præſentes fideles ſervientes veſtri, Agamus videlicet & Roculphus, à Hieroſolymis detulerunt nobis epiſtolam Thomæ Hieroſolymorum Patriachæ. Quam relegentes reperimus ut per noſtram precatoriam epiſtolam veſtræ pietati eos commendaremus. Qua de re precamur veſtram imperialem potentiam ut ſicut ſoliti eſtis ſuper omnes fideles veſtros impertire ſuffragium, ita cum eis miſericordiam facere jubeatis. Ipſam verò epiſtolam quam nobis prædicti fideles veſtri detulerunt veſtræ ſerenitati miſimus. His prælibatis, omnipotens Deus ſua vos protectione cuſtodiat, atque à perfidis omnibus regnum veſtrum ſui extenſione brachii defendat, voſque poſt longa annorum curricula ad gaudia æterna perducat. Piiſſimum Domini Karoli imperium gratia ſuperna cuſtodiat, eique omnium gentium colla ſubſternat.

Vide Eginhartum an. 807. 809.

Incipit ſymbolum orthodoxæ fidei Leonis Papæ.

Vide Baronium an. 809.

LEo Epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus orientalibus Eccleſiis. Hoc ſymbolum orthodoxæ fidei vobis mittimus ut tam vos quàm omnis mundus ſecundùm Romanam ſanctam catholicam & apoſtolicam Eccleſiam rectam & inviolatam teneatis fidem. Credimus ſanctam trinitatem, id eſt, patrem, filium, & ſpiritum ſanctum, unum Deum omnipotentem, unius ſubſtantiæ, unius eſſentiæ, unius poteſtatis, creatorem om-

nium creaturarum, à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, patrem à ſe ipſo, non ab alio, filium à patre genitum, Deum verum de Deo vero, lumen verum de lumine vero, non tamen duo lumina, ſed unum lumen, ſpiritum ſanctum à patre & à filio æqualiter procedentem, conſubſtantialem coæternum patri & filio. Pater plenus Deus in ſe, filius plenus Deus à patre genitus, ſpiritus ſanctus plenus Deus à patre & filio procedens. Non tamen tres Deos dicimus, ſed unum Deum omnipotentem, æternum, inviſibilem, incommutabilem, qui totus eſt ubique præſens, non per partes diviſus, ſed totus in omnibus, non localiter, ſed perſonaliter, qui ſine commutatione ſui mutabilia creavit & creata gubernat, ſemper manens id quod eſt, cui nihil accidens eſſe poterit, quia ſimplici divinitatis naturæ nihil addi vel minui poteſt, quia ſemper quod eſt, cui ſemper primum eſt, cui ſempiternum eſt, cui idem eſt eſſe, vivere, & intelligere. Et hæc tria unus Deus. Hæc tria idem Deus & Dominus, vera & ſempiterna trinitas in perſonis, vera & ſempiterna unitas in ſubſtantia, quia una eſt ſubſtantia pater & filius & ſpiritus ſanctus. Hæc verò ſancta trinitas nihil eſt in tribus perſonis ſimul nominatis quàm in una qualibet perſona ſemel dicta, quoniam unaquæque perſona plena eſt ſubſtantia in ſe, non tamen tres ſubſtantiæ, ſed unus Deus, una ſubſtantia, una eſſentia, una æternitas, una magnitudo, una bonitas, pater & filius & ſpiritus ſanctus. Nec aliud eſt pater in natura quàm filius vel ſpiritus ſanctus, nec aliud filius & ſpiritus ſanctus quàm pater in natura, quibus eſt una natura. Sed alius eſt pater in perſona, alius filius

in perſona, alius ſpiritus ſanctus in perſona. In patre æternitas, in filio æqualitas, in ſpiritu ſancto æternitatis æqualitatiſque connexio. Unum omnes in ſubſtantia & eſſentia, omnipotentia, & divinitate. Sicut enim eadam ſancta trinitas inſeparabilis eſt in ſubſtantia, ita inſeparabilis eſt in operibus, quamvis opera Dei quibuſdam perſonis ſpecialiter conveniant, ſicut patri vox illa quæ de cælo ſonuit ſuper Chriſtum baptizatum, & ad filii perſonam humanitatis tantummodo pertinet ſuſceptio, & ſpiritus ſancti perſonæ propriè congruit illa columba in cujus ſpecie idem ſpiritus ſanctus deſcendit ſuper eundem filium ſecundùm hominem baptizatum. Tamen abſque omni dubitatione illam vocem & illam columbam in Chriſti humanitatem tota ſancta trinitas operata eſt, cujus opera inſeparabilia ſunt. Credimus eundem filium Dei verbum æternaliter natum de patre, conſubſtantialem patri per omnia, temporaliter natum de ſpiritu ſancto & Maria virgine, duas habentem nativitates, unam ex patre æternam, alteram ex matre temporalem, qui etiam filius Dei, ſuæ carnis conceptione conceptus eſt & ſuæ carnis nativitate natus. Deum verum confitemur conceptum & Deum verum natum, eundem verum Deum verum hominem unum Chriſtum filium Dei unigenitum, per primum & perfectum in duabus naturis in unius perſonæ ſingularitate impaſſibilem & paſſibilem, mortalem atque immortalem, crucifixum in infirmitate noſtra, eundemque ſemper viventem in virtute ſua, qui mortuus eſt carnis ſuæ morte & ſepultus, atque ab inferis, damnato & ſpoliato principe totius iniquitatis, rediens tertia die reſurrexit, atque cum triumpho gloriæ viden-

tibus diſcipulis cælum aſcendit, ſedens in dextera patris, id eſt, majeſtate divinitatis, inde jam venturus judicare vivos & mortuos, quem impii judicantem videbunt in ea forma qua crucifixus eſt, non in ea humilitate qua injuſtè judicatis eſt, ſed in ea claritate qua juſtè judicaturus eſt mundum; cujus majeſtatis viſio æterna eſt omnium ſanctorum beatitudo. Qui ſecundùm hanc fidem rectam non crediderit, hunc damnat ſancta, catholica & apoſtolica Eccleſia quæ fundata eſt ab ipſo Jeſu Chriſto Domino noſtro, cui eſt gloria in ſæcula. Amen.

Capitulare ſecundum Theodulfi Epiſcopi Aurelianenſis.

A Primo hominis lapſu, in quo bonum naturæ velut ipſa radix generis humani vitiata uſque nunc ſeminarium vitiorum naturæ inſertum pullulat, unde fit quòd cùm labore diſcimus, ſine labore obliviſcimur, difficilè ad virtutes aſſurgimus, facilè in vitia dilabimur. Quamobrem omni mentis circumſpectione ſatagendum, dilecti, ô ſacerdotes, ut in diſcendo laborem adhibeamus & in retinendo quod didicimus uſum impendamus, maximè nos qui regiminis locum tenemus & ſimiles ejuſmodi ordinis noſtri. Itaque vos, ô ſacerdotes Domini, admonemus ut fidem catholicam & memoriter teneatis & corde intelligatis, hoc eſt, *Credo*, & *Quicunque vult ſalvus eſſe, ante omnia opus eſt ut teneat catholicam fidem*. Diſcutiendi autem ſunt omnes Domini ſacerdotes utrum canonem Miſſæ & ſecretam aut *Te igitur* memoriter teneant & bene diſtinguant, & nomina mortuorum & vivorum ſuis in locis ordinabiliter

& cum omni devotione recitent, baptiſteriumque ritè peragant & rectis verbis enuntiare poſſint, & de negligentia in baptizandis infirmis, ne aliquem ſub obtentu infirmorum ſanum baptizare præſumant niſi diebus ſtatutis Paſchatis & Pentecoſtes. Admonendum illis ut pro miniſterio baptizandi nihil exigant, ſive à baptizandis, ſive à parentibus illorum, nihil munuſculi, nihil pretii omnino, ſed cum gratiarum actione & cum ſumma devotione hoc peragant. Quòd ſi fortè parentes eorum, aut qui eos à ſacris fontibus ſuſcipiunt, ſponte & gratuitò aliquid muneris vobis dare voluerint, accipite nihil hæſitantes.

Vide lib 6. miſcellaneor. pag. 80. 155.

To. 2. Capitular. pag. 625.

Inſtruendi ſunt ſacerdotes pariterque admonendi qualiter noverint decimas & oblationes quas à fidelibus accipiunt, peregrinorum & pauperum eſſe ſtipendia, & non quaſi ſuis ſed quaſi commendatis uti; de quibus omnibus ſciant ſe rationem poſituros & condemnationem poſſuros. Qualiter verò diſpenſari debeant ſacri canones inſtituunt, ſcilicet ut quatuor partes inde fiant, una ad fabricam Eccleſiæ relevandam, altera pauperibus diſtribuenda, tertia Preſbytero cum ſuis clericis habenda, quarta Epiſcopo reſervata, ut quicquid inde juſſerit prudenti conſilio fiat.

Lib 6. miſcella. pag. 153. 155.

Inhibendum modis omnibus intimandumque ut nullus Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus perſonas feminarum, ſicut in canone inſertum continetur, de quibus ſuſpectio eſſe poteſt, in domo ſua habeat, ſed neque illas quas canones concedunt, quia inſtigante diabolo etiam in illis ſcelus frequenter perpetratum invenitur aut etiam in pediſequis earum. Nec igitur matrem neque amitam neque ſororem permittimus ultra habitare in domo una cum ſacerdote. Sed ſi quis

de his habuerit talem neceſſitatem patientem cui ſit neceſſitas ſuſtentatio Preſbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi, habeat in vico aut in villa domum longè à converſatione Preſbyteri, ubi ei adminiſtret quæ neceſſaria ſunt.

Vide Notas ad Reginonem pag. 555. & ad Capitularia pag. 1238.

Sed etiam hoc ſecundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum, ut quando Miſſa celebratur, nulla femina ad altare præſumat accedere aut Preſbytero miniſtrare aut intra cancellos ſtare aut ſedere.

Vide Notas ad Capitularia pag. 1125.

Commonendi ſunt ut diebus dominicis pro captu ingenii unuſquiſque ſacerdos ad plebem ſermonem prædicationis faciat, primùm admonens plebem ut invicem ſe diligant, caritatem fraternitatis habeant, diligant Dominum pluſquam ſe, proximum tanquam ſe, deinde ut ab omni malo opere abſtineant, & quod ſibi nolunt fieri ab aliis, hoc illi aliis non faciant, & quod volunt ut ſibi homines faciant, hæc eadem faciant illis.

Deinde, ſi Dominus dat intellectum, hoc quod ſacerdos veraciter intelligit de evangelio, de epiſtola ſancti Pauli, quantum poteſt dicat illis, admoneat ut ad Eccleſiam ſæpe currant, oblationes ſuas fideliter offerant, confeſſiones Deo & ſacerdotibus faciant.

Nullus ſit inter eos qui confeſſus non ſit adulterium, nec inceſtum, nec fornicationem cum feminis, maſculis, cum pecudibus inter ſe non conſentiant: ſed ſi quis inter eos ſit qui in his ſceleribus lapſus ſit, corrigant & publicè cum ſuo ſacerdote emendent.

His & aliis quantum poteſt ſingulis diebus dominicis plebem ſuam inſtruat.

Admoneat etiam ut omnibus noctibus ſabbati & omnibus dominicis diebus cum ſuis nocti-

bus ſequentibus, ſimiliter & in ſolemnitatibus, in jejuniis, abſtineant ſe à carnali voluptate; ut mundi corpore & corde ad Eccleſiam accedant, & ſolemnitatem celebrem impuritate voluptatis fœdare non præſumant.

Præcipiendum ſacerdotibus Domini ſecundùm canonicam auctoritatem de ſepulturis & hominibus ſepeliendis nihil muneris exigant, niſi fortè qui ſepelitur vivens juſſerit Eccleſiæ in cujus atrio ſepelitur de ſuis rebus aliquid tribuere, aut etiam poſt mortem illius, quibus commiſſum eſt ejus eleemoſynam facere, de illius rebus aliquid ſponte dare voluerint. Tamen nullatenus à Preſbyteris aliquid ab illis exigatur nec ab illis qui locis & vicis præſunt vel quorum poſſeſſio eſt ipſa Eccleſia vel hereditario vel beneficiario jure.

Prohibendum etiam ſecundùm majorum inſtituta ut in Eccleſia nullatenus ſepeliantur, ſed in atrio aut in porticu aut exedra Eccleſiæ. Intra Eccleſiam verò prope altare, ubi corpus Domini & ſanguis conficitur, nullatenus habeant licentiam ſepeliendi.

Vide Notas ad Reginonem pag. 558.

Adulterum aut adulteram ſi Preſbyter in domo ſua retinuerit &, quod nefas eſt, conſenſerit in domo ſua adulterium fieri; ſciat ſe ſui gradus honore privandum. Si verò hoc in plebe ſibi commiſſa repererit, niſi ſtatim, ſi vires ſuppetunt, non emandaverit, ſed aut propter potentiæ timorem aut propter beneficium & lucrum & amicitiam illorum conſenſerit adulteris, cùm depalatum fuerit excommunicandum. Si verò ille quantum potuit excommunicaverit & non potuit malum illud vetare, animam ſuam liberavit. Veruntamen cum omni ſtudio debet Archidiacono ſuo & Archidiaconus Epiſcopo denuntiare.

De inceſtis omni ſtudio perquirendum ſacerdotibus per homines veraces & timorem Dei ante oculos habentes. Et ſi repertum fuerit, ſtatim aut ipſi emendare ſtudeant, aut cum adjutorio Archidiaconi aut Epiſcopi emendare & extirpare ſatagant, ne tanto flagitii ſcelere illi polluantur & pereant & aliorum vicinitate omnipotentis Dei iram incurrant.

Admonendi ſunt ſacerdotes & inſtruendi ut primùm ipſi ab omni ſtimulatione carnis ſint alieni, & tunc plebibus ſibi ſubjectis & verbis prædicent & exemplum oſtendant ut ab omni ſe fornicatione & ab omni irrationabili, veluti pecudum, luxuria & pollutione abſtineant. Mundo ſe corpore & mente Deo præparent de confeſſionibus fidelium accipiendis & dijudicandis, conſiliis blandis; quia licet pro modulo quantitate peccati ſe pœnitentiæ tempus inſtituendum & longum vel breve vel diſtrictum vel levæ vel mediocre ſacerdoti, cùm accipit cujuſlibet fidelium confeſſionem peccatorum; quia licèt ipſum peccatum perpetratum ſit, aut ſi poſtea iteratum aut frequenter perpetratum ſit, ſi ſponte, ſi coactè, ſi per ebrietatem & per quodlibet ingenium factum ſit; ut cùm invenerit unde radix illius peccati proceſſit, tunc congruam adhibeat medicinam.

Qualiter verò peccati adhibenda ſit medicina, ſecundùm canones authenticorum ſanctorum patrum eſſe debet, & non ſecundùm placitum hominis, neç ſecundùm voluntatem; nec in hac parte voluntas aut gratia hominis ſectanda, ſed voluntas Dei in omnibus exquirenda in ſcripturis ſanctis, quatenus dignis precibus & pœnitudine digna placari poſſit omnipotentis Dei vindicta, quam homo ſuo vitio provocavit.

Ad pœnitentiam verò populus taliter admonendus cùm fragilitatis noſtræ caſus ſæpe conſtet in vitia proclivis ; quamquam ſubventum ſit in Chriſti paſſione ut quod meritum peccati exigebat , Chriſti paſſio redimeret. Et cùm ſalutaribus inſtitutis ſacroſancto baptiſmate in remiſſionem omnium peccatorum conceſſo abluamur , tamen quia per modum iſtius vitæ curſum ſine vitiorum turbine nequaquam degere & ſubripientibus noſtræ imbecillitatis flagitiis vitam ſine peccati macula ducere non poſſumus , conceſſum eſt clementiſſimi Dei pietate remedium veræ confeſſionis & pœnitentiæ ablutio peccatorum , Domino præcipiente per prophetam : *Nolo mortem peccatoris , ſed ut revertatur & vivat.* Et illud evangelii : *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et Apoſtolus : *Confitemini alterutrum peccata veſtra , & orate ad invicem ut ſalvemini.* Eſt quippe veræ confeſſionis fructuoſa pœnitentia , pœnitenda non admittere , admiſſa cum gemitu cordis deflere , ſatisfactione vera pœnitentiæ cauſas excidere , nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere , nec iterum in vitiis perpetratis delabi.

Capitalia & mortalia crimina publicè deflenda ſunt ſecundùm canonum & ſanctorum patrum inſtitutionem. Sed & ſecreta ſatisfactione ſolvi mortalia crimina non negamus , mutata tamen priùs animi intentione , & ſæculari jactantia ſimul depoſita , piæ religionis confeſſo ſtudio , per vitæ correctionem & jugi immo perpetuo luctu ſe ſubmittente. Nec debet tamen quiſque deſperare de omnipotentis Dei miſericordia & innumera pietate , quia ſcriptum eſt : *Peccator quocunque die converſus fuerit ab errore viæ ſuæ , & declinaverit ab operibus malis , omnes*

iniquitates ejus in oblivione erunt. Pœnitentiæ quippe modus in ſacerdotis pendet arbitrio. Qui ſacerdos diligentiſſimè ſanctorum patrum inſtituta diſcutiens & intelligens, ſecuudùm eorum auctoritatem confitentibus pœnitentiam indicere debet. Eſt quippe auctoritas canonum & ſanctorum patrum firmiſſima inſtitutio.

Homicidium ſi quis voluntariè vel per inſidias fecerit, jugi ſe pœnitentiæ ſubmittat; & ſi hoc publicè actum conſtat, ſi laicus, deponat arma & omnem ſæcularem militiam, & publicè ſatisfaciat, ita ut quadraginta diebus extra Eccleſiam foris ad oſtium oret; quibus in pane & aqua exactis, à communione orationum quinquennio removeatur, poſt quinquennium tantùm in orationum communionem recipiatur, non offerat, non corpus Domini omnino attingat; in quo perdurans quatuordecim annos, tunc ad plenam communionem cum orationibus recipiatur, circa exitum vitæ hanc conſequatur humanitatem ut viaticum accipiat euchariſtiam. Abſtinentia illius ſit in arbitrio ſacerdotis, ſecundùm perſonam & poſſibilitatem ſic ei imponatur abſtinentia ciborum. Si autem occultum ſit, occultè ſimiliter agat ſicut ſuperiùs inſertum tenetur.

Homicidium qui caſu non volens perpetraverit, prior quidem regula per ſeptem annos pœnitentiam communionis ſociavit ſecundùm gradus conſtitutos. Hæc verò Ancyrani Concilii definitio quinquennii temporis pœnitentiam tribuit, ut quadraginta diebus foris ad Eccleſiæ oſtium ſtet; quibus peractis, biennio ab oratione cæterorum fidelium ſegregetur, non communicet, non offerat; poſt biennium recipiatur in communione orationum & offerat, non ta-

men communicet ; poſt quinquennium ad plenam communionem recipiatur Abſtinentia ciborum in arbitrio ſacerdotis manebit. ſecundùm perſonam & qualitatem hominis , ſit & pondus & abſtinentia erit.

Si quis egrediens per viam , & aut in domo ſua , aut in platea civitatis aut villæ , ſubitò aut ab alio ſuperventus , aut litis contentione , volens ſe defendere , non habens contra illum antea odium, interfecerit hominem , ſeptem annos ſecundùm canonum inſtitutionem pœniteat , tribus à communione privetur , quatuor in communione orationum & oblationum ſuſceptus , in ſacerdotis pendebit arbitrio utrum ſit corpus Chriſti dignus accipere aut uſque ad plenitudinem pœnitentiæ ab eo ſeparari. Abſtinentia ciborum in prudentia erit ſacerdotis ſecundùm poſſibilitatem pœnitentis & devotionem & affectionem lacrymarum.

Mulieres quæ fornicantur & partus ſuos necant , aut ſecum agunt ut utero conceptos excutiant , antiqua quidem definitio uſque ad exitum vitæ eas ab Eccleſia removit. Humaniùs autem nunc ſecundùm Ancyrani Concilii definitionem decem annorum tempus pœnitentiæ ſubmittuntur , ita ut quadraginta diebus foris ad oſtium Eccleſiæ orent ; quibus peractis , per annorum quatuor ſpatia à communione fidelium & oblationum removeantur, deinde in communione orationum receptæ decennii tempus impleant , & propter humanitatem euchariſtiam poſt actam pœnitentiam accipiant. Erit tamen in arbitrio ſacerdotis an ante perfectionem pœnitentiæ ad corpus Chriſti accedere debeant ſecundùm quod viderit eas compunctas & in lacrymis conſuentas & devotionem magnam haben-

tes. Ciborum abſtinentia erit in ſacerdotis providentia ſecundùm quod eas viderit pœnitere & pro perſonarum qualitate.

Mulier quæ duobus fratribus nupſerit abici debet uſque ad diem mortis. Sed propter humanitatem in extremis ſuis ſacramentis reconciliari oportet, ita tamen ut priùs ſolvatur conjugium & maneat innupta, & vir ejus abſque uxore ſimili pœnitentiæ ſubdatur.

Quòd ſi duo fratres cum una femina fornicati fuerint, neſcientes alter alterius fornicationem, ſtatim ut cognoverint adulterium, qui hanc habet uxorem dimittat. Et ille quidem poſt actam pœnitentiam, ſi uxor defuncta fuerit, poteſt alteri ſociari, illa vivente nequaquam. Illa verò nunquam ulteriùs poterit in conjugium aſſumi, & jugi pœnitentiæ ſubmiſſa, ad exitum vitæ communionis gratiam percipiat.

Mulier quæ dormiens filium ſuum oppreſſerit, & mortuus fuerit, ſex annos pœniteat. Vir ejus, ſi in domo illius fuerit, quatuor, ſi verò in uno lecto, ſimili modo pœniteat, duos in pane & aqua, reliquos quatuor ſecundùm quod ſacerdos illos viderit poſſe, ita eis imponat abſtinentiam ciborum. Similiter & vir habens uxorem, ſi adulterium perpetraverit, faciat, poſt triennium communicet.

Si cujus uxor adulterium perpetraverit, & à viro deprehenſum fuerit & publicatum, dimittat uxorem, ſi voluerit, propter fornicationem. Illa verò ſecundùm quod ſuperiùs inſertum eſt agat pœnitentiam. Vir verò ejus illa vivente nullatenus habeat licentiam aliam ducere uxorem. Aut ſi voluerit, adulteram ſibi reconciliare licentiam habeat, ita tamen ut *Concil. Nannet. cap. 12.*

pariter cum illa & pœnitentiam agat, & exactâ pœnitentia ad communionis gratiam, ſicut ſuperiùs habetur inſertum, accedant. Similis forma & in muliere ſervabitur. Si vir ejus eam adulteraverit, habeat poteſtatem dimittendi virum propter fornicationem, maneat innupta quandiu vir ejus vixerit; quia nec ille habet poteſtatem accipere aliam prima vivente, nec illa alium virum ducere vivente adhuc primo. Habent tamen poteſtatem ſemetipſos reconciliare.

Si qua mulier non habens virum, aut vir non habens uxorem, fornicati fuerint, quinque annos pœniteant.

Quòd ſi vir non habens uxorem cum alterius uxore adulteraverit, aut ſi qua mulier non habens virum cum alterius viro adulteraverit, adulter erit uterque, & ſecundùm quod ſuperiùs continetur inſertum pœnitentiam agant.

Furtum ſi quis fecerit, ſeptem annos pœniteat, tres in pane & aqua. Secundùm furti qualitatem, ita & modus erit pœnitentiæ. Si per neceſſitatem furtum fecerit, levigetur. Dicit enim Salomon: *Non eſt grandis culpa cùm quis furatus fuerit. Furatur enim ut eſurientem impleat animam.*

Qui perjuraverit, ſimiliter ſeptem annos pœniteat.

Qui falſum teſtmonium dixerit, & ejus teſtimonium alicui nocuerit, ſeptem annos pœniteat, ita tamen ut ille qui teſtimonium dixit damnum reſtituat omne cui per ſuum falſum teſtimonium nocuit. Et tunc poterit ad veniam per pœnitentiam pervenire. Si autem hoc facere noluerit, ſciat ſi ſe in vanum pœnitentiam agere.

Qui irrationabiliter verſantur, de his agatur quod in canonibus continetur in titulo in quo Græca verba ſunt, quæ in Latinum verſa ſunt de Concilio Ancyrano cap. XVI. in quo ſenſus triplex, hoc eſt, des his qui cum pecoribus commixti ſunt, & de his qui more pecorum inceſta commiſerunt cum conſanguineis, & de his qui cum maſculis concubuerunt. Quotquot igitur ante vegiſimum ætatis ſuæ annum tale crimen admiſerint, quindecim annis in pœnitentia exactis, orationibus tantùm incipiant participari, & in quinquennio altero in communione ſimplici perdurantes, poſt vigeſimum cum oblatione ad communionem ſuſcipiantur. Diſcutiatur autem & vita eorum quæ fuerit tempore pœnitentiæ, & ita hanc humanitatem conſequantur, Quòd ſi qui perſeverantes in ipſis criminibus, prolixius tempus habeant ſubmiſſionis, & tales nunquam poterunt ad ſacerdotium provehi. Quotquot exacta viginti annorum ætate & illi qui uxores habent in hæc ſcelera inciderint, vigniti quinque annis pœnitentia acta ad communionem ſolummodo orationum recipiantur, alterò verò quinquennio perdurantes plenam cum oblationæ recipiant communionem. Quòd ſi uxores habentes & excedentes quinquageſimum ſuæ ætatis annum in his peccaverint, ad exitum vitæ tantùm communionem mereantur. Hi verò qui ſicut muta vixerunt animalia, & ſe & alios hujuſmodi peccati ſcabie contaminaverunt, id eſt, in conſanguineis, in pecudibus, in maſculis, ſtatuto tempore pœnitentiæ non inter alios quàm inter eos ſtare & orare debere qui tempeſtate lunatica jactantur eliſi ad terram ſpiritu immundo vexati, id eſt, cum energumenis. Sicut autem plus

abominabile miſeri cum jumento quàm cum maſculo, ita plus irrationabile crimen cum maſculo quàm cum muliere. Cum conſanguinea & cum ſanctimoniali peccare æquale crimen. Id lex Moyſi morte mori judicat. Et cum jumento & maſculo & cum conſanguinea coëuntes.

Æquale autem crimen feminam cum femina peccare ſicut maſculum cum maſculo, & æqualis eſſe debet pœnitentia. De talibus ait Apoſtolus: *Nam feminæ eorum immutaverunt naturalem uſum in eum uſum qui contra naturam eſt. Similiter & maſculi relicto naturali uſu femineo exarſerunt in deſideriis ſuis invicem, maſculi in maſculos turpidinem operantes.* Quod autem ſuprà diximus de his agatur qui publicè ad confeſſionem venerint & publicè pœnitentiam egerint. Quòd ſi occultè actum eſt, & occultè ad ſacerdotem venerint, & puram confeſſionem fecerint, occultè pœnitere ſecundùm ætatis modum quod ſuperiùs continetur, ita videlicet ut ſi ante vigeſimum annum aut per ignorantiam hoc egit, aut fortè ignorabat non tale eſſe crimen, leviùs erga illum agendum; & hoc in ſacerdotis pendebit arbitrio. Diſcutere debet qualiter in hoc ſcelus delapſus ſit, aut quàm longiori tempore in hoc ſcelere verſatus ſit; & ſecundùm quod ab illo confeſſum fuerit, ita illi modus pœnitentiæ adhibeatur. Videlicet ſi per ignorantiam hoc egit ſemel aut bis, id eſt, cum maſculo, cum jumento, & cum conſanguinea, ſtatim cùm cognoverit hoc grave eſſe ſcelus dimiſit, ut humaniùs loquamur, ſeptem annos pœniteat, tribus abſtineat à carne, & anno non communicet, nec ad ipſum diem Paſchæ, nec offerat, & omni ſe mente ſubiciat

ſubiciat, ut ſpiritus ſalvus fiat in die Domini, cæteróſque ſecundùm modum fragilitatis in arbitrio ſacerdotis faciat in abſtinentia ciborum. Quòd ſi longiori tempore in hoc crimine verſatus, & poſtquam novit illud ſcelus magnum eſſe peccatum commonitus, iterum atque iterum hoc perpetravit, ſicut ſuperiùs continetur inſertum ita pœnitebit. Primùm quinque annis ab omni communione ſegregatus, poſt illos quindecim annos non offerat, non communicet ad orationem, cum cæteri s Chriſtianis in Eccleſiam non intret; qnibus exactis, tantùm ad communionem orationis ſuſcipiatur. Deinde in pœtentia viginti annis expletis, ſi bene & cum lacrymis & cum omni devotione pœnitentiam egit, ad plenam communionem & reconciliationem ſuſcipiatur. Similiter & de cæteris temporibus ſuprà inſertis obſervandum. Si, quod abſit, in locis ſanctis tale crimen admiſerit aliquis, duplicetur illi pœnitentia. Vocatur autem in ſcripturis crimen peſſimum tam de jumento quàm de maſculo quàm de conſanguinea. Vocatur autem in mundo immunditia vel delectabile peccatum cum femina non naturaliter concumbere, cùm unde Onas filius Juda à Deo percuſſus fuit quia fundebat in terram ſemen ingreſſus ad mulierem. Simul etiam vocatur immunditia mollities vel propter tactum vel viſum vel recordationem mulieris, ut aliqua delectatione acciderit vigilanti, vel qui inter femora ſua impuritatem ſolus cùm ſe ipſo vel cum alio exercet; de quibus ait Paulus Apoſtolus: *Neque immundi regnum Dei poſſidebunt.* Item: *nec omnis immunditia, nec nominetnr in vobis.* Et alibi: *Neque molles regnum Dei poſſidebunt.* Qui in his incidit ita pœniteat quaſi de

crimine quod de regno Dei excludit.

Adulterium ſi quis Preſbyter perpetraverit, ſive palatum & publicè cognitum, ab ordine ſacerdotii ceſſabit,& publica pœnitentia decem annorum purgabitur. Quòd ſi occultè hoc fecerit, & occultè ad confeſſionem venerit, occultè ei pœnitentia imponatur. Relinquatur autem in ſuo arbitrio utrum ceſſare debeat ab illo miniſterio, an permanens poſſit dignam ſatisfactionem Domino exinde facere. Quòd ſi ille ſe lacrymis & orationibus devotiſſimè quotidie laverit & eleemoſynarum exhibitione peccata ſua extinguere curaverit, ſi occultum eſt, poterit occultè in ſuo permanens gradu agere pœnitentiam. Fornicationem ſi perpetraverit, eodem modo purgabitur ſeptem annis. Si verò ſodomiticè, id eſt, cum maſculo collapſus ſit, eodem modo XV. annis expiabitur.

Similis forma & de Diaconis & de his qui in ſacris ordinibus conſtituti ſunt obſervanda, ita videlicet ut Diaconus ſeptem annis pœniteat pro adulterio, pro fornicatione verò quinque annis, pro ſodomitico decem annis, pro adulterio quinque annis, pro fornicatione annis tribus, pro ſodomitico ſeptem annis. Secundùm præfixos gradus uſque ad ultimum gradum eccleſiaſticum obſervantia talis habeatur. Ne quis autem ſe excuſet ſacerdotum ex eo quod ait Paulus Apoſtolus, *Propter fornicationem autem unuſquique uxorem habeat*, ſciant his tantùm eſſe dictum qui in laicali ordine conſtituti ſunt, vel qui necdum ad ſubdiaconatum acceſſerunt. Nullo modo enim ad ſubdiaconatum permittunt canones accedere niſi eos qui perpetuam continentiam caſtitatis promiſerint ſe deinceps ſervaturos. Nam ſacerdotes Judæorum à Domino

juſſi ſunt per Moyſem ducere uxores, & de nulla tribu niſi de Levi fiebant ſacerdotes, ut progenies una cuſtodiretur per ſucceſſionem.

Nunc autem de omnibus gentibus, ſicut ad baptiſmum, ſic ad ſacerdotium permittuntur accedere; nullaque neceſſitas uxores ducere, qui non per carnis ſucceſſionem, ſed per morum imitationem in ſacerdotio ſubrogantur. Ipſi tamen Judæorum ſacerdotes, non habentes tam ſanctum ſacrificium ſicut nos habemus, tempore vicis ſuæ longè erant à domo ſua, & à conjugali opere remoti juxta templum in continentia caſtitatis excubabant donec tempus miniſterii ſui explerent. Nunc autem, ſicut ſemper miniſtrare debent, ita ſemper continentes eſſe oportet ſacerdotes. Tractant enim, non victimas pecudum, ſed ipſum immaculatum corpus & ſanguinem Domini. Ejuſdem continentiæ & Diaconi & Subdiaconi & in Domino & ipſi in tractatione tanti ſacramenti miniſtri accedunt altaris.

Laicis verò vel qui nequaquam ad altaris miniſterium accedunt præcipitur ab Apoſtolo ut qui ſe non continent nubant. *Melius enim nubere quàm uri.* Hoc eſt, melius eſt uxorem legitimè ducere quàm exardeſcere per opera fornicationis & adulterii ſive ſodomitici & immunditiæ.

Admonendi ſunt Preſbyteri; ut caritatem inter ſe habentes mutuam, procul ab omni faſtu ſuperbiæ & invidiæ mordacitate ſanctum exemplum ſubditis donent tam clero quàm laicis. Non ſint rapaces, non cupidi, non vinolenti, non procaces, non rixoſi, non calumniam cuiquam facientes, ſed in omnibus ſe ipſos irreprehenſibiliter cuſtodientes, formam ſalutis clero & plebibus miniſtrent,

quatenus eorum exemplis ad æternam vitam & morum probitatem proficientes humilitate ſubleventur.

Admonendi ſunt ut uſuras nequaquam exerceant, & plebibus ſibi ſubjectis & clero prædicent ut ab hoc vitio omnibus modis abſtineant ſecundùm canonum inſtitutionem. Quiſquis per quodlibet ingenium magis accipit quàm præſtat, ſciat ſe uſuram feciſſe. Nam ſi quis triticum aut aliam ſpeciem frugum commodat, & non eandem ſpeciem accipit, ſed aut denarios, quantum tum venundari poterat quando illa commodavit, aut aliquid aliud accepit, abſque dubio uſuram perpetravit. Si quis verò ex ordine clericorum hoc agere præſumpſerit, ſciat ſe ſui gradus periculum ſubiturum. Si verò laicus fuerit, ſciat ſe excommunicandum. Unde convenit ut primùm omnes in clericali ordine conſtituti ab his abſtineant & admodùm plebibus injungant ut nullus hoc facere omnino audeat.

Sacerdos cùm à fidelibus confeſſionem accipit, inter cætera debet confitentem admonere ut de octo principalibus vitiis confeſſionem faciat & emendationem promittat & pœnitentiam, medicinam animæ ſuæ ſuſcipiat. Vitiorum autem principalium octo, ſicuti continentur, nomina per ſingula interroget, & ille confiteatur, & de omnibus, ſicut præmiſſum eſt, confeſſionem faciat. Et tunc ei medela pœnitentiæ adhibeatur. Principali autem vitia, ſine quibus vix ullus inveniri poteſt, hæc ſunt. Primum gaſtrimargia, hoc eſt, ventris ingluvies. Secundum fornicatio. Tertium acedia ſive triſtitia. Quartum avaritia. Quintum vana gloria. Sextum invidia. Septimum ira. Octavum ſuperbia.

Si quem autem verecundum viderit ſacerdos & erubeſcentem confiteri & diſcooperire peccata ſua quæ geſſit, ammoneat illum dicens: Frater mi, ſæpius nos Dominus hortatur ad medicamina veræ confeſſionis, non quòd Deus indigeat noſtræ confeſſionis, qui omnia [novit] quæ agimus, loquimur, cogitamus. Sed aliter ſalvi fieri non poſſumus niſi confiteamur pœnitentes quodcunque geſſimus negligentes. Dolet diabolus quando confitetur peccata ſua, & deſiderat nos celare quæ fecimus: quia qui ſe ipſum accuſat in peccatis ſuis, hunc diabolus non habet iterum accuſare in die judicii; ſi tamen confitens pœnitendo diluit quæ fecit, nec iterum renovat quæ egit. Unde Jacobus Apoſtolus ait: *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* Et Paulus: *Ore confeſſio fit ad ſalutem.* Et Salomon: *Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur. Qui autem confeſſus fuerit & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Johannes quoque evangeliſta: *Si confitemini peccata veſtra, fidelis & juſtus Deus ut remittat vobis peccata veſtra & mundet vos ab omni iniquitate.* Similiter & pſalmiſta ait: *Dixi, pronuntiabo adverſùm me injuſtitias meas, Domine, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Sciendum autem hoc magnum ſalutis medicamen non iterare quæ impiè geſſit nec priores cicatrices vulneribus aliis reſauciare.

Prima autem hebdomadâ ante initium quadrageſimæ confeſſio danda de omnibus peccatis quæ ſive opere ſive loquutione perpetrantur. Et ſic nominatim debet eis ſacerdos dicere ſupradicta octo principalia vitia. Primum gula, de quæ diabolus decepit Adam, per quam Chriſtum tentavit cùm dixit: *Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* & per abſtinentiam ſa-

nanda. Secundum vitium principale fornicatio, de qua ait Salomon: *Fovea profunda meretrix & putens anguſtus*, & idem doctor: *Quis fortior Samſone? Quis ſapientior Salamone? Hic filiis mulierum decipiatur*, & caſtitate ſananda. Tertium principale vitium acedia, id eſt, inſtabilitas loci. Hæc non ſinit hominem perſeverare in bono. Hæc per perſeverantiam bonis operis ſananda, quia, ſicut ait Gregorius, *in caſſum bonum agit ſi ante terminum vitæ deſeratur*. Quartum principale vitium avaritia, per quam vir avarus inferno ſimilis eſt. Avaro viro nihil ſceleſtius. Hæc eleemoſynarum eſt largitate ſananda; quia ſicut avaritia in infernum mergit, ita largitas in cælum elevare conſuevit. Quintum principale vitium vana gloria. Hæc omni bono opere caret; quia ſicut lapis miſſus non pervenit ad cælum, ſic oratio cum vana gloria non pervenit ad Deum. Hæc dilectione Dei ſananda. Sextum principale vitium invidia, de qua ait Salomon: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum*. Hæc caritate ſananda. Caritas non æmulatur, omnia ſuffert. Septimum principale vitium ira, de qua Chriſtus ait: *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit concilio*. Et Paulus: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Nolite locum dare diabolo*. Et iterum: *Non vos defendentes, ſed date locum iræ*. Hæc patientia ſananda. *Beati pacifici*, ait Dominus, *quoniam filii Dei vocabuntur*. Et iterum: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos perſequuntur & calumniantibus vobis*. Et alibi: *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*. Non ipſum autem propriè triſtitia quod ira. Triſtitia ad acediam pertinet, triſtitia ſæculi generat mortem. Triſtitia mala deſperationem operatur & inſtabili-

tatem locorum. Unde & acidioſus dicitur triſtis. Apoſtoli irati non fuerunt, triſtes autem fuerunt. Triſtitia eorum verſa eſt in gaudium. Et triſtitia ſive acedia, quæ eſt vitium ſupradictum, gaudio ſpirituali ſananda. Octavum principale vitium ſuperbia, de qua Chriſtus ait: *Omnis qui ſe exaltaverit humiliabitur*. Et Salomon: *Ubi fuerit ſuperbia, ibi erit contumelia.* Jeſus filius Syrach: *Odibilis coram Deo & hominibus ſuperbia.* Auguſtinus: *Quid tanta in nos ſuperbia, quæ angelos decepit? Quanto magis homines ſecum mergere cupit?* Inde angeli facti ſunt dæmones. Sicut ſuperbia origo omnium criminum, ſic ruina omnium virtutum. Sanctus Gregorius ait: *Fructus putrefactus inutilis agricolis, & fructus ſuperbi inutilis Domino.* Sicut pondus fructum frangit ramum, ſic ſuperbia decorem evertit animarum. Superbia depoſuit archangelum & tanquam fulgur fecit decidere in lapſum. Hæc humilitate ſananda, quia humilitate homines angelis adæquantur.

Hæc octo principalia vitia & illæ quæ de radicibus illorum oriuntur niſi mundaverit quis hic per confeſſionem & pœnitentiam, non poſſunt mundari in die judicii, ſed deducunt homines in infernum. Quid erubeſcit homo confiteri, qui peccatis non erubuit coinquinari? Confitendo diluitur quod peccando contrahitur. Quomodo poteſt medicus vulnus ſanare quod ægrotus erubeſcit oſtendere? Ægrotus peccator, ſacerdos ſapiens medicus.

Qui autem confitetur, flectat genua cum ſacerdote coram Deo, & tunc confiteatur quicquid à juventute recordari poteſt ex omnibus modis quæ geſſit. Et ſi ille tota facinora ſua recordari non poſſit, aut ſi forſitan erubeſcit, ſacerdos debet eum interrogare quicquid in pœ-

nitentiali conſtitutum eſt, ſi in illud vel in aliud crimen cedicit. Sed tamen non omnia crimina debet ei innoteſcere, quia multa vitia recitantur in pœnitentiali quæ non decet hominem ſcire. Ideo non debet eum ſacerdos de omnibus interrogare; ne fortè cùm ab illo receſſerit, ſuadente diabolo in aliquod crimen de his quæ antè neſciebat cadat. Et poſtquam omnia peccata ſua confeſſus fuerit, faciat ei ſymbolum dicere & omnibus qui in ſe peccaverunt dimittere & emendationem promittere Deo, nec iterum ad illa peccata redeat. Cùm hæc omnia fecerit, conſiderabit ſacerdos magnitudinem culparum, & juxta modum imponat ei tempus pœnitentiæ. Deinde ſuper eum ſeptem pſalmos pœnitentiales cum orationibus quæ ſunt in ſacramentario dicat, & abſolvat eum in pace.

Sciendum autem quòd ſi quis Epiſcoporum in aliquo de octo principalibus inquinatus ſit, quatuordecim annis pœniteat, Preſbyter duodecim, Diaconus octo, clericus ſex, laicus quatuor.

Mulier quæ partum ſuum necat, XIV. annis pœniteat. Si filium ſuum occiderit, XV. annis pœniteat. Si in utero ante partum occiderit, VII. annis pœniteat. Si infans ſine baptiſmo mortuus fuerit, parentes ejus annum integrum pœniteant, & nunquam ſine aliqua pœnitentia fiant.

Sunt aliqua peccata quæ, ſicut Iſidorus ait, igne purgatorio purgari poſſunt; quæ eſt ſuperfluitas manducandi & bibendi, pauſandi, loquendi, & tarditas infirmos viſitandi, ad Eccleſiam veniendi, eleemoſynam dandi, ira repentina, quæ non tenetur in corde, ebrietas, ſi non frequenter. Nam

ira quæ manet in corde & odium generat & deſiderat vindictam, & inter principalia reputatur.

Quidam dixerunt minora peccata eſſe hujuſmodi, id eſt parvum perjurium, ſi non frequentur ſolitum, loquentes inter jocando vel iraſcendo parvæ rei furtum, nubere cum uxore quam polluiſti in ſomno, percutere hominem ut ſanguis fluat, truncare membrum hominis ut non moriatur, coire cum uxore in die dominico vel in diebus quibus non licet, violare mortuorum ſepulchra cauſa ibi fabricandi domum, negligere ſacrificium ut non faciat cum diligentia qua debet, bibere maleficium vel immundam rem, uſuras dare, res alienas tollere parvas, ſacrilegium facere in parvis rebus, id eſt, de Eccleſia furari aliquid, pecuniam eccleſiaſticam furari vel fraudare, domum cremare ſine damno magno, alios cauſa lætitiæ inebriare, morticina manducare, id eſt, mortificatum à beſtia vel avibus vel de morbo mortua. De his & talibus ejuſmodi ſimilibus Epiſcopus VII. hebdomadas pœniteat, Preſbyter quinque, Diaconus quatuor, Subdiaconus tres, clericus duas, laicus unam. Si in majori crimine in ipſis rebus vel aliis invenitur, ſecundùm levitatem vel æſtimationem peccati modus pœnitentiæ vel ampliabitur vel levigabitur. Odire verò fratrem, in quo odio quanto tempore fuerit, tanto ſpatio in pane & aqua vivat.

Admonendi etiam ſunt ſacerdotes de unctione infirmorum & pœnitentia & viatico, ne aliquis ſine viatico moriatur. Sed & ſi quis pœnitentiam in infirmitate quærit, dum ſacerdos ad eum venerit, ſi contigerit eum officio linguæ privari, conſtitutum eſt ut idonei viri illi qui

cum eo ab initio infirmitatis fuerunt vera teſtimonia dicant quæ ab illo audierunt dum loqui poterat, ſive de pœnitentia, ſive de barba tondenda, ſive de monachatu. Et tunc ſacerdos commonitus officium circa eum adimpleat, & fidejuſſoribus ejus pœnitentiam ejus pro eo imponat, & illi pro eo adimpleant.

Epiſcopus verò ſi ita fuerit infirmatus ut eum ungi liceat, & alter Epiſcopus non ſit præſens qui ei officium adimpleat unctionis, Preſbytero licet eum unctionis officio conſecrare. Nulla enim in primo tempore prædicationis Apoſtolorum diſtantia fuit inter Epiſcopos & Preſbyteros; nec adhuc eſſet, niſi cauſa diſſenſionis hæreticorum diverſa docebant & contraria ſibi multi Preſbyteri.

Primitus autem infirmo pœnitentia detur. Deinde, ſi permiſerit infirmitas, abluto corpore, albis veſtibus induatur, & in Eccleſiam deportetur, & jaceat in cilicio ſuperjecto cinere. Portetur ibi crux & aqua benedicta; ut cùm venerint ad eum, videlicet tres Preſbyteri, dicant capitulum: *Pax huic domui & omnibus habitantibus in ea. Pax ingredientibus & egredientibus in nomine Domini.* Deinde fundat ſacerdos de oleo ſacrato in aquam benedictam, & ſpargat eam dicens antiphonam: *Benedic Domine domum iſtam & omnes habitantes in ea, quoniam tu Domine dixiſti Pax huic domui &c. Benedic Domine timentes te puſillos cum majoribus. Benedicti vos à Domino, qui fecit cælum & terram.* Et iterum dicat antiphonam: *Aſperges me Domine hyſſopo. &c.* Et data oratione cinerem ſacratum imponat capiti & pectori infirmi in crucis modum dicens: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo donec revertaris in terram de qua ſumptus es. Pul-*

vis es, & in pulverem reverteris. Deinde incipiant ſeptem pſalmos pœnitentiales pro eo. Et ſi poteſt, infirmus ſtet genibus flexis & capite inclinato ſive omni corpore proſtratus. Poſt letaniam dicta oratione incipiat unctionem, canentibus cæteris pſalmos & antiphonam congruentes, & faciat de oleo ſuper eum duodecim ſigna crucis, hoc eſt, primum inter ſcapulas magnam crucem uſque ad collum & ex tranſverſo uſque ſuper ſcapulas cum oratione, deinde in collo uſque ad cervicem, tertiam ſuper caput uſque ad frontem in tranſverſo ab aure uſque ad aurem, deinde quartam & quintam in viſu, hoc eſt, in ſuperciliis oculorum, ſextam in olfactu, id eſt, in naſo ſive in naribus, ſeptimam in guſtu, hoc eſt, in labiis, octavam & nonam crucem in auditu, id eſt, in auribus deforis, decimam in gutture, undecimam in pectore, duodecimam & decimam tertiam in tactu, id eſt, in unaquaque manu deforis, reliquas duas in pedibus. Hoc autem numero quindenario facimus cruces de oleo ſancto ſuper hominem infirmum propter trinitatis myſterium & quinque ſenſuum ſignificationem. Terni enim quinquies quindecim perficiunt. Et quia per imparem numerum ſæpius ſanctificare ſolitum eſt, quidam viginti crucis facere ſuper infirmum volunt, quidam ex quatuor, id eſt, tres inter ſcapulas, tres ſuper ſcapulas, tres in collo, in cervice, in cerebro, tres in fronte & ſuperciliis, tres in naribus & labiis, duas in auribus, duas in gutture & pectore, duas in manibus, duas in pedibus. Quidam addunt duas in temporibus, duas in manibus interiùs faciunt. Quidam in fronte ullius nec in manibus ſacerdotis interiùs crucem de oleo facere oportere dicunt. Sed tamen nil obeſt.

Epiſcopus enim non oleum infirmorum ſed chriſma frontibus omnium baptizatorum & manibus ſacerdotum imponit. Nam pectus & inter ſcapulas baptizatis crucem faciendo de oleo exorcizato, non de oleo infirmorum, Preſbyter tangit ante baptiſmum. Itaque nil obeſſe videmus eadem loca tangi in unctione infirmi de oleo infirmorum. Apoſtoli autem ungentes oleo infirmos non ampliùs quàm tres cruces cum oleo ſuper eos faciebant. Unde Græci, qui ipſam traditionem Apoſtolorum imitantur, ſimiliter tres tantùm cruces cum oleo faciunt, fundentes cum ampulla oleum infirmorum in crucis modum ſuper caput & veſtimenta & totum corpus infirmi, incipientes crucem à capite uſque ad pedes, in tranſverſo à manu dextera uſque ad brachia & pectus uſque ad ſiniſtram manum, ſemel dicentes ad ipſas tres cruces: *Ungo te in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, ut oratio fidei ſalvet te, & alleviet te Dominus, & ſi in peccatis ſis, remittantur tibi.* Illa autem veſtimenta oleo ſuperfuſa quibus infirmandus non ſepeliuntur, & ſi convaluerit, abluuntur in loco mundo, & iterum utitur eis. Non ſolùm autem clericis, ſed etiam laicis, nec tantùm viris, ſed & feminis, unctio talis tribuenda, ſi neceſſe fuerit; quia quoſdam ſanctos viros legimus puellas paralyticas oleo ſancto unxiſſe & ſanaſſe. Energumenos etiam legimus oleo ſancto perunctos & ſanatos. Ideo ſi infirmus in amentiam verſus, tamen juxta Concilium Arauſicenſe omne officium pietatis exhibeatur ei, & ipſa communio, ſi tamen in ſua ſanitate catholicam fidem credebat. Sic enim in eo Concilio habetur ſcriptum: *Amentibus quæcunque ſunt pietatis conferantur.* Et rite in hora,

quia ſubitò obmuteſcens baptizari aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonia juſta fuerint. Sic quandiu vita apparet in infirmo, commendari omnibus officiis pietatis poterit, etiamſi teſtimonia voluntatis ejus defuerint. Pro fide tamen amicorum omnia ei debent impendi ſacramentorum adjutoria, exemplo evangelico, ubi Jeſus non ad paralytici ſed ad illorum qui eum portabant fidem reſpiciens ait: *Homo, dimittuntur tibi peccata tua.* Hoc autem omnibus modis obſervari oportet, ut poſt mortem communio euchariſtiæ in os cadaveris * immittatur aliquo intuitu miſericordiæ. quod prohibent valde canones. Sola pœnitentia ab amicis pro mortuo poteſt poſt mortem ejus accipi, ſi tanta in eis fuerit caritas. * non

Ipſis quoque pueris neceſſaria eſt inunctio, cùm legamus nonnullos virorum ſanctorum oleo membra puerorum unxiſſe ſacrato & ad ſanitatem priſtinam revocaſſe. Nam pœnitentia pueris adeo videtur neceſſaria ut legamus quoſdam pueros pro meritis peccatorum miniſtris ſatanæ traditos, & abſque pœnitentia interierunt.

Sicut autem jam diximus, ita licitum eſt Preſbyteris Epiſcopos ungere in infirmitate, ut Carthaginenſe Concilium Preſbyteris concedat fideles chriſmate confirmare more Epiſcoporum, ſi tamen in periculo mortis aliquem viderint qui ab Epiſcopo chriſmate ſancto fuerit confirmatus. Similiter de reconciliatione pœnitentium in periculo mortis eis conceditur Preſbyteri enim, licèt pontificatus apicem non habeant, tamen ſecundi Epiſcopi ſunt.

Uncto verò infirmo cum orationibus, ut dictum eſt, jubeatur à ſacerdote orationem domi-

nicam & ſymbolum dicere & ſpiritum ſuum in manus Dei commendare & ſignaculo crucis ſe munire & viventibus valedicere. Tunc ſacerdos det ei pacem & communicet eum dicens: *Corpus & ſanguis Domini ſit tibi remiſſio omnium peccatorum tuorum, & cuſtodiat te in vitam æternam.* Tunc data oratione, in fine dicat ſacerdos: *Benedicamus Domino.* Et reſpondeant omnes: *Deo gratias.* & expletum eſt. In craſtino & uſque ad ſeptem dies viſitet eum ſacerdos, & fundat ſuper eum orationes ad hoc congruentes.

Dicendum etiam ſacerdotibus ut quando pœnitentibus imponunt modum & tempus pœnitentiæ, dicant eis hæc verba: Frater, in hoc omnis pœnitentia valet, præter ita crimina pœnitere, & à futuris abſtinere, dare ſtudium in laboribus, in vigiliis, in orationibus, in jejuniis, in eleemoſynis, in indulgentia inimicorum: quia non requirit Deus longa ſpatia pœnitentiæ, ſicut per prophetam dicitur: *Cùm converſus ingemueris, tunc ſalvus eris.* Et iterum: *Convertimini ab me, & ego revertar ad vos.* In hoc miſericors Dominus, & non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat. Et in evangelio ait: *Gaudium erit in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente magis quàm ſuper nonaginta novem qui non indigent pœnitentia.* Et iterum: *Qua die converſus fuerit peccator coram me, omnes ejus iniquitates delebo.* Vide ergo, frater mi, quantis teſtimoniis remedia peccatorum didiciſti, & ſcias non aliter veniam promereri poſſe niſi ex toto corde converſus fueris. Fac ergo tibi unam ſarcinam ex omnibus peccatis tuis, quæ numquam ab oculis tuis recedere poſſit: quia acceptabilior Deo eſt ju-

gis oratio ac gemitus aſſiduus quàm longa & tepida pœnitentia.

Sciat autem ſacerdos quòd confitentium ſingulas culpas inveſtigare non debet. Quando majorem invenerit, de ejus cauſa judicabit.

De ovibus Chriſti lucrandis vobis ſacerdotibus hæc dicere ſtuduimus auxiliante Domino Jeſu Chriſto, cui gloria in ſæcula ſæculorum.

Hincmari Archieſpicopi Remenſis epiſtola ad Ludovicum III. Regem Francorum de electione Epiſcopi Belvacenſis.

DOMINO Ludovico Regi glorioſo Hincmarus Epiſcopus ac plebis Dei famulus & Epiſcopi qui apud martyrium ſanctæ Macræ in loco qui dicitur Finibus Remenſis parrochiæ in nomine Chriſti convenimus. In epiſtola veſtræ dominationis nobis directa, per quendam Canonicum Compendiæ congregationis delata, invenimus quia clero & plebi Belvacenſis Eccleſiæ canonicam conceſſiſtis electionem. At verò ipſi, quia perſonam deteſtabilem & à ſacris canonibus deviam elegerunt, eorum electionem non ſolùm non probaſtis, verùm etiam, eò quòd nec legitima nec canonica foret, modis omnibus improbaſtis & reliqua quæ ibidem ſub nexa tenentur. In cujus epiſtola, poſt plura rationabiliter dicta & recapitulata, ſententiam finalem invenimus hoc modo, *ut quia Chriſtus duas in ſe aſſumpſit perſonas, Regis ſcilicet & ſacerdotis, ut eſſet Rex pariter & ſacerdos, jungamur ſimul, ut ego Rex & vos ſacerdos Dei miniſterium condignè tam in divinis quàm in humanis adimplere valeamus officiis.* In quibus verbis quædam non bene dicta, *Hincma. ep. 12. c. 5.*

quædam verò bene ſunt exhortata. Sed quæ non ſunt bene dicta, non vobis, ſed dictatori ejuſdem epiſtolæ ſunt imputanda, qui non bene intellexit quod de ſcripturis divinitus inſpiratis veſtræ ſcripſi dominationi, quia duo ſunt quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. & cætera quæ ibi ſequuntur. Quia Dominus noſter Jeſus Chriſtus verè ſolus fieri potuit Rex & ſacerdos in duabus & ex duabus exiſtens naturis atque ſubſtantiis, divinitatis ſcilicet & humanitatis in una perſona, quem ex duabus perſonis compoſitum credi ut nefas vitamus. Apparens namque in mundo mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, de utraque tribu, regia ſcilicet ac ſacerdotali, carnis originem traxit, quia in humilitate aſſumpta, id eſt, incarnatione ſua, non duas perſonas, ſed utramque erat habiturus perſonam, & ſacerdotis ſcilicet & Regis. Siquidem de regia ejus poteſtate, qua electis ſuis regnum perenne tribuit, ſcriptum eſt: *Regnabit in domo Jacob in æternum.* De pontificali autem dignitate illius, in qua pro noſtra redemptione hoſtiam ſuæ carnis offerre dignatus eſt, teſtatur Propheta, qui ait: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Dominus igitur noſter Jeſus Chriſtus non, ut malè compilavit veſtræ ſcriptor epiſtolæ, duas in ſe aſſumpſit perſonas, ſed in humanitate aſſumpta utriuſque officium habuit & habet perſonæ & ſacerdotis & Regis; ſacerdotis videlicet, ut nos hoſtia ſuæ paſſionis ab omni peccato emundet, & pro noſtris iniquitatibus jugiter interpellans juſtitiam patris, nobis placabilem faciat, & de corruptionibus quæ de peccato contigerunt nos ſalvet; Regis autem, ut

ut deſtructis adverſariis, & deſtitutis adverſitatibus cunctis, nos ad æternum regnum perducat. Tundenda eſt ergo mens bruta piſtillo fidei, quæ ab ipſis rudimentis infantiæ in ſchola didicit & per plures annos in Eccleſia tam multis concinuit, & quod cantavit animo non avertit, catholicam videlicet antiphonam in qua dicitur: *Deus homo factus eſt. In quo fuit permanſit, & quod non erat aſſumpſit, non commixtionem paſſus neque diviſionem.* id eſt. non duarum naturarum divinitatis & humanitatis paſſus commixtionem, neque unius perſonæ diviſionem: quia ſicut anima rationalis & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus eſt Chriſtus; & ut expreſſiùs. . . . . .
. . . . & caro . . . .
. . . Exhortationem autem quam ſubjunxiſtis addendo, *jungamur ſimul, ut ego Rex & vos ſacerdos Dei miniſterium condignè tam in divinis quàm in humanis adimplere valeamus officiis*, ſatis libenter amplectimur. Attendat igitur ex dominationis veſtræ parte quòd dignatio veſtra præſtante Domino quos eatenus ego, ut ſacræ præcipiunt regulæ, adjuvante & cooperante Domino attendere omnia totis viribus procurabo, non oblitus quòd Carthaginenſe Concilium inrefragabiliter promulgando decrevit: *Si quis contra profeſſionem & ſubſcriptionem venerit in aliquo, ipſe ſe honore privabit.* Igitur ſecundùm promiſſionem & profeſſionem veſtram attendere procurate, ut quia canonico & prædeceſſorum veſtrorum more clero & plebi Belvacenſis Eccleſiæ electionem conceſſiſtis, Epiſcopus illic legaliter ac regulariter ſecundùm ſcripturas & eccleſiaſticas regulas eligatur & ſecundùm ſacros canones, quia ipſi clerus ſicut & plebs ſua negligentia electionem perdiderunt, velut ipſi confratres & venerabiles Epiſcopi ad ea

Concil. Carthag. 2. c. 13.
Lib. VI. capitular. c. 304.
Concil. Duziac. c. 9. extr.
Hincmar. ep. 12. c. 7.

Hincmar. ep. 12. c. 1. exequenda quæ reſtant agenda à nobis legaliter ac regulariter deſtinati vobis dicent; ut ſicut ſacræ leges & regulæ præcipiunt, Archiepiſcopis & Epiſcopis conlimitaniorum dioceſeon electionem concedere dignemini, ut undecunque ſecundùm formam regularem electionis Epiſcopi talem eligant qui & ſanctæ Eccleſiæ utilis & regno proficuus & vobis fidelis & devotus cooperator exiſtat, & conſentientibus clero & plebe eum vobis adducant, ut ſecundùm miniſterium veſtrum res & facultates Eccleſiæ, quas ad defendendum & tuendum vobis Dominus commendavit, ſuæ diſpoſitioni committatis, & cum conſenſu ac litteris veſtris eum ad metropolitanum Epiſcopum & coëpiſcopos ipſius dioceſeos, qui eum ordinare debent, tranſmittatis, & ſic ſine ſcandali macula ad ſanctum ſacerdotium provehatur. Conſtituimus enim ſecundùm ſacros canones quinque, tres de Remorum dioceſi, videlicet Hildeboldus, Berno, & Hadebertus, dioceſi verò conlimitania Ingiluvinus & Sigemundus, in confinio dioceſeorum, ut *Hincmar. ibid. c. 5.* ſacri canones præcipiunt, & reprobato canonicè Honorato, ut prædiximus, verbis vobis poterunt nuntiare, quemcunque vita & moribus & ſcientia invenerint ad utilitatem ſanctæ Eccleſiæ & regni profectum & veſtræ fidelitatis & cooperationis idoneum eligant, & ſubſcriptionibus ſuis electum ad præſentiam veſtram adducant, & ſic cum conſenſu & litteris veſtris ad metropolitanum Epiſcopum & ad ejus coëpiſcopos ordinandum adducant.

Concilium Barcinonenſe habitum anno DCCCCVI. & Agathenſe apud ſanctum Tiberium anno DCCCCVII.

ANnuente atque inſpirante divina clementia, anno Verbi incarnati DCCCCVI. conventus Pontificum reverendorum factus eſt apud nobilem civitatem Barchinonam; in quo adfuerunt reverendiſſimus Metropolita Arnuſtus primæ Narbonenſis civitatis antiſtes; pariterque Servus-Dei, & Renardus, necnon Aquinus, & Nantigiſus; ſeu etiam Idalcarius, & Theudericus, ſanctiſſimi præſules; eximiuſque Princeps & Marchio Wifredus, cum iis etiam Abbatibus; & diverſi ordinis clericorum maxima conglobatio; & religioſorum laïcorum immodica caterva. His igitur omnibus in Eccleſia ſanctæ Crucis in unum congregatis, ſurrexit quidam in medio ſanctæ religionis Epiſcopus Auſonenſis Eccleſiæ, nomine Idalcarius, proferens querimoniam ſuæ Eccleſiæ, dicenſque. Attendat & conſideret veſtra reverenda paternitas, Reverende Archipræſul Arnuſte, necnon & omnes qui in hoc ſacro Concilio adeſtis. Cùm priſcis temporibus tota Hiſpania atque Gotia ſacris inſiſteret eruditionibus, & vernaret clero; atque fulgeret Eccleſiis Chriſto dicatis, inter reliquas ipſa quoque Auſonenſis Eccleſia nobilis habebatur. Peccatis verò exigentibus illorum qui tunc habitatores erant illarum terrarum, ut omnes noſtis, barbarico gladio divino judicio traditi ſunt, ita ut nec aliquis Chriſtianorum in prædicto pago Auſonæ remaneret. Poſt multorum autem annorum curricula miſertus Dominus terræ, ſuſcitavit in ea nobiliſſimum Principem Wifre-

dum & fratres ejus: qui ex diverſis locis & gentibus homines pio amore colligentes, prælibatam Eccleſiam cum ſuis finibus in priſtinum inſtauraverunt ſtatum. Cùm autem adhuc in paucitate conſiſteret, & nedum talis eſſet ut per ſe ipſam, ſicut antiquitus, Epiſcopum habere poſſet, adhuc prædictus Marchio reverendiſſimum Sigebodum Epiſcopum & Narbonenſem Metropolitanum, ut jam fatam Eccleſiam ſub ſuo teneret regimine, & tam per ſe quàm per ſuos convicinos ſuffraganeos illam ordinaret atque diſponeret, donec faciente Deo paulatim ad incrementum perveniret; qualiter in ea proprius Epiſcopus juxta antiquum morem conſiſtere poſſet. Cùm verò pietas superni numinis ipſam Eccleſiam per jamdictum Principem longè latèque dilataſſet, & cuncti cernerent illam proprium debere Epiſcopum habere, jam venerabili Sigebodo divina vocatione ex hac luce ſubtracto, expetivit tam idem Marchio quàm omnis clerus & populus Auſonienſis reverendum Theodardum prælibatæ ſedis Narbonenſis Pontificem ut ſæpedictæ Eccleſiæ Auſonenſi proprium ordinaret Epiſcopum. Qui, unà cum cæteris Pontificibus, dignis illorum petitionibus annuens, in pontificium ejuſdem Eccleſiæ deceſſorem noſtrum divinæ memoriæ Gotmarum ſacra benedictione conſecrare non diſtulit. Illis quoque univerſæ carnis viam carpentibus, eximio Archipontifice Arnuſto Narbonam Theodardo ſuccedente, me quoque immeritum Auſonenſi per cleri & plebis electionem præfecit Eccleſiæ. Injunctum eſt autem deceſſori meo à reverendo Theodardo, & mihi à præſenti Metropolitano, ut Eccleſiæ Narbonenſi, quæ eſt in honorem ſanctorum martyrum Juſti & Paſtoris ſita, per ſingulos annos libram argenteam perſolveremus. Nunc itaque videat ſanctiſſimus

Metropolita, & omnes reverendiſſimi qui adeſtis Epiſcopi, & revolvat omnia volumina ſanctæ legis Chriſtianæ, ſi æquum eſt Epiſcopum fiſcalem eſſe, vel ſi cathedra epiſcopalis alicui Eccleſiæ tributum debeat perſolvere, niſi tantùm quod jura canonum reſonant, humilem ſubjectionem atque debitum honorem proprio deferre Metropolitano. Diutiſſimè autem illic de hoc tractantibus Epiſcopis, querimoniæ tandem idem reſpondit Metropolita. De hoc quod ſtrenuè ſagacitas dilecti confratris noſtri Idalcarii Epiſcopi querelatur, juſta quidem nobis ejus videtur querela. Sed in hoc nos, acta quidem prioris deceſſoris noſtri ſequentes, improvisè atque inconſideratè egimus. Ideoque quòd querimonia ejus recta nobis ac vobis videtur, differamus illud uſque ad plenam ſynodum & perfectum duodenarium numerum confratrum noſtrorum. Et tunc, ſecundùm divinam inſpirationem, ex hoc quod rectius eſt ſtatuemus.

Sequenti denique anno ſancta ſynodus congregata eſt in loco qui dicitur cœnobio ſancti Tiberii, in dioceſi Agathenſi, in quo iterum adfuerunt reliqui Epiſcopi qui priori defuerunt conventui. in qua iterum ſynodo eadem quæſtio à cunctis iterum ventilata eſt. Univerſi igitur qui inibi reſidebant, ſancti ſpiritus illuſtratione afflati, decernentes pariter decreverunt non debere Epiſcopum tributarium eſſe, neque cathedram epiſcopalem, quæ domina & mater eſt proprii cleri & plebis, alicui ſervitio mancipari, ſed liberam eſſe ab omni jure fiſcali. Placuit itaque omnibus quorum nomina ſubter tenentur inſerta ut hoc decretum ſcripturæ propriis roboretur manibus, & ſub divinum anathema atque æterna cenſura ſtatuerunt ne quis uſquam ſucceſſorum illorum

ſanctæ Auſonenſi Eccleſiæ imponeret quod pia conſideratione illius, omnibus decernentibus, ab ea funditus amputatum eſt. Igitur ego Arnuſtus annuente ſuperna clementia exiguus Narbonenſis Epiſcopus, omnium confratrum noſtrorum rectiſſimam ex hoc reſpiciens defenſionem, cedo atque perdono tam eidem ſupradicto Idalcario Epiſcopo ſanctæ Auſonenſis Eccleſiæ quàm omnibus ſucceſſoribus ſuis prædictum argenti libræ cenſum, quod à deceſſore meo Domno Theodardo vel à me improvisè impoſitum eſt; ita quòd à me neque à ſucceſſoribus meis ullo modo requiratur; ſed liceat memorato Epiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus immunes eſſe ab omni jure fiſcali, ſicut reliqui in noſtra provincia vel ubicunque Chriſtiana religio pollet. Si quis verò, quod abſit, temerario auſu contra hoc dectetum à nobis pio amore ſtatutum agere voluerit, ſicut ſupra ſcriptum eſt, divino judicio & anathematis vinculo feriatur.

Arnuſtus ſanctæ Narbonenſis Eccleſiæ humilis Epiſcopus hoc decretum roboravi.

Audkarius Epiſcopus.

Gunterius Epiſcopus.

Reginardus Epiſcopus.

Guimera Epiſcopus.

Gerardus Epiſcopus.

Riculfus Epiſcopus conſenſi.

Guiguo ſanctæ Gerundenſis Eccleſiæ Epiſcopus conſenſi.

Nantigiſus ſanctæ Urgellitanæ Eccleſiæ Epiſcopus conſenſi.

Stephanus clericus, qui hunc decretum ſanctæ Eccleſiæ Auſonenſis ſcripſi die & anno quo ſupra.

Paulò ante annum ab incarnatione Chriſti ſeptingenteſimum Sarraceni in Hiſpaniam tranſgreſſi, ferro ubique graſſati ſunt, ac velut ad abolendum nomen Chriſtianum acceſſiſſent, nulla ſacra nulloſque ritus permittebant Chriſtianis. Hinc Eccleſiæ fuere ſine ſacerdotibus, & ſtatim pulſa religio ab iis regionibus quas Sarraceni inſederunt. Attigit illa clades provinciam Tarraconenſem, ac tota ferè illius pars quæ citra Rubricatum habitatur facta eſt ſub tributo. In vicino erat Auſona, nobilis quondam civitas; quæ tum exciſa fuit, & cuncta latè regio immaniter devaſtata. Neque tamen ſedes ibi fixerunt Sarraceni. Tarraco erat in eorum poteſtate, & Auſona eò uſque dejecta erat ut ne quidem cogitari poſſet de reſtauranda civitatis illius Eccleſia. Ergo provincia quidem Tarraconenſis, ea nimirum portio quæ citra Rubricatum eſt, ſubjecta fuit Archiepiſcopo Narbonenſi, tanquam viciniori, & ſpeciali dioceſi Narbonenſi adjecta civitas Auſonenſis, quamvis longo intervallo disjuncta, donec proprium Epiſcopum habere poſſet; uti diximus in Notis ad Concilium Narbonenſe habitum ſub Karolo Magno. Tandem Eccleſiæ Auſonenſi datus eſt proprius Epiſcopus à Theodardo Archiepiſcopo Narbonenſi, Godmarus nimirum; ea tamen lege, ut ſingulis annis Epiſcopus Auſonenſis libram argenteam perſolveret Eccleſiæ Narbonenſi, more feudorum. Iniquum id dein eſſe putavit Idalcarius Epiſcopus Auſonenſis, conqueſtuſque eſt in iſta ſynodo Barcinonenſi de injuſta hac exactione. Ea porrò cauſa finita eſt anno ſequenti in ſynodo habita apud ſanctum Tiberium.

SERVUS-DEI] Gerundenſis Epiſcopus. Vide quæ de eo dicta ſunt in libro quarto Marcæ Hiſpanicæ.

RENARDUS] Epiſcopus Biterrenſis.

AQUINUS] Undenam fuerit Epiſcopus nondum potui divinare. Certè nomen iſtud nulli eorum Epiſcoporum convenit qui tum erant in ſuffragio Archiepiſcopi Narbonenſis. Fortaſſis erratum eſt à librario, próque *Aquinus* legendum eſt forſan *Adulfus*, qui ea omnino ætate vivebat. Erat autem Epiſcopus Palliarenſis, ut patet ex Concilio apud Fontem coopertam habito anno DCCCCXI.

NANTIGISUS] Urgellenſis Epiſcopus.

IDALCARIUS] Epiſcopus Auſonenſis poſt Godmarum, id eſt, ſecundus poſt reſtitutam ſedem Auſonenſem. Ordinatus fuit ab Arnuſto Archiepiſcopo Narbonenſi.

THEUDERICUS] Barcinonenſis Epiſcopus, qui ſynodo Narbonenſi apud Fontem coopertam interfuit anno DCCCCXI.

WIFREDUS] Comes Barcinonenſis, cognomento piloſus. Fundavit monaſterium Rivipullenſe, in quo ſepultus eſt anno DCCCCXII.

ECCLESIA S. CRUCIS] Id eſt, Cathedralis Eccleſia Barcinonenſis, quæ nomen habet ſanctæ crucis.

BARBARICO GLADIO] id eſt, Sarracenico.

SUB SUO REGIMINE] Iſtud non eſt ita intelligendum ac ſi tum primùm dioceſis Auſonenſis commiſſa fuiſſet Archiepiſcopo Narbonenſi. Jam enim iſtud factum fuerat ſuperiore ſæculo, uti diximus in Notis ad Concilium Narbonenſe quod ſub Karolo Magno habitum eſt. Sed quia haud dubiè poſt Karoli Magni tempora rurſum Sarraceni irruperant in eam dioceſim, ac Chriſtianitatem omnem inde abegerant; Wifredus Comes in eos irruens, ultra Rubricatum ſecedere coëgit, etiam uſque ad Tarraconem. Ergo quia Sarraceni deleverant Chriſtianos apud Auſonam, Wifredus alios ex variis locis invitans, oravit dein Sigebodum Archiepiſcopum Narbonenſem ut quemadmodum prædeceſſores ejus curam ſuſceperant dioceſeos Auſonenſis, ipſe quoque novam hanc Chriſtianorum coloniam foveret donec ita reſtaurari civitas poſſet ut proprium habere Epiſcopum valeret.

PLENAM SYNODUM] id eſt, eam ſynodum in qua adſint duodecim Epiſcopi, ut ſcriptum eſt paulò infra. Certa enim & integra eſt provincia quæ ex duodecim conſtat epiſcopatibus; ut Pelagius II. ſcribit ad Joannem Conſtantinopolitanum, & poſt eum Urbanus II. in epiſtola ad Lambertum Epiſcopum Attrebatenſem in libro quinto miſcellaneorum noſtrorum. Concilium Antiochenum canone XVI. perfectam ſynodum dixerat in qua Metropolitanus adeſt, tametſi fortaſſis duodenarius Epiſcoporum numerus non adeſſet, uti pluribus diximus ad librum Agobardi de diſpenſatione eccleſiaſticarum rerum cap. XX.

SANCTI TIBERII] Vetus monaſterium apud Ceſſeronem, ad Araurem fluvium, in dioceſi Agathenſi, cujus mentio extat in Conſtituto Ludovici Pii de monaſteriis regni Francorum. Ceſſeronis nomen dein omiſſum eſt, ob reverentiam ſancti Tiberii martyris & ſociorum ejus, qui illic paſſi ſunt ſub imperio Diocletiani. Hodie enim locus ille vocatur *Saint Vberi*.

Epiſcoporum portò qui huic ſynodo interfuerunt hæc ſunt nomina. Arnuſtus Narbonenſis Metropolitanus, Audkarius ſive Autgerius Lodovenſis, Gunterius Magalonenſis, Reginardus Biterrenſis, Guimera Carcaſſonenſis, Ge-

nardus Agathenſis, Ricuſus Heienenſis, Guiguo Gerundenſis, Nantigiſus Urgellenſis. omnes ſuffraganei Eccleſiæ Narbonenſis. Deſunt autem in ſubſcriptionibus nomina Epiſcoporum Toloſani, Uceticenſis, Barcinonenſis, Auſonenſis, & Nemauſenſis, quos huic conventui interfuiſſe teſtantur acta, juxta conſtitutum prioris ſynodi.

Cæſarii Abbatis ſanctæ Cæciliæ in Monteſerrato, qui ſe profitebatur Archiepiſcopum Tarraconenſem eſſe, epiſtola ad Joannem Papam XIV.

SYdereo fulgore veluti clari poli luminaria virtutum meritis radianti, florenti ut olori opinione alma, candenti ut lilium, pudicitiæ cingulo rubenti ut roſa, prolixa execratione eccleſiaſticæ ut apparet gaudium jejuniorum vigiliarumque, ac obedientiæ colla ſubmittentium, fragranti reſperſione, odorifera unitate, diſſociabili pacis, amoris, ac benignitatis, & ſuavitatis vinculis connexum, quorum oratio in alto æthereoque throno penetrat ſicut incenſum..... nitore & humilitatis volatio reſplendet color, & laus ac minùs vel propè reſonare cernitur, Domno meo JOHANNI, ego Cæſarius indignus gratia Dei Archiepiſcopus provinciæ Tarraconæ, quæ eſt fundata in Spania. O Domine mi Pater, ſanctiſſime apoſtolice, audite me, Pater, quomodo ego pergi ad domum ſancti Jacobi apoſtolicæ ſedis, qui eſt tumulatus in ſuam apoſtolicam ſedem Galiciæ. Et ego indignus ſupradictus fui ad domum ſancti Jacobi, & petivi benedictionem de provincia Tarragona, vel ſuis munificentiis, hoc eſt, Barquinona, Egara, Jerunda, Ympurias, Auſona, Urgello, Hilerta, Hyćto, Tortuoſa, Cæſaraugusta, Oſcha, Pamplona, Aucha, Calaorra, Tiraſona. Et fiunt XVI. civitates ſub metropolita-

na Tarraconenſi. Petivi ego benedictionem de iſta provincia ſuprà nominata, & inveni ea. . . . me Dominum glorioſiſſimum Siſinandum condam, qui præfuit cum ſuis Pontificibus, id eſt, glorioſiſſimo viro & Chriſto dilectiſſimo Ermegildo nomine. Aſpectu pulcherrimus Lucenſis Metropolitanus in Chriſti nomine reſpondit: Scimus etenim quia à ſanctis patribus conſtitutum eſt ut in unaquaque provincia Metropolitanus Epiſcopus ordinetur. Nam & Tarracona, ſcimus, quia in principio civitas metropolitana nominata eſt, & Conciliis in eadem. . . . . uſque dum ab Hiſmahelitanis regnum noſtrum deſtructum eſt. Et nos in recuperationem ſanctorum reſtituere debemus, vel benedicere hunc Præſulem, ut citò faciamus. Wiliolfus fulgentiſſimus vir Tudenſis Epiſcopus clariſſimo vultu dixit: Noſtra præſumptio faciendi; quia à Principibus noſtris juſſum eſt, & à Conciliis Toletanis conſcriptum, ut quod juſtè invenerimus, condiligendi haberemus poteſtatem. Feſtinemus. Hoc juſtum eſt. Rudeſindus Dumienſis Epiſcopus, Gundiſſalus Legionenſis Epiſcopus, Adovarius Auſtoriacenſis ſedis Epiſcopus, Domenicus Numentinæ, quæ modo Zamora nuncupatur, ſedis Epiſcopus, Tudemundus Salmantiſenſis ſedis Epiſcopus, Eredulſus Aurienſis ſedis Epiſcopus, Ornatus Lamatenſis ſedis Epiſcopus, Didacus Portucalenſis ſedis Epiſcopus. Adamantius Abba vir ſanctiſſimus & timoratus hilari aſpectu ait: Regulari ſubjectione continetur, & ea diligenter inſtruimus, & præcepta canonum obſervanda referimus, & hunc ad Præſulem dignitatis oportet obtineri. Alii autem plures cum magna exultatione dixerunt. Verum eſt hoc. Novimus quia hic famulus Dei prædictus Cæſarius Abba, Archiepiſcopum eum debemus eligere. San-

cio huic proviſioni ſubſcripſi ſub die III. Kalend. Decembris æra dcccxxxviii. Hæc omnes in uno collegio ſancimus atque corroboramus. Iſti Epiſcopi ſuperiùs exarati unxerunt me, & benedixerunt de ipſa provincia Tarraconenſi, vel cum ſuis munificentiis, civitates exaratas. Et ego Cæſarius Archipræſul reverſus ad provinciam meam nominatam, contradixerunt me Epiſcopi his nominibus. Petrus Barchinonenſis Epiſcopus, Arnulphus quondam qui fuit ſedis Gerundenſis Epiſcopus, Atto ſedis Auſonenſis Epiſcopus, Wiſaldus Urgelitanenſis ſedis Epiſcopus, & Emericus Metropolitanus ſedis Narbonenſis Epiſcopus. Iſti jam ſupraſcripti & nominati, quia iſtum apoſtolatum, quod eſt nominatum Spania & occidentalia, dixerunt non erat apoſtolatum ſancti Jacobi; quia ille Apoſtolus interfectus hic venit, nullo modo autem vivus. Et ego reſponſum dedi illis ſecundùm canonicam auctoritatem de Nicæno Concilio, ubi fuerunt treſcentum decem & octo Epiſcopi, & ſecundùm canonem Toletanum, ubi ſubſcripſerunt Epiſcopi lxvi. Epiſcoporum Spaniæ & Gotthiæ provinciarum edita anno iii. regnante Domino Siſenando die Nonas Decembris æra dclxxi. O Domine, ſciatis vos quia Petrus namque Romam accepit, Andreas Achaiam, Jacobus qui interpretatur filius Zebedæi, frater Johannis Apoſtoli & Evangeliſtæ, Spaniam & occidentalia loca prædicavit, & ſub Herode gladio cæſus occubuit. Johannes qui interpretatur Zebedhei filius, Apoſtolus & Evangeliſta, Aſiam prædicavit & Epheſum. Thomas Indiam prædicavit, Mathæus Macedoniam, Philippus Galatiam, Bartholomæus Lichoniam, Simeon Zelotes Ægyptum, Mathias Judæam, Jacobus frater Domini Jeroſolymam, Judas Jacobi Meſopotamiam Pau-

Concil. 4. Tolet.

lo autem cum cæteris Apoſtolis nulla ſors propria traditur, ſed eſt prædicator gentium. O Pater ſancte, ego dico qui hoc contradicit quòd verum non eſſet, contradictor eſt Domini & legi. O Domine mi, cognoſcite de ſententia canonica auctoritate, ubi dicitur de Metropolitanis ſingularum provinciarum. *Per ſingulas regiones Epiſcopos convenit noſſe Metropolitanum Epiſcopum-ſollicitudinem totius provinciæ gerere. Propter quod ad metropolim omnes undique qui negotia videntur habere concurrunt.* Precor vos, Pater, per Deum Patrem omnipotentem ut veſtrum conſilium & veſtras gramatas mihi tramittere faciatis per iſtum ſacerdotem nominativum nomine Galindo. Et quandocunque ego citiùs potuero, cum reverentia magna honore pergere facio ad limitem ſancti Petri Apoſtoli. Et ego cupio veſtros pedes oſculare & vultum veſtrum hilarem videre. Rogamus ut talem nobis donetis ex veſtris conſiliis quomodo ego poſſim explicari ſuper illos. Tantum agite ut rogamus, & noſtris precibus veſtras dignate accommodare aures, Domine & venerabilis Papa. Amen. Fiat.

Concil. Antioch. c. 9.

Quamvis certum ſit Cæſatium Abbatem ſanctæ Cæciliæ in Monteſerrato ſe tuliſſe pro Archiepiſcopo Tarraconenſi, difficile tamen videtur certò conſtituere quo demum tempore hunc titulum uſurpavit. Error enim manifeſtus eſt in numero ceræ quæ annorata eſt in epiſtola ejus ad Papam. Quippe conſtat ex bulla Benedicti Papæ VI. ad eum data indictione XV. id eſt anno Chriſti DCCCCLXXII. illum fuiſſe tum Abbatem tantùm. Puto tamen illum factum eſſe Archiepiſcopum ea tempeſtate. Certis enim teſtimoniis probari poteſt Epiſcopos provinciæ qui ordinationi ejus contradixere, nimirum Ayrmericum Narbonenſem Metropolitanum provinciæ Tarraconenſis, Petrum Epiſcopum Barcinonenſem, Arnulphum Gerundenſem, Attonem Auſonenſem, & Wiſadum Urgellenſem, probari inquam poteſt certiſſimis teſtimoniis Epiſcopos illos ea tempeſtate te-

auiſſe cathedras illic enuntiatas. Poterant illi jure meritoque Cæſarii ordinationem repudiare. Primò, quia tum provincia Tarraconenſis habebat ſuum Metropolitanum, Narbonenſem nimirum Archiepiſcopum. Secundò, quia Cæſarias fuerat ordinatus ab Epiſcopis alterius provinciæ & alterius regni, qui nullam poteſtatem habebant ordinandi Metropolitanum in aliena provincia. Itaque juſtè rejectus eſt. Nomina Epiſcoporum qui eum ordinaverunt expreſſa ſunt in epiſtola Cæſarii. Verùm adeo manci & imperfecti ſunt catalogi veterum Epiſcoporum Hiſpaniæ ut admodum difficile ſit quicquam veri proferre de Epiſcopis qui hujus pravæ ordinationis auctores fuere. Reperi tamen Rudeſindum, qui prius fuerat Epiſcopus Dumienſis, fuiſſe per ea tempora Epiſcopum Compoſtellaneum, Teodemundum Salmanticenſem, & Odearium Aſturicenſem. De cæteris nihil invenire potui.

Cùm ergo Cæſarius pateretur contradictionem ab Epiſcopis provinciæ Tarraconenſis, eaque res illum malè haberet, imploravit auxilium & auctoritatem Papæ Joannis, qui tum erat Joannes XIV. iſtius nominis in ſedem apoſtolicam evectus anno DCCCCLXXXIV. longo intervallo poſt annum DCCCCLXXII. quo puto Cæſarium ambitione incenſum ad perpetrandum hoc facinus prorupiſſe. Conatus tamen ejus fruſtra fuit, nequicquam eum juvante auctoritate apoſtolatus ſancti Jacobi, ut dixi in libro quarto Mariæ Hiſpanicæ pag. 404.

Cæterùm valde notandum eſt quod Cæſarius ait in hac epiſtola, Epiſcopos qui ei contradicebant dixiſſe Jacobum Apoſtolum interfectum Compoſtellam veniſſe, nullo modo autem vivum. Cui illorum ſententiæ conſonant litteræ Adefonſi Regis Hiſpaniæ datæ anno DCCCCVI. in quibus ſcriptum eſt hujus Apoſtoli corpus, ut multæ veridicæ continent hiſtoriæ, manu Domini gubernante per ratem portatum Compoſtellam fuiſſe atque ſepultum. Iſtæ litteræ editæ ſunt ab Andrea Ducheſnio in Notis ad Bibliothecam Cluniacenſem. Ego verò eas vidi in chartulario Eccleſiæ ſancti Martini Turonenſis. Pro eo autem quod in editione ſcriptum eſt, *per manſionem & datum*, legendum eſt *per Manſionem & Datum*.

Emendabo quoque, data occaſione, nonnulla ex Concilio Toletano quarto. Editiones præferunt illi interfuiſſe LXII. Epiſcopos. At in vetuſtiſſima canonum collectione Hiſpanica, cujus duo vetuſtiſſima exemplaria vidi, unum ex bibliotheca Eccleſiæ Lugdunenſis, aliud in Colbertina, diſertè

ſcriptum eſt LXVI. Epiſcopos interfuiſſe huic Concilio. Rurſum in editionibus ſcriptum eſt illud fuiſſe habitum die nono Decembris. At libri veteres & epiſtola Cæſarii habent *die Nonas*. In præfatione legitur *ſanctæ confeſſoris Leucadiæ*, in veteribus libris, *ſanctæ martyris Leocadiæ*. quod eſt multò melius.

CONCILIUM ROMANUM

Habitum à Gregorio Papa V. anno DCCCCXCVIII.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Divina nobis ſaluberrima præcepta & ſanctorum canonum inſtituta veneranda nos admonent conſiderationis intuitu, immo & apoſtolici moderaminis anniſu, utilitatum commoditatem atque firmitatis proficere integritatem, quatenus procurandarum utilitatum ſubſidia, ut divino cultui dedicata exiſtunt, inconcuſſè permaneant, atque in laudibus Dei diutiſſimè perſolvendis valeant proficere. Hoc procul dubio commiſſa ſollicitudo nos provocat. pia conſideratione ſanare, ut ex hoc divina placata clementia, in ſydereis arcibus nobis adſcribatur remuneratio. Ideoque omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus tam præſentibus quàm & futuris notum eſſe volumus qualiter peracta fuit ſynodus ſeptimo Idus Maias in baſilica beati Petri Apoſtolorum principis, ante aram ſive altare ejus, cum omnibus Romanæ Eccleſiæ Epiſcopis & ultramontanis necnon Diaconibus utriuſque gradus ſanctæ noſtræ apoſtolicæ ſedis, cunctæque ſedis Romanæ urbis, inter quos etiam adfuit Domnus building glorioſiſſimus & ſereniſſimus Otto tertius Imperator auguſtus cum ultramontanis Longobardorumque Ducibus, Comitibus, ſeu militiæ copia nimis. Et reſidente illic ad pedes præfati Auguſti Ermengaudo Comite filio Bor-

telli Aquitaniorum ſive Gothorum nobiliſſimo Marchione cum optimatibus ſive clericis ſuis, Arnulpho Epiſcopo, & Guaduldo advocato Epiſcopo, in eodem conventu vel ſynodo inter ſe altercantibus de epiſcopio Auſonenſi, Guadaldo ſe reclamante ante apoſtolicam & imperialem præſentiam quòd prædictus Arnulphus per vim & injuſtè tolleret ei prædictum Auſonenſem epiſcopatum, unà cum Raymundo ipſius provinciæ Marchione, Arnulpho Epiſcopo reſpondente quòd ei non abſtuliſſet per vim nec injuſtè prædictum epiſcopatum, ſed juſtè & legaliter ſe obtinere, & à proprio Metropolitano Narbonenſi, cujus dioceſis fore debet, eſſe conſecratum, & Guadaldum vivente Fruiano Pontifice Auſonenſi ab alio Metropolitano Oddone Galliæ provinciæ Archiepiſcopo fraudulenter & abſque lege ordinatum, & à Joanne Papa anteceſſore noſtro & à cœtu Epiſcoporum Romanæ Eccleſiæ ſive aliis compluribus condemnatum & anathematizatum, reclamante ſe prædicto Epiſcopo Fruiano, quem Guadaldus interfici fecerat cum fratre & conſanguineo ſuo & aliis pluribus. Hæc talia illis dicentibus, diligenti animo, cum ſummo ſtudio, letaniis, pſalmis, & orationibus intercedentibus, & fidem catholicam relegentes, tractare cœpimus qualiter fida relatione ad regularem tramitem perduceremus & ſecundùm canonicam & apoſtolicam auctoritatem eos diſcuteremus. Tunc nos demum ſecundùm canonicam & apoſtolicam auctoritatem ferula excommunicationis & bandi noſtri conſtrinximus prælibatum Ermengaudum Comitem cum clericis & optimatibus ſuis ut quicquid exinde veraciter ſentirent nobis pro amore Dei & Apoſtolorum principis Petri renuntiare ſatagerent. At illi profeſſi ſunt uno animo unaque voce ea quæ ab

Arnulpho Epiſcopo audieramus vera & recta omnia eſſe & Guadaldum vivente Fruiano Epiſcopo epiſcopatum ſibimet uſurpaſſe & ab alio Metropolitano injuſtè ſubintroductum, & poſtea prædictum Fruianum à præfato Guadaldo innocenter occiſum. Deinceps noſmet cœtuſque Epiſcoporum diligenter præfatum Guadaldum inquirendo diſcuſſimus ſi vera eſſent quæ ipſi contra eum objecerant. At ille, quia negare non potuit, ſe proprio ore profeſſus eſt præfatum epiſcopatum vivente Fruiano Pontifice, ſibimet ſubripuiſſe, & ab alio Metropolitano, non à diœceſano Narbonenſi, ordinatum, & ſeditionem ſe incitaſſe qua ipſe prælibatus Pontifex Fruianus à ſuis fuit interemptus. Tunc nos deinceps hæc audientes, & ejus verbis magis quàm aliorum teſtimoniis credentes, cœpimus perquirere ſanctos canones, & recitando invenimus capitula à ſancto Nicæno Concilio conſtituta, non debere uſurpari alicui epiſcopatum Epiſcopo vivente, nec ab alio Metropolitano niſi diœceſano ordinari, etiamſi talem clerus & plebs eligerent, ſed hujus rei factorem ſecundùm ſuam profeſſionem & canonicam & apoſtolicam auctoritatem debere deponi. Nos denique obedientes præceptis canonum, judicantibus Epiſcopis Romanis, Longobardis, & ultramontanis, conſentiente & judicante Domno Ottone Imperatore Auguſto, juſſimus à Benedicto Archidiacono noſtro & Rotberto Oblationario ipſum Guadaldum deponi. Qui ſtatim noſtris juſſibus obedientes, ut mos eſt Romanorum, de dextera illius anulum evellentes, & virgam paſtoralem ſuper caput ipſius frangentes, & caſulam atque dalmaticam ſcindentes, & ab ordine pontificatus eum degradantes, in terram ſedere fecerunt. Poſt hæc omnia peracta, Domno Imperatore jubente, & Epiſcopis

pis Romanis, Longobardis, atque ultramontanis judicantibus, conſentiente & acclamante Ermengaudo Comite cum clericis & optimatibus qui de regione illa ibi aderant, unà cum ſenatu & militia Romana Longobardarum & ultramontanorum, privilegio noſtræ auctoritatis confirmando & corroborando Arnulphum prænominatum Epiſcopum in ordine pontificali Eccleſiæ Auſonenſis ſtatuimus atque ſublimavimus; anulumque & virgam paſtoralem ei dedimus, ligandi ſolvendique poteſtatem vice Apoſtolorum & noſtra ei conceſſimus, & epiſcopatum præfatum unà cum præcepto Domni Auguſti cum omnibus ſuis pertinentiis quæ ad ſedem ipſam pertinent vel pertinere debent illi ſtabilivimus, ita ut nullus homo vel judicialis poteſtas in præfato epiſcopatu vel ſede aliquid contra hunc Arnulphum Epiſcopum ſive ſucceſſores ſuos temerario auſu contra Eccleſiam [ſeu res] ſancti Petri ſeu ſanctæ Mariæ in vico Auſonenſi ſitas diſrumpere, invadere, ſurripere, vel dehoneſtare; aut dilaniare, aut aliquid per vim auferre; contendere, vel extorquere præſumat, id eſt, nec parrochias, neque fiſcos, nec prædia, aut caſtella, neque monetam, neque telonea, neque paſcuaria, neque omnia quicquid dici vel nominari poteſt, ſeu etiam abbatias quæ ad jus Eccleſiæ pertinent. Si quis autem contra hoc noſtri privilegij robur vel contra jus ſupradictarum Eccleſiarum, ſive præcepta epiſcopii, vel contra Canonicos ibidem Deo famulantes, ad irrumpendum venerit, aut in aliquo moleſtiam fecerit, aut læſerit, niſi reſipuerit, anathematis vinculo ex auctoritate beati Petri & aliorum Apoſtolorum atque ex parte noſtra ſciat ſe eſſe excommunicatum & cum Juda traditore catenis igneis nodatum.

Scriptum per manus Petri Notarii & Scriniarii

ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in menſe Maio, indictione XI.

Benedictus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Archidiaconus, qui depoſuit Guadaldum.

Joannes Diaconus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, qui Homo vocor.

Ego Notkerus ſanctæ Leodicenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Benedictus Diaconus.

Joannes Diaconus ſanctæ Eccleſiæ Romanæ.

Petrus Abbas, qui in ſynodo quod hoc privilegium narrat reſedi & ſubſcripſi.

Ego Otto Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus ſubſcripſi.

Anno pontificatus Domni Gregorii ſummi Pontificis & univerſalis quinti Papæ in ſacratiſſima ſede beati Petri Apoſtoli tertio, imperante Domno tertio Ottone à Deo coronato, magno & pacifico Imperatore, anno ſecundo, in menſe Madio, & indictione XI.

Joannes Præfectus & Comes palatii atque dativus judex.

Cùm in libro quarto Marcæ Hiſpanicæ pag. 417. agerem de geſtis in hoc Concilio, neſcio quomodo factum eſt ut monerem nomen Notkeri Epiſcopi Leodienſis non recenſeri inter eos quorum nomina poſita ſunt in fine geſtorum ejuſdem Concilii. Hoc te monere volui, lector, ut ſcias erraviſſe me in hoc loco.

Decreta Nicolai II. Papæ.

ANNO primo Philippi Regis. Hæc ſunt præcepta Nicolai Papæ in canonibus ſacris viciſſim reperta, quæ Romana Eccleſia præcipuè aſſerit tenere.

I. Primùm quidem ut pax & tregua Domini à fidelibus Chriſtianis reperta & laudata, ſicut ſcriptura habentur, ita firmiter teneantur, infractores verò anathemate feriantur.

II. Ut nullus Epiſcopus vel Preſbyter excommunicato alterius vel ſuo ſcienter communicet. Quòd ſi fecerit, ſciat ſibi gradus ſui periculum imminere.

III. Ut Preſbyteri conjugati aut uxores dimittant, neque cum eis ſine teſtimonio legitimo habitent, aut Eccleſiam cum ordinibus ſuis amittant.

IV. Ut Preſbyteri & Diaconi & Subdiaconi & omnes qui Canonici ſunt uxores non habeant. Et ſi duxerint, deponantur & à Canonicorum conſortio ſeparentur.

V. Ut Eccleſiæ & altaria nec vendantur nec emantur. Qui autem amodo vendiderint aut emerint, anathemati ſubjacebunt.

VI. Ut Epiſcopi & clerici arma non ferant, neque venatui neque aucupio ſtudeant, neque tabulis aut teſſeris ludant.

VII. Ut Epiſcopi canonicas vel officia eccleſiaſtica non vendant, & de conſecrationibus Eccleſiarum, aut ordinationibus clericorum, ipſi & clerici eorum nihil exigant.

VIII. Ut Eccleſiæ per pretium à ſimoniacis conſecratæ denuo conſecrentur.

E ij

IX. Ut Preſbyteri & omnes à tempore Nicolai Papæ uſque nunc & deinceps ſcienter ordinati à ſimoniacis ſciant ſe non eſſe ordinatos, & deinceps non fiant.

X. Ut dominicis diebus mercata non fiant, exceptis annuis feriis, & quæ ad victum pertinent.

XI. Scimus quidem laïcis Eccleſias omnino non competere. Sed ubi illis ex toto auferri non poſſunt, ſaltim oblationes Miſſarum & altarium laïcis omnino prohibemus.

XII. De cimiteriis autem & ſepultura & baptiſteriis exactionem fieri omnino prohibemus.

XIII. Si quis infra ſeptimum conſanguinitatis gradum uxorem habet, aut deinceps duxerit, ab Epiſcopo ſuo eam dimittere canonicè compellatur. Si verò obedire noluerit, excommunicetur.

XIV. Ut nullus Abbas obedientias ſuas vendat, neque nullus monachus emat obedientias. Quòd ſi præſumpſerint, utrique ordine officioque careant, quia ſimoniacè agunt. Et monachi proprium omnino non habeant.

XV. Abbatibus, Preſbyteris, miniſtriſque quid de rebus eccleſiaſticis vel ſacro miniſterio alienare vel obligare abſque permiſſu & ſubſcriptione conventus ſui nihil liceat. Quod qui præſumpſerit, degradetur, communione conceſſa; & quod temerè præſumptum eſt & alienatum ordinatione ſui Epiſcopi revocetur.

CONCILIUM ROMANUM
Habitum anno MLXXXI.

ANNO Gregorii VII. Papæ nono, IV. Nonas Maii, convenientibus ſimul Epiſcopis, Cardinalibus, Abbatibus, Archipreſbyteris, ut diſſcerent utrum bona Eccleſiarum poſſent poni in pignore pro pecunia colligenda ad reſiſtendum Guiberto Archiepiſcopo Ravennati Romanam ſedem invadere conanti, quæſitis auctoritatibus exempliſque ſanctorum, unanimiter laudaverunt ſacras res Eccleſiarum nullatenus in militia ſæculari exponendas, niſi in alimonia pauperum, in ſancto uſu rerum divinarum, & in redemptione captivorum. Ita quippe ſub procuratione Joſeph fuerant immunia à tributo prædia ſacerdotum, nec exponebatur aut mittebatur in corbonam pretium ſanguinis, nec Heliodorus raptor ſacrarum rerum ſub Onia Pontifice fuit impunitus. Quibus actis interfuerunt Johannes Epiſcopus Portuenſis, Johannes Epiſcopus Tuſculanenſis, Umbertus Epiſcopus Præneſtinus, Brunus Epiſcopus Segninus, Beno Cardinalis ſancti Martini, Ber...... Cardinalis Griſogoni, Benedictus Cardinalis ſanctæ Pudentianæ, Cono Cardinalis ſanctæ Anaſtaſiæ, Azo Cardinalis ſancti Marci, Romanus Cardinalis ſanctæ Suſannæ, Bonus ſenior Cardinalis ſanctæ Mariæ, Maurus Abbas ſancti Sabbæ, Laurentius Cantor, Petrus Archipreſbyter de porta Latina, Johannes Archipreſbyter de ſancto Sebaſtiano, Johannes Archipreſbyter de ſancta Cæcilia, ... Archipreſbyter Salvatoris, & alii plures.

Definitio quæ fuit inter Gothafredum Magalonenſem Epiſcopum & Petrum Anianenſem Abbatem in Concilio Claromontano anno MXCV.

CUM apud Claromontem Arvernorum civitatem Dominus Papa Urbanus II. in Concilio reſideret, conſedentibus in eodem Concilio diverſarum provinciarum Primatibus, Archiepiſcopis, Abbatibuſque quamplurimis, veniens ante venerabilem Papam Gothafridus Magalonenſis Epiſcopus clamorem fecit ſuper Abbate Petro & monachis Anianenſis monaſterii, quòd monachorum & Abbatis ordinationes & conſecrationes Eccleſiarum aliunde quàm ab Eccleſia Magalonenſi quærerent aut acciperent, & quòd contra fas præſumptione illicita ſub obtentu privilegii pœnitentiam dandi excommunicandique ac abſolvendi ſeu reconciliandi vel alienos parrochianos undecunque paſſim recipiendi ad ſepulturam inaudito more licentiam vindicarent. Quod narratum in Concilio valde diſplicuit omnibus. Placuit autem Domino Papæ Urbano & univerſo ſancto collegio ut tale privilegium caſſaretur & aberaderetur, & ut Abbas Anianenſis Petrus in medio Concilii ante Magalonenſem Epiſcopum veniens in manu ejus obedientiam debitam promitteret Eccleſiæ Magalonenſi de ordinationibus & conſecrationibus & judiciis, ſalvis tamen privilegiis Anianenſis monaſterii, in quantum ſecundùm canones pro ſalute & ſtabilitate ipſius monaſterii conſtituta fuerant. Quam definitionem inter utramque Eccleſiam Alexander II. Papa antea fecerat, ſic ſcribens. ALEXANDER *Epiſcopus*

ſervus ſervorum Dei Abbati & univerſæ congregationi Anianenſis monaſterii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Pervenit ad nos querela Magalonenſis Epiſcopi ſuper intolerabili præſumptione & inobedientia veſtra, quod quamvis Romanam Eccleſiam Epiſcopum eum cenſere & tolerare cognoveritis, nullius tamen epiſcopalis reverentiæ honorem ſibi attribuitis, immo & contemptu ejus, illicita vobis uſurpantes, in corpus totius Eccleſiæ graviter ac nefandè delinquitis. Nam quòd excommunicatos illius nulla auctoritate fulti ſuſcipitis, & quòd ejus manus impoſitione contempta ordinationes veſtras ad libitum veſtrum aliunde petitis, in hoc & canonicæ traditionis inſtituta corrumpitis, & exemplo reprobo grave ſcandalum in Eccleſia generatis. Unde vos auctoritate apoſtolica commonemus ut hæc & alia hujuſmodi penitus relinquentes præfato Epiſcopo veſtro deinceps totius ſubjectionis & reverentiæ debitum exhibeatis, ſcientes quoniam ſi hæc querela ulteriùs ad nos delata fuerit, diſtrictam in ſe temeritatis veſtræ pertinaciæ vindictam provocabit, Ne autem inter utramque Eccleſiam Magalonenſem & Anianenſem diſſenſionis aut diſcordiæ occaſio ulla remaneret, Dominus Papa Urbanus hanc definitionem ſcribi juſſit, ſcriptamque ſigillo apoſtolicæ ſedis firmavit. Datum apud Arverniam XIII. Kal. Decembris per manus Joannis S. R. Eccl. Diaconi Cardinalis anno dominicæ incarnationis milleſimo nonageſimo quinto, indictione tertia, anno pontificatus Domini Urbani Papæ II. octavo.

Narratio de Concilio Nemauſenſi ſub Urbano II.

Vide Notas ad Capitularia pag. 1243.

ANNO dominicæ incarnationis MXCVI. æra milleſima CXXXIV. venit Dominus Papa Urbanus ad celebrandum Concilium apud civitatem Nemauſum cum multitudine Epiſcoporum atque Abbatum & cæterorum fidelium diverſi ordinis ex multis provinciis atque regionibus illuc confluentium; ubi de ſtatu Eccleſiæ Dei multa fuerunt à jam dicto Papa & reliquo conventu Deo opitulante diſpoſita. Inter quos adfuit Domnus Bertrandus ſanctæ Dei genitricis Mariæ ſcilicet Rivipollentis Abbas conquerens ſuper Domno Berengario Tarraconenſi Archiepiſcopo & ſedis Auſonæ clero, qui Eccleſias prædicti cœnobii, ſcilicet Rivipullentis, contra privilegia apoſtolica eidem loco à Pontificibus Romanæ Eccleſiæ conceſſa à divino officio interdixerant. Unde cauſa concordiæ egreſſi ſunt in partem Gualterius Albanenſis Epiſcopus & Domnus Ricardus Romanæ Eccleſiæ Cardinalis & Abbas Maſſilienſis, & Gothafredus Magalonenſis & Bernardus Gerundenſis & Artallus Elenenſis Pontifices, & Petrus Cuxanenſis & Benedictus Balneolenſis Abbates, & Willermus Raymundi palatii Barchinonenſis Dapifer, & alii quamplurimi bonorum hominum tam clericorum quam laicorum, qui interfuerunt illo colloquio. Ante hos verò omnes præfatus Tarraconenſis Archiepiſcopus teſtatus eſt quòd eo neſciente & abſque ſua omnino juſſione facta fuiſſet interdictio Eccleſiarum prælibatæ ſanctæ Mariæ Rivipollentis cœnobii. In quorum etiam præſentia dixit quòd competentem faceret juſtitiam prænominato Abbati & monachis præfixi cœno-

bii de clericis qui præfatam interdictionem fecerant & auctores hujus malæ operationis extiterant. Et ne aliqua altercatio vel inimicitia ſeu diſcordia inter ſe & Abbatem prænominatum & monachos ejus de violandis Pontificum Romanorum privilegiis amodo oriretur, coram omnibus ſuperiùs memoratis his verbis injunxit. *Ego Berengarius gratia Dei Tarraconenſis Archiepiſcopus laudo atque confirmo ſeu corroboro privilegia quæ à Romana Eccleſia jam dicto loco ſanctæ Mariæ Rivipollentis cœnobii olim fuerunt conceſſa, & ea in perpetuum fideliter obſervabo ſicut mei anteceſſores ea meliùs noſcuntur obſervaſſe. Berengarius gratia Dei Tarraconenſis Archiepiſcopus.* Actum eſt hoc apud præfatum Concilum v. Idus Julii anno XXXVIII. regni Philippi Regis Francorum.

CONCILIUM CLAROMONTANUM

Ab Innocentio Papa II. celebratum anno MCXXX.

ANNO dominicæ incarnationis MCXXX. reſidente Domino Papa Innocentio cum Epiſcopis & Cardinalibus, catholicis ſimul & religioſis viris, ac R. Lugdunenſi, W. Bituricenſi, Stephano Viennenſi, A. Narbonenſi, B. Arelatenſi, O. Terraconenſi, G. Auxitano, F. Aquenſi, P. Tarentaſienſi Archiepiſcopis, eorumque ſuffraganeis Epiſcopis, & Abbatibus quampluribus, Cluniacenſi, Dolenſi, Caſæ-Dei, & aliis juris ſedis apoſtolicæ, cum præfatis Pontificibus ſubjectis, unà cum Salſeburgenſi Archiepiſcopo, & Monaſterienſi Epiſcopo, ac Abbate Gorgienſi, qui pro honore & ſalute Eccleſiæ pro Teutonico regno occurrerant, aſſidente & Hu. Anicienſi Epiſcopo, cum innumera multitudine ſapientium & bonorum virorum, apud Clarummontem, menſe Novembris, indictione octavâ, ſynodus eſt in nomine Domini celebrata; in qua de fide catholica & animarum ædificatione, ac morum honeſtate, malorumque pullulantium eradicatione tractatum eſt, & obedientia Domino Papæ Innocentio aſtanti ab univerſis eſt conſtanter promiſſa. Capitula verò recitata ſunt hæc.

Quoniam frigeſcente caritate ſuperabundavit iniquitas, & in noviſſimis diebus inſtant tempora periculoſa, (Sunt enim homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus inobedientes, ingrati, ſcelesti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, protervi, tumidi,

voluptatum amatores magis quàm Dei) invocanda eſt ab univerſis cum devotione gratia ſancti ſpiritus, ut mala pullulantia reſecet, & in ſervis ſuis ſua dona multiplicet, ac tempora quieta conſervet. Ad extirpandas igitur vitiorum pravitates, prædeceſſorum ſtatuta in medium ſunt producta, & novitatibus creſcentium vitiorum nova medicamina ſunt adhibita.

I. Statuimus ut ſi quis ſimoniacè ordinatus fuerit, ab officio omnino cadat quod illicitè uſurpavit. Vel ſi quis præbendas, aut honorem, vel promotionem aliquam eccleſiaſticam, interveniente execrabilis ardore avaritiæ, per pecuniam adquiſivit, honore malè adquiſito careat, & nota infamiæ percellatur.

II. Præcipimus etiam quòd tam Epiſcopi quàm clerici in ſtatu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere ſtudeant, & nec in ſuperfluitate, ſciſſura, aut colore veſtium, intuentium, quorum forma & exemplum eſſe debent, offendant aſpectum, ſed quod eorum deceat ſanctitatem.

III. Illud autem quod in ſacro Calcidonenſi conſtitutum eſt Concilio inrefragabiliter conſervari præcipimus; ut videlicet decedentium bona Epiſcoporum à nullo omnino hominum diripiantur, ſed ad opus ſucceſſoris ſui in libera œconomi & clericorum permaneant poteſtate. Ceſſet igitur de cætero illa deteſtabilis & ſæva rapacitas. Si quis autem hoc omnino attentare præſumpſerit, excommunicationi ſubjaceat. Qui verò morientium Preſbyterorum vel clericorum bona rapuerint, ſimili ſententiæ ſubjiciantur.

IV. Decrevimus ut ii qui à ſubiaconatu & ſupra uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque eccleſiaſtico beneficio careant. Cùm

enim ipſi templum Dei, vaſa Domini, ſacrarium ſpiritus ſancti debeant eſſe & dici, indignum eſt eos cubilibus & immunditiis deſervire.

V. Prava autem conſuetudo, prout accepimus, & deteſtabilis inolevit, quoniam monachi & regulares Canonici poſt ſuſceptum habitum & profeſſionem factam, ſpreta bonorum magiſtrorum Benedicti & Auguſtini regula, leges temporales & medicinam gratia lucri temporalis addiſcunt. Avaritiæ namque flammis accenſi ſe patronos cauſarum faciunt. Et cùm pſalmodiæ & hymnis vacare deberent, glorioſæ vocis freti munimine allegationum ſuarum varietate juſtum & injuſtum faſque nefaſque confundunt. Atteſtantur verò imperiales conſtitutiones abſurdum, immo & opprobrium eſſe clericis, ſi peritos ſe velint diſceptationum eſſe forenſium, hujuſmodi temeratoribus graviter feriendis. Ipſi quoque neglecta animarum cura, ordinis ſui propoſitum nullatenus attendentes, pro deteſtanda pecunia ſanitatem pollicentes, humanorum curatores ſe faciunt corporum. Cùmque impudicus oculus impudici cordis ſit nuntius, illa de quibus loqui etiam erubeſcit honeſtas non debet religio pertractare. Ut ergo ordo monaſticus & canonicus Deo placens in ſancto propoſito inviolabiliter conſervetur, ne hoc ulterius præſumatur, auctoritate apoſtolica interdicimus. Epiſcopi autem, Abbates, & Priores tantæ enormitati conſentientes, & non corrigentes, propriis honoribus ſpolientur.

VI. Præcipimus etiam ut laici qui Eccleſias tenent, aut eas Epiſcopis reſtituant, aut excommunicationi ſubjaceant.

VII. Innovamus autem & præcipimus ut nullus in Archidiaconum niſi Diaconus, nullus in Decanum vel Præpoſitum niſi Preſbyter ordinetur,

Archidiaconi verò, Decani, vel Præpoſiti qui infra ordines prænominatos exiſtunt, ſi inobedientes ordinari contempſerint, honore ſuſcepto priventur.

VIII. Præcipimus etiam ut Preſbyteri, clerici, monachi, peregrini, & mercatores omni tempore ſint ſecuri. Treguam autem ab occaſu ſolis quarta feria uſque ad ortum ſolis in ſecunda feria, & ab adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & à quinquageſima uſque ad octavas Pentecoſtes, ab omnibus inviolabiliter obſervari decernimus. Si quis autem treguam frangere tentaverit, poſt tertiam commonitionem ſi non ſatisfecerit, Epiſcopus ſuus excommunicationis in eum ſententiam quiſque confirmet. Si quis autem hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo ſubjacebit. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus ut Epiſcopi ad ſolum Deum & ſalutem populi habentes reſpectum, omni tepiditate ſepoſita ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore aut odio prætermittant. Quòd ſi quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

IX. Deteſtabiles autem illas nundinas vel ferias in quibus milites ex condicto convenire ſolent & ad oſtentationem virium ſuarum & audaciæ temerariè congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula ſæpe proveniunt, omnimodè interdicimus. Quòd ſi quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti pœnitentia & viaticum non negetur, eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.

X. Item placuit ut ſi quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegii reatum incurrerit quòd in clericos vel monachos manus injecerit, anathemati ſubjaceat.

Quòd qui fecerit, excommunicetur.

XI. Indubitatum eſt quoniam honores eccleſiaſtici ſanguinis non ſunt, ſed meriti, & Eccleſia Dei non hereditario jure aliquando nec ſecundùm carnem ſucceſſorem expetit, ſed ad ſui regimen & officiorum ſuorum diſpenſationes honeſtas, ſapientes, & religioſas perſonas expoſcit. Eapropter auctoritate prohibemus apoſtolica ne quis Eccleſias, præbendas, præpoſituras, capellanias, aut aliqua eccleſiaſtica officia hereditario jure valeat vendicare aut expoſtulare præſumat. Quòd ſi quis improbus & ambitionis reus attentare præſumpſerit, debita pœna mulctabitur, & poſtulatis carebit.

XII. Sanè conjunctiones conſanguineorum omnino fieri prohibemus. Hujuſmodi namque inceſtum, qui jam ferè ſtimulante humani generis inimico in uſum verſus eſt, ſanctorum patrum ſtatuta & ſacroſancta Dei deteſtatur Eccleſia. Leges etiam ſæculi de tali contubernio natos infames pronuntiant & ab hereditate repellunt.

XIII. Peſſimam ſiquidem, depopulatricem, & horrendam incendiorum malitiam auctoritate Dei & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli omnino deteſtamur & interdicimus. Hæc enim peſtis, hæc hoſtilis vaſtitas, omnes alias deprædationes exſuperat. Quæ quantum Dei populo ſit damnoſa, quantumque detrimentum animabus & corporibus inferat, nullus ignorat. Aſſurgendum eſt igitur & omnimodis laborandum ut tanta clades tantaque pernicies pro ſalute populi eradicetur & extirpetur. Si quis igitur poſt hujus noſtræ prohibitionis promulgationem malo ſtudio, ſive pro odio, ſive pro vindicta, ignes appoſuerit vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium vel auxilium ſcienter tribuerit, excommunicetur. Et

ſi in hoc mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepultura, nec abſolvatur niſi priùs damno cui intulit ſecundùm facultatem ſuam reſarcito, juret ſe ulteriùs ignem non appoſiturum. Pœnitentia autem ei detur ut in Hieroſolymis aut in Hiſpania in ſervitio Dei per integrum annum permaneat. Si quis autem Archiepiſcopus aut Epiſcopus hoc relaxaverit, damnum reſtituat, & per unum annum ab officio epiſcopali abſtineat. Sanè Regibus & Principibus faciendæ juſtitiæ facultatem, conſultis Archiepiſcopis & Epiſcopis, non negamus.

Concilium iſtud, in quo vir celeberrimus & harum rerum valde peritus Jacobus Sirmondus pronuntiavit veriſimile eſſe eoſdem ipſos canones qui conſtituti ſunt in Concilio quod Innocentius II. celebravit in Eccleſia Lateranenſi fuiſſe promulgatos, aut omnes, aut pro parte, nunc damus ex archivo Eccleſiæ Barcinonenſis, unde illud habuerat illuſtriſſimus vir Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis. Admonet autem Sirmondus mentionem iſtius Concilii facere Bernardum Guidonis in libello de Conciliis his verbis; *Anno Domini MCXXX. indictione VIII. menſe Novembri apud Clarummontem, præſidente ibidem Innocentio Papa II. cum Cardinalibus & Archiepiſcopis & Epiſcopis ac religioſis viris, cum multitudine ſapientum & litteratorum virorum, celebrata eſt ſynodus, in qua de fide catholica & animarum ædificatione ac morum honeſtate & malorum eradicatione tractatum eſt, & obedientia eidem Papæ Innocentio adſtanti ab univerſis eſt gratanter promiſſa. In eadem quoque ſynodo conceſſum eſt privilegium clericis, quod habetur in decretis* 17. q. 4. *Si quis ſuadente.* Viderat igitur Bernardus decreta iſtius Concilii Claromontenſis. Eadem vidiſſe conſtat Ptolemæum Lucenſem, cujus hæc ſunt verba: *Innocentius in Claromonte Concilium celebrat, ibique etiam conſtitutionem fecit quòd ſi quis ſuadente diabolo manus violentas in clericum, monachum, vel converſum injecerit, ſententiam excommunicationis incurrat, nec ab ea poſſit abſolvi niſi per curiam Romanam vel cui commiſerit, quam habes XVII. q. IV. Si quis ſuadente.* Viderat etiam Petrus Jacobi de Aureliano, qui in practica ſua referens hunc canonem, qui apud Gratianum

deſcriptus eſt ex Innocentio tantùm abſque ulla mentione Concilii, ait conſtitutionem illam factam fuiſſe ab Innocentio in Concilio Claromontano. Correctores Romani, quibus cognitum non erat iſtud Concilium, addiderunt huic canonem ſumptum eſſe ex Concilio Lateranenſi, ubi extat, cùm dicendum fuerit ſumptum fuiſſe ex iſto Claromontano, ubi primum editus fuit, & ex quo citatur ab auctoribus ſupra nominatis.

Peregrinatio Hiſpanica injuncta incendiariis in capite ultimo hujus Conſilii non erat ſimplex peregrinatio religionis ergò, uti monuimus in additione ad librum octavum de concordia ſacerdotis & imperii cap. 21. cùm interpretaremur conſtituſiones à Calliſto Papa II. editas in Concilio Lateranenſi anno MCXXII.

CONCILIUM LONDINENSE

Habitum anno MCLI.

ANno dominicæ incarnationis MCLI. papatus Domni Eugenii Papæ III. incipiente VII. Anglorum Rege Stephano regnante anno XVI, præſidente Tebbaldo Cantuarienſi Archiepiſcopo totius Britanniæ Primate & ſedis apoſtolicæ Legato anno XIII. celebratum eſt Londoniæ Concilium menſe Martio, in quo ſtatuta hæc fuerunt quæ ſubter annexa ſunt.

CAP. I. Multorum experimenta morborum novas nos cogunt medicinas quærere, ut tribulationibus quæ invenerunt nos nimis poſſimus remediis ſalubribus obviare. Sancimus igitur ut Eccleſiæ & poſſeſſiones eccleſiaſticæ ab operationibus & exactionibus quas vulgò tenſerias ſive tallagias vocant omnino liberæ permaneant, nec ſuper his eas aliqui de cætero inquietare præſumant. Qui verò contra hoc decretum venire tentaverint, divino in terris eorum ceſſante officio, tandem, donec condignè ſatisfaciant, anathematis ſententia percellantur. Sanè operationes Regi debitas fieri non prohibemus, Regis tamen præcedente mandato.

CAP. II. Quia verò Eccleſiæ per Angliam conſtitutæ occaſione placitorum coronæ Regis pertinentium attenuantur ſupra modum & deſtruuntur, nolumus eas ſicut hactenus ſuper eiſdem placitis Baronibus reſpondere. Ideoque præcipimus quatinus in hujus noſtræ inſtitutionis tranſgreſſoribus & terris eorum Epiſcopi in quorum parrochiis fuerint juſtitiam ſatagant eccleſiaſticam exercere. Qua in re ſi Epiſcopi negligentes extiterint,

ab eiſdem damna Eccleſiæ requirantur.

CAP. III. Præterea ſtatuimus ut qui pro invaſione ſeu pro rapina rei eccleſiaſticæ anathematis vinculo innodantur, abſolvi nullatenus mereantur donec ablata integrè reſtituant, vel Eccleſiæ quæ damnum paſſa eſt ſufficienter caveant quòd univerſum debitum infra tempus quadrimenſtre perſolvant. Veruntamen ſi de rebus mobilibus eorum qui damna inferunt eadem reſarciri non poterunt, ſupportandos eos eſſe putamus, ut fidejuſſoriam præſtantes cautionem, vel ea deficiente juratoriam, ad annuæ præſtationis ſolutionem ſecundùm ſuas facultates Epiſcopi taxatione teneantur. Si quis autem eos aliter abſolvere præſumpſerit, eadem damna reſarcire compellatur.

CAP. IV. Illud quoque adicientes decernimus, ne liceat de cætero alicui eccleſiaſticæ perſonæ poſt invaſoris ſeu raptoris excommunicationem de damno Eccleſiæ illato ultra viceſimam partem debiti aliquid remittere. Qui verò remiſerit, ſi Epiſcopus eſt, per ſex menſes, ſi alia eccleſiaſtica perſona, per annum integrum ab officio ſuſpendatur.

CAP. V. Sanctorum patrum veſtigia ſecuti præcipimus ut hi qui anathematis ſententia condemnantur, ſi per annum integrum in ea pertinaciter perſeverent, infames & deteſtabiles habeantur, ut neque in teſtimoniis neque in cauſis audiantur, & in principis ſit poteſtate ipſos exheredare.

CAP. VI. Prava nimis & ſtatutis canonum contraria inolevit conſuetudo ut in Eccleſiis Angliæ clerici paſſim & ſine delectu recipiantur. Quod ne de cætero fiat modis omnibus prohibemus.

CAP. VII. Nihiluminus etiam præſentis ſcripti auctoritate ſtatuendum eſſe cenſemus ut quotiens ſacerdotibus innotuerit prædam ſive rapinam

rerum eccleſiaſticarum ad loca in quibus degunt deveniſſe, divina ibidem officia celebrare non præſumant donec Epiſcopi vel Archidiaconi ſuper hoc mandatum ſuſcipiant, vel ipſa rapina reſtituatur. Ceſſantibus autem matricibus Eccleſiis, capellæ quæ intra munitiones conſtructæ ſunt, non expectata ceſſandi juſſione ab adminiſtratione divinorum ceſſent. Sacerdotes verò qui hujus ſanctionis contemptores extiterint, per annum integrum officio proprio careant. Quòd ſi ſœpius in hac re negligentes reperti fuerint, pro arbitrio Epiſcopi ſui majori ſeveritati ſubjiciantur.

CAP. VIII. Hoc quoque præſentis ſanctionis pagina firmandum eſſe credimus, ne quis in civitate vel portu, neque in vico, neque in caſtro, neque omnino alicubi locorum nova vectigalia, quæ vulgò pedagia dicuntur, inſtituere vel inſtitutionibus conſentire audeat, Hujus autem ſtatuti temeratores, quia rem exemplo pernicioſam inducunt, anathemati ſubiciendos non dubitamus.

Digitized by Google

CONCILIUM TURONENSE

Celebratum ſub Alexandro PP. III.

I. QUoniam novis ſupervenientibus morbis novas expedit invenire medicinas, eccleſiaſticæ libertati conſulere & ſubditorum utilitati providere curantes, ſtatuimus ut Capellani caſtrorum &c. *ut in editionibus.*

II. De cimiteriis & Eccleſiis ſeu quibuſlibet poſſeſſionibus eccleſiaſticis dari cenſarias prohibemus &c. *ut in editionibus.*

III. Qui verò Eccleſiam vel cimiterium combuſſerit, vel ordinatis manus violentas impoſuerit &c. *ut in editionibus.*

IV. Si quis Judæus excommunicatum nomine ſuſceperit hoſpitio &c. *ut in editionibus*

V. Præcipimus etiam quòd Decani fide aſtringantur &c. *ut in editionibus.*

VI. Prohibemus etiam ne Abbates vel monachi vel Priores &c. *ut in editionibus.*

VII. Clericis etiam & laicis prohibemus ne quis ſcienter prædia Eccleſiæ emat &c. *ut in editionibus.*

VIII. Decernimus ut laici eccleſiaſtica terminare non præſumant negotia. Epiſcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Eccleſiarum Prælati de negotiis vel aliis quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur aliquorum laicorum judicio non diſponant, nec propter eorum prohibitionem eccleſiaſticam prætermittant exercere juſtitiam.

IX. Hæc autem ſanctorum patrum diffinitione conſona ſancimus, ut in eos qui ad cimiterium vel ad Eccleſiam confugerint nullus audeat manus ini-

tere. Quod ſi quis fecerit, anathema ſit.

X. Præcipimus ut ſi qui clerici Eccleſiarum noſtrarum fratribus Hoſpitalis cum licentia ſui Prælati ſponte ac gratis per annum vel per biennium ſervire decreverint, nequaquam impediantur; & interim ſua beneficia eccleſiaſtica & redditus, ſi quos habent, non amittant.

XI. Si quis ſacerdos vel clericus Eccleſiam vel eccleſiaſticum habens beneficium publicè fornicariam habeat, ſi ſemel, ſecundò, & tertiò commonitus eam non dimiſerit, & à ſe prorſus non expulerit, ſed potiùs in immunditia duxerit perſiſtendum, omni officio & eccleſiaſtico privetur beneficio.

XII. Quamvis grave ſit nimis, & divini dignum animadverſione judicii habeatur quòd laici quidam quod ſacerdotum eſt in eccleſiaſticis rebus uſurpant, majorem tamen incutit dolorem ac formidinem quòd fomitem ſui erroris &c. *ut in editionibus.*

XIII. Non magnopere antiqui hoſtis invidia infirma membra Eccleſiæ præcipitare laborat, ſed manum mittit ad deſiderabilia ejus &c. *ut in editionibus.*

XIV. Secundùm ſtatuta prædeceſſorum noſtrorum decernimus ne monachi vel clerici cauſa lucri negotiationem exerceant, & ne monachi à clericis vel à laicis firmam teneant, neque laici Eccleſiam vel eccleſiaſtica beneficia ad firmam teneant.

XV. Illud etiam in vicariis qui perſonæ fide & ſacramento ſunt obligati duximus ſtatuendum quòd ſi fidei vel ſacramenti religione contempta perſonatum ſibi falsò aſſumentes, contra perſonas ſe erexerint, & ſuper hoc in jure convicti fuerint, de cætero in eodem epiſcopatu ad officii ſui

executionem non admittantur.

XVI. Quoniam enormis quædam conſuetudo in quibuſdam locis contra ſanctorum patrum conſtitutiones invaluit &c. *ut in editionibus.*

XVII. Non ſatis utiliter avaritia in populo redarguitur &c. *ut in editionibus.*

XVIII. Pro ſepultura quoque, chriſmatis & olei ſacri perceptione &c. *ut in editionibus.*

XIX. Quia in quibuſdam epiſcopatibus Decani quidam vel Archipreſbyteri ad agendas vices Epiſcoporum vel Archidiaconorum &c. *ut in editionibus.*

XX. Majoribus Eccleſiæ beneficiis in ſua integritate manentibus, indecorum nimis eſſe videtur ut minores clericorum præbendæ recipiant ſectionem &c. *ut in editionibus.*

XXI. Plures clericorum &c, quod mœrentes dicimus, eorum quoque qui præſens ſæculum profeſſione vocis & habitu reliquerunt &c. *ut in editionibus.*

XXII. Fures aut latrones ſi in furando aut prædando occidantur, viſum nobis eſt pro eis non eſſe orandum. Si autem apprehenſi vel vulnerati Preſbytero aut Diacono confeſſi fuerint, communionem eis non negamus.

XXIII. In partibus Toloſæ damnata hæreſis dudum emerſit, quæ more cancri paulatim ſe ad vicina loca diffundens, per Gaſconiam &c. *ut in editionibus.*

XXIV. Ut nemo Preſbyterorum exennium vel quodcunque emolumentum temporale immo detrimentum ſpirituale à quocunque publicè peccante vel inceſtuoſo accipiat ut Epiſcopo vel miniſtris ejus peccatum reticeat; nec pro reſpectu cujuſlibet pecuniæ aut conſanguinitatis aut familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc Epiſco-

po innoteſcere detractet; nec à quoquam pœnitente aut gratia aut favore munus ſuſcipere præſumat, aut minus dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, & reconciliationis teſtimonium ferat, vel quocunque livore alium quemlibet digne pœnitentem à reconciliatione removeat. Hoc enim ſimoniacum à Deo & hominibus cognitum eſt.

XXV. Calumniam & audaciam temerè litigantium condemnando in expenſas & alio multiplici remedio imperialis ſanctio compeſcit. Quoniam igitur ſacris conſtitutis conſonare dinoſcitur, præcipimus ut de cætero in cauſis pecuniariis victus victori in expenſas condemnetur, niſi fortè, ſicut cautum eſt, pro abſente feratur ſententia.

XXVI. Dictum eſt in quibuſdam locis pro perceptione chriſmatis dari ſolere nummos, ſimiliter pro baptiſmate & communione. Hoc ſimoniacam eſſe hæreſim ſancta ſynodus deteſtavit & anathematizavit. Prohibemus ergo ne de cætero nec pro ordine nec pro chriſmate nec pro baptiſmate vel extrema unctione vel ſepultura vel communione vel dedicatione quicquam exigatur; ſed dona Chriſti gratuita gratis diſpenſatione donentur. Si quis contra ſtatuerit, anathema ſit.

Charta Concilii Turonenſis quæ miſſa fuit Epiſcopo Magalonenſi ejuſdemque loci capitulo & Abbati & conventui Cluniacenſi.

HU. Oſtenſis, B. Portuenſis Epiſcopi, W. tituli ſancti Petri ad vincula Preſbyter, M. ſancti Georgii ad velum aureum Dei gratia Romanæ Eccleſiæ Cardinales venerabilibus fratribus J. eadem gratia Magalonenſi Epiſcopo ejuſdemque loci capitulo, Stephano Cluniacenſi Abbati, uni-

verſoque ejuſdem loci conventui, ſalutem in Chriſto. Dum in Concilio Turonis celebrato ad terminandam controverſiam quæ ſuper Eccleſia beati Petri juxta Montempeſſalanum ſita inter vos vertebatur à ſereniſſimo Papa Alexandro dies vobis fuiſſet apoſtolicis litteris præſtituta, & Romanorum Pontificum ſcriptis in medium hinc inde prolatis, lis ipſa dubios ſortiretur eventus, ex mandato præfati Romani Pontificis, partis etiam utriuſque conſenſu, hujuſmodi perpetuis temporibus inter vos ſtatuimus ſervari concordiam, ut ſcilicet de cætero monachi Cluniacenſes excommunicatos Magalonenſis Eccleſiæ ſeu etiam interdictos non recipiant neque pœnitentiam dent in villa Montiſpeſſulani vel in aliis villis Magalonenſis epiſcopatus per ſe aut per capellanum aliquem introductum, ad infirmos etiam non accedant niſi vocati, neque ſacerdotalem miſerationem aliquando exhibeant, cùm autem vocati acceſſerint, ſi infirmus apud eorum monaſterium ſepulturam elegerit, liberam ejus habeant ſepulturam. Canonici verò Magalonenſes in pulſandis campanis & receptione funeris in Eccleſiam debitam humilitatem exhibeant, monachi autem tertiam partem omnium quos eis infirmus moriens contulerit Canonicis Magalonenſibus ſolvant, niſi fortè decedens præfatis monachis in converſum vel monachum reddiderit, vel etiam talis fuerit in quem jus excommunicationis ferendæ Magalonenſes cùm decederet non haberent. Si tamen is qui apud jamdictum monaſterium ſepeliri decreverit partem rerum ſuarum monachis partemque prænominatis Canonicis duxerit relinquendam, Canonicis dabitur optio de duobus, ut ſcilicet à monachis nihil recepturi legatam ſibi partem retineant, aut relictorum contributione

facta totius ſummæ præter tertiam aſſequantur. Præterea Miſſas ſponſaliorum ſeu partus Canonicis Magalonenſibus non decantabunt, neque jamdictos parrochianos recipient in præcipuis feſtivitatibus vel ad pœnitentiam, ſi Eccleſiis ad quas ſpectant voluerint ſe fortè ſubtrahere. Decimas quoque ad jus Magalonenſis Eccleſiæ ſpectantes de cætero non recipient nec retinebunt, ſed tam de his prædiis quæ nunc in prænominata parrochia habent quàm de his quæ in futurum ad proprietatem eorum fuerint modis aliquibus devoluta decimas Magalonenſi Eccleſiæ perſolvant, exceptis terris & vineis quas nunc, tempore ſcilicet hujus concordiæ, introductæ circa idem monaſterium ſine interpoſitione fluminis aliarumve terrarum poſſidere noſcuntur. Si verò aliquando contigerit villam circa monaſterium prænominatum ædificari, jus parrochiale in eadem villa Magalonenſis Eccleſia obtinebit. Monachorum autem erit capellanum eligere ejuſdemque loci Epiſcopo præſentare. Præſentatus autem ab Epiſcopo curam animarum recipiet, niſi cauſa evidens & rationabilis contradicat. Nihilominus etiam ſtatuimus ne aliquando liceat Cluniacenſibus duodenarium monachorum numerum in eodem prioratu excedere aut aliquando ibi conſtituere Abbatem, ſeu aliam Eccleſiam in ſæpedicto epiſcopatu abſque Epiſcopi & capituli conſenſu ædificare. Non licebit etiam monachis poſſeſſiones ad Magalonenſem Eccleſiam ratione facti vel alio jure pertinentes aut Canonicos vel converſos ipſius ſeu etiam donatos abſque Epiſcopi & capituli licentia recipere. Idem etiam tenebuntur Canonici erga monachos obſervare. Conſecrationem quoque Eccleſiæ & altarium atque promotiones monachorum ad Magalonenſem Epiſcopum pertinebunt,

forma capitis *In nomine Domini*. 23. diſt. & forma capitis *Licèt de vitanda.* extra de electione, in dicta forma pariter includuntur. Octava igitur die Novembris celebrata fuit ſolemnis ſeſſio, in qua facta ſunt iſta. Primò forma eligendi prædicta fuit promulgata & per totum generale Concilium concorditer decreta, & aſſignatus locus conclavis, videlicet quædam ſolemnis domus communis civitatis Conſtantiæ aptiſſima ad hoc factum; aſſignataque dies & hora intrandi, videlicet dies illa met ante ſolis occaſum. Secundò dicti electores de nationibus electi & etiam ipſi Cardinales fuerunt habilitati, ſi & quantum indigebant. Tertiò dicti electores de nationibus fuerunt nominati. Videlicet pro natione Italica Bartholomæus Mediolanenſis Archiepiſcopus, Franciſcus Melfienſis, Henricus Feltrenſis Epiſcopi, Jacobus electus Pennenſis, Leonardus Generalis ordinis Prædicatorum in obedientia quondam Johannis, Pandulphus de Malateſtis Archidiaconus Bononienſis. Pro Gallicana Johannes Patriarcha Conſtantinopolitanus, Guillermus Bituricenſis, Jacobus Turonenſis Archiepiſcopi, Johannes Gebennenſis Epiſcopus, Robertus Abbas Cluniacenſis, & Galterus Graſſi Decretorum Doctor Prior Rhodi. Pro Germanica Johannes Rigenſis, Nicolaus Gneſnenſis Archiepiſcopi, Simeon Stragonienſis Epiſcopus, Lambertus de Stipite Prior de Bertanya Decretorum Doctor, Nicolaus Dinkecheſpuel, Conradus de Suſato ſacræ paginæ magiſter. Pro natione Hiſpaniæ Didacus Conchenſis, Nicolaus Aquenſis, Johannes Pacenſis Epiſcopi, Philippus de Mendalia magiſter Archidiaconus Penetenſis in Eccleſia Barchinonenſi, Gudiſaluus Garſiæ Decretorum Doctor Archidiaconus de Brevieſca Burgenſis; Velaſcus Petri utriuſ-

Vide to. XII. Conciliorum pag. 149. 151.

que juris Doctor, Portugalenſis. Pro Anglica verò Richardus Londonienſis, Nicolaus Batonienſis, Johannes Liquefeldenſis, Johannes Mobicenſis Epiſcopi, Thomas ſanctæ Mariæ Eboracenſis Abbas, Thomas Eboracenſis Decanus & ſedis apoſtolicæ Notarius. Quartò fuerunt nominati cuſtodes conclavis pro Cardinalibus Magiſter Rhodi; pro natione Italiæ Comites Laudenſis & Bertholdus; pro natione Gallicana Dux Bavariæ frater Reginæ Franciæ, Baſtardus Sabaudiæ, & Cancellarius, & quidam Miles ambaſiator Regis Ludovici; pro natione Germaniæ Dominus Martrhamus de Vrandeborch, quidam Comes de domo imperiali, duo Barones ambaſiatores Regis Poloniæ, & multi alii nobiles Domini illius nationis; pro natione Angliæ, non recordor; pro natione verò Hiſpaniæ Dominus Fernandus Petri de Ayala, Dominus Comes Cardonæ, Dominus Miles Alcaydus Domicellorum Regis Caſtellæ, Dominus Raymundus Chamar, quidam nobilis Miles ambaſiator Regis Portugaliæ; pro civitate verò Conſtantienſi Magiſter civium cum certis aliis notabilibus burgenſibus civitatis. Quintò fuerunt nominati de qualibet natione certi eccleſiaſtici qui unà cum Vicecamerario cibaria & alia introducenda infra conclave perſcrutari haberent. Imperator verò ut ſuperintendens in omnibus præſens erat. Sextò fuerunt lectæ decretales *Ne Romani* & extravagans Clementis VI. de modo ſe habendi electores in conclavi & eorum reſtrictione mentionem facientes. Septimò ipſe Imperator, cuſtodes, & alii ſuprà nominati ſolemniter juraverunt ſupra Miſſale & ſuper crucem ſe ſervaturos, quantum eos tangebat, decretales præfatas, & ipſum conclave ſecurè & fideliter cuſtodire, nec ad aliquid aliud ipſos electores quoviſmodo reſ-

tringere vel reſtringi permittere niſi ſecundùm quod ibidem fuerat expreſſatum. Eadem igitur die, hora veſperorum, omnes electores numero LIII. conclave intraverunt. Diebus autem quibus fuerunt in conclavi, inſiſtebat ad extra clerus & populus Miſſarum ſacrificiis, orationibus, jejuniis, & eleemoſynis, divinam in hoc opere miſericordiam interpellans. Et ecce in die beati Martini, poſt Miſſarum ſolemnia, poſt verbi Dei exhortationem devotam, inchoatur religioſa proceſſio, & verſus conclave, prout duobus diebus præcedentibus factum fuerat, præparatur. Procedit puerorum innocentium multitudo, & vocibus altiſonis tonant per nubila, cælos rumpunt, ſummipotentem excitant, *Oſanna* inquiunt *in excelſis.* Clericorum, religioſorum, Prælatorum hymnis canora cæleſtibus turba proſequitur. Subſequitur utriuſque popularis devotio: quæ ſingultuoſis gemitibus dum ſilenter orat, clamore valido divinæ clementiæ aures pulſat. Mirantur, imitantur omnes per quos tranſit devota proceſſio. Fluunt hinc inde lachrymæ hymnis & canticis ſuaveſonantis Eccleſiæ vehementer affecti, tundunt manibus pectora. Eriguntur vultus ad ſydera, & plus votis quàm vocibus ſpiritus ſancti gratia imploratur. Inter hæc Martinus Pontifex ad litteram Dominus frater Martinus ordinis noſtri Attrabatenſis Epiſcopus, qui die illa hujus celebritatis officium faciebat, aliorum Pontificum & Prælatorum vallatus veneranda caterva, conclavis accedit ad oſtium, & ſuper electores benedictiones divinas imprecans, precibus preces ingeminant, adventum ſancti ſpiritus alta voce cum cæteris invocando. Audiunt hæc omnia electores ab intra, qui adhuc à concordia longè erant, & eorum non immeritò *ſtupent* mentes, commoventur viſcera, corda mol-

leſcunt, mutantur vota, devotione liqueſcunt animi, dulceſque per oculos ſtillant guttas, poplites ad terram flectunt, manus ad Deum extendunt, os in oratione aperiunt, ut ſpiritum ſanctum attrahant venientem. Erat enim hora tertia, illa inquam tertia de qua hymnus: *Dum cunctis hora tertia repentè mundus intonat, orantibus Apoſtolis Deum veniſſe nuntiat*. Factus eſt enim repentè de cælo ſonus. Sonus enim ad extra canentium, licèt eſſet de terra, tamen erat de cælo. Ut enim à quibuſdam electorum audivi, voces canentium puerorum ſibi videbantur voces de cælo deſcendentium angelorum tanquam advenientis ſancti ſpiritus vehementer, id eſt, mentem à primo ſtatu diſcordiæ ad concordiam vehementer. Et replevit totam domum, ſcilicet conclavis, ubi erant electores ſedentes; & replevit repentè, & mutavit electorum corda: quia antequam ad Eccleſiam rediſſet proceſſio, ad hujus electionis concordiam adunavit. Et tunc cœperunt loqui variis linguis & ſcedulis, prout ſpiritus dabat eloqui illis, dicentes: *Ego eligo in Papam Dominum Cardinalem de Columna hic præſentem*. Verè à Domino factum eſt iſtud. Nam de præfato Domino Cardinale nulla fiebat quoad hoc mentio, licèt de multis aliis fieret mentio, quaſi certa utique à Domino factum eſt iſtud. Quis enim non videat, attenta electorum varietate & multitudine & forma eligendi decreta, ut prædicitur, in publica ſeſſione, hujus electionis concordiam humanitus difficillimam extitiſſe? Quis ergo in hac difficultate tantam facilitatem appoſuit niſi ſpiritus ſanctus, cujus eſt diviſa adunare & tarda molimina in ſua operatione neſcire? Ipſe certè, qui olim per diverſitatem linguarum multarum gentes in unitate fidei congregavit, ipſe nunc in hac electione va-

rietatem nationum & voluntatem univit; & qui olim diſcipulos in cœnaculo adimplevit, repentè ipſe electores in conclavi clauſos brevi concordavit in tempore. Jam ergo per Dei gratiam non eſt locus rebellioni vel ſchiſmati, quia nationes omnes & obedientes Reges & Principes Chriſtiani per ſuos deputatos huic electioni manum & animum præbuerunt; & quod p'us eſt, non ſolùm duæ partes collegii & cujuſlibet alterius aggregati, quod utique ſuffeciſſet, ſed omnes & ſinguli electores in ſummum Pontificem concorditer elegerunt. Ceſſent ergo amodo argumenta quæ contra electiones olim Domini Clementis & Urbani per tot annorum curricula cucurrerunt, contra Clementem ſcilicet quòd electus fuiſſet ſede non vacante, contra Urbanum quòd ex impreſſione, & non purè, gratuitè, & ſincerè. Sed non ſic in propoſito. Celebrata eſt enim hæc electio ſede vacante, ſcilicet quòd poſtquam unus competitorum ſponte reſignaverat, & alii duo morte civili obierant, prout fuit univerſali Eccleſiæ manifeſtum, celebrata nihilominus in tanta libertate & pace quòd nec intus nec extra conclave cujuſvis violentiæ vel impreſſionis potuit ſentiri ſpiraculum. Intus conclave tanta quietis & pacis religioſitas quòd velut quoddam religioſorum dormitorium videbatur. Extra in civitate tanta ſecuritas ut quoad hoc magis monaſterium regularium quàm civitas popularium appareret. Exierat enim edictum à Cæſare Auguſto quatenus ſub pœna mortis nullus tempore electionis, niſi deputatus, ad locum conclavis accederet, nullus in civitate rumorem quantumlibet excitare præſumeret, nullus ad taxillos luderet, ut omnis diſſenſionis vel rumoris occaſio tolleretur. Numquid devotum erat videre Cæſaream majeſtatem tam præclara militia

conſtipatam circa cuſtodiam & ſecuritatem conclavis tam reverenter juramenta præſtare, tam fideliter obſervare? Potiùs videbatur circa conclave perambulantes eſſe Eccleſiæ vaſſalli & ſervi humiles quàm Principes & Domini tam ſublimes. Retrocedat amodo argumentum de capitulo *Si quis pecunia militari vel populari tumultu &c.* quod nos circa electiones alias tanto tempore laceſſivit; quia in hac electione nullatenus locum habet. Et hæc de forma electionis dicta ſufficiant. Materia verò ejus eſt. Dominus olim Cardinalis de Columna, ætate quinquagenarius, Martinus V. dictus, eò quòd in die beati Martini fuit electus, vir clemens & benignus, ſimplex & rectus, non intricatus, ſed planus, non innitens propriæ prudentiæ, ſed conſilio credens, quantum humana fragilitas noſſe ſinit, ſalubriter reget, dum tamen mali conſiliarii non decipiant ipſum. Conſervet illum Deus ad utilitatem Eccleſiæ & ſalutem animæ ſuæ. Amen.

Epiſtola

Epiſtola Balthaſaris Coſſæ, qui fuerat Joannes Papa XXIII. iſtius nominis, ad Petrum de Luna dictum Benedictum XIII.

Nobiliſſimo ac metuendiſſimo Domino Petro de Luna olim in ſua tunc obedientia Benedicto XIII. nuncupato, per Balthaſarem de Coxa.

POſtquam pius Dominus adjutor meus & protector meus, in quo ſperavit cor meum, & adjutus ſum, & exaudivit vocem deprecationis meæ, & refloruit caro mea Florentiæ, dum ex mera liberrima voluntate confeſſus publicè ſum coram ſuo ſancto vicario ipſum, qui eſt fortitudo plebis ſuæ & protectio ſalvationum Christi ſui, ſalvum feciſſet populum ſuum à peſtifero antiquatoque ſchiſmate, unico ſuo ovili unicum & indubium præficiendo paſtorem, ſcilicet ſanctiſſimum in Chriſto Patrem & beatiſſimum Dominum Martinum ſua mirabili providentia Papam V. ante cujus ſacratiſſimos pedes me, ut optabam, in libertatis plenitudine humilitatiſque ſinceritate præſentavi, à cujuſque beatiſſima clementia, poſt alias plurimas, etiam iſtam motu ſuo proprio conſecutus ſum gratiam ut me in dignitate Cardinalis reponere &. Eccleſiæ Tuſculanæ præficere dignaretur in Epiſcopum & paſtorem, poſt hæc inquam, per quæ tam animæ meæ quàm corporis jocundiſſimam ſum adeptus quietem, quammulti optimi viri, vaſa Chriſti, animæ veſtræ, ô metuendiſſime Domine, ex totis præcordiis exoptantes ſalutem, magnam apud me fecerunt inſtantiam ut vobis, quantum mihi foret poſſibile, bonum procurarem & pacem. quod nullatenus rebantur fieri

poſſe faciliùs quàm ſi mentem & actus meos ſuper pace ſanctæ matris Eccleſiæ conſervanda veſtræ dominationi perſcriberem, aſſerentes dominationem eandem quibuſdam ſuis dictis ac reſponſis aliquem dediſſe colorem, propter illa quæ in mei acciderunt perſonam. Ego verò, quamvis non tam verborum claritudine quàm factorum effectu meam voluerim & velim orbi terrarum ſuper pace Eccleſiæ innoteſcere voluntatem, tamen operæ pretium arbitratus ſum præſentes vobis deſtinare litterulas, quibus meæ intentionis ſinceritas perampliùs veſtræ reverentiæ perfectiùſque clareſcat, præſertim cùm non dubitem multa per multos vobis eſſe dicta & ſcripta mendacia. Cùmque diebus præteritis ego timens iterum reintrare carceres, aliquorum ſuaſu ab honeſta ſocietate quam mihi prædictus ſanctiſſimus Dominus noſter aſſignaverat declinaverim, & me in quodam caſtro cujuſdam amici mei poſuerim, ubi veraciter comperta ſummi Pontificis voluntate, ſtatim ad ipſius ſacratiſſimam præſentiam in libertate omnimoda poſitus feſtinavi, & in vigilia corporis Chriſti ſuo ſacro me præſentavi conſpectui; gratiaſque quas potui egi Domino Deo noſtro, quia videbam quòd quam maximam ſemper optaveram, perfectam ſcilicet in ſancta Eccleſia unionem. Et quoniam nonnulli in diverſis mundi partibus conſtituti fortè murmurabant me apud. . . . . non ſponte nec liberè reſignaſſe, in declaratione meæ voluntatis in præſentia ſanctiſſimi Domini noſtri & Dominorum meorum Cardinalium & aliorum multorum & in aliis pluribus locis publicis & ſecretis ſæpe teſtatus ſum & teſtificor, profeſſus ſum & profiteor me ceſſiſſe libera & ſpontanea voluntate, meamque ceſſionem ratam & gratam habui, nec aliquem actum recordor me

unquam feciſſe libentiùs quàm pro pace Eccleſiæ ſtatui cedere ad cujus regimen me ſentiebam indignum, cujuſque tantum gravabar quaſi infinito pondere, ut nunquam in illo unicam diem ſciam me habuiſſe quietem. quod, ut ſuprà dixi, clatiùs factis confirmandum duxi quàm verbis. Et per hæc, quantùm ad illorum hortatus quibus petentibus meam vobis voluntatem notifico, ſatis ſcripſiſſe me credo. Reſtat ut vobis, tanquam Domino litteratiſſimo, ad veſtri commonitionem & mei, de contradictione veſtra aliqualiter exponenda ſumam admirationem, omnique poſcenti voluntatis meæ & actuum prædictorum reddam juſtiſſimam & evidentiſſimam rationem, quam quiſque animæ paſſionibus ſequeſtratus attenderit. In primis igitur rogo firmiter ut veſtra prægrandis circumſpectio arbitretur quòd etſi ego à certo tenerem veritatem papatus in tranſacto ſchiſmate fuiſſe apud Dominum Urbanum & ſucceſſores ſuos, ſemper tamen viam ceſſionis in tam colorato ſchiſmate ab utraque partium hoc eſt tota Chriſtianitate diutiſſimè approbatam & vehementi inſtantia poſtulatam ita dilexi ut per eam citiùs & faciliùs quàm per alias vias pacem Eccleſiæ dari poſſe ſine ulla dubitatione crediderim, & ideo illam à contendentibus de papatu acceptari &*exemptari debere, præſertim cùm ſe ad eam voto & juramento reſtrinxerant, conſtanter tenuerim; quod ſi facere recuſarent, tanquam perjuros votique violatores, ſchiſmaque foventes & notoriè nutrientes, ſanctamque Eccleſiam nequiter dividentes, ab ipſa Eccleſia tanquam præciſa membra fore cenſueram repellendos, ſignanter cùm eſſet apud ipſam univerſalem Eccleſiam dubium de papatu; quod ut à ſancta pelleretur Eccleſia, ego in cardinalatu meo quantum potui laboravi, ejuſdem matris Eccleſiæ

* acceptari

auctoritatem, conſenſum, clamores, querelaſque ſecutus. Quamobrem Piſano Concilio, quantum in me fuit, dedi auxilium, conſilium, & favorem. Defuncto verò ſanctæ memoriæ Domino Alexandro, & me inſufficiente ad apicem apoſtolatus aſſumpto, non ceſſavi laborem impendere pro pace Eccleſiæ integraliter conſequenda. Cùmque eſſem in Conſtantienſi Concilio, ſupplicatuſque vobis & olim Gregorio cedentibus vel dejectis cedere vellem, libenter conſenſi, & juxta tenorem cujuſdam per me publicè lectæ cedulæ renuntiare promiſi. Propter aliqua tamen perſonam meam tangentia, item ut liberiùs executarem promiſſum, de Conſtantia receſſi, & ad Scafuſiam quadam nocte me transtuli, priùs aliquibus ex Dominis Cardinalibus adviſatis me non recedere ad impediendam vel dilatandam meam in aliquo ceſſionem. Nec modi poſtea contra me tenti meum bonum propoſitum immutarunt. Imò quamprimùm fui à Concilio & ſacro collegio requiſitus, in præſentia quinque Cardinalium libentiſſimè ceſſi, ad magnam reputans gratiam Domino Jeſu Chriſto quòd ſtatum ad petitionem Eccleſiæ univerſalis pro ſequenda unitate dimitterem, quem dignè gubernare non poteram. Quis enim ſanæ mentis ignorat quòd ex debito paſtoralis officii Præſul ſit obligatus de neceſſitate ſalutis ad deponendum mitram, qui obligatur pro ovibus ad ponendam animam? Quomodo ille poſiturus eſt animam qui non ponit ſubſtantiam? Parcet profectò, juxta beati Gregorii ſententiam, parcet animæ qui parcit ſubſtantiæ. Sed talis juxta verba Domini non paſtor ſed mercenarius tunc convincitur, ſi non oves paſcens, imò & animam ſuam in tali paſtu condemnans. Ego, doctiſſime Domine, volui oſtendere mundo, in pace procuranda, ve-

ſum me fuiſſe paſtorem. Ideo illam dignitatis celſitudinem parvipendi, conſiderans, juxta Auguſtini claram propriamque in re præſenti doctrinam, quòd epiſcopalis dignitas fructuoſior mihi eſſet, ſi depoſita gregem Chriſti colligeret quàm retenta diſperderet. Nam, ut ipſe ait, qua fronte in futuro ſæculo promiſſum à Chriſto expectamus honorem, ſi noſter honor impediret in hoc ſæculo unitatem. Longè quippe, inquit alibi idem Doctor magnus Auguſtinus, eſt glorioſius epiſcopatus ſarcinam propter Eccleſiæ vitanda pericula depoſuiſſe quàm propter regenda gubernacula ſuſcepiſſe. Ad quæ & ſimilia dirigens conſiderationis intuitum, me ceſſiſſe, & poſt in pleniſſima libertate ceſſionem meam verbis & actibus confirmaſſe, ſuaſioneſque aliquorum, qui ut ſuos nutrirent peſtiferos diabolicoſque conatus, me in libertate poſitum ad ſuſcitanda ſcandala incitabant, viriliter contempſiſſe delectat, ita ut maxima indicibiliſque mihi adſit corporalis jucunditas ſpiritualiſque alacritas, quotiens prædictorum actuum reminiſcor. Et hæc de me ipſo, quantum patitur epiſtolaris anguſtia, dixiſſe ſufficiat; ut ſit gloria Deo, à quo omne datum optimum donumque deſcendit perfectum; item ut peſſimorum hominum refrenetur audacia, qui ſemper nituntur ſeminare zizaniam. De vobis autem, doctiſſime ac nobiliſſime Domine, quid loquar, cùm omnem admirationem tranſcendat virum tam clari generis, & qui tantæ fuit à multis reputatus virtutis, talem in factis Eccleſiæ tenuiſſe proceſſum, pro cujus unitate non ſolùm renuntiare, ſed mori, vos ſemper fuiſſe & eſſe paratiſſimum prædicaſtis, pro cujus unitate veſtram renuntiationem directè vel indirectè nullatenus impedire juramento medio confirmaſtis. ut alia ſileam quæ in ſcedula conclavis

& aliis veſtris oblationibus continentur. Igitur vehementer ſtupent omnes, cùm ſola de contendentibus veſtra dignatio remaneret, quare non ſatisfeciſtis Eccleſiæ matri veſtræ, quare eam tanto tempore fluctuare feciſtis, poſtquam, ut dixi, ceſſerat olim Gregorius, & ea quæ contra vos Piſis facta fuere, juxta tenorem petitionis veſtræ non ſolùm revocarentur, ſed declararentur fuiſſe invalida atque nulla. Clamor itaque omnium in hanc deſcendit ſententiam. Quis unquam opinari potuiſſet quòd tantus vir illos qui prædicaverant nunquam cum pro pace renuntiaturum Eccleſiæ, imò ſimulatè fuiſſe viam ceſſionis cum olim Gregorio proſecutum, ſic feciſſet veraces, & ora omnium eum amantium tantis adimpleviſſet ruboribus ut non ſolùm pedes eorum nomine ſuo annuntiantium pacem, evangelizantium bonum, ſed etiam facies confuſæ ſint. & meritò. Expectabant enim& ad ſui excuſationem clamabant quòd ubi omnes concordarent, ipſe concordiam adjuvaret. Sed cùm Deus diverſitatem gentium & contrarietatem nationum in ſui nominis confeſſionem ſuper modo eligendi ſibi indubitatum vicarium mirabiliter adunaſſet, & tam brevi tempore præter ſpem omnium in unam ſanctiſſimam miraculoſè concordaſſent perſonam, quam ipſe qui fecit concordiam in ſublimibus ſuis evidenter elegerat, quid dicere in excuſationemque ſui qualemcunque poterant ſuis contradictionibus præſtare colorem, niſi fortè dicerent quod ipſe reſpondit, ſe ſcilicet non eſſe in libertate. O bone Deus, quare tua permittit vera juſtitia tantum homines ſic errare? Reputabat ſe eſſe liberum ut toti Eccleſiæ contradiceret, & non liberum ut cum tota Eccleſia concordaret, cùm illa ab eo cum magna humilitate pacem quæreret, non conflictum. Quinimo inquam non liber

erat qui in caſtro fortiſſimo & munitiſſimo reſidebat, ad quod ut libertate debita frueretur ſe declinare reſponderat. Quomodo non liberum hominem tanto tectum auro, tantis pollentem jocalibus pretioſis, tam multis ſtipatum militibus, & circumſeptum armigeris ſuæ voluntati parentibus? Quomodo non liberum ad quem niſi de voluntate ſua nullus patet ingreſſus, qui ad eum intrantes, ſi vult, terrere poterit, ſed ab eis terreri non valet? Hæc inquam & ſimilia clamitant contra vos. Ego autem attendo quòd fortè veſtra circumſpecta dominatio alia formidabat quæ non dicebat. Timebat fortè ſcandala quæ propter me poſſent in Eccleſia ſuſcitari. Et ideo, doctiſſime Domine, expectabatis, prout aliquibus mihi referentibus prædixiſtis, libertatem meam, ut tunc me ratificante ceſſionem meam, etiam vos libentiſſimè cederetis Ecce igitur habetis quod optaſtis, ſi pacem Eccleſiæ dilexiſtis. Si ſchiſma, quod jam non ſolùm tolerare ſed audire mundus, abhorrere & fugere dignum ducitis, acceleret veſtræ magnitudo prudentiæ ad liberandam animam, ad reparandam reintegrandamque famam feſtinet. Quòd ſi adhuc ſancto operi veſtræ dominationis reluctatur opinio, deponat humilitas veſtra illam & acriter deteſtetur, cui Eccleſiam univerſalem dicens cum Auguſtino omnis catholicus ſecurus eam partem deteſtatur cui Eccleſiam univerſalem apoſtolicis ſedibus roboratam non communicare cognoſcit. Securè igitur deteſtamini opinionem veſtram, cui Eccleſiam univerſalem contradixiſſe cognoſcitis, & quod plus eſt, non ſolùm auctoritativè in Concilio univerſaliter, ſed etiam diſcretivè & ſingulariter, ita ut nullus fidelis & prudens in tota reperiatur Eccleſia quin veſtram contradictionem exhorreat. Faciatis igitur ſacrificium Deo

de opinione prædicta, ſi bono veſtro alterius contradicat. Et venite cum gaudio ad ſacratos pedes Domini noſtri ſanctiſſimi, à cujus mirabili clementia quicquid veſtræ conſcientiæ ſalubre, quicquid famæ decorum, quicquid perſonæ utile ſit, facillimè veſtra reverentia impetrabitis. in quo principaliter bonum veſtrum & paucarum animarum quæ vos fortè ſequuntur conſidero. Nam quod ad pacem Eccleſiæ attinet, illam Chriſti gratia jam ſumus adepti perfectam. Omnes enim Reges, omnia regna, omneſque communitates & dominia Chriſtianitatis unam ſequuntur Eccleſiam, & unicum indubitatumque confitentur Chriſti vicarium prædictum ſanctiſſimum Dominum noſtrumDominumMartinum divina providentiaPapam quintum. Finaliter verò veſtram dominationem exoro quatenus ſi aliquod prædictorum eandem dominationem offendit, magis ad ſinceritatem meæ benivolentiæ erga veſtram perſonam nobiliſſimam quàm ad ipſa verba reſpiciat. Mihi equidem aliqualiter indiſpoſito in perſona & multis in aliis occupationibus non occurrerunt honeſtiora vel humiliora verba nec etiam enodatiores ſententiæ ad exprimendum intentum meum dominationi prædictæ, cui Chriſtus dare dignetur ſpiritum tranquillitatis & pacis ad exequendum feliciter quæ ſuperiùs continentur.

CONVENTUS EPISCOPORUM GALLIÆ apud Melodunum anno MDXLVIII.

Communis aliquot Epiſcoporum Gallicanæ Eccleſiæ ſententia, quam rogati dixerunt, ad hæc duo videlicet, viderenturne mittendi Romam Epiſcopi aliquot deſceptaturi de moribus univerſæ Eccleſiæ, & quid cenſerent de jure quod ſibi Romani Pontifices aſſererent in Provinciam Britanniamque Gallicam.

EST hôc ad nos relatum à Rege noſtro Chriſtianiſſimo Henrico ex beatiſſimi patris Pauli Papæ noſtri litteris, viderenturne nobis Romam eſſe mittendi aliquot Epiſcopi, qui cum cæteris qui illuc convocati eſſent agerent de collapſa corruptaque Eccleſiæ diſciplina, ad hæc quid cenſeremus reſpondendum de jure quod ſibi Pontifices Romani vendicarent in Provinciam atque Britanniam, eam ſcilicet quæ Gallici juris eſt & nominis. Id quod nobis cùm ab utroque perhonorificum accidit ut ad nos ea de re referretur, tum alterius paternæ quidem indulgentiæ, alterius humanitati pietatique & regiæ & chriſtianiſſimæ tantum nos debere confitemur ut neutri neque officio neque ſtudio quamvis vehementiſſimè ſatisfacere poſſe videamur. Hujus quidem honoris magnitudinem, quando ne gratiis quidem agendis valemus, obtemperandi certè alacritate gratiam quidem teſtabimur. Quod unum nobis reliquum eſt accepti beneficii.

Itaque quod ad alterum illud ſuperiùs attinet de mittendis qui Romæ de moribus conſtituant, id quidem haud paulò faciliùs eſſet explicatu, niſi

hoc ab Rege Chriſtianiſſimo peteretur &c. *ut apud Odoricum Raynaldum an.* 1548. §. 73. *uſque* id tantummodo cenſuimus quod nobis videtur reipublicæ chriſtianæ commodum quod ad priorem relationis partem continet.

Nunc igitur ad alteram. Nam quas Pontifex maximus reſervationes in Provinciam & Britanniam Gallicam vendicat, quas concellariæ regulas, quas regreſſiones, quæ beneficia & expectationum & præventionum, quos tutores vel adjutores functionum eccleſiaſticarum, quas mandatorum providendi formulas, revocat, deinde penſiones aſſignatas & edicta cenſuræ apoſtolicæ, interdicta, devolutiones, rejectiones, cauſarum vendicationes, ſimplices ſignaturas, aut ſine plumbo diplomata, cæteraque cujuſmodi ſunt, ad ſcripturarum normam & canonum exigantur.

Romanos equidem Pontifices ut ſummos eſſe in Eccleſia Dei & miniſtrorum principes confitemur, ita illis ea concedimus omnia quæ vel Carolus Rex ſuo Concilio attribuit, quæve ex Anacleti, Zepherini, Calixti, Fabiani, Sixti, Sylveſtri, Julii, Gelaſii, Symmachi, Gregorii ſcriptis libeat exaggerare, ut colligat cum Chriſto, ne ſpargat; ut ad ædificandum poteſtate utatur, modo ne ad diruendum. Quod quidem de beatiſſimo patre Papa noſtro Paulo dictum ne ſit; cujus de ſanctitate, juſtitia, pietate, ſapientia tot extiterunt documenta ut de eo dubium non ſit quin totam Eccleſiam Chriſti paſtoris ſummi maximique ſummus ipſe vicarius & ejus ordinis patronus qua debet amplectatur charitate atque ſollicitudine, nec nobis queat perſuaderi velle illum diligentiæ reliquorum paſtorum obeſſe aut in alienum gregem, niſi fortè neceſſe ſit, incurrere, ita ut laborantium atque deſudantium paſtorum interpelletur officium.

Petro dictum eſt hoc uni, præter cæteros, *Paſce oves meas*, & præcipua quædam tum ſolvendi tum ligandi poteſtas eſt attributa. Veruntamen & idem cæteris Apoſtolis dictum & prædicandi & docendi & reliquorum obeundorum munerum imperata diligentia, commiſſa auctoritas.

Ab ſeſe conſtitutis Epiſcopis ita præcipit Paulus; *Attendite vobis & univerſo gregi in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos ut regatis Eccleſiam Dei quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Addit lupos in Eccleſiam ſævientes & rapaces fore, vigilandum eſſe, ſuſcipiendos infirmos, ſervos præpoſitos reliquæ familiæ ad expectationem ſemper advenientis Domini dubiam atque incertam erectos excubare jubet Dominus noſter Jeſus Chriſtus. Quæ quidem omnia confirmari velle atque ſtabiliri non dubitamus beatiſſimum patrem Papam noſtrum Paulum, nec muneris ejus velle implicatam eſſe aut impeditam functionem. Prædicandum eſſe verbum, inſtandum operi, vel tempeſtivè arguendum, obſecrandum docet Paulus. Illa ergo ſi non ſint Epiſcopis libera, cujuſmodi tandem erunt aut quem habebunt officii & adminiſtrationis exitum.

Tito permittit in Creta diſponendos & conſtituendos Preſbyteros, quemadmodum illum impoſuerat cæteris, & Epiſcopum ipſum Dei diſpenſatorem aſſerit, id quod ipſum de ſe ad Corinthios ſcripſerat. *Sic nos exiſtimet homo*, inquit, *ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Petrus princeps Apoſtolorum, *Seniores ergo*, inquit, *qui in vobis ſunt obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſionum & ejus quæ in futuro revelanda eſt gloria communicetur, Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, providentes non coactè ſed ſpontaneè ſecundùm Deum, neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè, neque ut*

dominantes in cleros, ſed forma facti gregis ex animo. Et cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ coronam.

Ecce quam curam paſcendi gregis, quam ſollicitudinem ovium ſuſcipi ab omnibus & ad unguem ſervari voluerunt ut eſſent ad exemplum conformati Chriſti paſtorum omnium principis, qui oſtium ipſe eſt & paſtor, ut ſi quis ingreſſus ſit non per eum in ovile ſit fur, ſit prædo, ſit latro.

Et quidem quid magis alienum ſit quàm & providentiſſimum & vigilantiſſimum paſtorem defixum ipſum in ea cura ut nihil agat aliud, nihil curet niſi de gregis incolumitate & ſalute, hoc uno labore, opere, ſtudio, vigilantia fungentem, idoneos Preſbyteros conſtituentem, ſatagentem in primis ne quis non inſtructus ornatuſque ad eam rem rebus omnibus admittatur, non interpellari modò, ſed opprimi adeo in ingreſſu aut progreſſu honeſtiſſimi & apprime neceſſarii operis, opprimi autem interventu alienarum operarum, quæ videlicet alieno & judicio & delectu, invito illo optimo rei pecuariæ procuratore, in gregem immittuntur alienum. Oportet enim optimum paſtorem, ut optimè officio fungi queat, in eo nullis incommodis implicari, ne rectus ille bene gerendæ rei conatus, ſicubi offenderit, aut ab inſtituto deflectat & avertatur, aut ſubſiſtat in medio curſu præpeditus.

Equidem rem ſuam rectè atque ordine adminiſtranti nulla unquam tutorem adjunxit antiquitas, deſipienti & inſano atque vecordi hæc adhibita ſunt remedia.

Et hoc fuit jam olim Romanis Pontificibus præcipuum ut propria ſua ſollicitudine incommoda ſublevarent alienæ vel negligentiæ vel culpæ, non uti aut ſtrenui impedirentur, aut bene attentis & ſa-

gaciter proſpicientibus interveniretur incommodè.

Ac ne quid accederet ejuſmodi, operæ pretium eſt animadvertere quàm diligenter præcautum ſit inſtitutis antiquorum. Nam cùm hoc eſſent cæteri Apoſtoli quod eſſet Petrus, pari, ut inquit Cyprianus, conſortio præditi & honoris & poteſtatis, Apoſtolorum canones eos ſunt Epiſcopos deteſtati qui in alienas dioceſes invaſiſſent aut functi eſſent alieno munere; ne Primatibus quidem aut Metropolitanis id conceſſum, niſi inferiorum ceſſatione & ignavia, à Calixto, Julio, Conſtantinopolitana ſynodo, vel Damaſi vel Siricii tempore. Eadem eſt in ſententia Cæleſtinus. Verùm hoc confitemur tamen præcipuum ac ſingulare ſummæ ſedi apoſtolicæ ut ſummum ſit ejus in republica Chriſti omnium Eccleſiarum conſilium atque judicium, idque uſurpatum uſitatumque jam inde ab initio Eccleſiæ, epiſtolis Pontificum, locis innumeris, canonibus etiam antiquorum comprobatum, & teſtimonio multò magis Chriſti de principe diſcipulorum Petro, & tradita poſteris antiquitatis illius & præcipui juris religione.

Verùm hoc nunc agitur, non quod liceat fieri, ſed quid oporteat. Quamquam ne licere quidem dicendum eſt aut ligare quicquam iniquè aut ſolvere diſſolutè. Circumventos autem & circumſcriptos ſummam illam undique appellare poteſtatem, opem implorare, ſublevari atque liberari, ſit vel ab ipſo Domino in Petri perſona conſtitutum & ſanctum, ut eſſet quò velut ad unicum præſidium injuriis oppeſſi aut violati confugerent.

Etenim in eo quod cum Petro Chriſtus locutus eſt, *Paſce oves meas*, de officio dictum eſt, non de paſtoris injuria, idem procul dubio in ſumma illa vel ligandi vel abſolvendi juriſdictione, non ut

pugnaret aliquid cum Chriſti præceptis, non ut ſaluti publicæ noceret aut derogaret veritati.

Id autem adeo verum ac teſtatum antiquorum patrum & recentiorum etiam decretis ut nulla non hoc idem præ ſe ferat antiquitas, nec eſt neceſſe rem omnibus expeditam ac promptam aut exemplis aut argumentis onerare.

Uni quidem Pontifici Romano ad neceſſitatem Eccleſiæ, ad emolumentum, ad fructum permiſſa ſunt omnia adversùs inertiam ac ſocordiam ignavorum, adversùs ea etiam quæ vitio ac ſcelere principum & miniſtrorum perverſa ſunt; nec uſquam aliter aut lectum eſt aut interpretatum. Nam certè lex juſto poſita non eſt. Paulus quoque nullam eſſe legem aſſerit adversùs caritatem, gaudium, pacem, patientiam, benignitatem, bonitatem, longanimitatem, manſuetudinem, fidem, modeſtiam, continentiam, caſtitatem.

Non ſunt autem hæc apud nos hoc tempore. Hoc ergo agamus ut ſint, prava corrigantur noſtrorum temporum & morum. At ne quæ ab antiquis correcta ſunt depraventur elaborandum ut meliores ſimus vel inviti. Non hoc agendum ut ſi velimus non poſſimus, adjuvandi ſunt integrorum labores, & ſublevandi nonnunquam conſilio. Mali ſemper ac ceſſatores aut caſtigatione aut præjudicio cùm opus eſt impellendi.

Paulus Apoſtolus præjudicium in Corinthium illum edidit, ipſis inconſultis edidit Corinthiis, quos ſupinos & remiſſos ſenſerat eſſe in vindicando inceſti graviſſimo turpiſſimoque ſcelere.

Johannes Epheſium, quem ad coërcendos ſuos attentiorem ſenſerat; non defraudavit ſua auctoritate ne quid ſecus incidat ac par eſt.

Servari neceſſe eſt antiquitatis præcepta, non corrumpi. Ea de re Zoſimus Papa graviſſimus ſe-

dis apoſtolicæ auctor contra patrum decreta ne Romanam quidem Eccleſiam quicquam conſtituere poſſe affirmavit.

Et Pontificum decreta, ſi decretis antiquorum patrum repugnarent aut evangelicis præceptis, irrita ſint ipſis canonibus, ita nihil immutare ſine ratione queat, hoc eſt nihil planè quod rectum ſit & æquum, nihil alienum aut contrarium induci. Id quoque obtineri præter cæteros intereſt ipſius ſummi, quia ſignatum eſt velut conſignatum officium eſt tuendæ religionis, non modò inſtituendæ.

Hanc eſſe voluntatem, hoc ſtudium, hanc ſollicitudinem beatiſſimi patris Papæ noſtri Pauli non ambigimus; eaque de cauſa pietatem in eo Petri deoſculamur, fidem amplectimur, colimus & veneramur ſanctitatem.

Reſervationes autem in Provinciam & Britanniam quas commemorat quo tandem pacto aut poſſumus accipere, aut cùm veterum ſanctitate canonum atque religione congruant, quæ videri queant ſœpenumero à præceptione Chriſti diſcrepare. Quid enim diſcrepare, cum Chriſti documento conferes alium mei gregis deſignari procuratorem me inconſulto Pontifice meæ procurationis particulæ, & in hac te mihi ſummæ poteſtatis auctoritatem objici, præſertim ſi nihil eſt quod in me reprehendatur.

Si in omnes hoc decernitur, nullo diſcrimine, nullo delectu habito, ſi nihil inter bonos, malos, deſides, impigros, inertes, induſtrios intereſit, qui convenire hoc queat cumDomini noſtri Jeſu Chriſti præceptis, cum decretis Apoſtolorum, Conciliorum, Pontificum Romanorum?

Atqui quæ feruntur reſervationes, expectationes, præventiones, mandata, cætera hujuſmodi

omnia immittunt hanc labem in Eccleſiam Dei ut confuſa ſint omnia & permixta tum bonis tum malis, cuncta præcidatur aut revocandæ laudis eccleſiaſticæ ratio, aut immutandæ virtutis atque integritatis occaſio.

Suſpicimus beatiſſimi patris noſtri non minùs quàm Petri ſublimem illam dignitatem, ut illius tamen veſtigiis inſiſtamus, in quibus præterquàm quòd nihil eſt ſimile præventionum, nihil expectationum, nihil reſervationum, mandatorum, regreſſuum, regularum cancellariæ.

Singulatim hæc ſi diſcutiantur, vix cum ullo antiquitatis aut more aut jure conveniunt, cum evangelicis inſtitutis ne vix quidem, in quibus libera eſt omium recta Eccleſiæ adminiſtratio.

Ad hæc tota ratio reſervandorum ſacerdotiorum ita recens eſt ut ante proxima Romanorum Pontificum decreta ſimile aliquid, non modò dictum, ſed ne cogitatum quidem ſit. Et ab illo tamen recentiſſimo jure abhorrent etiam ea quæ nobis ſunt propoſita toto illo de genere reſervandi. Nam cum Lateranenſi pugnant Concilio, cùm intra ſex menſium ſpatium non ſit liberum ſingulis Epiſcopis deliberare de præficiendo ſacerdote, non ſecus atque occupationes illæ aut præventiones alienæ ſunt ab illa Lateranenſi conſtitutione. Et Innocentius III. profitetur ſe contra canonum inſtituta & Lateranenſis Concilii decreta facere nolle. Nec hoc ſemeſtris ſpatii curriculum attentos ſed negligentes urget. Quòd ſi longiùs etiam ab antiquorum jure recedimus, non alia ratione receptæ ſunt hujuſmodi reſervationes quàm ut ſacerdotum qui aut in Urbe diem ſuum obiiſſent, aut in ſummi Pontificis comitatu ſacerdotia Pontificis ejuſdem Romani judicio & auctoritate in eos conferrentur qui illi idonei viſi eſſent. Quod

latiù

latiùs acceptum iter duorum dierum ab Urbe complexum eſt, & ubique gentium aliquorum Romanorum ſacerdotia.

Verùm hujuſmodi amplificata jura poſtmodum habita ſunt invidioſa & velut ſubcontumelioſa; eaque omnia cùm ſanctione pragmatica, tum fœderis ejus quod concordatum vocatur conſtitutione ſublata ſunt præterquam in his ſacerdotibus qui Romæ aut in comitatu ſummi Pontificis vita defuncti eſſent, partim abdicata ſunt in Baſilienſi ſynodo, partim jure quodam antiquo confirmata; nec temerè ſit cauſa alia mandatorum necnon gratiarum præventivarum, ut dicunt, expectativarumque, quæ decretis univerſa configunt, & veterum illorum & ſanctionis etiam, ſi non ita disertè, pragmaticæ, & ejus quod vocant concordatum longo intervallo ſequutum confirmant conſtabiliuntque ſanctionem illam ſuperiorem. Quo certè jure ut antiquiore & ſanctiore ſtandum eſſe arbitramur, quò ſcilicet expuncta illa ſacerdotiorum controverſia & munerum eccleſiaſticorum litigatio incertiſſima, & in primis omnium infinita perniciosaque concertatio regreſſionis. Videntur quidem & ſua ſponte deteſtabiles quòd jus hereditarium in ſacerdotiis affectant, & ſunt & Pictavienſis & Lateranenſis conventus decretis ſtatutiſque contrariæ.

Jam coadjutoriæ illæ operæ quoniam niſi aut in mente captis aut juſta quavis alia de cauſa minùs aptis ad fungendum muuus? Cujus rei ſingulorum ſit Epiſcoporum in ſua cujuſque procuratione cautio. Quorum negligentiæ tamen & culpæ tum judicem tum vindicem & procuratorem non negamus eſſe debere ſummum Pontificem, præſertim ſi hoc malum ab ejuſdem ordinis principibus qui propiùs aderant contemnitur, ſed fratres ſuos

præterire ſilentio aut omnino contemnere non debere.

Nam jura cancellariæ apoſtolicæ aut regulas, ut loquimur, certam ad rem accepimus jam olim, hactenus tamen ut in veriſimili notitia valeant, & in viginti dierum intervallo, & in ægroti reſignantis voluntate.

Nomina illa burſarum rejecimus, cæteraque ejuſdem generis, indigna, ut videbantur, apoſtolico nomine, nec premi debere putavimus aut regulis illis alligari liberos.

Delectus ſacerdotum & comitia quædam ſingulis perſonis & patronorum auctorumque laicorum jura, mandata etiam quadamtenus accepimus, moderata tamen & ad ſpeciem jam impoſitæ legis conformata; idque tantummodo duplici forma, una ſi pro alio non ſcripſerimus, altera etiam ſi pro alio.

Penſiones verò illas haud dubiè conſtat longè ab antiquorum diſciplina & moribus aberraſſe, & abhorrent præterea à canonum conſtitutione; quæ tamen eò ſunt receptæ à nobis ut componerentur lites, & ne fortè reſignans inopia premeretur in poſterum.

Cenſurarum verò apoſtolicarum pervulgatores ob id ſumus deprecati, idque pragmaticæ ſanctionis auctoritate, ne maximo ſumptu à Romano Pontifice, ſed multò majore & incommodo & diſcrimine civium noſtrorum repetendæ eſſent abſolutiones.

Modus quoque eſt interdictis adhibitus, ut ne dicam in Baſilienſi conventu, certè in pragmatica noſtra ſanctione & illo pacto quod dicimus concordatum.

Cauſa eadem eſt & auctoritas detradendarum devolutionum. Cognitio quoque poſſeſſorum ſa-

ſacerdotiorum, concordatorum certo capite cauſis, fuit ad laicos judices relata, & eiſdem præterea attributa Martini quinti privilegio.

Iidem in perverſo uſu aut abuſu appellari ſolent abuſus nomine, non niſi juſtiſſima de cauſa, cùm aliquid Eccleſiæ miniſtri ſibi non jure ſed injuria aut ad judicium aut ad auctoritatem arrogant contra quæ aut decreta Eccleſiæ aut publica placita moliuntur aliquid.

Penſionum autem cauſæ in ſacerdotiis à miniſtris judicantur Eccleſiæ. Sed hoc & lege & more receptum confirmatumque eſt apud nos, ne res aliò redeat ut conſtituantur litteris apoſtolicis judices à ſummo Pontifice, ſic ut cauſa quaſi illius arbitrio diſceptetur à noſtris, tamen non externis hominibus, nec alibi quàm domi.

Simplicia ſanè aut ſine plumbo diplomata ſi minùs ad fidem faciendam ſufficiunt, aut minùs valent quàm ut mittere poſſint in poſſeſſionem, addatur plumbum, non eſt res tanti, ad eam duntaxat poſſeſſionem quæ facti à noſtris nominatur. Quod fieri ſolitum eſſe intelligimus vel patrum noſtrorum memoria.

Satis alioqui putatum eſt eſſe in ſimplici ſignatura, quomodo loquimur, ad juris, non facti, poſſeſſionem retinendam. Hoc verò cùm ad deliberandum, tum ad conſtituendum definiendumque eſt graviſſimum, quòd ad extremum in ipſa litterarum clauſula beatiſſimus pater Papa noſter Paulus, ut ne quid vi concordatorum tentetur nec in Provincia nec in Britannia, quas gentes cur à cæterarum Galliæ gentium excludit, non intelligimus. Etenim quod in eo pacto convenit, hoc eſt contractum non modò inter ſummum Pontificem & Chriſtianiſſimum Regem, verùm multò magis inter apoſtolicam primamque Eccleſiæ apoſtolicæ

ſedem & regnum Franciæ haud dubiè Chriſtiani nominis primum ad concordiam rerum atque actionum omnium ſempiternam.

Itaque nec temporis ullius fuit nec loci nec regionis exceptio, & jam tum erat utraque, quæ excipitur nunc, natio & in fide & in clientela Franciæ; altera etiam, Provincia ſcilicet, multos ante annos poſſeſſa à Rege. Sic quare in regni nominatione utraque non ſit comprehenſa nihil cauſæ ineſſe cognoſcimus. Nam quod de Delphinate agro nominatim actum eſt in illa tractatione, nihil eſt ſimile. Eſt enim eo jure ager Delphinas ut nunquam cum regio nomine cohæreat, nunquam ab Rege poſſideatur, ſed à maximo Regis filio, ſi plures nati fuerint, aut ſi unus tantùm, ab illo uno teneatur.

Quòd ſi Delphinatis agri mentio in illo pacto repellet ab eo jure Britanniam & Provinciam quòd de illis tacitum ſit, cur non dicatur de cæteris regni partibus, quibus dè nihil præcipuè ſed communiter cum toto regni corpore actum eſt. Nec debet res eadem non eodem jure cenſeri. Sed ne diſſidenter quidem à corpore partes ſeorſum haberi ſolent.

Ne de Britannia quidem dubitari queat, cùm in fide Franciæ perpetua ab incunte propè regno nunquam non fuerit. Quæ fides eſt repetita juſtiſſimis armis Philippi auguſti ac reconciliata. Eccleſia quoque vexata Britanniæ à cliente Duce ad patrocinium Caroli ſexti confugit; prohibitique ſunt ab injuria Ducis ac vindicati miniſtri Eccleſiæ Britanniæ. Quæ duo antiquitatis monumenta quid aliud oſtendunt quàm perpetuam quandam reſediſſe apud Reges Franciæ Britannicæ & Eccleſiæ & plebis reliquæ tutelam.

Hoc ſanè à communi omnium ſenſu & cogitatione abhorreat, ſi hæc in cæterarum regni partium, quæ eadem fidei conditione conjunctæ uno regni nomine continentur, conſimili cauſa, diſſimili jure teneatur.

Nam quòd ea poſt concordiam illam venit in regiam poſſeſſionem, id illi ſi temporis differentiam dempſetis, cum multis regni partibus quæ eodem modo redierunt commune eſt. Id etiam, cùm naturam non mutaverit ſtatus, conditionem retulit & pleniorem & integriorem. Quin etiam cùm ad Regem patronum clientelaris ille ager rediiſſet, hujus inſtitutis regni & quibus utimur legibus hoc perfectum erat ut cum tota regni mole ac univerſo corpore una naturæ conſtitutione & forma putaretur. Infinita ad hæc dici poſſunt. Sed in pauca rem totam conferemus.

Non eſt ſanctitatis, non eſt pietatis, non eſt ſapientiæ beatiſſimi patris noſtri Papæ Pauli velle in Eccleſia non eadem omnibus recta & legitima convenire, qui Eccleſiæ ſimplicitatem ſub uno capite Chriſto tuetur ſummus ipſe primuſque miniſtrorum Eccleſiæ princeps. Sermo divinus unus eſt omnibus, una fides, unus ſpiritus. Si qua diſſimilia ac pugnantia ſunt, hoc nunc agitur ut in unum rurſus coëant ſenſum eccleſiaſticæ univerſitatis. Non eſt ejus qui mores corrigendos reſtituendoſque ſuſcepit aliquid prætermittere non correctum, aut ſi quid eſſe pravæ conſuetudinis videatur non advertere. Nihil non libentiſſimi vel obſervantiſſimi filii beatiſſimo patri noſtro permittimus, cui ſecundùm Chriſtum & ejuſdem verba plurimum tribuimus. Sed ab Rege noſtro Chriſtianiſſimo Henrico, de Eccleſia univerſa optimè merito, humaniſſimè ac liberaliſſimè invitati, quòd nobis videretur expoſuimus quàm potuimus optimè. Quomodo au-

tem & à beatiſſimo patre Papa noſtro Paulo accipiatur, & à Chriſtianiſſimo Rege noſtro Henrico, in eorum benignitate atque humanitate poſitum eſt.

In eodem libro veteri ex quo ſumpta eſt ſententia Epiſcoporum Galliæ reperitur decritum Concilii Tridentini de peccato originali, & mox declaratio ejuſdem ſynodi circa immaculatam virginem Mariam Dei genitricem iis omnino verbis quibus conſtat in vulgatis editionibus. Et ſtatim poſt decretum de conceptione iſta leguntur.

QUo perlecto [*Epiſcopus Pientinus, qui legerat decretum de peccato originali*] interrogavit patres an placeret. Et ab omnibus tam reverendiſſimis & illuſtriſſimis Dominis Legatis & præſidentibus quàm cæteris patribus reſponſum eſt ſimpliciter per verbum *Placet* quoad omnes canones peccati originalis. Sed de conceptione beatæ Mariæ virginis infraſcripti reſponderunt ut ſequitur.

Reverendiſſimus D. Cardinalis Giennenſis dixit: Placet eo modo quo approbavi illud heri in congregatione; in qua congregatione placuit ſuæ dominationi decretum in omnibus, excepto capite de conceptione, ubi vellet addi, prout magis piè à majori parte Eccleſiæ vel à multis creditur beatam virginem non eſſe conceptam in peccato originali.

R. D. Archiepiſcopus Aquenſis dedit ſchedulam tenoris infraſcripti. Placet decretum, dummodo in capite de immaculata conceptione beatæ virginis addatur quòd imponatur ſilentium ut deinceps contra illam nullus audeat prædicare.

R. D. Turritanus. Placet decretum quoad om-

nia prætcrquam ubi agitur de conceptione. Nam offenditur pars altera, & alteri non ſatisfit, & eſt excitare veteres tragœdias prout tempore publicationis Sixtinæ de qua in decreto.

R. D. Senenſis. Placet, ſi non adfertur præjudicium beatæ virgini.

R. D. Panormitanus. Placet prout reverendiſſimo D. Giennenſi.

R. D. Cavenſis. Placet prout placuit in congregatione.

R. D. Claromontanus. Placet decretum. Sed de conceptione placeret quòd abſolutè diceretur beatam virginem conceptam eſſe ſine peccato originali.

R. D. Cheronenſis. Placet, dum tamen non præjudicetur conceptioni.

R. D. Feſulanus. Placet decretum, ſalvis proteſtationibus de quibus aliàs per eum &c.

R. D. Sancti Marci. Placet prout reverendiſſimo D. Cardinali Giennenſi.

R. D. Pacenſis. Placent omnia præterquam titulus decreti, quando viſum fuerit Concilio.

R. D. Bellonenſis. Placet quod majori parti placet.

R. D. Oſcenſis. Placet ſententia Domini Pacenſis.

R.D. Calagurritanus dedit ſchedulam infraſcripti tenoris. Placet decretum, dum tamen addatur quòd quia aſſerentibus aliquibus in concionibus quòd virgo Maria fuit concepta in peccato originali, ſcandala oriuntur in populo, non liceat alicui hoc de cæterò prædicare publicè donec ab Eccleſia dubium hoc terminari contingat: quorum tamen opinionem per hoc non intendit ſancta ſynodus reprobare. Cui etiam Calagurritano non placet titulus decreti.

R. D. Caſtellimaris. Placet decretum præterquam de conceptione, ubi placet quòd apponerentur verba tollentia ſcandala & neutri parti præjudicantia.

R. D. Piſaurienſis. Placet ſententia reverendiſſimi D. Cardinalis Poli, cui placet decretum. Et eſt unus ex præſidentibus.

R. D. Canarienſis. Placet decretum. Sed de conceptione imponatur ſilentium.

R. D. Generalis Servorum. Placet ſententia reverendiſſimi D. Giennenſis.

Vide Sfortiam Cardinalem Pallavicinum lib. 7. hiſtoriæ Concilii Tridentini cap. 13 ubi mentionem facit rerum ſuprà ſcriptarum.

Epiſtola Hadriani Papæ I. ad Fulradum & Maginarium.

HAdrianus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectiſſimis Fulrado Archipreſbytero ſeu Maginario Abbati. Si extraneis ignotiſque perſonis apoſtolica ſuffragia inrogantur, quanto elegantiùs agitur qui ſanctæ noſtræ Eccleſiæ pariter fideliterque ſervitia crebrò exhibentibus eccleſiaſtica prædia collocemus. Igitur quia poſtulaſtis à nobis quatenus hoſpitale intus venerabilem baſilicam domini & fautoris noſtri beati principis Apoſtolorum Petri ſitum poſt oratorium ſancti Leonis confeſſoris atque Pontificis euntibus ad ſanctum Andream manu dextra juris venerabilis baſilicæ exiſtentem vobis ad tenendum emiſſa præceptione concedere deberemus, inclinati precibus veſtris per hujus præcepti ſeriem ſupraſcriptum hoſpitale in integro à præſenti quinta indictione diebus vi-

An. 782.

Vide epiſt. Stephani II. ad Fulradum in to. 2. Concilior. Gallic. pag. 58.

tæ veſtræ vobis concedimus detinendum, ita ſanè ut à vobis ſingulis quibuſque indictionibus penſionis nomine rationibus eccleſiaſticis, id eſt, venerabili baſilicæ beati Petri, unum auri ſolidum difficultate poſtpoſita perſolvatis, omnemque qua indiget fabrica melioratione ac defenſione prædictum hoſpitale indifferenter vos ſine dubio procurantes efficiatur, nullaque præterea ad dandam annuè penſionem à vobis mora proveniat, ſed ultro actionariis ſanctæ noſtræ Eccleſiæ, id eſt, baſilicæ beati Petri Apoſtoli, apto tempore perſolvatur. Nam ſi aliter, quod abſit, à vobis provenerit de ſupraſcripta fabricæ melioratione ac defenſione necnon & perſolvenda annua penſione, ſtatuimus fore invalidam hanc noſtram præceptionem. Poſt verò obitum veſtrum memoratum hoſpitale, ut ſuperiùs legitur, ad jus ſanctæ noſtræ id eſt jamdictæ baſilicæ beati Petri Apoſtoli nihilominus revertatur. Scriptum per manum Theodori Notarii & Scriniarii in menſe Novembrio, indictione ſupraſcripta quinta. Bene valete Data Kal. Decembris regnante Domino & ſalvatore noſtro Jeſu Chriſto, qui vivit & regnat cum Deo patre omnipotente & ſpiritu ſancto per immortalia ſæcula, anno pontificatus noſtri in ſacratiſſima beati Apoſtoli Petri, ſub die Deo propitio decimo, indictione quinta.

Cujuſdam Papæ, fortaſſis ejuſdem Hadriani, bulla de conceſſione undi Apaniani.

QUotiens illa à nobis tribui ſperantur quæ rationi incunctanter conveniant, animo nos decet libenti concedere & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Ideoque quia poſtulaſti à nobis quatinus fundum Apanianum cum domo ſua & vinea poſita via Flaminia XIIII. plus minus miliaribus ab urbe Roma, quæ tenuit per emunitionem Sergius Preſbyter & Veſtararius noſter, qui fundus exiſtit ex corpore patrimonii Tuſciæ juris ſanctæ Romanæ cui Deo auctore deſervimus Eccleſiæ, hac vobis emiſſa præceptione ad tenendum concedere deberemus, inclinati itaque precibus veſtris, per hujus præcepti ſeriem ſupradictum fundum cum domu & vinea & omnibus ei pertinentibus in integro à præſenti VIII. indictione diebus vitæ veſtræ vobis concedimus detinendum, ita ſanè ut à vobis ſingulis quibuſque indictionibus penſionis nomine rationibus eccleſiaſticis III. auri ſolidos difficultate poſtpoſita perſolvantur, omnemque qua indigent meliorationem ac defenſionem prædictus fundus & vinea ſeu domus indifferenter à vobis ſine dubio * procurantur efficiant, nullaque præterea ad dandum annuæ penſionis à vobis mora proveniat, ſed ultro actionariis ſanctæ noſtræ Eccleſiæ apto tempore perſolvatur. Nam ſi aliter, quod abſit, à vobis provenerit de ſupraſcripta melioratione defenſione, & annua penſione, ſtatuimus fore invalidam hanc noſtram præceptionem. Poſt obitum verò veſtrum memoratus fundus ad jus ſanctæ noſtræ Eccleſiæ, cujus eſt proprietas, in integro revertatur. Datum Idibus Aprilis indictione VIII. anno Domini ill.

* f. Procurentur & fiant.

GREGORII PAPÆ VII. EPISTOLÆ QUINQUE.

Privilegium pro Eccleſia ſancti Hilarii Pictavienſis.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Canonicis ſancti Hilarii Pictavienſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Igitur ob reverentiam beati Hilarii confeſſoris, cujus corpus in eadem Eccleſia requieſcit, cujuſque doctrinæ ſplendor non ſolùm de Gallicanis partibus erroris tenebras expulit, verùm etiam univerſali refulgens lumen contulit Eccleſiæ, inclinati veſtris precibus, præfatam beati Hilarii Eccleſiam à Francorum Regibus & Aquitaniæ Principibus conſtructam, eorumque prædiis ac donis ditatam, in protectione ac tuitione ſedis apoſtolicæ ſpecialiter ſuſcipimus, hujus privilegium auctoritatis noſtræ decreto indulgentes. Deinde ſtatuimus ut quæcumque bona præfata beati Hilarii Eccleſia ex donatione prædictorum Regium & Principum juſtè poſſidet, ſive in futurum juſtis modis poterit adipiſci, vobis perenni tempore & ſine inquietudine aliqua illibata permaneant, adjicientes ne quiſquam deinceps Archiepiſcopus aut Epiſcopus beati Hilarii Eccleſiam aut ipſius Canonicos aut clericos excommunicare aut interdicere præſumat, ſed omnis eorum cauſa gravior ex apoſtolicæ ſedis judicio pendeat. Chriſma verò, oleum ſanctum, conſecrationes altarium ſive baſilicarum, ordinationes Canonicorum & clericorum, à quocunque malueritis catholico ſuſcipiatis antiſtite. Ad hoc adjicimus ut eadem beati Hilarii Eccleſia

ſoli Romanæ Eccleſiæ ſubdita permaneat, & de tanta ſemper libertate atque auctoritate gaudeat. Ad indicium autem perceptæ hujus à Romana Eccleſia libertatis per annos ſingulos unam auri unciam Lateranenſi palatio perſolvat. Si quis autem Archiepiſcopus, Epiſcopus, aut quælibet perſona hujus noſtri privilegii paginam agnoſcens, contra eam temerè venire præſumpſerit, ſi quæ malè facta fuerint non emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reumque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jeſu Chriſti alienus fiat, & in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem illi loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æterna pacis inveniant. Datum Laterani x. Kal. Maii per manum Petri ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Preſbyteri Cardinalis ac Bibliothecarii, primo anno pontificatus Domini VII. Gregorii Papæ, indictione XI.

Epiſtola ad Canonicos Eccleſiæ Belvacenſis.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus ſanctæ Dei Belvacenſis Eccleſiæ filiis benedictionem apoſtolicæ ſedis. Quoniam audivimus vos perfectè redintegratos cum dilectiſſimo filio & coëpiſcopo noſtro patre veſtro Widone, gaudemus, & ne quid ſciſſuræ ulteriùs fiat petimus & interdicimus. Sciatis etiam quoniam quicquid cum Lanzelino geſtum eſt, noſtra voluntate geſtum eſt, multùm renitente & reclamante Domno filio & coëpiſcopo Widone, etiam aliquid gravius & acerbius in nos obloqui præſumente,

Vide Gregor VII. lib. 2. epiſt. 5.

ſed Eccleſiæ veſtræ nobis commiſſæ commodo proſpicientes, & excommunicationem à ſe factam rumpentes, quæ inconſultiùs acta fuerat, eùndem coëpiſcopum noſtrum abſolvimus, & Militi pro quo vobis & Eccleſiæ veſtræ & patri veſtro minùs fidelis erat redonavimus. Unde obnixè petimus & præcipimus ne ſuper hoc minùs benivoli coëpiſcopo noſtro patri veſtro fueritis. Veritatem ènim loquor vobis, quoniam nec voluit nec conſenſit. Valete filii mei.

Epiſtola ad Germanos.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus clericis & laicis in regno Teutonicorum conſtitutis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Audivimus quòd quidam Epiſcoporum apud vos commorantium, aut Sacerdotes, & Diaconi, & Subdiaconi mulieribus commiſceantur aut conſentiant aut negligant. His præcipimus vos nullo modo obedire vel illorum præceptis conſentire, ſicut ipſi apoſtolicæ ſedis præceptis non obediunt neque auctoritati ſanctorum patrum conſentiunt. Teſtante divina ſcriptura, facientes & conſentientes par pœna complectitur. Sciunt namque Archiepiſcopi & Epiſcopi terræ veſtræ, quod omnibus fidelibus notum eſſe debet, quoniam in ſacris canonibus prohibitum eſt ut hi qui per ſimoniacam hæreſim, hoc eſt, interventu pretii, ad aliquem ſacrorum ordinum gradum vel officium promoti ſunt, nullum in ſancta Eccleſia ulteriùs miniſtrandi locum habeant, nec illi qui in crimine fornicationis jacent Miſſas celebrare aut ſecundùm inferiorem ordinem miniſtrare altari debeant. *Et infrà*: Quapropter ad omnes de quorum fide & devotione confidimus nunc converti- *An.* 1074.

mur, rogantes vos & apoſtolica auctoritate commonentes ut quicquid Epiſcopi dehinc loquantur aut taceant, vos officium eorum quos aut ſimoniacè promotos & ordinatos aut in crimine fornicationis jacentes cognoveritis, nullatenùs recipiatis.

Ad Henricum Epiſcopum Leodicenſem.

An. 1079. PErvenit ad nos te fratrem & coëpiſcopum noſtrum Henricum Leodicenſem Epiſcopum ad Apoſtolorum limina venientem ab Arnulpho Comite rebus tuis te expoliatum, & ad nequitiæ augmentum gladiis jurare compulſum quòd ablata nunquam repeteres, & hujus tanti ſceleris à nobis ſibi veniam impetrares. Cognita itaque contumelia tibi immo beato Petro illata, valde doluimus, aſſerentes fraternitatem tuam nullis juramenti vinculis poſſe teneri, quæ tam nefandiſſimè coacta juraverit. Unde & apoſtolica te auctoritate abſolvimus, ùt non tuæ vel alicujus conſcientiæ * ab hoc videaris innexus. Inſuper etiam eadem freti poteſtate, ne hoc in exemplum cæteris improbis audendi pejora ſit futurum, fratri noſtro Virdunenſi Epiſcopo & aliis illius patriæ beati Petri fidelibus ſummopere præcepimus ut eum ut tyrannum & Chriſtianæ religionis conculcatorem impugnent & armis tam carnalibus quàm ſpiritualibus undique & ubique quantum poſſunt, niſi dignè ſatisfecerit, inſequantur. Volumus itaque ut præfatus Epiſcopus priùs quoſcunque poteſt Epiſcopos & reliquos ſacerdotes ſibi adjungat & illum Dei inimicum ad dignam ſatisfactionem convocet. Quòd ſi dignè pœnitere & ablata reſtituere noluerit, datis ſibi xv. dierum induciis, introitu Eccleſiæ privetur, & præfato modo injuria

Vide Gregor VII. *lib.* 7. *epiſt.* 13. 14.

* ob

Vide Gregor. VII. *lib.* 7. *epiſt.* 13. 14.

beati Petri vindicetur uſque ad ſatisfactionem.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei R. venerabili ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali & Abbati Maſſilienſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Pervenit ad nos quòd monachos illos qui Eccleſiam ſancti Saturnini non ſine licentia proprii Abbatis acceperant, ac deinde compellente eos juſſu majoris Abbatis Cluniacenſis eandem dimiſerant, tua fraternitas illos poſtea quàm ſatisfacientes exierint excommunicavit. Quod ſi ita eſt, non parum de prudentia tua miramur. Unde volumus atque præcipimus ut tam illos ab excommunicationis vinculo ſolvas quàm & de cætero ne tam leviter in religioſos viros hujuſmodi ſententiam feras ſummopere cavere procures. Quid eſt enim aliud quàm auctoritati derogari indiſcretè vel temerè in quaſque honeſtas perſonas auctoritatis licentia uti? Quod ut de futuro vigilanter attendas ſollicitéque provideas, iterum iterumque monemus.

An. 1083. Vide Gregor. 7. lib. 9. ep. 29. Vide etiam Catellum in Memoriis hiſt. occit. pag. 873. 874. & in hiſtoria Comitum Toloſanor. pag. 126.

Epiſtola Willelmi Regis Anglorum ad Papam Gregorium VII.

EXcellentiſſimo ſanctæ Eccleſiæ Paſtori Gregorio gratia Dei Anglorum Rex & Dux Nortmannorum Willelmus ſalutem cum amicitia. Hubertus Legatus tuus, religioſe Pater, ad me veniens ex tua parte me admonuit quatenus tibi & ſucceſſoribus tuis fidelitatem facerem, & de pecunia quam anteceſſores mei ad Romanam Eccleſiam mittere ſolebant, meliùs cogitarem. Unum admiſi, alterum non admiſi. Fidelitatem facere nolui nec volo; quia nec ego promiſi, nec anteceſſores meos anteceſſoribus tuis id feciſſe com-

An. 1076. Vide Gregor. VII. lib. 4. epiſt 17.

perio. Pecunia, tribus fermè annis, in Galliis me agente, negligenter collecta eſt. Nunc verò divina miſericordia me in regnum meum reverſo, quod collectum eſt per præfatum Legatum mittitur, & quod reliquum eſt per Legatos Lanfranci Archiepiſcopi fidelis noſtri cùm opportunum fuerit tranſmittetur. Orate pro nobis & pro ſalute regni noſtri, quia anteceſſores veſtros dileximus & vos præ omnibus ſincerè diligere & obedienter audire deſideramus.

Epiſtola B. Comitis Arelatenſis ad Gregorium VII. Papam.

An. 1081. SUmmo Pontifici & univerſali Papæ G. Arelatenſis Comes B. proſperari in omnibus & æternæ perfrui beatitudinis munere cum cæli civibus. Sublimiſſime Domine & princeps totius orbis terræ, ſi bene valetis, gratulor valde; ſi autem, quod abſit, aliter, conturbor vehementiſſimè. Ego enim ſum veſtri ſervus, & de injuſtitia quam hactenus paſſus eſtis ab iniquo judice ita ſum afflictus quaſi corpore & mente flagellis maximis verberatus. De cætero, Pater ſanctiſſime, mando tibi qualiter Bermundus Abbas ſancti Petri Montiſmajoris ab abbatia expulſus ſit juſtè, & qualiter iſte ſuſceperit quem tibi mitto, Guillelmus nomine. Ille erat tanti namque flagitii & tantæ impudicitiæ quòd puderet me alicui honeſto viro dicere. Sed unum è pluribus nequeo tacere. Sodomitica quippe libido ultra modum in eum regnabat, & inde ab ullo vivente corripi non poterat. Ego quoque & monachi ſupradicti loci deteſtabilem hujuſmodi rem agnoſcentes nequivimus diù pati; ſed conſilio invicem habito, adivimus Archipræſulem Lugdunenſis urbis, qui ei benedictionem tribuerat

tribuerat Abbatis, & ejus conſilio atque judicio abbatiam quam ab Archiepiſcopo Arelatenſi à te anathemate percuſſo acceperat amiſit, & hic qui nunc præeſt paulò memorati Pontificis decreto regulariter ſubrogatus eſt ei, atque benedictionem ab eodem ſuſcepit. Nunc ergo ſupplex imploro tui clementiam ut propria manu abbatiam à te ſuſcipiat, & privilegia olim loco illi, qui eſt tuæ ditionis, à patribus indulta corrobores manu propria, & novum ſibi privilegium tui ex parte attribuas. Noſcis enim quemadmodum dereliquerim Dei & ſancti Petri & Ri. ac tui pro amore omnes epiſcopatus & abbatias. Et nolo ut hæc, quæ ſemper manſit libera, cuilibet viventi niſi ſancto Petro & tibi ſubjaceat. Valete.

Vide Gregor. 1 lib. 6 epiſt 31. & lib. 9. epiſt. 6.

Urbani Papæ II. epiſtola ad ſuffraganeos Eccleſiæ Arelatenſi.

URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ſuffraganeis Eccleſiæ Arelatenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Illa omnia ſacramenta quæ adversùs Eccleſiæ juſtitiam atque religionem confrater Guibilinus Archiepiſcopus veſter invitus & omnibus modis coactus juraſſe cognoſcitur, quia, ut prædiximus, Deo & Eccleſiæ conſtitutionibus adverſantur, decreti noſtri auctoritate [irrita] omnino eſſe cenſemus & Arelatenſi Eccleſiæ annuente Domino perpetuò permanere decernimus. Eos autem qui prædictum virum captum gladiis & membrorum detruncationibus perterrentes nefandis ſacramentis auſi ſunt implicare infames in perpetuum eſſe ſancimus, & niſi congruam pœnitentiam egerint à Chriſti corpore & ſanguine atque ab Eccleſiarum introitu ſegregamus.

Ejuſdem Urbani Papæ epiſtola ad Bernardum Archiepiſcopum Toletanum.

URbanus Eiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto fratri & coëpiſcopo Bernardo Toletano ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Litterarum præſentium lator ad nos veniens ab exorciſta uſque ad ſacerdotium nullum ordinem ſe accepiſſe confeſſus eſt. Quod audientes plurimùm mirati ſumus. Et quia ejus perſona nobis ignota ſine litteris & ſine ullis indiciis noſtro ſe præſentavit conſpectui, eum ſtrenuitati tuæ remiſimus, præcipientes ut cauſam ejus diligenter inquiras; & ſi quod refert verum eſſe conſtiterit, à ſacerdotio malè & inordinatè accepto, indicta quam dignam duxeris pœnitentia, per annum ceſſare jubebis. Anno verò tranſacto, ſi ejus vita & converſatio talis viſa fuerit & alia non impediunt ut honore digna ſit tanto, omnes ordines quos non accepit cum ipſo pariter preſbyteratu, ſiquidem preſbyteratum gratis aſſumpſerit, illi reſtituas.

Ejuſdem Urbani Papæ epiſtola ad Villelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem.

URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Willelmo dilecto fratri Rothomagenſi Archiepiſcopo & Canonicis ſancti Mellonis de Ponte Iſaræ & habitatoribus ejuſdem caſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Significatum nobis eſt quia prohibetis monachos Beccenſes qui ſunt in Eccleſia ſancti Petri de Ponte Iſaræ pulſare ſigna ſua ad horas ſecundùm ordinem ſuum. Quod, niſi vobis parceremus, quàm irreligioſum & inhumanum ſit & de qua radice procedat detegeremus. Paterna

igitur monitione & præſenti auctoritate præcipimus ne ulteriùs hanc prohibitionem faciatis aut fieri permittatis, ſed illos ſecundùm ordinem monachicum & ſigna pulſare & per omnia ordinem ſuum ſervare abſque omni impedimento concedatis. Data trans Tiberim III. Kal. Auguſti.

Paſchalis Papæ II. epiſtola ad Abbatem & monachos monaſterii Beccenſis.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Willelmo Abbati & univerſæ congregationi Beccenſis monaſterii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Apoſtolicæ ſedis dignitas exigit per univerſas Dei Eccleſias recta diſponere & quæ ab aliis rectè diſpoſita ſunt confirmare. Significaſtis ſiquidem nobis venerabiles fratres Willelmum Rothomagenſem, Ivonem Carnotenſem, Gofridum Pariſienſem Epiſcopos ſingulas in parrochiis ſuis Eccleſias veſtro monaſterio in ſalarium contuliſſe, videlicet in Rothomagenſi Eccleſiam ſancti Petri de Ponte Iſaræ, in Carnotenſi Eccleſiam ſancti Nigaſii de Mellento, in Pariſienſi Eccleſiam ſanctæ Honorinæ de Confluentio. Et nos igitur quieti veſtræ in poſterum providentes, eaſdem Eccleſias vobis veſtriſque ſucceſſoribus confirmamus, ut ſicut ab eiſdem Epiſcopis diſpoſitum eſt, ſemper in veſtri monaſterii poſſeſſione permaneant. Si quis autem temerario auſu eaſdem Eccleſias à monaſterii veſtri corpore diſtrahere ac ſeparare præſumpſerit, beati Petri gladio & apoſtolicæ ipſius Eccleſiæ ultione plectatur. Data Lateranis II. Idus Aprilis anno ab incarnatione Domini MCIII. indictione X.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Robertum Epiſcopum Coventranum.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Roberto Coventrano Epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Per Petri Apoſtoli diſcipulum ſucceſſorem Anacletum Petri Apoſtoli præceptum habemus ne in villis ſive caſtellis aut modicis civitatibus ordinentur Epiſcopi. Ab eodem etiam Pontifice vel poſterioribus patribus conſtitutum eſt ut ſacerdotes ad quamcunque conſtituti fuerint Eccleſiam, in ea vitæ ſuæ diebus debeant perdurare. Hujus nos juſtitiæ ratione commoniti, cariſſime frater & coëpiſcope Roberte, providendum duximus ne tua vel ſucceſſorum tuorum cathedra in poſterum fluctuet; quia & Lichefeldenſis locus & Ceſtrenſis villa, ubi prædeceſſoribus tuis vel tibi hactenus ſedes fuerunt, pro exiguitate ac paupertate ſui epiſcopalis dignitatis ſolium non merentur. Statuimus ergo ut apud Coventriam deinceps tam tibi quàm ſucceſſoribus tuis in perpetuum epiſcopalis cathedra conſervetur. Porro monachi qui apud eundem locum beatæ Mariæ monaſterio converſantur ſemper ſub tua ſeu ſucceſſorum tuorum obedientia maneant & in ipſa epiſcopali Eccleſia divinorum officiorum debita peragant, prout in Cantuarienſi Eccleſia per beatum quondam Auguſtinum novimus inſtitutum & ſanctiſſimi patris ac prædeceſſoris noſtri Gregorii Doctoris Eccleſiæ catholicæ aſſertione ſancitum; nec cuiquam omnino ſucceſſorum tuorum liceat monaſticæ diſciplinæ viros ab ipſa Eccleſia removere aut eis poſſeſſiones aut bona cætera auferre quæ ab egregiæ memoriæ Leobrico Comite ipſius cœnobii fundatore vel aliis fidelibus ad monachorum ſumptus oblata & compara-

ta ſunt vel in futurum offerri Domino diſponente contigerit. Ad hæc adicientes decrevimus ut nulli omnino hominum liceat eandem Eccleſiam temerè aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ſed omnia integrè conſerventur eorum pro quorum ſuſtentatione & gubernatione converſa ſunt uſibus omnimodis profutura. Si qua ſanè eccleſiaſtica ſæcularisve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temerè venire tentaverit, ſecundò tertiòve commonita ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat & à ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti; quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Scriptum per manum Reynarii ſcriniarii ſacri palatii. Ego Paſchalis catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus. Datum Laterani per manum Johannis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconi Cardinalis XIIII. Kal. Maii, indictione decima; dominicæ incarnationis anno Domini MCIIII. pontificatus autem Domini Paſchalis ſecundi Papæ III.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad monachos ſancti Ægidii.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis monaſterii ſancti Ægidii monachis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Monachorum ſtatus à ſæculo omnino diviſus eſt ut cohæreat

Deo. Aliis enim licet & Deo ſervire & ſæculum non relinquere. Monachis autem nec corpora licet nec voluntatem habere in propria poteſtate, ut in eis illud dominicum impleatur: *Non veni facere voluntatem meam, ſed ejus qui miſit me.* Unde dilectionem veſtram litteris præſentibus commonemus ut omni niſu omnique ſtudio divinæ dilectioni vos artiùs aſtringatis, & poſtpoſitis vanitatibus ſæculi, pleno mentis affectu Dei ſemper faciem inquiratis. Propter quod opportunum vobis eſt ut ſicut à prioribus veſtris diſpoſitum eſt, Cluniacenſis ordinis diſtrictionem efficaciùs teneatis; ne ſi aliter feceritis, & hominum detractionibus pateatis, & apoſtolicæ ſedis indignationem graviùs incurratis. Cluniacenſis enim monaſterii ordo multis locis per Dei gratiam religionis amplioris lumen infudit. Data Beneventi III. Kal. Julii.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Willelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Willelmo Rothomagenſi Archiepiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Turoldum Bajocenſem Epiſcopum in proximis Kalendis Octobribus pro cauſæ ſuæ definitione ante confratrem noſtrum Lugdunenſem Epiſcopum venire præcepimus. Cæterùm quia eum necdum reveſtitum audivimus, inducias ei uſque in Paſcha proximum prorogavimus. Tunc autem ante confratrem noſtrum Anſelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum vice noſtra cauſa eadem penitùs finiatur, nobis pleniùs intimanda, aut ante præſentiam noſtram unà cum adverſariis ſuis Epiſcopus ipſe conveniat. Data Salerni III. Kal. Aprilis.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſem

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Anſelmo Cantuarienſi fratri & coëpiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Suaviſſimas dilectionis tuæ ſuſcepimus litteras caritatis calamo ſcriptas. Neque enim cartæ aliud calamus indidit quàm quod ex fonte caritatis intinxit. In his reverentiam devotionis tuæ complectimur, & perpendentes fidei tuæ robur & piæ ſollicitudinis inſtantiam, exultamus, quia, gratia Dei tibi præſtante auxilium, te nec minæ concutiunt nec promiſſa ſuſtollunt. Dolemus autem quia cùm fratres noſtros Legatos Regis Anglorum benignè ſuſcepiſſemus, quæ nec diximus eis nec cogitavimus redeuntes ad propria retulerunt. Audivimus enim eos dixiſſe quia ſi Rex in aliis bene ageret, nos inveſtituras Eccleſiarum nec prohibere nec factas excommunicare, & quod ideo nolebamus cartæ committere, ne ſub hac occaſione & cæteri Principes in nos inclamarent. Unde Jeſum, qui renes & corda ſcrutatur, in animam noſtram teſtem inducimus, ſi ex quo hujus ſanctæ ſedis curam cœpimus gerere, hoc immane ſcelus vel deſcendit in mentem, & hoc à nobis Deus avertat ut eſt & non ſubrependo nos inficiat, & aliud habeamus ore promptum, aliud cordi reconditum, cùm contra mendaces per Prophetam imprecetur dicens: *diſperdat Dominus univerſa labia doloſa.* Si verò noſtro ſilentio pateremur Eccleſiam felle amaritudinis & impietatis radice pollui, qua ratione poſſemus apud internum judicem excuſari, cùm Dominus ſub ſpecie ſacerdotum dicat Prophetæ: *ſpeculatorem te dedi domui Iſrael.* Non bene cuſ-

todit urbem qui in ſpecula poſitus, dum non obſiſtitit, eam hoſtibus diripiendam exponit. Si ergo virgam paſtoralitatis ſignum, ſi anulum fidei ſignaculum tradit laica manus, quid in Eccleſia Pontifices agunt? Eccleſiæ honor atteritur, ſolvitur diſciplinæ vigor, omnis religio Chriſtiana conculcatur, ſi quod novimus ſolis ſacerdotibus deberi, laica patiamur temeritate præſumi. Non eſt laicorum Eccleſiam tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare. Jure igitur privandus eſt patrimonio qui matrem polluit adulterio, nec meretur eccleſiaſticæ benedictionis conſortium qui eam impia infeſtatione inſequitur. Laicorum enim eſt Eccleſiam tueri, non tradere. Ozias quidem cùm illicitum ſibi ſacerdotium vendicaret, lepra percuſſus eſt. Filii quoque Aaron, quia alienum ignem impoſuerunt, igne divino conſumpti ſunt. Alienum eſt enim ab Eccleſia & à ſacris canonibus eſt inhibitum ne principes & ſæculares viri inveſtituras non ſolùm non dare, ſed nec electioni ipſorum ſe audeant violenter inſerere. In ſeptima quippe ſynodo, ut noſti, ſcriptum eſt: *Sancta & univerſalis ſynodus definivit neminem laicorum principum vel potentium ſemet inſerere electioni vel promotioni Epiſcoporum*; Si ergo filii Aaron, quia ignem alienum intulerunt, corporaliter puniti ſunt, iſti, qui à laicis, à quibus alienum eſt, Eccleſias ſuſcipiunt, ſpiritali gladio feriuntur. Epiſcopos autem qui veritatem in mendacio provocarunt ipſa veritate, quæ Deus eſt, in medium introducta à beati Petri gratia & à noſtra ſocietate excludimus donec Romanæ Eccleſiæ ſatisfaciant & reatus ſui pondus agnoſcant. Quicumque verò intra prædictas inducias inveſtituras ſeu conſecrationem acceperunt à conſortio fratrum & ordinatores & ordinatos alienos habemus, nec eis ad excuſationem deceptio

ſufficit, quia Propheta ab alio Propheta nec ideo mortem evaſit. Rogamus interea caritatem tuam nos tuis ſanctis precibus commendare, ut quantò propius ad Dominum paſſibus virtutum acceleras, nobis orationum tuarum manus extendas. Omnipotens Deus, qui te hujus ſtadii invitavit ad curſum, felici conſummatione perducat ad præmium.

Epiſtola Caliſti II. Papæ ad Ludovicum VI. Regem Francorum.

CAlixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri & glorioſo Francorum Regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Venientem ad nos cum litteris tuis venerabilem fratrem noſtrum Robertum Attrebatenſem Epiſcopum pro dilectione tua & ſui ordinis reverentia paternæ caritatis affectu ſuſcepimus, quem de jure Attrebatenſis parrochiæ confratri noſtro Burchardo Cameracenſi Epiſcopo, qui adversùs eum in generali Concilio proclamationem fecerat, reſponſurum conſtituto die ad noſtram vocaveramus præſentiam, eumque præfixo termino ſe noſtro præſentaret conſpectui, per quaſdam nobis eſt litteras nuntiatum Cameracenſem Epiſcopum ad nos pro executione ſui negotii venientem ab Imperatore uſque ad mutuum quòd cum eo ſumus habituri colloquium fuiſſe detentum, ideoque in alterius partis abſentia eandem cauſam diſcutere certis rationibus non valuimus. Quocirca eum ad Eccleſiam ſuam cum gratia noſtra remiſimus. In colloquio autem illo bonum quòd operante Domino operati fuerimus tibi tanquam dilectiſſimo noſtro & Eccleſiæ filio ſignificare curabimus. Uxorem tuam Adelaidem Reginam dilec-

tam neptem noſtram & filios tuos cariſſimos nepotes noſtros Philippum, Ludovicum, Henricum per te ſalutamus & benedictionis beati Petri & noſtræ participes fieri deſideramus. Data Laterani XI. Kal. Martii.

Innocentii Papæ II. epiſtola ad Abbatem & monachos Beccenſes.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Letardo Abbati & monachis Beccenſis monaſterii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quotiens illud à nobis petitur quod rationi & honeſtati convenire cognoſcitur, animo nos decet libenti concedere & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Ideoque venerabilis fratris noſtri Rotrodi Ebroicenſis Epiſcopi precibus inclinati, Eccleſiam ſanctæ trinitatis de Bellomonte cum omnibus quæ tam ex dono Rogerii de Bellomonte & Roberti filii ſui & Galeranni quoque Comitis quàm aliorum Dei fidelium, in præſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum juſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, quemadmodum ab eodem fratre noſtro conſenſu Galeranni Comitis Mellenti vobis rationabiliter conceſſa eſt, confirmamus & præſentis ſcripti pagina communimus. Salvis præbendis Canonicorum ſuperſtitum, qui ante hoc tempus in ipſa Eccleſia ordinati ſunt. Si quis autem hujus noſtræ conſtitutionis & confirmationis paginam ſciens contra eam venire tentaverit, ſecundò tertiove commonitus ſi non reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, indignationem Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Data Lateranis VI. Kal. Martii.

Ejuſdem Papæ Innocentii epiſtola ad eoſdem.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis L. Abbati & fratribus Beccenſis monaſterii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Super his quæ de veſtra religione & honeſtate ad noſtram audientiam perferuntur omnipotentem Dominum collaudamus, veſtræque devotioni plurimum congaudemus. Expedit igitur ut quanto periculoſiora tempora inſtare noſcuntur, tanto propenſiùs divinæ majeſtatis clementiam imploretis, quatinus Eccleſiæ ſuæ diutinis afflictionibus fatigatæ pacem conferre dignetur & fideles atque catholicos à ſuis laboribus relevare. Non enim ambigimus quin Chriſtus in navi dormiens veſtris & aliorum religioſorum vocibus velociter excitetur & poſt procellas ac turbines magnà tranquillitas ſubſequatur. Hoc autem ſcitote, quoniam monaſterium atque collegium veſtrum affectione paterna diligimus & pro commiſſo nobis officio in quibus neceſſarium fuerit volumus confovere. Pro libro ſanè à veſtra devotione nobis tranſmiſſo multimodas vobis gratias referimus. Data Piſis VII. Idus Auguſti.

Eugenii Papæ III. epiſtolæ duæ ad Abbatem & monachos Beccenſes.

EUgenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Letardo Abbati Beccenſi ejuſque fratribus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Officii noſtri nos hortatur auctoritas ut quos erga ſanctam Romanam Eccleſiam & nos ipſos devotiores eſſe cognoſcimus propenſiùs diligamus & ſuam eis juſtitiam ſedis apoſtolicæ munimine confirmemus. Hujus rei gratia, dilecti in Domino filii, venerabilis fratris noſtri Rotrodi Ebroicenſis Epiſcopi precibus inclinati, veſtris juſtis poſtulationibus gratum impertimur aſſenſum, & poſſeſſionem Eccleſiæ ſanctæ trinitatis de Bellomonte cum omnibus pertinentiis ſuis à venerabili fratre noſtro H. Rothomagenſi Archiepiſcopo canonicè vobis adjudicatam auctoritate vobis apoſtolica confirmamus & præſentis ſcripti munimine roboramus. Salvis nimirum præbendis Canonicorum ſuperſtitum. Si quis autem hanc noſtræ confirmationis paginam ſciens contra eam venire tentaverit, ſecundò tertiòve commonitus ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, atque indignationem Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus incurrat. Data Viterbii IIII. Idus Decembris.

EUgenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Letardo Abbati & monachis Beccenſibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quando inter religioſas perſonas de terrenis rebus controverſia naſcitur, ita ſacerdotali eſt ſolli-

titudine finienda ut creſcere non poſſit ex more contentio. Quod nos intelligentes, controverſiam quæ inter vos & Robertum Priorem & Canonicos ſanctæ Fridesvvidæ de Oxenefordia ſuper Eccleſia de Bellomonte & omnibus ejus pertinentiis diù agitata eſt hoc modo terminavimus, & hac tranſactione penitùs litem deciſimus. Prædictus ſiquidem Robertus & Canonici toti prorsùs querelæ & juri quod ſe in eadem Eccleſia de Bellomonte & pertinentiis ſuis habere contendebant vobis in perpetuum renunciaverunt & ea in manu noſtra liberè refutaverunt. Unde à vobis per manum noſtram ſimiliter villam quæ dicitur Edivetona cum omni decima dominii ejuſdem villæ ruſticorum de ipſo tantùm fundo percipiendis in ſuum perpetuum dominium receperunt cum omnibus pertinentiis ſuis in paſcuis & pratis, boſco & plano, & molendinis; ſalvo vobis univerſo jure reliquo parrochiali & tertia garba decimæ ruſticorum ejuſdem villæ, quæ ad Eccleſiam de Hundrefott, in cujus parrochia ipſa villa eſt, propriè ſpectat; ita videlicet ut in ipſa villa Eccleſiam vel capellam nunquam in poſterum Canonici conſtruere valeant. Quia igitur noſtri officii eſt ea quæ pro religioſorum quiete præcipuè per nos ipſos ſtatuta ſunt in ſua ſtabilitate firmare, eandem deciſionem ſive compoſitionem ſedis apoſtolicæ auctoritate firmamus & ab utraque parte firmiter obſervari præcipimus. Data Pariſius VI. Kal. Jun.

Benedicti Papæ XII. declaratio ſuper certis capitulis contentis in conſtitutione edita ſuper ſtatu ordinis monachorum nigrorum.

An. 1340. BEnedictus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Dudum pro bono & ſalubri ſtatu religionis ſeu ordinis monachorum nigrorum nonnulla ſtatuta & ordinationes certis diſtincta capitalis, adhibitis nobis nonnullis ex fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus & pluribus Prælatis ejuſdem ordinis Decretorum Doctoribus, conſulta deliberatione in religione ipſa vigilanter edidimus, in nonnullis ipſorum capitulorum adicientes pœnas, quas tranſgreſſores ſeu contemptores vel non obſervatores ipſorum incurrere voluimus ipſo facto; ex quibus apud provincialia capitula ſecundùm dicta ſtatuta poſtmodum celebrata & conventus quamplurium monaſteriorum inſignes difficultates & infraſcripta dubia ſunt exorta. Quibus ad audientiam noſtram deductis, nos ad eorundem ſupplicationis inſtantiam quædam ex eis moderanda & mitiganda, aliqua verò mutanda & declaranda duximus, ſicut ſuadente æquitate & pro conſideratione fragilitatis humanæ & multorum ſupplicum, qui in culpas interdum per juris ignorantiam faciliter prolabuntur, cognovimus expedire.

De viſitatoribus.

IN primis ſiquidem quia, in capitulo poſito ſub rubrica *De viſitatoribus*, circa ipſius capituli principium continetur quòd ſi viſitatores ea quæ in generalis Concilii & Honorii Papæ III. præde-

ceſſoris noſtri conſtitutionibus ſtatuta exiſtere dinoſcuntur, exequi omiſerint negligenter, illas pœnas ipſo facto incurrant quas iucurrunt ii qui non veniunt ad capitulum provinciale præpeditionem canonicam non habentes, nos ex rationabilibus cauſis inducti, eos duntaxat puniri volumus in expenſis quas receperint à locis viſitatis per eos in quibus ſecundùm arbitrium provincialis capituli ſe habuerint negligenter, præfato capitulo applicandis.

De capitulis generalibus.

RUrſus ſtatuto poſito ſub rubrica *De capitulis generalibus celebrandis*, ubi circa ejus principium dicitur quòd in ſingulis Eccleſiis cathedralibus & monaſteriis annis ſingulis generale capitulum celebretur, in quo cùm prælatis eorum alii Abbates, Priores, Prælati, & adminiſtratores eiſdem immediatè ſubjecti ſtudeant convenire, adiciendum fore providimus ut ſi forſan aliquis ex locis prædictis, in quibus debet dictum capitulum celebrari, membra habeat adeo ſibi remota quòd adminiſtratores principales dictorum membrorum nequeant annis ſingulis ad dictum capitulum abſque notabili diſpendio convenire, tunc teneatur dictum capitulum ordinare quando adminiſtratores hujuſmodi ſic diſtantes convenire ad dictum capitulum teneantur. Illud verò quod in dicto ſtatuto ſubnectitur, quòd illi qui venire tenentur ad provinciale capitulum de triennio in triennium & ad cujuſlibet Eccleſiæ vel monaſterii capitula annuatim, vivant cum aliis ipſius loci monachis in communi, & familiaribus ſuis clericis & laicis & etiam evectionibus extra Eccleſias & monaſteria & loca ipſa de ſuis propriis red-

ditibus providere in neceſſariis teneantur, quavis conſtitutione vel conſuetudine contrariis non obſtantibus, ſuadentibus rationabilibus cauſis per modum intelligi volumus infra ſcriptum;ut ſi fortè ex conſuetudine vel ſtatuto aut alia ordinatione rationabili incumberet alii ſeu aliis onus expenſarum hujuſmodi faciendi, conſuetudini, ſtatuto, ſeu ordinationi hujuſmodi per dictas conſtitutiones ſeu ordinationes noſtras nullatenus derogetur. Eos tamen quibus hujuſmodi expenſarum onus incumbit, ſi ex hoc illis annis quibus fieri volumus capitulum memoratum, vel ex aliis ſuprà vel infrà ſtatutis ipſos ampliores expenſas facere contigerit, nolumus in expenſis plus ſolito prægravari; ſed tunc hujuſmodi expenſæ, in quantum ultrà ſolitum fuerint ampliores, fiant per omnes ſimul proportionaliter, ut præfertur.

Super eo verò quòd in eodem ſtatuto dicitur quòd convenientes ad dicta capitula vitam ducant communem, & faciant proportionaliter ſimul omnes expenſas, id intelligi volumus, quoad provincialia capitula, ſi hoc commodè fieri poſſit.

De ſtudentibus ad generalia ſtudia mittendis.

CÆterùm illud quod in capitulo poſito ſub rubrica *De ſtudentibus ad generalia ſtudia tranſmittendis* circa ejus principium continetur, videlicet quòd loca habentia octo monachos, aliis principalibus locis ſubjecta, in computatione vicenarii numeri ac miſſione cum eiſdem locis principalibus quibus ſubſunt conjungantur, intelligi volumus de locis ſubjectis in quibus fuerint octo monachi, etiam illo qui præeſt eiſdem in hujuſmodi numero computato. Adicimus etiam quòd ſi hujuſmodi loca ſubjecta viginti monachos vel plu-

res

tes habuerint, per ſe faciant hujuſmodi ſtudentium miſſionem, nec quantum ad hoc cum locis principalibus conjungantur. Quinimo ſi alia loca eis ſubjecta octo monachos habuerint, cum immediatis ſuperioribus quantum ad miſſionem hujuſmodi conjungantur. Si verò fuerit Eccleſia, monaſterium, vel alius locus principalis, in quo vicenarius monachorum numerus non exiſtat, ſi tamen ibi numerus major ſenario, teneantur viſitatores per provinciale capitulum deputati, cùm in eis viſitationis officium exercebunt, inquirere de facultatibus & oneribus eorundem. Et ſi hujuſmodi oneribus ſupportatis invenerint facultates ſufficere pro uno vel pluribus monachis ad dicta ſtudia deſtinandis; relationem de hoc faciant in provinciali capitulo ſubſequenti; in quo præſidentes cum conſilio & aſſenſu majoris partis capituli ordinent auctoritate apoſtolica, juxta hujuſmodi ſuppetentiam facultatum, de uno vel pluribus monachis ad eadem ſtudia deſtinandis. Volumus inſuper quòd in quocunque loco, à quo de conſuetudine vel ordinatione ſeu ſtatuto, quæ decrevimus inviolabiliter obſervanda, plures ad hujuſmodi ſtudia mittendi fuerint quàm ſit in conſtitutionibus noſtris hujuſmodi ordinatum, ſerventur deinceps circa nominandas, eligendas, & licentiandas perſonas hujuſmodi mittendorum ea quæ per nos circa alios mittendos ad ſtudia in eiſdem conſtitutionibus continentur.

De penſionibus ſtudentium.

PRæterea illud quod in capitulo poſito ſub rubrica *De penſionibus ſtudentium* continetur, videlicet quòd nullus aliquid de hujuſmodi penſionibus, ſeu fructibus, redditibus, vel proventi-

bus, quæ vel qui aſſignabuntur pro penſionibus ipſis, dare ſeu commutare aut quomodolibet alienare præſumat, intelligimus & intelligi volumus in diminutionem ſcilicet penſionum ſeu præjudicium, ſtudentium prædictorum. Volumus tamen quòd in caſu in quo fieret hujuſmodi commutatio, ad hoc ut ſtudentibus præjudicium nullum fiat, fructus, redditus, & proventus, ſeu loca quæ fuerint ſubrogata ſeu ſucceſſerint in locum priorum, ſicut illa pro dictis penſionibus perpetuò remaneant obligata. Inter alia etiam ordinavimus in eodem capitulo quòd penſiones ſtudentium de communi contributione inter caput & membra ad ipſum caput pertinentia facienda ſolverentur quouſque certi perpetui redditus pro ipſis penſionibus exiſterent aſſignati. Pro prædictis quoque penſionibus beneficiorum uniones & penſionum impoſitiones ſub certa forma fieri volumus, prout in eodem capitulo continetur. Cùm autem, ſicut ex quorundam relatione percepimus, ex unionibus & impoſitionibus hujuſmodi difficultates & nonnulla diſpendia ſint ſecuta, & plura & majora ſequi in poſterum formidentur, nos in hac parte & mederi præteritis & præcavere futuris diſpendiis cupientes, uniones & penſionum impoſitiones quaſcunque auctoritate noſtra propterea jam factas omnino caſſantes, & poteſtatem ſuper iis per nos quibuſcunque conceſſam totaliter revocantes, per modum qui ſequitur circa penſiones dictorum ſtudentium providimus. Videlicet quòd ubi mittendi ad ſtudia fuerint in Eccleſia, monaſterio, ſive loco unde mittentur, tantum vel amplius in victualibus & veſtiario percepturi quantum ſummæ prætexatarum penſionum aſcendunt, valorem eorum habeant in pecunia pro hujuſmodi penſione in ſtudio reſidendo. Valorem autem hujuſmodi ſol-

vere teneantur temporibus pro penſionibus ſolvendis ſtatutis ii qui victualia & veſtiarium miniſtrabunt. Et in primo capitulo generali per tres bonos viros per ipſum capitulum vel majorem partem ipſius deputandos fiat æſtimatio prædictorum in pecunia fideliter, unum annum cum alio compenſando, ac illa in æſtimatione hujuſmodi computando quæ ex bono & æquo viderint computanda. Si verò ea quæ recepturi forent ſeu valor eorum ad ſummam dictarum penſionum forſitan non aſcendant, de communi contributione facienda per modum in eodem capitulo *De penſionibus ſtudentium* poſitum id quod defuerit ſuppleatur, donec de perpetuis & certis redditibus pro iis de novo acquiſitis fieri valeat hujuſmodi ſupplementum. Si autem in aliqua Eccleſia, monaſterio, ſive loco religionis ejuſdem taxatum ſeu ordinatum exiſtit quid & quantum pro victu & veſtitu monacho in ſtudio exiſtenti oporteret in pecunia vel rebus aliis aſſignari, illud detur & aſſignetur loco victus & veſtitus per eos qui ad eorum ſolutionem tenebuntur ei qui, ut præmiſſum eſt, ad ſtudia tranſmittetur. Et in eo caſu quo non pecunia ſed res aliæ conſueverunt ipſis ſtudentibus aſſignari, fiat earum rerum æſtimatio per deputatos prædictos. Et ſi hujuſmodi pecunia vel res ſummas dictarum penſionum ſtudentium prædictorum excedant, id quod plus recipi conſuevit non diminuatur. Si verò ad ſummas hujuſmodi non aſcendant, id quod deerit, de communi contributione, ut præmittitur, ſuppleatur, quouſque ea quæ per communem contributionem hujuſmodi in ſupplementum prædictum dari debent ſtudentibus & inſtructoribus prælibatis, in certis & perpetuis redditibus pro iis de novo acquiſitis fuerint aſſignata. Illud quoque quod in eodem capitulo continetur, vi-

delicet ne de ſtudentium penſione aliqua prædictorum cuiquam valeat provideri, niſi ipſe electus & licentiatus fuerit, prout eſt in dicto capitulo ordinatum, aliàs nulla ſit aſſignatio hujuſmodi ipſo jure, nec per eam jus alicui acquiratur, & tam aſſignans quàm accipiens teneantur ad reſtitutionem omnium quæ exinde recepta fuerint faciendam, & nihilominus pœnis ſubjaceant ſuperiùs in eodem capitulo deſignatis, id intelligi volumus cùm ſcienter peccatum fuerit in modo vel forma electionis vel nominationis prædictæ. Quia verò in eodem capitulo continetur quòd præſidentes & alii convenientes ad provinciale capitulum provideant ut monachi ad dicta ſtudia tranſmittendi inſimul commorentur ſaltem deni ad minus, concedimus quòd dicti præſidentes poſſint in provinciali capitulo, ſi eis expediens viſum fuerit, ordinare quòd monachi numero pauciores uſque ad ſenarium numerum ſimul morari valeant in ſtudiis ſupradictis. Quod autem in dicto capitulo, in paragrapho *Rurſus ſtatuimus &c.* inter alia continetur quòd illi qui ad baccalaureatum & ad legendum Decretales in Pariſienſi ſtudio aſſumi voluerint, & in ipſo Pariſienſi vel quovis alio generali ſtudio audiverint jura canonica per ſex annos, de quibus per tres annos ad minus audierit Decretum, necnon illi qui ad magiſterium in Decretis vel ad lecturam Decretorum aſſumi voluerint in præfato Pariſienſi ſtudio, & ibi vel in alio generali ſtudio jura canonica ut Baccalaurei legerent per quinque annos, & de hoc primò fidem fecerint per eorum proprium & duorum aliorum juramentum, intelligi volumus quòd duo præfati, addito eis tertio ſolùm, jurare debeant ſe credere hujuſmodi ad baccalaureatum aſſumendos vel magiſtrandos, ſeu etiam ad lecturam Decretorum aſſumendos, verum juraſſe.

De mutuis.

VErba autem illa quæ in capitulo poſito ſub rubrica *De mutuis*, in paragrapho *Volentes itaque*, continentur ſcilicet *obligando ſeu ſubmittendo &c.* ad omnem ambiguitatem tollendam intelligi volumus de obligatione & ſubmiſſione ſpeciali & expreſſa.

De forma juramenti à Prælatis præſtandi.

RUrſus illud quod in capitulo poſito ſub rubrica *De forma juramenti à Prælatis præſtandi*, in paragrapho qui incipit *Decernimus*, continetur, videlicet *quòd cùm civitas, caſtrum, &c. vendenda vel obliganda extiterint*, quoad obligationem hujuſmodi intelligi volumus ſi obligatio ipſa fiat principaliter, ſpecialiter, & expreſsè.

De locis non tradendis ad firmam.

POrrò ad capitulum poſitum ſub rubrica *De locis non tradendis ad firmam* adicimus quòd per contenta in eo non intendimus prohibere quominus Antiſtites, Abbates, Priores, & adminiſtratores alii redditus & proventus adminiſtrationum ſuarum locare ſeu vendere valeant abſque ſolemnitate in capitulo ipſo appoſita ad tempus modicum quod triennium non excedat, juxta morem in regione in qua erunt ſolitum obſervari, ſtatutis etiam rationabilibus Eccleſiarum vel monaſteriorum vel aliorum locorum religionis ejuſdem, ſi qua ſuper hoc fuerint, obſervatis. Si verò talis traditio vel conceſſio ad firmam tempus triennii forſan excedat, volumus quòd omnes ſolemnitates in ipſo capitulo poſitæ debeant obſervari. Volumus etiam quòd decimæ & primitiæ nonniſi uſque

ad annum tradi poſſint ad firmam, & quòd per hoc in caſibus aliis non præjudicetur contentis in ordinationibus prælibatis. Si tamen ex hujuſmodi locatione ſeu venditione proventuum ad tempus modicum, ut præmittitur, facienda contingeret infra unum annum recipi pecuniam vel aliud quod pretium proventuum unius anni rei venditæ ſeu locatæ excederet, tunc ſervari volumus ſolemnitates contentas in capitulo memorato.

Ne mulieres habitent in locis monachorum.

QUod autem in capitulo poſito ſub rubrica *Ne mulieres habitent in locis monachorum* prohibetur expreſsè ne Antiſtites, Abbates, Priores, & cæteri adminiſtratores in Eccleſiis, monaſteriis, ſeu locis aliis ordinis & religionis ejuſdem aut infra ſepta ipſorum mulieres tenere præſumant, declaramus de illis domibus, locis, & ſeptis religionis ejuſdem debere intelligi in quibus debent monachi reſidere.

De creatione monachorum.

ILlud ſiquidem quod in capitulo poſito ſub rubrica *De creatione monachorum* circa ejus principium continetur, videlicet quòd induantur monachi cum proborum conſilio Eccleſiæ, monaſterii, prioratus, decanatus, aut loci cui ii ad quos pertinet creatio eorundem præfuerint, intelligi volumus in locis duntaxat in quibus de conſuetudine, privilegio, vel ſtatuto requiri habet proborum conſilium prædictorum.

De licentiis eundi extra monaſteria.

CÆterùm illud quod continetur in capitulo poſito ſub rubrica *De licentiis eundi extra monaſteria vel alia loca*, in verſiculo qui incipit *Si quis*

verò monachus contrarium fecerit, intelligi volumus cùm monachus de monaſterio & loco conventuali, à ſuperiore ſuo non petita licentia nec obtenta, exire præſumpſerit, vel cum obtenta dicta licentia exiverit & ceſſante impedimento legitimo in præfixo ſibi termino non duxerit redeundum.

Denique quia in eiſdem conſtitutionibus nonnulla capitula continentur per quæ pœnæ ſeu ſententiæ excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, ac etiam inhabilitatis in perſonas dictæ religionis interdum ſine aliqua moderatione temporis proferuntur, quas ſiquidem pœnas ſeu ſententias nonnullæ earum per inadvertentiam, ſimplicitatem, ſeu ignorantiam, ſeu etiam propter ambiguitatem dictorum capitulorum forſitan incurrerunt, nos ad eorum ſupplicationis inſtantiam, pro animarum ipſorum ſalute, præfatis perſonis dictæ religionis, cujuſcunque ſtatus ſeu conditionis exiſtant quæ dictas pœnas vel ſeu ſententias incurrerint, providere ſalubriter intendentes, volumus & tenore præſentium concedimus hac vice quòd perſonæ in dicta religione ſuperiores non habentes, qui prædictas pœnas ſeu ſententias incurrerint, ab aliquo præſidentium, cæteræ verò perſonæ per ſuos immediatè ſuperiores poſſint, ſi humiliter petierint, à prædictis ſententiis juxta Eccleſiæ formam abſolvi & ab eis tam ſuper irregularitate, ſi quam forſan prædictis ligatæ ſententiis celebrando divina vel ſe ingerendo eiſdem contraxerunt, quàm ſuper inhabilitate præmiſſorum occaſione contracta, diſpenſationis & habilitationis gratiam obtinere, injunctis eis ſuper iis quæ de jure fuerint injungenda. Pœnas verò temporales quas per conſtitutiones eaſdem perſonæ prædictæ forſan incurrerunt, de quibus per eas nondum extitit ſatisfactum, volentes hac vice miſe-

ricorditer agere cum eiſdem, apoſtolica auctoritate remittimus de gratia ſpeciali. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrarum voluntatum, adjectionum, conſtitutionum, caſſationum, revocationis, declarationis, & remiſſionis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avinioni Nonis Decembris, pontificatus noſtri anno ſexto.

Vide Notas ad Vitas Paparum Avenionenſium pag. 805.

Declaratio Clementis Papæ VI. ſuper ſtatutis Benedicti XII. erga monachos nigros.

CLemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Sacroſancta Romana Eccleſia de cunctorum fidelium cura ſollicita circa animarum ſalutem ſedulò vigilat & interdit ac libenter obviat periculis eorundem, & ſuper iis ex quibus ipſa pericula proſpicit provenire opportunis remediis ſtudet ſalubriter & utiliter providere. Dudum ſiquidem felicis recordationis Benedictus Papa XII. prædeceſſor noſter pro ſtatu & reformatione religionis monachorum nigrorum nonnulla ſtatuta & ordinationes edidit, quæ mandavit & voluit in eadem religione perpetuis futuris temporibus obſervari, in tranſgreſſores eorum diverſas ſententias variaſque pœnas ſpirituales & temporales nihilominus promulgando. Verùm quia, ſicut habet multorum prælatorum & aliorum profeſſorum fide dignorum & proborum virorum religionis ejuſdem zelantium ſtatum ejus proſperum & tranquillum expoſitio facta nobis & experientia facti docet, hujuſmodi pœnæ & ſententiæ

fore periculoſæ nimium dinoſcuntur, & frequenter præparant laqueum animabus, cùm multi prælati & eorum ſubditi religionis ejuſdem aſſerantur excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdictorum ſententias necnon inhabilitatum & irregularitatum maculas aliaſque pœnas per tranſgreſſiones ſtatutorum & ordinationum hujuſmodi incuriſſe, prædicti & nonnulli Abbates & quamplures alii ejuſdem religionis profeſſores in noſtri præſentia perſonaliter propterea conſtituti nobis humiliter ſupplicarunt ut ſuo & aliarum perſonarum dictæ religionis, cujus etiam nos alumni & profeſſores exiſtimus, animarum ſaluti affectu paterno conſulere & earum obviare periculis in futurum ſalubriter intendentes, conſiderantes etiam quòd nedum exaggeratione pœnarum, quinimmo in manſuetudine & dulcedine lenitatis, ſubditi in viam rectitudinis & juſtitiæ diriguntur, omnes & ſingulas pœnas & ſententias ſpirituales & temporales in ordinationibus & ſtatutis prædictis contentas apoſtolica auctoritate præſentium tenore ſuſpendimus, omneſque temporales pœnas quas prælati & perſonæ prædicti per ordinationes & ſtatuta hujuſmodi vel occaſione ipſorum quomodolibet incurrerunt auctoritate prædicta remittimus de gratia ſpeciali, ac prædictos Abbates, prælatos, & perſonas alias religionis ejuſdem coram nobis, ut præmittitur, perſonaliter conſtitutos ac petentes à nobis ab eiſdem ſententiis, ſi quas occaſione traingreſſionis ſtatutorum & ordinationum hujuſmodi quomodolibet incurrerunt, humiliter ſe abſolvi, à ſententiis abſolvimus memoratis, cum prælatis & perſonis prædictis præſentibus, ut præmittitur, coram nobis ſuper irregularitatis macula & inhabilitate, ſi quam pro eo quia ſic ligati prædictis ſententiis præſumpſerunt celebrare divi-

na vel ſe immiſcere eiſdem, ſeu quam aliàs occaſione tranſgreſſionis ſtatutorum ipſorum quomodolibet incurrerunt, miſericorditer diſpenſantes. Et nihilominus confeſſoribus quos Abbates & prælati abſentes religionis ejuſdem, qui pœnas & ſententias ſtatutorum & ordinationum hujuſmodi per tranſgreſſionem eorum incurrerunt, elegerint in hac parte, ipſos Abbates & prælatos à pœnis & ſententiis hujuſmodi auctoritate apoſtolica juxta formam Eccleſiæ abſolvendi & cum eis ſuper irregularitate & inhabilitatibus præmiſſorum occaſione contractis auctoritate prædicta diſpenſandi, & tam eiſdem ligatis prædictis ſententiis atque pœnis poſt abſolutionem hujuſmodi quàm aliis Abbatibus & prælatis dictæ religionis præfatis pœnis & ſententiis non ligatis, ex nunc univerſos & ſingulos eorum ſubditos ab omnibus pœnis & ſententiis quas per conſtitutiones & ſtatuta hujuſmodi incurriſſe noſcuntur auctoritate prædicta abſolvendi, & cum ipſis ſubditis ſuper irregularitate & inhabilitatibus, ſi quas ex præmiſſis vel eorum occaſione forſitan contraxerunt, auctoritate prædicta modo ſimili diſpenſandi, injunctis eis ſalutari pœnitentia & aliis quæ viderint expedire, plenam & liberam tenore præſentium concedimus poteſtatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ſuſpenſionis, remiſſionis, abſolutionis, diſpenſationis, & conceſſionis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avinioni Kal. Junii, pontificatus noſtri anno primo.

Innocentii Papæ VI. declaratio ſuper iiſdem ſtatutis Benedicti XII.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Sedis apoſtolicæ providentia circumſpecta quietem & pacem diligenter proſequens ſubditorum, ea quæ in ordinationibus ſuis dubia videntur, ne lites & jurgia pariant, libenter dilucidat & declarat. Dudum ſiquidem felicis recordationis Benedictus Papa XII. prædeceſſor noſter in conſtitutionibus per eum circa ſtatum monachorum nigrorum ſalubriter editis inter cætera ſtatuit & etiam ordinavit quòd in ordine ſeu religione dictorum monachorum nigrorum in ſingulis provinciis per eum in eiſdem conſtitutionibus deſignatis ſeu deputatis fieret in loco ad hoc deputando de triennio in triennium, ſalvo jure diœceſanorum Pontificum, commune ſeu provinciale capitulum Abbatum & Priorum Abbates proprios non habentium aliorumque Priorum Eccleſiarum cathedralium ipſius ordinis ſeu religionis vel aliorum majorum in ipſis Eccleſiis poſt Antiſtites earum exiſtentium, quocunque nomine nuncuparentur, cæterorumque prælatorum Abbates proprios, ut præfertur, non habentium, exemptorum ſeu etiam non exemptorum, ordinis ſeu religionis ejuſdem; ad quod quidem capitulum, juſto impedimento ceſſante, prædicti Abbates, Priores, & prælati alii conveniant univerſi, ut circa id ac reformationem ordinis ſeu religionis hujuſmodi & obſervantiam regularem adimplere ſtudeant quæ in eiſdem conſtitutionibus explicantur, decernens Priores Eccleſiarum cathedralium ordinis ſeu religionis ejuſdem, aut majores in ip-

ſis Eccleſiis poſt earum Antiſtites exiſtentes, ac poſt ipſos antiſtites regularem curam monachorum habentes, quocunque nomine cenſeantur, ad conveniendum in ipſis capitulis provincialibus ſub modis & pœnis in eiſdem conſtitutionibus deſignatis, eoſque fore ſub dictorum capitulorum provincialium diſtinctionibus, correctionibus, & ordinationibus incluſos & etiam comprehenſos, & ad illas ſub pœnis quas dicti præſidentes eis ducerent imponendas per ipſos præſidentes auctoritate apoſtolica per cenſuram eccleſiaſticam & alia opportuna remedia, ſublato appellationis obſtaculo, compellendos. Et inſuper ſtatuit & ordinavit quæ circa præſidentes ac viſitatores in eiſdem capitulis deputandos & alia omnia in eis exequenda illa ſerventur quæ in generalis Concilii ac felicis recordationis Honorii Papæ III. noſtri ſuique prædeceſſoris conſtitutionibus expreſſiùs continentur, ſervatis tamen ipſius Benedicti conſtitutionibus antedictis & adjectionibus ac modificationibus quæ comprehenduntur in eis. Ac etiam ordinavit quòd in hujuſmodi capitulo primitus celebrando & ſemper in antea ſucceſſivè præſidentes ſingulis capitulis celebrandis ſeu major pars eorum provideant & ordinare procurent per quem in ſequenti capitulo ſermo fieri Miſſaque debeat celebrari, & eligant locum pro celebrando alia vice proxima præfato capitulo, & qui præſidentes eſſe debeant in eodem, & ſic in antea fiat in provincialibus capitulis ſucceſſivè, quòdque ipſorum præſidentium poteſtas de uno provinciali ad aliud provinciale capitulum habeat perdurare, prout in eiſdem ipſius Benedicti conſtitutionibus pleniùs continetur. Cùm autem, ſicut exhibita nobis pro parte dilecti filii Thomæ Abbatis monaſterii ſancti Albani ad Romanam Eccleſiam nullo modo,

Digitized by Google

pertinentis ordinis ſancti Benedicti Lincolnienſis diœceſis petitio continebat, à nonnullis vertatur in dubium an ea quæ de Prioribus Eccleſiarum cathedralium in eiſdem caventur conſtitutionibus, in Prioribus Eccleſiarum metropolitanarum debeant obſervari, & decedentibus hujuſmodi præſidentibus vel aliquo eorum infra tempus quo hujuſmodi eorum poteſtas erat, ut præmittitur, duratura, qui in præſidendi ſuccedant hujuſmodi poteſtate, nos ad præmiſſa tollenda dubia volumus & tenore præſentium auctoritate apoſtolica declaramus quòd omnia & ſingula quæ de Prioribus ipſarum Eccleſiarum cathedralium in eiſdem conſtitutionibus exprimuntur ad Priores etiam ipſarum metropolitanarum Eccleſiarum extendantur & in eis etiam obſerventur, quòdque in caſu quo omnes præſidentes hujuſmodi mori contigerit, etiamſi ad præſidendum propriis eorum nominibus electi exiſterent, ſuccedentes eis in eorum dignitatibus in præmiſſa ſuccedant præſidentiæ poteſtate. Si verò aliquem vel aliquos ex ipſis præſidentibus ſupervivere contigerit, tunc omnis poteſtas hujuſmodi in eiſdem ſuperſtitibus ſeu ſuperſtite per tempus prædictum in ſolidum remaneat & perduret. Nulli ergo &c. noſtræ voluntatis & declarationis infringere &c. Datum Avinioni x. Kal. Auguſti, pontificatus noſtri anno primo.

Breve Innocentii Papæ VIII. ad Ludovicum de Ambaſia Epiſcopum Albienſem.

An. 1491. VEnerabilis frater, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Audivimus non ſine maxima animi noſtri moleſtia nonnullos parum fidei & religionis Chriſtianæ ſtudioſos ac ſalutis propriæ immemores curare ut pragmaticæ ſanctionis abuſus etiam ad nova loca extendantur. Rem omnino inſolitam & magis damnatam, quæ majorem etiam ſedis apoſtolicæ contemptum oſtenderet, improbare meritò debet fraternitas tua ex profeſſione dignitatis epiſcopalis, qua ſub vinculo juramenti jura Romanæ Eccleſiæ defendere & adjuvare tenetur. Et quia ſcimus illam ex inſtituto ſuo libertati eccleſiaſticæ favere, idcirco ad eam ſcribendum duximus. Quam propterea monemus & hortamur ut, quantum in ea fuerit, inhibeat & annitatur ne tanta animarum infectio & ſedis prædictæ injuria ad populos illos ſerpat, ſicuti latiùs de hoc negotio & aliis ſedem ipſam concernentibus tecum noſtro nomine loquetur dilectus filius Matthæus de Porta ſacri palatii apoſtolici cauſarum Auditor, cui tibi de nobis omnia optima referenti volumus ut plenam fidem adhibeat fraternitas tua. Datum Romæ apud ſanctum Marcum ſub annulo piſcatoris die quinta Maii MCCCCXCI. pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Certum eſt ſanctionem pragmaticam Karoli VII. Regis Francorum multùm diſplicuiſſe ſummis Pontificibus, illos verò multa variis temporibus egiſſe ut illa aboleretur. Tandem obtinuerunt anno MCCCCLXI. labore & induſtria Joannis Joſfredi Epiſcopi Attrebatenſis, qui propterea factus eſt Cardinalis. Hanc abolitionem Jacobus Cardinalis Papienſis vo-

cavit *funus pragmaticale* ad eundem Joannem ſcribens. Verùm cum illa magnam contradictionem paſſa eſſet in regno, ferè ſtatim pragmaticæ ſanctionis uſus revocatus eſt apud nos, multùm conquerentibus ſummis Pontificibus. Demum anno MCCCCLXXII. inita fuere concordata quædam inter Sixtum Papam IV. & Ludovicum XI. Regem Francorum, quæ edita ſunt inter extravagantes communes. Sed eam quoque pactionem non fuiſſe obſervatam in regno poſtea conqueſtus eſt Sixtus in epiſtola ſcripta ad Regem, quæ edita eſt in tomo ſeptimo Spicilegii Dacheriani. Epiſtola illa viſa eſt ſuſpecta quibuſdam viris eruditiſſimis ob mentionem concordatorum in ea factam, quia nulla alia concordata noverant quàm ea quæ inita fuerunt inter Leonem X. Papam & Franciſcum I. Regem Francorum. In ea difficultate conſtitutus Dacherius, dubitans an illam ederet, cùm me quoque pro amicitia noſtra conſuluiſſet, ego verò illi oſtendiſſem concordata de quorum infractione Sixtus conquerabatur, non dubitavit ampliùs, & epiſtolam illam edidit. Horum autem concordatorum defenſionem edidit Helias Cardinalis de Bourdeille. Eorundem mentio eſt in libello appellatorio Procuratoris regii emiſſo anno MCCCCLXXVIII. adverſus Sixtum, qui nonnulla quæ Regi diſplicuerant egerat, *directè veniendo contra decreta Conciliorum Conſtantienſis & Baſileenſis ac pragmaticæ ſanctionis & concordatorum.* Sànè concordatorum mentio non extat in collectione libertatum Eccleſiæ Gallicanæ pag. 579. poſtremæ editionis, quia nimirum vir clariſſimus qui appellationem illam edidit, cùm putaret haud dubiè mentionem concordatorum illic factam eſſe ab imperito librario, omiſit in ſua editione has voces, *& concordatorum*; quæ leguntur in eo ipſo veteri codice ex quo vir clariſſimus illam accepit, mecum olim communicato à præclaræ memoriæ viro Antonio Vione Herovallio. Et tamen vir illuſtris Nicolaus Brulartius, qui horum concordatorum notitiam habebat, teſtatur ea non fuiſſe ſuſcepta à Rege Ludovico, eamque Sixti IV. conſtitutionem nunquam in uſu receptam fuiſſe in regno. Illud quoque admoneri debere viſum eſt, eorundem concordatorum mentionem extare in libello appellatorio Petri de Sacierges Procuratoris Regis anno MCCCCLXXXIII. in cauſa epiſcopatus Tornacenſis, tum etiam in inſtructionibus à Rege Carolo VIII. datis Epiſcopo Lumbarienſi & aliis ad Innocentium VIII. Papam miſſis anno MCCCCXCI. ad facienda cum illo nova concordata. Harum omnium rerum teſtes ſunt acta edita cum hiſtoria ejuſdem Caroli ex editione regia pag. [illegible]98. 618.

Pragmatica ſanctionis ſublatæ querimonia vel paſſio.

An. 1461. VObis nuntio quòd matrimonium conditionaliter contractum fuit de futuro inter Dominam Pragmaticam N. per Nicolaum Papam. Ideo quæritur inter ſcholares an matrimonium iſtud debeat conſummari, & utrum dicta Pragmatica poſſit cogi ad conſummandum matrimonium per verba de præſenti. Super hoc dicit Johannes Andreæ ſuper tit. de con. appo. c. III. *Qui ſub conditione contrahit, contractus non tenet niſi conditio impleatur.* Et poſtquam præfata Domina audivit quòd de jure contractus non tenet, dixit quòd non conſummabit, & de die in diem lamentabiles emittit voces: Heu me! Utinam eſſem unde exivi! Nunquid conſumentur in brevi dies mei & anni mei in gemitibus? Sed quid? Figura ero paſſionis Chriſti, quia tempore ejuſdem oblata ſum. Primò Concilium Baſilienſe me genuit virtualiter, & in Francia nobiliſſima nutrita ſum, deinde tentata à * monacho nigro, qui me tulit ſuper pinnaculum Petri mentaliter & ſuper montem ſancti Bernardi, ut ibi oſtenderet mihi omnes partes Italiæ & regna mundi, atque ait: Si ſponte volueris ire quò te duxero, omnium hominum domina eris. Poſtmodum præfatus monachus duxit me tanquam mulierem fragilem quæ ſubicitur viro uſque ad portam Urbis. Et ibi in introitu venerunt pueri Romanorum clamantes, & dicentes: Benedictus qui venit ad commodum noſtrum in nomine capelli. Quidam ſalut. propriis ince. . . . . . veſtibus plures floribus cum cantico iter parabant Pragmaticæ. Ad cujus omnis

* Joanne Joffredi Epiſcopo Attrebatenſi.

omnis civitas conjuncta ingreſſum tremuit. Romana proles aureas laudes ferebat debitas. Et poſtquam intravi, flevi ſuper urbem dicens: Si cognoviſſes & tu &c. O Ambaxiatores, triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Suſtinete hic, & vigilate mecum, quia nunc videbitis turrem magnam quæ circumdabit me. Vos fugam capietis, & ego ibi ero ad tempus. Unus ex ambaxiatoribus Regis tradet me hodie. Væ autem illi per quem tradar. Ego meliùs Franciæ eram, ſi natus non fuiſſet monachus ille. Et qui intingit mecum manum in paropſide, hic me traditurus eſt in manibus Papæ. Et omnes inimici mei adversùm me cogitabant mala mihi. Verbum iniquum mandaverunt adversùm me, dicentes: Venite, corradamus eam de terra viventium. Hæc omnia proſpiciens, tacitè dixi: O monache, qui dereliquiſti conſilium Regis, & cum Papa conſiliatus es, uno capello rubeo vendidiſti ſanguinem Pragmaticæ, & paces oſculo ferebas. His completis, coram omnibus ducta ſum ad conſiſtorium, in medio exiſtens. Qui tradidit me ait ſummo Pontifici: Ecce Pragmaticam tibi obtuli, promiſſa complevi. Redde ergo quod debes. Et facti ſunt amici qui priùs fuerant inimici. Tunc præcepit Papa ut in carceribus includerer, nec inde unquam exirem. Cùmque in eis detenta, afflicta & moleſtata fuiſſem, aio: O vos omnes Francigenæ, qui tranſitis per montes ſancti Bernardi & Bononiæ, attendite, & videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus. Noviſſimè venerunt multi falſi teſtes dicentes: Vidimus eam ſubvertentem curiam Romanam atque dicentem non dari quæ ſunt Cæſaris Cæſari. Et filiam Concilii ſe facit, quod ſemper inſidiatur tibi. Et multa alia dixerunt adversùm me. Sed non erant convenientia teſtimonia eorum. Tunc popu-

L

lus Romanus cœpit clamare & dicere: Tolle, tolle, annihila eam, ne fortè veniant Gallici & tollant locum noſtrum & gentem. Tunc ſummus Pontifex jubet me flagellis cædi. Et inimici mei fuerunt judices. Ecce quomodo moritur juſta, & nemo percipit corde. Sed ut quid perditio hæc? Viri juſti tolluntur & nemo conſiderat à facie impietatis. Sublata eſt juſta, & erit memoria ejus. In pace factus eſt locus ejus, & habitatio ejus in urbe contentioſa, niſi Concilium factum redemerit paterque meus & vicini mei. Sed quid? Nonne pluries dixi vobis, dum murmur erat in vobis contra me: Deſtruatis templum hoc per Concilium ratificatum, & in triduo reædificabo illud. Demum venerunt ad me duæ ſorores, Italia videlicet & Lombardia, quæ ſuadendo mihi dicebant: Mane nobiſcum, bona Domina. Ecce omnes de Francia venient, aurum & argentum deferentes, & magnum commodum aſportantes. Et tunc nobis bene erit. Et etiam qui cuſtodiebant me conſilium fecerunt in unum, dicentes: Rex dereliquit eam. Proſequamus & apprehendamus eam, quia non eſt qui eripiat. Rex meus, ne elongaveris à me, O Rex Ludovice, in adjutorium meum intende. Et ſic tota die contriſtata vulnerataque ingrediebar, & repleta ſum illuſionibus. Et audivi voces magnas Francigenarum ad me venientium & dicentium: Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, ut intueamur te. Quibus occultè reſpondi: Mures roderunt pedes meos. Et cum hoc afflicta, in mœniis me oportet pati propter prædicta. Sed poſtquam ſurrexero, præcedam vos in Galilæam. Ibi me cum gaudio & lætitia videbitis, quia veni ad Papam conſummandum matrimonium prædictum, ſi de jure eſt quòd contrahendum ſit ut ſuprà & obediendum

Regi qui me miſit ad ſuſtinendum quæ jam ſuſtinui ſuſtinendaque erunt &c. Tunc una pars ambaxiatorum videns afflictionem meam, illico receſſit ad procurandum mihi & ſibi vindictam cum Domino meo Francorum Rege, qui ſine conſilii aſſenſu me dimiſit. Et poſt receſſum ejuſdem jubet ſummus Pontifex omnino me torqueri & in Chriſto crucifigi. Verba quæ ipſa protulit ante mortem, fuerunt hæc. Primò petiit ſummo Pontifici quatenus deſiſtere velit à guerra contra ſereniſſimum Regem Renatum; atque inclitum ejus filium Johannem Ducem. Secundò recommendavit eidem ſororem ſuam Univerſitatem Pariſienſem. Tertiò dixit: Sitio, id eſt, deſidero redire unde exivi. Quartò ſe recommendavit in manibus Regis nobiliumque ſcholarium omnium in regno Franciæ exiſtentium. Quintò dixit: Conſummatum eſt, id eſt, completum eſt opus atque deſiderium capelli rubei. Et hoc dicens, exclamavit voce magna, & emiſit ſpiritum. Tunc Italia ſe ſentiens habere, iſta cecinit: Vitia inflata ſunt, vitia fracta & corrupta, tabernæ apertæ, ſcyphi repleti ſunt, & multa corpora ebria quæ ceciderant ſurrexerunt. Sol juſtitiæ obſcuratus eſt. Luna bancorum ſole lucidior facta eſt. Gaudent Romani, exultant Italici, lætantur Lombardi; exultat Sabaudia, congratulatur Burgundia, deridet Germania, & Gallici contriſtantur. Deinde poſuerunt eam in monumento novo quod erat de petra conſtructum. Romani videntes hæc ſigna, dixerunt ſummo Pontifici: Domine; recordati ſumus quòd hæc dixit, dum viveret, in futurum reſurgeret. Jube ergo cuſtodiri ſepulcrum, ne fortè veniant Gallici & furentur eam & dicant: Surrexit à mortuis; quia tunc eſſet error pejor priore. Tunc ait ſummus Pontifex: Ite, & eam cuſtodite ſicut ſcitis. Et

acceptis quatuor militibus Ferrandi dicentis ſe Regem, juſſerunt cuſtodiri ſepulcrum. Tunc pervenit felix Francia ad ſepulcrum, & unxit pedes Pragmaticæ, quos mures roderant, atque alia plura vulnera. Et tota curia repleta eſt ex odore unguenti pretioſi cum balſamo mixto alabaſtro facti. Ex hoc toto corde pœnitens propter prædicta quæ injuſtè facta fuere, anxiè dicebat, quæ reſidebat ſecus pedes Pragmaticæ, illos lacrimis affluentibus irrigabat.

Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, venit præfata felix Francia & alteri per Italiam videre ſepulcrum. Et angelus Domini deſcendit de cælo, & accedens revolvit lapidem, & ſedit ſuper eum, & dixit eis: Pragmaticam quæritis? Jam ſurrexit. Non eſt hic. Ecce præcedet vos in Galileam. Ibi eam videbitis, ſicut dixit. Et poſt tres dies recordati ſunt Gallici verbi Pragmaticæ, & iverunt ad ſepulcrum, & invenerunt revolutum lapidem & angelum dicentem eis: Surrexit. Non eſt hic. Et ſic omnes unanimiter cucurrerunt poſt eam, ſed eam minimè poſſunt invenire. Si vos, Domini mei cordialiſſimi, ſuſtuleritis eam, nuntiate eam curialibus, qui de ejus perditione facti ſunt velut mortui.

Breve, Pii Papæ V. ad Parlamentum Dolenſe adversùs Gilbertum Cognatum.

PIUS PAPA V.

Dilecti filii, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Graviter ſanè moleſtéque accepimus in civitate Biſuntina commorari quendam Sathanæ atque iniquitatis alumnum Gilbertum Cognatum Nozerenum, cujus opera in Indice librorum prohibitorum adſcripta, & à ſacroſancta ſynodo Tridentina etiam prohibita, poſtremòque in congregatione dilectorum filiorum noſtrorum S. R. E. Cardinalium Inquiſitorum generalium viſa improbataque ac damnata fuerant, quem ibi ludimagiſtrum ad pueros edocendos inſtruendoſque publicè agere dicunt. Quod quidem quàm periculoſum ſit, quantumque mali ac detrimenti perverſæ & hæreticæ hujus perditi hominis opiniones afferre poſſint, nemo non videt; voſque ipſi pro veſtra ſingulari providentia catholicæque religionis cultu facilè intelligitis. Quamobrem noſtri paſtoralis officii eſſe duximus devotiones veſtras ſtatim paternè monere atque plurimùm hortari in Domino ut omnem curam diligentiamque veſtram adhibeatis ut ipſe Gilbertus confeſtim comprehendatur & in vincula conjiciatur ac juxta formam conſtitutionum iſtarum partium, quas placitos vulgò appellant, contra eum procedatur. Quod etſi juſtitiæ debitum pietatique veſtræ ac muneri quod illic geritis maximè conſonum, erit quoque ipſi Regi veſtro, cujus admirabilem & nunquam ſatis laudatum erga fidem catholicam animi ardorem atque ſtudium vobis planè cognitum eſſe ſci-

mus, & nobis, qui ad extirpandas hæreſes peſtiferumque hoc venenum undique repellendum ſemper invigilamus, mirificè gratum. Quæ autem hac in re à vobis acta fuerint nos facietis ſedulò certiores. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die VIII. Julii MDLXVII. pontificatus noſtri anno ſecundo.

Et ſuperſcriptio. Dilectis filiis Præſidi & Conſiliariis Parlamenti pro cariſſimo in Chriſto filio noſtro Hiſpaniarum Rege catholico in oppido Dolæ commoranti.

Nota R. P. Petri Franciſci Chiffletii ſocietatis Jeſu.

Gilbertus Cognatus Nozeretanus in Germania litteris operam dedit, ubi Eraſmo adhæſit, non modò auditor, ſed etiam librarius domeſticus & ſcriptionum ejus deſcriptor. Exinde in comitatum Burgundiæ reverſus ac Veſontione ludimagiſter, hæreticam & pravam quam hauſerat doctrinam ſpargere cœpit. Sed Pii V. Pontificis admonitu Veſontione in carcerem archiepiſcopalem conjectus, ibique mortem obiens, debitum ſuis flagitiis ſupplicium antevertit.

Gregorii Papæ VIII. ſeu potiùs Burdini epiſtola ad Henricum V. Imperatorem.

G. Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectiſſimo filio H. Romanorum Imperatori ſemper auguſto ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Poſtremæ litteræ quæ per noſtrum pedites veſtri magnificentia tranſmiſit imperii plurimum, ſereniſſime fili, dulcedinis habuere, ſed intus duobus claſu vel utilitatis omnino nihil, onuſtæ quidem floribus, ſpem maximam promittentes, ſed majori fructu divina deſperatione præbentes una nuntios afferebatur tranſmittendo à curia quia XIIII. K. Novembr. celebrari debuit, altera quæ Marchionibus multis comminationibus invitatos ad auxilium noſtrum pollicebatur venturos. Porrò venit ad nos Warnerus cum LXX. penè militibus: qui ferè per dies XV. nobiſcum commoratus, ſumpto pretio Judæ Scarioti ſine licentia recedens plus nobis contulit debilitatis quàm virium noſtris abſtulit inimicis, nos præſens potiùs impedivit quàm præſens vel abſens noſtris nocuerit adverſariis. Fredricus autem poſtquam curandi per adventum præſenſit à nobis recedens nihil apud nos dignum memoria reliquit. De procurando incerti eramus quid facile * conaretur, cùm litteris * facere frequenter vocatus & nuntiis nil boni reſpondiſſet & ſuis potiùs quàm noſtris inhiare commodis videretur. de quo plurimi fidelium accumabant quam veſtra velit moderatio deſignare. Exitus rerum ſatis intentionem cordium demonſtrabit. Sed quærit nodum in ſcirpo. Quæ fides ſperat in illo cujus nunquam habuit dilectionem. In hoc potiſſimum neque vobis non etiam inutile quòd, ut cre-

dimus, veſtra putat ſerenitas nos de parte veſtra aliquod habere ſubſidium, cùm nobis plus omnibus hoſtibus obfuerunt quos juviſſe æſtimatis. Inde nobis pericula, tot anguſtiæ, quot & quanta ſcribere nequimus & non putamus evadere auxiliorum pecunia. Confundo tempora, in graviora dilabimur juxta proverbium vulgi, Expectando tranſit temporis neſcis quando. Dicite quæ tanta ſævitia unde manſuetudini talis potuit impietas accidere, quia ſic noſtri voluiſtis obliviſci nec in tantis manus porrigere periculis ut mirentur omnes qui noverunt & nos ipſi quoque criminentur inimici aut aliud vos tractare atque aliud liga proferre unde terror fidelibus & hoſtibus audaciæ fomenta parentur. Teſtis noſtræ eſt altiſſimus conſcientiæ, cujus intuitus omnium ſecretorum rimatur arcana, quia pro veritate Dei & defenſione juſtitiæ, clementiſſime fili, quo nihil eſt vobis ſub ſole carius, illa patimur quæ intoleranda videntur, ne locum victoriæ hæreticorum ſuperſtito rapiat aut veritas mendacio ſuccumbat, vel ſanctorum patrum auctoritas deſtruatur, aut veſtri dignitas imperii, quam ad * una manus Eccleſiæ Deus inſtituit, in nihillum . . . . .

Reliqua deſiderantur.

* juvamen

Miracula beati Martini poſt ejus reverſionem ſive corporis ipſius depoſitionem facta,

Edita ab Heberno prius Abbate Majoris monaſterii, poſt Archiepiſcopo Turonis civitatis.

Abſida ſiquidem ubi corpus beati Martini continebatur, quam etiam detulerant ab Antiſſiodoro, fuſilis erat ex auro & argento quod dicitur electrum, ſpiſſitudine duorum digitorum, auctoremque operis beatum Perpetuum inſculptarum ac..... deſignans ſuffragio litterarum & verſuum; nec erat rima, foramen, feneſtra, & oſtium in ea. Hanc autem fecerat beatus Perpetuus, quando elevavit corpus ejus à terra, involutum priùs in purpura rubea, & diligenter conſutum; ſicque in hanc abſidam poſuit. Fecit etiam altare quadratum & coronam ex lapidibus tabulatis, quod magna tabula cooperuit, & cum aliis cæmentavit. Fecit etiam intus aliam abſidam ex aurichalco, cupro, & ſtanno, fuſilem, habens palmum in ſpiſſitudine cum oſtio fuſili; gumphiis, & virtevellis; & quatuor clavibus firmabatur. Fecit denique fredam deſuper auro optimo & lapidibus precioſis tanto ſacerdote condignam. Denique meruit idem Conſul cum venerabilibus Epiſcopis Adalaudo Turonenſi & S. Lupo Andegavenſi & Mainoldo Cenomannenſi, & Raimone Aurelianenſi corpus ſæpe nominandi, confeſſoris Martini infra ambitum altaris in altera abſida componere, ipſumque oſtium cum abſida ſigillaverunt, ita ut nec pateret aditus & introitus. Cum omni autem conſilio dederunt Ingelgerio Comiti præbendam beati Martini ipſi & heredibus ejus in perpetuum poſſidendam. Quia verò Eccleſia ejuſdem ſancti tunc

temporis carebat Theſaurario & Æditũo, Conſulem Ingelgerium intronizaverunt & Theſaurarium conſtituerunt & defenſorem Eccleſiæ fecerunt, & tutorem omnium poſſeſſionum ejus, ubicunque eſſent, delegaverunt. Qui ſedem Theſaurarii & domos cum redditibus, quandiu advixit, obtinuit. Omnes autem qui cum Conſule Ingelgerio erant, & ad corpus beati Martini reducendum fuerant evocati, maximè verò Barones Turonici pagi, feodaverunt ſocietatem & beneficium Eccleſiæ largiti ſunt. Contigit autem eodem menſe, dum eſſet Conſul Ingelgerius Turonis, Adalaudum confectum ſenio viam univerſæ carnis intrare. Ingelgerius verò Conſul, auxiliante Deo & intercedente beato Martino, opitulantibus etiam clericis, necnon conſentientibus civibus Turonicæ civitatis, intronizavit & in ſede epiſcopali ſublimavit Hebernum ſenem beati Martini Majoris monaſterii Abbatem & miniſtrum. Denique poſt beati Martini ab Antiſſiodoro reverſionem, ſive poſt corporis ejus depoſitionem, ob ipſius merita logè latèque propalanda, creberrimas Dominus ad ejus ſepulchrum venerabile virtutes operari dignatur. De quibus quidem virtutibus multa frequenter audivimus; ſed de plurimis nonnulla miracula quæ vidimus declarare decrevimus.

I. Epiſcopus Leodici Hildricus nomine, vir morum honeſtate laudabilis, occulto Dei judicio morbo qui vulgò lupus dicitur miſerabiliter immo mirabiliter laborabat. Patiebatur autem in naribus. Erat igitur videre miſeria. Tam graviter enim vis valetudinis graſſabatur ut mirum in modum carnes viri more lupino conſumeret, corroderet, devoraret; ſolumque ſolatium, non quidem ſpes evadendæ ægritudinis, ſed ſaltem dilatio mortis, erat quòd quotidie duo pulli gallinarum explumes & eviſcerati mane, duoque veſpere,

vice carnium viri conſumendi morbo, ac ſi lupinæ rabiei, opponebantur. Nec ſic ceſſabat conſumptio carnium ejus. Inviſceratus enim morbus etſi aliquando extrinſecus paſcebatur, intrinſecam tamen materiam familiariùs conſumebat. Quid plura? Deſperantibus medicis, cura omnium inutiliter fruſtraque conſumpta, Epiſcopus, ac ſi moriturus, ab humana ſalute penitùs deſtituitur. Sed, ut ait Dominus, quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum. Audiens autem idem Epiſcopus quòd poſt beati Martini ab Antiſſiodoro reverſionem, ſive poſt corporis ejus depoſitionem, ob ipſius merita longè latèque propalanda creberrimas Dominus ad ejuſdem venerabile ſepulchrum virtutes operari dignabatur, quod ſpiritu ſibi intimante ſentiſcens Epiſcopus, de Martini ſuffragio ſpem velut contra ſpem concipiens, ad ipſum totus, & ex toto corde convertitur; præſumens per eum poſſe fieri quod ars humana non poterat. Voto itaque ſe obligat Martini ſepulchrum ſe viſitaturum, ab eo fideliter ſe petiturum quam poſt Deum ab ipſo ſibi dari ſanitatem ſolummodo præſumebat. Nec mora pium votum pia voluntas exequitur. Adjunctis ſibi igitur honeſtiſſimis comitibus, præparatis abundè quæ erant neceſſaria; iter aggreditur, ſummopere procurans ut ad feſtum ſummi Pontificis, quod imminebat, occurreret. Quod & factum eſt. Nec latere potuit vel ægrotantis ſublimitas vel tantæ ſublimitatis infirmitas. Quanto enim quis eminentior, tanto ejus infortunia latiùs divulgantur. Quippe fama fortunæ comes, quem illa ſubruit, hæc diffamat. Intererat igitur moribundus Epiſcopus Epiſcopi Martini vivis laudibus & feſtivis: ſed, ut dicitur, ei poſito in luctu muſica erat importuna narratio. Vincebat tamen devotione mœſtitiam,

nec unquam nocturnis vigiliis abeſſe patiebatur. Multa Canonicorum circa eum compaſſio, mira benivolentia erat. Ipſe autem ſanctum tumulum inſomnis pronuſque pernoctabat, quia nonniſi pronus, urgente incommodo, valebat ſubſiſtere. Continuatis itaque ſeptem diebus ſolemnitatibus, clerus & populus more debito lætabantur. Ipſe verò non diebus, non noctibus, à lacrymis & oratione ceſſabat. Septima demum nocte, oratione continua & doloris fatigatus acerbitate, ut erat ante ſacroſanctum tumulum proſtratus, paululum obdormivit, cùm ecce ſignipotens Martinus pontificali decoratus infula ei viſus eſt aſtitiſſe: quem ut patrem filius, ut diſcipulus præceptorem ſanctus Briccius ſequebatur, & ipſe tamen epiſcopaliter redimitus. Ad quem ita Martinus: Quid, frater Bricci? Juſtumne tibi videtur ut æger hic optatam recipiat ſanitatem, qui tam devotus ex tam longinquis partibus ad noſtrum venit tumulum, tam ſuppliciter, tam perſeveranter noſtram opem expetiit? Et Briccius: Domine, inquit, ſi placet veſtræ pietati, bonum eſt ut iſte priſtinam ſanitatis recipiat, præſertim homo noſtri ordinis, & cujus vita ordinem non deturpat. Tunc igitur Martinus converſus ad ægrum, & familiare ſibi nomen crucis ore ſacro depromens, ipſamque crucem ſuper eum depingens, Heldrice, inquit, ſanat te Dominus Jeſus Chriſtus. Surge ſanus, & vocatis clericis meis, innoteſce illis quia precibus meis adeptus es ſanitatem, Dices etiam eis ex præcepto meo quatinus te hujus Eccleſiæ meæ Canonicum faciant. In teſtimonium autem gloriæ Chriſti & tuæ ſanitatis præcipio ut Miſſam majorem hodie cantes, quò populus univerſus qui tuam noverat inſanabilem ægritudinem, viſo te ſoſpite in Miſſæ celebratione, & Deum glorificet, & de

noſtra interceſſione fiducialiùs præſumat. His dictis morbi locum baculi paſtoralis cuſpide viſus eſt tetigiſſe. Ad cujus tactum & viſio diſparuit, & ſomnus receſſit. Excitatus Epiſcopus experientiæ cauſa loco vulneris manum apponit. At miniſtri ejus, qui prope excubabant, timentes tactu pruriginem irritare, prohibebant eum. Quibus ille: Nolite, inquit, timere. Domnus enim Martinus me ſanitati reſtituit. Quibus excitantibus ne fortè per ſomnium loqueretur, Accendite, inquit, lucernas, venite & videte locum ubi fuerat morbus. Illi dicto citiùs (nam moræ impatiens deſiderium eſt) accenſis luminaribus præeuntem ſequuntur, inque capitulo Eccleſiæ ſubſtiterunt. Tunc verò reſolvunt faſcias quibus, ut mos eſt, ligabatur, pulloſque quos ſerò morbo velut inſatiabili belluæ objecerant intactos reperiunt, carnem ſubcreviſſe reliqua in nullo humiliorem inveniunt, nec ab ea differre præter quòd lineola quædam rubicunda hinc cicatricis alterutram dividebat. Quid moror? Clamor mirantium ſimul & gaudentium ad aſtra ſuſtollitur. Canonici, qui matutinos hymnos pro ſolemni more decantabant, exciti vocibus accurrunt, remque dignam ſatis miraculo oculis comprobantes, neminem ſanctorum ſignorum efficacia comparabilem Martino proteſtabantur. Pulſantur igitur ſigna. *Te Deum laudamus* alacriter decantatur. Mane dato conventus Canonicorum in capitulum convocatur. Juſſione Martini accepta, Epiſcopum ſanatum Canonicum faciunt; qui & eodem die, ut ſibi ſanctus juſſerat, dominicam Miſſam clero populiſque aſtantibus celebravit. Quibus ritè perfectis, lætus & incolumis remeavit ad propria. Sed non ingratus vel ſancti beneficio vel Concanicorum ſuorum obſequio, ipſi ſancto veſtes ſericas pretioſas, vaſaque aurea &

argentea, quibus hodique Domino & ſancto ſibi miniſtratur, tranſmiſit, ſingulisque Canonicis ſingula donaria deſtinavit. Neque hoc viſum eſt ei ſatis. Proceſſu itaque temporis in dioceſi ſua Eccleſiam in honore beati Martini conſtruxit, quam tantis redditibus cumulavit ut quinquaginta Canonici in ea Deo & ſancto Martino deſervientes abundantiſſimis ſumptibus ſuſtententur.

II. Marchiſius de Monteferrato, Bonefacius nomine, bonæ devotionis conſuetudinem fecerat ut annis ſingulis ad diem feſtum beati Martini, tumulum ejus ſacroſanctum expeteret. Non enim itineris longitudo & aſperitas, non interjacentium hoſtium inſidiæ, non bellorum frequens incurſio, non denique ulla poterant impedire negotia quin ad ſancti ſuffragia promerenda occurreret. Adeo fideli viro propoſitum erat. Pro more igitur aliquando venerat, cùm ſubitò poſito in oratione negotium periculoſum ſatis perculit ejus memoriam. Mutuo ſiquidem ſexaginta ſolidorum millia in patria ſua à quodam burgenſe acceperat, ſub fidei ſuæ ſacramento ſcilicet, interpoſitis ſimul fideijuſſoribus multis, & tunc ejuſdem reddendæ pecuniæ dies condictus inſtabat. Quid faceret? Si enim more avium pernicibus alis evolare poſſet, nec ſic quidem ad præfixum poterat occurrere diem. Quod igitur ſolum ſibi reſtabat, ad Martini ſuffragia poſcenda totus convertitur. Illum votis, illum exorat gemitibus ut in tanta neceſſitate conſtituto ſubveniat; ne ſcilicet qui ſeſe & ſua negotia ob ejus devotionem oblitus fuerat, ab ipſo obliviſcatur, ne fidejuſſorum & ſuam ipſius fidem periclitari ſinat; ſed more ſuo divinitus faciat eſſe poſſibile quod apud homines impoſſibile eſt. In hac ſupplicatione, quam dura neceſſitas prætendebat, diu fatigatus, tandem obdormivit;

cùm ecce ſignipotens ille Martinus, ut totus ſemper viſceribus caritatis affluebat, devotum ſibi miſeratus, in viſu ei aſtitit pontificalibus redimitus infulis, duobus pariter Epiſcopis comitatus; viſumque eſt viro quòd duo illi pro eo Martino ſupplicarent, quorum precibus ſanctus liberali hilaritate annuens fidem jubet, auxilium pollicetur. Nec mora, viſio ſomnuſque pariter terminantur. Homo excitus congratulari cœperat viſioni. Sed Martini promiſſio revertitur in effectum. Nam repente duo vaſa aurea prope ſe poſita vir illuſtris reperit ſummam nummorum continentia pro quibus ſollicitus Martino ſupplicaverat. Quæ ſimul ut aſpexit, ſervante nemine, mirari ſecum, circumquaque proſpicere, ne fortè ad ſui tentationem pecuniam tantam quis appoſuiſſet. Hærebat igitur ſtupens. Quem ſervientes ſui, qui ejus orationis fidem eminùs præſtolabantur, ſollicitum perpendentes propiùs accedunt, neminem affuiſſe ſeſe excubantibus qui ea depoſuerit, non minus miraculo quàm gaudio affecti proteſtabantur. Tunc Marchiſius: Signipotens, inquit, Martinus de cæleſtibus credo theſauris mihi pondus pecuniarum quibus debitor his diebus teneor cælitus deſtinavit. O ſi & creditorem exhiberet, ne ejus viſitatio mihi fiat occaſio fidei infringendæ. His dictis, pecuniam colligi & ad hoſpitium jubet deportari, cùm ecce in ipſius Eccleſiæ introitu adeſt improviſus ille cui debitor tenebatur. Tunc vir exclamat præ gaudio, miraculum explicat, Martinum attollit, Martinum inclamat, Martini facit audiri mirabilia. Tandem creditori reconſignat pecuniam. Plebs urbana concurrit & ruſtica, clero præconante, præſente Marchiſio ſimul & proteſtante miraculum exponitur. Chriſti gloria, Martini pietas in communi laudatur. Vir igitur præclarus, quem & ingenui-

tas & liberalitas exornabat, & Martini prærogata humanitas ad melius incitabat, regreſſus ad propria, ſancti beneficiis haud ingratus extitit. Nempe Eccleſiam in honore Domni Martini in proprio fundavit allodio, eamque de propriis redditibus ſua munificentia ampliavit, ut conventu monachorum inibi congregato, & prælato eis patre abbatiam fore in perpetuum conſtitueret; in qua uſque hodie in honorem Dei & laudem ſancti Martini floret religio, Chiſtique ſervitus liberalis in dies exſolvitur. Crediturque quòd illuſtris Marchiſii, etſi ſanguinis generoſitate inferior, morum tamen nobilitate, præcipuè circa Martini honorem, ſe probavit ingenuum. Nam & ipſe propriis ſumptibus in Martini honorem Eccleſiam conſtruxit, cui tantum reddituum acquiſivit quantum conventui monachorum ibidem Deo & beato Martino ſervientium pleniſſimos ſumptus ſufficere potuiſſet. Florent autem hodieque ambæ Eccleſiæ, quæ ingredientibus nobis Italiam perviæ ſunt, vicinæ ſcilicet Suſenſi pago.

III. In diebus illis ad beati viri ſacroſanctum tumulum undecunque patriæ inergumeni ferebantur. Mirum in modum mortui virtus circa vivos ſalutem operabatur; nec quiſquam optata ſanitate fruſtrabatur, niſi cujus fides infirma de Martini potentia hæſitabat. Erat tunc temporis dæmoniacus quidam ætate juvenis, militaris progenie, Gimo nomine, de caſtro Prierato oriundus. Hunc parentes vinctum catenis miniſtrorum obſequio ad ſancti baſilicam exhiberi fecerunt. Dæmon autem qui eum invaſerat, & durus poſſeſſor præſidebat, illo ad multorum confuſionem, ut proprio organo abutebatur. Quicunque enim in ejus veniſſet præſentiam capitalis criminis noxæ obnoxius, ſtatim tempus, locum, perſonam, modumque facinoris

minoris dæmon in ejus faciem irreverenter coram omnibus exponebat. Tanta erat in dæmone perſpicacia ſcelerum quòd quidam clericus ſancti Fridericus nomine, dives opum, clari ſanguinis, nonnullius etiam dignitatis in Eccleſia (nam Subdecanus erat) audiens, graviter tulit, tantam ſcilicet à Deo diabolo permiſſam poteſtatem ut homines, præſertim Chriſtianos, communicaret infamiæ. Denique in præſentia dæmoniaci cum hac querela venit; in quem diabolus ejus dirigens oculos quem occupaverat, per os ipſius ait. Et tu de ſano capite nos objurgas, qui hac nocte tale facinus cum tali perſona, tali loco, admiſiſti. Erubuit clericus; divertenſque ab eo ſacerdotem evocat, in partem ſecedit, crimen à dæmone ſibi objectum, & ſi qua forte premebant conſcientiam, ſpiritu contrito damnat, voce humili confitetur, judicio ſe ſacerdotis ſubdit, ſatisfactionem ſibi injunctam prompta alacritate amplectitur. Sicque tandem fidei virtute animatus ad dæmoniaci rediens præſentiam, & de me, inquit, quid dicis? In quem ille, ut ſuum erat, torvos intendens oculos, & ſæpe hunc multum reſpectans, Recede, inquit, à me, quia nihil noſtrum in te reperio. Quo clericus audito, Chriſti gloriam ſanctæque confeſſionis virtutem ſuæ præferens confuſioni, exclamavit & dixit: Audite, fideles, attendite populi, quanta ſit fidei noſtræ virtus, quàm admirabilis quamque efficax ſit confeſſionis indicibile ſacramentum: Audiſtis enim qui coram aderatis quàm turpia mihi improperavit dæmon qui hunc hominem obſidet, & utique vera. Nunc autem facta confeſſione, & criminum vera de corde abrenunciatione, ecce nihil in me ſuum recognovit. Quapropter unanimes Deum deprecemur fideliter ut hominem iſtum liberet à dæmone quo obſidetur. Tunc dæmon per os iner-

gumeni: Vos, inquit, omnes non timeo, nec meum palæſtritem per vos dimittam. Solus Martinus hoc poterit, & hoc tamen in ejus honore Miſſa celebrata. Quod audientes clerici, conſilio inito inter ſe dixerunt: Etſi diabolus mendax eſt, certè vel quandoque dicere verum cogitur. Non igitur ab ipſo fidem capientes, ſed ab eo cui invitus teſtimonium perhibet, in his nos Domni Martini glorioſi Miſſam celebremus, credentes in eum qui & malis bene utitur. Nec mora, feſtiva in craſtino Miſſa celebratur in honore ſancti. Dumque poſt communionem ſacram, *Martinus Abrahæ ſinu latus excipitur*, clerus decantaret, diabolus non ferens tantam laudem Martini, tetrum clamorem emittens, tetrumque relinquens odorem, ab inergumeno diſcedens, eum ſanum, & invitus, deſeruit. Quod clericus videns, non fuit ei ſatis ſub communi clericorum vita ſancto deſervire Martino, ſed placitam Martini vitam profeſſus, in Majori monaſterio monachicum habitum monachumque virtute ſuſcepit, & monachus factus, monachi vigilavit in actus, adeo ut poſtea cuſtos ordinis in eodem monaſterio præ ſanctitate vitæ & religionis cuſtodia poneretur. O Martinum nulli ferè ſanctorum meritis inferiorem, nulli ſecundùm potentiam, nulli viſceribus caritatis minorem, qui mirabiliter dæmoniacum curavit, & ejus ſanitatem clerico ſuo miſericorditer veræ ſalutis cauſam eſſe donavit. Martinum igitur inergumeni laudat medela. Martinum magnificat plebis admiratio & devotio. Martinum verò glorificat clerici ad Dominum converſio perfecta. Et ubique tanto mirabilior Martinus habetur quanto poſcentium fides ad Dominum ad ipſumque devotio promeretur.

IV. Per idem tempus Sanubertus quidam diu-

ſino languore contractus, cui nulla remedia valebant proficere, cùm ad tumulum beati Martini in lecto fuiſſet allatus, primùm circa genua, in quibus graviorem patiebatur dolorem, ſudore cœpit non parvo madeſcere; deinde tepefactis venis, reparatiſque nervis, redivivos pedes extendit. Nec multò poſt cernente populo ſurrexit incolumis, pedibuſque ſuis ad propria remeavit, qui manibus allatus fuerat alienis.

V. Item quædam mulier nomine Roſcelina, quam malignus ſpiritus per quinquennium poſſederat, & ab omni membrorum privatam obſequio, ab introitu quoque Eccleſiæ diù prohibuerat, poſtquam baſilicam ſancti antiſtitis introivit, continuò liberata à dæmonio, totius corporis alacritatem non ſine admiratione multorum ſub momento recepit. Cui deinde domum revertenti ut candelam præpararet, quam cum aliis fidelibus veniens offerret, ſed unde emeret omnino non haberet, quidam monachus angelica canitie decoratus in foribus Eccleſiæ obviavit, danſque illi puriſſimi candoris nummum, ſubitò non comparuit. Accepto mulier nummo, & nummulariis oſtenſo, tres obolos mutuò ſumpſit, quibus candelam comparatam rediens ad ſancti tumbam obtulit. Hæc res omnibus civibus Turonenſis civitatis eadem femina referente innotuit.

VI. Sub ipſo tempore alia femina nomine Agnes de oppido Faiæ manuum pedumque officio per biennium deſtituta, ut ad ſepulchrum beati antiſtitis poſt longos labores potuit accedere, tam fuit illi citò ſoſpitatem recipere quàm poſtulaſſe.

VII. Cùm itaque pro tantis & tam manifeſtis miraculis clerici ſigna pulſarent, & hymnum *Te Deum laudamus* jocundis vocibus decantarent, quidam clericus de Eccleſia beati Petri puellaris

in pede cancri ulcere percuſſus, audita cantantium voce, niſu quo potuit, comitum ſuſtentatus auxilio, miracula quæ ibi fiebant viſurus, baſilicam beati Martini introivit, ſtatimque, quod mirabile dictu, ſanitatem, quam non petebat, eadem hora adipiſci promeruit.

VIII. Sed & puella nomine Oſanna, quæ præ diuturno ambarum tumore manuum operandi uſum amiſerat, ſuffragio ſancti viri fide devota invocato, per immutationem dexteræ excelſi priſtinæ reſtituta eſt ſoſpitati.

IX. Eodem nihilominus die quidam puer, nomine Gaufridus, contractis genibus per triennium infelicia membra baculo ſuſtentaverat: qui virtute beati Martini renovatus, baculo quo pro pede uti ſolebat in baſilica ſancti confeſſoris ad memoriam poſterorum depoſito, & à trabe ſuſpenſo, gratulabundus & incolumis populo ſpectante ad ſua repedavit.

X. Item aliud huic ſimile non eſt ſilendum miraculum. Nam quædam mulier nomine Maria, cui vir ſuus, ſuadente diabolo, nervos tibiarum ferro abſciderat, amiſſo gradiendi uſu per triennium domi elanguerat. Quæ, audita tot ſignorum potentia, ſe ſuſtentans baculo, niſu quo potuit ad tumulum ſancti viri accedere non diſtulit, juxta quem orationi cum lacrymis diutiùs incubuit. Mira deinceps res ſequuta eſt. Oratione namque completa, multis videntibus, rejunctis nervis genibuſque reparatis, ſubitò mulier ſe erexit. Moxque concito gradu domum venit, & eadem hora rediens, cortinam, quam domi habebat, lætabunda attulit, allatam ad memoriam ſancti viri cum gaudio & devotione obtulit.

Præterea Hedigunnis quidam ſagenarius, cui ambæ manus curvatæ ſimul & tumefactæ longo

tempore uſum piſcandi negaverant, mox ut tumbam ſancti antiſtitis firma fide tetigit, in conſpectu populi circumſtantis, utriuſque palmæ ſedato tumore, & expulſo dolore, ſanitatem quam puro corde popoſcerat impetravit, redivivaque dextera, tota plebe in laudibus Dei acclamante & præ gaudio flente, liberè ſe ſignavit.

XII. Nec minus his glorioſum addendum credo miraculum. Tot itaque & tantorum circumquaque diſcurrente præconio ſignorum, inter cæteros debiles ad memoriam ſancti antiſtitis undique confluentes, affuit & quædam calamitoſa puella nomine Theophenia, damno aridi imò præmortui corporis nota multis. Illam quippe inſanabilis morbus qui à medicis fiſtula dicitur, conſumptis omnino carnibus & ſcabie per multa foramina jugiter diffluente, exanguem & macilentam reddiderat. Hæc igitur omni prorſus ſpe recuperandæ aliquando ſanitatis fraudata meritis beati Martini integritatem omnium membrorum peſte fugata ſub momento recepit.

XIII. Sub ipſo tempore quædam adoleſcentula nomine Petronilla tantæ debilitatis vinciebatur incommodo ut plantæ pedum ad poplites reflexæ ſuo fruſtrarentur officio. Hæc itaque duobus lignis, quibus pro pedibus utebatur, membra vectitans paralytica ad mauſoleum beati Martini firma fide acceſſit: quod devotè amplectens, & cum lacrymis deoſculans, invocato ſancti confeſſoris nomine, optatam diù & integram eadem hora meruit adipiſci ſanitatem.

XIV. Nec minùs & matrona quædam Galliciana nomine, non humili orta progenie, nota quidem multis, pro honeſta converſatione amabilis, ſed diuturna totius corporis infirmitate confecta, proximam morti calamitoſam deducebat vitam. Si-

quidem ſopitis faucibus, obſtrictiſque gutturis meatibus, uſum pariter & appetitum comedendi penitùs amiſerat. Hæc tandem ſalubri potita conſilio, vecta equo, & clientum ducta obſequio, tumulo ſancti Martini proſternitur. Nec multò pòſt oratione fuſa, beati Martini meritis toto renovato corpore, gratias agens, à pavimento erigitur; gaudenſque & incolumis poſt aliquantos dies ad propria revertitur.

XV. Eodem quoque die puella nomine Prima debilitate contractorum genuum & arentis dexteræ infortunio triſtis, per decem annos & octo infelicem duxerat vitam. Hanc denique Chriſtus reſtauratis greſſibus, reformataque dextera, ob merita ſervi declaranda ad gloriam & laudem nominis ſui incolumem & lætabundam remiſit ad ſua.

XVI. Per idem tempus erat & Alexandra mulier diſcrimine aridi pedis nota multis, quæ à compage viventis corporis pedem emortuum, non ad opus, ſed ad onus, per triennium miſera circumferebat, quo potiùs ferri debuerat. Hæc igitur fide roborata ad ſepulchrum glorioſi confeſſoris, ubi multi ægri quotidie ſanantur, accedens, pavimento cum lacrymis & precibus proſternitur. Nec mora; ſpectante populo (Dies enim dominica erat) integram à Domino obtinuit ſanitatem, & altera die gratulabunda ad ſua receſſit.

XVII. Eodem quoque die aliam mulierem paralyticam longo omnium membrorum officio deſtitutam, cùm ad tumulum ſancti viri in grabato à fidelibus delata fuiſſet, Chriſtus per viri ſancti merita, expulſa omni ægritudine, diem comparare dignatus eſt.

XVIII. Nec minùs eodem die quædam pulchra facie puella, ſed nomen neſcimus, glorioſi beati Martini meritis ad laudem Chriſti ab eadem in-

commoditate, multis aſtantibus & præ gaudio flentibus, liberata eſt.

XIX. Circa idem tempus virguncula quædam Guiburgis nomine ab ipſis uberibus matris oculorum luce privata, auditis ſancti confeſſoris virtutibus, ut ad ipſius tumbam duceretur fideliter flagitabat. Quò cùm adducta fuiſſet, omni cæcitate diſcuſſa, lumen diù optatum ſine mora recepit, gaudenſque & gratias agens, ſequenti die ad ſua repedavit.

XX. Orientium quoque quendam puerum paralytico morbo diutiùs detentum, cùm beati viri mauſoleum puro corde & fide non ficta tetigiſſet, Chriſtus ad merita ſui famuli magis magiſque declaranda, expulſo omni languore, integrè reſtituit ſanitati; & eodem die rediit, qui maternis fuerat deportatus officiis.

XXI. Sub eodem tempore Gonerannus Burelli, (hoc erat nomen infirmo) per beatum Martinum virtutis divinæ ſumpſit remedium. Qui cùm per ſeptennium fracti & arefacti brachii officio fruſtraretur, cum aliis fidelibus ad vigilias ſancti confeſſoris Martini pernoctaturus, fide plenus advenit. Dumque ingenti fletu & gemitu oraret ut ſibi Chriſtus placaretur & priſtinam redderet ſanitatem, repentè comperit ſuum divinitus extendi brachium, quod longo antè tempore fuerat curvum; de quo eadem hora ſanato cruor uberrimè fluens glorioſum aſtanti populo & inſolitum præbuit ſpectaculum. Quantas tunc laudes multitudo fidelium Domino decantaverit, quantis confeſſorem præconiis extulerit, lectori relinquimus æſtimandum.

XXII. Unum inter cætera eſt apud nos factum non majus quàm prædixi, ſed tam clarum atque illuſtre miraculum ut nullum arbitrer in toto pago

Turonenſi qui hoc & non viderit, & audiendo non didicerit, nullum qui oblivíſci aliqua ratione potuerit vel debuerit. Quidam enim ſenex rusticanus nomine Herbetus de vico qui dicitur Noviacus, cùm die medio æſtatis tempore purgaret triticum in area, invaſus à dæmone, ſpumans & evomens, æſtuans & fremens, poſt triduum amiſit linguæ officium. Cùmque nullum omnino per ſex dies per ſe ſumeret cibum, ad beati Martini tumulum à ſuis deductus; quo tacto, tria ibi ſimul miracula ſub momento Chriſtus operatur, dum nequam ſpiritus effugatur, linguæ nexus enodatur, homo ab omni languore liberatur. Demum cùm pro gratiarum actione ad capſam ſancti confeſſoris duceretur, rogabat circumſtantes tam laicos quàm Preſbyteros ne hoſtem ſuum, utique dæmonem, poſt ſe venire permitterent. Hoc igitur ſignum, quod breviter juxta veri fidem perſtrinximus, toti civitati Turonicæ, ipſo narrante, innotuit.

XXIII. In feſtivitate itaque protomartyris Stephani, quæ æſtivo tempore celebratur, cum nocturnam ſynaxim clerici decantarent, quidam paralyticus de vico qui dicitur Puteolus, per multos annos omni membrorum officio deſtitutus, ad tumbam ſancti cum aliis quampluribus excubans, diù optatæ redditus eſt ſanitati. Quem Alermus de Carenciaco vir nobilis dominus ejus, multique alii cum illo utriuſque ſexus & diverſæ ætatis, quantas ibi præ gaudio lacrymas fuderint, quantas tibi, bone Jeſu, gratias egerint, non eſt noſtræ facultatis edicere.

XXIV. Petrum quoque quendam puerum notis honeſtiſque parentibus in confinio civitatis Aurelianenſis procreatum, quem morbus, non natura, per biennium curvaverat, nec oculos ad cœlum levare permittebat, vidimus eodem erec-

to toto corpore alacriter deambulare, virtutemque ſancti confeſſoris populis undique advenientibus, oſtenſa incolumitate, manifeſtare.

XXV. Nec minùs & alius puer ab urbe Cenomannica delatus, quem Ingelgerius Comes Andegavorum diligenter nutriri fecerat, & in filium adoptaverat, ut ſancti mauſoleum attigit, ab eadem incommoditate ſanus factus eſt.

XXVI. Per idem tempus alius puer nomine Guffierius diutina membrorum debilitate contractus, cùm à matre ſua per jumentum ad memoriam ſancti adduceretur, longè adhuc poſitus, id eſt, quarto ab hac urbe miliario, ſenſit ſibi dari divinæ virtutis remedium. Qui ſtatim deſcendens de animali cui inſidebat, ad locum confeſſoris concito greſſu ſaniſſimus advenit, vetuſtamque infirmitatem, quam perpeſſus fuerat, novamque incolumitatem, quam ſibi Chriſtus per beati Martini merita præbuerat, fidelibus in communi audientia expoſuit.

XXVII. Mulierem quoque de Barbivio, cui nomen erat Ermengardis, cùm ad memoriam viri Dei accedere feſtinaret, in ipſo itinere adhuc longè poſitam viſitavit oriens ex alto. Egreſſa ſiquidem de domo ſua, ſicut ipſa narrante didicimus, ut ad vigilias ſancti accureret, oculorum lumen, quod longo tempore perdiderat, ſtupentibus qui comitabantur eam, in via recepit, ducemque ſui ulteriùs non requirens, ad locum quem optaverat pervenit; ubi oratione fuſa, dataque ſolemniter oblatione, cum gratiarum actione ſequenti die lætabunda & incolumis ad ſua remeavit.

XXVIII. Circa idem tempus duæ infeliciſſimæ mulieres, quarum nomina memoriam meam præterierunt, moleſtia fiſtulæ diù laboraverant, quæ per ſeptimanæ circulum totam ſuis baſilicam re-

plentes clamoribus, viſcera noſtra calamitoſis planctibus turbaverant. Denique pater miſericordiæ earum miſeriæ & noſtræ, præſtita illis pariter ſanitate, finem impoſuit.

XXIX. Sub ipſo tempore alia puella toti noſtræ civitati præ diuturna cæcitate cognita, ad tumbam ſervi Dei cum lacrymis & precibus pernoctans per aliquos dies, depulſis veteribus tenebris, peregrinum lumen ſub momento recepit.

XXX. Hoc non prætermittendum æſtimo quod venerabilium perſonarum relatione me didiciſſe gaudeo. Theophania Chriſti famula Abbatiſſa monaſterii beatæ Mariæ perpetuæ virginis, quod Belluſmons dicitur, religioſis muneribus ſanctum Dei honorare cupiebat. Cùm itaque cereos quos ut offerret ei præpararet, eccleſiaſticis, ut aſſolet, occupata negotiis deferre tardaret, cuidam ejuſdem famulo nomine Boſogono boni teſtimonii viro beatus Martinus per viſum noctu apparuit; quem benignè alloquens, blandaque manu caput ejus demulcens; Eia, inquit, frater, ſurge, & ad dominam tuam proficiſcere, diceſque ex mea parte quatenus munuſcula quæ mihi ſe daturam devoverat ulterius reddere non differat. Quo dicto, cùm Boſogonus evigilaret, & quid domina ſua ſancto confeſſori promiſerat penitùs ignoraret, ad eam velociter currit, & quid ſibi ſanctus dixerat revelavit. Sanctimonialis verò femina cùm narrantis verba audiſſet, promiſſionis ſuæ ſtatim reminiſcens, ſeque de negligentia ſua redarguens, ut tandem vota compleret, cum feſtinatione venit, cereoſque quos jampridem confeſſori ſpoponderat ſolemniter ei & devotè reddidit.

XXXI. Herveus quidam juvenis de territorio Pictavenſi, cùm circiter decem per annos aridum brachium ſpe obtinendæ ſanitatis per plurima

ſanctorum loca deferens, nullum adhuc laboris ſui fructum percepiſſet, in vigilia ſancti Laurentii, quæ dies dominica habebatur, cum aliis fidelibus pia mente & fide devota ad ſepulchrum benigniſſimi patris acceſſit. Quod cùm factum fuiſſet, meritis ſancti confeſſoris ſoſpitatem diù deſideratam, omni populo in laudes Chriſti acclamante, eadem hora recepit.

XXXII. Quodam nihilominus die duo juvenes ſurdi pariter & muti, quorum alter Draco vocatus, de vico quem Launacum vocant, alter verò dictus ..... de vico quem nominant Cameliacum, mauſoleum piiſſimi confeſſoris pulchra fide certatim deoſculantes, officium linguæ ſimul & aurium, quem natura eis denegaverat, meritis ſancti viri una eademque hora percipere meruerunt.

XXXIII. Item ipſo die quædam mulier Hildegardus nomine de vico qui dicitur Novus burgus eodem quo & præfati juvenes infortunio damnata parem cum eis gratiam à Chriſto adepta eſt.

XXXIV. Poſtea in ſolemnitate beati Laurentii, cùm Andreas puer de Oratorio ſeptennium tranſfigens in nubilo cœcitatis, tractus à matre ad locum confeſſoris perveniſſet, ſtatim in conſpectu populi circumſtantis, tenebris inter ulnas ſuæ genitricis ignotum diem ſubitò videre promeruit.

XXXV. Sub ipſo die quædam mulier nomine Aiga, de caſtro quod Cormanacum vocatur, contractorum artuum debilitate per quinquennium mœſta, piiſſimi patris meritis priſtinæ reſtituta eſt ſanitati.

XXXVI. Puellam quoque de Aſaiaco, Hildegardis nomine, eodem die Chriſtus ab eadem calamitate ad honorem ſervi ſui liberare dignatus eſt.

XXXVII. Item ipſo die puer quidam Fulco no-

mine, de vico ſancti Clementis, longo tempore debilitatum pedem baculo circumferens, mox ut tumbam ſancti tetigit, omni dolore caruit; & cum eo alius qui manus officium amiſerat ſoſpitati redditus abſceſſit.

XXXVIII. Poſt hoc puer quidam de Semblenciaco Joannes nomine, qui annuo morbo fiſtulæ in brachio adeo confectus erat ut conſumptis putredine carnibus etiam corroſa vermibus oſſa ab intus deciderent, ad tumbam ſancti antiſtitis aliquantis diebus excubans, & Dominum Jeſum ut ſui miſereretur aliquantis gemitibus exorans, effugata peſte mortifera, priſtinaque ſanitate meritis beati Martini integrè recepta, populo magna, nobis majora, ſed ſuis maxima præbuit gaudia.

XXXIX. In hoc etiam fuerunt admiranda & ubique præconanda ſancti confeſſoris merita quòd non minùs abſentes ægros & longè poſitos quàm præſentes, id eſt, tumulo ſuo aſſiſtentes, ſi firmam ſpem & fidem habuerunt, per Chriſti gratiam curare conſuevit. Ad hoc præſens non unus aut duo, ſed plures deducantur in medium. Garinus puer de Faia vertigine capitis totiuſque corporis moleſtia vexabatur. Nec minùs per idem tempus puella Ermengardis nomine, de vico quem Bucſeias nominant, maledicto iratæ matris, immò potiùs inſcrutabili Dei judicio, contractarum manuum injuriam patiebatur. Hi itaque cùm pro ipſis parentes & propinqui ſui fide pleni votum facerent, & eos ad locum ſancti adducerent, adhuc longè in via poſiti, diù deſideratam incolumitatem à Chriſto per beatum Martinum ſe percepiſſe gratulati ſunt.

XL. Sub ipſo tempore erat apud Salmurum caſtrum mulier opulenta & multis nota, ſed no-

men ejus memoriam meam fugit, quæ contractarum palmarum infortunium incurrerat. Hæc etiam audita fama ſignorum quæ per famulum ſuum Chriſtus operabatur, cùm quadam nocte ſe in lecto recepiſſet, ut ſequenti die vita comite ad vigilias ſancti confeſſoris cum oblatione digna properaret, obdormivit; ſtatimque evigilans, tanta facilitate manus renovatas aperuit ac ſi in eis nullam priùs ægritudinem paſſa fuiſſet. Deinde facto mane, ut votis ſatisfaceret, locum ſancti adiit; ubi fuſa cum lacrymis oratione, exhibitaque ſolemniter oblatione, læta & incolumis ad ſua receſſit.

XLI. Erat nihilominùs Oſanna in confinio Caynonis caſtri, quæ diuturna totius corporis incommoditate laborabat. Sed & ipſa tantarum virtutum audita potentia, cùm ad memoriam ſancti gratia recuperandæ incolumitatis pedibus ſuis ire nequiret, vehiculum ſibi præparari fecit; quod cùm aſcendere voluiſſet, eadem hora divinæ virtutis ſenſit ſibi adeſſe remedium. Denique relicto vehiculo, greſſu concito ad ſepulchrum beati Martini lætabunda cum oblationibus venire non diſtulit, ſanitatemque meritis ſancti antiſtitis ſibi divinitùs præſtitam populo circumſtanti ex ordine retulit.

XLII. Gaufridus quoque puer de vico qui dicitur Blarenciacus ab eadem calamitate eodem tempore interventu ſancti confeſſoris ſub momento liberatus eſt.

XLIII. Per idem tempus femina quædam de Montaureo caſtro nomine Ermengardis fracti & aridi lacerti infortunio per quinquennium damnata beati materiam miraculi præbuit. Cunctis ſiquidem unius menſis noctibus ad ejus mauſoleum cum multo fletu & gemitu contenta vigilans, tan-

dem divinitus viſitata eſt. Brachium enim illius, oſſe reintegrato, venis repletis, nervis renovatis, finito menſe revixit, ſuoque corpori non ſegniùs quàm alterum ad uſus neceſſarios poſtea miniſtravit.

XLIV. Nec minùs eodem tempore puer quidam de vico cui nomen eſt Senterius eodem detentus incommodo ſimilem gratiam divinitus adeptus eſt.

XLV. Sed puella nomine Menoldis de vico, quem Montricardum nominant, dum quadam nocte æſtivo tempore cum meſſoribus in area quieſceret, repentè conſpexit teterrimos ſpiritus, in ſpecie militum armatorum ſuper ſe diſcurrere & ſe vehementer opprimere. Quia horrenda viſione exterrita & penè amens effecta, eadem hora uſum loquendi amiſit. Cùm verò poſt trium ſeptimanarum circulum ad tumulum ſancti à ſuis deducta fuiſſet, mox in laudes Chriſti & famuli ſui Martini os aperuit, quod ſibi dæmonum terribilis effigies divina permiſſione concluſerat. Hoc etenim putavimus factum ut opera Dei per beatum Martinum in ea manifeſtarentur.

XLVI. Duas quoque puellas, quarum Legardis de vico cui nomen Eſpeniacus, altera verò de caſtro quod Vilencaſtri nuncupant, ille qui bene omnia fecit, una eademque die ſurdas pariter & mutas ad honorem famuli ſui fecit audire & loqui. Proinde quantas ibi populus de diverſis regionibus ad memoriam ſancti confeſſoris aggregatus creatori laudem perſolvit, nullus narrando explicare poterit mortalium.

XLVII. Item ipſo die puerum quendam Guillermum nuncupatum, de caſtro quod Prulliacum vocant, cui totum tergum gibbus deformis in ſpina ſuccreſcens opprimebat, Dominus miſericor-

diter viſitare dignatus eſt. Cùm enim ab utero matris eſſet totus curvus, ſublato gibbo venuſtatem formæ quam ſibi natura negaverat, per beatum Martinum innovatus & erectus, flente præ gaudio plebe & gratias agente, ſub momento recepit.

XLVIII. Item ſequenti die puella nomine Joanna de vico qui Crevanturius dicitur, debilitate contracti corporis biennio damnata, palmarum & genuum officium coacta verterat in uſum pedum. Mox verò ut Eccleſiam beati Martini puro corde & mente non ficta ingreſſa eſt, in medio turbæ circumſtantis repentè ſanitatis diù optatæ munere per beatum Martinum lætificata eſt.

XLIX. Item ipſo die quidam puer nomine Bernardus de caſtro Monteſauro decennio vexatus parem divini muneris gratiam ſe recepiſſe gratulatus eſt.

L. Nec hoc prætermittendum exiſtimo quod multis fidelibus notum eſſe non dubito. Quidam infantulus infirmata veſica calculoſus erat effectus. Hic à matre ſua ſpe obtinendæ ſanitatis ad ſancti viri ſepulchrum delatus eſt. Cùmque totam noctem illam nimiis arctatus doloribus duxiſſet inſomnem, ſolius mortis adventum præſtolabatur. Denique facto mane imminet ei conatus ejiciendæ urinæ. Quod mater ut comperit, ſtatim manum virgulæ parvuli ſui ſubpoſuit, ejectumque inſtar fabæ calculum ſequente urina ſuſpiciens, planctum in gaudium, lacrymas in laudes vertit, & eadem hora cum rediviva ſobole ad propria remeavit.

LI. Interpoſitis autem paucis diebus puella quædam Vinargandis nomine, de oppido quodam in pago Bituricenſi ſito quod Paludellum vocatur, ab ipſis cunabulis oculorum luce fraudata,

poſtquam ſancti confeſſoris tumulum oſculari meruit, depulſis veteribus tenebris, coram omnibus qui ibi aderant, favente Deo, clariſſimum ſub momento viſum recepit.

LII. Deinde procedente tempore duo pueri, quorum unus ex oppido Caſtellione nuncupato, nomine Petrus, alter verò de viculo cui nomen eſt Luciacus territorio Bituricenſi, Guillermus & ipſe nuncupatus, ambo immundorum ſpirituum infeſtatione horribiliter vexati, dentibus vehementer ſtridebant, ſemetipſos & omnes ſibi propinquantes morſibus dilacerabant. Quamobrem funibus aſtricti, ſenſu funditus perdito, ad locum ubi ſancti viri corpus honoratur non ſine magno labore adducti ſunt; qui per aliquot dies ibidem commorati, Domino miſerante & beato Martino intercedente, à malignorum ſpirituum rabie liberati, ſenſu reddito, incolumes ad propria ſunt reverſi.

LIII. Circa idem tempus duo fabri, quorum alter de caſtello Buſenciaci, Robertus nuncupatus, alter de Argeio, Gaufridius vocatus, brachiis longo tempore arefactis, manibus contractis, diuturnæ otioſitati, non voluntariæ . . . . ſed vacabant. Iſti igitur cum precibus & votis ad tumulum hominis Dei aliquantis noctibus vigilatis, optatæ per biennium ſanitati una eademque hora pariter ſunt reſtituti.

LIV. Nec hoc ſilendum puto quod in conſpectu multorum factum ſcio. Filia cujuſdam mulieris in Turonica civitate febrium igne ſuccenſa vexabatur, & ita æſtuantis corporis accenſio puellulæ medullas corpuſque conſumpſerat ut in ea ſpes vitæ nulla remaneret, ſed deſperatione conclamata ſequeretur. Quid plura? Medicorum remedia ſubtrahuntur, ſolus luctus matri reſervatur.

Quæ

Quæ ad beatum virum totam ſpem convertens tollit corpus jam ferè, ut diximus, exanime. Cùmque à multis admoneretur ut cadaveri extincto ſepulturam præpararet, fide plena ſobolis ſuæ deferens membra præmortua ad tumulum viri Dei flens & ejulans accurrit; ubi exhibita oratione ſimul & oblatione, protinus puella, omni dolore effugato, totius incolumitatem corporis beato mediante Martino ſe recepiſſe in momento gaviſa eſt.

LV. Item huic ſimile non debeo reticere miraculum. Ipſo die alia mulier apud Pontem Cari lugebat parvulum jam imminente mortis periculo deſperatum. Cùmque & infans ſolam necem operiret & mater de ſepultura ipſius jam cogitaret, admonetur à fidelibus quatinùs infantulum devovens ad memoriam ſancti viri afferret. Quod cùm feciſſet, puerulus ſanitatem recepit, & mater cum ſobole lætabunda ad ſua repedavit.

LVI. Multa quidem miracula prætermittimus quæ vidimus & audivimus, ne lectori faſtidium facere videamur. Quod autem ſcribimus coram Deo teſtificamur, quòd ad ſancti hujus de quo loquimur venerabilem memoriam, qua ſæpe imbecillium ſanantur infirmitates plurimorum. Cœcis quippe reſtituitur viſus, illiſque ipſe mundus aut datur novus, aut redditur perditus. Ocioſis ſurdorum auribus fugata inſenſualitate tribuitur proprio ſenſu uti. Manus pedeſve morbo debilitati optato reſtituuntur officio. Reparantur paralytici, renovantur aridi, à dæmonibus liberantur inergumeni. Sed quid moramur in ſingulis? Enumeret ſanitates cui vacat enumerare infirmitates. Ut omnia compendioſè claudamus; quiſquis plenus fide ad ejus tumulum incommoditate qualibet acceſſit affectus, opem

poſtquam ſancti confeſſoris tumulum oſculari meruit, depulſis veteribus tenebris, coram omnibus qui ibi aderant, favente Deo, clariſſimum ſub momento viſum recepit.

LII. Deinde procedente tempore duo pueri, quorum unus ex oppido Caſtellione nuncupato, nomine Petrus, alter verò de viculo cui nomen eſt Luciacus territorio Bituricenſi, Guillermus & ipſe nuncupatus, ambo immundorum ſpirituum infeſtatione horribiliter vexati, dentibus vehementer ſtridebant, ſemetipſos & omnes ſibi propinquantes morſibus dilacerabant. Quamobrem funibus aſtricti, ſenſu funditus perdito, ad locum ubi ſancti viri corpus honoratur non ſine magno labore adducti ſunt; qui per aliquot dies ibidem commorati, Domino miſerante & beato Martino intercedente, à malignorum ſpirituum rabie liberati, ſenſu reddito, incolumes ad propria ſunt reverſi.

LIII. Circa idem tempus duo fabri, quorum alter de caſtello Buſenciaci, Robertus nuncupatus, alter de Argeio, Gaufridius vocatus, brachiis longo tempore arefactis, manibus contractis, diuturnæ otioſitati, non voluntariæ . . . . ſed vacabant. Iſti igitur cum precibus & votis ad tumulum hominis Dei aliquantis noctibus vigilatis, optatæ per biennium ſanitati una eademque hora pariter ſunt reſtituti.

LIV. Nec hoc ſilendum puto quod in conſpectu multorum factum ſcio. Filia cujuſdam mulieris in Turonica civitate febrium igne ſuccenſa vexabatur, & ita æſtuantis corporis accenſio puellulæ medullas corpuſque conſumpſerat ut in ea ſpes vitæ nulla remaneret, ſed deſperatione conclamata ſequeretur. Quid plura? Medicorum remedia ſubtrahuntur, ſolus luctus matri reſervatur.

Quæ

Quæ ad beatum virum totam ſpem convertens tollit corpus jam ferè, ut diximus, exanime. Cùmque à multis admoneretur ut cadaveri extincto ſepulturam præpararet, fide plena ſobolis ſuæ deferens membra præmortua ad tumulum viri Dei flens & ejulans accurrit; ubi exhibita oratione ſimul & oblatione, protinus puella, omni dolore effugato; totius incolumitatem corporis beatò mediante Martino ſe recepiſſe in momento gaviſa eſt.

LV. Item huic ſimile non debeo reticere miraculum. Ipſo die alia mulier apud Pontem Cari lugebat parvulum jam imminente mortis periculo deſperatum. Cùmque & infans ſolam necem operiret & mater de ſepultura ipſius jam cogitaret, admonetur à fidelibus quatinùs infantulum devovens ad memoriam ſancti viri afferret. Quod cùm feciſſet, puerulus ſanitatem recepit, & mater cum ſobole lætabunda ad ſua repedavit.

LVI. Multa quidem miracula prætermittimus quæ vidimus & audivimus, ne lectori faſtidium facere videamur. Quod autem ſcribimus coram Deo teſtificamur, quòd ad ſancti hujus de quo loquimur venerabilem memoriam, qua ſæpe imbecillium ſanantur infirmitates plurimorum. Cœcis quippe reſtituitur viſus, illiſque ipſe mundus aut datur novus, aut redditur perditus. Ocioſis ſurdorum auribus fugata inſenſualitate tribuitur proprio ſenſu uti. Manus pedeſve morbo debilitati optato reſtituuntur officio. Reparantur paralytici, renovantur aridi, à dæmonibus liberantur inergumeni. Sed quid moramur in ſingulis? Enumeret ſanitates cui vacat enumerare infirmitates. Ut omnia compendiosè claudamus; quiſquis plenus fide ad ejus tumulum incommoditate qualibet acceſſit affectus, opem

ſanitatis, quam dignè & fideliter expetiit, divinitus obtinuit. Sed & nunc ad miraculorum gratiam revertamur. Vodium nomen eſt prædii ubi jacebat ægrotus Hugo nominatus. Hic itaque multis diebus toto corpore debilitatus, ſæpiſſime à propinquis admonitus ut auxilium beati Martini puro corde imploraret ſeque ei tota devotione committeret: quorum ſuggeſtionibus ille jam morti proximus acquieſcens, mox ut beato viro firma fide ſeſe devovit, paulatim morbo recedete cœpit convaleſcens lecto relicto deambulare. Sequenti die aggrediens iter ut ad memoriam ſancti viri venire tentaret, tantam in ipſa via divinitus adeptus eſt valetudinem ac ſi nullam priùs paſſus fuiſſet ægritudinem.

LVII. Eſt operæ pretium de tribus hydropicis rem glorioſam memoriæ theſauro commendare. Iſti ſiquidem diverſis in locis poſiti, eodem incommoditatis genere detenti, cunctis hydropico morbo artubus tumefactis, recuperandæ aliquando ſanitatis ſpem amiſerant. Ex quibus primus erat de pago Cenomanenſi, ex oppido Malicorna nuncupato. Secundus de provincia Andegavenſi, ex vico quem Burgulium vocant. Tertius de territorio Pictanenſi, de burgo qui dicitur Eſtubiliacus. Tres igitur iſti pari loco ſalvatoris clementiam ut ſibi ſanitatem meritis beati Martini indulgeret jugiter flagitantes, diverſis provinciis, ſicut ſupra taxavimus, conſtituti, paris ſpiritualis medicinæ gratiam conſecuti ſunt.

LVIII. Eodem nihilominus die mulier quædam Maria nomine ab eadem qua & tres præfati viri incommoditate liberata eſt.

LIX. Circa idem tempus alia femina, Nia nomine, de caſtro Loca, muta, ſurda, & cœca, mediante ſancto, ſub uno momento viſum, auditum,

& linguæ officium divinitus recepit.

LX. Guillermus quoque parvulus puer ex oppido cui nomen eſt Montaureus oriundus, cùm jam prævaleſcente morbo morti eſſet deditus & vicinus, mater eum morientem filium meritis beati Martini tota devotione commiſit. Quod cùm feciſſet, qui necis faucibus jam tenebatur, ſtatim vitæ donatus eſt.

Præceptum de Sablolio de Eccleſia ſancti Macuti.

NOtum eſſe omnibus volumus quòd ego Rotbertus de Sablolio & uxor mea Haduiſa dedimus ſancto Martino Majoris monaſterii & monachis ejus Eccleſiam ſancti Macuti cum cæteris omnibus Eccleſiis ejuſdem caſtri pertinentibus ad prædictam Eccleſiam canonicalem, ita ut quando aliquis de Canonicis morietur aut monachus fiet, venient paulalim præbendæ eorum in poteſtatem monachorum donec ablatis illis quatuor Canonicis quatuor pro eis monachos Abbas Majoris monaſterii ibidem conſtituat. Dedimus quoque ſupradictis monachis unam mediaturam terræ cum pratis quæ ad illam pertinent & exampliationes boſci de Boeria, quæ erant meæ propriæ. Dedimus etiam illis terram ad burgum faciendum ſolutam & quietam ſine ullis conſuetudinibus præter has quas hic memoramus. In die mercati mei quamcunque rem vendiderit homo monachorum ſive in burgo illorum ſive in meo mercato, præter panem & vinum & carnem mortuam, dabit mihi inde teloneum. De pane autem vel de vino vel carne mortua, ſi vendiderit, ea domi ſuæ, nihil habebo. Si mercator curſorius fecerit venditionem An. 1067.

aut emptionem in burgo monachorum cum homine illorum, habebo ego teloneum de mercatore, illi verò de homine ſuo, niſi in die mercati. Sed ſi ille mercator fecerit mihi aliquam injuriam vel de ipſo teloneo vel de quacunque re, non tamen repetam eum in burgo eorum, nec faciam ei quicquam moleſtiæ dum in eo manebit. Similiter ſi homo monachorum fecerit qualecunque forisfactum cuilibet homini, faciet ille homo clamorem inde ad præpoſitum monachorum. Qui ſi noluerit inde rectum facere, veniet ille ad monachum, per quem ſi non potuerit rectum conſequi, referetur cauſa ad me. Quòd ſi nec ego potuero impetrare à monacho ut de homine ſuo rectum faciat, non tamen faciam ullam vim conſiſtenti in burgo monachorum aut in aliqua re illorum. Extra autem ſi invenero injurioſum, compellam eum ſtare ad juſticiam. Si verò aliquis homo qui non ſit mercator curſorius vendiderit aliquid aut emerit in burgo monachorum aliis diebus præter diem mercati, dabit illis teloneum, non mihi. Dedimus quoque ſupradictis monachis in Loſdunenſi Eccleſiam de Anglario & omnia quæ ego propria habebam pertinentia ad illam Eccleſiam. Et quod alius habet in ipſa Eccleſia, ſi aliquo modo vel dono vel precio potuerint adquirere, concedimus nos & filii noſtri. Dedimus etiam illis ſex arpennos vineæ ſitos in Loſdunenſi & decimum denarium & decimum porcum paſtuagii de Brionenſi. Et præter hæc paſtionem ad quingentos porcos in perpetuum. Hanc eleemoſinam fecimus ego & uxor mea pro animabus noſtris & pro anima Comitis Gauffredi & pro animabus parentum noſtrorum & filiorum noſtrorum ac filiarum & pro anima Gauffredi fratris Haduiſæ uxoris meæ & pro animabus fratrum meorum Hainrici & Guidonis. Et ut hæc eleemoſina

per quam perpetuam quærimus mercedem, ipſa quoque perpetua & inviolabilis permaneret, fecimus eam confirmari auctoritate Philippi Regis Francorum, dum eſſet ipſe Rex in obſidione caſtelli Calurmontis, & Balduini cognati ipſius Regis filii Balduini Comitis Flandriæ, & Comitis Gauffredi, de cujus caſamento erat, & uxoris ejus nomine Julittæ, & fratris ejus Fulconis. Teſtes de auctoramento Regis, Bartholomæus Archiepiſcopus Turonenſis, Guido Epiſcopus Ambrianenſis, Gauffridus Epiſcopus Pariſiacenſis, Adhericus Epiſcopus Aurelianenſis, Ivo Epiſcopus Sagienſis, Baldricus æquilibrator Regis, Jugenulphus magiſter pincerna, Radulfus Dapifer, Walerannus Camerarius, Fulco filius Gerviſi, & Gerviſus frater ejus, Rotbertus Gifardus. Petrus Cancellarius ſubſcripſit. Euſtachius firmavit capellanus. Gauffredus firmavit Capellanus.

Signum Philippi Regis. S. Balduini Comitis Flandriæ. Signum Gauffredi Comitis Andegavenſis.

Data VII. Iduum Auguſtarum anno VIII. Philippi glorioſiſſimi Regis. Actum apud Calvimontis caſtellum in Dei nomine feliciter. Euſtachius notarius ad vicem Balduini recognovit. & anno ab incarnatione Domini milleſimo LXVII. indictione V.

Præceptum de his quæ Hugo de Roceto dedit nobis apud Belliſſimum.

Noſſe debebitis, ſi quæſieritis, poſteri noſtri, Majoris ſcilicet habitatores monaſterii ſancti Martini, Hugonem de Roceto poſt annos plures ex quo donaverat nobis Eccleſiam ſancti Martini de Belliſſimo, cùm voluntatem poſtea inſumpſiſſet ut monachus apud nos fieret, totum ex *An. 1067.*

integro rurſum donaſſe nobis quicquid tunc ad illam Eccleſiam pertinens retinuerat ſibi. Fecit hoc apud eandem Eccleſiam anno ab incarnatione Domini MLXVII. præſidente nobis anno quarto Domno Abbate Bartholomæo, menſe Decembrio, octavo Icus ejuſdem menſis, præſentibus tunc ibidem atque vice omnium noſtrum ſuſcipientibus hanc donationem nonno Odone noſtro tunc Priore, nonnoque Beraldo Eccleſiæ ipſi rebuſque præpoſito, præſente quoque atque favente Domno Ivone Sagienſi Epiſcopo, de cujus erant ea omnia fevo, cum teſtibus pluribus aliis nominibus his, Warino Buſardo, Hugone de Colentiis, Willelmo fratre ejus &c. His peractis, die mox eadem, Herveus de Breviardo parens quidam Hugonis ejuſdem donationi ejus calumniator inſurgens, quia ſcilicet pactum jam olim cum ipſo haberet ut quilibet eorum prior obiret alteri ſua poſſeſſa dimitteret, ſatagentibus ſtatim ſupradictis fratribus noſtris Odone atque Beraldo, ipſe quoque die nihilominus eadem hoc modo ſuæ impoſuit finem calomniæ. Ad præſens quidem ſpoponderunt ei memorati fratres denariorum quatuor libras, ex quo autem Hugo monachus factus foret aut mortuus, quandiu poſtea viveret ipſe Herveus acciperet à nobis x. ſolidos quot annis, haberet etiam ſervitium Militum de rebus ipſis quas Hugo tunc donabat nobis fevatorum, nullus autem ſuus heres reclamaret iſta poſt ipſum, atque ita & calumniam illam ex integro guerpivit & donationem nobis Hugonis auctorizavit coram ipſo ſupradicto Ivone Epiſcopo coramque aliis teſtibus plurimis his nominibus aliquantis, Warino & Willelmo nepotibus Ivonis Epiſcopi &c.

S. Philippi Francorum Regis. S. Hugonis Comitis Mellandis. S. Hugonis de Puteolo. S.

Frederici de Curbeio. S. Galterii Conſtabularii. S. Guillelmi Præpoſiti Carnotenſis Eccleſiæ. S. Balduini Dapiferi. S. Gualeranni Camerarii. S. Guillelmi Comitis Nivernenſis, qui ipſo die filiam ſuam donavit Huberto Vicecomiti Cenomannorum.

Auctoramentum Ernaldi Epiſcopi Cenomannenſis de rebus quas habemus in ejus epiſcopatu, confirmatum ab Archiepiſcopo Turonenſi Rodulfo.

IN nomine Domini & ſalvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Ego Ernaldus Cenomannenſium Dei gratia Epiſcopus annuo ſancto Martino & monachis Majoris monaſterii omnia quæ in epiſcopatu meo videntur ipſi habere quæ ad me pertinent, id eſt locum ſancti Guingaloei, Vivonium, Vallem Guidonis, & locum ſancti Macuti de Sablolio, ſalva querela monachorum ſancti Petri, qui de iſtis rebus inferunt calumniam jam dictis monachis. Deinde poſtulaverunt à me prædicti fratres ut darem illis auctoramentum meum in omnibus quæ poterunt adquirere in epiſcopatu meo vel dono vel precio quæ ad me pertinent. Quorum petitioni non mihi fuit ingratum præbere aſſenſum, in illis videlicet rebus quæ per meum conſilium ab illis in dioceſi mea adquiſita fuerint. Fratres verò jam ſæpe dicti, ne tanquam ingratis hoc beneficium impendiſſe viderer, xx. libras denariorum pro hoc mihi rependerunt. Feci autem hujuſmodi auctoramentum in urbe Cenomannis in domo mea rogatu venerabilis Bartholomæi Abbatis prædicti monaſterii anno incarnationis Domini MLXVIII. præſentibus & audientibus iſtis, Guandelberto, Hugone Bicola, Odone, Hoello, Guicherio, Grentone, Lanberto. Poſtea recitatum eſt hoc

auctoramentum in capitulo Majoris monaſterii, præſente me & volente, coram Abbate B. & monachis ejuſdem loci, in præſentia Archiepiſcopi Turonenſis venerabilis Radulfi, qui tunc nudis pedibus venerat ad ſanctum Martinum, tempore quo ego & ille ſimul perreximus Romam. Et in eodem capitulo auctorizavimus ambo pariter ego & Archiepiſcopus & confirmavimus hoc auctoramentum manibus noſtris, ſignis ſubſequentibus, audientibus & videntibus de noſtris clericis, Gandelberto, Hugone Bicola, Odone, Hoello, Guicherio, Grentone laico. De clericis Archiepiſcopi Burchardo Cantore, Secbardo, Gaulterio Archipreſbytero, Radulfo Garrello, Anſcherio Capellano, Nicolao, Frederico Capicerio, Rotberto de Vindocino, Herveo nepote Gaulterii Archidiaconi. Stephano filio Viviani Drudi. De laicis, Ebrardo homine Archiepiſcopi, Ermenfredo, Guiſthone Camerario Archiepiſcopi, Petro de Rupibus, Alcherio de Rupibus. S. Ernaldi Epiſcopi. S. Radulfi indigni præſulis Turonenſis.

De Eccleſia de Vilerx Karoli Magni, vulgò, Villiers Charlemagne.

CUm juxta Danielis conſilium peccata, ſine quibus præſens vita duci nullatenus poteſt, elemoſynarum ſunt compendio redimenda &c. Cui denique conſilio ego Radulfus cognomine Chotardus, vir militaribus armis deditus, & multis per hæc delictorum nexibus irretitus, unà cum uxore mea Theoguiſa utiliter acquieſcentes, ſimulque peccatorum noſtrorum ſententiam formidantes, aliquid de rebus noſtris in theſauros cœleſtes per manus pauperum præmittere decre-

vimus, ut hoc ex divinæ remunerationis promiſſo centeni multiplicatione fœnoris in futuro recipiamus. Quod ut veriùs feret, illud egregium genus pauperum elegimus qui ut domini ſui veſtigia expeditùs ſequantur, ſpontaneam pro Chriſto paupertatem ſubeuntes, ſeſeque in monaſteriorum ſolitudine recludentes, tanto ſe ejus ſervitio liberiùs ſubdiderunt quanto pro ejus nominis amore non ſolùm ſua ſed & ſeipſos funditus contempſerunt. Univerſis igitur ſanctæ Eccleſiæ fidelibus notum eſſe volumus donaſſe nos & quietè conceſſiſſe Deo ejuſque ſanctiſſimo ac præcelſiſſimo confeſſori beato Martino & monachis Chriſto in ejus Majori monaſterio in perpetuum ſervientibus quicquid juris in Eccleſia illa habere videbamur quæ in ejuſdem beati Martini honore in Cenomannenſi pago in vico qui ex priſca veterum appellatione Vilerx Karoli Magni nominatur, & duobus ferè millibus à Caſtro Gunterii ſeparatur, antiquitus conſtructa eſt. Eſt autem quod in ipſa Eccleſia habere videbamur, quodque ex integro prædictis monachis firma & quieta largitione pró animarum noſtrarum ſalute donavimus, Eccleſiæ ejuſdem medietas cum omnibus ſibi pertinentibus & tota decima propria ſive communis quam in ipſius Eccleſiæ parrochia poſſidebamus, & noſtra illius terræ pars quæ inter nos & Hugonem de Forceio communis erat. Quadam igitur æſtivali feſtivitate beati Martini apud Majus monaſterium venientes donum hoc noſtrum in eorum capitulo confirmavimus, idque per quendam baculum ſuper altare dominicum obtulimus, videntibus ac concedentibus his qui nobiſcum advenerant, Gaufredo cognomine Botellario, Alberico Chotardo nepote meo, & Uberto Rufo uxoris meæ nepote. Quod quia prædictus Hugo & ejus mater Adeliſis calumniati ſunt, diſ-

cordia inter nos eſt oborta, ſed ad finem hunc tandem deducta. Dedimus namque Hugoni quatuor libras denariorum & prædictam terræ partem quam priùs monachis dederamus, ut ipſe eis & donum noſtrum concederet, & ſuam tam decimæ quàm Eccleſiæ medietatem quietè daret, matrique ſuæ & fratribus concedere faceret. Quod quidem ita factum eſt coram capitalibus ejuſdem rei dominis Guidone Lavalle & Garſilio de Buignone, ipſis concedentibus. Ubi dedit uxor mea Adeliſi matri Hugonis pallium ſuum & duas vaccas. Et ſic conceſſerunt jamdictis monachis totam Eccleſiam quam venerabilis Hildebertus Cenomannenſium Epiſcopus jampridem eis donaverat, & totam decimam conceſſerunt. Et accepto eorum beneficio cum quodam libro, donum inde cum eodem libro ſuper altare ipſius Eccleſiæ perfecerunt.

Charta Hildeberti Epiſcopi Cenomannenſis.

An. 1114. IN nomine ſanctæ & individuæ trinitatis patris & filii & ſpiritus ſancti. Ego Hildebertus Dei gratia Cenomannenſium Epiſcopus notum fieri volo omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus, utriuſque ordinis videlicet ac dignitatis, quoniam propter amorem & familiaritatem quibus Cenomannenſis & beati Martini Majoris monaſterii Eccleſia dilectionis vinculo ad invicem jungebatur, dedi & conceſſi ipſi beato Martino & fratribus ejus in Majori monaſterio Chriſto in perpetuum ſervientibus Eccleſiam quæ vulgò Vilerx Karoli magni ab ipſius loci incolis appellatur, cum omnibus ipſi Eccleſiæ pertinentibus, ſalvo jure Cenomannenſis Eccleſiæ, præſente & concedente Fulcherio Archidiacono cum aliis duobus Eccleſiæ noſtræ Cano-

picis, ſcilicet Gervaſio Paganello atque Pagano, Sed & omnia quæcunque jam eis principum largitio ſive fidelium devotio ibidem contulit ſeu etiam in craſtinum poterunt adipiſci, ut eis firma & illibata permaneant, per præſentem hujus noſtri privilegii paginam epiſcopali auctoritate ſtatuimus, &ne cujuſquam in futuro malè invida præſumptione violetur, proprii ſigilli munimine in perpetuum confirmamus. Actum anno ab incarnatione Domini MCXIIII. apud Majus monaſterium in clauſtro ante cameram W. venerabilis Abbatis, ipſo præſente cum Willelmo Priore quondam Redonenſi Archidiacono, Petro quoque Bajulo, & Gervaſio nepote meo, atque Rainaldo de Caſtro Gunterii tunc Majoris monaſterii notario.

Confirmatio Hildeberti Cenomannenſis Epiſcopi. de Eccleſia de Torciaco, vulgò Torcé.

EGo Hildebertus Cenomannorum Epiſcopus omnibus ſanctæ Eccleſiæ fidelibus tam futuris quàm præſentibus notum fieri volo quòd monachi Majoris monaſterii noſtram præſentiam adierunt petentes ut donum Eccleſiæ de Torciaco, quam quorundam fidelium devotio noſtris temporibus eorum loco contulerat, concederem & litterarum noſtrarum auctoritate firmarem. Quorum petitionem cum qua decuit benignitate ſuſcepi, eiſque ipſam Eccleſiam futuris temporibus poſſidendam conceſſi; & ut ipſe aſſenſus noſter atque conceſſio inviolabilis permaneret, præſentibus litteris & ſigilli pontificalis impreſſione eam roborari præcepi. Data Cenomannis civitate II. Kal. Octobris.

vorum calumnias hominum. Notificamus igitur ſucceſſoribus noſtris quòd quidam Preſbyter nomine Bernardus de Valle Guidonis volens de ſæculo converti & monachus fieri, hoc noſtrum Majus monaſterium expetiit, & ut reciperetur obtinuit. Qui quia multùm dives non erat, nec pecunias quas, ut eſt conſuetudinis, ſecum afferret habebat, cujuſdam Eccleſiæ haud longè à Valle Guidonis in villa quam antiquitus dicunt Avenarias ſitæ donavit tertiam partem jure perpetuo poſſidendam, ſicut videlicet vel ipſe plus minuſve decem annis tenuerat, vel Gauſcelinus quidam Preſbyter, de quo eam emerat. Quia verò qualiter eam uterque habuerint non erit infructuoſum ſcire, non ſit onerosum vel ſcribere vel audire. Fuit igitur quidam Miles Ivo nomine apud prædictam Vallem Guidonis degens, in cujus jus ab avis & atavis Eccleſia illa devenerat, vetuſtate confracta & ad ſolum penè reducta. Placuit autem ei, inſpirante Deo, eam quandoque reædificare & renovare & de ſuis facultatibus aliquantulum amplificare & honorare. Reædificavit igitur, ſicut propoſuerat, & renovavit, & dedicare in honorem beatæ Mariæ ſemper virginis fecit. Conſtituit etiam ut ſacerdos qui in ea deſerviret omnis decimæ & ſepulturæ tertiam partem perpetuò haberet. Altaris verò reditus omnes totius anni, ſive feſtivorum ſive privatorum dierum, exceptis ſeptem feſtis, natalis ſcilicet Domini, Paſchæ, & rogationum, necnon aſſumptionis ſanctæ Mariæ, nativitatis, ac purificationis, & omnium ſanctorum. Addidit etiam de facultatibus ſuis apud ſeptem fontanas bordagium Haimonis & bordagium rivuli Orgiaci. Inſuper & cujuſdam manſuræ terræ prope Vallem Guidonis ſitæ addidit ſervitium, quam ſupradictus Preſbyter Gauſcelinus de eo tenebat in

ſevum. Præterea dedit conſuetudines utriuſque bordagii & manſuræ terræ quas in eis habebat, paſtinarium videlicet boſci & herbæ, bannum ad quicquid voluerit faciendum vel conſtruendum, & ſi habuerit molendinum, eundi ad molendinum. Hæc omnia ſicut Ivo diviſerat Ganſcelinus Preſbyter de eo datis tribus libris denariorum emit, quæ poſtea Bernardo adhuc in clericali habitu degenti, mortuo jam Ivone, vendidit, voluntate & aſſenſu Guarini Ivonis filii & avunculorum ejus Hugonis, Hamelini, Fulconis, Odonis, Huberti. Quod & Guido de Valle annuit & filii ejus Johannes, Hamo, Guido, Gervaſius. Hæc rurſus Bernardus, cum monachus fieret, nobis dedit, eiſdem ſupradictis faventibus, & Guerino videlicet & avunculis ejus.

Præceptum de Eccleſia ſancti Martini de Belliſſimo.

QUod auditum ſæpe eſt, doctor ille gentium in fide & veritate, Dum tempus, inquit, habemus operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Ego quidem Hugo de Roceto filius Johannis ſub fidei titulo Chriſtianæ homo militiæ ſæcularis putavi mihi obtemperandum tam ſalutifero monitori, obediendum præceptori tam utili, bonum utique operando ad quoſdam fidei ſanctæ tota devotione domeſticos. Pateat igitur univerſorum notioni mortalium donaſſe me ſancto Martino, cujus excellentia nominis nulla eget adjectione cognominis, atque in ſuo Majori monaſterio Deo ſibique famulantibus monachis mei juris Eccleſiam quandam prope caſtrum quod Belliſſimum nuncupatur in honorem ipſius ſacratiſſimi Martini conſtructam. Hanc itaque ipſi beatiſſimo confeſſori ſuiſque ſuprà taxatis famulis integritate tota dono, cum terra ſcilicet omni quæ

ad altare pertinet ipſius, atque cum ſepultura, cum oblatione, cum decima, ea tantùm excepta parte decimæ, interim ſcilicet dum vivo, quæ prenditur ab ulteriore hoc eſt occidenti ripa fluvioli, ut dicitur, Sperantiæ. Unam præterea terræ manſuram, apud Rocetum videlicet ſitam, quæ ex nomine cujuſdam cultoris priſtini nuncupatur manſura Gunbaldi, cum pertinente ad ſe manſionatico ſuo in monte ſupra eandem in ipſo plexicio meo; pro qua tamen xx. ſolidos à monachis ſupradictis accipio. Dono & vineæ duos apud Rocetum arpennos ac prati duos. Homo quoque quidam meus nomine Reſtaldus vineam donat eiſdem ſitam ibidem, apud Rocetum ſcilicet, quartario minus ab arpenno. Sed & alii duo Beraldus Mintcorius atque Hugo homo Beraldi ipſius integrum arpennum. Quare ego quoque & auctorizo donationes & inſuper quas ex rebus eiſdem priùs recipiebam dono conſuetudines. quod & de terra altaris ſuperiùs memorata facio, omnes videlicet ex illa conſuetudines dono. Meo perinde auctorizamento confirmo ſi quid unquam meis donationibus ipſis addere de ſuo voluerint homines mei quod confirmationem mei expectat auctoramenti. Facit autem his omnibus dominus meus Ivo nomine Sagienſis Epiſcopus, Odo quoque Regis Francorum Henrici germanus, & Gauffredus Comes Andegavenſis, de quorum erant omnia fevo. At verò Domnus Epiſcopus prædictus, ut vir nobiliſſimus, & erga Dei famulos plurimùm liberalis, non tantùm donationibus noſtris aſſenſum præbuit ſuum, verùm & ipſe iſta pro ſuæ ſuique patris ac matris animæ redemptione donavit, terram ſcilicet Rainerii cementarii ſitam inter caſtrum Belliſſimum & ſupradictam Eccleſiam ſuper fluviolum quem maximum nominant, & in eodem fluviolo molendi

num quem ſolet vulgus vocitare Butinum. E ſuis quoque fidelibus unus nomine Gualterius cognomine Rufus terram ad caput ſæpedictæ Eccleſiæ ſitam, quanta eſt inter fluviolum nomine Flumitum & veterem viam. Sed & alter vocabulo Fulcodius de Crapone ibidem caput Craponem manſuram terræ quæ dicitur Aldefredi & arpennos duos deſertarum vinearum ac duos prati. Alter nihilominus Ingelbaldus nomine de Curtiello æquè apud Craponem arpennum unum vineæ peroptimum. Alius etiam vocabulo Fulcherius cognomento Digladiatus manſuram de monte Adæ cum univerſis conſuetudinibus & medietate pratorum ad manſuram eandem pertinentium. Poſt iſtos & alios Guarinus Johannis Preſbyteri filius terram exercendam quatuor bubus. Quorum omnium dona ſuo firmat auctoramento noſter ille dominus Pontifex venerantiſſimus Ivo, hoc idem faciens de donis omnium cæterarum, ſi quis deinceps ſuorum donare quicquam ſancto Martino voluerit atque monachis Majoris monaſterii quod ad confirmationem ſui ſpectet auctoramenti. Ut autem hæc omnia probatæ veritatis atteſtatione ſignata imperturbatum obtineant mundo perſeverante vigorem, tam ſæpedictus venerabilis ac reverentiſſimus præſul quàm ego & parens etiam quidam meus, qui & ipſe ad omnia favit, nomine Herveus de Brauvardo, iſtam munivimus cartam, ſinguli in ea ſacratiſſimæ crucis effigiato vexillo, quo adverſus omnem ſit perpetuò tuta calumniam, atque muniendam teſtificationibus ſuis ſtipulatoribus tradidi ſubter aſcriptis. S. Ivonis Epiſcopi Sagienſis, S. Hugonis de Roceto. S. Hervei. Odoni Archidiacono &c.

Teſtes de auctoramento Comitis Gauffredi Comes Eudo, Odo frater Henrici Regis, Hungerius drudus ejus, Haimericus juvenis de Faia, Hugo filius

filius Patricii. De auctoramento Odonis Comes Gaufredus, Bernardus de ſancto Aniano, Hungerius drudus Odonis.

Hildeberti de Lavarzino.

QUidam de Lavarzino caſtro vir in rebus agens Hildebertus nomine, unum filiorum ſuorum Deo apud Majus monaſterium monaſticæ diſciplinæ mancipandum obtulit & ad cœleſtem ſignandum militiam, ut tanto liberiùs pro parentum ſalute precaretur quanto nullis mundanarùm, quibus ipſi tenebantùr impliciti, curarum vinculis vinciretùr. Suſceptus eſt autem puer nomine Gauzfridus à Domno Abbate Alberto & cæteris fratribus propter Dei potiùs amorem & ipſius ſalutem & patris familiaritatem probatóſque in Dei timore mores quàm pro alicujus commodi temporalis emolumento. Dedit tamen præfatus vir ſancto Martino in conventu fratrum terram in varenna Vindocinenſi conſiſtentem unius carracæ proſciſſioni ſufficientem, duos de cenſu ſolidos in feſtivitate ſancti Martini æſtivali Salomoni de Lavarzino ſolventem. Quæ ut rata foret in perpetuum firmaque donatio, Salomon, de quo ipſe Hildebertus, & Comes Tetbaldus, de quo Salomon ipſam tenebant terram, gratanter annuerunt. Addidit & unum agripennum terræ arabilis ad Melchim de fevo ſuprà taxati Salomonis, ipſo identidem aſſentiente. Tribuit adhuc jamdictus Hildebertus Majoris monaſterii fratribus duodecim denarios cenſus de uno agripenno Archemberti conſanguinei ſui, ut ſicut ei cenſum iſtum idem Archembertus quotannis in ſolemnitate ſuprafata reddebat, eodem ſancti Martini monachis tenore ipſa eadem celebritate ſolvat. Hæc omnia uxor ejus Herſindis

O

nomine & filii, Hildebertus videlicet, Salomon, & Drogo libenter ſatis auctoraverunt. Et qui largitioni huic interfuerunt pro teſtimonio, ſi neceſſe fuerit, ſubnotati ſunt. Guarnerius Major, Frotgerius, Hildrinus, Giſlebertus, Rainaldus.

De auctoramento Guillelmi Goieti ſuper Eccleſia ſancti Guingaloci & omnibus quæ conceſſit nobis Gervaſius de Caſtro Ledi.

FUgax rerum geſtarum memoria litterarum vinculis eſt alliganda, quæ & præſentibus vel oblita in memoriam revocent, vel ignorata notificent, & futuris antiqua renovent & præterita repræſentent. Notum igitur ſit fratribus noſtris, Majoris ſcilicet monaſterii monachis, quòd emptionem illam quam fecimus à Gervaſio & fratribus ejus de ſancto Guingaloco calumniatus eſt nobis Guillelmus cognomento Goietus, eò quòd ſine aſſenſu & auctoritate ſua feceramus. Reclamabat enim jus in honore caſtelli Ledi per donum quod inde factum fuerat ſibi & patri ſuo à majoribus ſuis. Quod nos recognoſcentes venimus ad concordiam cum illo, & dimiſit totam illam calumniam, auctorizando nobis locum ſancti Guingaloei cum omnibus ſibi ſubjectis rebus & quicquid videtur dediſſe præfatus Gervaſius & fratres ejus ſancto Martino Majoris monaſterii dono aut pecunia in iſta die qua ab ipſo & fratribus ejus datus eſt locus ſancti Guingaloci ſancto Martino per manum Domni Bartholomæi tunc temporis Majoris monaſterii Abbatis. Eadem verò lege & eodem auctoramento quo dederunt hæc omnia ſancto Martino prædicti fratres auctorizavit ipſe Guillelmus. Præterea quicquid datum nobis erat in elemoſina, ad uſum videlicet monachorum qui habitant locum

ſancti Guingaloei & qui habitant locum Majoris monaſterii, in toto honore Ledi, quod pertinet ad alodium vel ad cenſum ſeu ademptionem, ſive ſit in vineis aut in pratis aut in molendinis aut in ſilvis aut in aquis aut in domibus aut in viridariis aut in hortis aut in terris cultis & incultis, totum ex integro, quicquid illud ſit, ſine fevo pro redemptione animæ ſuæ & parentum ſuorum ſimili modo nobis auctorizavit. Si quis verò de ſuo caſamento nobis vendere aut donare voluerit, ad notitiam ejus transferatur, & cum conſilio ejus fiat. Igitur hæc omnia nobis jure perpetuo poſſidenda ſolutè & quietè & pro arbitrio noſtro diſponenda abſque ulla deinceps calumnia vel ſua vel alicujus ſucceſſorum ſuorum ſupradictus Guillelmus conceſſit. Et pro hac cauſa accepit à nobis quinquaginta quinque libras denariorum Cenomannenſium. Facta eſt hujus rei firmatio vigilia nativitatis ſanctæ Mariæ ad fagilum Bernardi de Buſlodio, quod eſt inter vetus vicum & Braiolum.

Vide to. XI. Spicilegii Dacheriani pag. 296.

Auctoramentum Guillelmi Goieti & ſororis ejus & Fulcherii de ſancto Guingaloeo.

FUgax rerum geſtarum litterarum vinculis eſt alliganda, quæ & præſentibus vel oblita in memoriam revocent vel ignorata notificent, & futuris antiqua renovent & præterita repræſentent. Notum igitur ſit fratribus noſtris, Majoris ſcilicet monaſterii monachis, quòd emptionem illam quam fecimus à Gervaſio & fratribus ejus de ſancto Guingaloeo & de aliis rebus quas calumniatus eſt nobis Guillelmus cognomento Goietus, eò quòd ſine aſſenſu & auctoritate ſua feceramus, unde fe-

cimus concordiam cum illo, auctorizavit coram nobis ſoror ſua nomine Ildeburgis cum viro ſuo Fulcherio filio Nivelonis, eadem ſcilicet lege & eodem auctoramento quo prædictus Gervaſius & fratres ejus, audientibus & videntibus iſtis quorum nomina ſubſcripta ſunt, & pro hac cauſa acceperunt à nobis decem libras denariorum Carnotenſium. S. Guillelmi Goieti. S. Fulcherii filii Nivelonis. S. Ildeburgis uxoris ejus. S. Radulfi filii Vugerii. S. Guillelmi filii Martini de Monte mirabili. S. Ingelardi Seneſcalci. S. Hugonis filii Siuvini. S. Fulconi filii Wandelberti. S. Ilberti filii Aſcelini de Gorluas. S. Burchardi filii Siuvini de Walardo. S. Odonis Cratonis. S. Bernardi filii Clarenbaldi. S. Adraldi monachi. S. Herberti monachi, qui fuit de Corciaco.

Cyrographum inter nos & monachos ſancti Albini de ſancto Guingaloeo.

INter monachos ſancti Martini Majoris monaſterii & monachos ſancti Albini Andegavenſium præſulis nata eſt diſcordia pro Eccleſia ſancti Wingaloei de caſtro Ledi, quam monachi ſancti Albini de Comite Gauffredo filio Fulconis, qui illud caſtrum cum toto honore habebat dominicum, emerunt ac quietam in vita ſua tenuerunt. Poſtquam autem illius deceſſui ſucceſſerunt heredes pueri, ejuſque hereditas, quantum antea abierat, tantum poſtea rediit, ac ſicut profecerat defecit. Monachi quoque ſancti Albini calumnia & minis Archiepiſcopi Gervaſii fratriſque ejus Rotberti, qui illum honorem Comitem Gauffredum ſibi injuſtè abſtuliſſe clamabant, territi, tandemque coacti, certè inviti, guerpierunt Eccleſiam illorum poteſtati, ſpem tamen in Dei atque illorum, ut-

pote promiſſa exinde miſericordia, ponentes quandoque quomodocunque recuperandi. Dum hac itaque expectatione penderent, & à Gervaſio filio Rotberti ac nepote Archiepiſcopi Gervaſii, qui illorum jam defunctorum heres honorem illum à Comite Gauffrido juniore patri ſuo redditum diſponere ſed potiùs deponere videbatur, aditum recuperandi quærerent, & auxilium vicinarum abbatiarum Majoris monaſterii & aliarum ad recuperandam Eccleſiam implorarent, ſubintulerunt ſeſe in illam aliquantulum inconſultè monachi ſancti Martini pecunia maxima præſumentes emere, quod illi magna tentabant redimere. Qua pro re monachi ſancti Albini, cùm pro ſuo damno, tum pro illorum properata, ut ita dicam, caritate contriſtati, quaſi diſcordes illis extiterunt uſque dum inquiſita exinde concordia ſit ad extremum patrata, quòd iſti illis nummorum ſumma quam pro Eccleſia in principiò donaverunt, mille ſcilicet quingentos ſolidos, quindecim libris relaxatis, reſtauraverunt, & Eccleſiam in capitulo ſuo auctoraverunt; ſicque in pace redierunt qui nunquam inimici fuerunt. Hoc audierunt & judicium ſubinſerti teſtes ex familia ſancti Albini, Archembaldus Præpoſitus, Bernerius Cellararius, Gauffredus, Gauffridus Lunellus, Vaſlinus Infirmarius, Johannes Mariſcalcus, Rannulfus Hoſtelarius, Landricus Piſtor, Audulfus Vicarius, Johannes ſarterius, Euvrardus ſervus.

Notitia de Eccleſia de Ponte.

Litterarum memoriæ commendamus & præſenti ſcripto noſtris ſucceſſoribus indicamus qualiter Eccleſia de Ponte caſtro in epiſcopatu Nannetico ſito devenerit in dominium beati Martini Majoris monaſterii & noſtram, ejus videlicet monachorum Rodaldus quidam Miles litteratus, habens tamen uxorem nomine Oruxnem & filium tenerrimum necdum ablactatum nomine Ulricum, moriens & habitum noſtri ordinis à fratribus noſtris accipiens Eccleſiam ſupradictam cum omnibus ad eam pertinentibus beato Martino & nobis dedit, & Epiſcopum Nannetenſem Benedictum nomine ſucceſſorem Quiriaci Epiſcopi germani ſui, à quo Eccleſiam ipſam & preſbyteratum ejus tenebat, quem etiam uxori ſuæ & filio loco patris & patronum relinquebat, rogavit ut auctoritate ſua eamdem Eccleſiam nobis daret & concederet eamque nobis adquietare ſatageret. Sed & uxorem ſuam ſuperiùs memoratam rogavit ut tam ipſa quàm præfatus ejus filius, cùm ad ætatem veniret, eam concederent nobis. Factus ergo monachus noſter non diù vixit. Vocatus igitur ob hoc ad urbem Nanneticam Domnus Abbas noſter tunc temporis Bernardus anno dedicationis Majoris noſtri monaſterii ab Urbano Papa factæ, ſuæ autem ordinationis XIII. ſtatim poſt Paſcha illuc perrexit. Cujus adventu Epiſcopus verè gratia & nomine Benedictus agnito, depoſito faſtu nobilitatis humiliter acceſſit ad eum, & ibidem, id eſt in domo noſtra, inveſtivit eum de ſuperiùs memorata Eccleſia cum omnibus ad eam pertinentibus per Miſſalem quendam, ut præfatus Rodaldus eum multa prece ro-

gaverat. Quod viderunt & audierunt teſtes ſubnotati, Rodulfus Archidiaconus, Alanus filius Rivallonii, Herbertus Præpoſitus, Evanus claviculus, Haſcodius de ſancto Petro. Poſt paucos verò dies perrexit inde ad memoratum caſtrum Domnus Abbas rogatu præfati Epiſcopus ſuſcepturus Eccleſiam de qua idem Pontifex eum inveſtiverat apud Nannetum, ut dictum eſt, ſicut eum Rodaldus ſæpedictus rogaverat cùm eſſet proximus morti. Quem etiam idem Epiſcopus eſt è veſtigio ſubſecutus. Veniens itaque ad eandem Eccleſiam, convocata magna procerum multitudine, tradidit ipſam Domno Abbati cum omnibus ad eam pertinentibus, præſente & hoc ipſum concedente uxore ſæpedicti Rodaldi. Deinde rogavit ipſe Epiſcopus Domnum Abbatem ut prædictæ mulieris & parvuli ejus, qui relinquebantur, curam ſibi à ſæpe nominato Roduldo traditam ſuſcipere jam non dedignaretur, ſed eis deinceps pro ſe patrocinaretur clementer, juſtum eſſe dicens ipſos aliquid ſolatii & auxilii invenire in Rodaldi ſucceſſoribus & heredibus. Quo nolente, Barones qui convenerant Epiſcopo acclamabant. Quamvis ergo invitus ſuſcepit eorum curam ab Epiſcopo, Baronibus hoc ei conſulentibus, ſed & cæteris omnibus qui aderant, tali ſcilicet pacto ut mulierem quandiu vellet ibidem ſuſtentari faceret à fratribus noſtris qui inhibi habitaturi erant, ſi ei neceſſe foret, & puerum ex quo ablactaretur nutriri & litteris erudiri faceret, & ipſum monachum faceret, ſi tamen hoc in ætate poſitus legitima vellet, aut ſi nollet hoc, id eſt monachus fieri, veſtitu & paſtu noſtro ali eum & ſuſtentari faceret quandiu viveret ſive vellet. Cui ſecundæ inveſtituræ præſentes fuerunt teſtes iſti, Rannulfus Preſbyter, Daniel dominus ejuſdem

caſtri, Jarnigoius & Gauffredus & Judicalis filii ipſius Danielis, Agnes etiam uxor ejus, Paganus de Livriſiaco, Bidianus de Ponte, Judicalis villicus, Bilicus liber, Daniel filius Chohardi, Haſcodius de ſancto Vitali, Helias filius David, Alanus filius ejus, & Marinita uxor ipſius, & Paganus frater ejus, Groſſinus piſcator, Rotgerius nepos Rodaldi, Guillelmus filius Ariſmeli, Gauffredus de ſancto Vitali.

Geſta de Bairiaco ſub Domno Abbate Bartholomæo.

NOtum ſit fratribus noſtris tam præſentibus quàm etiam futuris Majoris monaſterii monachis contentionem quæ exorta eſt inter nos & Rothonenſes monachos de Bairiaco qualiter proſecuti ſumus & quouſque eam perduxerimus. In aliis quidem litteris explanatum eſt & principium iſtius contentionis & quæ judicia inde facta fuerint in tempore Domni Alberti Abbatis. Tempore autem Domni Bartholomæi Abbatis miſſus eſt in has partes ab apoſtolica ſede quidam Cardinalis nomine Stephanus; quem recipientes monachi Rothonenſes hoſpicio, fecerunt clamorem ad eum de nobis. Qui cùm teneret inde placitum ibidem, affuerunt quidam de monachis noſtris, qui reſponderunt jam definita eſſe inde judicia, & ea ſcripta oſtendentes aſſerebant non debere nos inquietari de ea cauſa quæ jam eſſet probabilium perſonarum publico judicio determinata. Cardinalis autem legens ea ſcripta in quibus ipſum judicium continetur, non illud approbavit, ſed judicavit Rothonenſes debere probare per tres legitimos teſtes jurejurando quòd priùs ipſi donum habuiſſent quàm nos de Bairiaco, & juſſit utroſque & nos & ipſos Burdegalenſi ſynodo intereſſe, ut

In ea ſynodo hujus rei definitio fieret. Ubi cùm & nos & illi adeſſemus, recitavimus in ſynodo cauſam noſtram quo jure locum illum teneremus & quæ judicia de eo cum ſupradictis monachis habuerimus, & ea ſcripta in ſynodo protulimus. Quod cùm factum fuiſſet, judicaverunt Epiſcopi qui aderant, ſcilicet Pictavenſis, Engoliſmenſis, Sanctonenſis, & Abbas Dunienſis Domnus Hugo quòd ſecundùm leges Francorum juſtè eſſet cauſa iſta definita. Sed cùm Cardinalis judicium ſuum ſtatuere contenderet, & aliis reclamantibus ipſe in ſententia ſua perſeveraret, dixit Epiſcopus Namnetenſis locum ſupradictum eſſe alodum ſuæ Eccleſiæ & monachos Majoris monaſterii tenere illum ex dono & auctoritate ipſius, Rothonenſes autem neque donum neque conceſſionem de loco illo à ſe habere. Quod audiens Cardinalis, hoc ſe antea non audiſſe reſpondit. Sed quia judicium ſuum mutare inhoneſtum ducebat, quamvis hoc ei Epiſcopi perſuadere niteretur, invitavit utroſque ad apoſtolicam ſedem, ponens terminum quando utrique ibi eſſe deberent, videlicet Idus Maii. In quo termino legatus noſter ibi præſens fuit. Sed neque Cardinalem neque monachos illos invenit. Interea Abbas Rothonenſis veniens ad tyrannum in cujus poteſtate eſt cella illa mercatus eſt eam ab illo. Et dum tyrannus iret ut eum in illam introduceret, nuntiatur ei Abbatem noſtrum ibi eſſe. Quod audientes infecto negocio propter quod venerant domum reverſi ſunt. Manſit autem tamdiu ibi Abbas noſter donec legatus noſter Roma reverſus eſt. Illo reverſo, Abbas noſter & Rothonenſis ex communi conſenſu condixerant terminum quando iterum Romam pro definitione hujus cauſæ mittere deberent, ſcilicet ut quod apoſtolica auctoritas de hac re judicaret, hoc utraque

pars ſine ulla contradictione ſequeretur. Venerunt ergo ſicut condictum fuerat ſimul utrique monachi ante Apoſtolicum. Qui cùm utriuſque partis clamorem audiſſet & diligenti cura, ſicut ipſe in litteris ſuis teſtatur, cauſam examinaſſet, videretque legatum Epiſcopi Nannetenſis & litteras atteſtantes aſſertionibus noſtris, ita tandem cauſam diù ventilatam ipſe Papa definivit, ſcilicet ut Nannetenſis Epiſcopus per ſuum idoneum legatum ſacramento firmaret nunquam ſe vel ſuum anteceſſorem Airardum, ſe ſciente, ipſam Eccleſiam Rothonenſibus monachis conceſſiſſe antè quàm monachis Majoris monaſterii. Quam definitionem utraque pars approbavit, & litteras ipſam definitionem & ipſum ſacramentum continentes, quas in patriam ſuam deferret, apoſtolico ſigillo ſigillatas accepit. Quas litteras penes nos habemus, in quibus poteſt faciliùs quilibet videre quàm diligenter Papa cauſam examinaverit & juſtè definierit. In termino ergo quo Apoſtolicus præceperat convenerunt apud Turonum in capitulo ſancti Mauricii multi tam Epiſcopi quàm Abbates & multitudo non parva tam clericorum quàm laicorum, inter quos fuit Epiſcopus Sagienſis & Epiſcopus Venetenſis & ſancti Martini Theſaurarius Rainaldus & Decanus Rodulfus, ſancti Mauricii Theſaurarius Hugo, & Decanus Gauffredus, & utrique Abbates quorum cauſa erat, ſcilicet Abbas Majoris monaſterii Bartholomæus, & Abbas Rothonenſis Almodius, Abbas Salmurenſis Sigo, Abbas Bleſenſis Iſembardus, Abbas Pontilevenſis Guido, Abbas Bonevallenſis Fulcodus, Abbas ſancti Maximini Albertus, Abbas Mornenſis Simon. In quorum præſentia cùm recitatæ eſſent apoſtolicæ litteræ, obtulit Epiſcopus Nannetenſis ſacramentum, ſicut Apoſtolicus dictaverat. Sed

Abbas Rothonenſis nolens illud recipere, cauſamque relinquens indefinitam, reverſus eſt in Britanniam. Et veniens ad tyrannum in cujus poteſtate eſt cella illa, accepit terminum quando ei pretium quod ei pro cella pepigerat ſolvere deberet. Priuſquam autem illud ſolviſſet, Domnus Johannes monachus noſter, qui de Apoſtolico venerat, interdixit ipſi Abbati ex auctoritate ſancti Petri & Romani Papæ ne emptionem illam faceret nec tali modo in locum illum intraret. Et ibidem provocavit eum rurſum ad apoſtolicam ſedem pro eadem cauſa, audiente ipſo Theadio, & Guidone fratre ejus, Herveo de Martiniaco, Mainone Raſlio, Rivallorio de Solzen, Popardo, & Godeverto filio Anſberti, Alceno de Maldum, & multis audientibus. Erat enim ibi non modica turba hominum ubi hæc interdictio facta eſt. Abbas autem iſta contemnens perrexit ad Theadium, & dedit ei pretium quod pepigerat pro cella. Nos aliud facere non valentes hoc ipſum Apoſtolico per litteras mandavimus. Ille litteras ſuas de hac re Epiſcopo Namnetenſi & ſimul Venetenſi, Abbati quoque alias miſit. Convenerunt ergo apud caſtellum Briencii uterque Epiſcopus ſupradictus & Abbas Rothonenſis & Theadius; ibique in magna multitudine hominum palam recitatæ ſunt apoſtolicæ litteræ. In illis quidem litteris, quas illis duobus Epiſcopis mittebat Apoſtolicus, præcipiebat eis ut monerent Theadium ex parte ejus reddere nobis cellam; quod ſi non faceret, ſcirent illum à ſe excommunicatum, ipſe quoque eum excommunicare & omnes ei in hac re faventes apoſtolicâ fulti auctoritate minimè negligerent. In illis verò quas Abbati mittebat, præcipiebat ei Apoſtolicus ut ipſe Abbas ad ſynodum pergeret quæ XV. die poſt proximum Paſcha Romæ erat futura, rationem

redditurus de inobedientia quam in Apoſtolicum habuerat, & ad emendandam injuriam quam nobis & per hoc ipſi Apoſtolico intulerat; alioquin in ipſa ſynodo excommunicaretur. Cùm ergo monuiſſet Epiſcopus Nannetenſis Theadium ex parte Apoſtolici ut redderet nobis cellam, promiſit ei Abbas Rothonenſis quòd excuſaret illum apud Apoſtolicum in ſupradicta ſynodo & ab excommunicatione liberaret. Qua pollicitatione ille ſecurus factus non reddidit nobis cellam. Nos audientes quòd Abbas Rothonenſis promiſerat Romam ire, miſimus illum fratrem quem priùs miſeramus, ſcilicet Domnum Johannem. Qui cùm Romam veniſſet, locutus eſt cum Hildebranno Archidiacono; qui tradidit ei advocatum, ſicut mos eſt, Amalricum Canonicum ſanctæ Mariæ Remenſis. Cum quo in ſynodo aſtans, expectanſque per aliquot dies Abbatem vel legatum ejus, tandem cùm videret nullum venire, fecit clamorem ſuam in ſynodo de Abbate Rothonenſi & de Theadio. Quem cùm audiſſet Apoſtolicus, videretque quòd Abbas Rothonenſis neque venerat neque miſerat ad ſynodum ad quam eum vocaverat, excommunicavit eum & Theadium quouſque nobis cellam Bairiacenſem cum omnibus ad eam pertinentibus reſtituiſſent. De qua excommunicatione litteras fecit & ſigillo ſuo bullatas legato noſtro tradidit. Quas ille Roma rediens ſecum deferens, congregatis apud caſtellum Brientii Epiſcopo Namnetenſi & Abbate Rothonenſi & Theadio, repræſentavit eis apoſtolicas litteras coram multis aliis. Quibus lectis coram omnibus, audiens ſe Theadius ſine ulla dilatione eſſe excommunicatum ab Apoſtolico niſi redderet nobis cellam, quæſivit ab Abbate quonam modo eum excuſaſſet apud Apoſtolicum, ſicut ei pepigerat. Cùmque Abbas

non poſſet oſtendere ullo modo, ſe eum excuſaſſe nec etiam Romam miſiſſe, ſicut ei promiſerat, ad ſynodum ad quam vocaverat eum Apoſtolicus, tandem coactus Theadius, quamvis priùs multùm diſtulerit, tamen ad poſtremum reddidit nobis cellam ipſam.

Auctoramentum Comitis Conani de rebus Britanniæ.

SI juſtus vix ſalvabitur, impius & peccator ubi parebunt? Et quidem quicunque ſub nomine Chriſtiano fidem corde retinemus & ore confitemur catholicæ pietatis, impiorum vocabulo jure caremus, tamen operibus rurſus non meremur impietatis. Verùm & in fidei rectæ non dubii profeſſores ab ore quoque gravioris culpæ videamur immunes, etiamſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Igitur etſi non impii erimus, tum quoque ſine dubio peccatores. Ubi ergo parebimus cùm Rex in throno ſederit juſtus, coram quo nemo caſtum ſe habere cor, nemo ſe mundum gloriari poterit à peccato? Subveni Chriſte peccatoribus & immundis, & oſtende quo tandem modo à noſtris penitùs poſſimus emundari peccatis. Date, ait, elemoſinam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Gratias tantæ indulgentiæ, dignationi tantæ. Quin etiam ipſius elemoſinæ diſtinctionem faciens, atque eam quæ fit in ſanctos uberioris fructus oſtendens, per quam fidelis quiſque ſibi non tantùm peccata remitti, ſed æterna quoque mereatur, licèt minùs ea meritus, tabernacula condemnari, Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Ego quidem Conanus minoris Britanniæ Comes, magnæ ſcilicet ſæculi po-

teſtatis ſub Dei ordinatione miniſter, putavi mihi obtemperandum tam ſalutifero monitori, obediendum præceptori tam utili, quoniam quidem & ab eo cui multa committuntur exiguntur nihilominus multa, & tantæ ac talis adminiſtratio poteſtatis via eſt immunis à culpa, & tabernacula etiam non emerenda mihi vel per alios non videntur æterna. Et quia juxa illum quoque doctorem gentium in fide & veritate brevi hoc tempore indeficienter ſeminantes opera bona bonæ mercedis indefectiva meſſio per ſæcula æternitatis expectant, atque ideo dum tempus habemus, quotienſcunque occaſio quælibet ſeſe præbuerit tale quid operandi, operandum eſt bonnm ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei, nequaquam viſa eſt amittenda favore mihi ſuperno quædam nunc occaſio talis oblata; qua bonum ſcilicet valeam operari ad quoſdam ſpeciali devotione Chriſtianæ domeſticos fidei, monachos dico Majoris monaſterii ſancti Martini, cujus inter ſuos æquivocos excellentia nominis nulla eget adjectione cognominis. His igitur nondum meo auctoramento firmaveram quaſcunque intra comitatus mei ambitum poſſeſſiones habent. Aliquando autem cùm per Turonum avunculum meum Comitem Tetbaldum Bleſim tenderem, Majus adivi monaſterium, cùm orationis gratia, tum pro adipiſcenda ſocietate benefactorum Deo ibidem & ſancto Martino famulantium monachorum. Qua videlicet impetrata, propter Dei & ſancti Martini amorem totum ex integro fratribus eiſdem auctoravi quicquid in tota terra juris ſive dominationis meæ aut dono aut emptione habebant, quicquid etiam quoquo modo deinceps tam ipſi quàm ſucceſſores eorum adquiſituri erant, exceptis duntaxat poſſeſſionibus ſi quas die qua

auctoramentum hoc in capitulo eorum firmavi jam habebant, ſolidas eas & quietas in perpetuum nullo contradicente poſſideant. A die verò illa ſi qui alii quàm ego aut donaverint aliquid ex eiſdem poſſeſſionibus aut vendiderint monachis, meum igitur hoc oportebit auctoramentum requiri. Et ut hæc omnia ab omnibus ſucceſſoribus meis, & certiùs credantur & diligentiùs conſerventur, manu propria ſignum ſanctæ crucis in membrana iſta effigiavi, videntibus qui benefactum loci mecum ſortiti ſunt his Baronibus meis, Gauffredo de Meduana, Silveſtro filio Maingunei, Tetbaldo fratre ejus, Herveo foreſtario, Gilone filio Anſquitini, Auffredo filio Alani de Ruis, Roaldo fratre ejus, Evanto filio Radulfi Largi, Carioco filio Caradoci, Mainfineto de Namnetis, Alberico de Ver, Herveo filio Rodaldi, Rivallonio filio Fridi, Aſcol filio Rodaldi Vicecomitis de Namnetis, Widone de Sablolio, Graſſardo filio Martini, Papino de Raberiis, Quinol de Leon, Artur de Servum, Suhardo de Acinneio, Belhoc filio Rivallonii, Horman citharedo, Iudiquello filio Juhat, Mainguineo Britone, Hugone filio Frotgerii, Bernone coco, Eudone filio Doallonii, Haimone filio Odetini, Herveo fratre ejus.

Notitia de calumnia, Rothonenſium monachorum ſuper Eccleſia ſancti Salvatoris de Bairiaco

NOſſe debetis ſi qui eritis poſteri noſtri, Majoris ſcilicet hujus habitatores monaſterii ſancti Martini, Rothonenſem Abbatem Almodium nomine calumniam ſuper Eccleſia ſancti ſalvatoris de Bairiaco contra nos emoviſſe, clamoremque inde feciſſe ac depoſuiſſe querelam apud Quiria- *An. 1062.*

cum Namnetenſem Epiſcopum, cujus præſulatui Eccleſiæ ſubjacent omnes inter Cheram & Semenonem fluvios conſiſtentes, inter quos & Bairienſis illa conſiſtit. Itaque Domnum Abbatem noſtrum id tempus Albertum hac de re prædictus Epiſcopus evocavit ad placitum. Cujus etiam imbelliciſſimæ condeſcendens ſenectuti, ne grave illi eſſet ad placitandum Namneticæ Eccleſiæ urbi, Andegavenſi ipſe ob iſtud acceſſit, ibique v. Idus Februarii anno ab incarnatione Domini MLXII. indictione prima intra principalem ejuſdem urbis Eccleſiam, præſidente eodem Epiſcopo cum aliquibus clericis ſuis, conſidente Otbrando Abbate ſancti Albini cum ſuis nihilominus judicandi peritoribus, honorabilioribus quoque Andegavenſis Eccleſiæ clericis, Rainaldo ſcilicet Archidiacono, Girardo Præcentore, Johanne Piperello, ſed & laicis nobilibus legumque peritis, hoc eſt Eudone de Blazone, Rainerio de Turre, Rotberto Andegavenſi Præpoſito, Haimerico Præpoſito de Belgico. His inquam cauſæ cognitoribus electis atque judicibus, grandi circumſtante auditorum turba, ſuper ea cauſa placitatum eſt ita. Querelatus eſt Almodius Abbas de Domno Abbate noſto Alberto & nobis quòd Eccleſiam illam quam anteceſſori ſuo Abbati Cavallonio ac Rothonenſibus monachis à nobili quadam femina Innaguendi vocabulo filioque ſuo nomine Brienno tunc ſuperſtite, nunc jam defuncto, aſſerebat primò fuiſſe donatam, quamvis nec litteras de hoc ipſe ſuive monachi nec teſtem ullum haberent, nos iſdem donatoribus poſtea ſuſcepimus. Reſponſum eſt illi hanc eis unquam fuiſſe donatam nos & quando ſuſcepimus ignoraſſe & eam, ſi probari illud poſſet, ſuſceptam ſine mora dimittere. Monita eſt itaque prædicta illa Inneguendis ibidem ob hoc

hoc & ipſa tunc præſens ut aut nobis Eccleſiam illam ab illis reclamatoribus acquietaret, aut dimittendam recognoſceret eis quibus, ut aſſerebat Almodius Abbas, primitus ipſa donaſſet. Reſpondit illa nulli ſe unquam ſuumve filium donum inde feciſſe præterquam ſancto Martino ſuoque Majori monaſterio, ſed cùm illic abbatiolam conſtruere vellent, ab Abbate Cavallonio, tanquam ſcilicet viciniore, & cui ipſorum neceſſarium eſſet auxilium in tuendis abbatiæ ſuæ rebus quibuſdam aliquem ſuorum petiviſſe monachorum; qui conſtruendo præpoſitus operi neceſſariiſque ſumptibus ſibimet creditis fideliùs ac ſtudioſiùs miniſterium exequeretur injunctum, impetraſſe verò quendam nomine Glaimenocum, qui cùm aliquandiu inofficiosè ſe ſuſcepto officio miniſtraſſet, ad monaſterium proprium velut inutilis remiſſus eſt miniſtrator, poſt hunc autem eidem officio deſerviſſe ferè biennio Johannem quondam, qui quondam Abbas ſancti Melanii fuerat, verùm & hoc abeunte ſibi ſuſceptumque deſerente negotium; ſe tandem ſaniori decreviſſe conſilio locum illum cellam fore ſæpedicti Majoris monaſterii, ac ſic illum donatione legitima tradidiſſe ſupra nominato Domno Abbati Alberto & reliquis monachis ſancti Martini. Hæc ita prædicta femina aſſerente, ſæpefatus Epiſcopus & reliqui placiti judices aſſertionem ſuam ſacramento eam dixerunt firmare debere, ad id agendum ſcilicet termino, hoc eſt tertio Kal. Julii, die præfixo, & ea quoque interpoſita conditione ut ſi Rothonenſes monachi ad illum uſque diem donationis, ut dicebant, ſibi factæ teſtem aliquem reperirent, non jam ſimplici ſacramento ſed cum legali candentis ferri judicio femina eadem aſſertionis ſuæ faceret fidem, iſtud verò judicium ſi quiſquam toto illo temporis ſpa-

tio reperiretur qui ſe putaret monſtrare poſſe non rectum, ad locum quo id habitum fuerat veniret, præſenteſque, ut oportebat, judices qui protulerant judicii injuſti aut ratione probabili aut valenti auctoritate convincerent. Ita ab Andegava urbe diſceſſum, & ad Namneticam die præſtituto, ubi jure præſulatus res agi debebat, acceſſum eſt. Præſto fuit ſupradicta femina, ſive ſolo jurejurando ſive etiam candentis ferri judicio ſuam aſſertionem probare parata. Abbati illi ac monachis donationis, ut credi volebant, ſibi factæ defuit teſtis. Defuit etiam qui prolatum ullo modo poſſet infirmare judicium. In curia Nannetenſis Comitis cæterorumque laicorum Britonum de cauſa eadem petivere judicandum. Sed nec legalis hoc auctoritas recepit, & eccleſiaſticorum judicum juſtitia refutavit. Recedentibus illis jam improbè calumnioſis, redierunt & noſtri qui affuerant judicio ſibi publico juſtitiaque favente. Teſtibus iſtis, Quiriaco Nannetenſi Epiſcopo, Rainaldo Epiſcopo de ſancto Maſloo, Debidamono

Abbate ſancti Gildaſii, Guillelmo Archidiacono, Alveo Archidiacono, Aldroeno Canonico, Rodulfo Cancellario, Johanne Canonico, Huberto Canonico, Simeone Canonico, Merhone de Maldone, Moyſe de Arbraio, Mainone Britone, Oderico filio Simonis, Iniſiano de Ploiſſiaco, Rivallonio filio Molini, Nemenoio Seneſcalco.

Notitia de lingua balenæ.

OMnibus hoc notum fieri volumus qui futuris id ſunt audituri temporibus quòd ego Willelmus gratia Dei Normannorum Comes pro remedio animæ meæ parentumque meorum, patris maximè & matris meæ, necnon etiam uxoris meæ, heredumque meorum, concedo jure perpetuo Deo & ſancto Martino, monachis ſcilicet qui apud Majus monaſterium ſub Alberto Abbate Deo deſerviunt, per annos ſingulos linguam integram balenæ unius, ſive etiam ſucceſſoribus eorum Abbatibus & monachis qui in monaſterio illo Dei ſervitio militaturi ſunt, in comitatu Conſtantino, apud villam Valongiam, ſub præſentia teſtium quorum inferiùs ſubſcripta ſunt nomina. Quicunque verò elemoſinam hanc vel meis vel heredum meorum temporibus ſubſtrahere ſancto Martino voluerit, & ipſe excommunicetur, & nullum habeat ejus conatus effectum, ut dum ſtabilis fuerit elemoſina mea, perpetua etiam fiat in monaſterio illo memoria mea. S. Willelmi Comitis. S. Nielli Vicecomitis. S. Mainonis de Filgeriis. S. Ricardi filii Toreſtini. S. Radulfi Taxonis. S. Giraldi Seneſcalchi. S. Rotberti filii Gerogii. S. Hugonis Britonis. S. Terbaldi filii Bernerii. S. Rotgerii de Monte Gomerici.

De judicio quod factum eſt monachis Majoris monaſterii adverſus monachos ſanctæ trinitatis de monte apud Rothomagum in curia Archiepiſcopi Rothomagenſis de Eccleſia Verliaci.

NOverint omnes quòd nos, monachi ſcilicet Majoris monaſterii, die placiti conſtituta inter nos & monachos Rothomagenſes ſanctæ trinitatis de monte in curia Archiepiſcopi Rothomagenſis de his quæ nobis auferebant apud Verliatum, concedentibus ipſum terminum tam ipſius loci Abbate quàm monachis, præſto fuimus loco & die conſtituto placitare. Cùm ergo tam Archiepiſcopus, cujus juſtitia inire placitum illi cogebantur, quàm judices & nos parati die illa tota præſtolaremur, neque Abbas jam dictus neque aliquis monachorum ejus affuerunt, neque denique aliquod exonium quare non adeſſent mandaverunt. Tunc igitur Archiepiſcopus & Archidiaconi ejus, id eſt Benedictus, Urſellus de Medanto, Richardus, Fulbertus, atque Rotgerius, & Willelmus Bajocenſis Decanus, judicaverunt nos per hoc quòd abſentibus affuiſſemus totum jus nobis derationatos eſſe & ſæpedictos monachos perdidiſſe juſtumque eſſe ut nos de Eccleſia jamdicta Archiepiſcopus ita reveſtiret ſicut reveſtiti eramus in die qua monachi prædicti ſuper nos eam invaſerant nobiſque injuſtè abſtulerant. Hujus rei teſtes ſunt de monachis Radulfus Prior, Rangerius Archiepiſcopus, Hilgodus Epiſcopus, Andreas frater ejus, Bernardus qui fuit Prior, Cadilo Verliaci Præpoſitus, Tetbaldus Præpoſitus Medanti, de clericis illi idem qui ſuperiùs nominati ſunt & alii plures, de laicis Godefredus de Verliaco, Ingelbertus de Carroſo.

Charta Comitis Gaufredi de donatione Montis Hildulfi.

QUod auditum ſæpe eſt, doctor ille gentium in fide & veritate, bonum, inquit, facientes non deficiamus. Tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ego quidem Gauftedus comitatus Andecavenſis naturalis heres, ſed præter eum per urbes plures & caſtra hujuſmodi poteſtatis ſub Dei ordinatione miniſter, putavi mihi obtemperandum tam ſalutifero monitori, obediendum præceptori tam utili. Et quia brevi hoc tempore indeficienter ſeminantem opera bona bonæ mercedis indefectiva meſſio per ſæcula æternitatis expectat, licèt bona operari multa non valeo, pauca tamen, ſi approbet Deus, quæ mihi eo miſerante cœpta ſunt turpi deſerere defectione non debeo. Inſederat itaque meo cordi jam inde ab adoleſcentia ſi quos agnoveram religioſitatis ſacræ pura devotione cultores, ſedulitate mira colere, tueri fortiter, liberaliter juvare. Interea ſuggeritur mihi ab hujuſmodi quibuſdam quos vel maxime verebar offendere, monachos dico Majoris monaſterii ſancti Martini, retinere me vel ex meo beneficio milites meos, ac ſi quibus aliis ipſe donaveram, ſui juris terram quandam in pago Vindocinenſi de latere meridiano Guaſtinenſis ſilvæ ſitam, amplitudinis non parvæ. Cujus quidem longitudo orientem versùs ab occidente porrecta initium ſumit in valle quadam ſibi contigua, quæ & ipſa à meridie tendens ad aquilonem, in ſui fine fontem habet quem ſolent vocitare ventalem, alterum habens non longè à ſuimet principio qui nuncupatur & ipſe fons de fago. Non hic ta-

men eſt ille qui ab eodem longiùs ad orientem diſparatur, ſimile habens vocabulum, & Glandeſſæ fluviolo donare videtur initium. Ab oriente verò terræ illius longitudo fluvio finitur qui Bredona vocatur. Porrò latitudo illius tanta habetur quanta eſt inter fluviolos Glandeſſam & Guberneſſam nuncupatos interque rivulos qui per hiemales pluvias ab ipſis fluviolis ad uſque fontes ſuperiùs nominatos, ex media ſui parte versùs fluviolos, ex media profluunt versùs fontes illos. Unde & ille qui à parte conſiſtit aquilonali, ex ea medietate qua Guberneſſam fluviolum profluens petit Gubernaculi nomen accepit. Verùm quòd terram hanc monachos illos obtinere ego videram nunquam, aliquandiu fateor ſuggeſtionem dicentium ſibi eam debere reſtitui diſſimulanter audivi. Tum illi ſui in eam juris antiquitatem relationibus non improbrandis exponere, violentias anteriorum caſtri Vindocinenſis Comitum conquerendo memorare, ſuæque repetitionis juſtitiam probabili ſatis ratione monſtrare, agere hoc & in mea curia placiti publici conſtituto judicio, & in Concilio generali, cui præſidebat Hildebrannus Vicarius Papæ Romani, clamore ſuper his facto. Tandem ſanioris ego ſententiæ aſſumpto conſilio, incautum putavi ob unius nunc offenſionis ingratitudinem præteritæ mihi circa Dei famulos devotionis apud Deum vacuare mercedem. Ergo qui reformandum illis jus, ut aſſerebant, antiquum juſtitia, quantum mihi videbatur, non poteram cogi, vel ad formandum dehinc futurum ita me ipſe benivolentia coëgi ut etiamſi juris illorum prædicta terra nunquam antea fuerit; ex hoc & in perpetuum me donante jam ſit. Pateat igitur univerſorum notioni mortalium donaſſe me ſancto Martino, cujus excellentia nominis nulla eget ad-

jectione cognominis, atque in ſuo Majori monaſterio Deo ſibique famulantibus monachis integritate tota ſæpedictam terram à vicaria, bannaria, atque ab hujuſmodi conſuetudinibus univerſis, uti habetur antiquitus, omnimodis liberrimam, unà cum duabus Eccleſiis earumque omnibus omnino reditibus, quæ ibidem ab antiquis ſunt conſtructæ temporibus, licèt harum unam noviter nunc extra eandem removerint terram monachi Vindocinenſes, quibus illam cum quadam terræ ipſius parte donaveram. Univerſa ergo hæc Martino nunc beatiſſimo ſuiſque famulis tota, ut dictum eſt, integritate conceſſi, ea ratione duntaxat ut partem ex his quam Vindocinenſibus monachis, ut prætaxatum eſt, anteà dederam, habeant ex hoc iſti de prædictis, Majoris videlicet monaſterii monachis, cenſum inde xx. ſolidorum octavis Pentecoſtes eiſdem reddituri quotannis. Eam verò partem quæ à plurimis hominibus non ex meo ſpecialiter ſed ex meorum obtinetur beneficio militum, auctoramento freti meo, totoque fideli præter dandas obtinentibus commutationes auxilio, ſuis preciis redimant illi. At eam, quam Gaufredus Ermenrici filius primò de Archembaldo Vindocinenſi Præpoſito habuerat, meque eam commutatione poſſeſſionis alterius ab eodem Archembaldo redimente de me ſolo nunc habebat, data huic nihilominus alia poſſeſſione ac pretio competenti, ſæpe nominato ſancto ſuiſque abſque ulla mox refragatione contradidi, cum eo etiam conſuetudinis cujuſdam privilegio quod in ea præcedentes obtinuerant poſſeſſores, hoc eſt, ut de porcis ruſticorum eandem incolentium dimidium habeant paſtionatici in ſilva Guaſtinenſi, de ſuis verò propriis quos in eadem terra habuerint nullum in illa ſilva cuiquam paſtionaticum reddant,

Eſt autem & alia non hujus tantùm partis ſed terræ totius deſcriptæ ſuperiùs antiqua conſuetudo, quam ſimili modo ego quoque conceſſi, id eſt, ut eam inhabitantes omnes, tam dominantes videlicet quàm ſubditi, ad univerſos proprios uſus, ædificationis ſcilicet conſtructioniſve cujuſcunque vel foci, ex ſæpedicta ſilva ſumere non vetentur. Archembaldo igitur, ut ſuprà taxavi, pro commutatione partis illius honorem dedi vel quæque poſſederat quidam caſtri quondam Lucacenſis honoratus nomine Achardus, atque filiam ipſius in conjugem. At verò Gaufredo Ermenrici ſcilicet filio ſolidos Pictavenſis monetæ quingentos duaſque manſuras ſilvæ Guaſtinenſis. Eoſdem denique viros, Archembaldum ſcilicet atque Gaufredum, in eorundem monachorum feci venire capitulum, & quicquid unquam juris in illa terra viſi ſunt habuiſſe uſque in æternum à ſe ſuave progenie non repetendum ſpontanea voluntate guerpire; quorum guerpitionis ſingulorum inferiùs annotabuntur teſtes. Veni poſtea illuc & ego unà cum Archiepiſcopo Turonenſi Bartholomæo nomine, Euſebio Andecavenſi Pontifice, cumque Abbate ſancti Albini Teoderico & ſancti Sergii Wlgrino, clericorum quoque præter hos ac laicorum frequentia grandi, donumque totius terræ illius cum reliquis quæ memoravi, quod alibi, apud caſtrum ſcilicet Salmurenſe, jam feceram, cernentibus qui aderant omnibus in eodem capitulo monachis feci, atque ipſi ſancto Martino, dum ſuper altare illius Eccleſiæ poſui, faventibus atque auctorizantibus nepotibus meis ita nuncupatis; Fulcone Vindocinenſium Comite naturali, Gaufredo, & altero Fulcone. Atque ut firmiùs res roboraretur, auctoramento domini mei Francorum Regis Henrico quod feceram firmari ſategi.

Non tamen eſt omittendum quòd idem monachi ob cauſam de qua huc uſque dictum eſt ſolidos mihi tria millia dederunt. Quod ego proſpiciens rei firmitati profuturum, dum non ſolùm mea donatione jus novum adquirere ſed etiam ſua redemptione recuperare viderentur antiquum, pretium illud acceptandum mihi eſſe putavi, quod multis quoque modis poſſum eis recompenſare, ſi velim. Orationum autem ſuffragia ab eis petivi ipſe & impetravi. Inter quæ etiam illud obtinui, ut anniverſaria mei poſt obitum memoria ita in perpetuum agatur tam ab ipſis tunc præſentialiter viventibus, ſi ita contigerit, quàm ab omnibus futuris ſucceſſoribus ſuis, ut ſibi agere mos eſt defuncti alicujus illius loci Abbatis. Ut verò noſtræ præbitionis aſſertio intemeratum obtineat mundo perſeverante vigorem, chartam iſtum primus ego, dehinc ſuprataxatus nepos meus Comes Vindocinenſis Fulco, cui poſt me ſpecialiùs competebat, ſacratiſſimæ crucis in eadem effigiato vexillo, quo adversùs omnem poſſit eſſe tuta calumniam, munivimus, atque ſua teſtificatione muniendam ſtipulatoribus tradidimus ſubter aſcriptis. Adversùs hæc quiſquis infauſtus ille hujus unquam noſtræ liberalitatis calumniator emerſerit, fruſtrata ſuâ & in irritum penitùs deducta calumnia, tanti inſuper ſceleris apud ſui temporis judices reus nefarius audax ad corporis proprii pondus auri ſpeciem puriſſimi atque perpurgati decuplum exolvere cogatur argenti † Signum Gaufredi Comitis. † Signum Fulconis Comitis. † Signum Henrici Regis. S. Bartholomæi Archiepiſcopi. S. Euſebii Epiſcopi Andecavenſis. S. Teodorici Abbatis. S. Wlgrini Abbatis. S. Gaufredi Decani ſancti Martini. S. Rotberti Cantoris ſancti Martini. S. Gaufredi Decani ſancti Mauricii. S. Rainaldi nepotis

ejus. S. Landrici Archidiaconi Andecavenſis. S. Gaufredi Rotundini. S. Liſoii de Ambazio. S. Alberici fratris ejus. S. Rainaldi de Haia. S. Johannis de Cainone S. Bernardi de ſancto Aniano. S. Hugonis de Condatello. S. Gaufredi filii Otonis. S. Archembaldi Borrelli. S. Gaufredi de Inſula. S. Gaufredi Cattonis. S. Haimonis de Intramis. S. Gaufredi Papabovem. S. Fulcradi de Salmontiaco. S. Gauſcelini rotundatoris. S. Otgerii fratris Mauricii Comitis. S. Rotberti de Campania. S. Guillelmi fratris Aſcionis vicarii. De familia ſancti Martini. S. Ebrulfi Cellararii. S. Durandi foreſtarii. S. Rotberti ſartoris. S. Arnulfi ſartoris. S. Hilduini ſartoris. S. Ingelrici ſartoris. S. Johannis converſi. S. Frodonis medici. S. Galterii piſtoris. S. Rainaldi piſtoris. S. Durandi Riſelli. S. Frogerii mariſcalci. S. Rainaldi coqui. S. Tetbaldi piſcionarii. S. Michaelis Ruſelli. Teſtes de guerpitione Gaufredi filii Ermenrici. Mathæus de Monte aureo. Drogo frater ejus. Hildebertus coquus. Otbertus & Letbaldus majores. Johannes de Parciaco. Giraldus ſutor. Rainaldus filius Rainerii. Galterius filius Amalgiſi. Herbertus villanus. De guerpitione Archembaldi Præpoſiti Vindocinenſis. Landricus homo ejus, Mathæus de Monte aureo. Durandus Riſellus. Rainaldus coquus. Rotbertus & Hilduinus ſartores. Galterius Eſguarez. Ebrulfus Cellararius. Frodo medicus. Johannes converſus.

Hæc omnia, ut firmiùs roborarentur, ſuo poſtea auctoramento Francorum Rex Henricus, ut præmiſſum eſt, firmavit, eo videlicet anno quo filium ſuum fecit Regem ordinari Philippum, paucis ante illam ordinationem diebus, tunc ſcilicet quando obſidebat caſtrum Teodemerenſe nuncupatum in pago Carnoteno noviter à quodam Guaſzone

conſtructum, cartamque iſtam proprio, ut cernitur, ſigillo munivit, teſtibus, ſi & hinc adhibendi ſunt, iſtis quorum hæc ſunt nomina. Tetbaldus Comes. Rodulfus Comes. Ivo de Curbavilla. Girogius filius ejus. Gauzlinus de Leugis. Hugo Vicedominus. Fulcherius Archidiaconus ſanctæ Mariæ. Ivo frater Odonis Camerarii. Gauſcelinus de Frænivilla. Rotbertus de Villa in oculo. Niellus Vicecomes. Guiſcelinus capellanus Regis. Drogo clericus ejus. Domnus Abbas Albertus. Galterius monachus. Galo monachus. Tanginus monachus. Herveus monachus quondam Vicecomes. De familia ſancti Martini. Herveus major Fontis cari. Anſegiſus major. Herveus ſartor. Rotbertus ſartor. Gaiterius mariſcalcus. Andreas de Ponte.

Præceptum Ludovici IV. Regis Francorum pro monaſterio ſancti Juliani Turonenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ trinitatis. Ludovicus divina propitiante clementia Rex Francorum. Si cæleſtibus. . . . . deſiderantes lucra dominicarum ovium ſagaci ſtudio procurare nitimur, juſtis exigentibus meritis divinam nobis propitiare clementiam confidimus, & ſicut exinde. . . . . ſic etiam promerendæ mercedis non dubitamus augmentum adipiſci. Quapropter comperiat omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque; præſentium ſcilicet & futurorum, ſolertia quia anno dominicæ incarnationis DCCCCXLV. noſtræ ſublimitatis faſtigium . . . . noſtri regni more prædeceſſorum noſtrorum Regum conſuleremus utilitatibus, adiit præſentiam noſtri culminis venerabilis Tu-

ronicæ Eccleſiæ Theotolo Archiepiſcopus, innotuit nobis quòd quoddam cœnobium in ſuburbio Turonicæ urbis ſitum atque in honore ſancti Juliani ſive ſancti Albini dicatum, ſicut multorum habetur notitia, per plurimorum annorum tempora monachorum ſub regula patris Benedicti viventium incoluerat caterva, ſed infeſtatione barbarorum ac etiam ſceleratorum hominum varia ſuccedentes ſibi non tam.......... omni religione eccleſiaſtica quàmque & omnes res ab eodem monaſterio interveniente......... pravorum cupiditate abſtractæ & penè jam in jus publicum redactæ eſſent, ſed ipſe venerabils præſul eundem locum in honore ſanctæ Dei genitricis Mariæ Julianique glorioſi martyris & ſanctorum omnium commemoratione, corpuſque ſancti Antonii collocato in eo........... teſtamentis in priſtinum, ſecundùm regulam ſancti Benedicti ſtatum reformare ac reintegrare deſiderans, efflagitans noſtram regiam celſitudinem uti more Regum noſtrorum prædeceſſorum.................. ejuſdem cœnobii olim ſubſtractas ab eo denuo recuperatas.......: & poſtmodum........, atque à quibuſdam ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus conceſſas & per inſtrumenta cartarum collatas perpetuò habendas confirmaſſemus. Cujus itaque præſulis ſuggeſtionem necnon famoſiſſimi fidelis noſtri Hugonis Comitis exhortationem devotiſſimè recipientes, complacuit ſerenitati noſtræ propter amorem omnipotentis Dei ac ſanctorum ejus, & per hoc præceptum res præfati monaſterii in uſus monachorum ibidem Deo militantium confirmari, id eſt id pago Turonico......... Ciconiacum cum capella ſanctæ Mariæ ab ipſo venerabili Teotolone noviter conſtructa atque dedicata, Blutiacum etiam ſuper fluvium Cari, & Balno, atque

Ulmis, ſive Montiniacam, & villa Valerios cum capella ſancti Petri cum omnibus appendiciis.... .... & mancipiis utriuſque ſexus deſuper commanentibus atque. .... Cancellis cum Eccleſia in honore ſancti Martini, per ſcripturæ auctoritatem juberemus. Decimas verò omnes cum omni integritate ex ipſius monaſterii poteſtate de Ciconiaco, de Bluriaco, de Valeriis......... de Paludibus, de Sinerolas, ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ in prælibata villa de Ciconiaco ſimul cum carta I. & alodum de Martiniaco, perpetuò manendas decernimus, & ex culturis ſuper Ligerim de villa Valerias & de villa Gruola & de Renciaco & de nova villa quam tenet Adolardus, medietatem decimarum in ſpeciales uſus monachorum conferre cenſemus. Res inſuper quas memoratus præſul de paterna & materna hereditate viſus eſt, necnon & alias res per plurimos adtractus vel pretiis acquiſivit, in quibuſcunque ſint pagis, villis, vel locis, eidem monaſterio perpetuo jure conceſſit. Præcipimus etiam atque jubemus ut quæcunque de rebus beneficii ſui propria hereditate non poſſidet parentum ſuorum eidem loco pro remedio animæ ſuæ atque noſtræ contradere atque condonare voluerit, ut id peragat noſtra acceptus licentia, ſalva tamen cenſuum beneficii annua redibitione. Præterea capellam ſancti Saturnini in ejuſdem ſuburbio Turonicæ urbis ſitam, quæ non longè inſterſtitio ab eodem monaſterio diſtare videtur, pari ratione ſubicere curamus, cum vineis, ſilvis, pratis, terris cultis & incultis, aliiſque utilitatibus & adjacentiis ſuis. Hæ igitur ſupradictæ omnes res & decimæ; ſicuti in hoc præcepto digeſtæ ac præſcriptæ habentur, volumus atque ſancimus ut in jure & poſſeſſione ſupradicti monaſterii per diu-

turna tempora conſiſtant ad utilitates & neceſſitates monachorum ſub regula ſancti Benedicti inibi conſiſtentium peragendas. Et ne tantus Pontifex culmen noſtræ ſublimitatis in caſſum videretur adiſſe, præbendam ſancti Martini, quam ipſe præſul à pueritia promeruerat, deprecatu illius ita integram uti ipſe eam erat habere ſolitus clericis cunctis benigniſſimè annuentibus, perpetuò poſſidendam eidem cœnobio concedimus. Simili modo prædictus Pontifex noſtro exemplo incitatus cum reliquis rebus quas huic loco contulerat præbendam ſanctæ matris Eccleſiæ à tota congregatione expetiit & monachis ſancti Juliani tradidit. Quemadmodum autem iſdem locus ſancti Juliani ſingularem gratiam utrarumque congregationum præfatarum promeruerat, ita etiam poſt ipſas congregationes; ſanctæ matris Eccleſiæ ſcilicet ſanctique Martini, ubi ipſius glorioſum corpus requieſcit, ut totius eccleſiaſtici officii privilegium teneat, ſive perceptione ſacrorum ordinum, ſive in omnibus eccleſiaſticis officiis peragendis; ut dictum eſt, regia auctoritate ſtatuiſſent. Et ut monachi ibidem ſervientes abſque ulla inquietudine ſua officia Deo reddere valeant, ſancimus ut nullius ſæcularis potentiæ dominio premantur, neque aliquis ſæcularis miniſter, neque vicarius, neque quiſquam talium miniſtrorum neque intra neque extra monaſterium quicquam audeat exigere neque conſuetudinem aliquam reclamare, ſed ſemper ſoli Deo ipſi ſibique ſubditi orent pro nobis ſtatuque regni noſtri & totius chriſtianæ religionis; uti mos eſt famulis Chriſti. Quin etiam volumus atque jubemus ut cellula ſancti Maximi quæ eſt in ſuburbio Kainonenſi caſtro locata, ubi idem Maximus corpore requieſcit, ad monaſticum transferatur ordinem, ita ut quicunque ibi voluerit degere

monachi liberam habeant licentiam, & omnes res quæ ad eandem cellulam pertinere videntur in decimis, terris cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis & mancipiis utriuſque ſexus, & cum tracto in Vigennæ fluvio, aliiſque omnibus adjacentiis, ſine ulla diminutione cum omni integritate in victualibus ſtipendiis ſibi perpetuò vendicent ad habendum, & nullum pro ipſa cellula ſervitium ab eis à nemine Epiſcoporum vel ſeniorum exigatur niſi tantummodo ſolidos x. quos annuatim tempore congruo ſolvere debent. Eo quippe ſoluto immunis ab omni redibitione & libera permaneat. Sanè cui libuerit ex monachis ſancti Juliani illius loci aut ex ſancti Maximi ſanctum Julianum adire, ut invicem alterna dilectione de loco ad locum ſe verſa vice mutentur, hoc nihilominus prohibemus, quin potiùs volumus atque concedimus. Si quis autem hujus noſtræ deliberationis decretum auſus fuerit irrumpere vel aliqua ratione violare vel infringere tentaverit, ſexcentorum ſolidorum auri ad purum cocti ſe noverit pœna multandum. Ut autem hujus noſtri præcepti firmitas inviolabiliter per futura tempora in Deo nomine conſervetur, manu propria eum ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impoſitione ſignavimus. Huic quoque præcepto auctoritate regia illud addimus & perpetua lege ſancimus quod aures noſtræ celſitudinis pulſavit & unde excommunicatio Domni Johannis Apoſtolici ad nos venit, ut nulla unquam ſæcularis poteſtas neque judex neque vicarius ullus per totam terram ſancti Juliani ſervientes dominicos ſancti Juliani & omnes homines magnos aut parvos qui ad partem ipſius ſancti fuerint, cujuſcunque fuerint conditionis, per omnia loca ſancti Juliani ſive per omnes domos ubicunque monachi ejuſdem ſancti

habitaverint, de ullo forfacto ab eis facto neque de latrocinio neque de ſanguine neque de alio magno aut parvo audeat diſtringere aut rectum reclamare aliqua occaſione. Hæc immunitas per omnia loca ſancti Juliani obſervetur, id eſt per omnem Campaniam Ciconiaco, Miſerias, Cancellis, Niviſiaco, Valeriis, Mairiaco, Solvaco, & per omnes partes noſtri regni. Si quis autem hanc .... infringere voluerit, ex auctoritate patris & filii & ſpiritus ſancti & ſancti Petri totiuſque chriſtianitatis, niſi correxerit, excommunicatus ſit perpetualiter.

Signum Ludovici glorioſiſſimi Regis.

Rorico Notarius ad vicem Hugonis Archipræſulis ſummique Cancellarii relegit & ſubſcripſit.

Actum Senonis IIII. Idus Februarii, indictione prima, anno verò VIII. regnante Ludovico Rege.

Vetuſtiſſima membrana monaſterii ſancti Juliani Turonenſis ex qua deſcriptum eſt hoc Regis Ludovici præceptum adeo per injuriam temporum afflicta eſt ut difficile admodum ſit eam legere. Legi tamen, ſed cum magno labore & magno ſtudio. Vidit eam vir iſtarum rerum peritiſſimus Domnus Joannes Mabillonius. Sed vel deterritus difficultate operis, vel penuria otii, non deſcripſit, ſatisfactum lectori putans, ſi præcipua præcepti hujus verba ederet. Vide librum XLIV. annalium Benedictinorum ejuſdem eruditiſſimi viri § LX. pag. 469.

Vicaria

Vicariæ Campanæ.

QUoniam quidem ad hoc mundi rediit malitia ut nec patris in filium filiique in patrem ulla ſit reverentia, neceſſarium credimus ob memoriam filiorum litteris commendari facta patrum. Noverint igitur patres & filii præſenteſque & futuri tempore Gaufredi Martelli Comitis terram ſancti Juliani de Campania graviter inquietatam à vicariis fuiſſe, Abbatemque Richerium de hac re ipſi Comiti apud ſanctum Anianum clamorem feciſſe, Comitemque Herbertum ſuum Præpoſitum, qui medietati vicariæ præerat, & Liſoium, qui aliam de Comite habebat, & Hugonem & Guarinum & Evrardum & Guinabertum & Rambertum, qui de Liſoio tenebant, ad ſe mandaſſe, ac ſub eorum præſentia ipſius Comitis Baronumque judicio Abbatem Richerium Campaniam ſancti Juliani omni vicaria immunem per ſacramentum probaſſe. Quo facto, ipſa Campania ab omni vicariorum infeſtatione & calumnia manſit diù quieta & libera. Tranſcurſo autem longi temporis ſpatio, ſurrexit quidam Hugo filius Evrardi de Ambaziaco, qui & malorum hominum perſuaſione & propria incitatus cupiditate contra ſanctum Julianum cœpit vicariam in Campania reclamare. Qui cùm hac de cauſa terram ſæpe afflixiſſet ac monachos diutiùs per placita vexaſſet, tandem Abbas Girardus & monachi neceſſitate compulſi in curia Hugonis Ambaziaci cartam ſuam traxerunt, & per eam abſque vicaria eſſe Campaniam probaverunt. Quam cùm Hugo neque mendacii auſus eſſet arguere, nec præſcripto judicio potuiſſet ullatenus contraire, invento tandem ad nequitiam ſuam aperto fora- An. 1117.

mine, dixit hunc Evrardum patrem ſuum non fuiſſe, qui jam dicto judicio inter vicarios legitur interfuiſſe, ea de cauſa videlicet quòd proprio cognomine Evrardus de Cornille appellatus non fuiſſet. Poſſent enim ſimiliter & alii Evrardi nomine appellari. Sub hac igitur æquivocationis occaſione cœpit Hugo monachos graviùs infeſtare. Cùmque de hoc hinc & inde diu eſſet altercatum, tandem Domini Hugonis Baronumque judicio eſt definitum ut homo ſancti Juliani per ignitum probaret judicium quòd hic idem Evrardus eſſet qui Hugonis pater appellatus fuiſſet. Conſtitutoque ex communi conſilio judicii termino, poſt longas inducias Bernardus qui Troſaloiam cognominatur apud Ambaziacum ad judicium ſigillatur. Utque dies judicii venit, poſtquam balneatus eſt, propria manu ſacramentum juravit. Et cùm deinde paratus eſſet portare ferrum calidum, tunc primùm Hugo recognoſcens Evrardum patrem ſuum, ſeque injuſtè eatenus egiſſe contra ſanctum Julianum, pro amore Dei & monachorum ac remiſſione peccatorum ſuorum, cum tota calumnia perdonavit judicium, ita ut ab eo die in reliquum nec ipſe nec aliquis ejus ſucceſſorum vicariam poſſit reclamare in Campania contra ſanctum Julianum. Hoc autem conceſſit & voluit Maria uxor ejus eorumque filii Evrardus, Ugo, Silveſter. Factum eſt hoc anno incarnationis dominicæ MCXVII. in porticu Eccleſiæ ſancti Dionyſii ſub præſentia Johannis Abbatis, ſub teſtimonio Cæſarii Militis, Odolrici Militis.

Charta Michaelis Epiſcopi Andegavenſis pro Eccleſia ſancti Juliani Turonenſis.

SPIRITUS DOMINI. Michael divina permiſſione Andegavenſis Epiſcopus omnibus Archidiaconis, Decanis, Archipreſbyteris, Prioribus, Capellanis, & aliis Eccleſiarum prælatis in civitate & diœceſi conſtitutis ad quos præſentes litteræ pervenerint ſalutem in Domino. Quoniam, ut ait Apoſtolus, omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti recepturi prout in corpore geſſimus, ſive bonum fuerit ſive malum, oportet nos diem meſſionis extremæ operibus miſericordiæ prævenire ac ſeminare in terris quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere valeamus in cælis, firmam ſpem fiduciamque tenentes quoniam qui parcè ſeminat, parcè & metet in benedictionibus de benedictionibus & metet vitam æternam. ORNAVIT. Cùm igitur ad opus fabricæ Eccleſiæ beati Juliani Turonenſis propriæ non ſuppetant facultates, univerſitatem veſtram monemus & exhortamur in Domino atque in remiſſionem veſtrorum peccatorum injungimus ut plebes vobis à Deo commiſſas moneatis & efficaciter inducatis ut de bonis ſibi à Deo collatis pias eleemoſinas & grata ſubſidia largiantur, ut per ipſorum ſubventiones fabricæ dictæ Eccleſiæ conſulatur, & per hæc & alia bona quæ Domino inſpirante fecerint ad æterna poſſint gaudia pervenire. Nos verò de omnipotentis Dei miſericordia & beatæ Mariæ & beatorum Mauricii ſociorumque ejus & omnium fidelium Dei interceſſionibus confiſi, omnibus benefactoribus dictæ Eccleſiæ quadraginta dies de pœnitentiis quæ eis ſecundùm exigentiam delictorum ſuorum injungi meritò debuiſſent miſeri- *An.* 1247.

corditer relaxamus. Inhibemus etiam vobis ne aliquem prædicatorem elemoſinarum quæſtorem in veſtris Eccleſiis admittatis niſi litteras noſtras vobis oſtenderit, in quibus contineatur quis ipſe ſit & ad quid mittatur. CÆLOS. & quæſta verò quando facta fuerit per proximam diem dominicam vel ſolemnem poſt ſuſceptionem præſentium litterarum latori earundem ſine diminutione aliqua tradatis. Valeant litteræ iſtæ uſque per annum. Datum die Jovis poſt ſanctam ſynodum Pentecoſtes anno Domini MCCXL. ſeptimo.

Charta Reginæ Iſamburgis de dotalicio ſuo.

PHilippus &c. Notum &c. quòd nos Egemburgi nobiliſſimæ cariſſimi noſtri Regis Daciæ ſorori, quam per Dei gratiam ducimus in uxorem, donamus in dotalicium quicquid pertinet ad præpoſituram Aurelianenſem &Checiacum & Caſtrum novum & Novillam. Quod ut perpetuam obtineat firmitatem &c. Actum Ambianis anno Domini MCXCIII. *An.* 1193.

Conventio quædam Landegravi Thuringis.

HÆc eſt conventio quam fecimus jurari in animam noſtram, quòd nos filiam Landegravi Turingiæ accipiemus in uxorem niſi ita eſſet indecens quòd nobis diſpliceret, ſi dictus Landegravus procuraret erga Dominum Papam quòd divortium celebraretur inter nos & I. Reginam uxorem noſtram, vel niſi ei tantum daremus de pecunia noſtra quòd quitaret nos de hac conventione. Actum Pariſius anno Domini MCCX. menſe Novembri. *An.* 1210.

Forma in qua conſulit Dominus Papa de divortio celebrando.

Dñs Papa conſulit ut utramque cauſam prætendat, ſcilicet cauſam affinitatis & maleficii. Unde ſi in cauſa affinitatis Regina teſtes producere noluerit, Domino Papæ placebit. Sed ſi voluerit producere teſtes, non poterit ei denegare. Nec propter hoc timeat Dominus Rex, quia illos teſtes faciet Papa recipi per ſuum procuratorem. Nec

cauſetur Rex moram, quia modò major mora eſt propter timorem. In cauſa maleficii ſic parcit Dominus Papa Domino Regi, quia ſi Rex in animam ſuam jurare fecerit quòd Reginam cognoſcere tentavit & non cognovit, & ob aliam cauſam eam principaliter exoſam non habet, credetur Regi, ſi Regina non juret ſe fuiſſe cognitam, & quòd non juret Dominus Papa credit eam de facili poſſe induci. Unde ſi Rex timet quòd contra eum feratur ſententia de prædictis, poterit differri ne feratur ſententia. Et tunc Rex erit in eo puncto in quo modò eſt. Unum quid eſt in quo Dominus Papa non poſſet parcere Domino Regi, quin tentaret iterum eam cognoſcere, quia hujuſmodi maleficia per orationes abolentur.

Charta Reginæ Iſamburgis ſuper compoſitione facta inter Regem Ludovicum & ipſam.

An. 1223 IN nomine ſanctæ & individuæ trinitatis. Amen. I. Dei gratia Franciæ Regina. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri quòd de Aurelianis, de Checiaco, de Caſtro novo, & de Novilla, quæ nos tenemus nomine dotalici quod nobis fecit bonæ memoriæ Philippus cariſſimus maritus noſter quondam Rex Franciæ, de voluntate cariſſimi Domini noſtri Ludovici Regis Franciæ & noſtra ordinatum eſt in hunc modum. Quòd dictus Ludovicus Rex Franciæ pro bono pacis nobis dimiſit blada & vina civitatis Aurelianenſis quæ debentur ratione præpoſituræ Aurelianenſis & quæ continentur in præpoſitura Aurelianenſi & in villis ejuſdem præpoſituræ, & talliam panis & vini Aurelianen. ſicut tempore cariſſimi mariti noſtri Philippi quondam Regis Franciæ ſolebat ibidem colligi, & hominagia pertinentia tam ad Aurelia-

nenſem quàm ad alias villas prædictas, ſalva ligeitate, ſalvo exercitu & equitatione ſupradicti Ludovici Regis Franciæ, quæ ſibi retinuit ſuper Milites & alios homines locorum prædictorum qui facient nobis hominagia. Nos verò exercitum vel equitationem vel auxilium exercitus ſeu equitationis Ludovico Regi Franciæ non faciemus memorato. Conceſſit etiam nobis idem Ludovicus Franciæ Rex decanatum ſancti Aniani Aurelian. conferendum quotiens & quando vacaverit, quandiu dictum tenebimus dotalicium; & inde faciet nobis Decanus hominagium. Conceſſit autem nobis idem Ludovicus Rex Franciæ ut in foreſta de Lagio percipiamus per liberationem ſervientum ſuorum merrenium ad reædificandum & reparandum domos noſtras de Aurelianis & de Caſtro novo quantum neceſſe fuerit competenter. Et ad ardere noſtrum percipiemus in ipſa foreſta quantum nobis opus fuerit competenter. De Judæis verò taliter ordinatum eſt, quòd ad præſens habebimus redemptionem Judæorum de Aurelianis, de Checiaco, & de Caſtro novo. Præterea conceſſit nobis idem Ludovicus Rex Franciæ centum libratas redditus aſſidendas extra civitates, Fortericias, & caſtra in provincia Remenſi vel in provincia Senonenſi, vel ſi maluerimus * provinciis in Ambianis, ita quòd illas centum libratas redditus tenebimus in manu noſtra quandiu nobis placuerit, & pro voluntate noſtra eas dare poterimus in altero archiepiſcopatuum prædictorum in perpetuam elemoſinam pro ſalute animæ felicis memoriæ cariſſimi mariti noſtri Philippi quondam Regis Franciæ & noſtræ & anteceſſorum noſtrorum & pro remedio animæ Domini Ludovici Regis Franciæ & anteceſſorum ſuorum. Propter hæc autem ipſi Ludovico Regi

f. percipiendas

Franciæ & ejus heredibus in perpetuum quitavimus univerſa mobilia & immobilia & omnes acquiſitiones ac res alias univerſas quas à Domino Rege Ludovico petere poteramus vel debebamus aliqua ratione, & hanc quitationem firmavimus Domino Ludovico Regi per noſtræ fidei interpoſitionem in manu venerabilis patris & amici noſtri G. Silvanectenſis Epiſcopi Franciæ Cancellarii coram venerabilibus patribus Archiepiſcopo Bituricenſi, Carnotenſi & Aurelianenſi Epiſcopis, & coràm viris nobilibus Philippo Comite Bolonienſi, R. Comite Drocenſi, R. de Cortenaio Franciæ Buticulario, Bartholomæo de Roia Franciæ Camerario, Stephano de Sacrocæſare, & multis aliis tam Baronibus quàm Militibus ac clericis & laicis. Quæ omnia ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, ſigilli noſtri auctoritate præſentem paginam fecimus roborari. Actum Lorriacum anno incarnati verbi MCCXXIII. menſe Auguſto.

Charta de dono quod Iſemburgis Regina fecit magiſtro Gilleberto.

An. 1224. LUdovicus &c. Notum &c. quòd nos ad preces cariſſimæ Dominæ noſtræ I. Reginæ Franciæ illuſtris conceſſimus dilecto noſtro magiſtro Gilleberto de ſancto Jacobo propter ſervitium quod eidem Reginæ impendit ut ipſa Regina donet eidem magiſtro Gilleberto quadraginta libras Pariſienſes de redditu percipiendas annuatim in præpoſitura Aurelianenſi quandiu vivet magiſter Gillebertus duobus terminis, videlicet medietatem in aſcenſione Domini, & aliam medietatem in feſto omnium ſanctorum. In cujus rei memoriam &c. Actum apud ſanctum Germanum in Laya anno Domini MCCXXIIII. menſe Martio.

VARIA
DE COMITATU
FLANDRIÆ.

Carta fidelitatis Ferrandi & hominagii facti ab eo Domino Regi.

EGO Fernandus Comes Flandriæ & Hainoniæ notum facio univerſis quòd ego ſum homo ligius Domini mei illuſtris Franciæ Regis Philippi contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori, & juravi eidem quòd ego ei faciam bonum ſervitium & fidele, neque de eo deficiam quandiu ipſe voluerit mihi facere rectum curiæ ſuæ. Si autem de bono & fideli ſervitio ei deficerem, concedo quòd omnes homines mei tam Barones quàm Milites & omnes communiæ & communitates villarum & burgi terræ meæ contra me ſint eidem Domino Regi in auxilium & mihi ſint in nocumentum ad poſſe ſuum uſque dum ſit eidem Domino Regi emendatum ad gratum ſuum. Et volo & præcipio quòd prædicti omnes tam Barones quàm Milites & alii hanc Domino Regi jurent & faciant ſecuritatem. Si autem aliquis eſſet qui nollet hoc jurare, omne malum quod poſſem ei facerem, nec pacem nec treugam cum eo ullo modo haberem, niſi per voluntatem & beneplacitum Domini Regis eſſet. Quod ne poſſit &c. Actum Pariſius anno Domini MCCXI. menſe Januario, die ſancti Vincentii. *An.* 1211.

Carta Comitiſſæ Flandriæ.

An. 1214. EGo I. Comitiſſa Flandriæ & Haynoniæ notum facio omnibus præſentes litteras inſpecturis quòd ego juravi Domino meo illuſtri Regi Franciæ quòd ego tradam ei vel ejus mandato hac die Jovis proxima ante feſtum omnium ſanctorum filium Ducis Lovanienſis apud Peronam, & quòd dirui faciam fortericias de Valencenis, de Ypra, de Audenarde, & de Caſello, ita quòd ſint dirutæ ad ejus Domini Regis voluntatem, neque reædificabuntur niſi per ejus beneplacitum, & omnes aliæ forterici æ Flandriæ in eo puncto in quo modò ſunt remanebunt, neque aliquo modo inforciabuntur, neque aliæ forterici æ poterunt fieri, niſi per ejuſdem Domini Regis beneplacitum hoc fieret. Johannes de Nigella Caſtellanus Brugenſis & Seherus Caſtellanus Gandavenſis & omnes alii homines Domini Regis omnes terras ſuas rehabebunt & pacificè tenebunt. Alii homines Flandriæ & Haynoniæ qui juraverunt treugam, & qui voluerint jurare hanc pacem, terras ſuas rehabebunt. Completis autem omnibus iſtis ſicut dictum eſt, erit in voluntate Domini Regis de Domino meo F. Comite Flandriæ & Haynoniæ & de aliis hominibus meis de Flandria & Haynonia pro beneplacito ſuo de tali guerra redimendis. Comes autem Boloniæ & alii qui ſunt de terris aliis non ſunt in hac concordia. Hæc verò omnia ſupradicta bona fide tenenda juraverunt quorum nomina ſubſcribuntur, Sibilla domina de Wauri, Arnulfus de Aldenarde, Racio de Gaure, Gilebertus de Borquellis, Michael Conſtabularius, Gilo de Acrimonte, Petrus de Duaco, Girardus de Colengne, Philippus

de Arnellis, & Girardus de Jace, Guillelmus Avunculus, Gilo de Berbunchero, Galterus de Fontanis, Alardus de Cymayo, Galterus de Leigne & Galterus de Lens, Galterus de Hondetote, Hugo de Rou, Gilo de Tri. Quod ut ratum &c Actum Pariſius anno Domini MCCXIIII. die Veneris proxima ante feſtum Apoſtolorum Symonis & Judæ.

Hæ ſunt cartæ de redemptione & liberatione Fernandi Comitis Flandriæ.

EGo Fernandus Flandriæ & Hanoniæ Comes & Johanna Comitiſſa uxor mea notum facimus univerſis præſentes litteras inſpecturis quòd cariſſimus Dominus noſter Ludovicus Rex Franciæ illuſtris creantavit mihi Comitiſſæ & ſicut dominus meus ligius quòd me Flandrenſem Comitem liberabit de priſonia in inſtanti feſto nativitatis Domini anno ab incarnatione ejuſdem MCCXXVI. & antequam ego Comes exeam de priſonia, teneor ego vel Comitiſſa Domino Regi vel ejus certo mandato ſolvere viginti quinque millia librarum Pariſienſium, & antequam ego Comes ſim deliberatus, ego & Comitiſſa tradere Domino Regi villam quæ dicitur Inſula & Duacum & Excluſam cum eorum pertinentiis univerſis, ſicut ea ad præſens tenet Comitiſſa, tenendas in manu Domini Regis ad uſus & conſuetudines quibus villæ prædictæ duci ſolent & tractari donec alia viginti quinque millia librarum Pariſienſium Domino Regi ſolvantur, ita etiam quòd fructus univerſos & proventus dictarum villarum & pertinentiarum ſuarum quos Dominus Rex percipiet quandiu villas illas tenebit in manu ſua donec ei ſolvantur illa ultima viginti quinque millia librarum. Dedi-

An. 1225.

Vide Meyer. Cod. 2670. an. 1223.

mus Domino Regi ego & Comitiſſa ultra prædictam ſummam quinquaginta millia librarum Pariſienſium; quæ quando fuerint perſolutæ, Dominus Rex reddet nobis Inſulam, Duacum, & Excluſam cum eorum pertinentiis, ſalva conventione facta de forterícia Duaci per decennium tenenda, ſicut eſt inferiùs ordinatum. Quòd ſi ego Comes decederem infra inſtantem nativitatem Domini, ego Comitiſſa non tenerer reddere pecuniam prædictam. Si verò, quod abſit, Dominus Rex decederet ante inſtans feſtum nativitatis Domini, heredes ſui tenerentur ad liberationem meî Comitis faciendam eo modo quo prædictum eſt. Et ſi ante dictum terminum Dominus Rex non reverteretur de Albigeſio, ipſe nihilominus mitteret ad me Comitem liberandum ſub forma prædicta.

Nos tenemur Domino Regi tradere litteras Domini Papæ continentes quòd ſi ego Comes vel Comitiſſa reſiliremus de conventionibus firmatis inter Dominum Regem ex una parte & nos ex altera, ſicut in litteris ex utraque parte contentis continetur, Archiepiſcopus Remenſis & Epiſcopus Silvanectenſis & eorum ſucceſſores infra quadraginta dies poſtquam ex parte Domini Regis fuerint ſuper hoc requiſiti per litteras aut nuntium Domini Regis promulgarent auctoritate Domini Papæ ſententiam excommunicationis in nos & omnes coadjutores & fautores noſtros & ſententiam interdicti in terram noſtram & terras coadjutorum & fautorum noſtrorum & iſtas ſententias tenerent & facerent teneri ſine relaxare quouſque id eſſet emendatum ad judicium Parium Franciæ.

Dominus Rex à die quo fiet ultima paga de ultimis viginti quinque millibus librarum uſque ad decem annos completos tenebit forterèciam Duaci,

in qua nunc eſt garniſio ſua, ad cuſtum noſtrum per viginti ſolidos Pariſ. de liberatione ſingulis diebus cum ſecuritate & fidelitate villæ Duaci; & in fine illorum decem annorum Dominus Rex reddet nobis ſortericiam Duaci, ſalvo eo quòd homines villæ Duacenſis tenebuntur Domino Regi facere ſecutitatem quam aliæ villæ Flandriæ ei fecerunt.

Nos debemus facere haberi Domino Regi ſecuritates & fidelitates Militum, communiarum, & villarum Flandriæ de quibus eas habere voluerit, quòd videlicet ſi nos reſiliremus à conventionibus iſtis, Milites & homines communiarum Flandriæ Domino Regi adhærerent contra nos, nec nobis auxilium præſtarent vel conſilium quouſque id eſſet emendatum ad judicium Parium Franciæ.

Nos non poterimus dictum Regem vel filios ſuos in cauſam trahere nec homines ſuos occaſione alicujus rei factæ ante pacem iſtam quin remaneant tenentes Dominus Rex & filii ſui & homines ſui de omnibus his de quibus ipſe & filii & homines ſui erant tenentes die qua pax iſta fuit facta, præterquàm de his quæ in conventionibus prædictis continentur.

Nos non inquietabimus nec guerreabimus Dominum Regem nec filios nec homines ſuos, nec ei deficiemus de ſervitio & jure faciendo, quandiu Dominus Rex velit facere nobis jus in curia ſua per judicium Parium noſtrorum.

Si qui autem de Militibus vel villis Flandriæ nollent facere Domino Regi ſecuritatem præmiſſam, nos expelleremus eos de terra noſtra, ſaiſiremus quicquid ipſi haberent in feodo Domini Regis, ſine revocare eos & reddere eis res ſuas niſi per Dominum Regem, donec facerent ſecuritatem præmiſſam.

Nos non poſſumus facere fortericias novas nec veteres infortiare in Flandria citra fluvium qui dicitur Eſcaut, niſi per Dominum Regem.

Has ſiquidem conventiones juravi ego Comitiſſa me bona fide ſervaturam, & eaſdem teneor ego Comes jurare.

Actum Meleduni anno Domini MCCXXV. menſe Aprili.

Carta Comitiſſæ Flandriæ de eodem.

An. 1225. EGo Johanna Flandriæ & Hanoiæ Comitiſſa notum facio univerſis me ſuper ſacroſancta juraſſe in præſentia cariſſimi Domini noſtri Ludovici Regis Franciæ illuſtris & Domini R. ſancti Angeli Diaconi Cardinalis apoſtolicæ ſedis Legati quòd accipiam in maritum Comitem Fernandum per verba de præſenti infra inſtantem Dominicam in ramis palmarum, & modò in ipſum conſentio ut eum habeam in maritum. Quòd ſi non facerem Dominus Rex quittus eſſet ab omnibus conventionibus quæ firmatæ ſunt inter ipſum & me pro liberatione dicti Fernandi. Quando verò Comes liberabitur, ipſe & ego faciemus litteras noſtras patentes Domino Regi de ſerviendo ei in Albigeſio & de morando cum eo, ſicut alii Barones Franciæ fecerunt eidem, qui litteras ſuas ſuper hoc exhibuerunt. Actum anno Domini MCCXXV. menſe Aprili.

Littera Domini Papæ de eodem.

An. 1224. HOnorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Remenſi & Epiſcopo Silvanectenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Pro captivis & afflictis quaſi jugi-

ter generalis orat Eccleſia, & nos, qui ei, licèt immeriti, præſidemus, captivitatis incommoda patientibus non compati nequeuntes, tanto ad liberationem ipſorum libenter interponimus partes noſtras quanto captivantibus & captivis vel potiùs liberatis & liberantibus nos conſulere ſalubriùs arbitramur. Quare licèt alieno intuitu cariſſimo in Chriſto filio noſtro Ludovico illuſtri Regi Franciæ preces dirigamus ad præſens, ex eo tamen quòd perſonam ejus ſepeciali prærogativa dilectionis & gratiæ amplexantes, ipſum ſecundùm utrumque hominem proficere affectamus, ea quæ ad ſalutem animæ ſuæ ac gloriam regiæ dignitatis proveniunt ſtudiosè intendimus ſuadere, ipſum ad manſuetudinem precibus & monitis invitando, ſcientes quòd exaltat Dominus manſuetos in ſalutem, & ſapiens filium ammonens ait: *In manſuetudine, fili, opera tua perfice, & ſuper gloriam hominum dirigeris.* Sanè intellecto quondam quòd inter claræ memoriæ Philippum patrem ejuſdem Regis & nobilem virum Comitem Flandrenſem convenerat ut idem Comes pro certa ſe redimeret pecuniæ quantitate, præſtanda ſibi nihilominus de terra Flandriæ, quæ ad dominium Regis ſpectat, ea quam poſſet impendere cautione, nos alterius compaſſi miſeriæ ac miſerationi alterius delectati, eundem Regem noſtris litteris rogavimus attentiùs & monuimus ut dictum Comitem divinæ pietatis intuitu liberaret. Volentes quoque indemnitati regiæ providere, ad poſtulationem ipſius Comitis vobis noſtris dedimus litteris in mandatis ut ſi prænominatus Comes in Regem vel prolem ſeu terram ſuam, quod abſit, inſurgeret, niſi infra quadraginta dies poſtquam eſſet monitus in curia regia ſatisfactionem ſuper hoc juxta Parium ſuorum judicium exhiberet, eundem Co-

mitem excommunicationi ac terram ſuam interdicto ſupponere deberetis donec ipſe modo ſatisfaceret ſupradicto. Verùm nequitia diaboli bonis actibus invidente, prædicto Philippo ſublato de medio, conventio incompleta remanſit, & dicti Comitis liberatio eſt hactenus præpedita. Quia verò nimis inhumanum videtur dictum Comitem ulteriùs captivitatis ſqualoribus macerari, memoratum Regem Ludovicum rogamus, monemus & exhortamur attentè ut prudenter attendens quòd miſericordibus miſericordiam Dominus pollicetur, & agnoſcens quòd optimum vindictæ genus eſt nolle punire cùm poſſit, eò quòd magnanimitatis eſt magnificè parcere, ad liberationem ipſius Comitis cor ſuum clementer inflectat & ipſum redimi patiatur. Nos enim vobis noſtris damus litteris in præceptis, quæ volumus etiam ad veſtros ſucceſſores extendi, ut ſi fortè Comes vel Comitiſſa Flandriæ contra conventiones quas ipſius Regis & ejuſdem Comitis ac Comitiſſæ ſigillis apparuerint ſigillatæ venire præſumpſerint, vos & ſucceſſores veſtri in Comitis ac Comitiſſæ ac coadjutorum ſuorum perſonas excommunicationis & in terras eorum interdicti ſententias appellatione poſtpoſita promulgetis & faciatis eaſdem inviolabiliter obſervari donec id per judicium curiæ regiæ fuerit emendatum. Quòd ſi non ambo his exequendis non potueritis intereſſe, alter veſtrum ea nihilominus exequatur. Datum Laterani x. Kal. Maii, pontificatus noſtri anno VIII.

Littera

Littera Cardinalium ſuper eodem negotio.

EXcellentiſſimo Domino Ludovico Dei gratia Regi Franciæ illuſtri, Hug. eadem Hoſtienſis, Pelagius Albanenſis, Nicolaus Tuſculanenſis, Guido Preneſtinenſis Epiſcopi, Leo tituli ſanctæ crucis in Jeruſalem, Galo tituli ſancti Martini in monte, Stephanus baſilicæ duodecim Apoſtolorum, Gregorius tituli ſanctæ Anaſtaſiæ, Th. tituli ſanctæ Sabinæ, Johannes tituli ſanctæ Praxedis Preſbyteri, Octovianus ſanctorum Sergii & Bacchi, Gregorius ſancti Theodori, Romanus ſancti Angeli, Stephanus ſancti Adriani, Petrus ſancti Georgii ad velum aureum Diaconi ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ſalutem & precibus miſericordiæ aures miſericorditer inclinare. Cùm ad opera pietatis regiam celſitudinem invitamus, tanto promptiùs exaudiri ſperamus quanto per eas indeficiens meritum, quod eſt præſtantius, apud Deum vobis acquiritur & apud homines laudis & gloriæ præconium comparatur: quia etſi glorioſum & temporaliter affectandum eſt de hoſtibus optatum obtinere triumphum, multò tamen glorioſius & amplius amplectendum offenſam remittere miſericorditer & parcere jam proſtratis. Beati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Sanè cùm nobilis viri Comitis Flandriæ, qui non ſpontaneus, ſed ſeductus, in novitate ſua regiam majeſtatem offendit, peccatum & infortunium ſibi neceſſitatem ingeſſerit miſericordiam poſtulandi, & vobis paraverit oportunam materiam miſero miſericorditer miſerendi, regiam celſitudinem quanta poſſumus affectione rogamus & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, qui cùm eſſet altiſſimi filius, Rex Regum, & Dominus

An. 1224.

Vide Meyer, An. 1214.

R

dominantium, non ſolùm pro nobis captivari voluit manibùs traditus & poteſtati nocentium, ſed etiam opprobrioſum crucis ſubire tormentum, quatinus ipſius intuitu principaliter necnon & ſummi Pontificis, qui de conſilio ac conſenſu noſtro pro ejuſdem Comitis liberatione regiæ majeſtati dirigit ſcripta ſua, noſtris etiam coadjuvantibus precibus, ipſum de compedibus & captivitate liberare dignemini, ſervatis vobis ab ipſo conditionibus quas cum inclitæ memoriæ patre veſtro Rege Philippo dicitur iniiſſe, & quæ veſtro & ipſius Comitis & Comitiſſæ ſigillis fuerint ſigillatæ; ut dum in vos peccanti offenſam & peccata remittitis, ſecuriùs ac confidentiùs vobis à Domino debita veſtra poſtuletis remitti. Quia verò non eſt de conſuetudine quòd omnium noſtrum ſigilla eidem imprimantur ſcripturæ, nec aliquibus litteris niſi privilegiis duntaxat apoſtolicis ſubſcribamus, ſigillis Priorum noſtrorum Hug. Hoſtienſis Epiſcopi, Leonis tituli ſanctæ crucis in Jeruſalem Preſbyteri, Octoviani ſanctorum Sergii & Bacchi Diaconi Cardinalium præſentem cartam fecimus communiri. Datum Laterani v. Kal. Maii, pontificatus Domini Honorii Papæ III. anno VIII.

Hæc eſt conventio Comitis Flandriæ & Johannæ Comitis uxoris.

An. 1226. LUdovicus &c. Notum &c. quòd dilecti & fideles noſtri Fernandus Comes Flandriæ & Hanoiæ & Johanna uxor ejus conventiones ſubſcriptas iniverunt nobiſcum & fecerunt & heredibus & fratribus noſtris & illuſtri Regina Blancha cariſſima matre noſtra. Videlicet quod ipſi tenentur tradere nobis litteras Domini Papæ continentes quòd ſi ipſe Comes vel Comitiſſa vel ſuc-

ceſſores eorum in comitatu Flandriæ reſilirent, quod abſit, de conventionibus firmatis inter nos ex una parte & ipſos ex altera, Laudunenſis & Silvanectenſis Epiſcopi & eorum ſucceſſores infra quadraginta dies poſtquam à parte noſtra fuerint ſuper hoc requiſiti per litteras aut nuntium noſtrum promulgarent auctoritate Domini Papæ ſententiam excommunicationis in prædictos Comitem & Comitiſſam & ſucceſſores eorum in comitatu Flandriæ & omnes coadjutores & fautores eorundem, & ſententiam interdicti in terras ſuas & terras coadjutorum & fautorum ſuorum, & illas ſententias tenerent & facerent teneri ſine relaxare quouſque id eſſet emendatum in curia noſtra ad judicium Parium Franciæ. Nos tenebimus fortericiam Duaci, in qua garniſio noſtra nunc eſt, in manu noſtra ab inſtanti die circumciſionis Domini uſque ad decem annos completos ad cuſtum Comitis & Comitiſſæ per viginti ſolidos Pariſienſes de liberatione ſingulis diebus pro ſecuritate & fidelitate villæ Duacenſis; ita quòd in fine illorum decem annorum nos reddemus Comiti & Comitiſſæ fortericiam Duacenſem; ſalvo eo quòd homines villæ Duacenſis renovabunt nobis eandem fidelitatem & ſecuritatem quam aliæ villæ Flandriæ nobis fecerunt. Comes & Comitiſſa fecerunt haberi nobis ſecuritates & fidelitates Militum, communiarum, & villarum Flandriæ de quibus eas habere volumus, quòd videlicet ſi ipſi reſilirent à conventionibus in hac carta contentis Milites & homines communiarum & villarum Flandriæ nobis & heredibus & fratribus noſtris & Dominæ Reginæ matri noſtræ adhærerent & fideliter ſe tenerent contra ipſos, nec eis auxilium præſtarent vel conſilium quouſque id eſſet emendatum in curia noſtra per judicium Parium Fran-

ciæ. Et ſi qui Milites vel homines vel ſi quæ villæ ſunt quæ non fecerint eaſdem ſecuritates & fidelitates, ipſi de eis illas habere fideliter, quando ſuper hoc fuerint requiſiti. Si qui autem de Militibus, communiis, vel villis Flandriæ nollent facere nobis fidelitates & ſecuritates quas alii tam Milites quàm villæ Flandriæ jam fecerunt, Comes & Comitiſſa expellerent eos de terra ſua & ſaiſirent quicquid ipſi haberent in feodo noſtro ſine revocare eos & ſine reddere eis res ſuas niſi per nos vel ſucceſſores noſtros donec fecerint fidelitates & ſecuritates promiſſas. Comes & Comitiſſa & ſucceſſores ipſorum non poterunt nos vel heredes vel fratres noſtros vel etiam Dominam Reginam matrem noſtram nec homines noſtros in cauſam trahere occaſione alicujus rei factæ antè pacem iſtam quin remaneamus ſemper in pace tenentes de omnibus his de quibus Dominus Rex Ludovicus claræ memoriæ genitor noſter & homines erant tenentes die qua cum eodem genitore noſtro conventionem fecerunt de liberatione dicti Comitis facienda. Quod factum fuit apud Meledunum anno incarnationis dominicæ MCCXXV. menſe Aprili. Et nihil juris de cætero vendicabunt vel reclamabunt præterquam de forterícia Duacenſi, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum. Comes & Comitiſſa & ſucceſſores eorum non inquietabunt nec guerreabunt nos nec heredes nec fratres noſtros nec Dominam Reginam matrem noſtram nec homines noſtros, nec nobis deficient de ſervitio & jure faciendo quandiu nos velimus facere jus in curia noſtra per judicium Parium ſuorum. Comes & Comitiſſa non poſſunt facere fortericias novas nec veteres infortiare in Flandria citra fluvium qui dicitur Eſcaut, niſi per nos vel ſucceſſores noſtros. Has ſiquidem conventiones Comes

& Comitiſſæ tactis ſacroſanctis & promiſerunt ſe bona fide fideliter & firmiter ſervaturos, & volunt quòd ad illas ſimiliter firmiter & fideliter obſervandas teneantur per omnia heredes & ſucceſſores eorum in comitatu Flandriæ. Ut autem hæc omnia perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate fecimus roborari. Actum Pariſius anno dominicæ incarnationis MCCXXVI. menſe Decembri.

Hæ ſunt litteræ communitatis villæ Gandenſis.

NOs & tota communitas Gandenſis omnibus litteras notum facimus præſentes inſpecturis quòd nos tactis ſacroſanctis juravimus coram nuntiis illuſtris Regis Franciæ Ludovici & Dominæ Reginæ Blanchæ matris ejus ad hoc miſſis, videlicet magiſtro Alberico Cornuto & Domino Hugone de Atheiis magiſtro panetariorum Domini Regis, quòd ſi cariſſimum Dominum noſtrum Fernandum Comitem Flandriæ vel ejus uxorem Johannam Flandriæ & Hanoiæ Comitiſſam, quod Deus avertat, contingeret reſilire à conventionibus initis pro liberatione ejuſdem Comitis inter ipſos ex una parte & Dominum Regem & Dominam Reginam matrem ejus & liberos ipſius ex altera, quas conventiones audivimus fideliter recitari & plenè intelleximus, prædictis Comiti & Comitiſſæ non adhæreremus nec conſilium vel auxilium eiſdem vel alteri ipſorum præſtaremus, immo contra dictos Comitem & Comitiſſam prædictis Domino Regi & Dominæ Reginæ matri ejus ac liberis ipſius pro poſſe noſtro adhæreremus & fideliter faveremus donec illud eſſet emendatum in curia Domini Regis ad judicium Parium Franciæ. In cujus rei teſtimonium præſentem cartam ſcribi fecimus & ſigillo noſtro roborari. Actum Gandavi Dominica *An.* 1226.

ante feſtum beati Thomæ anno Domini MCCXXVI.

Sub hac autem forma habet Dominus Rex litteras omnium villarum Flandriæ de quibus eas habere voluit.

Carta Arnulfi domini de Audenarda.

An. 1226. EGo Arnulfus dictus dominus de Audenarda omnibus notum facio præſentes litteras inſpecturis quòd ego tactis ſacroſanctis juravi coram nuntiis cariſſimi Domini mei Ludovici Regis Franciæ & cariſſimæ Dominæ meæ Blanchæ ad hoc miſſis, videlicet magiſtro Alberico Cornuto & Domino Hugone de Atheiis magiſtro panetariorum Domini Regis Franciæ, quòd ſi, quod Deus avertat, cariſſimum Dominum meum Fernandum Comitem Flandriæ & cariſſimam Dominam meam Johannam Flandriæ & Hanoiæ Comitiſſam uxorem ipſius contingeret reſilire à conventionibus initis inter dictum Dominum Comitem & Comitiſſam Flandriæ ex una parte & Dominum meum Ludovicum Regem Franciæ illuſtrem & ejus matrem Blancham Dei gratia Franciæ Reginam ac liberos ipſius ex altera, quas conventiones audivi fideliter recitari & plenè intellexi, prædictis Comiti & Comitiſſæ non adhærerem nec auxilium vel conſilium eiſdem vel alteri ipſorum præſtarem, immo Domino Ludovico Regi & Dominæ Reginæ & liberis ipſius pro poſſe meo adhærerem & fideliter ſervirem donec illud emendatum eſſet in curia prædicti Domini Regis ad judicium Parium Franciæ. In cujus rei &c. Actum apud Inſulam anno Domini MCCXVI. die ipſius feſti beati Nichaſii.

Sub hac forma habuit Dominus Rex litteras tam Baronum quàm Militum Flandriæ qui ſigilla habebant.

EGo Johanna Dei gratia Flandriæ & Hanoniæ Comitiſſæ univerſis quibus præſentes litteras videre contigerit notum facimus quòd cùm Dominus & maritus meus Comes Fernandus de manifeſta guerra fuiſſet captus, Abbas & conventus ſancti Vedaſti Attrebatenſis ad ipſum redimendum amore & nullo jure vel violentia compulſi de bonis Eccleſiæ ſuæ mihi auxilium fecerunt miſericorditer & benignè. Volo etiam & concedo quòd auxilium à præfatis Abbate & conventu ad redemptionem prædicti mariti mei tam liberaliter factum non ſit in præjudicium vel gravamen cartarum quas ipſi habent meo & anteceſſorum meorum ſigillis roboratas. Quod ut ratum permaneat, præſentes litteras præfato Abbati & conventui conceſſi ſigilli mei munimine inſignitas. Datum apud Attrebatum in die nativitatis Domini. Actum anno gratiæ MCCXX. ſexto. *An. 1226.*

Vide probationes tractatus de origine feudorum pag. 125. 126.

EGo Johanna Flandriæ & Haynoiæ Comitiſſa omnibus notum facio quòd juravi cariſſimo Domino meo Ludovico Dei gratia Regi Franciæ illuſtri quòd expenſas & cuſta quæ faciet in guerra quam habeo contra homines meos qui adhærent illi qui ſe facit Comitem Balduinum, poſtquam tranſierit Peronam, reddam ei ſicut conventiones ſubſequentes declarant. Si expenderit in iſta guerra viginti millia librarum Pariſienſium, reddam ea viginti millia librarum Pariſienſium. Si minus expenderit, minus reddam. Si autem expenderit plus quàm viginti millia librarum, non tenebor ei niſi in viginti millibus librarum. Iſta autem pe- *An. 1225.*

cunia ſolvetur hoc modo. Singulis annis ſolventur ei & heredibus ſuis mille libræ Pariſienſes ad duos terminos, ſcilicet in feſto omnium ſanctorum quingentæ libræ, & in Aſcenſione quingentæ libræ, donec viginti millia librarum fuerint perſoluta, vel minus, ſi minus expenderit in guerra. Et ſi non ſolverentur ſingulis annis mille libræ, ſicut dictum eſt, poſſet idem Dominus Rex ſine ſe mesfacere ad res meas & hominum meorum aſſignare donec ſolutio compleretur. Et per tota prædicta paga tenebit Dominus Rex Duacum & Excluſam donec prædicta pecunia fuerit perſoluta. Et cùm perſoluta fuerit, Rex erit in eodem puncto de Duâco & Excluſa in quo eſt modò. De priſonibus & de lucro guerræ ſic erit. Si villa vel caſtrum capiatur per violentiam, totum lucrum commune erit Domino Regi & mihi. Si autem in poingneicio capiantur Milites vel ſervientes vel baliſtarii qui ſint homines mei, Dominus Rex habebit corpora eorum, & ego habebo terras eorum quæ ſunt de feodo meo. Si qui verò capiantur in poingneicio qui non ſint homines mei, redemptio eorum erit communis Domino Regi & mihi. Si villa vel caſtrum obſideatur à Domino Rege, homines de villa vel caſtro poterunt facere mecum pacem antequam leventur ingenia, & Dominus Rex nihil poterit exigere de pace illa. Poſtquam verò levata fuerint ingenia, non poterunt mecum facere pacem vel compoſitionem niſi de aſſenſu Domini Regis, & Dominus Rex habebit inde medietatem. Præterea totum hoc quod habebo de redemptione priſonum in guerra iſta teneor reddere Domino Regi in prædicta paga. Ego etiam juravi quòd corpus Domini Regis & hominum ſuorum & omnium illorum qui erunt cum ipſo bona fide & ſine malo ingenio cuſtodiam; &

Digitized by Google

hoc etiam jurari faciam ab omnibus de terra mea quos Dominus Rex nominabit quos habere potero. Et ſciendum quòd ſuper iſto auxilio quod Dominus Rex mihi promiſit faciendum non tenetur mihi niſi in feodo ſuo, & tantummodo de iſto exercitu occaſione ipſius promiſſionis. Has autem conventiones ſervandas & pecuniam ſupradictam reddendam juravit Margarita ſoror mea de mandato meo, voluntate, & aſſenſu, ſi de me humanitus contingat. Quod ut ratum &c. Actum Pariſius anno Domini MCC. viceſimo quinto, menſe Mayo.

Carta Comitiſſæ Flandriæ de conventionibus.

EGo Johanna Flandriæ & Hainoniæ Comitiſſa notum facio univerſis quòd propter auxilium quod cariſſimus Dominus meus Ludovicus Rex Franciæ illuſtris exhibuit mihi ad recuperandum terram meam & propter foriſfacta quæ villæ meæ Flandriæ fecerunt ex eo quòd contra Domini Regis & meam inhibitionem receptaverant illum qui Comitem Balduinum ſe faciebat appellari, & propter expenſas quas Dominus Rex fecit in hoc meo affario, teneor reddere Domino Regi decem millia librarum Pariſienſium de pecunia quam de villis meis Flandriæ percipio, tertiam videlicet partem in inſtanti feſto omnium ſanctorum, tertiam partem in ſequenti feſto purificationis beatæ Mariæ, & ultimam tertiam partem in ſubſequenti feſto aſcenſionis Domini. Teneor etiam diruere fortericiam Ipræ & alias forterīcias, ſicut juravi piæ recordationis Regi Philippo hujus Domini Regis genitori; & ſicut continetur in litteris meis exinde confectis, excepta tamen domo Arnulſi de Aldenarde. Actum apud Bapalmam anno Domini MCCXXV. menſe Junio. *An. 1225.*

Littera de licentia relevandi portas villarum Flandriæ.

An. 1229. LUdovicus &c. Notum &c. quòd nos dilecto & fideli noſtro F. Comiti Flandriæ dedimus licentiam relevandi portas villarum ſuarum Flandriæ, ſi velit, ita quòd fundamenta portarum ſint de lapide & ſuperædificia, ſuper fundamenta videlicet, ſint de ligno, & foſſata quantitatem habeant ſecundùm æſtimationem illius quem nos propter hoc ſpecialiter tranſmittemus, ita videlicet quòd timere non debeant chevalceiam. Dedimus etiam Comiti licentiam claudendi domum ſuam de Gravelinguos foſſatis & palicio. Iſtas autem licentias conceſſimus eidem Comiti quandiu nobis placuerit & tali tenore quòd cùm nobis placuerit, res ad ſtatum in quo eſt revertatur Actum apud Meledunum anno Domini MCC. viceſimo nono, menſe Auguſto.

Judicium Parium Franciæ factum apud Compendium anno Domini MCC. triceſimo ſeptimo, menſe Decembri, contra Thomam Comitem Flandriæ & Johannam Comitiſſam uxorem ejus.

An. 1237. NOs Anſelmus Laudunenſis, Robertus Lingonenſis, Nicolaus Noviomenſis Dei gratia Epiſcopi univerſis præſentibus & futuris notum facimus quòd cùm nobilis mulier Johanna Comitiſſa Flandriæ contraxiſſet matrimonium cum viro nobili Thoma de Sabaudia, coram Domino Rege comparuerunt apud Compendium idem Thomas & Johanna Comitiſſa. Petiit autem Comitiſſa à Domino Rege ut maritum ſuum, videlicet dictum Thomam, reciperet in hominem ligium de

comitatu Flandriæ, de quo ipſa Domino Regi fecerat homagium. Idem etiam petebat dictus Thomas offerens Domino Regi manus ſuas. Dictum autem fuit ex parte Domini Regis quòd conventiones quædam initæ fuerunt & firmatæ per juramentum & litteras tam Comitis Ferrandi bonæ memoriæ quàm prædictæ Comitiſſæ Johannæ inter Dominum Regem ex una parte & eoſdem Comitem & Comitiſſam ex altera, quæ videlicet litteræ præſentes erant; in quibus conventionibus & litteris obligati erant ipſi & heredes eorum & ſucceſſores in comitatu Flandriæ Domino Regi & heredibus & fratribus ejus & Dominæ Reginæ matri ejus. Volebat igitur Dominus Rex, ſi de raſchato ſuo faceret ei gratum ſuum, eundem Thomam in hominem ligium recipere in illa forma & in eiſdem conventionibus quas ei fecerunt prænominati Fernandus Comes & Johanna Comitiſſa ſicut in eorum litteris continetur & in illa forma & in illis conventionibus in quibus obligata erat eidem Domino Regi dicta Johanna Flandriæ Comitiſſa tempore matrimonii inter ipſam & prædictum Thomam contracti. Ex parte vero Comitiſſæ & mariti ejus petitum fuit ut Dominus Rex eundem Thomam reciperet in hominem ligum, priùs illi ſatisfacto de raſchato ſuo, & poſtmodum paratus erat idem Thomas ſuper conventionibus prædictarum litterarum venire in curiam Domini Regis & ſtare ibidem judicio Parium ſuorum. Cùm autem aliquandiu ſuper hoc fuiſſet coram Domino Rege litigatum, obtulit Dominus Rex Thomæ & Johannæ Comitiſſæ prædictis quòd faceret eis dici jùs per illos qui eos judicare poſſent & deberent utrum venire deberet idem Thomas ad homagium Domini Regis in forma quam ab ipſo Dominus Rex petebat an in illa quam ipſe & dicta Comitiſſa

dicebant. Idem verò Thomas & prædicta Johanna Comitiſſa ſuper verbis & ab ipſis & à Domino Rege propoſitis appodiaverunt ſe ad judicium. Et tunc præcepit Dominus Rex nobis tribus, qui præſentes eramus, & Pares Franciæ ſumus, ut ſuper controverſia prædicta judicium diceremus. Nos verò deliberatione habita & tractatu diligenti, attendentes quòd dicta Comitiſſa Johanna erat heres terræ dictæ & ad conventiones per juramentum ſuum obligaverat ſe, heredes & ſucceſſores ſuos in comitatu Flandriæ quæ continebantur in litteris ſigillo ſuo & ſigillo Comitis Ferrandi bonæ memoriæ quondam mariti ſui ſigillatis, quæ coram ipſa & coram præfato Thoma marito ſuo publicè & in jure coram Domino Rege & coram nobis lectæ fuerunt, quas etiam approbavit dicta Johanna Comitiſſa in jure coram nobis, judicium pronuntiavimus in hunc modum. Videlicet quòd ſupradictus Thomas ad homagium Domini Regis venire debebat in illa forma in qua dicta Johanna Comitiſſa Flandriæ femina erat Domini Regis quando matrimonium contraxit cum dicto Thoma & in eiſdem conventionibus teneri & eàs adimplere quas dicta Johanna Comitiſſa cum Domino Rege habuerat & in quibus tenebatur eidem, & quòd ſecuritates omnes quas ad præſens facere poterat debebat facere Domino Regi ante factum homagium, reſiduum verò & ſecuritatum & conventionum poſt factum homagium integraliter adimplere cùm à Domino Rege vel mandato ejus eſſet ſuper hoc requiſitus. Dicti autem Thomas & Comitiſſa Johanna ratum habuerunt judicium ſupradictum, & eidem ſine contradictione qualibet acquieverunt. In quorum omnium teſtimonium & munimen præſentem paginam ſuper hoc confectam ſigillorum noſtrorum teſtimonio duximus robo-

randam. Actum apud Compendium anno Domini MCCXXX. ſeptimo, menſe Decembri.

Littera Thomæ Comitis Flandriæ & Johannæ Comitiſſæ uxoris ejus de ſecuritatibus facta apud Compendium anno Domini MCC. triceſimo ſeptimo, menſe Decembri.

EGo Thomas Flandriæ & Haynoniæ Comes & ego Johanna Comitiſſa uxor ejus univerſis præſentibus pariter & futuris notum facimus quòd poſt matrimonium inter nos contractum perſonaliter acceſſimus ad cariſſimum Dominum noſtrum Ludovicum Regem Franciæ illuſtrem & requiſivimus eum ut me Thomam reciperet ad homagium de terra Flandriæ, eidem Regi ſuum offerentes raſchatum, idem Dominus Rex nobis reſpondit quòd paratus erat me Thomam, facta ei ſatisfactione de raſchato prædicto, recipere ad homagium antedictum in ea forma & in illis conventionibus in quibus ego Comitiſſa eidem Domino Regi tenebar & eram proprio juramento aſtricta, & etiam heredes & ſucceſſores mei in comitatu Flandriæ ad illas per omnia tenebantur, quia ego Comitiſſa & Fernandus Comes olim maritus meus obligaveramus eoſdem. quæ conventiones coram pluribus & etiam coram nobis recitatæ fuerunt & inferiùs ſubſcribuntur. quas etiam conventiones ego Comitiſſa me feciſſe recognoſco, & in jure coram Paribus recognovi. Et cùm nos peteremus quòd priùs me Thomam ad ſuum reciperet homagium,& poſtea parati eramus nos Comes & Comitiſſa facere & adimplere formam & conventiones prædictas, ſi jus Parium noſtrorum hoc dictaret, tandem Dominus Rex obtulit nobis jus facere dici ſuper præmiſſis per Pares, & nos conceſſimus & An. 1237.

in hoc conſenſimus quòd ab iiſdem Paribus judicium ſuper his diceretur. Pares autem, videlicet venerabiles patres Anſelmus Laudunenſis, Robertus Lingonenſis, & Nicolaus Noviomenſis Epiſcopi ſecedentes in partem, tractatu & deliberatione habita diligenti, reddiderunt nobis jus in hunc modum, quòd ego Thomas ad homagium Domini Regis venire debebam in illa forma in qua ego Comitiſſa femina eram Domini Regis quando inter nos Thomam Comitem & Johannam Comitiſſam matrimonium fuit contractum, & in eiſdem conventionibus teneri & eas adimplere quas ego Comitiſſa cum dicto Domino Rege habueram & in quibus tenebar eidem & heredes & ſucceſſores mei, & quòd ſecuritates omnes quas ad præſens facere poteram ego Thomas Comes debebam Domino Regi facere ante homagium antedictum; reſiduum verò & ſecuritatum & conventionum poſt factum homagium integraliter adimplere cùm à Domino Rege vel mandato ipſius eſſem ſuper hoc requiſitus. Nos verò Thomas Comes & Johanna Comitiſſa prædicti ratum habentes & gratum dictum judicium, & ſine contradictione acquieſcentes eidem, ego Thomas Comes & ego Johanna Comitiſſa juravimus tactis ſacroſanctis nos inviolabiliter perpetuò ſervaturos conventiones de quibus ſuperiùs facta eſt mentio, prout inferiùs continentur. & tales ſunt conventiones. Ego Thomas Comes & ego Johanna Comitiſſa tenemur tradere Domino Regi litteras Domini Papæ continentes quòd ſi ego Comes vel ego Comitiſſa vel ſucceſſores noſtri in comitatu Flandriæ reſiliremus, quod abſit, de conventionibus firmatis inter Dominum Regem ex una parte & nos ex altera; Laudunenſis & Silvanectenſis Epiſcopi & eorum ſucceſſores infra quadraginta dies poſtquam ex

parte Domini Regis fuerint ſuper hoc requiſiti per litteras aut nuntium Domini Regis promulgarent auctoritate Domini Papæ ſententiam excommunicationis in nos & ſucceſſores noſtros in comitatu Flandriæ & in noſtros coadjutores & omnes fautores noſtros & ſententiam interdicti in terras noſtras & terras coadjutorum & fautorum noſtrorum, & illas ſententias tenerent & facerent teneri ſine relaxare quouſque id eſſet emendatum in curia Domini Regis ad judicium Parium Franciæ. Nos faciemus haberi Domino Regi ſecuritates & fidelitates Militum, communiarum & villarum Flandriæ de quibus eas volet habere, quòd videlicet ſi nos reſiliremus à conventionibus in hac carta contentis, Milites & homines communiarum & villarum Flandriæ Domino Regi & heredibus & fratribus ejus & Dominæ Reginæ matri ipſius adhærerent & fideliter ſe tenerent contra nos, nec nobis auxilium præſtarent vel conſilium quouſque id eſſet emendatum in curia Domini Regis ad judicium Parium Franciæ. Si qui autem de Militibus, communiis vel villis Flandriæ nollent facere Domino Regi fidelitates & ſecuritates prædictas, nos expelleremus eos de terra noſtra, & ſaiſiremus quicquid ipſi haberent in feudo Domini Regis ſine revocare eos & ſine reddere eis res ſuas niſi per Dominum Regem vel ſucceſſores ejus donec fecerint ſecuritates & fidelitates promiſſas. Nos & ſucceſſores noſtri non poterimus Dominum Regem vel heredes vel fratres ſuos vel etiam Dominam Reginam matrem ejuſdem nec homines eorum in cauſam trahere occaſione alicujus rei factæ ante pacem factam olim anno incarnationis dominicæ MCCXX. ſexto, menſe Januario, inter Dominum Regem & me Comitiſſam & Fernandum quondam maritum meum Comitem Flandriæ quin Dominus

Rex, heredes vel fratres ſui, vel etiam Domina Regina mater ejus, vel homines eorumdem remaneant ſemper in pace tenentes de omnibus his de quibus Dominus Rex Ludovicus claræ memoriæ pater dicti Regis & homines ſui erant tenentes die conventionis cum dicto Ludovico Rege patre ipſius Regis factæ de liberatione dicti Fernandi Comitis facienda, quæ facta fuit apud Meledunum anno incarnationis dominicæ MCCXXV. menſe Aprili, & nihil juris de cætero vindicabimus vel reclamabimus in præmiſſis. Nos & ſucceſſores noſtri non inquietabimus nec guerreabimus Dominum Regem nec heredes nec fratres ſuos nec Dominam Reginam matrem ejus nec homines eorundem, nec ei deficiemus de ſervitio & jure faciendo quandiu Dominus Rex velit facere nobis jus in curia ſua per judicium Parium noſtrorum: Nos non poſſumus facere fortericias novas vel veteres inforciare in Flandria citra fluvium qui dicitur Eſcaut niſi per Dominum Regem vel ſucceſſores ipſius. Has ſiquidem conventiones ego Thomas Comes & ego Johanna Comitiſſa prædicta tactis ſacroſanctis juravimus & promiſimus nos fideliter & firmiter ſervaturos; & volumus quòd ad illas firmiter & fideliter obſervandas teneantur per omnia heredes & ſucceſſores noſtri in comitatu Flandriæ. Ut autem promiſſa perpetuæ firmitatis robur obtineant, præſentem paginam ſigillis noſtris duximus roborandam. Actum apud Compendium anno incarnationis dominicæ MCC. triceſimo ſeptimo, menſe Decembri.

Forma

Forma litterarum Militum Flandriæ quas habemus de ſecuritatibus Flandriæ.

Ego Galterius de Guiſtelle Miles notum facio omnibus præſentes litteras inſpecturis quòd ego tactis ſacroſanctis juravi coram cariſſimo Domino meo Ludovico Rege Franciæ illuſtri & coram cariſſima Domina mea Blancha Franciæ Regina matre ejus quòd ſi, quod Deus avertat, cariſſimum Dominum meum Thomam Comitem Flandriæ & cariſſimam Dominam Johannam Flandriæ & Haynoniæ Comitiſſam uxorem ipſius contingeret reſilire à conventionibus initis inter dictum Dominum meum Comitem & Comitiſſam ex una parte & Dominum meum Ludovicum Franciæ Regem illuſtrem & ejus matrem Blancham Reginam & liberos ejus ex altera, quas conventiones audivi fideliter recitari & plenè intellexi, prædictis Comiti & Comitiſſæ non adhærerem, nec auxilium vel conſilium eiſdem vel alteri ipſorum præſtarem, immo Domino Ludovico Regi & Dominæ Reginæ & liberis ipſius pro poſſe meo adhærerem & fideliter faverem donec illud emendatum eſſet in curia prædicti Domini Regis ad judicium Parium Franciæ. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſcribi feci & ſigillo meo ſigillari. Actum apud Compendium anno Domini MCC. triceſimo ſeptimo, menſe Decembri. *An.* 1237.

Dictum comitatuum Flandriæ & Haynoniæ.

Ludovicus Dei gratia Franciæ Rex & Odo eadem gratia Tuſculanus Epiſcopus &c. *ut to. 2. epiſtolar. Innocentii III. pag.* 595.

Littera G. de Dampetra de ratihabitione ejuſdem dicti & de homagio ſuo.

An. 1245. EGo Guillelmus de Dampetra heres comitatus Flandriæ notum facio univerſis quòd cùm cariſſimus Dominus meus Ludovicus Rex Franciæ illuſtris ad petitionem cariſſimæ Dominæ & matris meæ Margaritæ Flandriæ & Haynoniæ Comitiſſæ, poſt prolatum arbitrium ab ipſo Domino Rege & venerabili patre Odone Epiſcopo Tuſculano apoſtolicæ ſedis Legato ſuper contentione quæ erat inter me & fratres meos germanos ex una parte & Johannem & Balduinum fratres meos uterinos ex altera de comitatibus Flandriæ & Haynoniæ & pertinentiis eorundem, de comitatu Flandriæ me recepit in hominem, ego per conventiones quas dicta Domina mater mea & prædeceſſores ejus in comitatu Flandriæ, videlicet Johanna quondam Flandriæ & Haynoniæ Comitiſſa, & viri ejus Ferrandus & Thomas poſt Fernandum quondam Comites Flandriæ, habuerant cum eodem Domino Rege, in eadem forma in qua dicta mater mea prænominata & prædicti alii ad ejus venerunt homagium & in eiſdem conventionibus hominagium ligium contra omnes homines & feminas qui vivere poſſunt vel mori ipſi Domino Regi feci, & eaſdem conventiones pro me & heredibus & ſucceſſoribus meis in comitatu Flandriæ feci & renovavi, & ſuper ſacroſancta evangelia juravi me eas firmiter & fideliter perpetuò ſervaturum & contra illas in aliquo non venturum. Conventiones autem ſunt tales. Ego Guillelmus de Dampetra heres comitatus Flandriæ teneor tradere Domino Regi litteras Domini Papæ continentes quòd ſi ego vel ſucceſſores mei in comitatu Flan-

driæ reſiliremus, quod abſit, de conventionibus firmatis inter Dominum Regem ex una parte & me ex altera, Laudunenſis & Silvanectenſis Epiſcopi & eorum ſucceſſores infra quadraginta dies poſtquam ex parte Domini Regis fuerint ſuper hoc requiſiti per nuntium aut litteras Domini Regis promulgarent auctoritate Domini Papæ ſententiam excommunicationis in me & ſucceſſores meos in comitatu Flandriæ & in meos coadjutores & omnes fautores meos & ſententiam interdicti in terras meas & terras coadjutorum & fautorum meorum & illas ſententias tenerent & facerent teneri ſine relaxare quouſque id eſſet emendatum in curia Domini Regis ad judicium Parium Franciæ. Ego faciam haberi Domino Regi ſecuritates & fidelitates Militum, communiarum & villarum Flandriæ de quibus eas volet habere. Quòd ſi ego reſilirem à conventionibus in hac carta contentis, Milites & homines communiarum & villarum Flandriæ Domino Regi & heredibus & fratribus ejus & Dominæ Reginæ matri ipſius adhærerent & fideliter ſe tenerent contra me, nec mihi auxilium vel conſilium præſtarent quouſque id eſſet emendatum in curia Domini Regis ad judicium Parium Franciæ. Si qui autem de Militibus, communiis vel villis Flandriæ nollent facere Domino Regi fidelitates & ſecuritates prædictas, ego expellerem eos de terra mea & ſeiſirem quicquid ipſi haberent in feodo Domini Regis ſine revocare eos & ſine reddere eis res ſuas niſi per Dominum Regem vel ſucceſſores ejus donec fecerint ſecuritates & fidelitates præmiſſas. Ego & ſucceſſores mei non poterimus Dominum Regem vel heredes vel fratres ſuos vel etiam Dominam Reginam matrem eorum nec homines eorum in cauſam trahere occaſione alicujus rei factæ ante pacem factam olim anno

incarnationis dominicæ MCCXXVI. menſe Januario iter Dominum Regem & bonæ memoriæ Johannam Comitiſſam quondam materteram meam & Fernandum quondam maritum ejus Comitem Flandriæ quin dictus Rex, heredes vel fratres ſui, vel etiam Domina Regina mater eorum remaneant ſemper in pace tenentes de omnibus his de quibus Dominus Rex Ludovicus claræ memoriæ pater dicti Regis & homines ſui erant tenentes die conventionis cum dicto Domino Ludovico Rege patre ipſius Regis factæ de liberatione dicti Fernandi Comitis facienda, quæ facta fuit apud Meledunum anno incarnationis dominicæ MCCXXV. menſe Aprilis, & nihil juris de cætero vendicabo vel reclamabo in præmiſſis. Ego & ſucceſſores mei non inquietabimus nec guerreabimus Dominum Regem. nec heredes nec fratres ſuos nec Dominam Reginam matrem ejus nec homines eorundem, nec ei deficiemus de ſervitio & jure faciendo quandiu Dominus Rex velit facere nobis jus in curia ſua per judicium Parium Franciæ. Ego non poſſum facere forterícias novas vel veteres inforciare in Flandria citra fluvium quod dicitur Eſcaut niſi per Dominum Regem vel ſucceſſores ipſius. Has ſiquidem conventiones ego Guillelmus promiſi prædicto Domino Regi, & eidem ſuper ſacroſancta juravi me fideliter & firmiter per omnia ſervaturum. Et volo quòd ad eaſdem conventiones firmiter & fideliter obſervandas per omnia teneantur in perpetuum heredes & ſucceſſores mei in comitatu Flandriæ. Iſtud etiam addidi juramento & conventionibus antedictis, quòd cùm vel ex obitu prædictæ cariſſimæ Dominæ & matris meæ M. Comitiſſæ, cujus vitam & incolumitatem exopto, ſive ex ceſſione ipſius viventis, aut aliquo quocunque modo prædictum adeptus fue-

to concedente Domino comitatum, omnes conventiones prædictas eidem Domino Regi vel heredi ipſius, quando ſuper hoc ab ipſo vel ejus certo mandato fuero requiſitus, innovare tenebor & iterum facere ei dari fidelitates & ſecuritates Militum, communiarum & villarum Flandriæ, & omnes conventiones prædictas juramento proprio renovare, & per litteras ſigillandas ſigillo quo tunc utar ut Comes Flandriæ confirmare. Ut autem præmiſſa omnia perpetuæ firmitatis robur obtineant, præſentem paginam ſigilli mei feci munimine roborari. Actum apud Pontiſaram anno incarnationis dominicæ MCCXL. ſexto, menſe Octobri.

Littera ejuſdem Guillelmi alia.

EGo Guillelmus dominus de Dampetra heres comitatus Flandriæ omnibus præſentes litteras inſpecturis notum facio quòd cùm de contentione quæ vertebatur inter me & fratres meos germanos ex una parte & Johannem & Balduinum fratres meos uterinos ex altera ſuper jure quod utrique noſtrum petebamus in comitatibus Flandriæ & Haynoniæ, compromiſſum fuiſſet à me & fratribus meis prædictis ex una parte & prædictis Johanne & Balduino ex altera in cariſſimum Dominum meum Ludovicum illuſtriſſimum Regem Franciæ & venerabilem Patrem O. Tuſculanum Epiſcopum apoſtolicæ ſedis Legatum de conſenſu & voluntate cariſſimæ Dominæ & matris meæ Margaritæ Comitiſſæ Flandriæ & Haynoniæ, interpoſitis conventionibus quæ in litteris ſuper eadem compromiſſione confectis pleniùs continentur, inter quas hæc ſpecialiter ſunt expreſſa, videlicet quòd Dominus Rex in prædicta compromiſſione conceſſit quòd ipſe reciperet in hominem de co-

mitatu Flandriæ vivente Domina & matre mea Comitiſſa, ſi ipſa hoc peteret, illum qui per ordinationem ipſorum Domini Regis & Domini Legati eundem comitatum haberet, ſalva vita ejuſdem Comitiſſæ matris meæ, & ſalvo in omnibus jure Domini Regis, necnon etiam quòd hæc omnia quæ ſuper prædicta compromiſſione facta ſunt & conceſſa facta & conceſſa ſunt, eo ſalvo quòd prædicta cariſſima Domina mater mea Comitiſſa nonobſtantibus dicta compromiſſione vel arbitrio ſuper hoc proferendo aut ordinatione ſuper his facienda per prædictos Dominum Regem & Dominum Legatum, plenam quandiu vixerit poteſtatem haberet & adminiſtrationem prædictorum comitatum & totius terræ ſuæ & de ipſis poſſet pro voluntate ſua facere ſicut poterat ante compromiſſionem prædictam, hoc excepto quòd nec mihi aut fratribus meis nec præfato Johanni & Balduino terram aliquam ſeu redditum dare poſſet præter partes quæ per eoſdem Dominum Regem & Dominum Legatum erant unicuique noſtrum aſſignandæ, nec alicui noſtrum aliquid dare ſuper partem alteri aſſignandam, prædicti Dominus Rex & Dominus Legatus in negotio præfato ſecundùm formam compromiſſionis in ipſos factæ deliberatione prævia procedentes ſic ordinaverunt & per dictum ſuum aſſignaverunt præfato Johanni de Aveſnis Militi totum comitatum Haynoniæ cum omnibus pertinentiis, mihi verò aſſignaverunt totum comitatum Flandriæ cum omnibus pertinentiis ſecundùm formam quæ continetur in ipſorum litteris ſuper ejuſdem arbitrii prolatione confectis. Cùmque poſt prolationem prædicti arbitrii præfatus cariſſimus Dominus meus Ludovicus Rex Franciæ illuſtris ad petitionem ſupradictæ cariſſimæ Dominæ & matris meæ M. Comitiſſæ Flandriæ

& Haynoniæ de comitatu Flandriæ receperit me in hominem, hoc ſalvo quòd prædicta Domina mater mea Comitiſſa eundem comitatum Flandriæ cum pertinentiis ejus tenebit quandiu vixerit & plenam habebit poteſtatem & adminiſtrationem ipſius ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, quia ex hujuſmodi gratia à Domino Rege mihi liberaliter facta non decet diminui in aliquo jus ipſius, volo & concedo quòd ſi fortè contingeret, quod Dominus avertat, Dominam & matrem meam M. Comitiſſam quandiu ipſa dictum comitatum tenebit aliquid facere propter quod de jure debeat eſſe forisfacta, non remaneat propter homagium quod feci eidem Domino Regi quin terra prædicta quantum ad eandem matrem meam & me forisfacta ſit ſicut eſſet antequam homagium facerem ſupradictum. Si me etiam, quod Deus avertat, contingeret aliquid facere propter quod de jure terra deberet eſſe forisfacta, terra prædicta ſimiliter quantum ad me ſit forisfacta. Propter illud etiam homagium non remaneat nec aliquo modo impediatur quin dictum illud ſive ordinationem aut arbitrium quod ipſi Dominus Rex & Dominus Legatus ſuper prædicta contentione quæ erat inter me & fratres meos ex una parte & præfatos J. de Aveſnis & ejus fratrem ex altera protulerunt, in omnibus & per omnia plenè & perfectè tenear obſervare. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras feci fieri & ſigilli mei appenſione muniri. Actum Pontiſaræ anno Domini MCC. quadrageſimo ſexto, menſe Octobri.

Littera G. de Donnapetra & fratrum ſuorum.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis Guillelmus de Domnapetra Miles, Guido & Johannes, fratres, ſalutem in Domino. Notum facimus quòd cùm inter nos, quos nobilis Domina Margarita Comitiſſa Flandriæ & Haynoniæ de nobili viro Guillelmo de Domnapetra ſuſceperat ex una parte, & Johannem de Aveſnis & Balduinum Milites fratres, quos prædicta Domina mater noſtra de nobili viro Bouchardo de Aveſnis ſuſceperat ex altera, mota eſſet contentio ſuper eo quòd utraque prædictarum partium comitatus Flandriæ & Haynoniæ & totam terram quam tenet dicta Comitiſſa dicebat ad ſe poſt obitum ipſius Comitiſſæ matris noſtræ jure hereditario pertinere, tandem de voluntate & aſſenſu præfatæ Comitiſſæ matris noſtræ & amicorum noſtrorum conſilio in excellentiſſimum Dominum Ludovicum Regem Francorum illuſtriſſimum & venerabilem patrem Odonem Epiſcopum Tuſculanum apoſtolicæ ſedis Legatum unanimiter compromiſimus, tali modo quòd ſecundùm formam juris vel judicii non eſſet in hoc arbitrio procedendum, cùm tota prædicta terra per viam juris parti alteri debere cedere dinoſceretur, ſed de terra prædicta debebant taliter ordinare quòd utrique partium de dicta hereditate partem aſſignarent ſecundùm quod eis videretur eſſe bonum, ita videlicet quòd ambo capita dictorum comitatuum uni noſtrum dare, vel alterum uni, & reliquum alii, vel partem alteri in comitatu altero vel utroque, prout eis bonum videretur, poſſent aſſignare. Condictum etiam fuit & conceſſum quòd ſi, comitatu Flandriæ alteri per dictum eorum aſſignato, alii vel-

ſent in eodem comitatu partem terræ aſſignare, ille qui partem illam haberet, comitatum habenti de ea homagium faceret & partem illam teneret de eodem. Similiter ſi, comitatu Haynoniæ per dictum eorum alicui noſtrum aſſignato, in comitatu illo alii partem terræ aſſignarent, ille qui partem illam à comitatu haberet, comitatum habenti homagium faceret & partem ſuam de illo teneret, niſi terræ conſuetudo in contrarium ſe haberet. quod ſi eſſet, homagium faceret & partem ſuam teneret ſecundùm quòd terræ requireret conſuetudo. Inſuper eſt ſciendum quòd in hoc unanimiter convenimus quòd ſi ſine liberis de uxore ſua deſponſata procreandis contingeret aliquem noſtrum decedere, frater ejus germanus vel ſoror ejus germana, ſi decedens fratrem non haberet germanum, eidem decedenti ſuccederet in tota terra quam haberet. Fuit etiam concorditer conceſſum quòd ſi prædictum Legatum in exequendis his contingeret non adeſſe, Dominus Robertus Comes Atrebatenſis ipſius Domini Regis frater ad hæc exequenda reciperetur ſine contradictione aliqua loco ejus. Voluimus etiam & conceſſimus quòd illud quod ordinaretur fieret ſalvo honore utriuſque partis, ita tamen quòd propter hoc non remaneret quin partes & diviſiones terrarum & totius hereditatis prædictæ manerent ſtabiles & firmæ prout ab ipſis eſſet ordinatum. Conceſſimus etiam quòd contenti eſſemus diviſionibus illis & partibus quas nobis aſſignarent, nec contra ordinationem ipſorum aliquo modo veniremus, nec unus noſtrum in parte alii aſſignanda ſive in proprietate ſive in poſſeſſione aliquid per ſe vel per alium reclamaret, nec moveret quiſquam noſtrum contra alterum ſuper his in eccleſiaſtica vel ſæculari curia aliquo modo quæſtionem vel aliqua

ratione juris aut facti. Conceſſit autem prædictus Dominus Rex quòd reciperet in hominem de comitatu Flandriæ vivente dicta Comitiſſa, ſi ipſa hoc peteret, illum qui per ordinationem ipſorum dictum comitatum haberet, ſalva vita Comitiſſæ, & ſalvo in omnibus jure Domini Regis. Propter abſentiam autem utriuſque partis vel alterius non dimitterent quin, ſi vellent, in eodem arbitrio procederent, & quicquid fieret vel ordinaretur per ipſos tantum valeret & ita teneremur firmiter obſervare ac ſi nobis præſentibus factum eſſet. Hæc autem omnia facta ſunt & conceſſa, eo ſalvo quòd prædicta Comitiſſa mater noſtra, non obſtantibus compromiſſione prædicta vel arbitrio, aut ordinatione quam ſuper his facerent, plenam quandiu vixerit habeat poteſtatem & adminiſtrationem prædictorum comitatuum & totius terræ ſuæ, & de ipſis poſſit pro voluntate ſua facere ſicut poterat ante compromiſſionem prædictam; ſalvo eo quòd dicta Comitiſſa nulli noſtrum aut aliorum liberorum ſuorum poſſit terram aliquam ſeu redditum dare præter partes quæ per dictos Dominos nobis eſſent aſſignatæ, nec alicui noſtrum aliquid dare ſuper partem alteri aſſignatam. Supradicta autem omnia & ſingula promiſimus prædictis Domino Regi & Domino Legato & nobis ad invicem nos firmiter ſervaturos & contra nunquam nullo tempore venturos quocunque modo, præſtito ſuper his coram ipſis corporaliter juramento. Prædicti autem Dominus Rex & Dominus Legatus nobis præſentibus in negotio præfato taliter ordinaverunt, & per dictum ſuum aſſignaverunt prædicto Johanni de Aveſnis totum comitatum Haynoniæ cum omnibus pertinentiis, ita quòd Balduino fratri ſuo & noſtro tenetur de eodem comitatu in portione hereditaria providere. Mihi verò Guillelmo

de Domnapetra aſſignaverunt totum comitatum Flandriæ cum omnibus pertinentiis, ita quòd fratribus meis germanis Guidoni ſcilicet & Johanni teneor de eodem comitatu in portione hereditaria providere. Hæ autem proviſiones fient ſecundùm conſuetudinem comitatuum prædictorum. Hæc autem pronuntiaverunt, retenta ſibi poteſtate declarandi exponendi ea quæ in dicto eorum continentur, ſi fortè inter nos ſuper eo aliqua dubietas oriretur. Nos autem dictum eorum ſicut prolatum eſt approbamus & ratum & gratum habemus, promittentes nos dictum illud fideliter ſervaturos & nullo unquam tempore contra venturos. Et ad majorem firmitatem præſentes litteras dedimus eidem Domino Regi ſigillis noſtris ſigillatas. Actum Pariſius anno Domini MCCXL. ſexto, menſe Julio.

Littera M. Comitiſſa Flandria & Haynonia.

EGo Margarita Comitiſſa Flandriæ & Haynoniæ omnibus præſentes litteras inſpecturis notum facio quòd cùm de contentione quæ vertebatur inter filios meos Johannem & Balduinum ex una parte, Guillelmum, Guidonem, & Johannem ex altera, ſuper jure quod utrique eorum petebant in comitatibus Flandriæ & Haynoniæ, compromiſſum fuiſſet ab eis in cariſſimum Dominum meum Ludovicum illuſtriſſimum Regem Franciæ & venerabilem patrem Odonem Tuſculanum Epiſcopum apoſtolicæ ſedis Legatum de conſenſu & voluntate mea, interpoſitis conventionibus quæ in litteris ſuper eadem compromiſſione confectis continentur, inter quas hæc ſpecialiter ſunt expreſſa, videlicet quòd Dominus Rex in prædicta compromiſſione conceſſit quòd ipſe reciperet in *An. 1246.*

hominem de comitatu Flandriæ me vivente, ſi ego hoc peterem, illum qui per ordinationem ipſorum Domini Regis & Domini Legati eundem comitatum haberet, ſalva vita mea, & ſalvo in omnibus jure ipſius Domini Regis, necnon & quòd hæc omnia quæ ſuper prædicta compromiſſione ſunt facta & conceſſa facta & conceſſa ſunt, eo ſalvo quòd ego, nonobſtantibus dicta compromiſſione vel arbitrio ſuper hoc proferendo aut ordinatione ſuper his facienda per prædictos Dominum Regem & Dominum Legatum, plenam quandiu vixero poteſtatem haberem & adminiſtrationem prædictorum comitatuum & totius terræ meæ, & de ipſis poſſem pro voluntate mea facere ſicut poteram ante compromiſſionem prædictam, hoc excepto quòd nullis de dictis meis filiis terram aliquam ſeu redditum dare poſſem præter partes quæ per eoſdem Dominum Regem & Dominum Legatum erant unicuique eorum aſſignandæ, nec alicui eorum aliquid dare ſuper partem alteri aſſignandam, prædicti Dominus Rex & Dominus Legatus in negotio præfato ſecundùm formam compromiſſionis in ipſos factæ deliberatione prævia procedentes ſic ordinaverunt, & per dictum ſuum aſſignaverunt præfato Johanni de Aveſnis totum comitatum Haynoniæ cum omnibus pertinentiis, dicto verò Guillermo aſſignaverunt totum comitatum Flandriæ cum omnibus pertinentiis, ſecundùm formam quæ continetur in ipſorum litteris ſuper ejuſdem arbitrii prolatione confectis. Cùmque poſt prolationem prædicti arbitrii præfatus cariſſimus Dominus meus Ludovicus Rex Franciæ illuſtris ad petitionem meam de comitatu Flandriæ receperit jamdictum Guillelmum in hominem, hoc ſalvo quòd ego eundem comitatum Flandriæ cum pertinentiis ejus tenebo quandiu vixero &

plenam habebo poteſtatem & adminiſtrationem ipſius ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, quia ex hujuſmodi gratia à Domino Rege liberaliter ipſi Guillermo facta non decet diminui in aliquo jus ipſius Domini Regis, volo & concedo quòd ſi fortè contingeret, quod Dominus avertat, me, quandiu dictum comitatum tenebo, aliquid facere propter quod terra de jure debeat eſſe forisfacta, non remaneat propter homagium quod fecit dictus Guillermus eidem Domino Regi quin terra prædicta quantum ad me & ipſum forisfacta ſit ſicut eſſet antequam homagium faceret ſupradictum. Si ipſum etiam, quod Deus avertat, aliquid contingeret facere propter quod de jure terra debeat eſſe forisfacta, terra prædicta ſimiliter quantum ad eum ſit forisfacta. Propter iſtud etiam homagium non remaneat nec aliquo modo impediatur quin dictum illud ſive ordinationem aut arbitrium quod ipſi Dominus Rex & Dominus Legatus ſuper prædicta contentione quæ erat inter præfatos meos filios protulerunt in omnibus & per omnia plenè & perfectè tenear obſervare. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras feci fieri & ſigilli mei appenſione muniri. Actum apud Pontiſaram anno Domini MCC. quadrageſimo ſexto, menſe Octobri.

Littera Margareta Comitiſſa Flandria de terra Waſia, villa & caſtro de Ruplemonde.

NOs Margareta Flandriæ Comitiſſa notum facimus univerſis præſentibus & futuris quòd nos terram Waſiæ, villam & caſtrum noſtrum de Ruplemonde, cum comitatu Flandriæ, ab excellentiſſimo Domino noſtro Ludovico Dei gratia Franciæ Rege illuſtriſſimo ad noſtrum feodum tenemus. In cujus rei teſtimonium præſentes litte- *An. 1254*

tas ſigilli noſtri fecimus appenſione muniri. Datum anno Domini MCCL. quarto, ſabbato poſt cineres.

Littera ejuſdem ſuper fortericia caſtri de Ruplemonde.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis M. Comitiſſa Flandriæ ſalutem. Notum facimus quòd cùm per conventiones habitas inter excellentiſſimum Dominum noſtrum Ludovicum Dei gratia Franciæ Regem illuſtrem & claræ memoriæ.. ſororem noſtram quondam Flandriæ Comitiſſam non poſſimus facere fortericias novas nec veteres inforciare in Flandria citra fluvium qui dicitur Eſcauz, & præfatus Dominus Rex propter neceſſitatem noſtram nobis firmare conceſſerit caſtrum noſtrum de Ruplemonde, quod eſt de terra Waſiæ, quod etiam eſt citra fluvium prædictum qui dicitur Eſcauz, & quod nos tenemus & advocamus de ipſo Rege, volumus ut prædictæ conventiones in hoc & in aliis nihilominus in ſua maneant firmitate. Datum Pariſius anno Domini MCC. quinquageſimo quarto, menſe Februario.

COMMUNIÆ CIVITATUM.

Carta communiæ Laudunenſis.

IN nomine &c. Ludovicus &c. Notum fieri volumus cunctis tam præſentibus quàm futuris inſtitutionem pacis quam aſſenſu & conſilio procerum noſtrorum & Laudunenſium civium Lauduni inſtituimus, hanc ſcilicet. Quòd ab Ardone uſque ad Brolium, ità ut villa Diullaci intra hos terminos contineatur, quantum ambitus vinearum & montis tenet, nullus quempiam liberum vel ſervum pro aliquo forisfacto ſine juſtitia capere poſſit. Quòd ſi juſtitia præſens non fuerit, liceat ei ſine forisfactura tamdiu eum tenere quouſque juſtitia veniat, vel ad juſticiarii domum adducere, & prout judicatum fuerit de forisfacto illo ſatisfactionem accipere. Quòd ſi aliquis quoquo modo alicui clerico, Militi, mercatori, indigenæ vel extraneo, aliquam injuriam fecerit, ſi de ipſa civitate ſit is qui injuriam fecit, infra quartum diem ſubmonitus ante Majorem & juratos ad juſtitiam veniat, & ſe vel de objecta culpa purget, vel ſicut judicatum ei fuerit emendet. Si verò emendare noluerit, cum omnibus qui de peculiari ejus familia ſunt, exceptis mercenariis, qui ſi noluerint cum ipſo exire, non compellentur, de civitate eiciatur, nec redire permittatur quouſque forisfacturam digna ſatisfactione emendaverit. Si infra ambitum civitatis poſſeſſiones domorum aut vinearum habuerit, à domino ſive à do-

minis, ſi plures fuerint, in quorum diſtrictu poſſeſſiones ejus ſunt, vel ſi in allodio fuerint, ab Epiſcopo Major & jurati de malefactore illo juſtitiam requirant. Et ſi à dominis vel Epiſcopo ſubmonitus infra quindecim dies culpam ſuam emendare noluerit, nec vel per Epiſcopum, vel per dominum in cujus diſtricto poſſeſſiones ejus ſunt, de eo juſtitia haberi potuerit, liceat juratis omnem malefactoris illius ſubſtantiam deſtruere. Quòd ſi malefactor de civitate non fuerit, re ad Epiſcopum perlata, ſi per ejus ammonitionem infra quintum decimum diem forisfactum non emendaverit, liceat Majori & juratis prout poterunt de eo vindictam quærere. Si quis autem malefactorem de civitate ejectum infra terminos pacis conſtitutæ ignoranter adduxerit, & ignorantiam ſuam ſacramento probare poterit, eundem malefactorem illa ſola vice reducat liberè. Si verò non potuerit, uſque ad dignam ſatisfactionem malefactor retineatur. Si verò fortè, ut ſæpe evenire ſolet, aliquibus altercantibus, alter alterum pugno vel palmo percuſſerit, vel turpe improperium ei dixerit, legitimo teſtimonio convictus, ei in quem peccavit lege qua vivit emendet, & Majori ac juratis violatæ pacis ſatisfactionem faciat. Si verò is quem læſit emendationem ejus ſuſcipere dedignatus fuerit, non liceat ei ultra de eo vel intra terminos pacis vel extra aliquam requirere ultionem. Et ſi eum vulneraverit, expenſas in medicos ad vulnus ſanandum vulnerato perſolvat. Si quis in alium mortale odium habuerit, non liceat ei vel euntem de civitate proſequi vel venienti inſidias tendere. Quòd ſi vel venientem vel recedentem interfecerit, aut quodlibet ei membrum truncaverit, aut de proſequutione aut inſidiis appellatus, divino ſe judicio purget. Quòd ſi eum aut verberaverit

aut

aut vulneràverit extra terminos pacis, ubi per homines pacis legitimo teſtimonio de proſequtione vel inſidiis potuerit comprobari, ſacramento ſe purgare licebat. Quòd ſi reus inventus fuerit, caput pro capite, membrum pro membro reddat, vel ad arbitrium Majoris & juratorum pro capite aut membri qualitate dignam ſolvat redemptionem. Si quis in aliquem de aliquo capitali querelam habuerit, ad juſtitiam in cujus diſtricto inventus fuerit primum de eo clamorem faciat; & ſi per juſtitiam jus ſuum obtinere non poterit, ad dominum ejus, ſi in civitate fuerit, vel ad miniſterialem ejus, ſi in civitate ipſe dominus non fuerit, de homine ſuo clamorem faciat. Et ſi per juſtitiam jus ſuum obtinere non potuerit, habere de eo juſtitiam, ad juratos pacis veniat, ciſque ſe de homine illo nec per dominum ejus nec per miniſterialem ejus juſtitiam poſſe habere oſtendat. Jurati autem ad dominum, ſi in civitate fuerit, vel ſi non fuerit, ad miniſterialem ejus veniant, & ut vel dominus vel miniſterialis homini clamanti de homine ſuo juſtitiam faciant diligenter requirant, & ſi de eo juſtitiam facere vel non potuerint vel neglexerint, jurati quærant qualiter is qui clamat jus ſuum non perdat. Si fur quilibet interceptus fuerit, ad illum in cujus terra captus fuerit, ut de eo juſtitiam faciat, adducatur: quam ſi dominus terræ non fecerit, juſtitia in furem à juratis perficiatur. Antiqua enim foriſfacta quæ ante urbis deſtructionem vel hujus pacis inſtitutionem facta fuerunt penitùs ſunt condonata, exceptis tredecim, quorum nomina ſunt hæc. Fulco filius Boinardi, Radulphus de Capritione, Hamo homo Leberti, Paganus Seill. Roibertus, Remigius But. Mainardus Drag, Rainbaldus Sueſſionenſis, Paganus filius Hoſtelup. Anſellus Quatuor mattis, Ra-

dulphus Waſtins, Johannes de Molreni, Anſelmus gener Leberti. Præter iſtos, ſi quis de civitate ejectus pro antiquo forisfacto redire voluerit, de omnibus ſuis inveſtiatur, quæcunque habuiſſe nec vendidiſſe vel in vadimonio potuiſſe poterit oſtendere. Statuimus etiam ut homines capite cenſi dominis ſuis cenſum capitis ſui tantùm perſolvant: quem ſi ſtatuto termino non perſolverint, lege qua vivunt emendent, nec niſi ſpontanei à domino requiſiti, aliquid eis tribuant. Liceat tamen dominis pro forisfactis ſuis eos in cauſam trahere & quod judicatum fuerit de eis habere. Homines pacis, exceptis familiis Eccleſiarum vel procerum qui de pace ſunt, cujuſcunque generis potuerint uxores accipiant, De familiis autem Eccleſiarum quæ ſunt extra terminos pacis, vel procerum qui de pace ſunt, niſi dominorum voluntate uxores accipere non licebit. Si qua vilis & inhoneſta perſona honeſtum virum vel mulierem turpibus conviciis inhoneſtaverit, liceat alicui probo viro de pace, ſi ſupervenerit, illum objurgare & illum uno vel duobus vel tribus colaphis ſine forisfacto ab importunitate ſua compeſcere. Quòd ſi etiam pro antiquo odio criminatus fuerit, liceat ei juramento ſe purgare quòd pro nullo odio eum percuſſerit, ſed tantùm pro pacis & concordiæ obſervatione, Mortuas autem manus omnino excludimus. Si quis autem de pace filiam vel neptem ſive cognatam maritans terram vel pecuniam ei dederit, & illa mortua ſine herede fuerit, quicquid terræ vel datæ pecuniæ adhuc comparentis de ea remanſerit ad eos qui dederunt vel ad heredes eorum redeat. Similiter vir ſi ſine herede mortuus fuerit, præter dotem quam uxori dedit, tota poſſeſſio ad propinquos ſuos redeat. Dotem autem in vita ſua mulier tenebit. Poſt mor-

tem verò ipſius ipſa dos ad propinquos viri ſui redibit. Si verò nec vir nec mulier hereditates habuerint, ſed de mercimoniis quæſtum facientes ſubſtantia fuerint ampliati, & heredes non habuerint, altero eorum mortuo, alteri tota ſubſtantia remanebit. Si autem propinquos non habuerint, duæ partes ſubſtantiæ pro animabus eorum in eleemoſinam dabunt, tertia verò ad muros civitatis ædificandos expendetur. Præterea nullus extraneus de capite cenſis Eccleſiarum vel Militum civitatis in hanc pacis inſtitutionem niſi annuente ſuo domino recipietur. Quòd ſi per ignorantiam abſque domini voluntate aliquis receptus fuerit, infra quindecim dies ſine foriſfacto cum tota ſubſtantia ſua ſalvus abire quò voluerit permittetur. Quicunque autem in pace iſta recipietur, infra anni ſpatium aut domum ſibi ædificet, aut vineas emat, aut tantum ſuæ ſubſtantiæ mobilis in civitatem afferat per quæ juſticiari poſſit, ſi quid fortè in eum querelæ evenerit. Si quis bannum civitatis ſe audiſſe negaverit, aut per Scabinos tantùm comprobetur, aut propria manu ſe purget juramento. Conſuetudines autem quas Caſtellanus in civitate ſe habere aſſerit, ſi in Epiſcopi curia diſrationare legitimè potuerit prædeceſſores ſuos antiquitus habuiſſe, liberè eas obtineat, & ſi minùs fecerit, minùs habeat. Conſuetudinarias autem tallias ita reparavimus ut unuſquiſque hominum ipſas tallias debentium ſingulis terminis quibus tallias debet quatuor denarios ſolvat. Ultra autem nullam aliam terram perſolvet, niſi fortè extra terminos pacis aliquam terram talliam debentem tenuerit quam ita caram habeat ut pro illa talliam ſolvat. Homines pacis extra civitatem placitare non compellentur. Quòd ſi ſuper aliquos eorum cauſam habuerimus, judicio jurato-

rum nobis juſtitiam exequentur. Si autem ſuper univerſos cauſam habuerimus, judicio epiſcopalis curiæ nobis juſtitiam proſequentur. Si quis clericus intra terminos pacis aliquod forisfactum fecerit, ſi Canonicus fuerit, ad Decanum ſuum clamore perlato, per eum juſtitiam exequetur. Si Canonicus non fuerit, per Epiſcopum vel Archidiaconum aut eorum miniſteriales juſtitiam facere compelletur. Si aliquis procerum regionis in homines pacis forisfecerit, nec ſubmonitus eis juſtitiam facere voluerit, ſi homines ejus intra terminos pacis inventi fuerint, tam ipſi quàm eorum ſubſtantiæ in emendationem factæ injuriæ per juſtitiam illam in cujus diſtricto inventi fuerint capientur, ita ut homines pacis jus ſuum habeant, & ipſa juſtitia itidem jure ſuo non privetur. Pro his igitur & aliis beneficiis quæ prædictis civibus regali benignitate contulimus, ipſius pacis homines hanc nobis conventionem habuerunt, quòd excepta curia coronata, ſive expeditione, vel comitatu, tribus vicibus in anno ſingulas procurationes, ſi in civitatem venerimus, nobis præparabunt. Quòd ſi non veniremus, nobis xx. libras perſolvent. Totam autem hanc conſtitutionem, ſalvo noſtro & epiſcopali jure, & eccleſiaſtico, necnon & procerum qui intra terminos pacis diſtricta ſua & legitima jura habent, ſtabilivimus ut ſi vel de noſtro vel de epiſcopali jure aut Eccleſiarum aut procerum civitatis aliquid fortè interceperint, infra quintum decimum diem ſine forisfactura quod interceperunt licet emendare. Ut igitur hæc pacis inſtitutio firma in perpetuum & inconcuſſa permaneat &c. præcepimus roborari. Actum anno dominicæ incarnationis MCXXVIII. regni Ludovici Regis xx. Data Compendii per manum Simonis Cancellarii.

Carta franchiſiæ hominum Aureliamenſium.

IN nomine &c. Notum &c. quòd ob remedium animæ noſtræ & anteceſſorum noſtrorum & Philippi Regis filii noſtri omnes ſervos noſtros & ancillas, quos homines de corpore appellamus, quicunque ſunt Aurelianis & in ſuburbiis vici & villulis ejus infra quintam leugam exiſtentibus, in cujuſcunque terrâ manſerint, ſicut Magduni, Germiniaci, Chaam, & aliis ad præpoſituram Magduni pertinentibus, item qui ad viatoriam Checiaci, ad balliviam ſancti Johannis de Breiis, ad balliviam ſancti Martini ſuper Ligeritum, & ultra, ſicut apud ſanctum Maximinum, & villulis aliis, quique ad balliviam Novillæ & Arrebrachii & Codrelli pertinent, manumittimus, & ab omni jugo ſervitutis tam ipſos quam filios filiaſque eorum in perpetuum abſolvimus, & tanquam ingenui nati fuerint de cætero liberos permanere permittimus. Quam manumiſſionem & ab omni jugo ſervitutis abſolutionem, patriam ſecuti clementiam, concedimus & in perpetuum approbamus eo tenore quòd illi qui in prædictis locis & poteſtatibus fuerint ante natale proximum poſt coronationem noſtram hac libertate gaudebunt. Si verò alii ſervi noſtri aliunde ad prædicta loca cauſa libertatis confluxerint, ipſos ab ipſa eximimus libertate. Quæ omnia ut perpetuam &c. Actum Pariſius anno Domini MC. octogeſimo, aſtantibus &c. Data per manum ſecundi Hugonis Cancellarii. An. 1181.

Carta communiæ Sueſſionenſis.

An. 1181. IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi quòd kariſſimus avus noſter Ludovicus burgenſibus Sueſſionenſibus communiam inter ſe habendam conceſſit & ſigilli ſui auctoritate confirmavit. Poſt cujus deceſſum pater noſter Ludovicus bonæ memoriæ eis eam manutenuit & cuſtodivit. Nos verò priorum patrum noſtrorum veſtigiis inhærentes cartam ſuper communia eis à memorato avo noſtro conceſſam&communiæ conſuetudines, ſicut pater noſter eas tenuit, concedimus & confirmamus, has videlicet. Infra civitatis Sueſſionenſis firmitates alter alterius rectè ſecundùm ſuam opinionem auxiliabitur, & nullatenus patietur quòd aliquis alicui eorum aliquid auferat, vel ei talliatam faciat, vel quælibet de rebus ejus capiat, excepto hoc quòd homines civi atis Epiſcopo per tres menſes de pane, carne, & piſcibus creditionem facient. Et ſi Epiſcopus poſt tres menſes quod ei creditum fuerit non reddiderit, nihil ei credetur donec illud ab Epiſcopo perſolvatur Piſcatores autem forenſes nonniſi per quindecim dies ei creditionem facient. Et ſi poſt quindecim dies non reddiderit, tantum de rebus communiæ ubicunque potuerint capient quòd quicquid Epiſcopo crediderint habeant. Omnia forisfacta, excepta infractione urbis & veteri odio, quinque ſolidis emendabuntur. Et ſi ab aliquo teloneum requiratur, & requiſitor diem quo illud & undè illud habuerit minimè nominaverit, nunquam ei reſpondebitur. Et ſi diem nominaverit, & ille dictum ejus ſola ſua manu infirmare non poterit, quinque ſolidis emendabit. Si quis alicui ſacramentum facere debuerit, & ante

arramitionem ſacramenti ſe in negotium iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit, nec ideo incidet, ſed poſtquam redierit, convenienter ſubmonitus ſacramentum faciet. Si autem Archidiaconus aliquem implacitaverit, niſi clamator ante venerit, vel forisfactura apparuerit; non ei reſpondebit. Si tamen teſtem habuerit contra quem accuſatus defendere ſe non poterit, emendabit. Homines etiam communionis hujus uxores quaſcunque voluerint, licentia à dominis ſuis requiſita, accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint, & abſque aſſenſu & conceſſione domini ſui aliquis uxorem alterius poteſtatis duxerit, & ſi dominus ſuus inde eum implacitaverit, illi quinque ſolidos emendabit. Capitales homines cenſum debitum dominis ſuis perſolvent. Sed ſi die conſtituto non reddiderint, quinque illi ſolidos emendabunt. Et ſi aliquis aliquam injuriam fecerit homini qui hanc communionem juraverit, & clamor ad juratos inde venerit, ſi illum hominem qui fecit injuriam capere potuerint, de corpore ſuo vindictam accipient, niſi forisfactum emendaverit illi cui illatum fuerit ſecundùm judicium virorum illorum qui communionem cuſtodierunt. Et ſi ille qui forisfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, & homines communiæ ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino receptaculi vel primati loci queſtionem fecerint ut de eorum inimico faciant eis rectitudinem, ſicut ſuperiùs dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerit, rectitudinem accipient. Quòd ſi facere noluerit, homines communiæ auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore & pecunia ipſius qui forisfactum fecerit & hominum illius receptaculi in quo inimicus eorum erit. Si mercator in iſtam villam ad mercatum * venerit,

* mercandum

& aliquis ei aliquid fecerit infra loricam iſtius villæ, ſi jurati inde clamores audient, & mercator in iſta villa eum invenerit, homines communiæ ad vindictam faciendam ſuper hoc rectè ſecundùm opinionem ſuam auxilium præſtabunt; niſi mercator ille de hoſtibus ſæpedictæ communiæ fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum ille adverſarius perrexerit, ſi ipſe mercator vel jurati ad eum miſerint, & ille hoſtis ſatisfecerit mercatori ſecundum judicium eorum qui communionem ſervaverint, vel probare & oſtendere poterit ſe illud forisfactum non feciſſe; communiæ ſufficiet. Quod ſi ille facere noluerit, ſi poſtmodùm villam intraverit & capi poterit, de eo facient vindictam jurati. Nemo autem præter nos & Dapiferum noſtrum poterit conducere in villam Sueſſionenſem hominem qui forisfactum fecerit homini qui hanc communiam juraverit, niſi forisfactum emendare venerit ſecundùm judicium eorum qui communiam ſervaverint. Si Epiſcopus Sueſſionenſis ignoranter adduxerit in civitatem Sueſſionenſem hominem qui forisfactum fecerit homini iſtius communiæ, poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus communiæ, nullo modo poſtea eum adducet niſi aſſenſu illorum quibus communia ſervandæ incumbit, & ea vice eum reducere poterit. Pecuniam illam quam homines iſtius communiæ crediderunt antequam communiam hanc juraſſent ſi rehabere non poterint poſtquam inde juſtum clamorem fecerint, quærent quoquo modo poterint, quomodo creditam pecuniam rehabeant. Pro illa verò pecunia quam crediderint poſtquam hanc communiam juravèrint nullum hominem capient, niſi ſit debitor aut fidejuſſor. Si extraneus homo panem aut vinum ſuum in villam Sueſſionenſem cauſa ſecuritatis adduxerit, ſi poſtea

inter dominum ejus & homines communiæ diſcordia emerſerit, quindecim dies habebit ille licentiam vendendi panem & vinum in eadem villa & deferendi nummos & aliam pecuniam ſuam, præter panem & vinum; niſi ille forisfactum fecerit, vel fuerit cum illis qui fecerint. Nemo de villa prælibata qui hanc communionem juraverit credet pecuniam ſuam vel commodabit* hoſtibus pecuniæ * quandiu guerra duraverit. Et ſi quis probatus fuerit crediſſe aliquid hoſtibus communiæ, juſtitia de eo fiet ad judicium eorum qui communiam ſervabunt. Si aliquando homines communiæ contra ſuos hoſtes exierint, nullus de communia loquatur cum hoſtibus communiæ niſi licentia cuſtodum communiæ. Ad hoc ſtatuti homines jurabunt quòd neminem propter amorem ſeu propter odium deportabunt ſeu gravabunt, & quòd rectum judicium facient ſecundùm ſuam æſtimationem. Omnes alii jurabunt quòd idem judicium quod prædicti ſtatuti ſuper eos fecerint & patientur & concedent, niſi probare poterint quod de cenſu proprio nequeunt perſolvere. Univerſi homines infra murum civitatis & extra in ſuburbio commorantes, in cujuſcunque terra commorentur, communionem jurent. Qui verò jurare noluerit, illi qui juraverunt de domo ipſius & de pecunia juſtitiam facient. Si quis etiam de communione aliquid forisfecerit, & per juratos emendare noluerit, homines communiæ facient exinde juſtitiam Si quis verò ad ſonum factum pro congreganda communia non venerit, duodecim denarios emendabit. Præter has autem conſuetudines à patribus noſtris eis conceſſas & indultas concedimus ut nullus infra ambitum villæ Sueſſionenſis aliquem poſſit capere niſi Major & jurati quandiu de eo juſtitiam facere voluerint. Et

*communiæ

ſi aliquis de communia nobis aliquid foriſfecerit, oportebit ut nos in curia Epiſcopi Sueſſionenſis per Majorem villæ ad judicium juratorum de eo juſtitiam capiamus, nec eos extra prædictam curiam vel placitare vel cartam monſtrare compellere poterimus. Nec cuiquam licebit ab aliquo vel ab aliqua de communia manum mortuam exigere. Has itaque conſuetudines prætaxatas, & eas quæ ab avo noſtro eis conceſſæ fuerunt & confirmatæ, ſalvo jure noſtro & Epiſcopi & Dominorum & Eccleſiarum quæ in prædicta villa aliquid juris habent, concedimus & confirmamus. Quæ omnia ut perpetuum &c. præcepimus &c. Actum Sueſſionis &c. anno Domini MC. octogeſimo primo, regni noſtri ſecundo. Data per manum Hugonis Cancellarii.

Carta communiæ Noviomenſis.

An. 1181. IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri quòd communionem Noviomenſem, quam avus noſter inſtituit & cum ſuis conſuetudinibus confirmavit, & poſtmodum pater noſter eam manutenuit, nos igitur patrum noſtrorum inhærentes veſtigiis eandem communionem cum ſuis conſuetudinibus concedimus & confirmamus. Conſuetudines autem eæ ſunt. Pro quacunque commonitione quam fecerint, ſive pro banno, ſive pro foſſa vel firmatione villæ, neque Epiſcopus neque Caſtellanus habent ibi aliquid juſtitiæ vel implacitationis. Sed cujuſcunque ſunt ordinis ii qui ad eundem ordinem vel miniſterium pertinent, vinum vel tale aliquid accipient ab eis. Omnes qui in civitate habent domos, præter clericos & Milites, debent excubias & adjutorium civitatis & conſuetudines communionis. Si communio * fac-

* *f.* commonitio

ta fuerit, & quiſpiam remanſerit, vel quia claudus eſt, vel infirmus, vel ita pauper ut pro cuſtodienda familia ſua, uxore ſcilicet vel parvulis in infirmitate poſitis, domi eum oporteat remanere, vel ſi minatus fuerit, ſeque neſcire communionem juraverit, nulla culpa tenebitur. Quicunque adjudicaverint jurati, extra civitatem non poterunt protrahi aut invitari. Si judex comprehenderit panificos qui parvum fecerint panem, & illi inde placitare voluerint, ſi convicti fuerint, juxta legem qua vivunt cum amiſſione panis emendabunt. Si verò placitare noluerint, panes tantùm amittent. Si frumentum vel annona quælibet ematur, & non menſuretur, ſextariatum inde non dabitur. Menſurari autem debet quod emitur juxta rectam menſuram civitatis. Si quis vulneraverit vel occiderit quemquam intra communionem, jurati facient vindictam. Forisfactura erit Epiſcopi & Caſtellani ſicut priùs. Si quis vult eſſe in communione, non recipiatur ab aliquo ſolo, ſed præſentibus juratis; & pecunia quam dederit mutuò ſub eorum teſtimonio in communes utilitates civitatis, non in proprias alicujus, expendatur. Si quis deprehenderit latronem in domo ſua, etiam ſervientem ſuum, quæ ſua ſunt recipiat, latronem verò judici tradat. Si Epiſcopus implacitaverit aliquem de communione pro aliqua forisfactura vel pro banno, non poterit convinci vel appellari per aliquem ſervientum ejus, niſi alium approbatorem adduxerit; qui ſi defuerit, ſacramento ſe purgabit. Nullus abſente clamatore, niſi injuria coram Scabinis vel juratis fuerit oſtenſa, reſpondere habebit. Qui in via ſanctorum fuerint, viduæ etiam quæ filios non habent adultos & arma ferentes, & puellæ ſine advocato, nullas debent conſuetudines. Si quis terram vel domum in vadimonio

poſuerit vel aliquid aliud, & determinato tempore non reddiderit, ille qui vadimonium habet, ſi voluerit illud aſſignare ſibi & ad ſe trahere, judices & ſcabinos illuc adducat; & ſi poſt infra quindecim dies redemptum non fuerit, perpetuò ſibi jure poſſideat, & judicibus octo denarios, Scabinis quatuor exolvat. Si quis terram vel domum vel quamlibet tenituram præſente adverſario ſuo nec contradicente per annum & diem tenuerit, poſtea ſine contradictione poſſidebit, Mercatum quod ad octo denarios non aſcenderit teloneum non habebit. De cera quam quoque ſabbato accipit Caſtellanus, ut non jam ultra accipiatur conſulimus. Falſas menſuras aboleri penitùs judicamus. Quæ omnia ut perpetuam &c. præcepimus confirmari. Actum apud Fontem Blaudi anno incarnati verbi MC. octogeſimo primo, regni verò noſtri anno tertio. Aſtantibus &c. Data per manum Hugonis Cancellarii.

Caſtri Turonenſis.

An. 1181. IN nomine &c. Philippus &c. Noverint &c. quòd cariſſimus pater noſter Ludovicus bonæ memoriæ burgenſibus omnibus beati Martini in caſtro novo Turonenſi tam præſentibus quàm futuris dedit hanc communitatem, quòd nec ipſe nec aliquis ſucceſſorum ſuorum nec per rapinam nec per vim aliquam ab eis aliquam exigeret pecuniam nec eos cauſaretur de uſura nec turpi lucro, neque de aliqua pecuniæ ſuæ multiplicitate. Et ſi fortè eveniret quod ipſi illum in aliis cauſis offenderent, neque ipſe neque ſucceſſorum ſuorum aliquis dictorum burgenſium aliquem gravarent quandiu eis ſatisfacere vellent apud Turonis in domo theſauri. Has autem eaſdem conſuetudines, ſicut pater noſ-

ter eas ipſis dedit & confirmavit, damus & concedimus & confirmamus in hunc modum, quòd ipſi ante nos vel ante mandatum noſtrum in domo theſauri ſe juſticiabunt. Præterea ſtatuimus & concedimus ut ipſi decem burgenſes probos homines communi aſſenſu villæ eligant & eos ſibi ita præficiant, ut cum omni diligentia negotia villæ, miſſis ſcilicet, procurent. Illi verò decem burgenſes qui aliis præficientur ſingulis annis mutabuntur & alii decem ſecundùm diſpoſitionem ipſorum qui præceſſerint ſubſtituentur. Omnes autem burgenſes villæ unà ſuper ſacroſancta jurabunt quòd quicquid iſti decem burgenſes vel alii qui loco eorum ſingulis annis ſubſtituentur de miſiis & neceſſitatibus villæ ordinaverint inevitabiliter vita comite ſervabunt. Domini autem ejuſdem villæ cùm ad annos diſcretionis pervenerint, & advenæ in villa manere eligentes, idem ſacramentum præſtabunt. Decem autem burgenſes qui eligendi & aliis ad hæc præficiendi ſunt, & alii qui poſt mutationem eorundem ſubſtituentur, aliis burgenſibus villæ jurabunt ſe nulli parcituros vel aliquem gravaturos ſeu propter amorem ſeu propter odium, & quòd tales ad poſſe ſuum ſubſtituent qui villæ utilitati intendant & ad opus illud implendum erunt neceſſarii. Si verò aliqui in villa manentium vel in eadem civitate tenementa habentium ſervare vel jurare noluerint id quod dicti burgenſes ordinaverint, ipſis concedimus ut eos ſuper hoc valeant juſticiare, & ſi quid juſtitiæ ad nos pertinentis inde emerſerit, ſalva eorum carta quod ad jus noſtrum pertinet habeamus. Quæ omnia ut perpetuam ſtabilitatem obtineant, præſentem paginam &c. Actum apud Firmitatem anno ab incarnatione Domini MCLXXXI. regni noſtri anno ſecundo. Aſtantibus &c. S: &c.

dulphus Waſtins, Johannes de Molreni, Anſelmus gener Leberti. Præter iſtos, ſi quis de civitate ejectus pro antiquo forisfacto redire voluerit, de omnibus ſuis inveſtiatur, quæcunque habuiſſe nec vendidiſſe vel in vadimonio potuiſſe poterit oſtendere. Statuimus etiam ut homines capite cenſi dominis ſuis cenſum capitis ſui tantùm perſolvant: quem ſi ſtatuto termino non perſolverint, lege qua vivunt emendent, nec niſi ſpontanei à domino requiſiti, aliquid eis tribuant. Liceat tamen dominis pro forisfactis ſuis eos in cauſam trahere & quod judicatum fuerit de eis habere. Homines pacis, exceptis familiis Eccleſiarum vel procerum qui de pace ſunt, cujuſcunque generis potuerint uxores accipiant, De familiis autem Eccleſiarum quæ ſunt extra terminos pacis, vel procerum qui de pace ſunt, niſi dominorum voluntate uxores accipere non licebit. Si qua vilis & inhoneſta perſona honeſtum virum vel mulierem turpibus conviciis inhoneſtaverit, liceat alicui probo viro de pace, ſi ſupervenerit, illum objurgare & illum uno vel duobus vel tribus colaphis ſine forisfacto ab importunitate ſua compeſcere. Quòd ſi eum pro antiquo odio criminatus fuerit, liceat ei juramento ſe purgare quòd pro nullo odio eum percuſſerit, ſed tantùm pro pacis & concordiæ obſervatione, Mortuas autem manus omnino excludimus. Si quis autem de pace filiam vel neptem ſive cognatam maritans terram vel pecuniam ei dederit, & illa mortua ſine herede fuerit, quicquid terræ vel datæ pecuniæ adhuc comparentis de ea remanſerit ad eos qui dederunt vel ad heredes eorum redeat. Similiter vir ſi ſine herede mortuus fuerit, præter dotem quam uxori dedit, tota poſſeſſio ad propinquos ſuos redeat. Dotem autem in vita ſua mulier tenebit. Poſt mor-

tem verò ipſius ipſa dos ad propinquos viri ſui redibit. Si verò nec vir nec mulier hereditates habuerint, ſed de mercimoniis quæſtum facientes ſubſtantia fuerint ampliati, & heredes non habuerint; altero eorum mortuo, alteri tota ſubſtantia remanebit. Si autem propinquos non habuerint, duæ partes ſubſtantiæ pro animabus eorum in eleemoſinam dabunt, tertia verò ad muros civitatis ædificandos expendetur. Præterea nullus extraneus de capite cenſis Eccleſiarum vel Militum civitatis in hanc pacis inſtitutionem niſi annuente ſuo domino recipietur. Quòd ſi per ignorantiam abſque domini voluntate aliquis receptus fuerit, infra quindecim dies ſine forisfacto cum tota ſubſtantia ſua ſalvus abire quò voluerit permittetur. Quicunque autem in pace iſta recipietur, infra anni ſpatium aut domum ſibi ædificet, aut vineas emat, aut tantum ſuæ ſubſtantiæ mobilis in civitatem afferat per quæ juſticiari poſſit, ſi quid fortè in eum querelæ evenerit. Si quis bannum civitatis ſe audiſſe negaverit, aut per Scabinos tantùm comprobetur, aut propria manu ſe purget juramento. Conſuetudines autem quas Caſtellanus in civitate ſe habere aſſerit, ſi in Epiſcopi curia diſrationare legitimè potuerit prædeceſſores ſuos antiquitus habuiſſe, liberè eas obtineat, & ſi minùs fecerit, minùs habeat. Conſuetudinarias autem tallias ita reparavimus ut unuſquiſque hominum ipſas tallias debentium ſingulis terminis quibus tallias debet quatuor denarios ſolvat. Ultra autem nullam aliam terram perſolvet, niſi fortè extra terminos pacis aliquam terram talliam debentem tenuerit quam ita caram habeat ut pro illa talliam ſolvat. Homines pacis extra civitatem placitare non compellentur. Quòd ſi ſuper aliquos eorum cauſam habuerimus, judicio jurato-

rum nobis juſtitiam exequentur. Si autem ſuper univerſos cauſam habuerimus, judicio epiſcopalis curiæ nobis juſtitiam proſequentur. Si quis clericus intra terminos pacis aliquod forisfactum fecerit, ſi Canonicus fuerit, ad Decanum ſuum clamore perlato, per eum juſtitiam exequetur. Si Canonicus non fuerit, per Epiſcopum vel Archidiaconum aut eorum miniſteriales juſtitiam facere compelletur. Si aliquis procerum regionis in homines pacis forisfecerit, nec ſubmonitus eis juſtitiam facere voluerit, ſi homines ejus intra terminos pacis inventi fuerint, tam ipſi quàm eorum ſubſtantiæ in emendationem factæ injuriæ per juſtitiam illam in cujus diſtricto inventi fuerint capientur, ita ut homines pacis jus ſuum habeant, & ipſa juſtitia itidem jure ſuo non privetur. Pro his igitur & aliis beneficiis quæ prædictis civibus regali benignitate contulimus, ipſius pacis homines hanc nobis conventionem habuerunt, quòd excepta curia coronata, ſive expeditione, vel comitatu, tribus vicibus in anno ſingulas procurationes, ſi in civitatem venerimus, nobis præparabunt. Quòd ſi non veniremus, nobis xx. libras perſolvent. Totam autem hanc conſtitutionem, ſalvo noſtro & epiſcopali jure, & eccleſiaſtico, necnon & procerum qui intra terminos pacis diſtricta ſua & legitima jura habent, ſtabilivimus ut ſi vel de noſtro vel de epiſcopali jure aut Eccleſiarum aut procerum civitatis aliquid fortè interceperint, infra quintum decimum diem ſine forisfactura quod interceperunt licet emendare. Ut igitur hæc pacis inſtitutio firma in perpetuum & inconcuſſa permaneat &c. præcepimus roborari. Actum anno dominicæ incarnationis MCXXVIII. regni Ludovici Regis xx. Data Compendii per manum Simonis Cancellarii.

Carta franchiſiæ hominum Aurelianenſium.

IN nomine &c. Notum &c. quòd ob remedium animæ noſtræ & anteceſſorum noſtrorum & Philippi Regis filii noſtri omnes ſervos noſtros & ancillas, quos homines de corpore appellamus, quicunque ſunt Aurelianis & in ſuburbiis vici & villulis ejus infra quintam leugam exiſtentibus, in cujuſcunque terrâ manſerint, ſicut Magduni, Germiniaci, Chaam, & aliis ad præpoſituram Magduni pertinentibus, item qui ad viatoriam Checiaci, ad balliviam ſancti Johannis de Breiis, ad balliviam ſancti Martini ſuper Ligeritum, & ultra, ſicut apud ſanctum Maximinum, & villulis aliis, quique ad balliviam Novillæ & Arrebrachii & Codrelli pertinent, manumittimus, & ab omni jugo ſervitutis tam ipſos quam filios filiaſque eorum in perpetuum abſolvimus, & tanquam ingenui nati fuerint de cætero liberos permanere permittimus. Quam manumiſſionem & ab omni jugo ſervitutis abſolutionem, patriam ſecuti clementiam, concedimus & in perpetuum approbamus eo tenore quòd illi qui in prædictis locis & poteſtatibus fuerint ante natale proximum poſt coronationem noſtram hac libertate gaudebunt. Si verò alii ſervi noſtri aliunde ad prædicta loca cauſa libertatis confluxerint, ipſos ab ipſa eximimus libertate. Quæ omnia ut perpetuam &c. Actum Pariſius anno Domini MC. octogeſimo, aſtantibus &c. Data per manum ſecundi Hugonis Cancellarii. *An.* 1181.

Carta communiæ Sueſſionenſis.

An. 1181. IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi quòd kariſſimus avus noſter Ludovicus burgenſibus Sueſſionenſibus communiam inter ſe habendam conceſſit & ſigilli ſui auctoritate confirmavit. Poſt cujus deceſſum pater noſter Ludovicus bonæ memoriæ eis eam manutenuit & cuſtodivit. Nos verò priorum patrum noſtrorum veſtigiis inhærentes cartam ſuper communia eis à memorato avo noſtro conceſſam & communiæ conſuetudines, ſicut pater noſter eas tenuit, concedimus & confirmamus, has videlicet. Infra civitatis Sueſſionenſis firmitates alter alterius rectè ſecundùm ſuam opinionem auxiliabitur, & nullatenus patietur quòd aliquis alicui eorum aliquid auferat, vel ei talliatam faciat, vel quælibet de rebus ejus capiat, excepto hoc quòd homines civi atis Epiſcopo per tres menſes de pane, carne, & piſcibus creditionem facient. Et ſi Epiſcopus poſt tres menſes quod ei creditum fuerit non reddiderit, nihil ei credetur donec illud ab Epiſcopo perſolvatur Piſcatores autem forenſes nonniſi per quindecim dies ei creditionem facient. Et ſi poſt quindecim dies non reddiderit, tantum de rebus communiæ ubicunque potuerint capient quòd quicquid Epiſcopo crediderint habeant. Omnia forisfacta, excepta infractione urbis & veteri odio, quinque ſolidis emendabuntur. Et ſi ab aliquo teloneum requiratur, & requiſitor diem quo illud & unde illud habuerit minimè nominaverit, nunquam ei reſpondebitur. Et ſi diem nominaverit, & ille dictum ejus ſola ſua manu infirmare non poterit, quinque ſolidis emendabit. Si quis alicui ſacramentum facere debuerit, & ante

arramitionem ſacramenti ſe in negotium iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit, nec ideo incidet, ſed poſtquam redierit, convenienter ſubmonitus ſacramentum faciet. Si autem Archidiaconus aliquem implacitaverit, niſi clamator ante venerit, vel forisfactura apparuerit; non ei reſpondebit. Si tamen teſtem habuerit contra quem accuſatus defendere ſe non poterit, emendabit. Homines etiam communionis hujus uxores quaſcunque voluerint, licentia à dominis ſuis requiſita, accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint, & abſque aſſenſu & conceſſione domini ſui aliquis uxorem alterius poteſtatis duxerit, & ſi dominus ſuus inde eum implacitaverit, illi quinque ſolidos emendabit. Capitales homines cenſum debitum dominis ſuis perſolvent. Sed ſi die conſtituto non reddiderint, quinque illi ſolidos emendabunt. Et ſi aliquis aliquam injuriam fecerit homini qui hanc communionem juraverit, & clamor ad juratos inde venerit, ſi illum hominem qui fecit injuriam capere potuerint, de corpore ſuo vindictam accipient, niſi forisfactum emendaverit illi cui illatum fuerit ſecundùm judicium virorum illorum qui communionem cuſtodierunt. Et ſi ille qui forisfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, & homines communiæ ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino receptaculi vel primati loci queſtionem fecerint ut de eorum inimico faciant eis rectitudinem, ſicut ſuperiùs dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerit, rectitudinem accipient. Quòd ſi facere noluerit, homines communiæ auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore & pecunia ipſius qui forisfactum fecerit & hominum illius receptaculi in quo inimicus eorum erit. Si mercator in iſtam villam ad mercatum * venerit,

* mercandum

& aliquis ei aliquid fecerit infra loricam iſtius villæ, ſi jurati inde clamores audient, & mercator in iſta villa eum invenerit, homines communæ ad vindictam faciendam ſuper hoc rectè ſecundùm opinionem ſuam auxilium præſtabunt; niſi mercator ille de hoſtibus ſæpedictæ communiæ fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum ille adverſarius perrexerit, ſi ipſe mercator vel jurati ad eum miſerint, & ille hoſtis ſatisfecerit mercatori ſecundum judicium eorum qui communionem ſervaverint, vel probare & oſtendere poterit ſe illud forisfactum non feciſſe; communiæ ſufficiet. Quod ſi ille facere noluerit, ſi poſtmodùm villam intraverit & capi poterit, de eo facient vindictam jurati. Nemo autem præter nos & Dapiferum noſtrum poterit conducere in villam Sueſſionenſem hominem qui forisfactum fecerit homini qui hanc communiam juraverit, niſi forisfactum emendare venerit ſecundùm judicium eorum qui communiam ſervaverint. Si Epiſcopus Sueſſionenſis ignoranter adduxerit in civitatem Sueſſionenſem hominem qui forisfactum fecerit homini iſtius communiæ, poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus communiæ, nullo modo poſtea eum adducet niſi aſſenſu illorum quibus communia ſervanda incumbit, & ea vice eum reducere poterit. Pecuniam illam quam homines iſtius communiæ crediderunt antequam communiam hanc juraſſent ſi rehabere non poterint poſtquam inde juſtum clamorem fecerint, quærent quoquo modo poterint, quomodo creditam pecuniam rehabeant. Pro illa verò pecunia quam crèdiderint poſtquam hanc communiam juraverint nullum hominem capient, niſi ſit debitor aut fidejuſſor. Si extraneus homo panem aut vinum ſuum in villam Sueſſionenſem cauſa ſecuritatis adduxerit, ſi poſtea

inter dominum ejus & homines communiæ diſcordia emerſerit, quindecim dies habebit ille licentiam vendendi panem & vinum in eadem villà & deferendi nummos & aliam pecuniam ſuam, præter panem & vinum; niſi ille forisfactum fecerit, vel fuerit cum illis qui fecerint. Nemo de villa prælibata qui hanc communionem juraverit credet pecuniam ſuam vel commodabit* hoſtibus pecuniæ * quandiu guerra duraverit. Et ſi quis *communiæ probatus fuerit credidiſſe aliquid hoſtibus communiæ, juſtitia de eo fiet ad judicium eorum qui communiam ſervabunt. Si aliquando homines communiæ contra ſuos hoſtes exierint, nullus de communia loquatur cum hoſtibus communiæ niſi licentia cuſtodum communiæ. Ad hoc ſtatuti homines jurabunt quòd neminem propter amorem ſeu propter odium deportabunt ſeu gravabunt, & quòd rectum judicium facient ſecundùm ſuam æſtimationem. Omnes alii jurabunt quòd idem judicium quod prædicti ſtatuti ſuper eos fecerint & patientur & concedent, niſi probare poterint quod de cenſu proprio nequeunt perſolvere. Univerſi homines infra murum civitatis & extra in ſuburbio commorantes, in cujuſcunque terra commorentur, communionem jurent. Qui verò jurare noluerit, illi qui juraverunt de domo ipſius & de pecunia juſtitiam facient. Si quis etiam de communione aliquid forisfecerit, & per juratos emendare noluerit, homines communiæ facient exinde juſtitiam Si quis verò ad ſonum factum pro congreganda communia non venerit, duodecim denarios emendabit. Præter has autem conſuetudines à patribus noſtris eis conceſſas & indultas concedimus ut nullus infra ambitum villæ Sueſſionenſis aliquem poſſit capere niſi Major & jurati quandiu de eo juſtitiam facere voluerint. Et

ſi aliquis de communia nobis aliquid forisfecerit, oportebit ut nos in curia Epiſcopi Sueſſionenſis per Majorem villæ ad judicium juratorum de eo juſtitiam capiamus, nec eos extra prædictam curiam vel placitare vel cartam monſtrare compellere poterimus. Nec cuiquam licebit ab aliquo vel ab aliqua de communia manum mortuam exigere. Has itaque conſuetudines prætaxatas, & eas quæ ab avo noſtro eis conceſſæ fuerunt & confirmatæ, ſalvo jure noſtro & Epiſcopi & Dominorum & Eccleſiarum quæ in prædicta villa aliquid juris habent, concedimus & confirmamus. Quæ omnia ut perpetuum &c. præcepimus &c. Actum Sueſſionis &c. anno Domini MC. octogeſimo primo, regni noſtri ſecundo. Data per manum Hugonis Cancellarii.

Carta communiæ Noviomenſis.

An. 1181. IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri quòd communionem Noviomenſem, quam avus noſter inſtituit & cum ſuis conſuetudinibus confirmavit, & poſtmodum pater noſter eam manutenuit, nos igitur patrum noſtrorum inhærentes veſtigiis eandem communionem cum ſuis conſuetudinibus concedimus & confirmamus. Conſuetudines autem eæ ſunt. Pro quacunque commonitione quam fecerint, ſive pro banno, ſive pro foſſa vel firmatione villæ, neque Epiſcopus neque Caſtellanus habent ibi aliquid juſtitiæ vel implacitationis. Sed cujuſcunque ſunt ordinis ii qui ad eundem ordinem vel miniſterium pertinent, vinum vel tale aliquid accipient ab eis. Omnes qui in civitate habent domos, præter clericos & Milites, debent excubias & adjutorium civitatis & conſuetudines communionis. Si communio * fac-

* f. commonitio

ta fuerit, & quiſpiam remanſerit, vel quia claudus eſt, vel infirmus, vel ita pauper ut pro cuſtodienda familia ſua, uxore ſcilicet vel parvulis in infirmitate poſitis, domi eum oporteat remanere, vel ſi minatus fuerit, ſeque neſcire communionem juraverit, nulla culpa tenebitur. Quicunque adjudicaverint jurati, extra civitatem non poterunt protrahi aut invitari. Si judex comprehenderit panificos qui parvum fecerint panem, & illi inde placitare voluerint, ſi convicti fuerint, juxta legem qua vivunt cum amiſſione panis emendabunt. Si verò placitare noluerint, panes tantùm amittent. Si frumentum vel annona quælibet ematur, & non menſuretur, ſextariatum inde non dabitur. Menſurari autem debet quod emitur juxta rectam menſuram civitatis. Si quis vulneraverit vel occiderit quemquam intra communionem, jurati facient vindictam. Forisfactura erit Epiſcopi & Caſtellani ſicut priùs. Si quis vult eſſe in communione, non recipiatur ab aliquo ſolo, ſed præſentibus juratis; & pecunia quam dederit mutuò ſub eorum teſtimonio in communes utilitates civitatis, non in proprias alicujus, expendatur. Si quis deprehenderit latronem in domo ſua, etiam ſervientem ſuum, quæ ſua ſunt recipiat, latronem verò judici tradat. Si Epiſcopus implacitaverit aliquem de communione pro aliqua forisfactura vel pro banno, non poterit convinci vel appellari per aliquem ſervientum ejus, niſi alium approbatorem adduxerit; qui ſi defuerit, ſacramento ſe purgabit. Nullus abſente clamatore, niſi injuria coram Scabinis vel juratis fuerit oſtenſa, reſpondere habebit. Qui in via ſanctorum fuerint, viduæ etiam quæ filios non habent adultos & arma ferentes, & puellæ ſine advocato, nullas debent conſuetudines. Si quis terram vel domum in vadimonio

poſuerit vel aliquid aliud, & determinato tempore non reddiderit, ille qui vadimonium habet, ſi voluerit illud aſſignare ſibi & ad ſe trahere, judices & ſcabinos illuc adducat; & ſi poſt infra quindecim dies redemptum non fuerit, perpetuo ſibi jure poſſideat, & judicibus octo denarios, Scabinis quatuor exolvat. Si quis terram vel domum vel quamlibet tenituram præſente adverſario ſuo nec contradicente per annum & diem tenuerit, poſtea ſine contradictione poſſidebit. Mercatum quod ad octo denarios non aſcenderit teloneum non habebit. De cera quam quoque ſabbato accipit Caſtellanus, ut non jam ultra accipiatur conſulimus. Falſas menſuras aboleri penitùs judicamus. Quæ omnia ut perpetuam &c. præcepimus confirmari. Actum apud Fontem Blaudi anno incarnati verbi MC. octogeſimo primo, regni verò noſtri anno tertio. Aſtantibus &c. Data per manum Hugonis Cancellarii.

Caſtri Turonenſis.

An. 1181. IN nomine &c. Philippus &c. Noverint &c. quòd cariſſimus pater noſter Ludovicus bonæ memoriæ burgenſibus omnibus beati Martini in caſtro novo Turonenſi tam præſentibus quàm futuris dedit hanc communitatem, quòd nec ipſe nec aliquis ſucceſſorum ſuorum nec per rapinam nec per vim aliquam ab eis aliquam exigeret pecuniam nec eos cauſaretur de uſura nec turpi lucro, neque de aliqua pecuniæ ſuæ multiplicitate. Et ſi fortè eveniret quod ipſi illum in aliis cauſis offenderent, neque ipſe neque ſucceſſorum ſuorum aliquis dictorum burgenſium aliquem gravarent quandiu eis ſatisfacere vellent apud Turonis in domo theſauri. Has autem eaſdem conſuetudines, ſicut pater noſ-

ter eas ipſis dedit & confirmavit, damus & concedimus & confirmamus in hunc modum, quòd ipſi ante nos vel ante mandatum noſtrum in domo theſauri ſe juſticiabunt. Præterea ſtatuimus & concedimus ut ipſi decem burgenſes probos homines communi aſſenſu villæ eligant & eos ſibi ita præficiant, ut cum omni diligentia negotia villæ, miſias ſcilicet, procurent. Illi verò decem burgenſes qui aliis præficientur ſingulis annis mutabuntur & alii decem ſecundùm diſpoſitionem ipſorum qui præceſſerint ſubſtituentur. Omnes autem burgenſes villæ unà ſuper ſacroſancta jurabunt quòd quicquid iſti decem burgenſes vel alii qui loco eorum ſingulis annis ſubſtituentur de miſiis & neceſſitatibus villæ ordinaverint inevitabiliter vita comite ſervabunt. Domini autem ejuſdem villæ cùm ad annos diſcretionis pervenerint, & advenæ in villa manere eligentes, idem ſacramentum præſtabunt. Decem autem burgenſes qui eligendi & aliis ad hæc præficiendi ſunt; & alii qui poſt mutationem eorundem ſubſtituentur, aliis burgenſibus villæ jurabunt ſe nulli parcituros vel aliquem gravaturos ſeu propter amorem ſeu propter odium, & quòd tales ad poſſe ſuum ſubſtituent qui villæ utilitati intendant & ad opus illud implendum erunt neceſſarii. Si verò aliqui in villa manentium vel in eadem civitate tenementa habentium ſervare vel jurare noluerint id quod dicti burgenſes ordinaverint, ipſis concedimus ut eos ſuper hoc valeant juſticiare, & ſi quid juſtitiæ ad nos pertinentis inde emerſerit, ſalva eorum carta quod ad jus noſtrum pertinet habeamus. Quæ omnia ut perpetuam ſtabilitatem obtineant, præſentem paginam &c. Actum apud Firmitatem anno ab incarnatione Domini MCLXXXI. regni noſtri anno ſecundo. Aſtantibus &c. S. &c.

Carta Belvacenſis communiæ.

An. 1182. IN nomine &c. Notum &c. quoniam communiam illam quam à patre noſtro Ludovico & antecesſoribus noſtris per multa ante tempora homines Belvacenſes habuerunt, ſicut inſtituta fuit & jurata, cum conſuetudinibus quas præſens carta continet, ſalva fidelitate noſtra, illis concedimus & confirmamus. Conſuetudines autem iſtæ ſunt. Univerſi homines infra murum civitatis & in ſuburbio commorantes, in cujuſcunque terra maneant, communiam jurabunt; niſi fortè ex conſilio Majoris & parium & eorum qui conſilium juraverunt aliqui remanſerint. Alter alteri intra firmitates ipſius villæ rectè ſecundùm opinionem ſuam auxiliabitur. Et quicunque forisfecerit homini qui hanc communiam juraverit, Major & pares communiæ, ſi clamor ad eos inde venerit, de corpore ſuo vel de rebus ſuis juſtitiam facient ſecundùm deliberationem ipſorum; niſi forisfactum ſecundùm deliberationem eorum emendaverit. Si verò ille qui forisfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, Major & pares communiæ dominum receptaculi vel eum qui loco ejus erit ſuper hoc convenient; & ſi de illo inimico ſuo eis ſecundùm deliberationem eorum ſatisfecerit, placebit; & ſi ſatisfacere noluerit, de rebus vel de hominibus ejus vindictam ſecundùm deliberationem ipſorum facient. Et ſi mercator aliquis Belvacenſis ad mercatum venerit, & aliquis ei infra banleugam ipſius civitatis forisfecerit, ſi clamor inde ad Majorem & ad pares venerit, & mercator malefactorem ſuum infra villam invenerit, Major & pares ſuper [illegible] ſecundùm ipſorum deliberationem juſtitiam [illegible], ſi mercator ille de ſuis ho-

minibus non fuerit. Et ſi malefactor ille ad aliquod iret receptaculum; & mercator vel Major vel pares ad illum miſerint; ſi ille mercatori ſatisfecerit, vel probare poterit ſe foriſfactum non feciſſe, ſatis erit communiæ. Si verò neutrum fecerit, vindicta fiet de eo ſecundùm deliberationem Majoris & parium, ſi infrà villam capi poterit. Nemo autem præter nos & Dapiferum noſtrum conducere poterit in civitatem illam hominem qui homini de communia illa forisfecerit, niſi foriſfactum ſecundùm deliberationem Majoris & parium venerit emendare. Verùm ſi Belvacenſis Epiſcopus ignoranter adduxerit in civitatem aliquem qui homini de communia forisfecerit, poſtquam ei oſtenſum fuerit, nullo modo poſtea eum adducet, niſi conſilio Majoris & parium; & ea vice eum reducere poterit. In unoquoque etiam molendinorum duo tantùm juniores erunt. Quòd ſi aliquis plures juniores vel alias malas conſuetudines imponere voluerit in molendinis, & inde clamor ad Majorem & pares venerit, illi qui inde clamaverit ſecundùm deliberationem ipſorum juſtitiam facient. Præterea ſi Epiſcopus Belvacenſis ad tres curias noſtras & ad exercitus ire voluerit, tres equos tantùm ad unamquamque curiam accipiet, ſed equum extranei hominis nullo modo capere poterit. At ſi redemptionem de aliquo homine vel ipſe vel famulus ejus pro equo acceperit, nullum alium poſtea loco ejus capere debebit. Si verò plures capere voluerit, ſi clamor inde ad Majorem & pares venerit, auxiliatores erunt ei rectè ſecundùm ſuam opinionem qui querimoniam inde fecerit. Item ſi Epiſcopus Belvacenſis nobis piſces aliquando mittere voluerit, unum equum capiet. Nullus etiam homo de communia pecuniam ſuam hoſtibus crediderit vel accommodaverit

quandiu guerra durabit: quia ſi fecerit, perjurus erit. Et ſi comprobatus fuerit quicquam eis tradidiſſe vel accommodaſſe, juſtitia de eo fiet prout Major & pares deliberabunt. Et ſi aliquando contrà hoſtes communia extra villam exiret, nullus eorum cum hoſtibus ſuis loquetur niſi Majoris & parium licentia. Inſuper ſi quis de communia alicui de civitate pecuniam ſuam crediderit, & ille cui credita fuerit ad aliquod receptaculum diffugerit, dominus receptaculi inde audito clamore aut perdita reddet aut debitorem de receptaculo ſuo eiciet. Et ſi neutrum fecerit, de viris ejuſdem receptaculi ſi inventi fuerint, ſecundùm Majoris & parium deliberationem juſtitia fiet. Item quicunque pecuniam alicujus hominis de communia auferet, & ad aliquod receptaculum perrexerit; ſi inde clamor ad Majorem & pares venerit; de illo, ſi inveniri poterit, & de hominibus & rebus receptaculi juſtitia fiet ſecundùm Majoris & parium deliberationem, niſi pecunia reddatur. Ad extenſionem quoque pannorum penditoria æquali altitudine in terra affigi debent. Et quicunque de penditoriis vel de pannifico vel de rebus pannifico appendentibus forisfactum fecerit, ſi inde clamor ad Majorem & pares venerit, juſtitia fiet ſecundùm deliberationem Majoris & parium. Videat etiam unuſquiſque de communia quòd de pecunia quam alicui extraneo crediderit ſit ſecurus; quia propter hoc nemo capietur niſi debitor aut fidejuſſor extiterit. Prætereà nemo qui hanc communiam juraverit, nec villæ communio propter cauſam aliquam extra firmitatem civitatis cauſatum ibit. Item ſi contigerit quòd aliquis de communia hereditatem aliquam emerit & per annum & diem tenuerit & ædificaverit, quicunque poſteà veniet & peremptum calumniabitur, ſuper hoc ei non

ei non reſpondebitur. Tredecim pares in communia eligentur; de quibus ſi pares & illi qui conſilium juraverunt conſilium dederint, unus Major fiet, vel duo. Major verò & pares jurabunt quòd neminem de communia propter amicitiam deportaverint vel neminem propter inimicitiam lædent, & ſecundùm opinionem ſuam rectam in omnibus facient deliberationem. Omnes autem alii jurabunt quòd deliberationi majoris & parium obſequentur & favebunt. Juſtitiam verò illam & deliberationem quæ per Majorem & pares fiet communiæ Belvacenſi concedimus & confirmamus. Concedimus etiam quòd præſens carta propter nullam cauſam extra civitatem portabitur. Et quicunque contra illam loqui voluerit, quoniam illam confirmavimus & ſecuravimus, illi nequaquam reſpondebitur. Quòd ut ratum & inviolabile permaneat &c. Actum anno Domini MC. octogeſimo ſecundo, regni noſtri anno tertio.

Carta de compoſitione facta inter Epiſcopum Laudunenſem & burgenſes ſuos.

PHilippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri quòd Reginaldus Laudunenſis Epiſcopus & homines ſui de Laudunesio poſt multam conteſtationem inter eos habitam ſuper talliis quibus iidem homines ſe conquerebantur ab ipſo gravari in hunc modum in noſtra compoſuerunt præſentia. Quòd Epiſcopus pro talliis ſuper homines illos, quas tribus de cauſis facere poterat, videlicet pro exercitus noſtri ſervitio, pro Domino Papa, pro guerra Laudunenſis Eccleſiæ manifeſta, dabunt homines prædicti Epiſcopo ſingulis annis in feſto omnium ſanctorum ſeptingentas libras Pariſienſis monetæ vel *An.* 1185.

treсentas & quinquaginta marchas puri argenti ad pondus Trecenſe, ſi monetam Pariſienſem contigerit pejorari. Dabunt etiam ſingulis annis Epiſcopo mille modios vini tempore vindemiarum pro tallia vini. Item annuatim in feſto omnium ſanctorum dabunt ducentas libras Laudunenſis monetæ Vicedomino & Præpoſito, Vicedomino centum & ſexaginta libras, Præpoſito XL. libras, quas Vicedominus & Præpoſitus cum alio feodo ſuo tenebunt ab Epiſcopo ligiè: & propter hoc ipſi in propriis perſonis ſervient Epiſcopo in guerra quandiu illa pecunia durabit, in quatuor tantùm Militibus. Sciendum autem quòd cùm ex Epiſcopi dono & propter prædictæ pacis conceſſionem ſupradictæ pecuniæ & vini haberemus annuatim medietatem, illam Epiſcopo quitavimus medietatem propter feodum Feræ & homagium ligium Radulphi de Cociaco, quòd Epiſcopus nobis dedit. Noverint etiam univerſi quòd conſuetudines alias à prædictis talliis & juſticias & forisfacta & omnia jura quæ Epiſcopus in prædictis hominibus & in illa terra priùs habebat habebit Epiſcopus in illo ſtatu in quo ea habere conſueverat, niſi quòd XII. Scabinos conſtituemus, quorum judicio omnes querelæ quæ inter eos emerſerint, aut quas Epiſcopus adversùs eos habebit, decidentur. Qui Scabini, ſi in judiciis faciendis concordare nequiverint, Lauduni in curia Epiſcopi inquirent judicium. Et ſi illud habere non poterunt, ad curiam noſtrum venient judicium inquiſituri. Omnem autem eorum quæſtionem infra finem tertii menſis poſt motionem litis oportebit terminari. Et illi Scabini Epiſcopo, Vicedomino, Præpoſito fidelitatem præſtabunt. Et hominibus terræ pecuniam & vinum quod Epiſcopo ſolvere debent annuatim talliabunt & imponent ſuper ſe homines prædicti,

prius quidem præſtito juramento quòd id legitimè facient. Epiſcopus autem faciet hæc reddi per juſtitiam Vicedomini. Nullus hominum Epiſcopi de Laudoneſio immunis erit ab hac pecunia danda & vino quod Epiſcopo redditur annuatim, exceptis quinque ſervientibus Vicedomini & duobus ſervientibus Præpoſiti. Nullus hominum de Laudoneſio tenementa ſua quæ dictam pecuniæ & vini talliam debent dare vel vendere vel invadiare poterit homini qui non tenetur in hanc pecuniæ & vini ſummam annuatim conferre. Epiſcopo Laudunenſi nullum hominem ſuum de Laudoneſio in aliquam communiam vel libertatem ponere poterit quò minùs in pecuniam & vinum quod Epiſcopo debetur conferat. Nullus hominum prædictorum aut res ejus capi poterunt pro debito Laudunenſis Epiſcopi niſi ille homo debitor fuerit aut fidejuſſor illius debiti. Epiſcopus in homines aut res eorum, quandiu voluerint ſtare juſtitiæ, manum non mittet. Vicedomino autem & Præpoſito pro ſua tallia vini reddent homines de Laudoneſio ſingulis annis tempore vindemiarum quingentos modios vini. Quæ omnia ut rata ſint & inconcuſſa concedimus, ſalvis appellationibus ad nos faciendis. Et ut perpetuam ſervent firmitatem, ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferiùs annotato communimus. Actum Pariſius anno Domini MCLXXXV. regni verò noſtri ſexto. Aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. S. T. Comitis Dapiferi noſtri. S. Guidonis Buticularii. Signum Mathæi Camerarii. S. Radulphi Conſtabularii.

Carta compoſitionis inter communiam Laudunenſem, Decanum & Capitulum Laudunenſe.

NOtum &c. quòd compoſitio quæ facta eſt inter Decanum & Capitulum Laudunenſe ex una parte & Majorem & communiam Laudunenſem ex alia ſuper duabus contentionibus quæ erant inter eos occaſione Gaſtelli & Roberti. Super Gaſtello, quem reddere noluerunt, Major & communia Laudunenſis faciet emendam in modum quem dixerunt T. Præpoſitus & T. Archidiaconus & Hugo deNovavilla Canonicus Ambianenſis judices auctoritate Domini Papæ ſuper hoc delegati. Quia verò à nobis commoniti fuerunt Major & communia prædicta ut componerent cum prædicto Capitulo, quia intelligebamus eos ſuper hoc cauſam injuſtam fovere, & noluerunt nobis exinde credere, ſed ſuſtinuerunt ſuper hoc excommunicationem per annum & amplius, nobis fecerunt emendam. Super Herberto verò, quem ceperunt Major & communia, nec eum reddere vel recredere voluerunt Capitulo requirente, & ſanguis vel plaga vel aliud pro quo eum retinere deberent non appareret, ipſi emendam nobis fecerunt, & emendabunt Capitulo memorato in forma Eccleſiæ, per diviſionem quæ facta eſt coram nobis apud Compendium & creantata, quæ talis eſt, quòd pro omnibus excommunicationibus & expenſis quæ occaſione iſtarum querelarum factæ ſunt, reddent dicti Major & communia Capitulo memorato uſque ad mille & ducentas libras Pariſien. inter hæc quæ jam exinde habuerunt & hoc quod exinde ſunt adhuc habituri. Et de hoc quod exinde ſunt habituri reddetur eis medietas in inſtanti feſto ſancti Dionyſii, & alia medietas in ſe-

quenti purificatione beatæ Mariæ. Super omnibus autem querelis uſque ad hodiernum diem motis ita coram judice per hoc pax eſt inter Capitulum & communiam reformata quòd nec litteræ nec alia ab alterutra partium ſuper eiſdem querelis impetrata & impetranda alicujus de cætero erunt momenti vel valoris Capitulo contra communiam vel communiæ contra Capitulum.

Carta communia Compendii.

IN nomine &c. Philippus &c. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri quòd cariſſimus genitor noſter piæ memoriæ Ludovicus burgenſibus Compendii communionem conceſſit habendam ſub forma quæ in authentico ipſius continebatur expreſſa, quod in hac præſenti carta noſtra præſenti duximus inſerendum in hæc verba. Notum ſit omnibus futuris & præſentibus Eccleſiam Compendii magnæ auctoritatis fuiſſe, nimirum anteceſſorum noſtrorum Regum Franciæ donariis magnificè fundatam & ditatam, quod in privilegiis & præceptis eorum continetur, ipſamque villam egregiam & magni extitiſſe nominis palam eſt. Peccatis autem exigentibus Eccleſia pariter & villa attrita eſt & graviter apporiata. Unde nos offenſi ob enormitates clericorum, ſalvo tamen eorum jure in Eccleſia, monachos ſanctè & ad honorem Dei victuros poſuimus. Clerici autem noſtræ manſuetudinis obliti, regiæ conſtitutioni obviantes, & ſuorum parentum freti potentia, poſtmodum ſatis contumeliosè monachos ejecerunt ab Eccleſia, & confractis officinis, multa eis intulerunt damna. Revocatis jam monachis pro bono pacis in locum ſuum, & commoditate Eccleſiæ & ſecuritate ſervorum Dei, conſilio Sanſonis ve- *An.* 1186.

nerandi Archiepiſcopi Remenſis atque Odonis Abbatis ſancti Dionyſii, aliorumque hominum noſtrorum, prece etiam Reginæ Adelaidis tunc habentis villam in dote ſua, & petitione Willelmi Abbatis Compendienſis, burgenſibus villæ conceſſimus communiam, & omnes intra firmitatem ſive extra in burgo manentes, quantumcunque villa creverit, exceptis Militibus Droconis de Petrafonte & hominibus ſuis capitalibus, in eodem eſſe ſacramento præcepimus. In palatio autem Compendienſi ex præcepto noſtro Guido Buticularius, Terricus Gaſtanni, Anſellus de Inſula, & deinde ex præcepto Reginæ Ludovicus de Choiſiaco, Paganus de Beſtiſiaco, & ex parte Abbatis Claro filius Boſardi juraverunt communiam, & poſtea homines Compendii inter ſe & ſibi juraverunt in hunc modum. Juraverunt videlicet quòd infra firmitates Compendienſis villæ & extra in burgis alter alteri rectè ſecundùm opinionem ſuam auxiliabitur, & quòd nullatenus patientur quòd aliquis alicui aliquid auferat, vel ei talliatam faciat, vel quidlibet de rebus ejus capiat, excepto hoc quòd homines villæ Abbati per tres menſes de pane & carne & piſcibus creditionem facient. Et ſi Abbas poſt tres menſes quod ei creditum fuerit non reddiderit, nihil ei credetur niſi illud ab ipſo perſolvetur. Piſcatores verò forenſes nonniſi per quindecim dies creditionem facient. Et ſi poſt quindecim dies non reddiderit, tantùm de rebus communionis ubicunque potuerint capient quòd quicquid Abbati crediderint habeant. Omnia foriſfacta, exceptis infractionibus villæ & veteri odio, quinque ſolidis emendabunt. Et ſi ab aliquo teloneus requiratur, & requiſitor diem quo illud & unde habere debuit minimè nominaverit, nunquam ei reſpondebitur. Et ſi diem nominave-

rit, & ille dictum ejus ſola ſua manu infirmare poterit, quinque ſolidis emendabit. Si quis ſacramentum alicui facere debuerit, & ante arramitionem ſacramenti ſe in negotium ſuum iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit; ſed poſtquam redierit, convenienter ſubmonitus faciet ſacramentum. Si verò Archidiaconus aliquem implacitaverit, niſi clamator antè venerit, vel forisfactum apparebit, non ei reſpondebit. Si tamen teſtem habuerit contra quem accuſatus ſe defendere non poterit, emendabit. Homines etiam communionis hujus uxores quaſcunque voluerint, licentia à dominis ſuis requiſita, accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint & abſque licentia & conſenſu domini ſui quiſpiam uxorem alterius poteſtatis duxerit, ſi dominus ſuus inde implacitaverit, quinque tantùm ſolidis hoc illi emendabit. Capitales homines cenſum debitum dominis ſuis perſolvent. Et ſi die conſtituto non reddiderint, quinque hoc ſolidis emendabunt. Et ſi aliquis aliquam injuriam fecerit homini qui hanc communionem juraverit, & clamor ad juratos inde venerit, ſi hominem qui injuriam fecerit capere poterunt, de corpore ſuo vindictam accipient, niſi forisfactum ipſi qui fecerit emendaverit ſecundùm judicium juratorum qui communionem cuſtodierint. Et ſi ille qui forisfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, & jurati ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino vel primatibus ipſius loci querimoniam fecerint ut de illo inimico eis rectitudinem faciat, ſicut ſuperiùs dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerit, accipient rectitudinem; & ſi facere noluerit, poſtea auxiliatores erunt faciendi de corpore & de pecunia ipſius qui forisfactum fecit & hominis illius receptaculi ubi inimicus ſuus fuerit.

At ſi mercator in hanc villam ad mercandum venerit, & aliquis ei aliquid forisfecerit infra leugam ipſius villæ, ſi clamorem inde audiverint jurati, & mercator in villa eum invenerit, auxiliatores vindictam faciendi rectè ſecundùm opinionem ſuam erunt, niſi mercator de hoſtibus eorum fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum adverſarius ille perrexerit, ſi ipſe mercator vel jurati ad eum miſerint, & ille hoſtis mercatori ſatisfecerit ſecundùm judicium eorum qui communionem ſervaverint, vel probare & oſtendere poterit ſe illud forisfactum non feciſſe, eis ſatis erit. Et ſi facere noluerit, poſtea ſi intra villam eum capere poterunt, vindictam de eo facient. Cæterùm nemo præter Regem & Dapiferum ſuum poterit conducere in iſtam villam hominem qui forisfactum homini qui hanc communionem juraverit intulerit, niſi forisfactum venerit emendare ſecundùm judicium eorum qui communionem ſervaverint. Quòd ſi Abbas Eccleſiæ ignoranter in villam induxerit aliquem qui forisfactum fecerit homini de communione, poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus communionis, nullo modo eum poſtea adducet niſi conſilio juratorum qui communionem ſervaverint, & ea vice eum reducere poterit. Pecuniam illam quam homines de communione illa crediderint antequam communionem juraſſent, ſi habere non poterint, poſtquam juſtum clamorem fecerint, quærent quoquo modo poterunt quòd creditam pecuniam rehabebunt. Pro illa verò pecunia quam crediderint poſtquam hanc communionem juraverint nullum hominem capient, niſi ſit debitor vel fidejuſſor. Et ſi extraneus homo panem vel vinum ſuum cauſa ſecuritatis adduxerit Compendium, poſtea ſi diſcordia inter homines villæ & dominum illius

evenerit, per quindecim dies habebit licentiam vendendi panem & vinum in villa iſta & deferendi nummos & aliam pecuniam ſuam præter panem & vinum, niſi ipſe fecerit forisfactum, vel cum illis fuerit qui fecerint. Nullus autem de eadem villa qui hanc communionem juraverit credet pecuniam vel aliquid commodabit hoſtibus villæ quandiu guerra duraverit. Et ſi aliquis probatus fuerit quippiam hoſtibus credidiſſe, juſtitia de eo fiet ſecundùm judicium eorum qui communionem ſervaverint. Et ſi aliquando contra ſuos hoſtes exierint homines villæ, nullus eorum loquetur cum hoſtibus niſi licentia ipſorum qui communionem cuſtodierint. Statuti ad hoc homines juraverunt quòd neminem propter amorem aut propter odium vel cognationem deportabunt & neminem propter inimicitiam lædent & rectum judicium facient ſecundùm æſtimationem ſuam. Omnes alii juraverunt quòd idem judicium quod prædicti ſtatuti ſuper eos fecerint patientur & concedent, niſi probare potuerint quòd de cenſu proprio ſolvere nequeunt. Præterea conceſſimus & præcipimus ut univerſi homines infra murum villæ & extra commorantes, in cujuſcunque terra commorentur, communionem jurent. Qui verò jurare noluerit, illi qui juraverunt de domo ipſius & de pecunia juſtitiam facient. Si quis etiam de communione aliquid forisfecerit, & per juratos emendare noluerit, homines communionis facient exinde juſtitiam. Si quis verò ad ſonum pro congreganda communione factum non venerit, duodecim denarios emendabit. Ego autem Ludovicus notum omnibus eſſe volo quòd homines communionis Belvacenſis qualiter communionem ſuam tenuerunt à nobis interrogati dixerunt quòd ex quo communiam juraverunt, nunquam manum mortuam Belvaci dari

viderunt, & ſe hoc ante nos, ſi opus eſſet, juraturos. Et ut ita ratum ſit deinceps & inconvulſum, ſigilli noſtri &c. Actum publicè Pariſius anno Domini MC. quinquageſimo tertio, regni verò noſtri decimo ſeptimo. Aſtantibus &c. Signum &c. Nos igitur prædicti patris noſtri Ludovici factum in hac parte volentes imitari, communiam burgenſibus noſtris Compendienſibus conceſſimus habendam ſicut ab eodem patre noſtro eſt indulta, ſicut in authentico ejus ſuperiùs inſerto continetur. Salvo jure noſtro & Eccleſiarum in omnibus. Quod ut &c. Actum anno Domini MC. octogeſimo ſexto, regni noſtri ſeptimo. Aſtantibus &c. Signum &c. Data vacante cancellaria.

Alia carta ejuſdem communiæ.

An. 1185. PHilippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri quoniam hominibus de communia Compendii exiſtentibus cartam genitoris noſtri Ludovici, quam eiſdem ſuper communia habenda indulſit, confirmavimus. Concedimus etiam communiæ prædictæ minas noſtras Compendii in perpetuum tenendas pro triginta modiis frumenti Pariſien. * annuatim reddendas ad minam Silvanectenſem, & Novam villam propter viginti modios avenæ Pariſius annuatim ſolvendos ad minam Silvanectenſem, & pro trecentis & viginti caponibus quos reddent ſingulis annis, ita ut quicquid in nova villa ſupervenerit, totum burgenſes Compendienſes ſibi proprium habeant, & ſi villa defecerit, non propterea minùs quàm dictum eſt reddent. Concedimus etiam eis foreſterias Compendii & Giroldi Meſnilli propter ducentas & ſexaginta libras ceræ & totidem gallinas nobis annuatim reddendas. Con-

* Pariſius

cedimus communiæ prædictæ præpoſituram noſtram Compendii & quicquid ad eam attinet & tonleium & concambium & furnum, Biheriam Venetæ, duas areas molendinarias ad pontem Compendii. Quæ omnia homines dictæ communiæ antiquitus ex accenſivione patris noſtri, qui eis hoc accenſivit, tenuerant. Ad hæc autem concedimus eiſdem hominibus de novo & addimus quòd extra plateam Compendii ſuis placitis tenendis adjectam nobis non tenebuntur ſuper querela aliqua reſpondere. Quòd etiam aulam aptam mercibus vendendis poſſint facere, cujus aulæ proventus eorum erit. Quòd de redditibus noſtris non ibunt extra Compendium computare. Quòd etiam illam conventionem & participationem nundinarum Compendii quam habebamus cum monachis Eccleſiæ Compendii reſcindimus & omnino adnihilamus. Salvis tamen illi Eccleſiæ tribus nundinarum diebus quos ab antiquo tempore conſuevit habere. Pro quibus, videlicet pro ipſis quæ ad ſuperiora adjunximus, & pro præpoſitura noſtra cum omni eo quod ad ipſam attinet, & tonleio & concambio, furno, Biheria Venetæ, duabus areis molendinariis, nobis annuatim dabunt homines Compendii centum & ſexaginta libras Pariſienſes, ita quòd ſingulis menſibus exinde ſolvent XIII. libras. ſex ſolidos, & VIII. denarios. Qui nobis quidem priùs pro præpoſitura & omni eo quod ad eam attinet, & tonleio, concambio, furno, Biheria Venetæ, duabus areis, non dabant annuatim niſi centum quadraginta quatuor libras & novem ſolidos. Quæ omnia ut ratam & inconcuſſam &c. Actum apud Caſtrum novum ſuper Ligerim anno Domini milleſimo centeſimo octogeſimo ſexto, regni noſtri ſeptimo.

Item tertia carta communiæ Compendii.

An. 1218. PHilippus &c Notum &c. quòd burgenſibus noſtris Compendii concedimus quòd ipſi faciant duo molendina ad ventum inter villam Compendii & nemus, ubi maluerint, ita quòd nos medietatem omnium conſtamentorum & reparationum ipſorum molendinorum perſolvemus & burgenſes aliam medietatem, & ſingulis annis medietatem moltæ dictorum molendinorum percipiemus, & dicti burgenſes aliam medietatem ſimiliter percipient. Salvo tamen jure alieno. Quòd ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat &c. Actum Compendii anno Domini MCCXVIII. menſe Julio.

Carta contra communiam Senonenſem pro Archiepiſcopo & clericis.

An. 1186. IN nomine &c. Philipus &c. Notum &c. quòd cùm Major & jurati noſtræ communiæ Senonenſis intra communiam recepiſſent homines Senonenſis Archiepiſcopi & Eccleſiarum Senonenſium, ita quòd illi de corpore erant communiæ, nos æquitatis intuitu & monitis ſanctorum patrum Papæ Lucii & Papæ Urbani, necnon ob animæ patris noſtri remedium, tam Senonenſi Archiepiſcopo quàm Eccleſiis & clericis Senonenſibus ſuos homines proprios reddidimus, & libertates & conſuetudines ſuas & jura ſub eodem ſtatu in quo hæc omnia habebant quintodecimo die ante inſtitutionem Senonenſis communiæ. Ad cujus rei majorem firmitatem, ut pax ſolidior in poſterum inter clericos, Eccleſias, & communiam habeatur, Major, pares, & jurati noſtro juraverunt præcepto ſe vitam & membra, libertates & conſuetudines

& jura tam Archiepiſcopi & clericorum quàm monachorum & Eccleſiarum conſervaturos, ſalvo jure noſtro, & ſalva fidelitate noſtra. Quotiens Major, pares, & jurati mutabuntur, totiens infra menſem mutationis in præſentia Senonenſis Archiepiſcopi idem jurabunt, ſalvo jure noſtro, & ſalva fidelitate noſtra. Et ſi fortè contigerit communiam in aliquo adversùs Archiepiſcopum & clericos vel Eccleſias excedere, id tenebimur tanquam dominus emendare. Conceſſimus præterea quòd nulli propriorum hominum Archiepiſcopi, clericorum, Eccleſiarum Senonenſium intra Senonenſem de cætero recipientur communiam nec intra libertatem aliquam villæ Senonenſi indultam unde ſortiri debeant detrimentum vel incommodum. Quòd ſi fortè aliquem ex hominibus Archiepiſcopi vel clericorum vel Eccleſiarum Senonenſium intra Senonenſem communiam deinceps recipi vel etiam communiam aliquid de jure vel conſuetudinibus vel libertatibus Archiepiſcopi ſive clericorum ſive Eccleſiarum intercipere contigerit, ad nos clamore depoſito ſuum hominem rehabebunt, ſi illum eſſe ſuum per ſeptem legitimos homines, qui nec ſint homines Archiepiſcopi nec clericorum nec Eccleſiarum Senonenſium, tactis ſacroſanctis abſque duello probaverint. Et ſimiliter * de communia de jure vel libertate vel conſuetudine illorum aliquid interceperit, ad ſimilem probationem quam prætaxavimus illud rehabebunt Eccleſiæ. Sciendum etiam quòd Eccleſiæ ſancti Petri vivi jura & libertates ſuas reddidimus habendas ita plenariè ſicut in privilegio patris noſtri & noſtro contineri noſcuntur. Quæ omnia ut perpetuum robur obtineant, præſentem paginam &c. præcepimus communiri. Actum Moreti anno incarnato verbi MCLXXXVI. regni noſtri anno ſeptimo. Aſtantibus

in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt atque ſigna. Signum Comitis Theobaldi Dapiferi noſtri. S. Guidonis Buticularii. S. Mathæi Camerarii. S. Radulfi Conſtabularii. Data vacante Cancellaria.

Carta communiæ Ambianenſis.

An. 1190. IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. Quoniam amici & fideles noſtri cives Ambianenſes fideliter ſæpiùs nobis ſuum exhibuere ſervitium, nos eorundem dilectionem & fidem erga nos plurimam attendentes, ad petitionem ipſorum communiam eis conceſſimus ſub obſervatione harum conſuetudinum quas ſe obſervaturos juramento firmaverunt. Unuſquiſque jurato ſuo fidem, auxilium, conſiliumque per omnia juſtè obſervabit. Quicunque furtum faciens infra metas communiæ comprehendetur vel feciſſe cognoſcetur, Præpoſito noſtro tradetur, & quicquid de eo agendum erit, judicio communionis judicabitur & fiet. Reclamanti verò ad id quod furto ſublatum eſt, ſi poteſt inveniri, Præpoſitus noſter reddet. Reliqua in noſtros uſus convertentur. Nullus aliquem intra ipſam communiam commorantem vel mercatores ad urbem cum mercibus venientes infra banleugam civitatis diſturbare præſumat. Quod ſi quis fecerit, * ſciat communia de eo ut do communiæ violatore, ſi eum comprehendere poterit, vel aliquid de eo juſtitiam facere. Si quis de communione alicui jurato ſuo res ſuas abſtulerit, à Præpoſito noſtro ſubmonitus juſtitiam proſequetur. Si verò Præpoſitus de juſtitia defecerit, à Majore vel Scabinis ſubmonitus in præſentia communionis veniat, & quantum Scabini inde judicaverint ſalvo jure noſtro ibi facient. Qui au-

* faciat

rem de communione minimè exiſtens alicui res ſuas abſtulerit, juſtitiamque illi infra banni leucam ſe exequturum negaverit, poſtquam hoc hominibus caſtelli in quo manſerit notum fecerit communia, ſi ipſum vel aliquid ad ſe pertinens comprehendere poterit, donec ipſe juſtitiam exequtus fuerit, noſter Præpoſitus retinebit donec nos noſtram & communia ſimiliter ſuam habeat emendationem. Qui pugno aut palma aliquem de communia præter conſuetudinarium conturbatorem vel locatorem percuſſerit, niſi ſe defendendo ſe feciſſe duobus vel tribus teſtibus contra percuſſum diſrationare poterit, * communia Præpoſito noſtro viginti ſolidos dabit, quindecim ſcilicet communiæ & quinque juſtitiæ dominorum. Qui autem juratum ſuum armis vulneraverit, niſi ſimiliter ſe defendendo legitimo teſtimonio & aſſertione ſacramenti ſe contra vulneratum diſrationare poterit, pugnum amittet, aut novem libras, ſex ſcilicet firmitati urbis & communiæ, & tres juſtitiæ dominorum, pro redemptione pugni perſolvet; aut ſi perſolvere non poterit, in miſericordia communiæ ſalvo caſtello dominorum pugnum tradet. Si verò ita ſuperbus fuerit vulneratus quòd emendationem non velit accipere, ad arbitrium Præpoſiti & Majoris & Scabinorum vel ſecuritatem præſtabit vel domus ejus, ſi domum habeat, deſtruetur, & catalla ejus capientur. Si domum non habuerit, corpus ejus capietur donec vel emendationem acceperit vel ſecuritatem præſtabit. Qui verò de communione minimè exiſtens aliquem de communia percuſſerit vel vulneraverit, niſi * judicio communiæ coram Præpoſito noſtro exequi voluerit, domum ejus, ſi poterit, communia proſternet, & capitalia erunt noſtra. Et ſi comprehendere poterit, coram Præpoſito regio

* convictus

* judicium

per Majorem & Scabinos de eo juſtitiam capiet; & catalla noſtra erunt. Qui juratum ſuum turpibus & inhoneſtis verbis laceſſerit, & duo vel tres audierint, ipſum per eos ſtatuimus convinci, & quinque ſolidos, duos ſcilicet conviciato, & tres communiæ, dabit. Qui inhoneſtum alicui de communia dixerit in audientia quorundam, ſi communiæ propalatum fuerit, & ſe quòd illud non dixerit judicum communiæ judicio defendere noluerit, domum illius, ſi poterit, proſternet communia, ipſumque in communia morari donec emendaverit non patietur; & ſi emendare voluerit, catalla ejus erunt in manu Domini Regis & communiæ. Si quis de juratione facta erga juratum ſuum vel fide mentita comprobatus fuerit, coram Præpoſito & Majore communiæ judicio punietur. Si quis de communia*prædicta ſcienter emerit vel vendiderit, ſi comprobatus fuerit, prædam amittet, eamque prædatis reddet, niſi ab ipſis prædatis vel eorum dominis adversùs dominos communiæ vel ipſam communiam aliquid committatur. Qui clamore facto de adverſario ſuo, per Præpoſitum & Majores & judices communiæ juſtitiam proſequi non poterit, ſi poſtea adversùs eum aliquid fecerit, illum rationabiliter communia conveniet, ejuſque audita ratione, quid inde agendum ſit judicabit Qui à Majoribus & judicibus & Decanis, ſcilicet ſervientibus communiæ, ſubmonitus juſtitiam & judicium ſubterfugerit, domum illius, ſi poterunt, proſternent, ipſum verò inter eos morari donec ſatisfecerit non permittent, & catalla erunt in miſericordia Præpoſiti Regis & Majoris. Qui hoſtem communiæ in domo ſua ſcienter receperit, eique vendendo & emendo, & edendo & bibendo, vel aliquod ſolatium impendendo, communicaverit, aut conſilium & auxilium adversùs

* prædam

communiam

communiam dederit, reus communiæ efficietur, & niſi judicio communiæ citò ſatisfecerit, domum illius communia, ſi poterit, proſternet, & catalla Regis erunt. Infra fines communiæ non recipietur campio conductitius contra hominem de communia. Si quis communiæ conſtitutiones ſcienter abſque clamore violaverit, & inde convictus fuerit, mox domum illius communia, ſi potuerit, proſternet, eumque inter eos morari donec ſatisfecerit minimè patietur. Statutum eſt etiam quòd communia de terris ſive feodis dominorum non debet ſe intromittere. Qui judices communiæ de falſitate judicii comprobare voluerit, niſi, ut juſtum eſt, comprobare potuerit, in miſericordia Regis eſt & Majoris & Scabinorum de omni eo quod habet. Mulier dotem quam tenet nec vendere nec in vadium mittere poteſt niſi propinquiori heredi niſi de anno in annum. Si autem heres aut non poſſit aut nolit emere, oportet mulierem tota vita ſua tenere. Per annum autem locare poteſt. Si quis vir & uxor ejus infantem habeant, & contingat mori infantes, quis eorum ſupervixerit, ſive vir, ſive mulier, quicquid ſimul poſſederunt de conquiſitis qui ſuperſtes erit, quandiu vixerit, in pace remanebit, niſi in vita præmorientis donum vel legatum inde factum fuerit. Quòd ſi antequam convenerint vel vir vel uxor infantes habuerint, poſt deceſſum patris aut matris hereditas infantum ad eos redibit, niſi ſit feodum. Si mortuo marito uxor ſupervixerit, & infantes ejus vivi remanſerint, mulier de omni poſſeſſione quam vir ejus in pace tenuerat, quandiu infantes in cuſtodia erunt, donec ipſa advocatum habeat, niſi ſit vadimonium, non reſpondebit. Si quis ab aliqua vidua pecuniam requiſierit, ipſa contra unum teſtem, non contra plures, per ſacramentum ſe de-

ſendet, & in pace remanebit. Si verò ab ea aliquam ejus poſſeſſionem ut vadium requiſierit, ipſa ſe per bellum defendet. Si quis terram aut aliquam hereditatem ab aliquo emerit, & illa antequam empta ſit propinquiori heredi oblata fuerit, & heres eam emere noluerit, nunquam ampliùs de ea illi heredi in cauſam reſpondebit. Si autem propinquiori heredi oblata non fuerit, & qui eam emerit, vidente & ſciente herede per annum eam in pace tenuerit, nunquam de ea amplius reſpondebit. Si quis alienus mercator aliquid vendiderit, & in ipſa hora pecuniam habere non potuerit, ad dominum emptoris vel ad Præpoſitum domini priùs clamorem faciet, & Major ei citò pecuniam ſuam habere faciet, quæcunque dies ſit. Quicunque de promiſſione clamorem fecerit, nihil recuperabit. Si quis Major aut Scabinus aut aliquis de juſtitia Majoris præmium vel acceperit vel requiſierit, & ille qui dederit, vel à quo præmium quæſitum fuerit, ad Majorem clamaverit, vel teſtem ſuper hoc habuerit, accuſatus viginti ſolidos perſolvet, & ſi præmium acceperit, reddet. Quòd ſi accuſator teſtem non habuerit, ille qui accuſabitur per ſacramentum ſe defendet. Si quis ad Præpoſitum clamorem deferet, & Præpoſitus ei juſtitiam facere noluerit, clamator ad Majorem clamorem deferet, & Major Præpoſitum ad rationem mittet ut ei juſtitiam faciat; quam ſi facere noluerit, Major ſalvo jure regio juſtitiam faciet ſecundùm ſtatuta Scabinorum. Si quis ſuper aliquem quod ſuum eſt intertiaverit, & ille qui accuſabitur reſpondebit ſe illud non à latrone ſcienter emiſſe, hoc pro quo accuſabitur perdet, & ante juſtitiam per ſacramentum ſe defendet, ſi Præpoſitus vel juſtitia voluerit, & poſtea in pace abibit. Et hoc idem faciet guarannus, ſi hoc idem dixerit, tam primus quàm ſe-

cundus & tertius. Accuſator autem hoc quod clamaverit ſacramento confirmabit, ſi voluerit ille qui juſtitiam tenebit. In omni cauſa accuſator, accuſatus, & teſtis per advocatum loquentur, ſi voluerint. De poſſeſſionibus ad urbem pertinentibus extra urbem nullus cauſam facere præſumat. Si vir & uxor aliquam poſſeſſionem in vita ſua acquiſierint, & eorum alter mortuus fuerit, qui ſuperſtes fuerit medietatem ſolus habebit, & infantes aliam. Si vir mortuus fuerit, aut uxor mortua fuerit, & infantes vivi remanſerint, poſſeſſiones ſuæ in terra ſive in redditu quæ ex parte mortui venerunt ille qui ſuperſtes erit nec vendere, nec ad cenſum dare, nec in vadium mittere poterit abſque aſſenſu propinquorum parentum mortui, aut donec infantes ejus abſque cuſtodia fuerint. Si quis Præpoſitum Regis in placito vel extra placitum turpibus & inhoneſtis verbis provocaverit, in miſericordia Præpoſiti erit ad arbitrium Majoris & Scabinorum. Si quis Majorem in placito turpibus & inhoneſtis verbis provocaverit, domus ejus proſternatur, aut ſecundùm pretium domus in miſericordia * judicium redimatur. Si quis juratum ſuum percuſſerit vel vulneraverit, & ille qui percuſſus fuerit clamorem fecerit quòd pro veteri odio percuſſus ſit, percuſſor rectum faciet ſecundùm ſtatuta Scabinorum pro ictu; & poſt hæc pro veteri odio aut per ſacramentum ſe purgabit, aut rectum faciet communiæ, & novem libras dabit; ſcilicet ſex libras communiæ, & LX. ſolidos uſtitiæ dominorum, & perſolvet medietatem recti infra octo dies, aut totum, ſi Scabini voluerint. Nullus enim pro eo qui percuſſerit, quicunque ipſe ſit, aut vir aut mulier, aut puer ſacramentum faciet. Si Major cum communia & juratis in cauſa ſedeat, & aliquis ibi ſuum juratum percuſſerit,

* judicum

illius contra quem in cauſa plures teſtes exierint; qui primus ictum dederit, domus proſternetur. Qui autem in cauſa jurato ſuo conviciatus fuerit, viginti ſolidos communiæ perſolvet. Ibi juſtitia dominorum nihil capiet. Qui juratum ſuum in aquam aut paludem jactaverit, ſi clamator unum teſtem adduxerit, & Major immunditiam viderit, ille malefactor LX. ſolidos perſolvet, & de iis habebit juſtitia dominorum XX. ſolidos. Si immundus nullum teſtem habuerit, contra ſanguinem vel immunditiam per ſacramentum ſe defendet, & liber abibit. Qui verò juratum ſuum ſervum recredentem, proditorem, traditorem, Wiſloth, id eſt, cuop, appellaverit, XX. ſolidos perſolvet. Si filius burgenſis aliquid forisfacti fecerit, pater ejus pro filio juſtitiam communiæ exequetur. Si autem in cuſtodia patris non fuerit, & ſubmonitus juſtitiam ſubterfugerit, uno anno à civitate ipſum eſſe extraneum oportebit. Si autem anno præterito redire voluerit, ſecundùm ſtatuta Scabinorum Præpoſito & Majori rectum faciat. Si conventio aliqua facta fuerit ante duos vel plures Scabinos, de conventione ampliùs non ſurget campus aut duellum, ſi Scabini qui conventioni interfuerunt hoc teſtificati fuerint. Omnia autem iſta jura & præcepta quæ prædiximus Majoris & communiæ tantùm ſunt inter juratos, & non æquum judicium inter juratum & non juratum. Ambianis ſolebat eſſe conſuetudo quòd in feſtis Apoſtolorum de unaquaque quadriga per unam portarum urbis villam introeunte Guarinus Ambianenſis Archidiaconus obolum accipiebat. Major verò & Scabini qui tunc temporis extiterunt per conſilium Theodorici tunc Ambianenſis Epiſcopi conſuetudinem præfatam ab Archidiacono quinque ſolidos & quatuor capones emerunt & ad cenſum ceperunt; & cen-

ſum illum ad furnum Firmini de clauſtro extra portam ſancti Firmini in valle ſitum Archidiaconus ſumit. De omnibus tenementis villæ juſtitia exhibebitur per Præpoſitum noſtrum ter in anno in placito generali, videlicet in natali Domini, in Paſcha, & Pentecoſten. Omnia autem forisfacta quæ infra banni leugam civitatis fient Major & Scabini judicabunt, & de illis juſtitiam facient, ſicut debent, præſente Ballivo noſtro, ſi ibi voluerit intereſſe. Si verò intereſſe noluerit, vel non potuerit, pro ejus abſentia juſtitiam facere non deſinent, ſed debitam juſtitiam facient. Excepto tamen multro & raptu, quæ nobis & ſucceſſoribus noſtris in perpetuum retinemus ſine parte alterius. Catalla verò homicidarum, incendiariorum, & proditorum noſtra ſunt abſolutè ſine parte alterius. In catallo verò aliorum foresfactorum retinemus nobis & ſucceſſoribus noſtris id quod habuimus & habere debemus. Bannum in villa nullus poteſt facere niſi per Regem & Epiſcopum. Si quis bannitus eſt pro aliquo forisfacto, excepto multro, homicidio, incendio, proditione, raptu, Rex vel Seneſcallus, vel Præpoſitus Regis, Epiſcopus, Major, unuſquiſque eorum, ſemel in anno poterit eum conducere in villam. Voluimus etiam & in perpetuum quitavimus & concedimus quòd nec nobis nec ſucceſſoribus noſtris liceat civitatem Ambianenſem vel communiam extra manum noſtram mittere, ſed ſemper regiæ inhæreat coronæ. Quæ omnia ut in perpetuum &c. ſalvo jure Epiſcopi & Eccleſiarum & procerum patriæ & alieno jure confirmamus. Actum Lorriaci anno incarnati verbi MC. nonageſimo, regni noſtri anno XI. Aſtantibus &c. Data vacante cancellaria.

Sub eadem forma confirmat Dominus Rex Ludo-

vicus cartam communiæ Ambianenſis Anno Domini MCCXXV. regni ſui anno tertio apud Heſdinum.

De Burgenſibus Altiſiodori.

An. 1194. EGo P. Comes Nivernenſis notum facio &c. quòd ego cum hominibus meis de Altiſiodoro tam in civitate quàm in ſuburbiis civitatis & in burgo ſancti Gervaſii morantibus ſtatutum tale & conventionem feci quòd pro tallia & corvatis & aliis exactionibus quitandis à ditiore ex ipſis non potero annuatim niſi tantum viginti ſolidos Altiſiodorenſis monetæ, quæ ſit ad quatuor denarios, exigere, nec aliquid amplius ab aliquo eorum exigam. A minoribus verò & pauperioribus ad reſpectum mandati mei juxta poſſe uniuſcujuſque ab unoquoque exigetur. Conceſſi etiam quòd forisfacta ſexaginta ſolidorum ad quinque ſolidos reducantur. Cætera autem forisfacta de quinque ſolidis & ultra ad duodecim denarios ſunt redacta. De guagiis duelli quod pacificabitur, de unoquoque nonniſi ſeptem ſolidos & ſex denarios capiam. Certum eſt quòd franchi homines ſuas habent in integrum excaſuras & habebunt in perpetuum. Item de exercitu & chevaucheia dictum eſt quòd præfatos homines extra comitatum Nivernenſem non traham quin ipſi in ipſa nocte in eundem comitatum poſſint reverti. Ad torneamentum prædictos homines ducere non potero niſi apud Chableiam, Jovigniacum, & Rubeum montem. Si autem de exercitu vel chevaucheia ipſos ſubmoneri fecero, unuſquiſque ibit, vel pro ſe mittet idoneum ſervientem. Si quis verò ætatis XL. annorum, vel infirmitate detentus, vel non audita ſubmonitione mea remanſerit, & hoc jurare poterit, quitus erit. Sin autem, legem ſuam emendabit,

conductionem unius ſervientis uſque ad ſex dies ſingulis diebus quibus alii moram fecerint perſolvat. Item dictum eſt quòd prædictos homines extra Altiſiodorum pro placitatione non traham, nec eos nec res eorum capiam quandiu ſtare juri voluerint ad judicium curiæ meæ juxta reſpectum proborum hominum. De equis & armaturis nulla eis violentia inferetur, niſi ſponte mihi voluerint commodare. In villa Altiſiodorenſi creditionem habebo in victualibus uſque ad XL. dies. Quòd ſi mihi credita uſque ad quadrageſimum diem reddita non fuerint, homines de cenſiva iſta nihil amplius credent mihi donec credita habuerint, & infra annum de cenſiva credita reddantur. Si quis autem de hominibus memoratis pro debito meo vel uxoris meæ alicubi captus fuerit, ipſum liberari faciam. Sin autem, de cenſiva liberabitur. Si verò pro re alia aliquis eorum captus fuerit, de ipſo liberando bona fide poſſe meum faciam. Bannum habebo Altiſiodori per menſem Auguſtum tantùm & de vino vinearum mearum & de vino ſano, & bannum illud non potero dare vel vendere alicui. In vineis & bladis Altiſiodori non erunt cuſtodes niſi quos burgenſes ponent. Et ſi forisfactum affuerit, meum erit. Homo qui nunquam uxorem habuit hos viginti ſolidos non reddet. Certum eſt quòd homo francus liberè poterit abire de villa Altiſiodori & redire cùm voluerit. Quicunque voluerit vindemiare vineam ſuam vindemiabit eam cùm voluerit. De poſſeſſionibus quas dicti homines die qua data fuit hæc carta tenebant, quocunque modo tenerent, amodo nullum eorum vexabo, ſed omnes eos inde eſſe quietos & in pace dimittam. Si Judæus à Chriſtiano uſuras exegerit, uſuras tantùm duorum annorum per teſtes legitimos Judæi & Chriſtiani poterit exigere. Si quis

vicus cartam communia Ambianenſis Anno Domini MCCXXV. regni ſui anno tertio apud Heſdinum.

De Burgenſibus Altiſiodori.

An. 1194. EGo P. Comes Nivernenſis notum facio &c. quòd ego cum hominibus meis de Altiſiodoro tam in civitate quàm in ſuburbiis civitatis & in burgo ſancti Gervaſii morantibus ſtatutum tale & conventionem feci quòd pro tallia & corvatis & aliis exactionibus quitandis à ditiore ex ipſis non potero annuatim niſi tantum viginti ſolidos Altiſiodorenſis monetæ, quæ ſit ad quatuor denarios, exigere, nec aliquid amplius ab aliquo eorum exigam. A minoribus verò & pauperioribus ad reſpectum mandati mei juxta poſſe uniuſcujuſque ab unoquoque exigetur. Conceſſi etiam quòd forisfacta ſexaginta ſolidorum ad quinque ſolidos reducantur. Cætera autem forisfacta de quinque ſolidis & ultra ad duodecim denarios ſunt redacta. De guagiis duelli quod pacificabitur, de unoquoque nonniſi ſeptem ſolidos & ſex denarios capiam. Certum eſt quòd franchi homines ſuas habent in integrum excaſuras & habebunt in perpetuum. Item de exercitu & chevaucheia dictum eſt quòd præfatos homines extra comitatum Nivernenſem non traham quin ipſi in ipſa nocte in eundem comitatum poſſint reverti. Ad torneamentum prædictos homines ducere non potero niſi apud Chableiam, Jovigniacum, & Rubeum montem. Si autem de exercitu vel chevaucheia ipſos ſubmoneri fecero, unuſquiſque ibit, vel pro ſe mittet idoneum ſervientem. Si quis verò ætatis XL. annorum, vel infirmitate detentus, vel non audita ſubmonitione mea remanſerit, & hoc jurare poterit, quitus erit. Sin autem, legem ſuam emendabit,

conductionem unius ſervientis uſque ad ſex dies ſingulis diebus quibus alii moram fecerint perſolvat. Item dictum eſt quòd prædictos homines extra Altiſiodorum pro placitatione non traham, nec eos nec res eorum capiam quandiu ſtare juri voluerint ad judicium curiæ meæ juxta reſpectum proborum hominum. De equis & armaturis nulla eis violentia infertur, niſi ſponte mihi voluerint commodare. In villa Altiſiodorenſi creditionem habebo in victualibus uſque ad XL. dies. Quòd ſi mihi credita uſque ad quadrageſimum diem reddita non fuerint, homines de cenſiva iſta nihil amplius credent mihi donec credita habuerint, & infra annum de cenſiva credita reddantur. Si quis autem de hominibus memoratis pro debito meo vel uxoris meæ alicubi captus fuerit, ipſum liberari faciam. Sin autem, de cenſiva liberabitur. Si verò pro re alia aliquis eorum captus fuerit, de ipſo liberando bona fide poſſe meum faciam. Bannum habebo Altiſiodori per menſem Auguſtum tantùm & de vino vinearum mearum & de vino ſano, & bannum illud non potero dare vel vendere alicui. In vineis & bladis Altiſiodori non erunt cuſtodes niſi quos burgenſes ponent. Et ſi forisfactum affuerit, meum erit. Homo qui nunquam uxorem habuit hos viginti ſolidos non reddet. Certum eſt quòd homo francus liberè poterit abire de villa Altiſiodori & redire cùm voluerit. Quicunque voluerit vindemiare vineam ſuam vindemiabit eam cùm voluerit. De poſſeſſionibus quas dicti homines die qua data fuit hæc carta tenebant, quocunque modo tenerent, amodo nullum eorum vexabo, ſed omnes eos inde eſſe quietos & in pace dimitam. Si Judæus à Chriſtiano uſuras exegerit, uſuras tantùm duorum annorum per teſtes legitimos Judæi & Chriſtiani poterit exigere. Si quis

forisfactum aliquod fecerit, ipſe ſolus emendabit, nec aliquis alius aliquid pro eo emendabit. Uſuagium quod homines de burgo ſancti Gervaſii in boſco de Bar habere ſolent ſicut antea habebunt. Certum eſt quòd forisfactum homicidii, raptus, latrocinii in voluntate mea eſt. Statutum eſt & conceſſum quòd Iterus de Tociaco Vicecomes Altiſiodorenſis & Viator Altiſiodorenſis ſupradictis burgenſibus omne jus quod habebant in omnibus forisfactis meorum hominum qui ſunt de hac cenſiva quitaverunt in perpetuum, hac ſiquidem conditione quòd jamdicti burgenſes quadraginta libras prædictæ monetæ prædictis Itero & Viario ad octabas natalis Domini perſolvent annuatim. Super iis autem conventionibus obſervandis præcepi & conſenſi jamdictis burgenſibus quòd ſe eas bona fide pro poſſe ſuo obſervaturos jurarent; & ipſi de mandato noſtro & aſſenſu juraverunt quòd in iis conventionibus obſervandis unus erit adjutor alii. Quotiens autem Præpoſiti vel mei ſervientes Altiſiodori mutabuntur, eos jurare faciam quòd conventiones iſtas firmiter obſervabunt. Accenſiva autem iſta ſingulis annis ad octabas natalis Domini perſolvetur. Has itaque conventiones ego P. Comes Nivernenſis me firmiter obſervaturum propria manu juravi, & per idem ſacramentum promiſi & conceſſi quòd filia mea Matildis, cùm ad duodecimum annum pervenerit, & maritus ejus priùs quàm eam ducat, has conventiones firmiter obſervaturos jurabunt, & inde litteras ſuas patentes eaſdem conventiones confirmantes burgenſibus Altiſiodori tradent. Rogavi præterea Dominum Philippum illuſtrem Regem Franciæ quòd ſi ego vel ſucceſſores mei ab his conventionibus reſilire præſumpſerimus, ipſe conventiones iſtas à me & ſucceſſoribus meis in comitatu in perpetuum

firmiter facient obſervari. Requiſivi etiam Dominum meum Regem Philippum quòd ſi ego aut ſucceſſores mei ab his conventionibus exiremus ut Dominus Rex aſſignet ad feodum quod de ipſo teneo, & quòd aliquem ſucceſſorum meorum de feodato comitatus Nivernenſis non inveſtiet donec priùs juraverit has conventiones ſe in perpetuum obſervaturum & litteras ſuas patentes conventiones has confirmantes jamdictis burgenſibus tradiderit. Rogavi præterea Dominum Papam & Dominum Senonenſem, Altiſiodorenſem, Lingonenſem, Æduenſem, Nivernenſem Epiſcopos quòd ſi ſucceſſores mei vel ego ab his conventionibus reſilire vel eas infringere aut violare præſumpſerint, ipſi in me & ſucceſſores meos & terram meam ſententiam excommunicationis imponant nec eam reſolvant donec burgenſibus plenariè fuerit ſatisfactum quicquid injurioſè contra has conſuetudines fuerit irrogatum. Præſertim Barones mei, videlicet Philippus dominus Giemi, Droco de Melloto, Gaufridus Seneſcallus meus, Iterius de Tociaco Vicecomes Altiſiodorenſis, Rainbertus de Solempniaco, Gaufridus de Arſitio, Letricus Bailledart, Petrus de Corçon, & ceteri vavaſſores de Altiſiodoro de mandato meo juraverunt quòd prædictis burgenſibus in his conventionibus obſervandis bòna fide coadjutores erunt nec eas pro poſſe ſuo patientur infringi, & ſi ego ab his conventionibus reſilirem, Barones mei me inde mitterent ad rationem ut eas facerent me tenere, & ſi nollem, non eſſent mihi in auxilium contra burgenſes. Ego verò nullum de hominibus meis Domini Regis Philippi de dominio ſuo recipiam, nec ipſe aliquem de dominio meo recipiet, neque aliquem poſt Junium recipere potui, nec ipſe aliquem recipere potuit. Burgenſes verò Altiſiodori mihi creantave-

runt quòd nullum de hominibus meis neque liberum neque ſervum de dominio meo in hac communitate recipient. Pro his autem conſuetudinibus faciendis obſervari per manum Regis Franciæ burgenſibus Altiſiodorenſibus burgenſes Altiſiodori dabunt ſingulis annis Domino meo Philippo Regi Franciæ & ſucceſſoribus ejus Franciæ Regibus in perpetuum centum libras Pariſienſes monetæ reddendas Altiſiodori in feſto ſancti Andreæ, neque Dominus Rex id extra manum ſuam mittet. Si autem Dominus Rex dictam pecuniam ad terminum non requireret, nullum damnum propter hoc haberet Dominus Rex. Quæ omnia ut perpetuam & inconcuſſam &c. confirmo. Actum Senonis anno Domini MC. nonageſimo quarto, menſe Novembri.

Carta communiæ Senonenſis.

An. 1225. LUdovicus &c. Notum &c. nos vidiſſe cartam genitoris noſtri hoc modo. Notum &c. quòd nos intuitu pacis in poſterum conſervandæ Senonenſem, ſalva fidelitate noſtra, communiam fieri conceſſimus, quam jurabunt omnes illi qui ſunt tam in circuitu quàm in ſuburbiis & in parrochia mallorum Vicecomitis qui de communia erant, & qui venient intra communiam, exceptis illis hominibus & feminis quos & quas reddidimus Archiepiſcopo & Eccleſiis & clericis Senonenſibus, ſcilicet propriis eorum hominibus. Jurabunt itaque homines de communia quòd alter alteri rectè ſecundùm opinionem ſuam auxiliabitur, & quòd ipſi nullatenus patientur quòd aliquis alicui de communia aliquid auferat, vel eum talliet, vel quidlibet de rebus ejus capiat. Omnia autem forisfacta, exceptis infractione urbis & veteri

odio, quinque ſolidis emendabuntur. Si quis verò ſacramentum alicui facere debuerit, & ante aramitionem ſacramenti in negotium ſuum ſe iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit, nec ideo incidet; ſed poſtquam redierit convenienter ſubmonitus, faciet ſacramentum. Capitales homines debitum cenſum dominis ſuis perſolvent; quem ſi in die conſtituto non reddiderint, quinque ſolidos emendabunt. Homines etiam de communia uxores quaſcunque voluerint, licentia à ſuis dominis requiſita, accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint, & abſque conceſſione domini ſui aliquis uxorem alterius poteſtatis duxerit, ſi dominus ſuus eum inde implacitaverit, quinque tantùm ſolidis hoc illi emendabit. Et ita quietè & liberè in pace communiæ remanebit. Exceptis propriis hominibus & propriis feminis Senonenſis Archiepiſcopi & Eccleſiarum & clericorum Senonenſium. Et ſi aliquis aliquam injuriam homini vel feminæ de hac communia fecerit, & clamor inde venerit ad juratos, ſi ipſum hominem qui injuriam fecit capere poterunt, de corpore ſuo vindictam capient, niſi forisfactum emendaverit illi cui emendatum * fuerit ſecundum legitimum judicium eorum qui communiam cuſtodierint. Sed ſciendum eſt quòd pro nullo forisfacto capietur in atriis neque in clauſtris neque in burgo ſancti Petri vivi ab hominibus de communia. Nullus etiam hominum ſive feminarum Archiepiſcopi aut Eccleſiarum aut Canonicorum Senonenſium, niſi in præſenti forisfacto captus fuerit, & extra atrium & clauſtra & burgum ſancti Petri. Et ſi aliquis qui forisfactum fecerit homini vel feminæ de communia ad aliquod receptaculum perrexerit, & cuſtodes communiæ ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino

* illatum

receptaculi vel primatibus ipſius loci querimoniam fecerint ut de illo inimico ſuo illis rectitudinem faciat, ſicut ſuperiùs dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerit, rectitudinem accipient; & ſi facere noluerit, poſtea auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore ipſius & pecunia qui forisfactum fecerit & hominum ipſius receptaculi in quo inimicus eorum fuit. Item ſi mercator Senonis ad mercandum venerit, & aliquis ei forisfecerit infra leugam civitatis, ſi clamor inde venerit ad juratos, & mercator invenerit eum, auxiliatores erunt vindictam faciendi rectè ſecundùm opinionem ſuam, niſi mercator de hoſtibus ipſorum fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum ille adverſarius perrexerit, & ſi ipſe mercator vel jurati ad eum miſerint, & forisfactor mercatori ſatisfecerit ſecundùm legitimum judicium juratorum, vel probare vel oſtendere poterit ſe forisfactum illud non feciſſe, juratis ſatis erit. Si verò facere noluerit, poſtea ſi intra villam eum ipſi capere poterunt, vindictam de illo facient. Nemo autem præter nos & Dapiferum noſtrum poterit conducere hominem in villam qui forisfactum fecerit homini vel feminæ de communia, niſi pro forisfacto emendando venerit ſecundùm legitimum judicium juratorum. Et ſi Archiepiſcopus illius civitatis ignoranter adduxerit in villam hominem qui forisfactum fecerit homini de communia, poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus communiæ, nullo modo poſtea eum adducet niſi conſiliò ipſorum juratorum, & ea vice eum reducere poterit. Si extraneus homo panem & vinum ſuum in villam cauſa ſecuritatis adduxerit, poſtea ſi diſcordia inter juratos & hominis extranei dominum evenerit, quindecim dies habebit licentiam vendendi panem & vinum in ipſa villa & deferendi nummos & aliam

pecuniam ſuam præter panem & vinum, niſi foris-factum fecerit vel fuerit cum illis qui fecerunt. Nullus homo de communia credet pecuniam ſuam vel accommodabit hoſtibus communiæ quandiu guerra durabit. Et ſi aliquis de communia fuerit convictus quòd crediderit aliquid hoſtibus communiæ, juſtitia de eo fiet ſecundùm legitimum judicium juratorum. Et ſi homines de communia aliquando contra hoſtes ſuos exierint, nullus eorum loquetur cum hoſtibus ſuis niſi licentia eorum qui communiam cuſtodierint. Statuti verò ad cuſtodiam communiæ jurabunt quòd nemini propter cognationem vel amorem deferent & neminem propter inimicitiam lædent & rectum judicium ſecundùm æſtimationem ſuam facient. Omnes alii jurabunt quòd idem judicium quod prædicti ſtatuti ſuper eos fecerint patienter concedent, niſi probare poterint quòd de prædicta * pecunia ſolvere nequeant. Item concedimus & præcipimus quòd nullatenus aliquis mittat manum in corpus vel res alicujus hominis vel feminæ de communia quandiu idem homo vel femina voluerit & potuerit facere juſtitiam ac ſufferre conſideratione eorum qui communiam cuſtodierint. Nullus exonerabit vel vendet vina extranea infra leugam civitatis, niſi hoc fecerit voluntate juratorum; & propter hoc nihil habebit communia. Archiepiſcopus tamen, Eccleſiæ, & clerici vina extranea poterunt in civitatem adducere ad potum ſuum. Vendere autem non poterunt. Si quis moram fecerit per annum & diem in civitate Senonenſi in pace & ſine juris vetatione, & aliquis poſtea requiſierit quòd ſit homo ſuus, de illo non reſpondebitur ei. Si quis hominem vel feminam de communia implacitaverit, homo vel femina, dum juſtitiam facere voluerit conſideratione juratorum

* propria

non exibit villam Senonenſem cauſa placitandi niſi ſubmonitione Archiepiſcopi in quantum debuerit, vel niſi de feodo vel cenſu qui ſit extra leugam civitatis implacitetur. Si quis de communia forisfecerit, & per juratos emendare noluerit, homines de communia facient de eo juſtitiam. Si quis ad ſonum pro congreganda communia factum non venerit, duodecim denarios emendabit.* Ad quod etiam eiſdem conceſſimus quòd nec propter aliquod delictum vel conqueſtionem aliquam extra corpus civitatis placitabitur niſi ſubmonitio-

---

* *In codice 1670. poſt vocem* emendabit *ſcriptum erat in hoc loco.*

Ob iſtius autem communiæ conceſſionem, & propter redditus noſtros ad præpoſituram Senonenſem uno menſe antequam inſtituerentur hæc omnia; & propter tenſamentum noſtrum de Maſſangi & de Cornaco & de valle Doirre; & propter homines noſtros de ſancto Clemente & de Grigne & de Pontibus & de Columberiis & de Maſſangi, quos eis conceſſimus habendos in communia, & propter forisfacta ad noſtram præpoſituram pertinentia, exceptis multro, raptu, homicidio, proditione, incendio, dabunt nobis cives communiæ Senonenſis annuatim ſexcentas libras Pariſienſis monetæ & ſexies viginti modios bladi ad menſuram Senonenſem; cujus tres partes erunt frumenti, & quarta pars avenæ. Ad quod etiam eiſdem conceſſimus &c.

Sed hæc obelo jugulata ſunt in veteri libro. Ex quo colligi debet iſta mutata eſſe à Rege Ludovico, qui proventus præpoſituræ ad ſe revocavit. Propter hanc autem rationem iſta non habentur in codice 2669. qui ex iſto tranſcriptus eſt.

ne Archiepiſcopi in quantum debuerint. Sed ſciendum eſt quòd nullos ex hominibus noſtris niſi aſſenſu & voluntate noſtra poterunt intra communiam ſuam recipere. ** Quòd ſi facerent ignoranter, infra xv. dies poſt receptionem liceret eis hominem illum extra communiam ponere ſine facere aliam emendam. Quæ omnia ut perpetuæ ſtabilitatis &c. Actum anno Domini MCLXXXIX. regni noſtri anno undecimo. Aſtantibus &c. Nos igitur genitoris noſtri veſt[illegible] inhærentes quæ præmiſſa ſunt volumus & concedimus, ſubſequentia præmiſſis adicientes. Si ab homine vel femina communiæ pedagium vel tonleium apud Senonis requiratur, & requiſitor diem quo illud & de qua re illud habuerit non nominaverit, nequaquam exinde reſpondebitur requiſitori; & ſi nominaverit, & ille dictum ejus ſua ſola manu non infirmaverit, quinque ſolidos tantùm emendabit, & reddet pedagium vel tonleium. Si quis bannum civitatis ſe audiſſe negaverit, aut per pares comprobetur, aut propria manu ſe purget juramento. Et ſi comprobetur, aut ſe purgare noluerit, quinque tantum ſolidos emendabit, ſi tamen bannus factus non fuerit pro expeditionibus & exercitibus noſtris aut negotio noſtro. Si qua vilis & inhoneſta perſona honeſtum virum vel mulierem conviciaverit, liceat alicui probo viro, ſi ſupervenerit, illum objurgare & uno vel duobus vel tribus colaphis cum palmo ſine forisfacto ob importunitate ſua compeſcere. Quòd ſi eum pro an-

---

** *Rurſum in codice 2670. poſt vocem* recipere *additum eſt in margine.* Quod facerent ignoranter &c. *Quæ videntur non fuiſſe in litteris Regis Philippi.*

tiquo odio criminatus fuerit, liceat ei juramento ſe purgare, & quòd pro nullo odio eum percuſſerit, ſed tantùm pro pacis & concordiæ obſervatione. Quòd ſi ſe ſuper hoc purgare noluerit juramento, id emendabit. Volumus etiam quòd ipſi liberi permaneant ab omnibus talliis & toltis, Salvo ſervitio exercitus & equitationis noſtræ. Præpoſituram autem Senonenſem & redditus ac proventus univerſos ad præpoſituram pertinentes nobis & heredibus noſtris in perpetuum retinemus. Quæ omnia &c. ſalvo jure noſtro & alieno confirmamus. Actum Nemoſi anno dominicæ incarnationis MCCXXV. regni verò annò tertio. Aſtantibus &c. Dapifero nullo. S. Roberti Buticularii. S. Bartholomæi Camerarii. S. Mathæi Conſtabularii. Data per manum Garini Silvanectenſis Epiſcopi Cancellarii.

Carta de reformatione pacis Epiſcopi Podienſis cum ſuis civibus.

An. 1218. PHilippus Dei gratia Francorum Rex &c. Notum &c. quòd cùm diſcordia eſſet inter dilectum conſanguineum & fidelem noſtrum Robertum Anicienſem Epiſcopum ex una parte & cives Anicienſes ex altera, tandem de conſenſu partium ſopita eſt in hunc modum. Si aliqua collecta fuerit facienda vel propter nos vel propter communem utilitatem villæ Anicienſis, ita tamen quòd non ſit pro facienda guerra contra nos vel Eccleſiam Anicienſem, cives Anicienſes eam facient, ita quòd ſi Epiſcopus Anicienſis voluerit ſcire ſummam illius collectæ vel nos, cives tenentur certificare Epiſcopum, ſi voluerit, & nos, ſi voluerimus, de ſumma collectæ per juramentum levantium collectam, & ipſi non poſſunt levare aliquid ultra ſummam

manú illam, & ultra competentes expenſas. Epiſco-
pus debet mittere * ſervum ſuum ad levandam tal- *ſervientem
liam, ſi exinde fuerit requiſitus. Et ſi Epiſcopus
requiſitus vel mandatum ejus, ſi fortè Epiſcopus
eſſet extra regnum, nollet mittere ſervientem ſuum
ad levandam collectam; cives Anicienſes ad nos
vel ad Ballivum noſtrum qui eſſet in Alvernia poſ-
ſent habere recurſum, ut mitteretur eis ſerviens
ad levandam collectam. Et ſciendum quòd cives
Anicienſes poſſunt habere ſigillum, in quo poſſunt
ſigillare litteras mittendas Domino Papæ vel no-
bis vel alii pro communi utilitate villæ, vel etiam
litteras de mutuo faciendo pro communi utilitate
villæ. Contractus autem alios & ea quæ facerent
præjudicium nobis vel Epiſcopo vel Anicienſi Eccle-
ſiæ non poſſunt ſigillare illo ſigillo. Præterea ſcien-
dum quòd cives Anicienſes nunc habentes terri-
toria in civitate Anicienſi tenebunt eadem territo-
ria in omnibus ſicut ea tenuerunt ipſi vel eorum
anteceſſores per XL. annos retroactos quietè & pa-
cificè. Cives autem debent exercitus & cavalca-
tas Epiſcopo Anicienſi pro defenſione & obſidione
caſtellorum quæ tenet in manu ſua Epiſcopus de
nobis. Præterea idem cives debent Epiſcopo præ-
dicto exercitus & cavalcatas contra prædones via-
rum & raptores manifeſtos pro foriſfactis perpe-
tratis contra Eccleſias & domos religioſas, quan-
do illi qui pacem juraverint ibunt cum eis. Quòd
ſi illi qui pacem juraverint nollent ire pro vindic-
ta dictorum foriſfactorum, vel ſi pax fortè non eſ-
ſet jurata, Epiſcopus bona fide ſubmoneret omnes
illos qui debent ei exercitus & cavalcatas, nec eos
poterit pro pecunia exinde relaxare, & cum illis
ſæpedicti cives ire tenentur cum Epiſcopo pro præ-
donibus viarum & raptoribus manifeſtis & foris-
factis perpetratis contra Eccleſias & domos reli-

Digitized by Google

gioſas, vel mittere quilibet eorum focum habens unum ſervientem ſufficientem pro ſe, ſi perſonaliter ire noluerit. Et ſi contingeret quòd illi qui debent exercitus & cavalcatas Epiſcopo Anicienſi non venirent ad ſubmonitionem Epiſcopi, cives Anicienſes nihilominus ire tenerentur cum Epiſcopo. Et Epiſcopus debet ſecundùm legem patriæ levare emendam tam à civibus Anicienſibus quàm ab aliis debentibus ei exercitus & cavalcatas qui non venerint ad ejus ſubmonitionem. Epiſcopus etiam tenetur civibus ad defenſionem eorum & rerum ſuarum bona fide ubicunque poteſtatem habeat & ubicunque eos ducet. Cives autem forterricias, munitiones, muros, clauſuras, & foſſata facta inter clauſtrum & civitatem Anicienſem occaſione hujus guerræ tenentur diruere, ita quòd non oporteat domos eorum factas dirui. Baliſtariæ eorum de novo factæ propter guerram penitùs obſtruantur. Nullus præſumat clamare Ad arma contra ſervientes Epiſcopi qui ejus juriſdictionem exercebunt. Et qui hoc attentare præſumpſerit, per judicium curiæ Epiſcopi emendabit. Si Epiſcopus traxerit in curia ſua aliquos vel aliquem vel univerſitatem pro foriſfacto aliquo; univerſi & ſinguli debent coram Epiſcopo reſpondere, & Epiſcopus tenetur diffinire cauſam illam ſecundùm conſuetudines hactenus obſervatas. Quòd ſi non fecerit, cives poſſunt appellare ad nos, & Epiſcopus debet ſuperſedere & reſpondere coram nobis ſuper iis, quæ ad nos ſpectant. Conſpirationes aut conjurationes vel conſules non poſſunt facere cives Anicienſes contra nos nec contra Epiſcopum nec Eccleſiam Anicienſem quandiu Epiſcopus & Eccleſia Anicienſis erga nos ſe habuerint ſicut debebunt. Si latro, vel multrarius, vel prædo, vel homicida ſit in clauſtro Anicienſi, cives Anicien-

ſes, ſi velint, nuntiabunt Epiſcopo vel ejus Ballivo ut eum capiat quando clauſtrum vel locum ſanctum exibit. Quòd ſi Epiſcopus vel ejus Ballivus facere noluerit, cives eundem latronem vel multrarium vel prædonem ſeu homicidam capere poterunt, ſi voluerint, quàm citò exibit de clauſtro vel loco ſancto, ut eum juſtitiandum ducant ad Epiſcopum vel ejus Ballivum. Epiſcopus autem vel ejus Ballivus latronem, multrarium, prædonem, & homicidam eripere poterit ubicunque eum invenerit extra locum ſanctum, & de eo tenetur facere juſtitiam. Univerſitas civitatis Anicienſis non poteſt facere exercitum nec equitationem niſi per nos vel per Epiſcopum Anicienſem. Sed ſi aliquis civium Anicienſium voluerit aliquos ducere ad juvandum aliquem amicorum ſuorum, dum tamen hoc non ſit contra nos vel Epiſcopum vel Eccleſiam Anicienſem, id ei licebit. Hæc autem omnia bona fide ab utraque parte firmiter in perpetuum obſerventur, ſalvo in omnibus jure noſtro, & ſalvis appellationibus ad nos faciendis, & ſalvis privilegiis Epiſcopo & Eccleſiæ Anicienſi à nobis & anteceſſoribus noſtris indultis. Quod ut perpetuæ robur &c. Actum Vernone anno Domini MCCXVIII. menſe Martio. Hæc ſunt nomina juratorum pacis & plegiorum de ſeptingentis marcis. Guillelmus de Podio, Hugo de caſa Dei, Stephanus Bunus, Robertus Bertranni, Petrus Benedicti, Dalmas Roſſill. Mauſac, Guillelmus Boillo, Johannes de Bonofonte, & Johannes.

Carta fidelitatis hominum de burgo ſancti Remigii.

An. 1218. HOmines de burgo ſancti Remigii fecerunt Domino Regi fidelitatem ſub hac forma. Ipſi conſervabunt pro poſſe ſuo bona fide vitam, corpus, & membra Regis, honorem regni, & omnia jura Regis. Præſente Petro de Nongento tunc Abbate &c. . . Priore conſanguineo ſuo. Monachi præſentes, Garnerus Orillard Camerarius domus, Nicolaus Avis, Garnerus Sueſſionenſis, Petrus Capellanus Abbatis, & plures alii. Hanc fidelitatem pro Domino Rege receperunt magiſter Boſo clericus ejus & Robertus de Leſgua. Actum Remis dum ipſi cuſtodirent regalia poſt deceſſum Alberici Archiepiſcopi Remenſis anno Domini MCCXVIII. menſe Martio ante capellam Abbatis.

Carta hominum Mellenti & Bochardi de Malliaco.

An. 1220. PHilippus &c. Noverint univerſi nos audiviſſe litteras dilecti & fidelis noſtri Bochardi de Malliaco ſub hac forma. Ego Bochardus de Malliaco notum facio univerſis tam præſentibus quàm futuris quod cùm homines communiæ Mellenti haberent ad perpetuam firmam totam terram meam Mellenti cum omnibus redditibus & exitibus qui ex ea proveniebant in furnis, preſſoriis, & cenſu, excepta juſtitia mea illius terræ, pro centum libris mihi & heredibus meis annuatim reddendis, dictæ communiæ homines ſuperaddiderunt firmæ prædictæ XL. libras redditus, ita quòd in terra prædicta & aliis præſcriptis non retinerem mihi & heredibus meis niſi raptum tantummodo & multrum. Ego autem de aſſenſu matris meæ & Mathæi fratris mei dedi communiæ Mellenti in per-

petuam firmam totam terram meam Mellenti cum omnibus redditibus & exitibus qui inde proveniunt vel provenient in furnis, preſſoriis, & in cenſu, ſicut ipſius communiæ homines ea noſcuntur habuiſſe & cum omni juſtitia mea illius terræ, exceptis tantummodo raptu & multro, pro CXL. libris Pariſ. mihi & heredibus meis annuatim reddendis per ternos menſes triginta quinque libras in * Eccleſia beatæ Mariæ Mellenti, certo videlicet nuntio meo & heredum meorum, quem ego & heredes mei tenemur ibi tunc propter hoc deſtinare, ita quòd primæ XXXV. libræ in Kalendis Martii reddantur annuatim, & ſic deinceps. Et ſciendum quòd ſi communia Mellenti dictæ pecuniæ ſummam non redderet terminis conſtitutis, pro ſingulis diebus quibus ſolvere differret poſt terminos conſtitutos Domino Regi redderet quinque ſolidos pro emenda & mihi & heredibus meis quinque ſolidos pro emenda. Ego verò habebo, ſi voluero, apud Mellentum ſervientem meum proprium, qui non erit de communia, ad cuſtodiendum juſtitiam meam raptus & multri; nec potero trahere homines communiæ Mellenti extra caſtrum Mellenti pro exercitu, neque pro equitatione, neque pro placito, neque pro aliqua cauſa; ſed intra villam Mellenti convincentur & judicabuntur raptus & multra terræ prædictæ, & poſt fiet juſtitia raptuum & multrorum ubi voluero. Hæc omnia conceſſi ſalvis feodis meis & ſalvo jure communiæ. Præterea quandocunque mutabuntur Major & pares communiæ Mellenti, jurabunt mihi & heredibus meis ſe ſervaturos conventionem prædictam & jus meum de raptu & multro. Et ſimiliter quando mutabuntur heredes mei, tenebuntur communiæ Mellenti facere juramentum quòd ſervabunt communiam & conventiones præſentibus

* capella

litteris expreſſas. Et ſi quid tenementorum de terra prædicta moventium daretur alicui in elemoſinam, oporteret illud vendi & poni extra manum mortuam infra unum annum & diem. Quod ſi non fieret, ego & heredes mei poſſemus ſine mesfacere aſſignare ad tenementum elemoſinatum & illud tenere faciendo hominibus communiæ Mellenti redeventiam quæ pro illo tenemento priùs fiebat eiſdem. In cujus rei memoriam & confirmationem perpetuam ego & Mathæus frater meus præſentem paginam ſigillis noſtris fecimus communiri. Et rogamus cariſſimum Dominum noſtrum Philippum Regem Franciæ illuſtrem ut conventiones præſcriptas ſigilli ſui auctoritate confirmet. Actum Medontæ anno Domini MCC. viceſimo, menſe Marcio. Nos igitur, ut conventiones præſcriptæ perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, ad petitionem partium præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferiùs annotato, ſalvo jure noſtro, confirmamus. Actum Medontæ anno dominicæ incarnationis MCC. viceſimo, regni verò noſtri XLII. menſe Marcio.

De conſuetudinibus Andegaviæ & Cenomaniæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ trinitatis. Amen. Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Notum facimus quòd cùm dubitaretur ab aliquibus de conſuetudine ballorum & rachatorum Andegaviæ & Cenomaniæ; nos volentes ſuper hoc cognoſcere veritatem & quod erat dubium declarare, vocatis ad nos apud Aurel. Baronibus & magnatibus earundem terrarum, habito cum eis tractatu & conſilio diligenti, communi aſſertione eorum didicimus de conſuetudine terrarum illarum quòd talis eſt, videlicet quòd relicta alicujus nobilis vel alterius feodati habet in Andegavia ballum liberorum ſuorum & terræ, & non facit rachatum, niſi ſe maritet; & ſi ipſa moriatur, ille habet ballum qui magis propinquus eſt ex parte patris vel ex parte matris, ex parte cujus hereditas movet. Quicunque etiam, ſive mater, ſive aliquis amicorum, habeat cuſtodiam feminæ quæ ſit heres, debet præſtare ſecuritatem domino à quo tenebit in capite quòd maritata non erit niſi de licentia ipſius domini & ſine aſſenſu amicorum. Et ſi relicta nobilis vel alterius feodati ſe maritet, maritus ſuus facit homagium domino & ſolvit rachatum; & rachatum eſt valor terræ unius anni. Dominus autem non habet rachatum de patre ad filium, nec de fratre ad fratrem. Et omnes alii qui tenent ballum, debent homagium domino, & debent ſolvere rachatum. Ille autem qui tenet ballum, ſi terra debet ad ipſum devenire, non habet cuſtodiam puerorum, immo proximior poſt ipſum; & habent pueri beneficium de terra patris & matris ſuæ ſecundùm valorem terræ & ſecundùm ſtatum ſuum. Et quicunque tenet ballum, de- *An.* 1246.

bet facere rachatum, ſolvere debita, & tenere ballum in bono ſtatu. Eſt autem ætas heredis maſculi faciendi homagium domino & habendi terram ſuam quàm citò idem heres ingreſſus fuerit viceſimum primum annum. De ballis & rachatis Cenomaniæ dicunt idem Barones Cenomaniæ, hoc excepto quòd vidua perdit ballum terræ moventis ex parte patris puerorum in Cenomania quàm citò ſe maritat, & ille qui ballum habet, facit homagium domino, & ſolvit rachatum, niſi ſit frater defuncti. Sciendum eſt tamen quòd Feritas Bernardi & caſtellania Feritatis aliam habet conſuetudinem quantum ad rachata. Quia verò ſuper ætate feminarum certa conſuetudo non inveniebatur, ſtatuimus & ordinavimus aſſenſu Baronum & Militum prædictorum quòd femina non maritata poſtquam quintumdecimum annum compleverit habeatur legitimæ ætatis ad faciendum homagium domino & ad habendum terram ſuam. Hæc autem omnia, prout ſuperiùs continentur, de communi conſilio & aſſenſu dictorum Baronum & Militum volumus & præcipimus de cætero in perpetuum firmiter obſervari. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis charactere inferiùs annotato fecimus confirmari. Actum Aurelianis anno incarnationis dominicæ MCC. quadrageſimo ſexto, menſe Maio, regni verò noſtri anno viceſimo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. S. Stephani Buticularii. S. Johannis Camerarii. Conſtabulario nullo.

Incipit liber pœnitentialis magiſtri Roberti Canonici ſancti Victoris Penitençellii Pariſienſis.

RES grandis immo permaxima cujuſlibet nedum meis impar viribus, & circa quemlibet ad excuſationem mihi ſatisfeciſſet ut eam declinarem, ſi non tantus moviſſet amicus, ut cui me ipſum totum dedi, nihil dandum retinui. Nemo igitur arrogantiæ nota me maculet. Amicitia eſt enim quæ res impoſſibiles ad poſſibilem facultatem immo ad facilem reducit poſſibilitatem. Hilaris, lætus igitur, & ſecurus aggredi tentabo quod petitis, Decane Saliſburienſis. Hilaris & lætus quidem quòd ad quidlibet me vocat veſtra voluntas, ſecurus de erratorum meorum, quippe qui ſciens & prudens manum mitto in flammam, venia & emendatione à benignitate veſtra veniam, à diſcretione & litteris emendationem expectans. Imperfectum enim meum viderunt oculi veſtri & noverunt. Non igitur in hac re perfectionem expectetis. Inſcrutabile eſt enim cor hominis. Et quis cognoſcet illud? Si viam viri adoleſcentis penitùs ignoravit ſapientiſſimus, tot capitum tot ſententiarum vias quis inveſtigabit? Accipite igitur, dilectiſſime, quamcunque exilem pauperculæ venæ ſtillulam & affectum effectui nolite commenſurare, ſed ex altero perpendite alterum. Quia ergo diſtincta meliùs ſervantur & compendioſiùs inveniuntur, opuſculum iſtud in quinque partes ſum partitus ſive libros, & unumquemque librum per capitula ſua. In primo libro oſtenditur quomodo ſuſcipiendus ſit pœnitens. Et hoc in primo capitulo. In ſecundo quæ exigantur à pœnitente. In tertio quomodo confiteri debeat pœnitens, peccata ſua gra-

datim & ordinatè de omnibus ſeptem vitiis capitalibus, primò de primo, ſecundò de ſecundo; & ſic de ſingulis propter compendium. In quarto capitulo oſtenditur quòd ſeparatim & in primis agendum ſit de matrimonio & ſimonia & aliis quæ contra clericos attenduntur, ut de ordinibus & ordinum impedimentis. De illo in ſecundo tractabitur libro, de illis in tertio. In quarto gradatim & ordinatè ſingula percurram vitia & ſingulorum ſpecies. In fine autem aliqua ponam huic negotio neceſſaria. In quinto proponere propoſuimus pœnitentias peccatis competentes. Verumtamen quia ad propoſitum, ut puto, plus facit ex meo quem quæritis modo plus conſonat, dialogum, ſi placet, in medium producamus, videlicet ut viciſſim & ordinatè uterlibet, pœnitens ſcilicet & ſacerdos confeſſor, prout res poſtulaverit, tum interrogans, tum introducatur reſpondens.

Alamanni Cardinalis littera de celebrando feſto ſancti Joſephi.

ALamannus miſeratione divina tituli ſancti Euſebii Preſbyter Cardinalis Piſanus, in Remenſi, Senonenſi,& Rothomagenſi provinciis, civitatibus,& diocefibus apoſtolicæ ſedis cum plena poteſtate Legati de latere Nuncius, univerſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. Libenter intendimus ex injuncto nobis officio ad ea quæ religionis Chriſtianæ cultum augmentandum reſpiciunt. Propterea ſanè, cùm nobis inſinuatum fuerit fide digna relatione de juſto Joſeph viro Mariæ & filio David, ſic enim eum evangelicus ſermo denominat, quòd apud partes ultramarinas & alias quaſdam nationes ſit celebris ſolemnitas de eodem juſto Joſeph & virginali conjugio ſuo cum Maria matre Jeſu, (Nec obſiſtit ſi ante Chriſti paſſionem & reſurrectionem & in cælis aſcentionem exiſtimetur idem Joſeph deceſſiſſe, veluti de ſancto Johanne Baptiſta nulla eſt ambiguitas, cujus ortum & obitum nihilominus Eccleſiam celebriter recolere nemo neſcit, ſimile hujuſmodi de beata Anna matre genitricis Dei & ſocru Joſeph, item de ſeptem fratribus Machabæis legimus eſſe factum) digna nobis prorsùs res viſa eſt, præhabito ſapientum devotorumque conſilio, ut licentiam auctoritatemque præſtaremus, quam & præſtamus per præſentes, omnibus & ſingulis infra terminos legationis noſtræ conſtitutis quòd memoriam ſanctiſſimam prænominati juſti Joſeph viri Mariæ & filii David ac nutricii cuſtodiſque fideliſſimi Domini noſtri Jeſu Chriſti ſub officio ſolemni tam in Miſſa quàm in matutinis & veſpe-

An. 1414. Vide epiſtolam Ioan. Gerſonis de eodem feſto celebrando.

ris ac cæteris horis canonicis excolant diebus & horis & canticis ad hoc ipſum idoneis; quemadmodum ſuper hac re ſacratiſſima nos ipſi jam ſcripta perlegimus ſanctitate plena atque veritate, quæ in publicum poſſunt nedum edi abſque reprehenſione, ſed cum multa ædificatione deduci, legi, ſolemniterque cantari Porro dies opportunus pro celebri commemoratione tranſitus ſancti Joſeph eſt ille quem ultramarini dicuntur obſervare, videlicet dies octabarum beatæ Mariæ. Cæterùm dies, actio, modus pro ſolemni commemoratione virginalis matrimonii beatæ Mariæ cum juſto Joſeph per decantationem hujus evangelii *Surgens autem Joſeph à ſomno &c.* Matthæi primo in fine in matutinis & in Miſſa eſt feria quinta jejunii quatuor temporum in Decembri, quando feria quarta decantatur hoc evangelium *Exurgens autem Maria abiit in montana*; prout ex probabilibus argumentis invenitur hæc congruentia ſeu conſonantia deducta fuiſſe ſcriptiſque mandata. Datum Pariſius IV. Kal. Auguſti, pontificatus Domini Johannis Papæ XXIII. anno quinto.

Geſta Johannis VIII.

JOhannes natione Romanus ex patre Gundo, ſedit annos x. dies II. Hic beatiſſimus pro utilitate omnium Eccleſiarum Dei, & præcipuè Gallicanæ Eccleſiæ, Arelatem maritimali itinere devertus eſt. Ubi Leo Abbas in præſentia ejus veniens contra Gilbertum Nemauſenſem Epiſcopum conqueſtus eſt. Monaſterium enim [beati] Petri, in quo quieſcit corpus beati Ægidii, in finibus Gothiæ in valle Flaviana, (quam vallem Flavius quidam Rex beato Ægidio donaverat, & ſanctus Ægidius exinde donationem integriter Romanæ Eccleſiæ & Domino Papæ fecerat, & ibi in veneratione principum Apoſtolorum Petri & Pauli monaſterium ædificaverat) præfatus Gilbertus Nemauſenſis antiſtes prædictum monaſterium quadam temeritate invadens, eidem Leoni Abbati abſtulerat. Deinde præceptum ex Rege Francorum exceperat; in quo nec firmitatem credens, Romanum Pontificem adiit, ſuper hoc in auctoritatem furtim quaſi de ſuis apoſtolicam exquiſivit. Sed ſanctæ recordationis Dominus Nicolaus Papa, licèt hujus fraudis eſſet ignarus, divino tamen ſpiritu plenus, omnes de hoc legem quærentes excuſare ſategit. Sed Dominus Johannes Papa cùm munimenta chartarum ejuſdem monaſterii requireret, privilegium quod Romanus venerabilis Papa Benedictus ſancto Ægidio corporaliter tradiderat, ei eſt oblatum. Tunc Dominus Johannes Papa per Deuſde Ducem Ravennatem advocatum ſuum contra Gilbertum Nemauſenſem Epiſcopum ipſum monaſterium quæſivit. Tunc ambarum partium advocatis per fidejuſſorem legatis, executore dun-

taxat Georgio ſcriniario & Deuſde agente, voluit idem Gilbertus Epiſcopus per præceptum Domini Nicolai piæ memoriæ ibi relectum, quod furtim quaſi de ſuis ex apoſtolica ſede fraudaverat & per præceptum quod ex quodam Rege Francorum falſum exceperat, in quo nec ulla firmitas ſubſiſtebat, defendere. Sed Dominus Papa omnes Epiſcopos & judices Romæ vel provinciales ſub excommunicationis anathemate admonuit de hoc rectam legem dicturos & facturos. Tunc Roſtagnus Arelatenſis Archiepiſcopus, Walbertus Portuenſis Epiſcopus, Paſchalis Amerinus Epiſcopus, Radbertus Valentiæ Epiſcopus, Lituinus Maſſilienſis Epiſcopus, Ictarius Vivarienſis Epiſcopus, & alii Epiſcopi provinciæ & judices, Johannes Dux & Daturus Ravennæ, Ardus, Adbertus, Guiſalfredus, Arderadus, Gondalfus, & alii nonnulli provinciales judices, ut præceptum lectum audierunt, mox cognoverunt apoſtolicam Domini Nicolai cenſuram, excuſare de hoc legem quærentes. Et dixerunt per illud præceptum hoc monaſterium non poſſe defendi, judicantes ſtatim ut præfatum monaſterium Gilbertus Epiſcopus Domino Papæ redderet & pœnam invaſionis ſibi componeret. Tunc ipſum advocatum Deuſde Ducem Ravennatem Papa illuc tranſmiſit, qui ſuper hoc corporalem traditionem de omnibus rebus prædicti monaſterii tam intus quàm extra à præfato Gilberto Epiſcopo recepit. Deinde in Galliam tranſitum faciens, anno incarnationis dominicæ * DCCCLXXVIII. XV. Kal. Septembris indictione XI. anno pontificatus ſui in ſacratiſſima ſede beati Petri Apoſtoli ſexto, [in menſe] Auguſto, Trecas civitatem in præſentia Domini Ludovici ſereniſſimi Regis Concilium permaximum celebravit.

Digitized by Google

* In veteri codice adnotatum eſt ea acta eſſe anno DCCCLXXIX. indictione IX. & Concilium Trecenſe fuiſſe celebratum menſe Aprili. Quod cùm conſtare non poſſit cum veritate hiſtoriæ, nos notas illas correximus ut in re certa.

Opera pretium eſt iſtic ſubnectere epiſtolam CXCI. Ioannis Papæ VIII. cùm in ea agatur de cauſa monaſterii ſancti Ægidii adversùs Gilbertum Epiſcopum Nemauſenſem.

Roſtagno Archiepiſcopo Arelatenſi, Sigibodo Archiepiſcopo Narbonenſi, & Roberto Archiepiſcopo Aquenſi, à paribus. Veracium relatione comperimus Gilbertum Nemauſenſem venerabilem Epiſcopum quòd quoddam monaſterium noſtrum quod ſuper eundem Epiſcopum acquiſivimus ipſe Gilbertus temerè invaſerit, cunctaſque res ipſius monaſterii per ſuos homines diſtribuerit, & illius monachos inde contra ſacras regulas omnino expulerit. Quod tantum nobis diſplicuit quantum, ſicut ipſe nobiſcum advertis, calcata reverentia venerandorum canonum, contra privilegium apoſtolicæ ſedis eum feciſſe non ambigis. Quapropter fraternitati tuæ dirigimus ut vice noſtra cum confratribus & coëpiſcopis noſtris junctus eundem Nemauſenſem Epiſcopum ad commune colloquium convocetis & ex auctoritate noſtra conveniatis ut ab omni invaſione ipſius monaſterii tam ſe quàm ſuos removeat & ulteriùs nec res ejus nec monachos illic Domino famulantes moleſtare præſumat. Quòd ſi ipſe ſurda aure, quod abſit, per vos monita noſtra audierit, tunc ex auctoritate beati Petri Apoſtoli, cui idem monaſterium pertinet, ſimul & noſtra illum à miniſterio ſacerdotali excommunicando ſuſpende quouſque dum aut ab ipſa invaſione ſe ſubtrahat aut ad ſedem apoſtolicam vel ad noſtram præſentiam

nobis ſatisfacturus occurrat. Agat in his ſanctimonia tua ſicut illam agere decet, ut & nos Deo laudes & tibi gratias referamus. Data XVIII. Kal. Julii, indictione XII.

Addam iſtic aliam ejuſdem Papæ epiſtolam hactenus ineditam; in qua licèt non agatur de negotio monaſterii ſancti Ægidii, poteſt tamen ad illud quodam modo referri, cùm illa ſit decretum generale adversùs invaſores rerum Eccleſiæ. Immò fortaſſis datum eſt occaſione iſtius controverſiæ.

JOhannes Papa VIII. Si quis domum Dei violaverit, & aliqua ſine licentia illius cui commiſſa eſſe dinoſcitur inde abſtulerit; vel eccleſiaſticis perſonis injuriam fecerit; donec in conventu admonitus legitimè ſatisfaciat, ſciat ſe communione fore privatum. Si verò poſt ſecundam & tertiam conventionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectaverit; ſacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut ſecundùm Apoſtolum nemini fidelium miſceatur.

VITA INNOCENTII PAPÆ IV.

Scripta à fratre Nicolao de Curbio ordinis Minorum, poſtmodum Epiſcopo Aſiſinatenſi.

De Papa Gregorio & Imperatore Frederico.

I. TEmporibus felicis memoriæ Domini Gregorii Papæ IX. Fredericus II. Romanorum Imperator, qui ab Innocentio Papa III. primò fuerat ab ipſa pueritia in regno Siciliæ & Alamannia amore tenero nutritus & educatus; & poſtmodum ab Honorio Papa III. in arcem imperialis magnificentiæ ſublimatus, ut tanquam Chriſtianiſſimus Imperator ſacroſanctam Romanam Eccleſiam multiplici perſecutione ac tyrannide Ottonis Imperatoris prædeceſſoris ipſius ea tempeſtate graviter moleſtatam tanto defenſaret fideliùs quanto per eam extiterat gratiùs exaltatus, imperiali derogans majeſtati, & ſuæ promotionis ingratus, ex Imperatore tyrannus, ex protectore impugnator, & ex defenſore factus eſt Eccleſiæ perſecutor. Quippe in eam quam toto conamine tueri debuerat toto exorſus eſt malignitatis ſpiritu debachari.

De convocatione Concilii.

II. QUare jamdictus Papa Gregorius vehementiſſimæ perſecutionis per dictum Imperatorem in ſancta Eccleſia pronoſtica immo eviden-

tia ſigna cernens, Eccleſiarum Prælatos, Regum, ac Principum nuntios in urbe Romæ ad ſuam præſentiam advocavit, ut ibidem per eos de meritis cognoſceretur ipſius, & mater Eccleſia de congregatione filiorum ſperatum haberet ſolatium & gratum providi conſilii fulcimentum. Quo percepto, idem Imperator, Dei & Eccleſiæ perſecutor, fraudulenta potiùs tergiverſatione quàm mentis ſtabilitate ſuffultus, ipſam Concilii celebrationem machinatus eſt pro viribus impedire. Ex ipſius namque urgenti edicto terrarum undique præcluſis viis, & ſemitis artiſſimâ cuſtodia præmunitis, velut jam draco ſævus, non contentus tyrannidem exercere in mari, etiam inſidias multiplices, ut venturos ad Concilium undique nequiter impediret.

Vide Odorium Raynaldum ad an. 1228. §. 1.

De captione Prælatorum in mari.

III. Sicque factum eſt, ipſius malitia procurante, ut cùm venerabiles Cardinales Otto Portuenſis, Jacobus Peneſtrinus Epiſcopi de ſuis legationibus revertentes, & quamplures Eccleſiarum Prælati, & clerici tam religioſi quàm ſæculares ad ſedem apoſtolicam pro celebrando Concilio de Janua navigio convenirent, idem Imperator in obſidione perſiſtens Faventiæ, deſtinato Encio filio ſuo Piſas cum multitudine galearum, aſſumptis ſecum pariter Piſanis & aliis de regno Apuliæ, qui ad hoc miſſi fuerant cum lignorum multitudine armatorum, ipſos ad prænominatum Concilium evocatos die tertia menſis Maii juxta inſulas quæ vulgò vocantur Gilium & Planoſa auſu ſacrilego capi fecit, quibuſdam Prælatorum ipſorum & aliis pluribus in hujuſmodi captione ſubmerſis, nonnullis etiam interemptis, & aliquibus inſecutione

hoſtili fugatis, reliquis verò bonis ſpoliatis propriis, primò ad majorem verecundiam deducti fuerunt Piſas, & exinde de loco ad locum per regnum Siciliæ oprobrioſè deducti, ac ibidem diris carceribus mancipati, quorum aliqui macerati ſqualoribus & inedia preſſi miſerabiliter defecerunt.

De obſidione Urbis.

IV. ET ut magis ac magis ſacroſanctam Eccleſiam perturbationibus diverſis impeteret dirus hoſtis, de Faventia venit, Romam obſeſſurus, & oppreſſurus pariter ipſam urbem, pro eo quòd in ipſa urbe dictus Gregorius tunc temporis reſidebat. In qua quidem obſidione ſuæ relaxans fræna nequitiæ, caſtra, turres, atque palatia tam Eccleſiarum quàm multorum Romanorum nobilium deſtruxit & ſolum uſque redegit, minas nihilominus intentans multiplices quòd ipſum Papam Gregorium Chriſti vicarium in ſede ſua caperet & teneret.

De obitu Domini Gregorii Papæ.

V. INterea jam ipſo Imperatore in obſidione urbis manente, dictus Papa Gregorius naturæ carnis debitum ſolvens XV. pontificatus ſui anno, menſe Auguſto, octava aſſumptionis beatæ Mariæ virginis, Deo diſpenſante, ne in Eccleſiæ perſecutionibus diutiùs vexaretur, de medio eſt ſublatus, & in Eccleſia beati Petri honorificè eſt ſepultus. Hic multa monaſteria & domos religioſas fecit & propriis ſumptibus fundavit. Sanctos Franciſcum & Antonium de ordine fratrum Minorum, & beatum Dominicum de ordine fratrum Prædicatorum, ſanctam Heliſabeth, & plures

alias canonizavit, religioſos fovit & ſervos Dei dilexit. Hic primo anno pontificatus ſui excommunicavit Imperatorem Fredericum, pro eo quòd in terram ſanctam non iverat, ſicut promiſerat, in termino conſtituto. Item in anno XIII. ſui pontificatus in ramis palmarum excommunicavit eundem Imperatorem in Eccleſia Lateranenſi, pro eo quòd Eccleſias ſui regni ſuis juribus & poſſeſſionibus defraudavit & terram Eccleſiæ occupaverat. Poſt cujus obitum ſtatim qui in urbe Roma tunc reperti ſunt Cardinales in carcerali ergaſtulo apud Septemſolium per ſenatorem urbis pariter ſunt recluſi. Ubi tum propter neceſſariorum ſubtractionem, tum propter æſtus fervorem, qui tunc temporis abundavit, tum propter moram diutinam ibidem contractam, quidam ſunt ibi mortui, ut pote Dominus Robertus Anglicus ſancti Griſogoni Diaconus Cardinalis. Quidam graviſſimè infirmati; inter quos Dominus Sinibaldus tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyter Cardinalis tam gravi ægritudine preſſus fuit ut eſſe in mortis faucibus putaretur & ipſe.(1) Et volentes ipſi Domini Cardinales Eccleſiæ providere de ſubſtitutione futuri Pontificis Dominum Goffredum Mediolanenſem Sabinenſem Epiſcopum communiter elegerunt; cujus mutato ex more ſolito nomine vocatus eſt Cæleſtinus; qui morte præventus, pallium non recepit more papali, munus conſecrationis non habuit neque bullam, & infra XVII. dierum ſpatium obdormiens in Domino diem clauſit extremum.

(1) in margine, in caratteri rossi (scrittura uguale alle rubriche rosse dei capitoli) è la rubrica: de electione et morte celestini. —

De vacatione Eccleſiæ & electione Domini Innocentii Papæ.

VI. POſt vacationem diutinam, quæ per annum & decem menſes & dies ſex peccatis exigentibus & propter temporis malitiam intervenit,

ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, qui per multiplices Frederici Imperatoris perſecutiones & diſſenſiones fuerant per diverſa loca tanquam oves non habentes paſtorem diſperſi, ad tantum ſubrogandum paſtorem Anagniæ in majori Eccleſia convenerunt. Mentibus in Deum directis, devotiſſimè Miſſa cantata, & invocata ſancti ſpiritus gratia, in pace ac multa tranquillitate omnes unanimiter & concorditer vota ſua direxerunt in Dominum Sinibaldum tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyterum Cardinalem. Qui alto Dei conſilio ad ſummum ſacerdotii apicem anno Domini MCCXLII. VI die exeunte Junio extitit ſublimatus &, ſicut moris eſt, proprio antiquato nomine, fuit Innocentius nuncupatus, poſtmodum IV. Kal. Julii feliciter conſecratus. Hic fuit Innocentius IV. natione Januenſis nobilis genere, ſed vita nobilior, ſcientia præclarus, ac morum præditus honeſtate. Ex nobilibus namque Comitibus Lavaniæ, patre Hugone genitus, & à bonæ memoriæ Gregorio IX. ad titulum ſancti Laurentii in Lucina divina providentia extitit in Cardinalem promotus, & ad ſummum tandem pontificium eſt electus.

De tractatu pacis cum Imperatore.

VII. SUſcepta igitur Eccleſiæ cura, tanquam virtute indutus ex alto, ſtatim ſumpta comeſtione, in ipſa conſecrationis die de pace ac concordia Eccleſiæ tractare cum fratribus cœpit, & ſpeciales nuntios & ſolemnes ad Fredericum tunc Romanorum Imperatorem, qui à Papa Gregorio IX. propter ſuos enormes exceſſus & contumaciam fuerat anathematis vinculo innodatus, mittere procuravit venerabiles fratres, videlicet Dominum Petrum Albanenſem, tunc Rothomagenſem

Archiepiſcopum, & Dominum Guillelmum Baſilicæ XII. Apoſtolorum Preſbyterum Cardinalem tunc Abbatem ſancti Facundi, & Dominum Nicolaum Epiſcopum Reginum, viros utique magnæ auctoritatis & prudentiæ venuſtate pollentes, qui tunc dicti Imperatoris præcipuè zelabant ſalutem. Communicato itaque cum fratribus conſilio duxit ipſos propenſiùs deſtinandos, tam ipſius quàm fratrum affectum & promptitudinem ad pacem & concordiam eidem diligentiùs relaturos & petituros pariter reſtitutionem Prælatorum, clericorum, omniumque aliorum quos injuſtè tenebat captivos, cunctorumque laicorum quos in galeis tempore Papæ Gregorii ceperat, & apertionem viarum quas idem clauſerat Imperator ut nullus unquam ad Romanam Eccleſiam per terras aut per mare poſſet accedere greſſu pacifico vel ſecuro. Abeuntes igitur prædicti Romanæ Eccleſiæ pacis nuntii, quæ ipſis commiſſa fuerant prudenter & cum diligentia multa nimis expoſuerunt præfato Imperatori, qui eo tempore apud Melphim in Apulia morabatur, qui eos benevolentia blanda, ſed ſimulata, recipiens ad pacem & concordiam faciendam & prædictorum ſatisfactionem ſe promptum & paratum promiſit. Ipſi verò verbis ipſius tanquam ab imperiali majeſtate prolatis fidem ſimpliciter adhibentes, & mentis inconſtantiam non penſantes, cum ingenti lætitia redierunt. Conſequenter verò idem Imperator nuntios ſolemnes, videlicet magiſtrum Petrum de Vineis & magiſtrum Thadæum, viros ſagacitatis & aſtuciæ magnæ ſolemniter cum bullatis litteris ſuis aurea bulla ſuper præmiſſis Anagniam tranſmiſit ad ſummum Pontificem. Nihil tamen per eos tunc, ut promiſerat nuntiis apoſtolicæ ſedis, dictus Imperator ad effectum perduxit. Ex quo patet liquidò totum calida ſimulatione feciſſe.

Odor. Raynald. an. 1243. §. 13. 17.

Interea verò hyemali tempore ingruente, quia Romanorum Pontificum mos tenebat tunc temporis ad urbem redire, XVII. Kal. Novembris exiens de Anagnia, Romam ivit; ad quam cùm perveniſſet, tam à clero quàm à populo univerſo cum tripudii gaudio eſt receptus XVII. Kal. Decembris. Sed revera ſicut Dominica de palmis Judæi Chriſtum quanto honorabiliùs receperant, tanto ignominioſiùs ſequenti ſexta feria tractaverunt, cui tunc ſua veſtimenta proſtraverunt, poſtmodum exuentes propria, & quem tunc laude multiplici benedixerant, poſtmodum blaſphemiarum & opprobriorum jaculis acriùs ferientes, ita & Romanorum quamplurimi mercatores, quamquam non de nobilium voluntate, qui Dominica medii Novembris eum tam honorificè ſuſceperant venientem ad urbem, ſtatim ſequenti ſexta feria qui Gregorio Papæ IX. LX. millia ferè mutuaverant marcarum, inſtantiſſimè ac procaciter mutuum repetebant, aulam palatii & cameras non minùs infeſtis clamoribus quàm oneroſa multitudine replentes & per multorum dierum ſpatium ipſum adeo anguſtantes quòd in menſa more ſolito manducare non poterat, potiùs ipſum oportebat in camera latitare. Tandem magna ipſius pacientia, quæ optimum eſt genus vincendi, victi pariter & confuſi, ſpe ſua vana fruſtrati, in magna quantitate minus ab ea quantitate quàm petierant, & ex uſuris recipere ſe ſperabant, ab eodem ſe concorditer receperunt. Porro tam hoc quàm alia debita plura & pluriora, quibus Eccleſiam invenerat obligatam, in brevi ſatis expediens tempore quo nunquam receperat ipſa ſolvit.

taxat Georgio ſcriniario & Deuſde agente, voluit idem Gilbertus Epiſcopus per præceptum Domini Nicolai piæ memoriæ ibi relectum, quod furtim quaſi de ſuis ex apoſtolica ſede fraudaverat & per præceptum quod ex quodam Rege Francorum falſum exceperat, in quo nec ulla firmitas ſubſiſtebat, defendere. Sed Dominus Papa omnes Epiſcopos & judices Romæ vel provinciales ſub excommunicationis anathemate admonuit de hoc rectam legem dicturos & facturos. Tunc Roſtagnus Arelatenſis Archiepiſcopus, Walbertus Portuenſis Epiſcopus, Paſchalis Amerinus Epiſcopus, Radbertus Valentiæ Epiſcopus, Lituinus Maſſilienſis Epiſcopus, Icarius Vivarienſis Epiſcopus, & alii Epiſcopi provinciæ & judices; Johannes Dux & Daturus Ravennæ, Ardus, Adbert[illegible] Guiſalfredus, Arderadus, Gondalfus, & alii nonnulli provinciales judices, ut præceptum lectum audierunt, mox cognoverunt apoſtolicam Domini Nicolai cenſuram, excuſare de hoc legem quærentes. Et dixerunt per illud præceptum hoc monaſterium non poſſe defendi, judicantes ſtatim ut præfatum monaſterium Gilbertus Epiſcopus Domino Papæ redderet & pœnam invaſionis ſibi componeret. Tunc ipſum advocatum Deuſde Ducem Ravennatem Papa illuc tranſmiſit, qui ſuper hoc corporalem traditionem de omnibus rebus prædicti monaſterii tam intus quàm extra à præfato Gilberto Epiſcopo recepit. Deinde in Galliam tranſitum faciens, anno incarnationis dominicæ * DCCCLXXVIII. XV. Kal. Septembris indictione XI. anno pontificatus ſui in ſacratiſſima ſede beati Petri Apoſtoli ſexto, [in menſe] Auguſto, Trecas civitatem in præſentia Domini Ludovici ſereniſſimi Regis Concilium permaximum celebravit.

* In veteri codice adnotatum eſt ea acta eſſe anno DCCCLXXIX. indictione IX. & Concilium Trecenſe fuiſſe celebratum menſe Aprili. Quod cùm conſtare non poſſit cum veritate hiſtoriæ, nos notas illas correximus ut in re certa.

Opera pretium eſt iſtic ſubnectere epiſtolam CXCI. Ioannis Papæ VIII. cùm in ea agatur de cauſa monaſterii ſancti Ægidii adversùs Gilbertum Epiſcopum Nemauſenſem.

Roſtagno Archiepiſcopo Arelatenſi, Sigibodo Archiepiſcopo Narbonenſi, & Roberto Archiepiſcopo Aquenſi, à paribus. Veracium relatione comperimus Gilbertum Nemauſenſem venerabilem Epiſcopum quòd quoddam monaſterium noſtrum quod ſuper eundem Epiſcopum acquiſivimus ipſe Gilbertus temerè invaſerit, cunctaſque res ipſius monaſterii per ſuos homines diſtribuerit, & illius monachos indè contra ſacras regulas omnino expulerit. Quod tantum nobis diſplicuit quantum, ſicut ipſe nobiſcum advertis, calcata reverentia venerandorum canonum, contra privilegium apoſtolicæ ſedis eum feciſſe non ambigis. Quapropter fraternitati tuæ dirigimus ut vice noſtra cum confratribus & coëpiſcopis noſtris junctus eundem Nemauſenſem Epiſcopum ad commune colloquium convocetis & ex auctoritate noſtra conveniatis ut ab omni invaſione ipſius monaſterii tam ſe quàm ſuos removeat & ulteriùs nec res ejus nec monachos illic Domino famulantes moleſtare præſumat. Quòd ſi ipſe ſurda aure, quod abſit, per vos monita noſtra audierit, tunc ex auctoritate beati Petri Apoſtoli, cui idem monaſterium pertinet, ſimul & noſtra illum à miniſterio ſacerdotali excommunicando ſuſpende quouſque dum aut ab ipſa invaſione ſe ſubtrahat aut ad ſedem apoſtolicam vel ad noſtram præſentiam

Digitized by Google

nobis ſatisfacturus occurrat. Agat in his ſanctimonia tua ſicut illam agere decet, ut & nos Deo laudes & tibi gratias referamus. Data XVIII. Kal. Julii, indictione XII.

Addam iſtic aliam ejuſdem Papæ epiſtolam hactenus ineditam; in quà licèt non agatur de negotio monaſterii ſancti Ægidii, poteſt tamen ad illud quodam modo referri, cùm illa ſit decretum generale adversùs invaſores rerum Eccleſiæ. Immò fortaſſis datum eſt occaſione iſtius controverſiæ.

JOhannes Papa VIII. Si quis domum Dei violaverit, & aliqua ſine licentia illius cui commiſſa eſſe dinoſcitur inde abſtulerit; vel eccleſiaſticis perſonis injuriam fecerit; donec in conventu admonitus legitimè ſatisfaciat, ſciat ſe communione fore privatum. Si verò poſt ſecundam & tertiam conventionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectaverit; ſacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut ſecundùm Apoſtolum nemini fidelium miſceatur.

VITA

VITA
INNOCENTII PAPÆ IV.

Scripta à fratre Nicolao de Curbio ordinis Minorum, poſtmodum Epiſcopo Aſiſinatenſi.

De Papa Gregorio & Imperatore Frederico.

I. TEmporibus felicis memoriæ Domini Gregorii Papæ IX. Fredericus II. Romanorum Imperator, qui ab Innocentio Papa III. primò fuerat ab ipſa pueritia in regno Siciliæ & Alamania amore teneró nutritus & educatus, & poſtmodum ab Honorio Papa III. in arcem imperialis magnificentiæ ſublimatus, ut tanquam Chriſtianiſſimus Imperator ſacroſanctam Romanam Eccleſiam multiplici perſecutione ac tyrannide Ottonis Imperatoris prædeceſſoris ipſius ea tempeſtate graviter moleſtatam tanto defenſaret fideliùs quanto per eam extiterat gratiùs exaltatus, imperiali derogans majeſtati, & ſuæ promotionis ingratus, ex Imperatore tyrannus, ex protectore impugnator, & ex defenſore factus eſt Eccleſiæ perſecutor. Quippe in eam quam toto conamine tueri debuerat toto exorſus eſt malignitatis ſpiritu debachari.

De convocatione Concilii.

II. QUare jamdictus Papa Gregorius vehementiſſimæ perſecutionis per dictum Imperatorem in ſancta Eccleſia pronoſtica immo eviden-

tia ſigna cernens, Eccleſiarum Prælatos, Regum, ac Principum nuntios in urbe Romæ ad ſuam præſentiam advocavit, ut ibidem per eos de meritis cognoſceretur ipſius, & mater Eccleſia de congregatione filiorum ſperatum haberet ſolatium & gratum providi conſilii fulcimentum. Quo percepto, idem Imperator, Dei & Eccleſiæ perſecutor, fraudulenta potiùs tergiverſatione quàm mentis ſtabilitate ſuffultus, ipſam Concilii celebrationem machinatus eſt pro viribus impedire. Ex ipſius namque urgenti edicto terrarum undique præcluſis viis, & ſemitis artiſſima cuſtodia præmunitis, velut jam draco ſævus, non contentus tyrannidem exercere in mari, etiam inſidias multiplices, ut venturos ad Concilium undique nequiter impediret.

Vide Odorium Raynaldum ad an. 1228. §. 1.

De captione Prælatorum in mari.

III. SIcque factum eſt, ipſius malitia procurante, ut cùm venerabiles Cardinales Otto Portuenſis, Jacobus Peneſtrinus Epiſcopi de ſuis legationibus revertentes, & quamplures Eccleſiarum Prælati, & clerici tam religioſi quàm ſæculares ad ſedem apoſtolicam pro celebrando Concilio de Janüa navigio convenirent, idem Imperator in obſidione perſiſtens Faventiæ, deſtinato Encio filio ſuo Piſas cum multitudine galearum, aſſumptis ſecum pariter Piſanis & aliis de regno Apuliæ, qui ad hoc miſſi fuerant cum lignorum multitudine armatorum, ipſos ad prænominatum Concilium evocatos die tertia menſis Maii juxta inſulas quæ vulgò vocantur Gilium & Planoſa auſu ſacrilego capi fecit, quibuſdam Prælatorum ipſorum & aliis pluribus in hujuſmodi captione ſubmerſis, nonnullis etiam interemptis, & aliquibus inſecutione

hoſtili fugatis, reliquis verò bonis ſpoliatis propriis, primò ad majorem verecundiam deducti fuerunt Piſas, & exinde de loco ad locum per regnum Siciliæ oprobriosè deducti, ac ibidem diris carceribus mancipati, quorum aliqui macerati ſqualoribus & inedia preſſi miſerabiliter defecerunt.

De obſidione Urbis.

IV. ET ut magis ac magis ſacroſanctam Eccleſiam perturbationibus diverſis impeteret dirus hoſtis, de Faventia venit, Romam obſeſſurus, & oppreſſurus pariter ipſam urbem, pro eo quòd in ipſa urbe dictus Gregorius tunc temporis reſidebat. In qua quidem obſidione ſuæ relaxans fræna nequitiæ, caſtra, turres, atque palatia tam Eccleſiarum quàm multorum Romanorum nobilium deſtruxit & ſolum uſque redegit, minas nihilominus intentans multiplices quòd ipſum Papam Gregorium Chriſti vicarium in ſede ſua caperet & teneret.

De obitu Domini Gregorii Papæ.

V. INterea jam ipſo Imperatore in obſidione urbis manente, dictus Papa Gregorius naturæ carnis debitum ſolvens XV. pontificatus ſui anno, menſe Auguſto, octava aſſumptionis beatæ Mariæ virginis, Deo diſpenſante, ne in Eccleſiæ perſecutionibus diutiùs vexaretur, de medio eſt ſublatus, & in Eccleſia beati Petri honorificè eſt ſepultus. Hic multa monaſteria & domos religioſas fecit & propriis ſumptibus fundavit. Sanctos Franciſcum & Antonium de ordine fratrum Minorum, & beatum Dominicum de ordine fratrum Prædicatorum, ſanctam Heliſabeth, & plures

alias canonizavit, religioſos fovit & ſervos Dei dilexit. Hic primo anno pontificatus ſui excommunicavit Imperatorem Fredericum, pro eo quòd in terram ſanctam non iverat, ſicut promiſerat, in termino conſtituto. Item in anno XIII. ſui pontificatus in ramis palmarum excommunicavit eumdem Imperatorem in Eccleſia Lateranenſi, pro eo quòd Eccleſias ſui regni ſuis juribus & poſſeſſionibus defraudavit & terram Eccleſiæ occupaverat. Poſt cujus obitum ſtatim qui in urbe Roma tunc reperti ſunt Cardinales in carcerali ergaſtulo apud Septemſolium per ſenatorem urbis pariter ſunt recluſi. Ubi tum propter neceſſariorum ſubtractionem, tum propter æſtus fervorem, qui tunc temporis abundavit, tum propter moram diutinam ibidem contractam, quidam ſunt ibi mortui, ut pote Dominus Robertus Anglicus ſancti Griſogoni Diaconus Cardinalis. Quidam graviſſimè infirmati; inter quos Dominus Sinibaldus tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyter Cardinalis tam gravi ægritudine preſſus fuit ut eſſe in mortis faucibus putaretur & ipſe.[1] Et volentes ipſi Domini Cardinales Eccleſiæ providere de ſubſtitutione futuri Pontificis Dominum Goffredum Mediolanenſem Sabinenſem Epiſcopum communiter elegerunt; cujus mutato ex more ſolito nomine vocatus eſt Cæleſtinus; qui morte præventus, pallium non recepit more papali, munus conſecrationis non habuit neque bullam, & infra XVII. dierum ſpatium obdormiens in Domino diem clauſit extremum.

(1) in margine, in caratteri rossi (scrittura uguale alle rubriche rosse dei capitoli) è la rubrica: de electione et morte celestini.—

De vacatione Eccleſiæ & electione Domini Innocentii Papæ.

VI. POſt vacationem diutinam, quæ per annum & decem menſes & dies ſex peccatis exigentibus & propter temporis malitiam intervenit,

Digitized by Google

ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, qui per multiplices Frederici Imperatoris perſecutiones & diſſenſiones fuerant per diverſa loca tanquam oves non habentes paſtorem diſperſi, ad tantum ſubrogandum paſtorem Anagniæ in majori Eccleſia convenerunt. Mentibus in Deum directis, devotiſſimè Miſſa cantata, & invocata ſancti ſpiritus gratia, in pace ac multa tranquillitate omnes unanimiter & concorditer vota ſua direxerunt in Dominum Sinibaldum tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyterum Cardinalem. Qui alto Dei conſilio ad ſummum ſacerdotii apicem anno Domini MCCXLII. VI die exeunte Junio extitit ſublimatus &, ſicut moris eſt, proprio antiquato nomine, fuit Innocentius nuncupatus, poſtmodum IV. Kal. Julii feliciter conſecratus. Hic fuit Innocentius IV. natione Januenſis nobilis genere, ſed vita nobilior, ſcientia præclarus, ac morum præditus honeſtate. Ex nobilibus namque Comitibus Lavaniæ, patre Hugone genitus, & à bonæ memoriæ Gregorio IX. ad titulum ſancti Laurentii in Lucina divina providentia extitit in Cardinalem promotus, & ad ſummum tandem pontificium eſt electus.

De tractatu pacis cum Imperatore.

VII. SUſcepta igitur Eccleſiæ cura, tanquam virtute indutus ex alto, ſtatim ſumpta comeſtione, in ipſa conſecrationis die de pace ac concordia Eccleſiæ tractare cum fratribus cœpit, & ſpeciales nuntios & ſolemnes ad Fredericum tunc Romanorum Imperatorem, qui à Papa Gregorio IX. propter ſuos enormes exceſſus & contumaciam fuerat anathematis vinculo innodatus, mittere procuravit venerabiles fratres, videlicet Dominum Petrum Albanenſem, tunc Rothomagenſem

Digitized by Google

Archiepiſcopum, & Dominum Guillelmum Baſilicæ XII. Apoſtolorum Preſbyterum Cardinalem tunc Abbatem ſancti Facundi, & Dominum Nicolaum Epiſcopum Reginum, viros utique magnæ auctoritatis & prudentiæ venuſtate pollentes, qui tunc dicti Imperatoris præcipuè zelabant ſalutem. Communicato itaque cum fratribus conſilio duxit ipſos propenſiùs deſtinandos, tam ipſius quàm fratrum affectum & promptitudinem ad pacem & concordiam eidem diligentiùs relaturos & petituros pariter reſtitutionem Prælatorum, clericorum, omniumque aliorum quos injuſtè tenebat captivos, cunctorumque laicorum quos in galeis tempore Papæ Gregorii ceperat, & apertionem viarum quas idem clauſerat Imperator ut nullus unquam ad Romanam Eccleſiam per terras aut per mare poſſet accedere greſſu pacifico vel ſecuro. Abeuntes igitur prædicti Romanæ Eccleſiæ pacis nuntii, quæ ipſis commiſſa fuerant prudenter & cum diligentia multa nimis expoſuerunt præfato Imperatori, qui eo tempore apud Melphim in Apulia morabatur, qui eos benevolentia blanda, ſed ſimulata, recipiens ad pacem & concordiam faciendam & prædictorum ſatisfactionem ſe promptum & paratum promiſit. Ipſi verò verbis ipſius tanquam ab imperiali majeſtate prolatis fidem ſimpliciter adhibentes, & mentis inconſtantiam non penſantes, cum ingenti lætitia redierunt. Conſequenter verò idem Imperator nuntios ſolemnes, videlicet magiſtrum Petrum de Vineis & magiſtrum Thadæum, viros ſagacitatis & aſtuciæ magnæ ſolemniter cum bullatis litteris ſuis aurea bulla ſuper præmiſſis Anagniam tranſmiſit ad ſummum Pontificem. Nihil tamen per eos tunc, ut promiſerat nuntiis apoſtolicæ ſedis, dictus Imperator ad effectum perduxit. Ex quo patet liquidò totum calida ſimulatione feciſſe.

Odor. Raynald. an. 1243. §. 13. 17.

Interea verò hyemali tempore ingruente, quia Romanorum Pontificum mos tenebat tunc temporis ad urbem redire, XVII, Kal. Novembris exiens de Anagnia, Romam ivit; ad quam cùm perveniſſet, tam à clero quàm à populo univerſo cum tripudii gaudio eſt receptus XVII. Kal. Decembris. Sed revera ſicut Dominica de palmis Judæi Chriſtum quanto honorabiliùs receperant, tanto ignominioſiùs ſequenti ſexta feria tractaverunt, cui tunc ſua veſtimenta proſtraverunt, poſtmodum exuentes propria, & quem tunc laude multiplici benedixerant, poſtmodum blaſphemiarum & opprobriorum jaculis aciiùs ferientes, ita& Romanorum quamplurimi mercatores, quamquam non de nobilium voluntate, qui Dominica medii Novembris eum tam honorificè ſuſceperant venientem ad urbem, ſtatim ſequenti ſexta feria qui Gregorio Papæ IX. LX. millia ferè mutuaverant marcarum, inſtantiſſimè ac procaciter mutuum repetebant, aulam palatii & cameras non minùs infeſtis clamoribus quàm onerosa multitudine replentes & per multorum dierum ſpatium ipſum adeo anguſtantes quòd in menſa more ſolito manducare non poterat, potiùs ipſum oportebat in camera latitare. Tandem magna ipſius pacientia, quæ optimum eſt genus vincendi, victi pariter & confuſi, ſpe ſua vana fruſtrati, in magna quantitate minus ab ea quantitate quàm petierant, & ex uſuris recipere ſe ſperabant, ab eodem ſe concorditer receperunt. Porro tam hoc quàm alia debita plura & pluriora, quibus Eccleſiam invenerat obligatam, in brevi ſatis expediens tempore quo nunquam receperat ipſa ſolvit.

De obſidione Viterbii.

VIII. INterea dictus Imperator, Dei timore poſtpoſito, obfirmans contra ſanctam Eccleſiam vultum ſuum, circa feſtum omnium ſanctorum in obſidione Viterbii venit. Habebat proinde intus in terra in caſtro ſancti Laurentii Comitem Simonem Theatinum cum ccc. Militibus, quos Dominus Raynerius Cardinalis tunc in dicta terra reſidens pro parte Eccleſiæ ſummi[Pontificis]potentia & favore detinebat incluſos. Congregata itaque infinita multitudine militum & peditum, idem Imperator ad expugnandam civitatem cum multis machinis & caſtris lignorum civitati appropinquavit prædictæ. Tunc Dominus Raynerius divina favente gratia ſubitò nihilominus ſubſequente, tam Romanorum quàm aliorum quos Dominus Papa tranſmiſit eidem, tanquam ſollicitus Eccleſiæ defenſator & indefeſſis laboribus & expenſis volens ipſius jura tueri, devicit ipſum Imperatorem in ſuis ſuperbiæ viribus confidentem, necnon & machinas, currus, ac caſtra lignorum, & alia ædificia fecit cremari. Et ſic idem Imperator ad caſtra ſua rediit devictus in ipſo conflictu pariter & confuſus. Steterat namque in obſidione duobus menſibus & dimidio.

De iterato tractatu pacis.

IX. HIs igitur peractis, dictus ſummus Pontifex, tanquam pacis amator & concordiæ, venerabilem O. Portuenſem Epiſcopum, cùm eſſet amicus ejus, iteratò, ſi fortè audiat & quieſcat, ad præfatum Imperatorem primò apud Viterbium, in cujus terræ obſidione tunc temporis morabatur, ſecundariò apud Aquampendentem ſuper incep-

tum pacis tractatum & concordiæ deſtinavit. Qui obturans more aſpidis aures ſuas hujuſmodi ſollicitudinem & pacis prædictæ inſtantem oblationem obſtinata elatione contempſit.

De nuntiis Imperatoris deſtinatis ad curiam.

X. DEmum verò vecordiæ magis quàm concordiæ intuitu motus, ut Eccleſiæ potiùs illuderet quàm pareret, ſicut poſtmodum patuit manifeſtè, ſolemnibus nuntiis deſtinatis, nobili videlicet viro Comite Theloſano ac judicibus præcipuè in curia ſua procuratoribus Petro de Vinea & Thadæo de Sueſſa, in die cœnæ Domini in platea Lateranenſi coram Domino Papa & fratribus ſuis, præſentibus clariſſimo Conſtantinopolitano Imperatore, cœtu non modico Prælatorum, Senatoribus etiam populoque Romano, & maxima multitudine aliorum, qui ea die propter inſtantem Paſchæ ſolemnitatem de diverſis mundi partibus convenerant ad Apoſtolorum limina viſitanda, ipſius Domini Papæ Eccleſiæque mandatis ſe plenius pariturum per prædictos nuntios ab ipſo ſuper hoc ſpeciale mandatum habentes in anima ſua juramento promiſit. Poſtmodum verò ut terras Eccleſiæ reſtitueret, quas occupare præſumpſerat, & captivos quos in galeis ceperat, ſuæ redderet libertati, à ſummo Pontifice recipiens in mandatis, dum adhuc idem Imperator apud Aquampendentem perſiſteret, ipſe tanquam in pertinacia præconcepta obſtinatus prædictis parere contempſit, illudens potiùs nunciis, viro videlicet religioſo fratri Bonvecino de ordine Temp'ariorum Domini Papæ Cubiculario & aliis ſuper receptione terrarum à ſede apoſtolica deſtinatis.

Oder. Raynald. an. 1242. §. 28. an. 1244. §. 20. 22.

De requiſitione parentelæ.

XI. SEd ut quocunque deceptionis genere ſummi Pontificis poſſet animum obliquare arctitudine bonitatis, cum de parentela multo ſtudio per ſpeciales nuncios requiſivit, ut aliquam de ipſius neptibus ſuo filio Corrado traderet in uxorem, ut ſaltem ipſi Domino Papæ catena ſanguinis ſociatus, Eccleſiæ jura & negotia impediret. Advertens quoque ipſe Dominus Papa multiplices ipſius doloſitates atque verſutias, nec reſpuens, nec acceptans, explicuit ſe ab ipſius laqueis labiorum, quibus tanquam inimicus nequiſſimus indulcabat ut ſubverteret vias ejus.

De ordinatione Cardinalium.

XII. POſt hæc cernens igitur Dominus Papa ſe plurimùm fratrum indigere conſilio, cùm non eſſent tunc niſi ſeptem in Eccleſia Cardinales, primo anno pontificatus ſui in Eccleſia beati Petri Apoſtoli de Urbe, ſabbato infra octavam Pentecoſtes XII. Cardinalium, videlicet trium Epiſcoporum, & trium Preſbyterorum, ac ſex Diaconorum ordinatione decentiſſima Eccleſiam adornavit. Et ſeptimo die Junii ſubſequentis egrediens urbem ad civitatem Caſtellanam illico eſt profectus. Ubi dictus Imperator, qui apud Interamnum tunc erat, dicto Pontifici & fratribus occultas tendens inſidias, ipſoſque capere machinans, in ipſo civitatis egreſſu, adjecit iterum pacis ſimulare tractatum, ſolemnes tranſmittens nuntios, magiſtrum videlicet Petrum de Vineis[5], Gualterium de Sora, qui eum ſub ſpecie tractatus pacis ſecurum redderent & incautum.

(5) In margine la glossa: Idem.

De miſſione pro galeis.

XIII. PONtifex ipſe verò hujuſmodi machinationis & malitiæ non ignarus, cùm fruſtra rete jacitur ante oculos pennatorum, in prædicta civitate XIX. dierum perſiſtens ſpatio, præconcepit ad partes alias ſe transferre, ubi dictus Imperator virus ſuæ malignitatis exercendi potentiam non haberet. Et cùm aliunde propter viarum diſcrimina & præcluſiones earum per mare ſeu per terram, niſi tantùm per Sutrium, civitatem vetulam, & Januam non potuiſſet habere tranſitum pacificum vel ſecurum, religioſum virum & nobilem fratrem Bojolum nomine conſanguineum ſuum ordinis fratrum Minorum miſit Januam pro galeis, ad nobilem videlicet virum Dominum Opizonem fratrem ipſius Domini Papæ ſecundùm carnem & alios ſuos conſanguineos & nepotes, ad Dominum Philippum Vicecomitem de Placentia tunc poteſtatem Januenſem, mandans ipſas apud civitatem vetulam vel Cornetum conduci. Et mirum in modum, divino procurante auxilio, infra XVII. dierum ſpatium XXII. galeæ cum duabus ſagittis & aliis octo lignis bene præparatis pariter & armatis ad dictam civitatem vetulam ſunt deductæ. Cùmque in die præcedente vigiliam Apoſtolorum Petri & Pauli Sutrium deveniſſet, in ipſa quidem vigilia quadam prudenti ac ſalutari fictione, quæ ad fretum erant neceſſaria, juſſit ut papalem decebat magnificentiam præparari. Solemni ergo præparatione facta, cùm totam jam quaſi terram ipſe Imperator occupaſſet nequiter & teneret præter in Marchia Anconam, in Ducatu Aſſiſium, Narniam, Reate, Caſtrum ſancti Gemini, & Scrontonem, in patrimonio Peruſium, Urbem-veterem,

Radicophanum, in Sabina Mons Aſulæ, quæ adeo erant à dicto Principe auguſtatæ quòd necdum Domino Papæ, verùm nec ſibi ipſis propter ipſius opprimentem potentiam poterant ſubvenire, aſſumptis ſecum Domino Guillelmo ſancti Euſtachii Diacono Cardinale nepote ſuo cum quatuor aliis de familia ſua tantùm, fratre Nicolao de Curbio ſacerdote Capellano ſuo & confeſſore ordinis fratrum Minorum, poſtmodum Aſiſinatenſi Epiſcopo, Domino Mazia ſuo nepote, fratre Bonvecino ordinis fratrum Templariorum, & fratre Thoma ordinis Hoſpitaliorum, Cubiculariis ſuis, nec non & Domino Gottifredo de Præſeratis Capellano ipſius poſtmodum electo Bethlemitanenſi, cum quodam nepote ſuo Petro, qui uſque ad civitatem vetulam nocturnum ſibi ducatum præſtarent. Et cœpto itinere ipſa prima noctis hora, dimiſſis omnibus ſicut alter Mathatias, per devia & abrupta montium ac nemora tota nocte laborans, multa laſſitudine prægravatus, in die feſtivitatis Apoſtolorum circa horam nonam ad ipſam civitatem vetulam eſt deductus. Secuti ſunt autem eum in craſtinum v. quinque de Cardinalibus, videlicet Dominus Guillelmus Epiſcopus Sabinenſis, Dominus Johannes de Tolleto tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyter Cardinalis, Dominus Petrus Caputii ſancti Gregorii ad Velum-aureum & Dominus Johannes Gaietanus ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconi Cardinales. Alii verò VII. Cardinales, videlicet Dominus Otto Portuenſis Epiſcopus, Petrus de Barro tituli ſancti Marcelli, & Dominus Willelmus XII. Apoſtolorum Preſbyteri Cardinales, Dominus Ægidius ſancti Coſmæ, Dominus Octavianus ſanctæ Mariæ in via lata, Dominus Goffredus ſancti Adriani Diaconi Cardinales, per terram uſque Seguſiam venientes, & ibidem Domi-

num Apoſtolicum expectantes, præter quatuor, qui de ipſius Domini Papæ remanſerant voluntate, videlicet Dominus Stephanus tituli ſanctæ Mariæ in Transtiberim Preſbyter Cardinalis, qui remanſit in urbe vicarius, Dominus Raynerius ſanctæ Mariæ in Coſmedin Diaconus Cardinalis, qui remanſit Legatus in Tuſcia, Ducatu, Valle Spoletana, Marchia Anconitana & patrimonio beati Petri, Dominus Ricardus ſancti Angeli Diaconus Cardinalis in Campania & Maritima Comes. Demum cum ipſis remanſit Dominus R. Epiſcopus Oſtienſis.

De introitu Papæ in galeis.

XIV. INventis itaque ibidem galeis numero XXII. cum duabus ſagittis & aliis lignis ad navigium & quamplures alios homines, qui cum devotione multa fuerant ſubſecuti, eadem Apoſtolorum die, ſcilicet quarta feria circa horam veſpertinam galeas intravit cum hominibus, & ſummo diluculo versùs Januam cœpit navigio proficiſci. Divina itaque miſericordia ſuffragante, poſt multos graves & varios [labores] ac innumeram procellarum ac tempeſtatum diſcriminoſam agitationem, quæ vix ſine fletu & lacrymis poſſet aliquatenus enarrari, die ſecunda apud Caprariam inſulam applicantes, die tertio ad portum Veneris pervenerunt, ibique propter maris intemperiem mora facta per tres dies, poſt alios duos dies, ſcilicet octava Apoſtolorum, devenit Januam Chriſto duce; ubi vicis omnibus per quos fecit tranſitum pannis deauratis ac ſericis undique decoratis honorificentia multa nimis cum ingenti lætitia eſt receptus, turbis plaudentibus, tubis clangentibus, tympanis & cymbalis & diverſis generibus muſicorum ſonantibus, pueris quoque cantantibus & *Odor. Raynald an. 1244. §. 34.*

pſallentibus, & cunctis populis Deum benedicentibus, quoniam ſalvum fecit Dominus Chriſtum ſuum.

De infirmitate Papæ.

XV. POſt paucos verò dies contigit dictum ſummum Pontificem, propter nimiam conquaſſationem quam de aëris temperie & maris fluctuatione pertulerat, febris & diſſenteriæ in tantum moleſtatione gravari ut de ipſius corporali ſalute ferè communiter medici deſperarent. Propter quod eum oportuit trium menſium ſpatio modò in monaſterio ſancti Andreæ prope civitatem ipſam Ciſtercienſis ordinis commorari. Sed ut reſumpſit aliquantulas vires convaleſcentiæ nimis brevis, & de Janua egrediens, vectus hominum & equorum vehiculo ipſe decumbens in lectulo, apud caſtrum Stellæ pervenit, ubi Dominus Manfredus Marchio de Carrecto propter circumſtantes inimicorum inſidias occurrens ſibi cum multitudine armatorum, honorificè ſuſcepit eundem. Et cùm in dicto caſtro Stellæ graviſſima eſſet ægritudine prægravatus in tantum ut in faucibus mortis medicorum judicio crederetur, paucis ſecum retentis de familia propria propter terræ inopiam, quæ in nemoribus & in montibus eatenus ſita, ibidem diebus pluribus moram traxit. Acerbitate igitur infirmitatis utcumque medicinalis ſalvatoris gratia mitigata, IX. Kalendas Novembris inde egrediens, apud Cararium devertit, nunc hominum, nunc equorum vehiculo ſupportatus. Unde poſt tres dies V. Kalendas ejuſdem uſque Cortomiliam ſuper mulum in quadam cabia lignea, propter debilitatem ipſius nimiam, fuit vectus; & infra quatuor dierum ſpatium aliquantulas vires reſumens, decima die apud ſanctum Stephanum eſt portatus;

ubi receptâ multitudine armatorum à Marchione Montisferrati directa, ita ut uſque ad ſanctum Ambroſium ducatus pacifici & ſecuri ſibi obſequium exhiberent, VIII. Idus Novembris ad civitatem Aſtenſem, quæ tunc temporis erat Imperatori ſubjecta, conſtans & intrepidus venit, cui cives portas civitatis impudentiſſimè concluſerunt. Ipſe verò Pontifex, tanquam humilitatis & patientiæ virtute præpollens, in quadam abbatia ſanctorum Apoſtolorum extra civitatem unà cum ſuis humiliter ſe recepit. Serò autem ipſius diei diſſentione facta non modica inter cives, poteſtatem & conſilium civitatis prædictæ ad ſummum Pontificem exeuntes, proſtrati ad ſacros ipſius pedes, de illata injuria cum univerſo populo veniam humiliter petierunt. Multa etiam populorum, virorum pariter & mulierum, confluxit frequentia flagitantium ſummi Pontificis præſentiam intueri. Inde verò recedens, apud Seguſiam pervenit pridie Idus Novembris, ubi ſex Cardinales præfati ſuperiùs, qui venerunt per terram de Sutrio, & Dominus Otto Epiſcopus Tuſculanus, ac Dominus Hugo tituli ſanctæ Sabinæ Preſbyter Cardinalis, qui venerunt de Francia, & qui in eo caſtro Seguſiæ ſui cardinalatus anulos receperunt, dicto ſummo Pontifici occurrerunt. Et ſic unà cum ipſis & aliis qui ſecum per mare venerunt, Alpes cùm labore gravi & afflictione non modica tranſiere, onus incommoditatis prægrandis & multiplicis ſuſtinentes nivium & algoris, cum jam tempus poſt feſtum omnium ſanctorum adveniſſet hyemale. Advenientes proinde ad monaſterium Altæcumbæ Ciſterciensis ordinis per fluvium Rhodani trium dierum ſpatio non ſine magno diſcrimine remigarunt. Et ſic periculis maris, periculis fluminum, periculis viarum, periculis hoſtium, & periculis diverſa-

rum infirmitatum æquanimiter perpeſſis, ſecunda die Decembris, in feſto ſanctæ Bibianæ virginis, Chriſto duce Lugdunum pervenit; ubi cum gaudio valde magno & exultatione indicibili, gentibus per terram & aquam undique occurrentibus, tam à clero quàm univerſo populo religioſorum & ſæcularium ſuſceptus fuit honorificentia multa nimis.

De ordinatione curiæ in Lugduno.

XVI. Ibi ergo curia jam quaſi caſtrorum acie ordinata innumeris de cunctis mundi partibus tanquam ad Romam alteram confluentibus, cœpit apoſtolatus officium exercere tam viriliter quàm prudenter, oppreſſos relevans, & opprimentes condemnans, omnibus ac ſingulis exhibens jura ſecundùm exigentiam meritorum. Cauſas enim non ſolùm tempore vacationis exortas, verùm etiam à longis retro temporibus à ſuis prædeceſſoribus indeciſas, ſub breviſſimo temporis ſpatio ſua induſtri ſapientia terminabat, utpote diſcretione præditus, mente pius, ſcientia præclarus, & ſapientiæ plenitudinis titulo decoratus. Et ut de plenitudine gratis gaudeant univerſi, ſecundo anno ſui pontificatus apud Lugdunum in ſua curia generale ſtudium ordinavit tam de theologia quàm de decretis, decretalibus pariter & legibus, ad eruditionem videlicet rudium & incrementum ſapientiæ ſapientum, cùm audiens ſapiens ſapientior ſemper fiat.

Quod Papa miſit nuntios ad diverſas gentes.

XVII. Interea namque ipſe ſummus Pontifex in ſecundo anno ſui pontificatus, accenſus zelo lucrifaciendi animas gentium perditarum, miſit

miſit ſolemnes Legatos & nuntios cum ſolemnibus litteris ad diverſarum provinciarum barbaras nationes, gentes apoſtatrices, ut ſaltem jam in fine temporum reſilirent à ſuis erroribus & cultibus idolorum, & ut ſanctam fidem catholicam plenitudo gentium ſubintraret. Inter quos miſſus eſt in Norwegia Legatus venerabilis Dominus Guillelmus Epiſcopus Sabinenſis; ubi coronavit Regem, præcedente tamen diſpenſatione apoſtolica ſuper defectu natalium quem patiebatur de ſoluto genitus & ſoluta.

Odor. Raynald. an. 1246. §. 32. & ſeqq.

At Rutenos quoque, qui ad Romanam curiam ſuos ſolemnes nuntios deſtinarunt ut eis Legatum mitteret, per quem inſtruerentur & informarentur in fide catholica, cùm more Græcorum & ritu viverent, miſſus eſt Dominus Albertus Archiepiſcopus Livoniæ & Pruſſiæ.

Odor. Raynald. an. 1246. §. 28. & ſeqq.

Ubi quidem ad Regem ſubſequenter ab apoſtolica ſede Legatus miſſus Domnus Abbas de Mazario, qui coronavit eundem.

Odor. Raynald. an. 1243. §. 32.

In Letoviam verò miſſus eſt Legatus Dominus Epiſcopus Culmenſis de Pruſſia ad prædicandum illis nationibus & informandum converſos in fide, cùm ipſi pagani exiſterent; ubi nomine Murdowe Regem proprium coronavit. Ad Tartaros quoque, gentem amaram, nullius religionis & ritus, quæ præ ſui multitudine repleverat quaſi univerſam faciem partium orientis, miſſus eſt vir multæ religionis frater Johannes de Planocarpino ordinis Minorum, Pœnitentiarius ipſius, poſtmodum Archiepiſcopus Antinacenſis.

Odor. Raynald. an. 1245. §. 10.

Qui tranſiens per terram deſertam inviam & inaquoſam & per diverſarum viarum amfractus in fame & ſiti, frigore & nuditate, ad illos poſt multos ferè per annum labores graves & varios, duce Domino eſt deductus, alloquens eos poſtmodum per interpretem, cum ignotæ linguæ ab habitabili noſtra zona penitùs haberentur, multo laboravit

ſtudio ſi quo modo reciperent verbum Dei & ad ovile fidei catholicæ vocarentur. Hic ſolus ad ipſorum Regem pervenit, cùm plurimi hoc tentaſſent, nec unquam ipſum attingere potuiſſent, & propter ipſius diſtantiam, qui erat in ultima parte ſui exercitus conſtitutus, qui quidem exercitus in longum nimium tendebatur. Deſtinavit quoque ad infideles paganos, Soldanos videlicet Babyloniæ & Yconiæ, & alios quoque plures, nuntios ſpeciales viros religioſos ordinis Minorum & Prædicatorum doctos in ſcientia verbi Dei, ut & ipſi abdicato infidelitatis errore venirent ad fidem & ad notitiam veritatis. Quod quidem gaviſi, honorantes plurimùm nuntios memoratos, per quos omnes reſcripſerunt ipſi ſummo Pontifici, quamquam in ſuæ infidelitatis velamine remanſiſſent. Ad Græcos quoque & Baccium Imperatorem ipſorum miſit ipſe Dominus Papa virum religioſum fratrem Johannem de Parmeno generalem Miniſtrum ordinis Minorum, vitæ maturitate præclarum, Doctorem in theologia egregium, dans ipſi ſocios & ſequaces ejuſdem ordinis fratres viros ſapientia doctos pariter & maturos ad reducendum illos ad fidei certitudinem & Eccleſiæ unitatem, ut fieret unum ovile & unus paſtor; quibus illuc uſque Deo volente deductis, ordinatis hinc inde quæſtionibus ſuper quibuſdam caſibus & eorum erroribus, quibus errabant & in ſua pertinacia ſe tenebant, tam ſuper proceſſione ſpiritus ſancti, quem aſſerebant non à filio ſed ſolùm à patre procedere, quàm de reverendo ſacramento euchariſtiæ, quod dicebant debere confici, non de azymo ſed potiùs fermentato, & quibuſdam aliis ſuis ritibus & doctrinis, decidentes ipſi à ſuis opinionibus, cùm non haberent eorum ſtabile fulcimentum, devenitum eſt tandem & denuntiatum quòd ex eis ſu-

Odor. Raynald. an. 1247. §. 18. an. 1249. §. 15.

per iis decidendis & parendo Eccleſiæ Romanæ mandatis ſolemnes nuntii ad ſedem apoſtolicam mitterentur. Diebus verò frater J. Miniſter & ejus ſocii memorati apud Lugdunum ad præſentiam ſummi Pontificis remearunt.

De denuntiatione Concilii in Lugduno.

XVIII. FEſto autem nativitatis Domini celebrato, dum in feſto beati Joannis evangeliſtæ Miſſam manè in Lugdunenſi Eccleſia celebraret, ac prædicaret populo verbum Dei, ibi publicè nuntiavit Concilium generale in feſto beati Joannis baptiſtæ venturo proximo celebrandum. *Odor. Raynald. an. 1245. §. 1.* Et tunc in prædicatione publica per ſe ipſum citavit memoratum Imperatorem Fredericum quòd ibi per ſe vel ſufficientes procuratores & nuntios futuro Concilio compareret, propoſiturus quicquid de jure ſuo vellet proponere, ac poſtmodum auditurus quod ſuper ipſius negotio ſacrum Concilium, Domino dictante ſententiam, judicaret, cum ejuſdem malitia faciente non poſſet ad ipſum alia citatio pervenire. Licèt autem interim non parvæ auctoritatis viri Patriarcha Antiochenus & alii ad petitionem ipſius pro compoſitione facienda non ſine multis laboribus & expenſis interpoſuerint partes ſuas, nequivit tamen ipſius obſtinata duritia faciente, cùm nollet ſatisfacere de offenſis, concordia provenire. *Odor. Raynald. an. 1245. §. 3.*

De depoſitione Imperatoris in Concilio Lugdunenſi.

XIX. CUm verò jam eſſet Concilium temporè præfinito Prælatorum, nuntiorum Regum Franciæ, Angliæ, Hiſpaniæ, Principum quoque & poteſtatum multarumque civitatum & co-

Digitized by Google

mitatuum, ipſe perſonaliter venire contempſit, ſed ſuos nuntios deſtinavit, Dominum videlicet Archiepiſcopum Panormitanum, judicem Thadæum, & alios quoque plures ſuper his negotiis auctoritatem plenariam non habentes, qui ſi expectaretur modicum, promittebant ipſum perſonaliter adventurum. Ipſe autem non intendebat venire, ſed Concilium potiùs perturbare, ſicut tempore felicis memoriæ Papæ Gregorii, ut eſt ſuperiùs memoratum, vice alia perturbavit. quod rei eventus evidentiùs comprobavit, ſed ad ejus malitiam convertendam à feſto ſancti Joannis uſque ad xv. Kal. Auguſti à toto Concilio fuit, non ſine incommoditate maxima, expectatus, cùm tunc eſſet in Lonbardia apud Veronam, qui bene potuiſſet infra dictum terminum comparere. Demum cùm in ipſo Concilio multa gravia & horribilia fuiſſent à multis tam Archiepiſcopis quàm Epiſcopis propoſita contra eum, ſuper deſtructione videlicet Eccleſiarum, monaſteriorum, & hoſpitalium, & invaſione bonorum ipſorum, incarceratione quoque & occiſione Epiſcoporum & religioſorum ac ſæcularium perſonarum, & multis quæ etiam hæreſim ſapiebant, & crudelitatem animi ipſius erga cultum Chriſtiani nominis indicabant, prædicti ipſius nuntii, data ſibi pro voto audientia, excuſare ipſum multipliciter conabantur. Sed à frivolis ſuis procurationibus decidentes, devicti fuerunt publicè, & à ſummo Pontifice vivis rationibus confutati. Quare ſuper præmiſſis & quampluribus aliis ejus nefandis exceſſibus, cum fratribus ſuis & ſacro Concilio idem ſummus Pontifex deliberatione præhabita diligenti, memoratum Principem Fredericum, qui ſe imperio & regnis reddidit tam indignum ab omni honore & dignitate ſententiando privavit. Omnes autem qui ei juramen-

to fidelitatis tenebantur aſtricti abſolvit perpetuò ab hujuſmodi juramento, auctoritate apoſtolica firmiter inhibendo ne quis de cætero ei tanquam Imperatori aut Regi obediat vel intendat, decernendo quoſlibet qui deinceps ei velut Imperatori ſeu Regi conſilium, auxilium præſtiterint, vel favorem, ipſo facto excommunicationis vinculo ſubjacere. Illis autem ad quos Imperatoris ſpectabat electio, eligendi alium Imperatorem contulit poteſtatem. De regno verò Siciliæ proviſurum ſe ſtatuit prout ſibi & fratribus videretur ſuis temporibus expedire. Notiſſimum namque & indubitatum eſt quòd multi Romanorum Pontificum etiam pro minoribus cauſis nonnullos Imperatores & Reges non tantùm excommunicarunt, ſed à regno depoſuerunt, & in eorum locis alios ſubrogarunt. Innocentius ſiquidem Papa primus Imperatorem Arcadium magni Theodoſii filium, pro eo quòd Johannis Chryſoſtomi depoſitioni interfuit, quam Theophilus Alexandrinus unà cum aliis orientalibus Patriarchis, cum conſenſu aliorum Epiſcoporum, ſine aſſenſu Romani Pontificis dictaverat, excommunicavit, & eorum depoſitionem caſſavit. Mitiſſimus verò Imperator, mox ut factum cognovit, non rebellis extitit, ſed veniam humiliter petiit & impetravit. Conſtantinus Papa Juſtinum Imperatorem Juſtiniani filium propter non decentem Legatorum ſuorum ſuſceptionem excommunicavit. Qui poſtea in Conſtantinopolitanæ urbis platea pedibus ejus cum regno proſtratus tam diu veniam petiit, donec impetravit. Anaſtaſius Papa II. Anaſtaſium Imperatorem non ſolùm excommunicavit, ſed etiam regno privavit. Stephanus Papa Karolum Pipini Regis fratrem à regno depoſuit & Pipinum in ejus loco ſubſtituit. Nicolaus quoque Romanus Pontifex

Vide geſta Gregorii VII. MSS.

duos Imperatores uno eodemque tempore excommunicavit, Michaëlem videlicet orientalem propter Ignatium Conſtantinopolitanum Epiſcopum ſine judicio Papæ à ſede ſua ejectum, & Lotharium occidentalem propter Gualdradæ pellicis ſuæ ſocietatem. Beatus quoque Ambroſius, non Romanus, ſed Mediolanenſis Pontifex maximum tyrannum Theodoſium Imperatorem ab Eccleſia pulſum excommunicaſſe non eſt ambiguum. Alexander III. excommunicavit Fredericum primum Imperatorem donec apud Venetias venit ad ſatiſfactionem condignam. Innocentius III, quaſi noſtris temporibus & diebus, excommunicavit & depoſuit Ottonem IV. Imperatorem pro eo, quòd fidem ipſi Eccleſiæ non ſervavit. Quis ergò niſi mente captus ignorat poteſtatem Imperatoris & Regum Pontificibus eſſe ſubjectam? Et quis credit à ſubjectione Romani Pontificis ſe eſſe alienum, niſi qui peccatis ſuis exigentibus inter oves Chriſti paſtorum principis non meruit numerari. Sed jam rei ordinem quem incepimus proſequamur. Sententiam verò ipſam depoſitionis ſæpefati Frederici protulit ſummus Pontifex in majori Eccleſia Lugdunenſi, in pleno Concilio, anno Domini MCCXLIIII, XV. Kal. Auguſti, pontificatus ſui anno tertio, quæ fuit ab univerſis Eccleſiarum Prælatis in eodem Concilio reſidentibus approbata, ſicut liquere poteſt omnibus, tam præſentibus quàm futuris, per ſubſcriptiones ipſorum & eorundem ſigilla pendentia in eadem.

Odor. Raynald. an. 1245. §. 33.

De Rege Portugalliæ.

Odor. Raynald. an. 1245. §. 5. 6. 8. an. 1247. §. 18.

XX. ET quia plerumque plerique delirant & multiformiter ſecundùm ſuperiorum exempla, Rex Portugalliæ Sancius, qui erat circa regni ſui regimen multiplici negligentia & igna-

via jam dejectus, propter quod pupillo non judicabat, cauſa viduæ ad ipſum non ingrediens deperibat, Eccleſiæ deſtruebantur & monaſteria, ipſum regnum & multipliciter quaſſabatur, meritis ipſius accuſatis & examinatis in ipſo Concilio, ad petitionem & inſtantiam Prælatorum ipſius regni venientium ad Concilium ſæpedictum fratrem ipſius Regis Alfuſum coadjutorem & conſervatorem regni Dominus Papa de fratrum ſuorum conſilio coadjunxit, prout in litteris apoſtolicis ſuper hoc editis pleniùs continetur. Tunc temporis miſit magiſtrum Bernardum Neapolitanum, virum utique magnæ probitatis & ſapientiæ, Subdiaconum & Capellanum ſuum in Hiſpaniam ad reformandam pacem inter Regem Navarræ & Epiſcopum Pampilonenſem, inter quos tunc diſcordia magna erat.

De electione Regis Langravii & morte ipſius.

XXI. Conſequenter dictus ſummus Pontifex Dominum Philippum tunc Ferrarienſem electum ad novi Regis electionem, qui Frederico ſuccederet, faciendam in Alamaniam deſtinavit. Qui cùm illuc duce Domino perveniſſet, congregatis Principibus & Prælatis qui debebant electionem hujuſmodi celebrare, & ad quos ſpecialiter ipſa electio pertinebat, non ſine magnis ſumptibus & expenſis Eccleſiæ, invocata ſancti ſpiritus gratia, unanimiter, & concorditer in Romanorum Regem Langravium illuſtrem virum & prudentem de * Lothoringia elegerunt. Qui tanquam vir catholicus & magnæ fidei plenus illos qui ſanctam matrem Eccleſiam impugnabant cœpit conſtanter & viriliter expugnare. Nam congregato exercitu contra Corradum dicti Frederici depoſiti filium pugnaturus acceſſit; & inito bello *Oder. Raynald. an. 1246. §. 1.* * Thuringia. *Oder. Raynald. an. 1247. §. 1.*

cum ipſo, divina faciente gratia, dictus Langravius de exercitu dicti Corradi ſexcentos Milites & XLII. Comites captivavit. Ex quibus mandata dicti Regis Langravii quamplurimi juraverunt. Tunc temporis Dominus Papa per religioſum virum fratrem Bonvicinum Cubicularium ſuum XV. millia marcarum argenti dicto Regi tranſmiſit. Qui poſtmodum infirmitate præventus, tanquam vir catholicus, contritus pariter & confeſſus, ac alia devotiſſimè ſuſcipiens eccleſiaſtica ſacramenta, infra electionis ſuæ annum vocante Domino in terra ſua expiravit, debitum carnis exolvens. Interim dictus Pontifex poſt Concilium anno ſecundo Cluniacum ivit, cum Rege Franciæ & ipſius fratribus locuturus; ubi Domini Cardinales primò capellos rubeos[1] receperunt, ſicut in ipſo Concilio fuerat ordinatum.

(8) (1) in margine: pillei (sic) rubei patrum conſcriptorum.

De electione Regis Guillelmi & coronatione ipſius.

XXII. MOrtuo Langravio, Dominus Papa habito conſilio cum fratribus ſuis diſpoſuit in Alamaniam tranſmittere pro creando alio novo Rege, & diligenti deliberatione præhabita venerabilem virum, utique providum & diſcretum, apoſtolicæ ſedis Legatum ad hoc agendum tranſmittit. Qui cum ingenti ſtudio Prælatos & Principes coadunari fecit, prout moris eſt, ad electionem hujuſmodi faciendam. Congregatis itaque Principibus & Prælatis, Chriſti nomine invocato, nobilem & prudentem virum Guillelmum Comitem Ollandiæ in Romanorum Regem IV. Nonas Octobris elegerunt ſub anno Domini MCCXLVI. pontificatus ipſius Domini Innocentii Papæ IV. anno ſexto. Qui civitates & caſtra dicti Frederici in manu forti viriliter ſunt aggreſſi, & præcipuè

Oder. Raynald. an. 1247. § 2.

Aquiſgranum, ubi Reges coronantur & corona regni conſervatur. Facta itaque per eoſdem longi temporis ſpatio obſidione, ibidem dictam terram adeo coartaverunt donec mandata eorum plenariè juraverunt. Idem verò Legatus, præſente Domino Guillelmo Epiſcopo Sabinenſi, qui tunc de Norvvegia revertebatur, ubi functus fuerat officio legationis, necnon & pluribus Principibus & Prælatis ac perſonis aliis infinitis, Kalendis Novembris Guillelmum ſecundùm antiquorum modum honorificè coronavit anno Domini MCCXLVII. cui Dominus Papa, cùm Rex ipſe dives non eſſet, quamquam præclarus genere, triginta millia marcarum argenti, ut fortiùs Eccleſiæ ageret negotium, in regni adjutorium tranſmiſit, continuans & retribuens ſemper nihilominus expenſas cotidianas & cuncta neceſſaria tam in exercitibus quàm ſingulis aliis regni negotiis ipſi Regi.

De legatione Domini Octaviani in Lombardiam.

XXIII. Tunc ſummus Pontifex in Lombardiam Legatum deſtinavit Dominum Octavianum ſanctæ Mariæ in via lata Diaconum Cardinalem cum electis militibus ſtrenuis atque probis; pro quorum ſtipendiis XIV. millia marcarum argenti contulerat ipſe Papa. Qui veniens uſque ad radices Alpium, occurrit ſibi, expoſito nomine, Amatus Comes Sabaudiæ, qui Frederici amicitia junctus erat, occultas tendens inſidias ne tranſiret. Ubi propter reſiſtentiam Comitis memorati ferè trium menſium ſpatio ipſe Legatus cum dictis militibus perſtiterunt. Et amiſſa Eccleſiæ pecunia & ſubſidio militum, ipſi milites ad propria remearunt. Tandem per diverſarum viarum anfractus vix ipſe Legatus ſolus cum ſua familia

devenit in provinciam Lombardiæ. Eodem verò tempore Taurinum venerat Fredericus, ubi cum Comite Sabaudiæ & aliis quibuſdam Baronibus ſibi adhærentibus nequiter machinans contra ſummum Pontificem ipſum Lugduni cicumvenire fraudulentiſſimè procurabat.

De devotione Regis Franciæ.

XXIV. QUo percepto & intellecto, Rex Franciæ Lodoicus filius devotus Eccleſiæ unà cum fratribus ſuis & matre ſua Regina Blanca ac aliis ſui regni Baronibus, & Dominus Arcimbaldus de Borbona præcipuè totis ſuis viribus & potentiis ad reſiſtendum fraudulentiæ Frederici ſe ad mandata ſummi Pontificis obtulerunt. Sed qui reprobat Deus conſilia Principum iniquorum, infatuavit tam citò nefarium propoſitum Frederici, ut non poſſent manus ejus implere quod ceperant.

Quòd civitas Parmenſis verſa eſt ad mandata Eccleſiæ.

XXV. NAm cives quidam Parmenſes potentiores & nobiliores nepotes & conſanguinei Domini Papæ & quamplures alii, qui quidem expoliati omnibus bonis ſuis de civitate prædicta exiverant propter tyrannidem Frederici, in manu potenti & forti, fide ipſius Eccleſiæ animati & zelo juſtitiæ, accingentes ſe quoque, arma bellica, ut alteri Machabæi, eandem aggreſſi ſunt civitatem, & inde recepto gladio, poteſtate, quæ ibi per Fredericum fuerat poſita, cum gloria multa fidei Eccleſiæ ipſa civitas eſt reducta.

De obſidione Parmæ, & deſtructione Victoriæ & conſtantia Parmenſium.

XXVI. UT hoc igitur innotuit Frederico, tactus gravi dolore cordis intrinſecùs, & iniquo primo propoſito annullato, in obſidionem dictæ civitatis venit greſſu celeri & feſtino, prævidens quoque quòd eam ſibi ſubjugare non poterat in temporis brevitate, civitatem ex oppoſito per milliare propè fecit conſtitui, quæ Victoria vocabatur, in qua cùm per ſex menſes in obſidione dictæ civitatis Parmæ ſtetiſſet, Parmenſes quoque in patrocinio beatæ virginis confidentes, in cujus nomine pugnaverunt, dicta civitas Victoriæ XIII. Kal. Martii anno Domini MCCXLVIII. ſubitò extitit à Parmenſibus dictis capta, ubi dictus Fredericus regale ſceptrum & pallam & alia regalia necnon aurum & argentum infinitum & alia cuncta bona quæ ibi tam ipſe quàm alii congregarant integraliter amiſerunt, capto nihilominus carrochio Cremonenſium cum vexillo, papilionibus, equis & armis, peditibus quoque & militibus captivatis ultra tria millia & pluſquam mille quingentis aliis gladio interemptis, præter conculcatos equorum pedibus & ruina, qui non potuerunt in tanta ſtrage præ multitudine numerari. Ipſa quoque terra dicta Victoria victa pariter & confuſa, & cibus ignis facta, fuit funditus diſſipata. Vixque ipſe Fredericus cum paucis evadens fugatus horribiliter cum confuſione multa & erubeſcentia Cremonam defectus viribus ſe recepit. Et quamquam ipſa Parmenſis civitas poſtmodum fuiſſet tam à Cremonentibus quàm ab aliis inimicis variis & diverſis perturbationibus & adverſitatibus laceſſita, continens & roborans ipſam

Deus miniſterio & favore conſanguineorum Domini Papæ virorum nobilium & potentium conſtanter ſemper perſtitit, & retrorſum nullatenus eſt converſa.

De regreſſione Frederici in regnum Apuliæ.

XXVII. POſt hæc non poſt multum temporis in regnum Apuliæ regreſſus eſt Fredericus; ubi tanquam urſa catulis raptis frendens deſævit graviter in ſæculares clericos & Prælatos, ſed graviſſimè in religioſos. Nam fratres Minores & Prædicatores de ipſo regno expulit & ejecit, ex quibus aliqui ludibria & verbera experti, inſuper vincula & carceres, ſuſpenſi ſunt, decorticati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt. Et ut urgentiori ſtimulo poſſet ipſam Eccleſiam impugnare, cum infidelibus pertractans connubia, & ſe ipſis catena ſanguinis ſocians, Baccario ſuam miſit filiam in uxorem. Sarracenis quoque amicitiæ fœdere copulatus, Soldano plura & magnifica ſæpe ſæpius encenia deſtinabat, inter quem, tanquam execrator Chriſtianæ religionis & ritus, Chriſtianas virgines juvenculas tranſmittebat ad captandam benivolentiam eorundem, ut tandem fultus ipſorum potentia Eccleſiam impeteret poſtmodum & tyrannide acriori. Nec mirum. Cum ipſis namque totum ſuum erat commercium, totum conſortium & convictus. Eis etiam in meditullio terræ Apuliæ copioſam & ampliſſimam ædificaverat civitatem, quæ uſque hodie Nocerium nuncupatur. Ex quibus aliquos palatiis & cameris ſuarum puellarum, potiùs ſuarum meretricum, ad cuſtodiam deputabat.

De tranſitu Regis Franciæ in ſubſidium terræ ſanctæ.

XXVIII. IPſo namque tempore, anno Domini MCXLVIII. Rex Franciæ Lodoicus unà cum fratribus ſuis viris potentibus & robuſtis & innumera multitudine Militum electorum regni ſui ac alio exercitu copioſo transfretavit mare, vadens in ſubſidium terræ ſanctæ; cum quo Dominus Papa miſit Legatum venerabilem Dominum Ottonem Epiſcopum Tuſculanum. Et proſperum iter faciens Deus ſalutarium noſtrorum, cepit poſtmodum Damiatam. Cui Fredericus deteſtans opera bonitatis præcluſerat vias regni, ne inde tranſitus eſſet ſibi, vias quoque maris & ſemitas atque portus faciens cuſtodiri, ne illuc victualia portarentur. Interea filius Frederici Rex Encius, qui adversùs Eccleſiam Lombardiæ dominium tunc habebat, & qui ibidem remanſerat loco patris, à Bononienſibus apud Mutinam cum ccc. Militibus XIII. Kal. Januarii, anno quo capta eſt Victoria, Domino cooperante fuit & ipſe captus & Boroniæ carceri mancipatus.

De morte peſſima Frederici.

XXIX. DEmum proſpectans Dominus de excelſo ſolio ſancto ſuo, & videns Petri naviculam undarum anfractibus, preſſuris variis, & adverſitatibus conquaſſatam, ſæpe fatum tyrannum Fredericum ſubſtractionis & perditionis filium, anno Domini MCCL. feſto beatæ Luciæ, pontificatus Domini Innocentii Papæ IV. anno VIII. ſubſtraxit de medio ipſe Deus; qui in Apulia caſtro Florentini laborans gravibus diſſente-

Odor. Raynald. an. 1250. §. 23. & ſeqq. Vid. lib. I. Miſcellan. pag. 476. & ſeq.

riis, frendens dentibus, ſpumans, & ſe diſcerpens, ac rugiens immenſis clamoribus, excommunicatus & depoſitus miſerabiliter expiravit; ut ſic meritò atteſtaretur ſuæ vitæ nequiſſimæ mors hæc tam acerrima & crudelis mors (Mors enim peccatorum peſſima & finis eorum interitus) terminatur. Vixit autem in imperio xxxviiii. annis. Manſit autem in excommunicatione duodecim, poſt depoſitionem verò quatuor annis vixit. Hic tyrannus monaſteria monachorum, domos Hoſpitaliorum & Templariorum aliorumque religioſorum multipliciter afflixit. Hic fidem catholicam non tenebat, hæreticos publicè fovebat, Epiſcopos, fratres Minores, ac ſæculares clericos in opprobrium Jeſu Chriſti & Eccleſiæ impiiſſimè occidit. Alios quoque Presbyteros ſuum cogebat jurare mandatum, & eos celebrare divina excommunicatis & interdictis præſentibus faciebat. Beneventum ac plures terras & caſtra Eccleſiæ uſque ad ſolum redigens deſtruxit. In civitate Ameliæ majorem Eccleſiam funditus diruit, ubi & caſtrum ſuum conſtrui fecit. In Apulia, in villa quæ Calſeburgum vocatur, altare Domino conſecratum fecit dirui, & in eodem loco latrinas ædificari. In pluribus autem terris regni Apuliæ, ubi fuerant Eccleſiæ Deo dicatæ, ſuarum meretricularum loca conſtruxit. Et non contentus juvenculis mulieribus & puellis, tanquam ſceleſtus, infami vitio laborabat; quod quidem turpe eſt cogitare, turpius dicere, turpiſſimum exercere. Nam ipſum peccatum quaſi Sodoma apertè prædicabat, nec penitùs occultabat. Quid ultra recenſere per ſingula nefandiſſima ejus acta? Conflata namque in ipſo fuit nequitia conſummata. Et cum temporis dicti ſpatio dictus ſummus Pontifex Innocentius cum fratribus ſuis Lugduni cum curia reſideret, dans locum iræ, &

cedens furori & veſaniæ Frederici, quæ tanta fuit quòd coactus eſt expendere ipſe Dominus Papa, ſicut pius pater, pro defenſione & conſervatione fidelium filiorum infra ſeptem annorum ſpatium ultra ducenta millia marcarum argenti tam in Alamania quàm Lombardia, Marchia Anconitana, patrimonio beati Petri, aliis terris & provinciis atque locis. Faciebat etiam in Lugdunenſi civitate magnas eleemoſinas, præter cotidianas, per manus fratrum Minorum qui cum eo in camera morabantur, quærendo pauperes & infirmos per domos & hoſpitalia civitatis. Sunt interim Lugduni mortui quinque venerabiles Cardinales, utpote Domnus Otto Portuenſis Epiſcopus, Domnus Guillelmus Epiſcopus Sabinenſis, Domnus Willelmus tituli XII. Apoſtolorum Preſbyter, Domnus Raynerius Viterbienſis ſanctæ Mariæ in Coſmedin Diaconus, Domnus Goffredus de Franco ſancti Adriani Diaconus Cardinalis.

De multitudine populorum venientium ad Papam.

XXX. Poſtquam verò perſecutore dicto ſublato de medio voluit Deus benignitate ſolita tranquillam reddere pacem Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, ne jam adverſitatibus ulteriùs premeretur, decrevit Dominus Papa ad ſuam ſedem propriam, à qua diù exulaverat, remeare. Et cùm hoc divulgaretur per circum adjacentes provincias & remotas, tanta confluxit ad ipſum circa majorem hebdomadam frequentia populorum ut non poſſet eos Lugdunenſis civitas aliquatenus continere. Cùmque flagitarent ſummi Pontificis præſentiam intueri, ut ab ipſo indulgentias reciperent peccatorum, & benedictionis apoſtolicæ munere ſigna-

rentur, oportuit Dominum Papam die Jovis ſancti extra in campum egredi civitatem. quod & fecit clementer annuens votis & deſideriis populorum. Venerat proinde illuc inter omnes Principes & magnates Rex Alamaniæ chriſtianiſſimus Guillelmus, filius devotus Eccleſiæ, ut & ipſe gauderet aſpectu & præſentia tanti patris, &, ut moris eſt Regum, tenuit ſtaffam ejus, & ipſum pariter adextravit. Sermone igitur ibidem cum multa devotione & ſapientia propoſito verbi Dei, ac ipſis benedicens omnibus & tribuens amplas indulgentias peccatorum, & eis vale facto, in locum caſtri ſancti Juſti, ubi manſerat, eſt regreſſus; & ea die celebratis Miſſarum ſolemniis in cæna, unà cum dicto Rege Guillelmo & fratribus ac multis Prælatis aliis, manducavit. Adveniente autem quarta feria poſt reſurrectionem dominicam, ipſa die ipſe ſummus Pontifex & Rex Guillelmus egreſſi ſunt de Lugduno, cum quo Rege Legatum deſtinavit in Alamania Dominum Ugonem tituli ſanctæ Sabinæ venerabilem Preſbyterum Cardinalem. Ipſe verò carpens itinera verſus Romam, ut ad ſedem propriam jam rediret, prima die Viennam deveniens, receptus eſt cum gaudio & honore. Secunda verò die aſcendens naviculas, tranſivit per Rhodanum fluvium uſque Oringiam civitatem, declinans nihilominus in ipſo tranſitu per Valentiam & Vivarium civitates. Deinde per terram venit Marſiliam, ubi multa magnificentiâ eſt ſuſceptus à civibus civitatis. Et tam Burgundi quàm Provinciales, undecunque tranſitus erat ipſius ſummi Pontificis, occurrebant undique de civitatibus & viculis atque villis. Multitudo quoque clericorum, religioſorum, laicorum; mulierum pariter & puerorum curſitabant inruentes in ipſum & anhelantes multo fervoris deſiderio ſi quo modo

poſſent

poſſent contingere aſpectum ipſius Domini, & cum hymnis & laudibus ſuſcipiebant eundem. At ubi ad Januenſium notitiam eſt deventum quòd per eos eſſet ſummus Pontifex tranſiturus; per totam maritimam ſtratas ipſi præparari fecerunt, vias planari & pontes pariter reſarciri non ſine magnis ſumptibus & expenſis. Cùm jam verò tranſiens per Suciam & Viginti-miliam civitates, Januam deveniſſet, ordinatis proceſſionibus accuratis & ſolemnibus laudibus, coopertis quoque plateis & viis civitatis, pictis tapetibus, purpureis veſtibus & aliis variis indumentis diverſimodè variatis, aliiſque pluribus ornatum & decorem præſtantibus, occurrentes ei extra civitatem cum tripudio & exultationis gloria ſuſceperunt. Fecerant quoque ſibi in ipſo ſuo adventu contra ſolis æſtum quoddam umbraculum, innectentes capitibus quatuor perticarum pecias de ſerico artificioſè inſitas & inſertas. Quod quidem umbraculum plena devotione ferentes ipſi Milites & majores de terra, ſub illo veniebat Dominus ipſe Papa. Hoc utique ſibi fiebat ubique in aliis civitatibus, communitatibus, atque caſtris. Et cùm in ipſa Januenſi civitate, vocatis ad ſe ambaxatoribus de ſocietate fidelium Eccleſiæ omnium civitatem Lombardorum & Mediolanenſium, illuc uſque in feſto aſcenſionis greſſu devoto & celeri pervenerunt ad tractandum de pace & bono ſtatu provinciæ & concordia eorundem. Cùmque jam ſui eſſet propoſiti concordia versùs Romam dirigere greſſus ejus, ut ibidem de regni Apuliæ negotiis ordinaret, ad urgentem tamen & multorum inſtantiam Legatorum Domni Octaviani Diaconi & Domni Gregorii de Monte longo ipſius Domini Papæ Notarii, poſtmodum Patriarchæ Aquilegenſis, & ambaxatorum qui de Lombardia venerant, inductus

eſt per Lombardiam pariter declinare. Et circa feſtum beati Johannis Domini præcurſoris egreſſus de Janua, & versùs Lombardiam iter arripiens, in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli Alexandriam pervenit. Deinde per terram Montisferrati tranſeuntis ad pontem devenit. Ibi enim Dominus Thomas de Sabaudia Comes, qui fuerat pro parte Frederici, venit ad mandata Eccleſiæ, & per Aſſiſinatenſem Epiſcopum extitit ab excommunicationis vinculo abſolutus. Ubi etiam occurrit ipſi Domino Papæ Mediolanenſis & Novarrienſis militia ut per Vercellenſem civitatem, quæ adhuc ſe tenebat pro parte Frederici, ſecurus & pacificus tranſitus eſſet ſibi. Factum eſt autem cùm appropinquaret civitati Mediolanenſi ultra milliare, extendentes papiliones in pratis ad fatigatorum ex itineris labore refrigerium & ſolamen, ipſum Dominum cum tanta exultatione ac tripudio ſuſceperunt quòd nunquam eſſet dictu facile vel notare. Nam fecerunt ſibi quoddam artificium in modum quadratæ cabiæ, miro modo excogitatum, contextum & connexum à lateribus perticis & lignis aliis politis pariter & ornatis, coopertum quoque ſuperiùs contra ſolis æſtum de ſcarleto & ſerico, quod quidem ferebant nobiles Milites civitatis, & infra quod veniebat ipſe ſummus Pontifex ſuper equum ne à circumvenientibus & frequentia populorum ob plenam devotionem irruentium & eidem occurrentium preſſuris aliquibus læderetur. Et ſeorſum clericis civitatis proceſſionaliter ordinatis, ſeorſum popularibus viris, ſeorſum mulieribus, ſeorſum pariter parvulis reſonantibus Deo & Chriſto ejus, lætati ſunt lætitia inenarrabili in aſpectu & præſentia tanti patris. Erat enim ipſorum talis & tanta proceſſio quòd nunquam talis à ſæculis audita fuit vel viſa. Nam religioſorum & aliarum

eccleſiaſticarum perſonarum uſque ad xv. millia aſcendebat. Aliorum namque tanta erat populi multitudo quòd decem milliarium ſpatium occupabat. Dum autem ipſe Papa ibi perſiſteret, ipſius favore Mediolanenſes Laudam civitatem ceperunt, quæ pro parte dicti Frederici erat cum Cremonenſibus & Papienſibus fœderata. Deſcendens poſtmodum de Mediolano, venit Brixam, poſt Mantuam, ſemper aſſociatus ſolemni harum militia civitatum. Inde tranſivit per Padum fluvium uſque Ferrariam, quam intravit feſto beati Franciſci; ubi tam per terram quàm per aquam ei pariter occurrentes ſuſceperunt ipſum in multitudine gaudiorum. Cùmque jam appropinquaret Bononiæ, ipſi Bononienſes in multa ſolemnitate cum vexillis & laudibus ei obviam exeuntes, multo quoque decore ipſorum militia ordinata, traxerunt extra civitatem ultra milliare carrochium de ſcarleto decentiſſimè coopertum. Vexilla quoque quæ ſuperiùs in caſtro erant carrochii, cùm Dominus Papa ipſi adjungeretur carrochio, ſunt uſque ad ſacros ipſius pedes ſubitò inclinata. Quod quidem fuerat miro artificio ordinatum ad ejuſdem reverentiam atque laudem. Et cùm de Bononia poſt xvii. dies recederet, & vellet ire Peruſium, tranſiens per Romaniolam, in civitate Faventi, feſtum omnium ſanctorum die Mercurii celebravit, ubi Eccleſiam ſancti Paterniani ordinis ſancti Benedicti pariter conſecravit. Die verò ſequentis dominicæ venit Peruſium, ubi honorificè eſt ſuſceptus. Dum autem ibi perſiſteret & illuc curiam ordinaret, cùm jam ibidem per annum & dimidium reſideret, tres Cardinales in Eccleſia ordinavit, Dominum Epiſcopum Portuenſem, Dominum Epiſcopum Peneſtinum quondam Strigonienenſem Archiepiſcopum, & Dominum Ottobo-

num ſancti Adriani Diaconum Cardinalem. Dominum autem Peneſtrinum de Barro tituli ſancti Marcelli Preſbyterum Cardinalem conſecravit in Epiſcopum Sabinenſem; ubi quidem non poſt multum temporis à Domino ad vitam aliam eſt vocatus, qui ſe fecit in Eccleſia ſancti Franciſci de Aſiſio tumulari. Tunc verò temporis cùm à Bathaſio Imperatore Græcorum ſolemnes nuntii, utpote Archiepiſcopi, Epiſcopi, quidam nobiles Milites ad Romanam curiam mitterentur, prima facie in regnum Apuliæ pervenerunt; ubi per adverſarium dictæ Eccleſiæ Fredericum, ne poſſet concordia provenire inter Græcorum Eccleſiam & Latinam, per annum & dimidium ſunt detenti. Tandem intercedente morte ipſius tyranni ad præſentiam ſummi Pontificis apud Peruſium pervenerunt. Qui quidem honorificè ab ipſo Domino ſunt ſuſcepti. Habitis quoque collationibus ſuper diverſis inter ipſos & ſummum Pontificem, ad deliberandum ſuper præfatis cum dicto Batſacio domino eorundem ad propria remearunt.

De adventu Corradi in regnum.

XXXI. INterea Corradus filius ſæpefati depoſiti Frederici venit de Alamania, tranſiens per mare Venetiarum & Adriaticum, invaſit & occupavit regnum Apuliæ & Siciliæ in jacturam & diſpendium Eccleſiæ, cùm eſſet de jure ipſum regnum ad manus Eccleſiæ devolutum. Propter quod ipſum & omnes ſibi pariter adhærentes Dominus Papa excommunicationis vinculo innodavit. Qui pallians ſe ſimulationis & verſutiæ pallio, cùm ſub ovina pelle lupum nequitiæ occultaret, ad ipſum ſummum Pontificem ſolemnes nuntios deſtinavit, utpote viros ſagaciſſimos & aſtutiæ

magnæ, Bartholomæum Marchionem de Hohemburch, Archiepiſcopum Tranenſem, Gualterium de Ocra Cancellarium ſuum, & alios quoque plures, per quos ſe dicebat velle mandatis Eccleſiæ humiliter obedire. Qui benignè recepti ſunt à ſummo Pontifice, ne unquam in ipſo niſi benignitatis & manſuetudinis veſtigia invenirentur. Cùmque per ipſum Corradum ipſi nuntii peterent ut tam in imperio quàm regno ſuccederet loco patris, nequivit per eos, cùm omnino indebita peterent, & ſolùm cauſa palliationis & deceptionis veniſſent, concordia provenire. Quibus poſtmodum reverſis ad dicti Corrardi præſentiam, cœpit ex tunc ipſe Corradus tantam ſævitiam exercere ut jam quaſi tota terra ſileret in conſpectu ejus & reſpectu tyrannidis & malignitatis ipſius tegerentur nec haberentur in memoria acta nequiſſima patris ſui. Talia quidem ſe facere minabatur ut pater ejus ſanctus ab omnibus haberetur, & quòd ſi pater arctavit ſubjectos ſibi flagellis, per ipſum ſcorpionibus cæderentur. Tunc verò temporis obſedit primò Capuam, deinde Neapolim, cùm eſſent Eccleſiæ fideliſſimæ & devotæ, & tamdiu eis victualia ſubtrahendo donec coegit eas ſtare mandatis ſuis, deſtruens omnes muros circumpoſitos ipſis terris. Nam de radice colubri, ſcilicet Frederico, egreſſus regulus, Corradus egreſſus eſt natus ejus. Ipſe vero ſummus Pontifex prædictam reguli cum ſuis fratribus videns potentiam in dicto regno invaleſcere, necnon ipſum in devotos Eccleſiæ deſævire, patris veſtigia imitando, magiſtrum Albertum de Parma notarium ſuum, de cujus longo tempore expertus fuerat bonitate, ad nobilem virum Ricardum Comitem Cornubiæ fratrem Regis Angliæ deſtinavit, reſumendo tractatum cum ipſo magiſtro, quo tamen neſcitur conſilio, illum (al. coëgit)

valuit conſummare. Audito verò hoc à nobili viro & ſtrenuo Karolo Andegaviæ & Provinciæ Comite Chriſtianiſſimi Regis Francorum germano, ſtatim idem Comes ſuos nuntios ſolemnes ad ſedem apoſtolicam deſtinavit, offerendo perſonam, terram, & omnia ſua bona ſervitio Romanæ Eccleſiæ, & ſpecialiter ad proſecutionem negotii ſupradicti. Qui nuntii à ſummo Pontifice & ſuis curialibus honorificè fuerunt recepti, ſicut ſui moris erat recipere à tali Principe nuntios deſtinatos. Paucis verò diebus elapſis, ipſorum legatione audita, cum ſuis fratribus deliberato conſilio, prædicto magiſtro A. in Francia tunc degenti per ſuas litteras fratrum ſuorum ſubſcriptione firmatas cum omni affectione mandavit ut dictum Siciliæ regnum præfato Comiti ſub quibuſdam conditionibus ſibi ſatis levibus & multum regno & Eccleſiæ opportunis concederet, & de ipſo ipſum vice Romanæ Eccleſiæ inveſtiret. Qui magiſter de commiſſis ſibi omnibus nihil obmittens, quod ſibi mandatum fuerat voluit adimplere; ſed malignorum interveniente nequitia, poſt multos & longos tractatus, licèt ipſe Comes hoc multùm in corde geſtaret, collateralium tamen ſuorum devictus conſilio hoc donum ſibi tam magnificum deſtinatum recipere non tentavit. Tempore poſtea modico procedente, Deus, qui Eccleſiam ſuam non permittit fluctibus diutius agitari, devotiſſimi & Chriſtianiſſimi filii Eccleſiæ Regis Anglorum, procurante aliquo de ipſius Pontificis ſumma genere, animum excitavit, & adeo quòd Romano Pontifici devotiſſimè ſupplicavit ut Eamundo nato ſuo prædictum regnum ab aliis refutatum concederet ſub conditionibus quibus vellet. Paratus enim erat perſonam ſuam, filios atque terram exponere Eccleſiæ ſervitiis & mandatis, dummodo vo-

ſum crucis ſibi in proſecutione dicti negotii commutaret. Quibus ſummus Pontifex exauditis, repletus lætitia ſupra modum, eidem magiſtro adhuc in Franciæ finibus exiſtenti per nuntios ſuos & litteras demandavit ut dictum regnum ſub illis conditionibus quas poſtmodum dicerent Dominus O. ſancti Adriani Diaconus Cardinalis ejuſdem Domini nepos, prædictus magiſter Albertus Notarius, Archiepiſcopus Cantuarienſis, Epiſcopus Herefordenſis, Lugdunenſis electus, & P. Comes Sabaudiæ, & quidam alii, in feudum concederet nomine Romanæ Eccleſiæ matris ſuæ. Quod & fecit cum magno gaudio & amore, videns quòd per eum Eccleſia à ſuis relevaretur anguſtiis & preſſuris. Iis igitur poſtmodum per Romanum Pontificem confirmatis, prædictus Rex ad ea quæ ſunt armorum ſe tradens, cogitare cum ſuis non deſtitit de proſecutionis negotio, ſicut ſcivit. Romanus autem Pontifex ex oppoſito intendebat operibus ſanctitatis.

De canonizatione ſancti Petri ordinis Prædicatorum.

XXXII. Ipſo namque tempore fratrem Petrum ordinis Prædicatorum, qui zelo ferventi & toto mentis ſtudio perſequebatur hæreticos, & qui in provincia Mediolanenſi III. Kal. Maii ab ipſis hæreticis extitit interfectus, de fratrum ſuorum conſilio & aliorum plurium Prælatorum ſanctorum catalogo annotavit. Recedens poſtmodum de Peruſio ipſe Papa dominica die octavarum reſurrectionis Domini anno Domini MCCLIII. pontificatus ſui anno X. venit Aſiſium, ubi cives civitatis illius ipſum cum tanto gaudio ſuſceperunt, quòd in ipſius tanti patris aſpectu præ ingenti &

dl. ub proſecutione (la ſcia in).

Digitized by Google

ſuperabundanti lætitia nullo modo ſe poterant à multis lacrymis continere. Et moratus eſt tota illa æſtate cum omni ſua familia in loco beati confeſſoris ſancti Franciſci, in quo loco corpus ejus ſanctiſſimum requieſcit; qui de conſilio fratrum ſuorum conſecrationem ipſius Eccleſiæ faciendam prædixit in dominica præcedente feſtum Aſcenſionis Domini.

De conſecratione Eccleſiæ ſancti Franciſci de Aſiſio.

XXXIII. ADveniente quoque termino præfinito conſecrata eſt ipſa Eccleſia & altaria in eadem per Dominum memoratum & Epiſcopos quoque plures. Ubi, propter loci devotionem & reverentiam ſummi Pontificis dictam Eccleſiam conſecrantis, tanta fluxit frequentia populorum, Prælatorum, religioſorum, clericorum, virorum, mulierum & parvulorum, etiam tam de remotis provinciis quàm longinquis, ut nullus unquam poſſet eos præ multitudine numerare. Nam valles & colles, planities & ipſa civitas Aſiſinas ex iis multipliciter replebatur. Contulit autem ipſe Dominus Papa illuc omnibus devotè accedentibus amplas remiſſiones & indulgentias peccatorum. Statuit enim ipſe Dominus Papa ut ſingulis annis in tali die dominico ante feſtum aſcenſionis Domini feſtum conſecrationis ipſius celebretur. Majorem quoque Eccleſiam ipſius civitatis, ſanctum Rufinum, & Eccleſias ſancti Petri & ſancti Pauli monaſteria de Aſiſio ordinis ſancti Benedicti ibidem etiam conſecravit. Tunc etiam ſtante ipſo Papa ibidem beatum * Tranſlam Epiſcopum miraculis multis clariſſimum, qui, ut alter Johannes Baptiſta, Ducem Poloniæ ſuper nefandiſſimis immunditiis arguebat, propter quod ab ipſo Duce in

* Staniſlaum

civitate Cracovia capitis truncationem ſuſtinuit, de fratrum ſuorum conſilio & aliorum Prælatorum in cathalogo ſanctorum martyrum aſcripſit. Dominam autem Claram, vita claram & nomine, primam Abbatiſſam Dominarum monialium incluſarum ordinis ſancti Damiani in infirmitatis ſuæ lectulo decubantem, bis tanquam pius pater & multæ compaſſionis & manſuetudinis viſitavit. Quæ poſtmodum die feſti beati Rufini à Domino feliciter ad vitam aliam eſt vocata. Fratribus verò Minoribus, cum quibus in eorum loco ipſe ſummus Pontifex morabatur, multa humanitatis & benignitatis beneficia conferebat. Nam, tanquam qui præpollebat humanitatis virtute, fratrem ſe gerebat cum ipſis fratribus, humilem cum humilibus, manſuetum cum manſuetis, ad cujus gremium dicti fratres ſecura fiducia, nedum tanquam ad patrem, ſed ſicut ad matris ubera recurrebant. Qui quidem fovebat ipſos dulci ejus alloquio & ſermone, & faciebat eis alimoniam & cuncta neceſſaria in tunicis & aliis miniſtrari, tanquam ſuis dilectiſſimis uterinis.

De reverſione Papæ ad Urbem.

XXXIV. CElebrato poſtmodum ibi ſolemniter feſto beati Franciſci die ſabbati, die lunæ ſequenti egrediens de Aſiſio cum tota curia, ad urbem Romam per Narniam & Sabinam eſt reverſus. Ubi occurrit ei ſenator cum populo Romano extra civitatem, & ordinatis proceſſionibus ſolemnibus religioſorum, clericorum, virorum & mulierum, eundem Dominum cum ingenti lætitia ſuſceperunt. Qui cùm in Lateranenſi palatio reſideret, intendens piis & ſanctis operibus, confeſſionem & altare majus Eccleſiæ ſancti Laurentii extra muros, in qua requieſcit corpus ipſius

ſuperabundanti lætitia nullo modo ſe poterant à multis lacrymis continere. Et moratus eſt tota illa æſtate cum omni ſua familia in loco beati confeſſoris ſancti Franciſci, in quo loco corpus ejus ſanctiſſimum requieſcit, qui de conſilio fratrum ſuorum conſecrationem ipſius Eccleſiæ faciendam prædixit in dominica præcedente feſtum Aſcenſionis Domini.

De conſecratione Eccleſiæ ſancti Franciſci de Aſiſio.

XXXIII. Adveniente quoque termino præfinito conſecrata eſt ipſa Eccleſia & altaria in eadem per Dominum memoratum & Epiſcopos quoque plures. Ubi propter loci devotionem & reverentiam ſummi Pontificis dictam Eccleſiam conſecrantis tanta fluxit frequentia populorum, Prælatorum, religioſorum, clericorum, virorum, mulierum & parvulorum, etiam tam de remotis provinciis quàm longinquis, ut nullus unquam poſſet eos præ multitudine numerare. Nam valles & colles, planities & ipſa civitas Aſiſinas ex iis multipliciter replebatur. Contulit autem ipſe Dominus Papa illuc omnibus devotè accedentibus amplas remiſſiones & indulgentias peccatorum. Statuit enim ipſe Dominus Papa ut ſingulis annis in tali die dominico ante feſtum aſcenſionis Domini feſtum conſecrationis ipſius celebretur. Majorem quoque Eccleſiam ipſius civitatis, ſanctum Rufinum, & Eccleſias ſancti Petri & ſancti Pauli monaſteria de Aſiſio ordinis ſancti Benedicti ibidem etiam conſecravit. Tunc etiam ſtante ipſo Papa ibidem beatum * Tranſlam Epiſcopum miraculis multis clariſſimum, qui, ut alter Johannes Baptiſta, Ducem Poloniæ ſuper nefandiſſimis immunditiis arguebat, propter quod ab ipſo Duce in

* Staniſlaum

[c. 114 A.]

civitate Cracovia capitis truncationem ſuſtinuit, de fratrum ſuorum conſilio & aliorum Prælatorum in cathalogo ſanctorum martyrum aſcripſit. Dominam autem Claram, vita claram & nomine, primam Abbatiſſam Dominarum monialium incluſarum ordinis ſancti Damiani in infirmitatis ſuæ lectulo decubantem, bis tanquam pius pater & multæ compaſſionis & manſuetudinis viſitavit. Quæ poſtmodum die feſti beati Rufini à Domino feliciter ad vitam aliam eſt vocata. Fratribus verò Minoribus, cum quibus in eorum loco ipſe ſummus Pontifex morabatur, multa humanitatis & benignitatis beneficia conferebat. Nam, tanquam qui præpollebat humanitatis virtute, fratrem ſe gerebat cum ipſis fratribus, humilem cum humilibus, manſuetum cum manſuetis, ad cujus gremium dicti fratres ſecura fiducia, nedum tanquam ad patrem, ſed ſicut ad matris ubera recurrebant. Qui quidem fovebat ipſos dulci ejus alloquio & ſermone, & faciebat eis alimoniam & cuncta neceſſaria in tunicis & aliis miniſtrari, tanquam ſuis dilectiſſimis uterinis.

De reverſione Papæ ad Urbem.

XXXIV. Celebrato poſtmodum ibi ſolemniter feſto beati Franciſci die ſabbati, die lunæ ſequenti egrediens de Aſiſio cum tota curia, ad urbem Romam per Narniam & Sabinam eſt reverſus. Ubi occurrit ei ſenator cum populo Romano extra civitatem, & ordinatis proceſſionibus ſolemnibus religioſorum, clericorum, virorum & mulierum, eundem Dominum cum ingenti lætitia ſuſceperunt. Qui cùm in Lateranenſi palatio reſideret, intendens piis & ſanctis operibus, confeſſionem & altare majus Eccleſiæ ſancti Laurentii extra muros, in qua requieſcit corpus ipſius

Digitized by Google

martyris glorioſi, cui devotiſſimus ſemper, ſicut nunc eſt, reparari & innovari fecit opere ſumptuoſo. Similiter apud ſanctum Petrum palatium, cameras & turrim pulcherrimas ædificari & vineas ibi emi fecit. Præterea nutriebat, & fovebat omnes Prælatos & clericos, nobiles, & alios expulſos & exules de regno, dando eis ſæpe-ſæpius largas ſubventiones & eleemoſinas. Illo verò tempore Romani quemdam Militem Bononienſem, Brancaleonem nomine, pro triennio in ſenatorem urbis elegerant, quia in Lombardia fuerat pro parte Frederici depoſiti, & junctus amicitia Ezelino tyranno hæretico omnimodè adverſario Eccleſiæ, & etiam tyranno alteri nomine Pelvicino, latenter machinabatur contra ſummum Pontificem, cum privato conſilio Romanorum, ſi quo modo poſſet negotia Eccleſiæ impedire; cùm, ſicut publicè dicebatur, corruptus eſſet pecunia Corradi nati ſæpefati Frederici, qui jam occupaverat ipſum regnum, cujus quidem nuntios recipiebat & in urbe ſecum publicè retinebat. Hic namque multùm laboraverat ne ipſe Pontifex ad urbem Romam ſedem ſuam propriam remearet. Sed laxati ſunt ſuæ iniquitatis funiculi, & prævalere in aliquo nullatenus potuerunt, Deo ipſum Pontificem & Eccleſiam feliciter adducente.

De ſecundis nuntiis Corradi ad Papam.

XXXV. Ipſo poſtmodum Papa reſidente in Urbe, dictus Corradus pro concordia & pace iterum fictitiè & ſimulatoriè ad ſummum Pontificem ſolemnes ambaxiatores & nuntios deſtinavit, utpote Comitem Montisfortis avunculum ſuum & alios quoque plures, occultè ponens inſidias, & petr a ctans cum ſenatore prædicto, ac expen-

dens in ipſis Romanis multam pecuniæ quantitatem, & eis multa alia promittendo, ſi fortè ſibi contra Eccleſiam amicitia jungerentur. Sed mentita eſt iniquitas ſibi, cùm & ipſam pecuniam amiſiſſet, & nulla ei ex hoc utilitas proveniſſet. Et cùm ſemper via verſutiſſima graderetur, ipſius intercedente obſtinata nequitia nulla potuit inter ipſos concordia provenire.

De nuntiis Græcorum ad Papam.

XXXVI. ISto namque tempore ſolemnes Græcorum nuntii, utpote Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alii nobiles Milites ex parte Bathacii ſuper primis eorum tractatibus iteratò ad Romanam curiam pervenerunt. Qui quidem per ipſum per plures menſes in ipſo regno Apuliæ detenti fuerant ne venirent. Advenſente poſtmodum die Jovis ſancti, quo ſolet fieri reconciliatio pœnitentium & anathematizatio protervorum ac infidelium omnium, ipſe Dominus Papa in platea Lateranenſi, ut moris eſt Pontificum Romanorum, ſermone propoſito verbi Dei, excommunicavit dictum Corradum ipſum regnum Apuliæ adhuc in ſua protervia detinentem. Ezelinum autem præfatum crudelem tyrannum propter ſuam infideliſſimam perfidiam & errorem, cujus publicè infamia laborabat, ſui patris imitator effectus, qui ut hæreticus ipſe fuit, cùm pluries fuiſſet citatus & requiſitus ut ſe purgaret à ſuis erroribus, quod quidem contempſit & facere recuſavit, adjudicavit hæreticum, & à communione fidelium ſeparavit. Præter hoc autem, quòd erat obſtinatus in hæretica pravitate, qui quidem fovebat etiam & defendebat hæreticos alios, & tantam exercebat tyrannidem quod putabatur excedere crudelitatem Nero-

nis vel etiam Pharaonis. Nam fratrem in fratrem, patrem in filios, filios in parentes faciebat inſurgere & ipſos in ejus oculis gladio jugulare, partus faciebat extrahi de prægnantibus ventriculis, & matriculas diſcerpi de corporibus puellarum. Inexcogitatas etiam pœnas alias & crudeliſſimas exercebat, quibus non eſt opus diutiùs immorari.

De exercitu Romanorum ſupra Tyburtum.

XXXVII. INterea anno Domini MCCLIV. pontificatus ipſius Innocentii Papæ quarti anno XI. Romani egreſſi ſunt infra octavam reſurrectionis dominicæ in univerſali eorum exercitu contra Tybur, & ipſam civitatem arctiſſimè cum machinis & lignis aliis obſederunt. Tunc temporis miſit Papa magiſtrum Bernardum electum Neapolitanum ad reformandam pacem inter Regem Ungariæ & Regem Boemiæ, inter quos duriſſima guerra erat. Et quia moris eſt Pontificis in æſtate egredi extra urbem, circa feſtum beati Marci egrediens inde per Sabinam & Narniam direxit versùs Aſiſium greſſus ſuos, ut ibidem ipſa æſtate proxima æſtivaret, & ut ipſius Domini reſidentia in eadem ipſa civitas Aſiſinas reſarciretur & repararetur vel in modico in ſuis diſpendiis, quæ inter omnes circumadjacentes alias civitates plus fuerat per Fredericum tyrannum & ſuos ſatellites afflictionibus & damnificationibus laceſſita. Inde verò ipſe Pontifex Dominum Petrum Capucii venerabilem Cardinalem ſancti Georgii ad velum aureum miſit Legatum in Alamaniam pro negotiis Eccleſiæ & ad reformandam pacem & concordiam inter illuſtrem virum Gillelmum Regem Alamaniæ & Comitiſſam Flandriæ.

De peſſima morte Corradi.

XXXVIII. Ipſo verò Pontifice ſtante Aſſiſii, ab eo qui transfert montes de loco ſuo & baltheum Regem diſſolvit, ſæpefatus Corradus circa feſtum aſcenſionis præventus morte crudeli, dum adhuc juvenis ordiretur in annis, & telam ſuæ nequitiæ texeret, eſt præciſus. Hoc audiens Dominus Papa, quia prudentis & ſapientis eſt mutare conſilium, feſto Pentecoſtes celebrato, ipſe cum fratribus ſuis & tota curia inde receſſit, tranſiens per Spoletum,& Interamnam, quæ in maxima erat diſcordia, eam pacificavit & per Ortum ac civitatem Caſtellanam ad Eccleſiam beati Petri de urbe pervenit, ubi ſolemniter celebravit ac prædicavit, ac negotium Eccleſiæ recommendavit Romanis humiliter & devotè. Deinde venit caſtrum Molariæ, ubi Dominus Ricardus ſancti Angeli Diaconus Cardinalis valde honorificè eum recepit, & ſplendidè ipſum ac totam curiam procuravit. Inde recedens venit Anagniam civitatem Campaniæ, ut & ibi commodiùs de negotiis regni Apuliæ ordinaret. Inde verò Græcorum nuntii, qui de urbe Roma ſecuti ſunt Dominum Papam uſque Aſſiſium, & de Aſſiſio uſque ad dictam civitatem Anagniæ, petita licentia & obtenta ipſius ſummi Pontificis, ad ipſorum dominum Bacthacium cum reſponſivis Domini Papæ litteris ſunt reverſi.

De nuntiis Regis Tartarorum.

XXXIX. Quibus inde recedentibus, ecce quidam Armenus clericus nuntius Regis Tartarorum, qui cum ornata comitiva homi-

num & equorum ad ſedem apoſtolicam veniebat; & qui expoliatus omnibus bonis ſuis per Corradum in regno Apuliæ fuit tentus, donec ipſe, intercedente morte ipſius, teneretur à principe tenebrarum. Unde vix ipſe ſolus evadens, ad ſacros pedes ipſius Papæ pervenit. Privatus tamen litteris ipſius tandem Tartarorum Regis, quibus petebat formam & regulam Chriſtianæ religionis & ritus, ut iis informaretur cùm Chriſtianus eſſet effectus & ſacri baptiſmatis receperit ſacramentum tractus miraculo maximo illius qui facit mirabilia magna ſolus, quod tale eſt. Filius namque ipſius Regis infirmabatur ægritudine valida & omnino incurabili judicio medicorum, & vocatis ad ſe Armenis & aliis Chriſtianis, eos eſt taliter allocutus, quod niſi Deus ipſorum precibus illorum ejus filium redderet priſtinæ ſanitati, omnes capitali judicio ſubjacerent, quòd ſi verò reſtitueretur ſanitati optatæ, ad fidem ipſorum continuò ſe transferret. Indicto igitur inter ipſos Chriſtianos triduano jejunio, & ſigno crucis facto ſuper infirmo, ac invocato Chriſto nomine, ſubitò ab eo qui ſanat languidos & alligat contritiones eorum, extitit liberatus; propter quod baptizatus eſt ipſe & domus ejus tota ac ultra quinquaginta millia Tartarorum. Ipſum verò Armenum nuntium Regis dicti ſatis ſummus Pontifex honoravit, Cui fecit in cunctis ejus oportunitatibus, in veſtimentis & alimoniis provideri. Qui reportans litteras à Domino Papa regreſſus eſt unde venerat ad dominum ſuum. Quia verò non eſt iis diutiùs immorandum, ad inceptum & propoſitum eloquium redeamus. Et quia ipſum Apuliæ regnum adhuc remanſerat occupatum per Dominum Bertholdum Marchionem de Hohemburch, quem, ut dicebatur, Balium ſuum Corradus in eo reliquerat,

& per Manfredum fratrem ipſius Corradi filium Frederici, qui ſe dicebat relictum à parte Principem Tarentinum, & Fredericum de Antiochia filium ſimiliter Frederici, ac alios quoque plures ſolemnes Dominos curiæ patris & ſuæ, Comites videlicet & Barones, ipſos citavit ſummus Pontifex, ut parendo mandatis ipſius ipſum regnum manibus Dominæ Eccleſiæ reſignarent. Tunc Manfredus dictus Princeps Tarentinus, dictus Comes, Gualterus de Manuplello, Gualterus de Ocra, Cancellarius, Burſarius, Capitaneus Theutonicorum, & alii quoque tam pro ſe quàm pro parte Marchionis & aliorum de regno nobilium ad pacem componendam & concordiam reformandam ad ipſum Dominum Papam apud Anagniam devenerunt. Cùmque per quindecim dierum ſpatium hinc inde collationibus habitis tractatus pacis & concordiæ haberetur, cùm eſſet jam pax ſcripta & concorditer ordinata, penultima die, cùm ipſi fraudulentia multa incederent; & timor Dei non eſſet ante oculos eorum, ipſam pacem non cognoverunt, ſed regreſſi ſunt apud ſanctum Germanum, ubi dictus Balius morabatur. Et mittentes ipſi ad Sarracenos de Nucerio & ad diſperſos per regnum Theutonicos, congregaverunt ibidem Theutonicorum & Sarraceneorum & aliorum multitudinem copioſam. Dominus autem Ricardus de Montenigro potens & munitus in terris & caſtris, qui fuerat magiſter Juſtitiarius in regno Apuliæ, & qui primò in oculto redierat ad mandata Eccleſiæ, ipſis diebus ſe ad favorem Eccleſiæ publicavit. Quo debilitata eſt multipliciter pars ipſorum.

Quòd Papa convocavit exercitum.

XL. INtuens autem Dominus Papa multiplices illorum nequitias, rebellionem, atque verſutias, cùm primò requiſiviſſet & ſollicitaſſet in diverſis partibus fideles Eccleſiæ, miſit celeriter pro eiſdem ad diverſas provincias, Lombardiam, Januam, Tuſciam, Marchiam Anconitanam, patrimonium & ducatum, ut contra rebelles Eccleſiæ feſtinarent. Interea ipſe ſummus Pontifex feſto beatæ virginis iteratò peremptoriè citavit eoſdem ut uſque ad feſtum nativitatis ejuſdem virginis mandatis Eccleſiæ obedirent. Qui obfirmantes in malitia & pertinacia mentem ſuam facere recuſarunt. Congregato igitur exercitu copioſo apud Ceperanum prudentum & electorum Militum exquiſitorumve peditum, miſſus eis Legatus à Domino Papa de fratrum ſuorum conſilio Dominus Guillelmus ſancti Euſtachii Diaconus Cardinalis, vitæ maturitate præclarus, ſcientia dives, titulo præpollens multæ prudentiæ, in cujus manus direxit altiſſimus opus Eccleſiæ adeo in ipſius ingreſſu in regnum, & ſtante ipſo in obſidione ſancti Germani, Barones regni ex diverſis partibus, modò ad ſummum Pontificem, modò ad ipſum Legatum, pro faciendo fidelitatem Eccleſiæ ſuos nuntios deſtinabant, ita quòd præfati rebelles, & ſi non voluntarii, vel inviti ad mandata Eccleſiæ devenirent, & miſſis ſuis ambaxiatoribus apud Anagniam Domino Talbangio & Domino Ricardo Filialgerii, ac aliis quoque pluribus, ante ſacros pedes ſummi Pontificis, præſentibus fratribus venerabilibus Cardinalibus, populoque pleno aſtante, in palatio Domini Mathiæ mandata ipſius Pontificis & Eccleſiæ, neceſſariis cunctis adjectis conditionibus

ad

ad hæc; per eos plenariè jurarunt. Ipſo namque tempore, cùm jam Romani affecti eſſent multiplici tædio in Tyburtina obſidione, miſerunt ſuos nuntios ad Dominum Papam, ut inter ipſos & Tyburtinos pacem, ad honorem urbis, dignaretur & concordiam reformare. Qui tanquam benignus pater & dominus, oblitus injuriæ illorum, qua vias ſupradictus urbis ſenator Brancaleo, ne apud Anagniam victualia portarentur; & ne darent mutuum ipſi Papæ ad negotium Eccleſiæ proſequendum, ac ne Milites ſeu alii pedites in exercitu Papæ irent, miſit prudentem virum magiſtrum Arlotum curiæ ſuæ Notarium qui eos, divina gratia proſequente, ad pacem & concordiam revocavit.

De introitu Papæ in regnum.

XLI. POſt hæc verò Dominus Papa circa feſtum beati Michaelis generale parlamentum indixit Capuæ in octava beati Martini, vel ubicunque curia eſſet, vel de toto regno fiendum. Et die Jovis infra octavam beati Franciſci egrediens de Anagnia, proceſſus eſt versùs ipſam Capuam civitatem anno Domini MCCLIV. menſis Octobris die VIII. intrante veniens Ceperanum. In craſtinum, videlicet dominica die in octava beati Franciſci, cùm per pontem Ceperani dirigeret greſſus ſuos, Manfredus filius quondam Frederici dictum Dominum per totum pontem Ceperani cum pluribus aliis nobilibus adeſtravit. Tandem cùm primum apud Aquinum, deinde apud ſanctum Germanum applicuiſſet, dictorum locorum homines ipſum magnificè receperunt. Et in craſtinum, in die Martis, ad monaſterium ſancti Benedicti de Monte Caſſino cum cœtu venerabilium fratrum ſuorum cauſa devotionis & orationis accedens,

ibidem divina myſteria ſolemniter celebravit. Poſtmodum verò in ſequenti ſexta feria Theanum venit ſequenti mane diei dominicæ Burellus de Agone vir nobilis ac Eccleſiæ Romanæ fidelis, juſſu dicti Manfredi Principis immo impiiſſimi potiùs à ſuis ſatellitibus extitit interemptus. De cujus nece, ob ipſius fidelitatem eximiam erga Romanam Eccleſiam, non tam ſummus Pontifex eum curialibus univerſis quàm alii nobiles & magnates de regno plurimùm doluerunt. Quo facto, ipſe Manfredus aufugit, & junxit ſe Sarracenis de Nucerio, cum quibus in omnibus perſecutus eſt quantum potuit Eccleſiam & fideles. Et cùm poſtmodum die lunæ ſequenti applicuiſſet Capuæ, ab ipſius terræ incolis magnificè eſt receptus. Ubi Dominus Bertoldus Marchio de Hohemburch cum fratribus ſuis & pluribus aliis nobilibus cum devotione & reverentia venerunt ad mandata ſummi /c. 116A. Pontificis, à quo benignè ſunt recepti. Et cùm in vigilia Apoſtolorum Simonis & Judæ Neapolim acceſſiſſet, cùm ipſa ſit gloriosa civitas, gloriosè ab omnibus eſt receptus; ubi generale ſtudium theologiæ, decretalium, decretorum, atque legum in palatio ſuo, ſicut ubique fecerat, ordinavit.

De obitu Domini Papæ

XLII. ET cùm Eccleſia Dei eo præſidente ſpiritualibus & temporalibus proficeret incrementis, repente extitit febrium languore arreptus. Et dum in ſuo lecto infirmitatis jaceret, idem Manfredus Eccleſiæ perſecutor contra fidelitatem & juramenta propria venire non metuens, in Romanæ Eccleſiæ partem exercitus apud Fogiam exiſtentis fraudulenter, dum cum illis per ſuos pacis & reconciliationis fœdera tractarent, inſul-

Odor. Raynald an. 1254. §. 69.

tum cum Sarracenis fidei inimicis fecit cum Oddonis de Hohemburch Marchionis conſilio, ut creditur, de quo Eccleſia plurimùm confidebat, & ipſum exercitum poſt pugnam habitam duriſſimam inter eos, (cum idem Oddo proditionaliter ſine ictu terga vertiſſet in fugam, & ipſius ſemitam ſecuti fuiſſent de exercitu quaſi omnes, exceptis Nicolao Comite Lavaniæ cum ſua & Domini Jacobi ſui conſanguinei Lavaniæ Comitis familia, nec non Epiſcopo Bononienſi, & quibuſdam de Parma nobilibus, qui dictis Comitibus Domini Papæ nepotibus viriliter aſtiterunt, & præ multitudine quam habebat durante à mane ad veſperam artavit in tantum quòd diverſis mœniis civitatis ipſos regale ibidem palatium intrare oportuit. Quo audito à Legato & militia apud Troiam ſecum ſtante, idem Legatus infidelium & aliorum debilium ductus conſilio contra votum in nocte rebus conceſſis omnibus occupanti, apud Arianum devotam Eccleſiæ civitatem greſſus ſuos cum ſua militia præparavit. Quo audito ab illis qui in caſtris Fogiæ remanſerant, & de ipſorum adjutorio deſperaſſent, eodem die ordinata acie, ipſo Manfredo vidente, & ſuis dimiſſis Fogiæ rebus omnibus præter arma, tranſeuntes per Trogiam, apud Arianum in noctis crepuſculo pervenerunt, expectando ibi cum Legato & aliis ſummi Pontificis voluntatem. Dum autem ipſe ſummus Pontifex diebus aliquot languiſſet, ſacramentis eccleſiaſticis poſtmodum præmunitus, pœnitentia, euchariſtia, & ſacra unctione receptis, cum devotione & lacrymarum effuſione per Dominum R. tunc Oſtienſem Epiſcopum, qui per ordinationem divinam ſucceſſit ei in promptu, de carnis ergaſtulo exiens in feſto ſancti Ambroſii, circa horam veſpertinam, ad cæleſtem patriam emigravit.(1) Tandem fratres Minores,

(1) in margine: obitus Innocatij (sic) IIII.

Prædicatores, & alii religioſi quampluſimi, necnon & clerici ſæculares circa ipſius patris feretrum pernoctantes, ac divinis etiam laudibus & orationibus aſſiſtentes, mane ſequenti Domini Cardinales & Prælati pariter univerſi, cum magno cleri & populi comitatu, cum reverentia & honore, non tamen doloris expertes, & effuſione multimoda lacrymarum, ipſum detulerunt ad majorem Eccleſiam tumulandum, apud quam elegerat ſepulturam. Et eo ibidem ſepulto in ſpecioſa & celebri ſepultura, obſeſſi à morbis validis & languoribus variis per divinam operationis clementiam liberantur, & omnes qui ibidem puro corde implorant auxilium ſalubrem ſuæ petitionis effectum.

Odor. Raynald. an. 1254. §. 74.

XLIII. DEfunctus eſt Dominus Innocentius Papa IV. Neapoli in palatio olim Domini Petri de Vineis anno Domini MCCLIV. menſis Decembris die ſeptima intrante. Hic ſedit annis XI. menſibus V. diebus X. & ceſſavit epiſcopatus diebus quinque. Actum per manus illius qui cum ipſo Pontifice, non ſolùm ab exordio ipſius apoſtolatus, ſed etiam in cardinalatu ejus Capellanus & confeſſor aſſiduè extitit & uſque ad ipſius obitum familiariter ſecum manſit, qui propter tædium legentium de multis quæ vidit hæc pauca ſub ſimplici ſtilo ſcripſit. Nuntiata verò Domino Guillelmo Cardinali & aliis nepotibus Domini Papæ exiſtentibus Ariani à quibuſdam Cardinalibus morte ejuſdem Domini cum dolore, ac eidem ſuggerentibus Cardinalibus ut ad electionem ſummi futuri Pontificis feſtinaret, ſtatim idem Cardinalis cum ſuis omnibus civitatem munitam relinquens, Neapolim properavit ad ejuſdem ſui patroni ſepulturam; ubi cùm aliquandiu oraviſſet, Neapolitani cives eum, cum dolore tamen & la-

crymis, ad domum ubi Papa deceſſerat, ubi etiam alios concluſerunt Cardinales, curialiter deduxerunt. Ipſo namque cum lacrymis recepto ab aliis ſtatim in diei mane Veneris ſubſequentis ſancti ſpiritus Miſſa cantata, de electione cœperunt tractare Romani Pontificis. Et cùm illa die per formas varias procedentes nihil penitùs complevifſent, die ſabbati poſt multos & varios tractatus convenientes in unum, hora quaſi tertia Dominum R. Oſtienſem Epiſcopum in ſummum elegerunt Pontificem, quem ſtatim, *Te Deum laudamus* decantando, ad majoris Eccleſiæ epiſcopium adduxerunt ac eſt ibidem à clero & populo civitatis receptus, ac præſtita omnibus ſolemni benedictione papali, ad domum ubi fuerat creatus Epiſcopus ſub nomine rediit Alexandri IV.

Ex chronico Mſſ. Bernardi Guidonis Epiſcopi Lodovenſis.

INnocentius IV. natione Januenſis, de Comitibus Lavaniæ, qui priùs Senebaldus dicebatur, Cardinalis poſt biennem ferè Romanæ ſedis vacationem eligitur in Papam Anagniæ in craſtino ſancti Johannis Baptiſtæ anno Domini MCCXLIII. ſeditque annis XV. menſibus II.

Hic ſedes Cardinalium à multo tempore vacuas de perſonis ex diverſis mundi partibus electis; inter quos fuerunt magiſter Odo de Caſtro Radulphi Cancellarius Pariſienſis, & frater Hugo de ſancto Caro Prior provincialis fratrum Prædicatorum in Francia & magiſter in theologia, qui totam Bibliam utiliter poſtillavit.

Anno Domini MCCXLIII. tempore verno Raymundus Comes Toloſæ adiit ſedem apoſtolicam,

& tam apud Imperatorem quàm apud curiam Romanam traxit per annum aut circa, & obtinuit ſibi terram reſtitui Veneyſſini.

In ipſo quoque tempore vocatus ivit ad curiam Dominus Raymundus Epiſcopus Toloſanus.

Innocentius Papa poſt magnum tractatum de pace cum Imperatore Frederico, dum ipſius adverſùs Eccleſiam contumaciam perpendiſſet, clam de Italia fugiens, Januenſium auxilio devenit in Gallias apud Lugdunum anno Domini MCCXLIV.

Anno Domini MCCXLIV. ante natale Domini Rex Franciæ Ludovicus, cùm quaſi ægrotaſſet ad montem, crucem ſibi tranſmarinam aſſumpſit.

Anno Domini MCCXLIX. V. Kal. Octobris Raymundus ultimus Comes Toloſæ, qui præcedenti anno debuerat & diſpoſuerat transfretare, & de Maſſilia retraxerat greſſus ſuos apud Amilianum, febre correptus, ſuſceptis eccleſiaſticis ſacramentis, diem clauſit extremum, & inde allatum eſt corpus ejus apud monaſterium Fontis Ebraudi, ubi juxta Dominam Johannam matrem ſuam filiam quondam Regis Angliæ ſepelitur anno Domini MCCL.

Anno Domini MCCLI. Innocentius Papa regreditur in Italiam de Lugduno, ubi ferè compleverat ſeptem annos.

Moritur nobilis Domina Blancha Regina Franciæ mater præfati Regis Domini Ludovici.

Anno Domini MCCLI. inſtitutus eſt ordo fratrum de pœnitentia Domini Jeſu Chriſti apud Maſſiliam de ſpeciali mandato Innocentii Papæ quarti.

Canonizavit etiam idem Innocentius Papa apud Aſſiſium ſanctum Staniſlaum Cracovienſem Epiſcopum in Polonia ab iniquo Principe interemptum.

Innocentius Papa IV. Moritur Neapoli in feſto ſanctæ Luciæ, ibique ſepultus fuit in Eccleſia majori anno Domini MCCLIV. pontificatus ſui anno duodecimo.

Excerpta ex regeſto anni ſexti pontificatus Innocentii IV.

Hugoni de ſancto Sathano Militi & Eliſabeth uxori ejus Cabilonenſis diocesis.

ETſi conjunctio copulæ conjugalis in quarto conſanguinitatis vel affinitatis gradu ſacris ſit canonibus interdicta, providè tamen ſuper his interdum Romana diſpenſat Eccleſia, maximè cùm urgens neceſſitas vel evidens utilitas id expoſcit. Cùm igitur, ſicut ex parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, tu fili H. te filia E. qui in quarta conſanguinitatis linea ipſum contingis, duxeris hujus impedimenti inſcius in uxorem ac filios ſuſceperis ex eadem, nec poſſit matrimonium hujuſmodi dirimi abſque gravi ſcandalo plurimorium, nos dilecti filii Lugdunenſis electi ſupplicationibus inclinati ut in eodem matrimonio poſſitis liberè remanere, impedimento non obſtante prædicto, auctoritate præſentium concedimus, ſuſceptam prolem, quam ignorantia parentum excuſat, legitimam reputantes. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni III. Idus Julii anno ſexto.

Epiſcopo Magalonenſi.

TUa nobis fraternitas intimavit quòd Judæi tuæ dioceſis & circumpoſitorum locorum non ſine ordinis clericalis injuria capas rotundas & largas more clericorum & ſacerdotum deferre præſumant. Propter quod ſæpe contingit ut à peregrinis & advenis eis tanquam ſacerdotibus honor &

reverentia indebita præbeatur. Nolentes igitur ut ab ipſis de cætero talia præſumantur, mandamus quatenus præfatos Judeos ut capis hujuſmodi omnino dimiſſis, habitum eis congruentem deferant, quo non ſolùm à clericis, verùm etiam à laicis diſtinguantur, etiam per ſubtractionem communionis fidelium. Nobiles verò Chriſtianos, in quorum terris ipſi Judæi habitant, ut ipſos ad hoc, ſi neceſſe fuerit, temporali diſtrictione compellant. cogere non poſtponas. Datum Lugduni Nonis Julii anno ſexto.

Electo Lemovicenſi.

Dilectus filius Abbas Solemniacenſis ordinis ſancti Benedicti Lemovicenſis dioceſis nobis humiliter ſupplicavit ut cùm propter defectum ſcientiæ, quem patitur, cedere cupiat regimini abbatiæ, quamvis monaſterium ſibi commiſſum in temporalibus utiliter gubernarit, ceſſionem ipſius recipi faceremus. De tua igitur circumſpectione plenam in Domino fiduciam obtinentes mandamus quatinus, ne dicto monaſterio per defectum hujuſmodi contingat in ſpiritualibus derogari, liberam ceſſionem ipſius Abbatis auctoritate noſtra recipias, & eidem Abbati de bonis ejuſdem monaſterii, quod per ſuam induſtriam dicitur in temporalibus augmentatum, pro ſuſtentatione ſua proviſionem honeſtam & congruam ſtudeas aſſignare, faciens ipſum proviſionis hujuſmodi pacifica poſſeſſione gaudere, contradictores &c. Datum Lugduni v. Id. Septembris, anno ſexto.

Alexandro illuſtri Regi Nougardiæ.

APeruit Dominus oculos tuæ mentis & tuis infudit ſenſibus ſui luminis claritatem, quia, ſicut venerabili fratre noſtro Archiepiſcopo Pruſſiæ apoſtolicæ ſedis Legato accepimus intimante, tu quæſiſti fideliter & inveniſti prudenter directionis ſemitam, per quam ſub felici poſſes compendio ad paradiſi januam pervenire. Verumtamen cùm claves ipſius januæ beato Petro & ſucceſſoribus ejus Romanis Pontificibus à Domino ſint commiſſæ, ita ut nullum per ipſam ingredi patiantur niſi Romanam Eccleſiam matrem noſtræ fidei recognoſcat, & ipſius Pontifici Chriſti vicario prona mente ac alacri ſpiritu reverentiam ſtudeat debitam exhibere, tu, ne ab ipſius ingreſſu januæ, quod abſit, contingeret te repelli, uniri per veram obedientiam tanquam membrum capiti eidem Eccleſiæ devotiſſimè poſtulaſti, in ipſius obedientiæ ſignum affectans in Pleskowe civitate tua Latinorum Eccleſiam erigere cathedralem. Super quo ſalvatori omnium, qui neminem vult perire, immo venditus nos redemit, vivificavit occiſus, & multis laceſſitus injuriis honoravit, gratiarum quas poſſumus uberes referimus actiones; ac te tanquam ſpecialem Eccleſiæ filium caritatis brachiis amplectentes, tanto de tua converſione ampliori animi alacritate perfundimur quanto in remotioribus partibus conſtitutus ſuavitatem ipſius Eccleſiæ perſenſiſti & plures poſſunt tuo exemplo laudabili ad eandem devotionem adduci. Confortare igitur, fili cariſſime, præteritorum oblitus, ad meliora aciem tuæ conſiderationis extendas, ut in Eccleſiæ præfatæ devotione firmus & ſtabilis, perſeverans in ea, flores ſuavitatis producas, ex quibus tibi poſtmo-

dum fructus proveniet qui non perit. Nec credas quòd obedientia hujuſmodi tibi quicquam ingerat gravitatis, cùm per eam ab homine nil aliud requiramus niſi ut Deum diligat & ſic in ipſius juſtificatione procedat quòd exuto corpore mortis hujus mereatur juſtorum conſortio aggregari, ubi fulget lux quam non capit locus, ſapit cibus quem non minuit edacitas; & hæret amplexus quem ſatietas non divellit. Cæterùm cùm præfatus Archiepiſcopus tuam cupiat perſonaliter viſitare perſonam, ſerenitatem regiam rogamus, monemus, & hortamur attentè quatenus ipſum tanquam nobile membrum Eccleſiæ honeſtè recipias & benignè pertractes ac in iis quæ tibi pro tua & ſubditorum tuorum ſalute ſuggeſſerit, ipſi reverenter intendere non omittas. Nos autem facultatem tibi concedimus faciendi de conſilio ipſius Archiepiſcopi conſtrui Eccleſiam ſupradictam. Datum Lugduni XVII. Kal. Octobris anno ſexto.

Nobili viro Hermanno Marchione de Baden.

ILla quam ad apoſtolicam ſedem habes devotio promeretur ut tuis petitionibus eo favorabiliùs annuamus quo pleniùs juſtitiæ ſapiunt debitum & æquitatem juri conſonam noſcuntur apertiùs continere. Hinc eſt quòd nos devotionis tuæ precibus inclinati ducatum ſive principatum Auſtriæ cum omni honore, diſtrictu, & jure ipſius tibi donatum rite ac liberaliter inter vivos à nobili muliere G. Duciſſa Auſtriæ uxore tua, ad quam idem ducatus per ſucceſſionem hereditariam ſecundùm antiquam & approbatam ipſius terræ conſuetudinem necnon per ſummos Pontifices, Imperatores & Reges Romanorum, ut aſſeris, confirmatam dicitur legitimè devolutus, auctoritate tibi apoſtolica confir-

mamus & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo &c. noſtræ confirmationis &c. Datum Lugduni XVIII. Kal. Octobris anno ſexto.

Archiepiſcopo Maguntinenſi.

ETſi periculoſa ſint tempora, & mundus poſitus in maligno, non tamen deſunt in fluctibus quarumlibet tempeſtatum conſolationum remedia ſponſæ Chriſti. Non enim prævalet Herodianæ perſecutionis impietas quin puer Jeſus datus nobis cælitus in hereditatem gentium ſupervivat. Non attingit votum proprium Pharaonis aſtutia ſatagens conterere in maſculis Iſraelem quin ſacra Deum videntium ſoboles increbreſcat. Ecce enim fœcunditas ſacroſanctæ matris Eccleſiæ recenti ſemper ſemine innovatur. Unde divino numine aſſiduè ſuccreſcit in laudis frequentiam copioſior numerus electorum. Accepimus ſanè quòd in agro Domini, latitudine videlicet regni Theutonicæ, ſumptum de cæleſti plantario granum non modicum ſeminatur in magnæ ramoſæque arboris altitudinem dante incrementa Domino provehendam, pium ſcilicet propoſiti regularis initium à nobili viro Comite de Swilemberch & quibuſdam aliis nobilibus & viris eccleſiaſticis jam mente conceptum ad tutelam Chriſtianæ pacis & fidei munimentum. Petebatur autem huic rei vigor conſenſionis à capite, ſumma videlicet Petri ſede, à quo deſcendit quicquid eſt ſalutiferæ vegetationis in membris, ut novella fructura ſolidaretur in lapide angulari, in quo omnis ædificatio conſtructa in templum ſanctum in Domino conſummatur. Verùm quia uberiores fructus ex bonarum rerum diſpoſitionibus producuntur quò maturioribus fuerint digeſtæ conſiliis, & arduis negotiis tunc felicior,

exitus conſummationis adicitur cùm per delibera-tionem conſultiùs ineuntur, mandamus quatenus aſcitis tecum aliquibus Prædicatorum & Minorum fratribus ſcientia & religione probatis, Deum & libertatem catholicam præ oculis ſolùm habens, qualitatem & numerum perſonarum, quæ prædictum propoſitum conceperunt, ipſamque vincendi normulam ſecundùm quam deſiderant Domino regulariter famulari, unà cum eiſdem fratribus diſcutias diligenter. Poſtquam verò prudenti cautela ex perſonis negotium & ex negotio penſaveris ſtudia perſonarum, ſi videris quòd ex inſtitutione hujuſmodi novæ obſervantiæ provenire poſſit magnum fidei augmentum, animabus ſalutem & moribus diſciplinam, tum eam modereris, & corrigas, adducens & adimens prout de prædictorum fratrum conſilio noveris expedire, ipſius ſeriem ſub tuis & fratrum ipſorum ſigillis ad ſedem apoſtolicam tranſmiſſurus, ut ſuper ea quod ſecundùm Deum expedire videbitur ſtatuamus. Datum Lugduni Nonis Octobris anno ſexto.

Decano & Capitulo Mindonienſi.

ECcleſiarum curæ omnium ex impoſito nobis jugo apoſtolicæ ſervitutis aſtricti, circa earum ſingulas, prout ab eo permittitur cujus vices, licèt immeriti, gerimus, continuæ attentionis oculis vigilamus, in eo præſertim ut talibus ipſarum regimen noſtro interveniente ſtudio committatur quorum ſollicitudine circumſpecta & circumſpectione ſollicita laudabilibus in ſpiritualibus & temporalibus proficiant auctore Domino incrementis. Sanè Eccleſia veſtra paſtoris ſolatio deſtituta, vos vocatis omnibus qui volebant, debebant aut poterant commodè intereſſe, die ad eligendum

præfixâ convenientes in unum, ſpiritus ſancti gratia invocata, dilectum filium magiſtrum Johannem Capellanum noſtrum & Decanum Eccleſiæ Carnotenſis in veſtrum Epiſcopum canonicè ac concorditer elegiſtis, & tandem electionem ipſius nobis per ſpecialem nuntium præſentantes, petiviſtis eandem à ſede apoſtolica confirmari. Nos autem inquiſita de modo electionis, ſtudiis eligentium, & electi meritis diligentiùs veritate, ipſam electionem, penſantes ſpecialiter probitatem ipſius magiſtri, cùm ſit vir litteratus, providus, & honeſtus, ac in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectus, & volentes ex his ſuam honorare perſonam, de fratrum noſtrorum conſilio duximus confirmandam, ſupplentes defectum, ſi quis in ea extitit, de plenitudine poteſtatis, mandamus quatenus ipſi electo tanquam patri & paſtori animarum veſtrarum obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus monitis & mandatis ſalubribus humiliter intendatis. Alioquin ſententiam quam idem rite tulerit in rebelles. Datum Lugduni v. Idus Octobris anno ſexto.

Archiepiſcopo Senonenſi.

DIlectæ in Chriſto filiæ Abbatiſſa & ſorores monaſterii extra muros de Pruvino ordinis ſancti Damiani tuæ dioceſis nobis exponere curaverunt quòd nonnulli filii Belial ſuam immunditiam cum aliorum diſpendio palliantes, proprios filios ex nefario commercio procreatos, dum volunt in jacturam alterius de ſuis ſceleribus apud homines excuſari, proiciunt inhumaniter vel exponi quandoque faciunt apud monaſterium earundem. Propter quod plerique veritatis judicium ignorantes, in ipſarum infamiam ora relaxant,

Quare fuit nobis ex parte ipſarum humiliter ſupplicatum ut ſuper iis invenire per alicujus proviſionis remedium dignaremur. Volentes ergo hujuſmodi ſceleratorum obviare flagitiis & dictarum ſororum conſulere honeſtati, mandamus quatenus excommunicationis ſententiam in omnes illos qui talia de cætero fecerint vel procuraverint fieri auctoritate noſtra generaliter profetas & per omnes Eccleſias monaſterio earundem vicinas tales excommunicatos facias publicè nuntiari, ut per hoc ſaltem in religioſarum perſonarum infamiam non prorumpant, ita tamen quòd hujuſmodi excommunicationis ſententia quoad eos poſt biennium à die prolationis expiret qui eam non incurrerint infra illud. Datum Lugduni II. Idus Octobris anno ſexto.

Priori provinciali in Hiſpania & fratri R. de Pinaforti ordinis Prædicatorum.

INter alia deſiderabilia cordis noſtri ſpecialiùs id optamus, ad illud potiſſimè dirigimus noſtræ intentionis affectum per quod ſalus proveniat animarum & nomen Domini glorioſum pleniùs collaudetur. Quia igitur non eſt Deo acceptabile obſequium abſque fide, ad propagationem & corroborationem ipſius & Chriſtianæ religionis augmentum quanta poſſumus ſollicitudine vigilare debemus, & hoc per nos & alios inceſſante verbo & opere procurare ut diffundatur per orbem latiùs cultus Dei, & meſſe agri multiplicata Domini frumentum in cæleſtia horrea uberiùs inferatur. In iis autem nobis fratres veſtri ordinis Dominus ſpeciales eſſe voluit adjutores, qui ſpretis mundi diſſoluti blanditiis, ſub religionis artæ rigore in voluntate Chriſto ad placitum famulantes de fide-

lium campo extirpare noxia & in eo plantare ſalubria, necnon muniti ſpirituali pro defenſione fidei armatura, errorum laqueis irretitos eripere ac in religione diſſimilitudinis converſantes ad unitatem matris Eccleſiæ revocare diligentia indefeſſa laborant, proficientes ſibi per vitæ meritum & aliis verbo pariter & exemplo. Unde quia in inquiſitione facienda contra hæreticos eorundem fratrum ſolertiam novimus plurimùm oportunam, ipſis hujuſmodi negotium providimus ſpecialiter committendum. Ideoque devotionem veſtram monemus & hortamur in Domino Jeſu Chriſto, mandantes quatenus ad ipſius proſecutionem negotii ſollicitè intendentes, aliquos fratres ejuſdem ordinis de regno Aragoniæ, quos ad hoc idoneos fore noveritis, inquiſitiones hæreticæ pravitatis in provincia Narbonenſi per diſtrictum tantùm cariſſimi in Chriſto filii noſtri Aragonum Regis illuſtris auctoritate veſtra deputare curetis, injungentes eiſdem ut in negotio ipſo ſecundùm formam à bonæ memoriæ Gregorio Papa prædeceſſore noſtro editam à nobis poſtmodum innovatam, juxta quam ſiquidem in eodem negotio procedunt fratres dicti ordinis in ipſa provincia, ſicut eidem negotio expedire viderint, tam contra hæreticos & ad ipſos accedentes & fautores & receptatores ac defenſores eorum quàm alios ipſi negotio adverſantes, neminem præter Deum in hac parte timendo, efficaciter procedere non omittant. Tu verò, Prior, de conſilio ſeniorum & diſcretiorum fratrum præfati ordinis ejuſdem regni inquiſitores hujuſmodi auctoritate noſtra removeas transferaſque, alios ſubſtituas vel ſuperſedere facias cùm ex rationabili cauſa id videris faciendum. Datum Lugduni XIII. Kal. Novembris anno ſexto.

Archiepiſcopo Narbonenſi & fratribus ordinis Prædicatorum inquiſitoribus hæreticæ pravitatis in provincia Narbonenſi.

VOlumus & præſentium vobis auctoritate mandamus quatenus formam à bonæ memoriæ Gregorio Papa prædeceſſore noſtro editam & à nobis poſtmodum innovatam, juxta quam proceditis contra hæreticos in provincia Narbonenſi, tranſcribi fideliter facientes, ſcriptum hujuſmodi veſtris interclusum ſigillis dilecto filio Priori provinciali in Hiſpania & fratri R. de Peñaforti ordinis Prædicatorum, cùm ſuper hoc ab eis fueritis requiſiti, ut ejuſdem formæ copiam habeant, tranſmittatis. Datum ut ſuprà.

Archiepiſcopo Ebredunenſi.

DIgnenſi Eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta; cùm Canonici ejuſdem Eccleſiæ, ſicut accepimus, prout moris eſt, conveniſſent in unum, de futuri ſubſtitutione Pontificis tractaturi, major & ſenior pars eorum, ſpiritus ſancti gratia invocata, dilectum filium Bonifacium ejuſdem Eccleſiæ Archidiaconum Pariſius theologiæ ſtudio inſiſtentem, virum utique providum & diſcretum, in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectum, canonicè & concorditer in præfatæ Eccleſiæ Epiſcopum nominavit, ſicut per Capituli ejuſdem Eccleſiæ litteras nobis conſtitit evidenter. Quare fuit nobis humiliter ſupplicatum ut eundem Archidiaconum ipſi præfici Eccleſiæ de benignitate ſedis apoſtolicæ faceremus. Quocirca mandamus quatenus ſi præfatus Archidiaconus à te requiſitus hujuſmodi nominationi de ſe factæ conſenſerit, tu eundem, niſi

niſi ei aliquod obviet de canonicis inſtitutis, Dignenſi Eccleſiæ auctoritate noſtra præficias in Epiſcopum & paſtorem, contradictores &c. Datum Lugduni XI. Kal. Novembris anno ſexto.

Cenadienſi & Sirmienſi Epiſcopis & Abbati de Pel. Ciſtercienſis ordinis Veſprimienſis diœceſis.

DIlectus filius Albertus Archidiaconus Zagrabrienſis Eccleſiæ in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus quòd cùm Capitulum ejuſdem Eccleſiæ paſtore vacantis haberent de Pontificis ſubſtitutione tractatum, idem Archidiaconus ſciens nonnullos de ipſo Capitulo fore majoris excommunicationis ſententia innodatos, & conſiderans quòd propter eós ſcienter ad eligendum admiſſós fieret electio vitioſa in ipſius Eccleſiæ non modicum detrimentum, vos in commune diligenter admonuit ne iidem excommunicati deberent ad eligendum admitti aut ipſi electioni ſe ingererent ſic ligati. Sed ipſi hujuſmodi admonitione contempta, illicitis illecti promiſſionibus, non ſine labe ſimoniacæ pravitatis ipſum Archidiaconum de Capitulo turpiter ejecerunt, eoque contempto, poſt appellationem ipſius ex præmiſſis cauſis ad ſedem apoſtolicam interjectam, Philippum cariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ illuſtris Reginæ Ungariæ Cancellarium patientem in ætate defectum per laicæ præſumptionis abuſum contra libertatem canonicam in Epiſcopum eligere ac recipere præſumpſerunt, abſolutionis beneficio non obtento: qui cùm hujuſmodi eorum proceſſum à venerabili fratre noſtro Colocenſi Archiepiſcopo loci metropolitano peterent confirmari, dictus Archidiaconus propoſuit coram ipſo quòd cùm iidem excommunicati & ſimoniaci, eo contempto, qui vo-

lebat, debebat, & poterat, eis non impedientibus, intereſſe, ad electionem hujuſmodi poſt appellationem tandem temerè proceſſiſſent, ipſa confirmari de jure non poterat nec debebat, ſed potiùs irritari tanquam contra ſanctiones canonicas attentata, ut ne ad confirmationem procederetur hujuſmodi præfatus Archidiaconus iteratò duxit ad noſtram audientiam appellandum; cujus appellatione contempta dictus Archiepiſcopus & talem electionem confirmare ac eidem Philippo ſic intruſo conſecrationis munus impendere propria voluntate præſumpſit. Quare dictus Archidiaconus provideri ſuper iis à nobis ex circumſpectione apoſtolica poſtulavit. Cùm igitur noſtrum ſit prava dirigere ac directa fovere, mandamus quatenus vocatis qui fuerint evocandi, & inquiſita ſuper præmiſſis & cognita pleniùs veritate, quod canonicum fuerit, ſi de partium voluntate proceſſerit, infra quatuor menſes poſt ſuſceptionem præſentium appellatione poſtpoſita decernatis, facientes quod decreveritis auctoritate apoſtolica firmiter obſervari. Alioquin cauſam ſufficienter inſtructam ad apoſtolicæ ſedis remittatis examen, præfigentes partibus peremptorium terminum competentem quo per ſe vel procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui repræſentent, juſtam dante Domino ſententiam recepturæ. Quòd ſi non omnes &c. duo veſtrum &c. Datum Lugduni Kal. Octobris anno ſexto.

de Lavonia & de Anvverpia Prioribus ordinis Prædicatorum Cameracenſis & Leodienſis diœceſum.

DE circumſpectione veſtra plenam in Domino fiduciam obtinentes mandamus quatenus redemptiones & obventiones ex quacunque cauſa provenientes votorum cruceſignatorum tam contra F. quondam Imperatorem & C. natum ejus ac fautores eorum quàm in ſubſidium terræ ſanctæ qui juſto impedimento detenti nequiverunt perſonaliter exequi vota ſua, necnon & legata deputata hujuſmodi ſubſidiis in provincia Colonienſi & illis partibus Cameracenſis & Tornacenſis diœceſum quæ de imperio eſſe noſcuntur, ac viceſimam eccleſiaſticorum proventuum totius Alamaniæ per vos vel per alios quos ad hoc expedire videritis colligatis & ab aliis jam collecta aſſignari faciatis nobis & etiam conſervari uſque ad noſtræ beneplacitum voluntatis, contradictores &c. quantitatem eorum nobis veſtris litteris fideliter reſcripturi, nonobſtante indulgentia qua ordini veſtro vel alii perſonæ cui hoc duxeritis committendum à ſede apoſtolica eſt conceſſum quòd ejuſdem ordinis fratres ſeu dicta perſona non teneatur cognoſcere vel ſe intromittere de cauſis ſive negotiis ab apoſtolica ſede committendis eiſdem, aut aliqua alia quòd aliqui interdici, ſuſpendi & excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam de indulgentia ejuſmodi mentionem. Datum Lugduni XIII. Kal. Octobris anno ſexto.

Epiſcopo Cathalaunenſi.

INſinuarunt nobis dilecti filii Abbas & conventus monaſterii Moliſmenſis ordinis ſancti Benedicti Lingonenſis diocceſis quòd licèt Prioriſſa & moniales monaſterii de Anderiis ejuſdem ordinis Cathalaunenſis diòceſis nullo medio ad ipſorum monaſterium pertinentis à tempore felicis recordationis Eugenii Papæ prædeceſſoris noſtri juxta conceſſi ab ipſo privilegii tenorem ſemper fuerint ſub clauſura, tamen Prioriſſa & quædam ex monialibus ſupradictis, prætextu viſitandi grangias ſuas, ſine licentia dicti Abbatis contra tenorem privilegii memorati præſumunt pluries extra ſuum evagari monaſterium in religioſæ honeſtatis offenſam & ſcandalum plurimorum, de vagatione quidem hujuſmodi dictæ Prioriſſa & moniales aliquoties redargute prætendunt quòd tibi commiſimus ad inſtantiam earundem ut ipſis adeundi hujuſmodi grangias auctoritate noſtra licentiam largiaris, prædictis Abbate & conventu dicentibus quòd id penitùs ſit indignum & indecens, cùm ipſæ ab eis rectos & idoneos olim habuerint & adhuc habeant proviſores. Cùm autem directæ tibi litteræ nullam dicantur de iis facere mentionem, & intentionis noſtræ non fuerit nec exiſtat quòd per ipſas aliquod deberet fieri per quod poſſet ſaluti & honeſtati dictarum monialium ſeu dictorum Abbatis & conventus juribus derogari, mandamus quatenus, ſi tibi de præmiſſis conſtiterit, licentiam prædictas viſitandi grangias præfatis Prioriſſæ ac monialibus auctoritate litterarum ipſarum de cætero non concedas, immo revoces, ſi eam forſitan conceſſiſti, & diſtrictè potiùs injungas eiſdem quod, ſicut tenentur & ſolent, devotè ac hu-

militer proſequenda perennium gloria deſerviant virtutum Domino ſub clauſura, ita quòd de ipſarum diſcurſu nulla oriri poſſit materia ſcandali, nec ſuper hoc oporteat per nos aliter provideri. Datum Lugduni x. Kal. Novembris anno ſexto.

Abbati monaſterii de Eveſham ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ordinis ſancti Benedicti Vigornienſis diœceſis.

Cum, ſicut porrecta nobis ex parte tua petitio continebat, Abbates monaſterii de Eveſham in uſu mitræ, annuli, ſandalium, aliorumque inſignium pontificalium, necnon & benedicendis ſacerdotalibus veſtimentis, apoſtolica ſedes perpetuò duxerit decorandos, nos monaſterium ipſum in te volentes dono amplioris gratiæ honorare, tibi & ſucceſſoribus tuis dandi ſolemnes benedictiones, ubi Archiepiſcopus aut Epiſcopus vel Legatus ejuſdem ſedis præſens non fuerit, liberam auctoritate præſentium concedimus facultatem. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni vi. Kal. Octobris anno ſexto.

Eidem Abbati & conventu ejuſdem monaſterii.

Ex parte veſtra fuit nobis humiliter ſupplicatum ut cùm veſtrum monaſterium ſit in loco frigido ſitum, propter quod dum pileos in veſtris capitibus non portatis, plerique veſtrum graves infirmitates frequenter incurrunt, providere vobis ſuper hoc miſericorditer curaremus. Volentes igitur in hac parte veſtræ devotioni congruo remedio ſubveniri, utendi pileis congruentibus ordini veſtro liberam vobis auctoritate præſentium concedimus facultatem. Nulli ergo &c. noſt

træ conceſſionis &c. Datum Lugduni Idibus Septembris anno ſexto.

Epiſcopo Ambianenſi.

CUm dilectus filius Johannes de Riencort Miles & Hugo filius ejus tuæ diœceſis zelo fidei & devotionis accenſi parati ſint, ut aſſerunt, contra Aquenſes in ſubſidium univerſalis Eccleſiæ proficiſci, mandamus quatenus eiſdem facientibus quod offerunt & iis quos ſecum ad hoc idoneos bellatores adduxerint, congruo ipſi ſecundùm tuam providentiam temporis ſpatio moraturis, illam concedas auctoritate noſtra veniam peccatorum quæ dari euntibus in terræ ſanctæ ſubſidium conſuevit. Datum Lugduni XVI. Kal. Novembris anno ſexto.

Pandulfo de Subura Canonico Cathalaunenſi.

FUturorum de te nobis ineſt præſagium quòd de virtute proficere debeas in virtutem, ex eo videlicet quòd à puero virtutibus gratiarum inhærens, in eis diceris per Dei gratiam laudabiliter profeciſſe, ad adoleſcentiam jam provectus. Et idcirco ut ad bonitatis augmentum continuatæ diligentiæ ſtudio fortiùs animeris, ſpecialiter tibi gratiam facientes, devotioni tuæ auctoritate præſentium indulgemus ut præter præbendam Cathalaunenſem quam obtines, alia beneficia eccleſiaſtica, etiamſi curam animarum habeant, & tibi canonicè offerantur, in civitate ac diœceſi Cathalaunenſi licitè recipere valeas & cum eadem præbenda liberè retinere, non obſtante contraria conſuetudine juramento vel alia firmitate vallata & conſtitutione ſuper hoc edita in Concilio generali. Ita tamen quòd eadem beneficia debitis &c. *uſque* negliga-

tur. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni IV. Kal. Septembris anno ſexto.

Fratri Henrico de ordine Prædicatorum Pœnitentiario noſtro.

CUm per te recepta ceſſione venerabilis fratris noſtri Epiſcopi Curienſis mandemus præfici dilectum filium.. Abbatem ſancti Galli Curienſi Eccleſiæ in Epiſcopum & paſtorem, quia ita claruiſſe dinoſcitur dicti Abbatis devotio probata in neceſſitate qua cognoſcuntur amici ut ſpeciali caritatis prærogativa diligentes eundem cupiamus eum proſequi gratia & favore, diſpenſandi cum eo ut cum epiſcopatu Curienſi poſſit abbatiam ſancti Galli tenere uſque ad noſtræ beneplacitum voluntatis auctoritate tibi præſentium concedimus facultatem, non obſtante indulgentia qua ordini tuo dicitur ab apoſtolica ſede conceſſum ut dicti ordinis fratres de cauſis vel negotiis ab eadem ſede committendis eiſdem non teneantur cognoſcere vel ſe intromittere per litteras apoſtolicas non facientes expreſſam de hac indulgentia mentionem. Datum Lugduni III. Idus Octobris anno ſexto.

Archiepiſcopo Narbonenſi & aliis inquiſitoribus hæreticæ pravitatis in provincia Narbonenſi.

SInceræ devotionis affectus quem cariſſimus in Chriſto filius noſter Aragonum Rex illuſtris ad perſonam noſtram & Romanam gerit Eccleſiam nos inducit ut ejus petitionibus, quantum cum Deo poſſumus, annuamus. Hinc eſt quod nos ipſius precibus inclinati auctoritate præſentium inhibemus ne contra hæreticos aliquos, vel de hæreſi infamatos, aut fautores ſeu receptatores ipſo-

rum de diſtrictu ejuſdem Regis, auctoritate vobis ſuper iis ab apoſtolica ſede commiſſa occaſione hujuſmodi aliquatenus procedatis. Datum Lugduni II. Nonas Octobris anno ſexto.

Philippo procuratori Eccleſiæ Salzeburgenſis.

CUm, ſicut petitio tua nobis exhibita continebat, caſtra, vaſſalli, poſſeſſiones, redditus, ac alia bona quæ quondam.. Dux Auſtriæ Stiriæque &.. Comes Palatinus Bawariæ ab Eccleſia Salzeburgenſi tenebant in feudum ad jus ipſius Eccleſiæ redierint, nullo ex eis legitimo herede ſuperſtite qui ſuccedere in feudum debeat remanente, quæ jam pro parte recuperaſſe te aſſeris non ſine magnis laboribus & expenſis, & aliam partem recuperaturum in brevi dante Domino te confidis, nos ſuper iis utilitati ejuſdem Eccleſiæ volentes in poſterum paterna ſollicitudine providere, auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus ne tu vel aliquis Archiepiſcoporum qui pro tempore Eccleſiæ Salzeburgenſi præfuerint caſtra vel alia ſupradicta infeodare ſeu aliàs alienare vel diſtrahere quoquo modo irrequiſito Romano Pontifice de cætero præſumatis. Nos enim decernimus irritum & inane quicquid ſuper præmiſſis vel aliquo præmiſſorum contra inhibitionem noſtram à quoquam contigerit attentari. Nulli ergo &c. noſtræ inhibitionis & conſtitutionis &c. Datum Lugduni VIII. Kal. Octobris anno ſexto.

Archiepiſcopo Biſuntinenſi.

EX parte Frederici clerici nati dilecti filii nobilis viri Stephani fratris dilecti filii nobilis viri Johannis Comitis Burgundiæ domini Salinenſis tuæ

dioceſis fuit nobis humiliter ſupplicatum ut cum eo ſuper defectu natalium quem patitur, de prædicto Stephano tunc ſoluto & moniali genitus, diſpenſare miſericorditer dignaremur. Nos igitur prædictorum nobilium conſideratione inducti mandamus quatenus conſideratis diligenter circumſtantiis univerſis quæ circa idoneitatem perſonæ fuerint attendendæ, ſi paternæ non eſt incontinentiæ imitator, ſed bonæ converſationis & vitæ, aliàſque ſibi vitæ merita ſuffragantur, ad diſpenſationis gratiam obtinendam, ut hujuſmodi non obſtante defectu poſſit ad omnes ordines promoveri & uſque ad beneficium eccleſiaſticum cum cura aſſumi, cum ipſo auctoritate noſtra diſpenſes, prout ſecundùm Deum animæ ſuæ ſaluti videris expedire. Datum Lugduni II. Nonas Octobris anno ſexto.

Johanni dicto Roman clerico ſcriptori pœnitentiariæ noſtræ.

SOlet apoſtolicæ ſedis benignitas manſuetudine temperare rigorem, cùm cauſa rationabilis id expoſcit, & quod negat juris ſeveritas, de gratia indulgere. Hinc eſt quòd tuæ probitatis meritis, ſuper quibus laudabile tibi teſtimonium perhibetur, inducti, auctoritate tibi præſentium indulgemus ut non obſtante defectu natalium quem pateris, de ſoluto genitus & ſoluta, poſſis ad omnes ordines promoveri & dignitates eccleſiaſticas & beneficia eccleſiaſtica, etiam ſi curam animarum habeant, obtinere; ita tamen quòd ſi te ad epiſcopalem vocari contigerit dignitatem, illam nequaquam recipias abſque licentia ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni Kalendis Auguſti anno ſexto.

Priori ſancti Petri Matiſconenſis.

EX parte dilecti filii Abbatis Trenorchienſis Cabilonenſis diœceſis nobis eſt oblata querela quòd licèt temporalis juriſdictio villæ ſancti Portiani Claromontenſis diœceſis totaliter pertineat ad prioratum ipſius villæ Trenorchienſi monaſterio immediatè ſubjectum, burgenſes tamen ejuſdem villæ, ſpiritu rebellionis, aſſumpto, à juriſdictione dictui prioratus ſe contra juſtitiam ſubtrahere molientes, quandam conjurationem non ſine multa temeritate fecerunt in dicti Abbatis gravem injuriam & tam ſui monaſterii quàm prioratus ejuſdem non modicam læſionem. Quare dictus Abbas nobis humiliter ſupplicavit ut huic morbo, antequam nimis invaleſceret, curaremus per ſedis apoſtolicæ providentiam obviare. Ne igitur dictorum burgenſium præſumpta temeritas, ſi punita non fuerit, ſit aliis in exemplum, mandamus quatenus diſſolvens auctoritate noſtra hujuſmodi colligationes impietatis, quacunque firmitate vallentur, eoſdem burgenſes ut præfato Abbati plenè ſatisfaciant de damnis & injuriis monaſterio ſuo & dicto prioratui ab eis hac occaſione illatis, & quòd de cætero talia non præſumant, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota prævia ratione compeſcas. Datum Lugduni IV. Kal. Novembris anno ſexto.

Archiepiſcopo Livoniæ.

PRo devotionis tuæ ſinceritate condignum & pro devota ſupplicationis inſtantia congruum arbitramur ut ex illa quam Deus in apoſtolica ſede conſtituit plenitudine poteſtatis inſigne munus

gratiæ te accepiſſe læteris, quo & in oculis noſtris acceptus appareas & illis poſſis de beneficiis qui ad decora præmia claris meritis provehuntur. Tuis igitur precibus inclinati, ut cum uno duntaxat defectum in natalibus patiente, non tamen de inceſtu vel adulterio ſeu regularibus procreato, quòd ad pontificalem dignitatem in provincia Livoniæ vel Pruſciæ liberè valeat promoveri, dummodo ei aliud canonicum non obſiſtat, & ad tam copioſum gratiæ munus dono ſcientiæ ac laudabilis vitæ meritis adjuvetur, poſſis non obſtantibus canonicis conſtitutionibus, quæ ab hujuſmodi promotione repellunt illegitimè genitos, diſpenſare fraternitati tuæ, de qua plenè confidimus, auctoritate præſentium concedimus facultatem. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni xv. Kal. Octobris anno ſexto.

Archiepiſcopo Pruſciæ.

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis ut cùm nonnulli ſuffragandorum tuorum propter novellæ terræ plantationem & neophytorum duritiam de bonis ſuorum epiſcopatuum ſuſtentari non poſſint, ex quo fructum animarum, qui de ipſorum præſentia per operoſam ſollicitudinem proveniret, multotiens deperire contingit, dum abeſſe à locis ſuis pro acquirendis ſibi neceſſariis quodam modo compelluntur, providere ſuper hoc de benignitate ſedis apoſtolicæ curaremus. Ne igitur ex defectu temporalium rerum profectus ſpiritualium retardetur, ſitque dignum ut tuæ in hoc ſupplicationis affectus tranſeat in effectum, fraternitati tuæ præſentium auctoritate committimus ut cum tribus de prædictis ſuffraganeis, quòd quilibet eorum unicum beneficium eccleſiaſticum,

etiamſi curam habet animarum, poſſit liberè propter neceſſariorum defectum recipere, ſi ei canonicè offeratur, & cum epiſcopatu quem habet, donec ad meliorem ſtatum provincia tua devenerit, licitè retinere, conſtitutione contraria non obſtante, auctoritate noſtra diſpenſes, prout ſecundùm Deum videris expedire; proviſo quòd hujuſmodi beneficia debitis &c. *uſque* negligatur. Datum Lugduni xv. Kal. Octobris anno ſexto.

Archiepiſcopo Auxitanenſi.

FIdei puritas & devotionis fervor quem ad Romanam Eccleſiam habere dinoſceris promerentur ut petitionibus tuis favorem benivolum impendamus. Sanè fuit nobis ex parte tua humiliter ſupplicatum ut cùm per nobilem virum Vicecomitem Lomaniæ te ac Eccleſiam tuam multipliciter perſequentem, quaſi obſeſſus in civitate Auxitana, ipſam exire ac procedere ad tuam viſitandam diocesim verearis, quòd exiſtendo in eadem civitate procurationes ab Eccleſiis ejuſdem diocesis recipere valeas, tibi de benignitate ſedis apoſtolicæ curaremus. Nos igitur fraternitatis tuæ precibus inclinati quòd hujuſmodi perſecutione durante, ab Eccleſiis diocesis tuæ debitas procurationes recipere valeas, etiam ſi viſitationis officium nequiveris impendere in eiſdem, tibi auctoritate præſentium indulgemus. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni Nonis Novembris anno ſexto.

Epiſcopis provinciæ Auxitanenſis.

VEnerabili fratre noſtro Archiepiſcopo Auxitanenſi accepimus intimante quòd idem pro defenſione libertatis Eccleſiæ ſuæ per nobilem virum Vicecomitem Lomaniæ ipſum & Eccleſiam ſuam multipliciter perſequentem quaſi obſeſſus in civitate Auxitanenſi ipſam exire non audet, propter quod in provincia ſua debitum nequit viſitationis officium exercere. Quare nobis humiliter ſupplicavit ut eidem in hujuſmodi neceſſitatis articulo conſtituto paterna ſollicitudine providentes procurationes provinciæ ſuæ ſibi ratione viſitationis debitas exhiberi de benignitate ſedis apoſtolicæ faceremus. Cùm igitur dignum ſit & lex naturæ depoſcat ut membra compatiantur capiti patienti, univerſitatem veſtram monendam duximus & rogandam, mandantes quatenus ſinguli veſtrum procurationes ſuæ civitatis & dioceſis debitas ipſi Archiepiſcopo, ſi provinciam viſitaret, eidem prædicta perſecutione durante pro noſtra & apoſtolicæ ſedis reverentia liberè exhibere curetis, ita quòd oſtendatis vos habere ad ipſum debitum ſinceritatis affectum, & idem cariùs vos proſequi teneatur in viſceribus caritatis, noſque devotionem veſtram poſſimus meritò commendare. Datum ut ſuprà.

Archiepiſcopo Tuamenſi.

IN venerabili fratre noſtro Epiſcopo Achadenſi ſuffraganeo tuo deducto ad ſenium, robur naturæ ita deficere dicitur ut impotens ad executionem pontificalis officii nimium habeatur. Ne autem Achadenſis Eccleſia ſub umbra ipſius patiatur in ſpiritualibus & temporalibus detrimentum,

nos dicti Epiſcopi ſupplicationibus annuentes mandamus quatenus, ſi tibi de impotentia præmiſſa conſtiterit, ceſſionem ipſius vice noſtra recipias ac ſibi de bonis epiſcopalibus congruam portionem aſſignes, cæterùm injungas Capitulo Achadenſi ut ſibi per electionem canonicam de idonea perſona provideant quæ tanto congruat oneri vel honori. Contradicto res &c. Datum Lugduni II. Idus Novembris anno ſexto.

Univerſitati fratrum de pœnitentiâ provinciæ Lombardiæ.

Licèt vos fratribus Minoribus monitis ſalubribus inſtruendos & bonis informandos moribus olim vobis, ut aſſeritis, inſciis duxerimus committendos; quia tamen à juriſdictione diœceſanorum veſtrorum per hoc nolumus vos ſubduci vel eis aliquod præjudicium generari, præſentium vobis auctoritate mandamus quatenus commiſſione hujuſmodi non obſtante, per quam non intendimus vos arctari, diœceſanis ipſis juxta conſtitutiones veſtras approbatas per ſedem apoſtolicam abſque difficultate qualibet in omnibus, præſertim quæ ad correctionis ac reformationis officium pertinent, humiliter pateatis. Datum Lugduni IV. Idus Novembris anno ſexto.

Decano & Capitulo Eccleſiæ beati Martini Turonenſis ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis.

Illum à ſui fundatione ſtuduit Eccleſia veſtra Domino impendere famulatum, eaque à tempore cujus memoria non exiſtit pro apoſtolicæ ſedis honore diligentia vigilavit ut inter alias ex-

pertæ devotionis titulo erga Deum & Romanam Eccleſiam inſignita dignè meruerit & oportunis ab eadem ſede ſemper attolli favoribus & exemptionis privilegio ſpecialiter decorari. Verùm quia ejus ſinceritas deficere neſcia, ſed proficere conſueta, ipſam continuè in devotione ſedis ejuſdem ſtabiliorem conſtituit & reddidit in exequendis ipſius beneplacitis promptiorem, nos meritò ad exaltationem ejus intenti ſuis commodis attentè proſpicimus, & in iis, ſi quæ ſibi expedire cognoſcimus, efficaciter providemus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis ne præfatæ Eccleſiæ veſtræ Capitulum, vel ex eo aliquis, ſed quivis alius gaudens ea vobis cum ratione ejuſdem Eccleſiæ libertate per litteras ſedis prædictæ, niſi de ipſa & ejus exemptione in eis expreſſa mentio habeatur, coram Archiepiſcopo, Archidiacono, Archipreſbytero Turonenſi eorumque officialibus ſeu ſubdelegatis ab eis ad judicium trahi poſſit, auctoritate præſentium indulgemus. præſentibus poſt decennium minimè valituris. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni XII. Kal. Decembris anno ſexto.

Eiſdem.

Illum à ſui fundatione *ut ſuprà* uſque providemus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati, vobis ne Archiepiſcopus, Archidiaconi, Archipreſbyteri Turonenſis vel eorundem officiales ſeu ſubdelegati ab eis in præfatæ Eccleſiæ veſtræ Capitulum aut ex eo aliquem ſeu quemvis alium eadem vobiſcum ratione ipſius Eccleſiæ libertate gaudentem interdicti vel ſuſpenſionis aut excommunicationis ſententiam valeant promulgare, niſi de ipſa & ejus exemptione in eis

expreſſa mentio habeatur, auctoritate præſentium indulgemus. præſentibus poſt decennium minimè valituris. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum ut ſuprà.

Patriarchæ Ieroſolymitano apoſtolicæ ſedis Legato.

CUm, ſicut ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, ob noſtram, præmiſſa tamen proteſtatione, reverentiam toleraveris ut venerabilis frater noſter Patriarcha Antiochenus apoſtolicæ ſedis Legatus, quando fuit in Accon, portare legationis inſignia, incedere cum rubeis & ſignare populum Acconenſem, cùm talia non competant niſi Legato à noſtro latere deſtinato, nos tuis ſupplicationibus inclinati præſentium tibi auctoritate concedimus ut per hæc nullum Eccleſiæ tuæ præjudicium valeat generari. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni IV. Non. Decembris. anno VI.

Epiſcopo Uticenſi.

EX parte venerabilis fratris noſtri Epiſcopi Nemauſenſis fuit nobis humiliter ſupplicatum ut cùm ipſe in procurationibus Legatorum & nuntiorum apoſtolicæ ſedis non modicum aggravatus ad contribuendum eidem in hoc Abbates, Priores, & alios Prælatos & clericos Eccleſiarum ſubjectarum ſibi ſuæ civitatis & dioceſis compelli, prout Eccleſiarum ipſarum facultates exigunt, mandaremus. Attendentes igitur quod onus omnibus competens in plures diviſum faciliùs ſupportatur, mandamus quatenus prædictos Abbates & alios ut in iis ipſi Epiſcopo juxta facultates proprias proportionaliter contribuant, monitione præmiſſa, per

cenſuram

cenſuràm eccleſiaſticam appellatione remota compellas, non obſtante indulgentia, ſi qua eſt eorum aliquibus ab apoſtolica ſede conceſſa ut interdici, ſuſpendi, & excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas abſque ipſius ſedis ſpeciali mandato faciente de hac indulgentia mentionem. Datum Lugduni III. Kal. Decembris anno ſexto.

Archiepiſcopo Lavonienſi.

IN ſede juſtitiæ diſpoſitione divina, licèt immeriti, conſtituti, volumus ut debemus jus ſuum illibatum cuilibet conſervare. Sanè indemnitati Eccleſiæ tuæ paterna volentes in poſterum ſollicitudine præcavere, nolumus ut per citationem venerabilis fratris noſtri Archiepiſcopi Pruſciæ metropolitico juri tuo quod in Revalienſi & Wirenſi ac quibuſdam aliis epiſcopatibus Ertoniæ te proponis habere, præjudicium aliquod generetur, indulgentia vel privilegio aliquo non obſtante. Datum Lugduni VIII. Kal. Decembris anno ſexto.

Abbati monaſterii ſancti Jacobi Scotorum Ratiſpon. ordinis ſancti Benedicti ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis.

CUm, ſicut lecta coram nobis tua petitio continebat, novitii prioratuum in Ibernia tuo monaſterio ſubjectorum regulares obſervantias profeſſuri ac recepturi à te benedictionis munus propter locorum diſtantiam & viarum diſcrimina prædictum adire monaſterium nequeant, ut teneantur, provideri ſuper iis à nobis humiliter poſtulaſti, præſertim cùm propter impedimenta hujuſmodi nec profeſſionem emittant nec benedictionem recipiant monachi ſupradicti in ſalutis

propriæ ac regularis ordinis detrimentum & ſcandalum plurimorum. Volentes igitur tantis periculis tuis precibus inclinati obviare, præſentium tibi auctoritate duximus concedendum ut cui volueris de ſubditis tibi Prioribus regionis illius probo & ad hoc idoneo prædicta committere valeas vice tua ſine monaſterii tui præjudicio exequenda. Datum Lugduni Kal. Decembris anno ſexto.

Epiſcopo Ratiſponenſi.

SUa nobis dilecti filii Abbas & conventus monaſterii ſancti Jacobi Scotorum Ratiſpon. ordinis ſancti Benedicti ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis petitione monſtrarunt quòd ipſi attendentes conventum monaſterii ſanctæ Mariæ Scotorum in Vienna Abbatis deſtituti regimine ad dictum monaſterium ſancti Jacobi nullo mediante ſpectantis ex eo eligere ea vice non poſſe quòd in villa Wiennenſi auctoritate apoſtolica ſuppoſita interdicto divina temerè celebrarunt, ne dictum monaſterium ſanctæ Mariæ ex vacatione diuturna in ſpiritualibus & temporalibus incurreret detrimentum, dilectum filium Beylianum monachum Eberſpergenſem, virum, ut accepimus, eminentis ſcientiæ ac in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectum, eidem vacanti monaſterio canonicè & concorditer, prout ad eos pertinet, præfecerunt, nobis humiliter ſupplicantes ut cùm. . Patavienſis Epiſcopus loci dioceſanus auctoritate prædicta vinculo ſit excommunicationis aſtrictus, ipſi electo ad ſedem apoſtolicam accedenti munus faceremus benedictionis impendi. Tuam igitur volentes in hoc honorare perſonam, qui in devotione ſedis apoſtolicæ ſtabilis perſeveras, mandamus quatenus, ſi eſt ita, eidem electo munus benedictionis impendas

eique facias à ſuis ſubditis obedientiam& reverentiam devotam & debitam exhiberi, contradictores &c. Nolumus tamen quòd Patavienſi Eccleſiæ propter hoc in poſterum aliquod præjudicium generetur. Datum Lugduni Kal. Decembris anno ſexto.

De Neverburg & d'Ardecher Eccleſiarum Præpoſitis Pataviensis diœceſis.

PRæſentium vobis auctoritate mandamus quatenus dilectum filium Beylianum electum monaſterii ſanctæ Mariæ Scotorum in Wienna, cùm à venerabili fratre noſtro Ratiſponenſi Epiſcopo juxta mandati noſtri tenorem, quod eidem Epiſcopo deſtinamus, munus benedictionis acceperit, in ejuſdem monaſterii poſſeſſionem inducatis & defendatis inductum, contradictores &c. invocato ad hoc, ſi neceſſe fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Datum ut ſuprà.

Abbati monaſterii ſancti Jacobi Scotorum Ratiſpon. ordinis ſancti Benedicti ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis.

TE accepimus referente quòd nonnulli Præpoſiti & monachi monaſteriorum ſeu prioratuum ordinis ſancti Benedicti in Ibernia tuo monaſterio ſubjectorum per licentiæ campum diſcurrere velut girovagi, ac eorum aliqui pro ſuis exceſſibus puniendi ad loca ſe remota transferre præſumunt, ut ſic regularem effugiant diſciplinam; alia plura committentes enormia in animarum ſuarum diſpendium, ordinis ejuſdem opprobrium, & ſcandalum plurimorum, quæ limam apoſtolicæ correctionis expoſcunt. Quare de ipſorum ſalute ſollicitus provideri ſuper iis à nobis humiliter poſtulaſti. De tua igitur circumſpectione plenam in-

Domino fiduciam obtinentes viſitandi, corrigendi, ac reformandi in dictis monaſteriis ſeu prioratibus tam in capite quàm in membris ac fugitivos ad loca propria revocandi auctoritate tibi præſentium concedimus facultatem, proviſo quòd ſolum Deum habens præ oculis ſuper iis diligenter ac providè procures procedere prout locorum ipſorum utilitati, animarum ſaluti, & honeſtati prædicti ordinis videris expedire, contradictores &c. Præſentibus poſt triennium minimè valituris. Datum Lugduni VIII. Idus Decembris anno ſexto.

Epiſcopo Cathalaunenſi & Abbati ſancti ſepulchri Cameracenſis.

SUa nobis dilecti filii nobiles viri Johannes de Aveſnis & Balduinus frater ejus inſinuatione monſtrarunt quòd quidam eorum æmuli eis malitioſè, ut proceſſu temporis à bonis ad eos hereditario jure ſpectantibus excludi valeant, notam illegitimitatis impingunt, id multorum auribus inſtillando. Quare nobis humiliter ſupplicarunt ut cum eis aut ſaltem ipſorum heredibus ſit valde periculoſum quòd id remaneat taliter indiſcuſſum, providere ipſis ſuper hoc paterna ſollicitudine curaremus. Quocirca mandamus quatenus ſuper cauſa natalium eorundem nobilium, non obſtante quòd ſuper hoc inter ipſos ex parte una & fratres eorum ex altera fuit coram nobis aliquandiu litigatum & proceſſum, cùm nihil inde terminatum extiterit, inquiratis, ſicut magis de plano poteritis, diligentiùs veritatem, & quod canonicum fuerit appellatione poſtpoſita ſtatuatis, quæſtione bonorum principali domino reſervata. Datum Lugduni V. Idus Decembris anno ſexto.

Abbati ſancti Martini Treverenſis

EX parte dilecti filii R. electi Warmacienſis fuit nobis humiliter ſupplicatum ut cùm dilectus filius noſter P. ſancti Georgii ad velum aureum Diaconus Cardinalis apoſtolicæ ſedis Legatus, electione quam Capitulum Warmacienſe de Corrado Præpoſito Warmacienſis Eccleſiæ de facto celebraverant rite caſſata, de prædicto Ricardo ipſi Eccleſiæ duxerit in Epiſcopum providendum, proviſionem eandem confirmare de benignitate ſedis apoſtolicæ curaremus. Licèt autem vehementer præſumamus pro iis quæ à Legato acta ſunt in hac parte, pleniùs tamen de præmiſſis an canonicè omnia proceſſerint certificari volentes, mandamus quatenus præfatum electum & alios, ſi qui fuerint qui ſe proviſioni factæ de dicto R. velint opponere, ex parte noſtra peremptoriè citare procures ut infra competentem terminum à nobis præfigendum eiſdem cum omnibus rationibus & munimentis ſuis per ſe vel ſufficientes & idoneos procuratores noſtro ſe conſpectui repræſentent, facturi & recepturi quod juſtitia ſuadebit. Datum Lugduni II. Nonas Auguſti anno ſexto.

Epiſcopo Vironenſi.

EX parte dilecti filii nobilis viri Marquardi de Thurz fuit nobis humiliter ſupplicatum ut cùm idem cum nobili muliere Ludemina Olomucenſis diœceſis ipſum contingente quarto affinitatis gradu matrimonium in facie Eccleſiæ duxerit contrahendum, & jam pluribus ex eis filiis procreatis, non poſſit inter eos abſque multorum ſcandalo divortium celebrari, providere ipſorum in

hac parte ſaluti miſericorditer curaremus. Mandamus quatenus, ſi eſt ita, cum eiſdem M. & L. ut licitè poſſint in ſic contracto matrimonio remanere, gradu hujuſmodi non obſtante, auctoritate noſtra diſpenſes. Datum Lugduni III. Idus Decembris anno ſexto.

Electo Colimbrienſi.

IN eo potiſſimè apoſtolatus officium exequendo vigilare nos convenit ut tales ad Eccleſiarum regimen aſſumantur qui commiſſos ſibi greges verbis informantes pariter & exemplis oſtendant ſe operis exhibitione veros eſſe paſtores. Sanè in noſtra propoſuiſti præſentia conſtitutus quòd vacante olim Colimbrienſi Eccleſia, & ipſius Canonicis te in Epiſcopum eligentibus & paſtorem, venerabilis frater noſter Bracharenſis Archiepiſcopus loci Metropolitanus electionem hujuſmodi confirmavit, ſed poſtmodum eidem Archiepiſcopo ne ad conſecrationem tuam procederet duximus per noſtras litteras inhibendum, inquiſitionem nihilominus contra te ac ipſius electionis proceſſum ſuper quibuſdam excommunicationum ſententiis, quibus tam tu quàm tui electores dicebamini ante ipſam electionem fuiſſe ligati, & aliis certis articulis fidei facientes. Unde nobis humiliter ſupplicaſti ut providere tibi ſuper iis de benignitate apoſtolica curaremus. Nos itaque tuis ſupplicationibus inclinati, conſiderato providè quòd per diligentiam & circumſpectionem tuam præfata Eccleſia laudabilibus auctore Domino in ſpiritualibus & temporalibus proficere poterit incrementis, quod de te per electionem & confirmationem hujuſmodi factum eſſe dinoſcitur, inquiſitione non obſtante præmiſſa, gratum & ratum habentes, id aucto-

ritate concedimus & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſupplentes defectum, ſi quis forſan in ipſis extitit ex parte elegentium vel electi, de plenitudine poteſtatis, inhibitionem hujuſmodi penitùs revocando. Nulli ergo &c. noſtræ confirmationis, ſuppletionis, & revocationis &c. Datum Lugduni XVIII. Kal. Januarii anno ſexto.

Electo Caſtrenſi.

ETſi paſſim ſit quibuſlibet indigentibus miſerendum, ut miſericordes circa proximos exiſtentes in retributionem juſtorum miſericordiam conſequantur, circa fratres tamen & coëpiſcopos noſtros debet eſſe cura propenſior, & eis debet affluentiùs ſubveniri qui ex divitiis in egeſtatem & exilium abſque ſuo vitio inciderunt. Cùm igitur venerabilis frater noſter Epiſcopus Plovacenſis ab officialibus & fautoribus Hentii nati F. quondam Imperatoris à ſede propria, ſicut aſſerit, miſerabiliter ſit ejectus & bonis ſuis omnibus ſpoliatus, nos gerentes ſuper hoc circa ipſum debitæ compaſſionis affectum, ac cupientes eidem, ne, quod abſit, in opprobrium pontificalis officii mendicare cogatur, congruo remedio ſubveniri, mandamus quatenus eidem tam ab Archiepiſcopis & Epiſcopis quàm Eccleſiis & monaſteriis Sardiniæ, à quibus expedire videris, in centum libris Januenſibus inter perſonas & eadem loca juxta tuæ diſcretionis arbitrium proportionaliter dividendis, quouſque ad Plovacenſem Eccleſiam redire valeat & ſecurè morari, facias auctoritate noſtra annis ſingulis provideri, non obſtantibus conſtitutionibus de duabus dietis &c. ſeu ſi perſonis Eccleſiarum & monaſteriorum ipſorum à ſede apoſtolica ſit indultum quòd ad receptionem vel proviſio-

nem alicujus compelli, aut interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas, niſi expreſſam fecerint de ipſa indulgentia mentionem, vel qualibet alia per quam poſſet impediri hujuſmodi gratia vel differri, contradictores &c. Datum Lugduni xi. Kal. Novembris.

Electo Leodienſi.

PRomerente tuæ devotionis conſtantia quàm fidei puritate conſtantis, te ſpecialem inter devotos Eccleſiæ reputari dignum fore providimus ut te in omnibus favore benivolo proſequentes petitionibus tuis, quantum cum Deo poſſumus, liberaliter annuamus. Te quidem inſinuante didicimus, & utique fidei tuæ opera clara probant, quòd pro negotiis Eccleſiæ generalis tanquam nobile membrum ipſius fideliter & potenter laborans, multa ſuſtines onera expenſarum. Et quia redditus epiſcopatus tui vix ſufficiunt ad hujuſmodi negotia exequenda, poſtulaſti à nobis tibi alicujus ſpecialis gratiæ remedio ſubveniri. Ut igitur hæc quæ incumbunt negotia finem accipiant conſummationis optatæ, nos tam perſonæ tuæ quàm ipſis negotiis providere volentes, tibi auctoritate apoſtolica indulgemus ut omnium eccleſiaſticorum beneficiorum proventus, etiam curam animarum habentium, quæ infra quinquennium in tua civitate vel dioceſi vacare contigerit, poſſis per biennium pro tuis neceſſitatibus retinere, non obſtante aliquo contrario per quod poſſet hujuſmodi gratia impediri; proviſo quòd tantum ex ipſis proventibus reſervetur quòd poſſit interim per perſonas idoneas in Eccleſiis in quibus habentur hujuſmodi beneficia deſerviri. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni xi. Kal. Januarii anno ſexto.

S. tituli ſanctæ Mariæ Tranſtyberim Presbytero Cardinali, Vicario noſtro in Urbe.

ANimarum ſalutem potiſſimè affectantes, dolemus nimirum graviter & turbamur ſi aliqua quæ ipſam impediant ab illis præſumantur qui hanc ex ordine vel officio deberent ſpecialiter procurare. Sanè intelleximus quòd Urbis clerici, occaſione reformandi clerum illius loci, ordinarunt ſeu ſtatuerunt quòd nullus Archipreſbyter ſeu Preſbyter aut clericus alius prædicatorem aliquem ad Eccleſiæ ſuæ feſtivitates invitet, niſi ejuſdem ordinis & conditionis exiſtat. Dicuntur etiam quædam alia ſtatuiſſe quæ viam ſalutis impedire videntur & ſcandali materiam generare, ac dilectis filiis fratribus prædicatoribus & Minoribus prædicationis officium, ad quod deputati eſſe noſcuntur, ſpecialiter prohibere. Ideo mandamus quatenus diſcreta circumſpectione provideas ut conſtitutiones & ordinationes hujuſmodi non ſerventur, ſed irritentur potiùs & penitùs vacuentur, & ſi quos eorum fratrum in præjudicium ſeu gravamen prædictorum clericorum vel cleri contra juſtitiam præſumere aliquid forſan agnoveris, talem eorum exceſſum corrigas & emendari facias prout tua diſcretio viderit expedire, contradictores &c. Si verò noſtra ſuper iis fuerit proviſio requirenda, remedium in hac parte, poſtquam de hoc tuas receperimus litteras, apponere curabimus opportunum. Datum Lugduni VI. Idus Decembris anno ſexto.

Glaſguenſi & Dumblanenſi Epiſcopis.

NOſtris nuper eſt auribus intimatum quòd ſedes epiſcopalis Ergadenſis Eccleſiæ in quadam inſula maris poſita propter multa diſcrimina & crebrò intumeſcentes fluctus ipſius maris adeo redditur inacceſſibilis, & locus ipſe incolis etiam tædioſus quòd nec tutum eſt habitatoribus inibi reſidere, nec aliquibus ſecurum illuc accedere ſine periculo perſonarum. Quare pro ipſa Eccleſia nobis extitit cum inſtantia ſupplicatum ut transferri eandem ſedem ad locum alium magis idoneum mandaremus, maximè cùm cariſſimus in Chriſto filius noſter Scotiæ Rex illuſtris in dotem ejuſdem Eccleſiæ ad locum magis commodum transferendæ aperire velle dicatur munificentiæ ſuæ manum. De veſtra igitur circumſpectione plenam in Domino fiduciam obtinentes, mandamus quatenus conſideratis circumſtantiis univerſis quæ circa tranſlationem hujuſmodi fuerint attendendæ, ſuper hoc auctoritate noſtra liberè ſtatuatis quod ſecundùm datam vobis à Deo prudentiam videritis expedire, contradictores &c. Datum Lugduni IV. Nonas Januarii anno ſexto.

Glaſguenſi & Dumblanenſi Epiſcopis.

NImis diutinum, ſicut accepimus, Ergadenſis Eccleſia luctum viduitatis exegit, quæ per ſeptennium & amplius permanſit Pontificis ſolatio deſtituta. Quod tanto indigniùs eſt ferendum quanto pernitioſum eſt rudes regionis illius populos qui eos in Deo erudiat non habere. Ne igitur pro defectu paſtoris eadem Eccleſia grave in ſpiritualibus & temporalibus diſpendium patiatur,

mandamus quatenus caſſatis electionibus, ſi quas inveneritis in prædicta Eccleſia contra formam canonicam temerè attentatas, niſi poſtmodum ejuſdem Eccleſiæ Canonici curaverint infra competentem terminum eiſdem præfigendum à vobis ſibi de perſona idonea in Epiſcopum providere per electionem canonicam & concordem, vos ex tunc, appellatione remota, præficiatis auctoritate noſtra ipſi Eccleſiæ viduatæ perſonam quæ tanto congruat oneri & honori, ac impendatis vel faciatis impendi vice noſtra munus conſecrationis eidem, facientes ſibi à ſubditis ſuis obedientiam & reverentiam debitam exhiberi, ac recipientes ab eo poſtmodum noſtro & Eccleſiæ Romanæ nomine fidelitatis ſolitæ juramentum juxta formam quam vobis ſub bulla noſtra mittimus incluſam. Formam autem juramenti quod ipſe præſtabit de verbo ad verbum per ejus patentes litteras ſuo ſigillo ſignatas per proprium nuntium quantocius deſtinetis. Datum Lugduni x. Kal. Januarii anno ſexto.

Epiſcopo Meldenſi.

CUm dilectos filios nobiles viros Johannem de Caſtellione Comitem Bleſenſem dominum de Avenis, Guidonem Comitem ſancti Pauli, Galcherum & Hugonem fratres cum omnibus bonis &c. *ut in proxima uſque* adipiſci, ſuſceperimus ſub protectione apoſtolicæ ſedis & noſtra, mandamus quatenus ipſos donec ad ætatem legitimam pervenerint non permittas contra protectionis noſtræ tenorem ab aliquibus indebitè moleſtari, moleſtatores hujuſmodi &c. non obſtante aliqua indulgentia ab apoſtolica ſede à quocunque obtenta per quam noſtri ſuper hoc mandati executio valeat impediri, & de qua oporteat in noſtris lit-

teris fieri mentionem, ac conſtitutione de duabus dietis &c. dummodo ultra tertiam vel quartam aliquis &c. Datum Lugduni Idus Decembris anno ſexto.

Nobilibus viris Johanni de Caſtellione Comiti Bleſenſi domino de Avenis, Guidoni Comiti ſancti Pauli, Gualchero & Hugoni.

SIncera devotio quam habetis ad Romanam Eccleſiam nos inducit ut veſtris petitionibus, quantum cum honeſtate noſtra poſſumus, annuamus. Hinc eſt quòd nos veſtris ſupplicationibus inclinati perſonas veſtras cum omnibus bonis quæ in præſentiarum rationabiliter poſſidetis aut in futurum juſtis modis præſtante Domino poteritis adipiſci, ſub beati Petri & noſtra protectione &c. *uſque* communimus. Nulli ergo &c. noſtræ protectionis &c. Datum Lugduni v. Kal. Decembris anno ſexto.

Decano Eccleſiæ Aquenſis Leodienſis dioceſis.

INcontinentiæ vitium, quod famam clericorum Trajectenſis civitatis & dioceſis denigrabat, dilectus filius noſter P. ſancti Georgii ad velum aureum Diacous Cardinalis tunc in partibus illis apoſtolicæ ſedis Legatus prudenter attendens ſtatuiſſe dicitur quòd nulli eorum de cætero haberent publicè concubinas, ſed infra viginti dies à tempore quo foret hujuſmodi conſtitutio promulgata illas abjicerent nec eas vel alias habere de cætero attentarent, alioquin ex tunc ab officio & beneficio eſſent ipſo jure ſuſpenſi, & ſi poſtmodum incorrigibiles haberentur, elapſo decem dierum ſpatio ſe ſcirent excommunicationis incurriſſe ſententiam & vacare beneficia eorundem. Cùm au-

tem, ſicut intimante cariſſimo in Chriſto filio noſtro W. illuſtri Rege Romanorum percepimus, nonnulli ex eiſdem clericis incurrerint prædictam ſententiam & divina celebrarint officia ſic ligati, qui ſe poſtmodum laudabiliter correxerunt, nos obtentu ipſius Regis agentes miſericorditer cum eiſdem mandamus quatenus ipſos, cùm ad te duxerint propter hoc humiliter recurrendum; hac vice juxta formam Eccleſiæ auctoritate noſtra beneficium abſolutionis impendas & cum eis ſuper irregularitate quam incurrerunt hujuſmodi occaſione diſpenſes, alios verò qui præfatam ſententiam incurrentes contemptis clavibus temerè celebrare divina vel prophanare potiùs præſumpſerunt, niſi ſuper his poſt monitionem tuam infra decem dies ſe ſimiliter corrigant, ſicut ex ipſa conſtitutione tenentur, punias diſciplina canonica, & beneficia ipſorum quæ juxta conſtitutionem eandem vacare conſtiterit perſonis idoneis & Eccleſiæ Romanæ devotis conferre procures, contradictores &c. Datum Lugduni II. Kal. Januarii anno ſexto.

Nobili viro Alfonſo primogenito cariſſimi in Chriſto filii noſtri Regis Caſtellæ illuſtris.

VOluntarium nobis eſt ſemper ſic prodeſſe ſupplicibus ut unde illis utilitatis compendia providemus, non irrogemus aliquibus diſpendia læſionis. Unde ſi qua regiæ liberalitatis beneficia à cariſſimo in Chriſto filio noſtro illuſtri Rege Caſtellæ patre tuo quibuſlibet erogata apoſtolici patrocinii præſidio curavimus communire, tanta ex iis moderatione conſilii concepimus ſcripta noſtra ut per illa juventur petentes & alterius juſtitia non lædatur. Verùm quia poſtulaſti ſuper iis

tibi expreſſiùs præcavere, nos, qui profectus tuos paterno zelantes affectu te optatis in Domino provehi cupimus incrementis, nobilitati tuæ auctoritate præſentium concedimus ut per confimationum litteras ſuper donationibus vel conceſſionibus à præfato Rege factis vel faciendis quibuſcunque perſonis ab apoſtolica ſede conceſſis nullum juri tuo præjudicium in aliquo generetur, ſed ſic per eaſdem conceſſiones aliorum jura ſerventur ut tua diminui aliquatenus non contingat. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni III. Idus Januarii anno ſexto.

Archiepiſcopis & Epiſcopis univerſis ad quos litteræ iſtæ pervenerint.

REligioſorum moleſtiis diligenter occurrere ex commiſſi nobis regiminis tenemur officio & eorum opportunæ quieti ſollicitè providere. Cùm igitur dilecti filii Prior & fratres Heremitarum in partibus Alamaniæ ordinis ſancti Guillelmi veſtiti laneis cucullis & curtis uſque ad cavillam ſeu juncturam pedis cum manicis bene latis & longis, nullo alio ſuperindutis colore niſi quem ſecum lana earum cauſa primordialis contraxit, latis quoque circumcincti corrigiis deſuper, cum congruis religioni cultellis, & baculos deferentes in manibus, & calciati teneantur incedere ſecundùm ſui ordinis inſtituta, contingit interdum, ſicut eorum relatione accepimus, ipſos à quibuſdam religioſis quandoque ad deferendum alium habitum, interdum verè ad proprium alterandum plurimùm moleſtari, in ſuum non modicum ſcandalum & derogationem ordinis eorundem. Quare ſuppliciter iidem poſtularunt à nobis ut ſuper hoc eis & debitæ ſui ordinis obſervantiæ providere paterna ſol-

licitudine curaremus. Ne igitur dicti Prior & fratres propter obſervationem ſui ordinis & ſtatutorum ejuſdem à quibuſvis patiantur moleſtiam, qui nullis injuriam irrogare videntur, ſervando, ſicut præmiſſum eſt, in habitu ſui ordinis inſtituta, fraternitatem veſtram rogandam duximus & monendam, mandantes quatenus fratres prædicti ordinis ſinguli veſtrum in dioceſibus ſuis, cùm eoſdem interdum per ipſas tranſire contigerit vel ibidem etiam immorari, ſuper præmiſſis ob reverentiam apoſtolicæ ſedis & noſtram non permittatis à quibuſcunque indebitè moleſtari, moleſtatores hujuſmodi eccleſiaſtica diſtrictione appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Lugduni Nonis Januarii anno ſexto.

Abbati Caricampi Ciſtercienſis ordinis Ambianenſis dioceſis.

AD impendendum dilecto filio G. de Caſtelliæ domino ſancti Aniani in Bituria devoto noſtro gratiam & favorem, crucis reverentia, qua inſignitus crucifixi obſequio ſe devovit, & ſinceræ devotionis affectus quam ad nos & Romanam Eccleſiam habere dinoſcitur, meritò nos inducunt. Hinc eſt quòd ipſius nobilis precibus inclinati præſentium tibi auctoritate mandamus quatenus ſi qui cruceſignati terrarum, caſtellaniarum, ſeu feudorum Johannis primogeniti ac aliorum filiorum quondam Hugonis Comitis ſancti Pauli, comitatu ſancti Pauli duntaxat excepto, & terrarum & feudorum Eccleſiarum infra eadem conſiſtentium, inhabiles ad pugnandum aut aliàs legitimo impedimento detenti voluerint redimere vota ſua, tu eos per te vel alios quos ad hoc duxeris eligendos à votis ipſis, & pro eo quòd non transfretarunt

in præterito paſſagio, ab excommunicatione quam inde incurrerant juxta formam Eccleſiæ abſolvere, ac redemptiones votorum hujuſmodi colligere, necnon eidem nobili aſſignare procures, illam cruceſignatis hujuſmodi indulgentiam concedendo quæ talibus in generali Concilio eſt conceſſa. Omnibus quoque prædictorum locorum qui juxta qualitatem & facultatem ſuam ſecundùm tuæ diſcretionis arbitrium de bonis propriis contulerint pro conducendis idoneis bellatoribus in terræ ſanctæ ſubſidium deſtinandis illam ſuorum peccaminum de quibus veraciter corde contriti & ore confeſſi fuerint veniam indulgemus quæ ipſi terræ ſuccurrentibus in generali Concilio eſt inconceſſa. Hujuſmodi quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes, juxta quantitatem ſubſidii & devotionis affectum omnes eorundem locorum qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis propriis congruè miniſtrabunt. Ad hæc omnia in terris, caſtellaniis, & feudis prædictis olim terræ ſanctæ ſubſidio deputata, dummodo in illud minimè ſint converſa, ac etiam in poſterum deputanda, quorum quantitatem & à quibus etiam debeantur per te inquiri volumus diligenter, necnon obventiones ex quacunque cauſa provenientes in locis præmiſſis pro ejuſdem terræ ſubſidio colligi facias ac eidem nobili aſſignari, dummodo aliis de mandato noſtro priùs conceſſa non fuerint aut etiam aſſignata, contradictores &c. Non obſtante indulgentia, ſi qua eſt aliquibus ab apoſtolica ſede conceſſa, ut interdici vel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas abſque ſpeciali ſedis ejuſdem mandato faciente de hujuſmodi indulgentia mentionem, ſive litteris aliquibus ab ipſa ſede impetratis vel impetrandis, ſi expreſſa in ipſis de præſentibus mentio non habetur, & conſtitutione de

duabus

duabus dietis edita in Concilio generali. Datum Lugduni VII. Idus Januarii anno ſexto.

Theſaurario Eccleſiæ ſancti Hilarii Pictavenſis.

TUæ circumſpectioni dicimur noſtris litteris mandaviſſe ut redemptiones & obventiones ex quacunque cauſa provenientes votorum crucesignatorum, & crucesignandorum uſque ad paſſagium dilecti filii nobilis viri Comitis Pictavenſis, qui propter inhabilitatem ſeu impotentiam ad eundum vel pugnandum ſive alia juſta de cauſa, ad redimendum vota ſua ſeu deponendam crucem, ſi voluerint, de jure fuerint admittendi, necnon & legata & alia quocunque modo deputata terræ ſanctæ ſubſidio in regno Franciæ, niſi eadem aliis à ſede apoſtolica ſint conceſſa, & terrarum domini eccleſiaſtici vel ſæculares aut Prælati ſive crucesignati vel crucesignandi, auctoritate noſtra per te vel per alios quos ad hoc idoneos eſſe conſpexeris colligas & conſerves fideliter uſque ad noſtræ beneplacitum voluntatis, adjecto ut ſi prædicti domini & Prælati qui crucis aſſumpſerunt ſignaculum vel aſſument, depoſuerint ipſam crucem, vel morte præventi non potuerint iter aggredi transmarinum, ex tunc in eorum terris ſimili modo colligas redemptiones & alia ſupradicta, & ab eis collecta tibi aſſignari facias & conſerves, contradictores &c. non obſtante indulgentia ſi qua eſt aliquibus ab apoſtolica ſede conceſſa ut interdici vel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas abſque ipſius ſedis ſpeciali mandato facientc plenam de ipſa indulgentia mentionem, ſeu quaelibet alia de qua in litteris noſtris mentio fieri debeat ſpecialis. Cùm autem dictum Comitem ſuæ devotionis obtentu cupiamus proſequi gratia &

favore, mandamus quatenus ea quæ de præmiſſis collegiſti & colliges per te vel per alios uſque ad feſtum reſurrectionis dominicæ proximè futurum eidem Comiti in eodem feſto ſtudeas aſſignare, quantitatem ipſorum nobis tuis litteris fideliter reſcripturus. Datum Lugduni v. Idus Januarii anno ſexto.

O. ſanctæ Mariæ in via lata Diacono Cardinali apoſtolicæ ſedis Legato.

CUm, ſicut cariſſimus in Chriſto filius noſter illuſtris Rex Boemiæ ac venerabilis frater noſter Patriarcha Aquilegenſis nobis ſignificare curarunt, de contrahendo matrimonio inter dilectum filium nobilem virum Ulricum natum nobilis viri Ducis Carinthiæ & nobilem mulierem Agnetem neptem ipſius Patriarchæ relictam quondam Ducis Auſtriæ ſit tractatum, quia dictus V. tertio affinitatis gradu Agnetem contingit eandem, non priùs duxerunt ad conſummationem ipſius matrimonii procedendum quàm ſuper hoc recurſus ad ſedem apoſtolicam haberetur. Quare fuit ex parte ipſorum Regis & Patriarchæ nobis humiliter ſupplicatum ut cùm hujuſmodi matrimonium ad ſedandas capitales inimicitias inter parentes & vaſſallos utriuſque peccatis exigentibus jam exortas & reformanda inter eos patre fœdera plurimùm operetur, ſalubre conſilium apponere curaremus. Attendentes igitur quòd urgens neceſſitas & evidens utilitas diſpenſationem expoſcant, de fratrum noſtrorum conſilio mandamus quatenus recepta priùs ab eiſdem Ulrico & Agnete necnon & ab aliis quos videris expedire de aſſiſtendo Eccleſiæ Romanæ ac devotis ipſius contra F. quondam Imperatorem ac fautores ejus

perſecutores ipſius Eccleſiæ viriliter & potenter ac de perſeverando immobiliter in ejuſdem Eccleſiæ devotione ac fide tam juratoria quàm alia ſufficienti & idonea cautione, cùm præfatis V. & A. per te vel per alium auctoritate noſtra diſpenſes, ſi videris expedire, quòd ad invicem contrahere poſſint, ſi velint, impedimento hujuſmodi non obſtante. Datum Lugduni x. Kal. Januarii anno ſexto.

Archiepiſcopis & Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, ac nobilibus viris Comitibus, Baronibus, & Militibus in regno Angliæ conſtitutis.

ETſi pro cunctorum regnorum in quibus viget religio Chriſtiana juribus conſervandis nos deceat ſollicitudinem & diligentiam adhibere, jura tamen regni Angliæ tanto propenſiùs volumus & debemus illæſa ſervare quantò cariſſimum in Chriſto filium noſtrum ejuſdem regni Regem illuſtrem favoris & gratiæ plenioris ſinceritate diligimus & ſtatum ejus ac regni ſui eſſe proſperum & tranquillum peramplius affectamus. Ad audientiam ſiquidem noſtram pervenit quòd licèt idem Rex in coronatione ſua ipſius regni jura, honorem coronæ, immunitates & libertates ſervare juraverit illibata, quidam veſtrum, fratres Archiepiſcopi & Epiſcopi, ac filii Prælati, ſibi & Eccleſiis ſuis, quidam verò veſtrum, filii Comites, Barones, & Milites, ſibi & heredibus ſuis procuravere ab eodem Rege conferri villas, caſtra, maneria, libertates, & alia quædam jura quæ ad regnum jam dictum pertinent ab antiquo, in ipſius regni præjudicium & jacturam, ac de hujuſmodi conceſſionibus minimè revocandis juramen-

tum & litteras exhiberi. Cùm igitur prioris licita fuerit præſtatio juramenti, & ideo juramentum poſtea præſtitum contra illud non extiterit licitum nec ſervandum, univerſatem veſtram rogamus & hortamur attentè, mandantes quatenus diligentiùs attendentes illius rei detentionem eſſe prorſus illicitam & indignam, quæ ſaluti obviat animarum, quicquid ſinguli veſtrum de præmiſſis à memorato Rege taliter obtinetis, præfato juramento ſecundo præſtito non obſtante, ipſi Regi liberè ac ſine qualibet difficultate reddatis. Alioquin noveritis pro conſtanti quòd cùm apoſtolicæ ſedis interſit ut regnorum jura fidelium, quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter foveamus, ſupradicto Regi ſuper iis quæ ad jus & honorem coronæ ſuæ pertinere noſcuntur non poterimus non adeſſe. Datum Lugduni x. Kal. Februarii anno ſexto.

Regi Anglorum illuſtri.

TAnto libentiùs regni tui honores & jura conſervari volumus & optamus illæſa quanto perſonam tuam inter Reges & Principes Chriſtianos prærogativa dilectionis amplectimur plenioris & de ipſius regni potiſſimùm gratulamur profectibus & augmentis. Ex parte ſiquidem tua nuper nobis extitit ſupplicatum ut cùm olim juraveris de prædicti regni juribus ac honore coronæ regiæ conſervandis, & nihilominus poſtmodum de iis quæ ad menſam tuam & dominium regium ſpectare noſcuntur quaſdam alienationes feceris, ſub tuarum teſtimonio litterarum de non revocandis eiſdem præſtito juramento, contra ejuſdem coronæ honorem & præfati regni præjudicium manifeſtum, ſuper hoc providere tibi & ipſi regno paterna di-

ligentia curaremus Nos igitur propenſiùs attendentes quòd primum juramentum licitum extitit & ſervandum, ſecundum verò præſtitum contra illud illicitum reputatur, propter quod non convenit obſervari, devotionis tuæ ſupplicationibus inclinati, ut alienationes eaſdem ſecundo juramento & litteris memoratis necnon confirmatione apoſtolicæ ſedis, ſi qua fortè ſuper iis in forma communi hactenus obtenta, nequaquam obſtantibus, valeas revocare, auctoritate tibi præſentium indulgemus. Datum ut ſuprà.

Illuſtri Regi Aragonum.

Attenta ſedis apoſtolicæ circumſpectio congruè temporum vices &c. *uſque* ſemper agat. Sanè fuit ex parte tua noſtris auribus intimatum quòd cùm olim inter dilectum filium nobilem virum Alfonſum cariſſimi in Chriſto filii noſtri Regis Caſtellæ illuſtris primogenitum & dilectam in Chriſto filiam Yolæ natam tuam tunc infra annos nubiles conſtitutam ſponſalia contracta fuiſſent, poſtmodum eodem Alfonſo quaſdam mulieres, quæ tertia, quaſdam verò quæ quarta præfatam Y. conſanguinitatis linea contingebant, carnaliter cognoſcente; inter eoſdem A. & Y. in tertio & quarto gradu affinitas intervenit. Nos igitur tuis precibus inclinati, ut dicti A. & Y. licitè inter ſe matrimonium contrahere valeant, vel ſi jam contraxerunt, in ſic contracto liberè remanere, hujuſmodi affinitatum impedimento nequaquam obſtante, auctoritate apoſtolica diſpenſamus. Nulli ergo &c. Datum Lugduni VIII. Kal. Februarii anno ſexto.

Archiepiſcopo Tarraconenſi

CUm, ſicut ex parte cariſſimi in Chriſto filii noſtri Aragonum Regis illuſtris nobis extitit intimatum, tu tuique ſuffraganei cæterique Prælati, & eccleſiaſticæ perſonæ tam exemptæ quàm non exemptæ regnorum, comitatuum, & terrarum ipſius Regis unanimi ad preces & mandatum noſtrum conveneritis voluntate ut viceſimam omnium reddituum & proventuum eccleſiaſticorum eorundem regnorum, comitatuum, & terrarum unius anni dicto Regi in ſubſidium contra Sarracenos integrè præberetis, nos tuam & prædictorum omnium devotionem & prudentiam in hac parte multipliciter in Domino commendantes, quia forſan aliqui ſunt ex eis qui vellent à tam laudabili propoſito reſilire, fraternitati tuæ compellendi, ſi neceſſe fuerit, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota, tales ad exhibitionem hujuſmodi viceſimæ plenam & liberam concedimus auctoritate præſentium poteſtatem. Datum Lugduni VIII. Kal. Februarii anno ſexto.

Epiſcopo Carnotenſi.

CAuſam matrimonii, quæ inter Hilariam mulierem & Gualterium de Croceio laicum tuæ diœceſis vertebatur, poſt diverſas commiſſiones hinc inde ab apoſtolica ſede obtentas, ad nos demum per appellationem delatam dilectus filius magiſter Bernardus ſubdiaconus & Capellanus noſter, cui eam commiſimus, cognitis ipſius cauſæ meritis, nobiſque fideliter recitatis, de ſpeciali mandato noſtro ſententialiter terminavit, prout in

ejuſdem Capellani litteris confectis exinde plenius continetur. Cæterùm licèt dictus Gualterius ad nos ab eadem ſententia duxerit provocandum, & nihil rationabile coram nobis oſtenderit quare deberet eadem ſententia retractari, quia tamen de novo aſſeruit quòd magiſter Matthæus dictus Gueſpin, cum quo præfata Hilaria probaverat ſe per verba de præſenti minimè contraxiſſe, confeſſus eſt publicè in præſentia Capituli Carnotenſis quòd cum ipſa Hilaria contrahere de jure non potuit, pro eo quòd jam quindecim annis elapſis fuerat in ſacro ordine conſtitutus, mandamus quatenus niſi præfatus Gualterius infra duorum menſium ſpatium poſt receptionem præſentium legitimè probaverit quòd dictus magiſter Matthæus ante tempus quo probatum præfata Hilaria minimè contraxiſſe in præmiſſo fuerit ordine conſtitutus, ipſum G. ad ſolvendum eidem Hi. pro expenſis decem marcas argenti, ad quarum ſolutionem ſe, ſi in hujuſmodi probatione deficeret, obligavit, auctoritate noſtra compellas, ac ſententiam Capellani prædicti ſuper hoc juſtè latam ſecundùm tenorem litterarum ipſius executioni demandes, contradictores &c. Datum Lugduni VIII. Kal. Februarii anno ſexto.

Illuſtri Regi Romanorum.

ETſi cunctos ex attributa tibi poteſtate à Domino fovere in ſua juſtitia tenearis, ſublimibus tamen nobilibuſque perſonis, per quas honori tuo magnæ utilitatis fructus poſſe provenire ſperatur, favorabiliorem te convenit exhibere, in iis præcipuè quæ ſibi à tuis prædeceſſoribus ſunt conceſſa. Cùm igitur, ſicut ex parte dilecti filii nobilis viri Marchionis de Baden fuit propoſitum coram nobis,

à claræ memoriæ Romanis Imperatoribus qui fuere pro tempore Ducibus Auſtriæ ex ſpeciali privilegio ſit permiſſum ut ſi iidem Duces abſque liberis maſculis morerentur, feminæ tam in ducatu quàm feudis aliiſque bonis omnibus poſſint jure ſuccedere maſculorum, idemque paratus ſit contra F. quondam Imperatorem, C. natum ipſius, eorumque fautores ſignum crucis aſſumere tibique, ſicut aſſerit, totis viribus fideliter adhærere, nos arbitrantes dignum exiſtere ut ipſum propter hoc regalis munificentiæ gratia favorabiliter proſequaris, ſerenitatem tuam rogamus & hortamur attentè quatenus ducatum, feuda, & alia bona quæ claræ memoriæ Dux Auſtriæ habuiſſe dinoſcitur, ipſo adimplente quod offert, nobili mulieri uxori ſuæ nepti ejuſdem Ducis, cui ea, ut dicitur, debet tam propinquitate ſanguinis quàm dicti privilegii ratione ſuccedere, liberaliter conferre ac ipſam de prædictis inveſtire procures, ita ut præfatus nobilis tuis beneplacitis obligetur, noſque proinde tuæ ſinceritatis zelum meritò commendemus. Datum Lugduni Idus Februarii anno ſexto.

Epiſcopo Ratiſponenſi.

CUm tibi dicamur noſtris dediſſe litteris in mandatis ut Ducem Bawariæ, niſi à te monitus infra feſtum aſſumptionis beatæ Mariæ proximò præteritum rediret ad eccleſiaſticam unitatem, gratiis & indulgentiis ſibi à felicis recordationis G. Papa prædeceſſore noſtro conceſſis auctoritate noſtra privares, licèt idem Dux poſt monitionem tuam quòd contra Eccleſiam in nullo proceſſerat proprio juramento firmarit, ac ſe promiſerit per juramentum hujuſmodi proceſſurum nullatenus contra eam, ipſe tamen, ſicut accepi-

mus, juramenti religione contempta, prioribus pejora committens, & F. quondam Imperatoris perſecutoris Eccleſiæ in partibus Auſtriæ gerens vicem, ipſi Eccleſiæ ac eam adjuvantibus plurimùm adverſatur. Ideoque fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus quatenus, ſi eſt ita, eundem Ducem auctoritate noſtra privatum eſſe denuntians gratiis & indulgentiis ſupradictis, in ipſum & in ſua perverſitate adhærentes eidem excommunicationis & in terram ejus interdicti ſententias non differas promulgare, eas tamdiu ſingulis diebus dominicis & feſtivis, pulſatis campanis, & candelis accenſis, per civitatem & dioceſim tuam ſolenniter publices & facias publicari, donec vexatione intellectum ſuo auditui tribuente, ad unitatem eccleſiaſticam revertatur, & contra prædictum F. tanquam adverſarium fidei & libertatis eccleſiaſticæ ſubverſorem recipiens ſignum crucis, Eccleſiis, monaſteriis & aliis piis locis, ac clericis earundem civitatis & dioceſis injuſtè ablata reſtituat & de damnis & injuriis irrogatis ſatisfactionem competentem exhibeat, ut tenetur. Ad hæc volumus & tibi auctoritate præſentium diſtrictè injungimus ut contra ipſum Ducem tanquam adverſus Eccleſiæ adverſarium manifeſtum in dictis civitate ac dioceſi verbum crucis prædices & facias prædicari, eam illis qui crucis aſſumpto ſignaculo proceſſerint contra eum in hujuſmodi nequitia perſiſtentem ſuorum peccatorum veniam concedendo quæ tranſeuntibus in terræ ſanctæ ſubſidium in generali Concilio eſt conceſſa. Datum Lugduni VIII. Idus Februarii anno ſexto.

Abbatiſſæ & conventui monaſterii ſancti Petri de Palliano Ciſtercienſis ordinis Peneſtrinenſis dioceſis.

DEbet divino cultui deputatis ex providentia ſedis apoſtolicæ non immeritò provenire ut prætextu alicujus obſtaculi, quod vitari valeat, ipſorum pia devotio non decreſcat. Cùm igitur, ſicut accepimus, monaſterium veſtrum longè ultra facultates ſuas perſonarum multitudine ſit gravatum quia multitudo in illis in quibus vix paucis ſufficiunt facultates eſt potiùs oneri quàm honori, devotionis veſtræ precibus inclinati, auctoritate vobis præſentium indulgemus ut ad receptionem alicujus per litteras dictæ ſedis vel Legatorum ejuſdem, etiamſi contineatur in eis, quòd non obſtante aliqua indulgentia ſedis prædictæ illa pro qua ſcribitur recipi debeat, minimè teneamini donec dicti monaſterii collegium ad illum numerum ſit redactum qui penſatis ejus facultatibus poſſit ex eis congruè ſuſtentari. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni II. Kal. Februarii anno ſexto.

Archiepiſcopo Pruſciæ apoſtolicæ ſedis Legato.

DEdiſſe tibi dicimur noſtris litteris in mandatis ut aliquem ex fratribus clericis Hoſpitalis ſanctæ Mariæ Teutonicorum qui pontificali congrueret oneri & honori, ceſſante cujuſcunque dilationis & difficultatis obſtaculo, uni dioceſi Pruſciæ, cùm ſuper hoc à dilectis filiis fratribus dicti Hoſpitalis conſtitutis ibidem requiſitus exiſteres, in Epiſcopum præficere procurares, & accerſitis duobus aut tribus fratribus ei munus con-

ſecrationis impendens, ſibi à ſubditis faceres obedientiam & reverentiam exhiberi, contradictores &c. Cùm autem nullum adhuc de hujuſmodi gratia dicatur commodum proveniſſe, nos volentes quòd ipſa eis fructuoſa reddatur, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus quatenus dilectum filium Henricum de Stratheich ſacerdotem ipſius ordinis, virum utique laudabilis converſationis & vitæ, ac nobis & Eccleſiæ Romanæ devotum, uni ex diœceſibus memoratis, Warmiæ, aut alicui alii, ſi qua ibidem vacat ad præſens, vel quàm citò vacare contigerit, prompto affectu præficias in paſtorem. Et ſi fortè de prædicto fratre aliquid interim humanitus eveniret, id ipſum facias de alio fratre idoneo qui eiſdem fratribus ſit acceptus, præceptum noſtrum taliter impleturus ut digna laudibus & favoris augmento propter hoc apud nos tua ſinceritas habeatur. Alioquin ex nunc decernentes irritum & inane ſi quid in hac parte contra beneplacitum noſtrum contigerit attentari, venerabili fratri noſtro Archiepiſcopo Colonienſi per litteras noſtras injungimus ut ſuper hoc juxta formam tibi traditam mandatum apoſtolicum exequatur, contradictores &c. Datum Lugduni III. Idus Februarii anno ſexto.

Decano & Capitulo Toletanenſi.

ECcleſia veſtra paſtoris ſolatio deſtituta, vos de futuri Pontificis ſubſtitutione tractantes, vocatis omnibus qui voluerunt, debuerunt, & potuerunt commodè intereſſe, compromiſiſtis unanimiter & concorditer in quinque de veſtro collegio fide dignos, qui vice omnium providerent de perſona idonea Eccleſiæ viduatæ per electio-

nem vel poſtulationem canonicam in Archiepiſcopum & paſtorem, promittentes vos illum quem iidem quinque concorditer eligerent vel etiam poſtularent. Ipſi verò ſpiritus ſancti gratia invocata, & penſatis utilitatibus Eccleſiæ ac honore, venerabilem fratrem noſtrum Epiſcopum quondam Cordubenſem in ipſius Eccleſiæ Archiepiſcopum concorditer poſtularunt. Nos igitur nobis poſtulatione hujuſmodi præſentata, laudabile teſtimonium quod ſibi perhibetur à multis & utilitatem ejuſdem Eccleſiæ diligentiùs attendentes, eundem de fratrum noſtrum conſilio abſolutum à vinculo quo tenebatur Eccleſiæ Cordubenſi, eidem Toletanenſi Eccleſiæ in Archiepiſcopum & paſtorem de ſpeciali gratia concedendum duximus & ad præfatam Toletanam Eccleſiam transferendum, plena ei tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus adminiſtratione conceſſa, ea ſpe nobis propoſita quòd auctore Domino, qui dat virtutes, præmia tribuit & gratiam gratiæ ſuperaddit, prædicta Toletana Eccleſia per diligentiæ ſuæ ſtudium grata in utriſque ſuſcipiet incrementa. Quocirca præcipiendo mandamus quatenus ipſi tanquam patri & paſtori animarum veſtrarum plenè ac humiliter intendatis & exhibeatis eidem obedientiam & reverentiam debitam & devotam, ejus ſalubria monita & mandata ſuſcipiendo devotè ac inviolabiliter obſervando. Alioquin ſententiam quam idem rite tulerit &c. Datum Lugduni VIII Idus Februarii anno ſexto.

In eundem modum clero civitatis & diœceſis Toletanenſis.

In eundem modum populo Toletano *uſque* obſervando..

In eundem modum illuſtri Regi Caſtellæ verbis competenter mutatis, *uſque* incrementa.

Google

Ideoque celſitudinem regiam rogamus, monemus & hortamur attentè quatenus eundem benignè recipiens & honeſtè pertractans, ipſum & commiſſam ſibi Eccleſiam habeas pro divina & apoſtolicæ ſedis & noſtra reverentia propenſiùs commendatos, eos favore regio proſequendo. Datum ut ſuprà.

In eundem modum nobili viro A. primogenito cariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Caſtellæ.

In eundem modum Epiſcopo quondam Cordubenſi in Archiepiſcopum Toletanum electo verbis competenter mutatis, *uſque* incrementa. Ideoque fraternitatem tuam rogamus, monemus & hortamur attentè, mandantes quatenus quod à nobis immo à Domino factum eſt amplectens humiliter & devotè, ad Eccleſiam Toletanam accedas eandem, acturus curam ejus ita fideliter & prudenter quòd dignam Deo reddere valeas rationem. Datum ut ſuprà.

G. quondam Epiſcopo Cordubenſi in Archiepiſcopum Toletanum electo.

CUm palleum, inſigne videlicet pontificalis officii, ex parte tua fuiſſet à nobis per dilectum filium Ferrandum Ægidii Guadalfarienſem & magiſtros Rodericum Conchenſem Archidiaconum & Vivianum Capellanum noſtrum Theſaurarium, & Petrum Canonicum Toletanum cum ea qua decet inſtantia poſtulatum, nos tuis ſupplicationibus annuentes, ipſum de corpore beati Petri ſumptum per eoſdem venerabili fratri noſtro Epiſcopo Conchenſi aſſignandum tibi per eum duximus deſtinandum, ut illud tibi aſſignet ſub forma quam ei ſub bulla noſtra mittimus inter cluſam, & à te no-

mine noſtro & Romanæ Eccleſiæ ſub forma quam ſub eadem bulla dirigimus fidelitatis recipiat juramentum. Tu autem illo intra Eccleſiam tuam illis diebus utaris qui expreſſi in ipſius Eccleſiæ privilegiis continentur. Ut igitur ſignum non diſcrepet à ſignato, ſed quod geris exteriùs intus ſerves in mente, fraternitatem tuam monemus attentè & hortamur quatenus humilitatem & juſtitiam dante Domino, qui dat munera & præmia elargitur conſervare ſtudeas, quæ ſuum ſervant & promovent ſervatorem, & Toletanam Eccleſiam ſponſam tuam cures ſollicitè auctore Domino ſpiritualiter & temporaliter augmentare. Datum ut ſuprà.

Epiſcopo Conchenſi.

CUm palleum &c. *ut in proxima verbis competenter mutatis uſque* deſtinandum. Ideoque mandamus quatenus illud ei aſſignes ſub forma quam tibi ſub bulla noſtra mittimus interclusam, & ab ipſo nomine noſtro & Eccleſiæ Romanæ ſub forma quam ſub eadem bulla dirigimus fidelitatis recipias juramentum. Formam autem juramenti quod ipſe præſtabit de verbo ad verbum nobis per ejuſdem patentes litteras ſuo ſigillo ſignatas per proprium nuntium quantocius deſtinare procures. Datum ut ſuprà.

Abbati & conventui de Wettinghen Ciſtercienſis ordinis Conſtantienſis diocesis.

LIcèt ea quæ de mandato noſtro fiunt plenam in ſe habeant firmitatem, ut tamen ſint in ſuo robore firmiora, ipſa libenter apoſtolico fulcimus munimine, ut intemerata conſiſtant cùm noſtro fuerint præſidio communita. Cùm igitur,

ſicut dilectus filius frater Wernerus converſus veſter propoſuit coram nobis, bonæ memoriæ H. Epiſcopus Conſtantienſis diœceſanus veſter de ſpeciali mandato & auctoritate noſtra vobis conceſſerit ut Eccleſiam de Richaim Conſtantienſis diœceſis, in qua jus patronatus habetis, poſſitis liberè, cùm eam vacare contigerit, in uſus proprios retinere, ita tamen quòd vicario in ea pro tempore ſervituro pro ſuſtentatione ſua & aliis ejuſdem Eccleſiæ ſupportandis oneribus congrua de ipſius proventibus portio relinquatur, prout in litteris inde confectis, quarum tenorem de verbo ad verbum præſentibus inſeri fecimus, pleniùs continetur, nos præfati converſi ſupplicationibus inclinati, quod ſuper hoc ab eodem Epiſcopo providè factum eſt ratum & firmum habentes auctoritate apoſtolica confirmamus & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Tenor autem litterarum ipſarum talis eſt. In nomine Domini. Amen. Henricus divina permiſſione Conſtantienſis Epiſcopus dilecto in Chriſto Conrado Abbati & conventui monaſterii de Wettinhgen Ciſtercienſis ordinis ſalutem in Domino. Opus pietatis agitur dum Chriſti pauperibus, ut in ſuſceptæ religionis jugiter famulantes devotione perſiſtant, proinde ſubvenitur. Igitur receptis litteris apoſtolicis in hæc verba. Innocentius &c. venerabili fratri H. Epiſcopo Conſtantienſi &c. Conſuevit ſedes apoſtolica precibus condeſcendere devotorum eorumque votis favorem benivolum impertiri. Cùm igitur dilectus filius nobilis vir Hermannus ſenior & Hermannus junior Comites de Beiburch Eccleſiæ Romanæ devoti pro monaſterio de Wettinhgen Ciſtercienſis ordinis Conſtantienſis diœceſis duxerint cùm inſtantia ſupplicandum, nos volentes obtentu precum eorum prædicto monaſterio facere gra-

tiam ſpecialem fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus quatenus C. Abbati & conventui ejuſdem monaſterii, quod occaſione imminentis diſcordiæ gravem ab inimicis Eccleſiæ in temporalibus dicitur ſuſtinuiſſe jacturam, auctoritate noſtra concedas ut Eccleſiam de Richaim prædictæ dioceſis, in qua jus obtinent patronatus, cùm eam vacare contigerit, liberè valeant in uſus proprios retinere, ita tamen quòd vicario in ea pro tempore ſervituro pro ſuſtentatione ſua & pro aliis Eccleſiæ ipſius ſupportandis oneribus congrua de ejuſdem Eccleſiæ proventibus portio relinquatur. Datum Lugduni VI. Idus Februarii pontificatus noſtri anno quinto. Nos attendentes rationes & cauſas in ipſo reſcripto poſitas, quibus veritas ſuffragatur, maximè autem juxta ſtatum temporis neceſſitate dicti monaſterii, in quo fidelium ibidem ſub jugo Domini famulantium pleniùs hoc tempore religio vigere dinoſcitur, inclinati, Eccleſiam de Richaim noſtræ dioceſis, in qua jus obtinetis patronatus, auctoritate apoſtolica, qua fungimur, & noſtra vobis concedimus, ut cùm eam vacare contigerit, cum fructibus & pertinentiis ſuis valeatis liberè in uſus proprios retinere. Ut autem animarum cura non negligatur, ſalvo etiam jure dioceſano noſtro ſucceſſorumque noſtrorum pro tempore, volumus & mandamus ut in dicta Eccleſia vicario ſervituro pro ſuſtentatione ſua & pro aliis Eccleſiæ ipſius ſupportandis oneribus congrua de ejuſdem Eccleſiæ proventibus portio relinquatur. Datum Conſtantiæ anno Domini MCCXLVIII. Idibus Junii, indictione ſexta. Nulli ergo &c. noſtræ confirmationis &c. Datum Lugduni III. Kal. Februarii anno ſexto.

Datus eſt eis ſuper hoc conſervator Præpoſitus Baſilienſis.

Sancti

Sancti Emeranni Ratiſponenſis & de Watenbanch Ratiſponenſis dioceſis Abbatibus.

SIcut non abſque animi turbatione audivimus, Pataviensis Ecclesia per negligentiam & incuriam ſeu malitiam potius Epiſcopi Pataviensis in ſpiritualibus & temporalibus graviter eſt collapſa, nec ipſa Ecclesia, quæ olim conſuevit bonorum ubertate florere, per eum ſperatur poſſe ad decorem ſtatus priſtini reformari, ſed neque generalis Eccleſiæ negotium, ipſo ſe ſuper hoc reddente tepidum & remiſſum, per eundem in melius proficit, utinam non in pejus. Unde ſi dictus Epiſcopus provida meditatione conſideret quòd ſi Epiſcopus nominis non exequatur effectum, unde dolere poteſt invenit, quia de primatu quem in terris obtinet confuſionem expectet in cælis, prudenter animæ ſuæ conſulet & honori, ſi epiſcopatui corpore cedat, cui videtur utilitate ceſſiſſe. Ne igitur dicta Ecclesia ſub ejus regimine irreparabile detrimentum incurrat, mandamus quatenus præfatumEpiſcopum ad réſignationem epiſcopatus, pontificalibus ſibi duntaxat, ſi voluerit, reſervatis, moneatis prudenter & efficaciter inducatis, & faciatis ei, ſi ceſſerit, recepta ceſſione hujuſmodi, vice noſtra pro ſuſtentatione ſua de bonis epiſcopalibus proviſionem honeſtam & congruam aſſignari, ac ipſum illius pacifica poſſeſſione gaudere, contradictores &c. Datum Lugduni XV. Kal. Mart. anno ſexto.

Eiſdem.

CUm Patavienſem Epiſcopum tanquam inutilem ad cedendum epiſcopatui corpore, cui videtur utilitate ceſſiſſe, moneri mandaverimus & induci, noſque intendamus Patavienſi Eccleſiæ de tali providere perſona quæ tanto congruat oneri & honori, mandamus quatenus ſi præfatum Epiſcopum contigerit ſponte cedere aut etiam ſubtrahi ab hac luce, Capitulo ejuſdem Eccleſiæ auctoritate noſtra inhibeas expreſsè ne ad electionem ſeu poſtulationem vel nominationem cujuſquam procedant abſque noſtra licentia ſpeciali. Nos enim decernimus irritum & inane ſi quid contra inhibitionem hujuſmodi ſuper hoc contigerit attentari. Datum ut ſuprà.

Præpoſito & Sacriſtæ Magalonenſi.

IN ultima volontate ſua bonæ memoriæ Magalonenſis Epiſcopus vos, prout accepimus, ſui executores conſtituit teſtamenti. Cùm autem libri & eccleſiaſtica ornamenta necnon quædam alia bona quæ idem Epiſcopus ante promotionem ſuam noſcitur habuiſſe in manibus veſtris eſſe dicantur, nos dilecti filii Magiſtri ordinis fratrum Prædicatorum precibus annuentes, mandamus quatenus hujuſmodi libros, ornamenta, & bona, cùm ad præfatum ordinem de jure pertineant, dilecto filio Priori fratrum ejuſdem ordinis de Monteپeſſulano nomine dicti Magiſtri ſine dilationis ac difficultatis obſtaculo aſſignetis, ita quòd ſuper hoc providere aliter non cogamur. Datum Lugduni III. Idus Februarii anno ſexto.

Præpoſito & Capitulo Magalonenſi.

ECcleſia Magalonenſi deſtituta paſtore, vos dilectum filium W. Archidiaconum, B. Archipreſbyterum, & Priorem de Ovorio Canonicum Magalonenſem ad noſtram præſentiam deſtinaſtis, plena illis poteſtate conceſſa ut ipſi Eccleſiæ de perſona idonea providerent. Sanè jamdicti Archidiaconus, Archipreſbyter, & Prior, requiſito humiliter ſuper electione tractanda noſtræ beneplacito voluntatis, & deliberatione habita diligenti, dilectum filium P. Sacriſtam Magalonenſem, virum ubique de vita, moribus, & ſcientia commendatum, in paſtorem ipſius unanimiter & concorditer elegerunt, ſpe ipſis accedente firmiſſima quòd eadem Eccleſia per induſtriam ipſius electi Deo propitio conſequi debeat honoris & proſperitatis augmentum. Cùm autem nos electionem hujuſmodi, quam invenimus canonicè celebratam, fratrum noſtrorum communicato conſilio, nullum propter hoc Narbonenſi Eccleſiæ, cujus ſuffraganeus eſſe dinoſcitur, in poſterum paſſura præjudicium, duxerimus confirmandam, mandamus quatenus eidem, cui prædictæ Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus plenam adminiſtrationem commiſimus, debitam obedientiam & reverentiam impendatis, ejus ſalubribus mandatis & monitis efficaciter intendentes, ita quòd ipſe lætetur in vobis devotionis habere filios, & vos in eo per conſequens fructum paternæ benevolentiæ gaudeatis ſemper auctore Domino invenire. Alioquin ſententiam quam ipſe ritè tulerit in rebelles &c. *uſque* obſervari. Datum Lugduni Kalendis Martii anno ſexto.

In eundem modum P. Electo Magalonenſi, ver. co. mu. *uſque* mandamus quatinus regimen Eccle-

ſiæ, cujus in ſpiritualibus & temporalibus plenam tibi adminiſtrationem committimus, ſuſcipiens reverenter, te in ampliandis honoribus & profectibus procurandis ſic reddas ſine intermiſſione ſollicitum ut apud remotos & proximos tua fama clareat per effectum & in delectationem nobis veniat te condigna gratia opportuno tempore proſequi ac tuis deſideriis favorem benivolum impertiri. Datum ut ſuprà.

Capitulo Magalonenſi.

ZElus catholicæ fidei, quæ à perverſis ſæpe deducitur in contemptum, & ſemper ab hæreticis, ſed præcipuè his temporibus impugnatur, ad hoc de novo apoſtolicæ ſedis circumſpectionem induxit quòd ſibi proviſionem & ordinationem cathedralium Eccleſiarum provinciæ reſervavit. Quia verò de reſervatione hujuſmodi non aliquod diſpendium ſed profectum potiùs volumus exoriri, præſentium auctoritate decernimus quòd, non obſtante reſervatione ipſa, ſit vobis in futurum, ſi Eccleſiam veſtram vacare contigerit, libera eligendi poteſtas, & ex eo quòd apud ſedem apoſtolicam de dilecto filio P. electo tunc ſacriſta Magalonenſi, requiſito noſtræ beneplacito voluntatis, electio extitit celebrata, nullum vobis in poſterum præjudicium generetur. Datum Lugduni v. Nonas Martii anno ſexto.

Allerino Vailliaco clerico.

EXhibita nobis ex parte tua petitio continebat quòd venerabilis frater noſter Sueſſionenſis Epiſcopus profecturus dudum in ſubſidium terræ ſanctæ præbendam quam in Sueſſionenſi Ec-

cleſiæ, in qua collationem obtinet præbendarum, primò vacare contigerit propria tibi auctoritate conceſſit, teque mandavit, nulla ibidem præbenda vacante, à Sueſſionenſi Capitulo recipi in Canonicum & in fratrem, prout in ipſius Epiſcopi patentibus litteris dicitur pleniùs contineri. Nos igitur obtentu venerabilis fratris noſtri Cathalaunenſis Epiſcopi, cujus exiſtis clericus, & qui pro te nobis per ſuas litteras cum inſtantia ſupplicavit, volentes ut de ſpeciali proviſionis noſtræ gratia optatum ex tali facto ejuſdem Epiſcopi conſequaris effectum, quod ab eodem Epiſcopo ſuper iis factum eſt ratum & gratum habemus, illudque auctoritate apoſtolica confirmamus & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Datum Lugduni XIII. Kal. Martius anno ſexto.

Epiſcopo Cathalaunenſi & Abbati ſancti ſepulcri Cameracenſis.

SUa nobis dilecti filii nobiles viri Johannes de Aveſnis & Balduinus frater ejus intimatione monſtrarunt quòd quidam eorum æmuli eos malitiosè, ut proceſſu temporis à bonis ad eos hereditario jure ſpectantibus excludi valeant, notam illegimatis impingunt, id multorum auribus inſtillando, occaſione quarundam litterarum ſuper hoc à ſede apoſtolica obtentarum. Quare nobis humiliter ſupplicarunt ut cum eis aut ſaltem ipſorum heredibus ſit valde periculoſum quòd id remaneat totaliter indiſcuſſum, providere ipſis ſuper hoc paterna ſollicitudine curaremus, mandamus quatinus ſuper cauſa natalium eorundem nobilium, non obſtante quòd ſuper hoc inter ipſos ex parte una & fratres eorundem ex altera fuit coram nobis aliquandiu litigatum & proceſſum, cùm

nihil inde termitatum extitit, inquiratis ſicut magis de plano potentis diligentiùs veritatem, & quod canonicum fuerit appellatione poſtpoſita ſtatuatis, quæſtione bonorum principali domino reſervata. Datum Lugduni v. Kal. Martias anno ſexto.

Bernardo de Rupeforti Canonico Eccleſiæ Brivatenſis Claromontenſis dioceſis.

POſt diverſas litteras ſuper proviſione facienda dilecto filio Guidoni de Melhac rectori Eccleſiarum ſancti Stephani & ſancti Hilarii de Lombertiaco, quarum una dependet ab altera, Lemovicenſis dioceſis clerico dilecti filii Bernardi de Ventodoro Capellani noſtri, ab apoſtolica ſede ad judices diverſos obtentas & proceſſus habitos per eoſdem, tibi direximus ſcripta noſtra ut dicto clerico de præbendali ſeu parrochiali velalio eccleſiaſtico beneficio competenti in Lemovicenſi civitate vel diœceſi auctoritate noſtra provideres vel faceres provideri. Cùm autem idem clericus nullum ſit de hujuſmodi gratia, prout aſſerit, commodum aſſecutus, ſed potiùs labores ſubierit & expenſas, nobis humiliter ſupplicavit ut finem ipſius laboribus in hac parte imponere curaremus. Volentes igitur ut dicto clerico noſtra gratia fructuoſa reddatur, mandamus quatenus, ſi eſt ita, prædicto clerico, non obſtantibus litteris ſuper hoc impetratis & proceſſibus habitis per eaſdem, ſeu ſi in Eccleſia in qua ſibi providendum duxeris aut mandaveris provideri non ſit certus Canonicorum vel clericorum numerus, vel ſi pro aliis in ipſa direximus ſcripta noſtra, quibus nolumus &c. *uſque* generari, aut ſi Eccleſia vel perſona ad quam ipſius collatio pertinet ſint de mandato noſtro ſu-

per aliorum proviſione gravatæ, ſeu quòd dilecto filio electo Lemovicenſi dicimur conceſſiſſe quòd eundem clericum beneficiis quæ habet faciat manere contentum, ſive ſi eidem extitit indultum quòd per litteras apoſtolicas ad proviſionem alicujus minimè teneatur, nec aliquis executor de beneficiis ad collationem ſuam ſpectantibus poſſit providere alicui per eaſdem quæ de toto tenore ipſius indulgentiæ non fecerint mentionem, ſive ſi ei vel alii ſit ab eadem ſede indultum quòd in eum vel eorum aliquem ſuſpenſionis vel excommunicationis aut in Eccleſias ſeu terras ipſorum interdicti ſententiæ nequeant promulgari abſque ipſius ſedis mandato plenam faciente de indulto hujuſmodi mentionem, ſive qualibet alia indulgentia generali vel ſpeciali cuicunque perſonæ vel loco conceſſa ſeu etiam concedenda, per quam non expreſſam hujuſmodi circa eum proviſio impediri valeat vel differri, de beneficio quod idem in prædicta civitate vel dioceſi duxerit acceptandum, ſi vacat ad præſens, vel quàm citò vacaverit, juxta directarum ad te continentiam litterarum per te vel per alium, cui forſan ſuper hoc vices tuas commiſeris, provideas vel facias provideri, beneficiis quæ obtinet in proviſione facienda eidem nullatenus computatis. Nos enim dictum beneficium prædicto clerico conferendum donationi apoſtolicæ reſervantes decernimus irritum & inane ſi ſecus de ipſo contra mandatum noſtrum à quoquam contigerit attentari, contradictores &c. Datum Lugduni XII. Kal. Martii anno ſexto.

Epiſcopo Tornacenſi.

CUm, ſicut ex parte tua & dilectorum filiorum Capituli Tornacenſis fuit propoſitum coram nobis, venerabilis frater noſter Tuſculanenſis Epiſcopus tunc in partibus Franciæ apoſtolicæ ſedis Legatus ſtatuta quædam in Tornacenſi Eccleſia ſub pœna ſuſpenſionis ſententiæ obſervanda ediderit, quam eadem non ſervantes incurrerent ipſo facto, videlicet ne in cantandis pſalmodiis aliquis pſallentium ex una parte chori verſum inciperet donec alii pſallentes ex parte altera verſum quem priùs inceperant terminarent, necnon & nullus loqueretur in choro niſi voce ſubmiſſa, idque neceſſitatis articulus ſuaderet, quòdque nullus Canonicorum vel clericorum chori ejuſdem per Eccleſiam incederet dum divina officia celebrantur, ac alia ſtatuta in eadem Eccleſia obſervanda mandaverit, quæ licèt videantur ſalubria & honeſta, poſſent tamen, ſicut aſſeris, in multorum ſalutis vergere detrimentum, nos tuis & eorumdem Capituli ſupplicationibus inclinati ſuper hoc utiliter providere volentes, moderandi ſtatuta eadem, prout melius & utilius expedire videris, tibi auctoritate præſentium concedimus facultatem. Datum Lugduni III. Nonas Martii anno ſexto.

Epiſcopo Tornacenſi.

CUm, ſicut tua petitio nobis exhibita continebat, juxta canonicas ſanctiones in tua civitate ac dioceſi quoſdam teſtes publicos, qui ſynodales vocantur, tam prædeceſſores tui quàm tu in ſingulis parrochiis duxeritis deputandos, Scabini

villæ Gandenſis tuæ diocesis ad officium hujuſmodi deputati, licèt de ſingulis criminibus diffamatos apud te vel apud illum quem ſuper hoc idoneum deputaveris teneantur deferre, nihilominus tamen contra fornicationem notator ex quadam prava conſuetudine, quæ dicenda eſt veriùs corruptela, teſtificari contemnunt, quaſi fornicatio criminale peccatum non debeat reputari. Cùm igitur morbo hujuſmodi eo ſtudioſiùs ſit quo frequentiùs à pluribus committitur ſalubri medicamine obviandum, mandamus quatenus, ſi eſt ita, præfatos Scabinos ut tam ſuper fornicatione quàm aliis criminibus veritatem referant, ut tenentur, prædicta conſuetudine non obſtante, monitione præmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota compellas, contradictores &c. Datum Lugduni x. Kal. Martii anno ſexto.

Archidiacono Cantuarienſi Capellano noſtro.

SUa nobis dilectus filius nobilis vir Petrus de Sabaudia pro ſe ac univerſitate hominum ſuorum archidiaconatus Richemondiæ petitione monſtravit quòd nonnulli Prælati, Rectores, Vicarii, & Capellani perpetui Eccleſiarum archidiaconatus ejuſdem Eboracenſis diocesis, licèt ab ipſorum hominum ſingulis unum de melioribus pecoribus quæ habent juxta conſuetudinem regni Angliæ percipiant cùm decedunt, nihilominus tamen ad eorum bona manus avidas extendentes aliud melius pecus necnon nonam partem omnium bonorum mobilium decedentis, ſi uxorem & heredem, ſi verò uxorem & non heredem, vel heredem & non uxorem, ſextam partem, ſi autem nec uxorem nec heredem habeat, tertiam partem bonorum ipſorum contra juſtitiam exigunt & extor-

quent, ſolam ſuper iis conſuetudinem prætendendo, in eorundem nobilis & univerſitatis non modicum præjudicium & gravamen. Quia verò nobis non conſtitit de præmiſſis, mandamus quatenus vocatis qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propoſitis, quod juſtum fuerit appellatione remota decernas, faciens quod decreveris &c. Teſtes autem &c. non obſtante indulgentia aliquibus ab apoſtolica ſede conceſſa quòd excommunicari non poſſint ſeu etiam interdici, & conſtitutione de duabus dietis &c. dummodo ultra tertiam vel quartam &c. Datum Lugduni XIII. Kal. Martii anno ſexto.

Epiſcopo Conſtantienſi.

IN epiſcopalibus juribus tuam ſemper perſonam benignitate ſolita confovere volentes, ut condemnationes ſeu pœnas quæ Bannalia vulgariter nuncupantur à Rectoribus & clericis Eccleſiarum tuæ dioceſis parrochianis tuis propter ipſorum delicta vel exceſſus rationabiliter impoſitas, prout à te ac bo. me. H. Conſtantienſi Epiſcopo prædeceſſore tuo perceptæ noſcuntur, liberè percipere ac exigere tibi liceat auctoritate præſentium plenam tibi concedimus facultatem. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni Id. Martii anno ſexto.

Datus eſt ei ſuper hoc conſervator.. Abbas de Fancibus Auguſtenſis dioceſis.

Eidem.

PRæſentata nobis tuæ fraternitatis petitio continebat quòd nonnulli tuæ dioceſis monaſteriorum & Eccleſiarum prælati obtinere laborant ut

à juriſdictione Conſtantienſis Eccleſiæ per ſedem apoſtolicam eximantur in tuum & ipſius Eccleſiæ detrimentum. Quare humiliter poſtulaſti ſuper hoc ipſi Eccleſiæ de ſedis ejuſdem providentia præcaveri. Nos igitur te ac eandem Eccleſiam in ſuo ſemper jure ſervari cupientes illæſam, tuam volumus fraternitatem de apoſtolicæ ſedis benignitate tenere quòd aliquos tibi dioceſana lege ſubjectos hactenus nos exemiſſe non credimus & eximere noſtri propoſiti non exiſtit. Datum Lugduni XVII. Kal. Aprilis anno ſexto.

Præpoſito Eccleſiæ ſanctæ Mariæ Rotundæ Metenſis.

NOlentes ut dilectus filius R. electus Warmacienſis, de quo dilectus filius noſter P. ſancti Gregorii ad velum aureum Diaconus Cardinalis tunc apoſtolicæ ſedis Legatus Warmacienſi Eccleſiæ paſtore vacanti dicitur providiſſe, ſuper beneficiis quæ tempore proviſionis hujuſmodi obtinebat, donec controverſia ſuper eadem proviſione ſuborta finem acceperit, ab aliquibus moleſtetur, quem obtentu dilecti filii nobilis viri Wirrici de Dune regalis curiæ Mareſcalci fratris ejuſdem dignum favore ſedis apoſtolicæ reputamus, mandamus quatenus denuntians auctoritate noſtra irritum & inane ſi quid à quoquam de prædictis ipſius electi beneficiis attentatum eſt hactenus vel fuerit in poſterum occaſione præmiſſa, donec eundem electum corporalem poſſeſſionem prædictæ Warmacienſis Eccleſiæ de jure vel de gratia contigerit adipiſci, facias proventus beneficiorum ipſorum eidem electo, ubicunque fuerit, integrè interim miniſtrari ac ſi in Eccleſiis in quibus ea obtinet reſideret perſonaliter, cotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis, non obſtante contraria conſuetudine vel

ſtatuto juramento aut alia quacunque firmitate vallato, ſeu qualibet ſedis apoſtolicæ indulgentia de qua oporteat in præſentibus expreſſam fieri mentionem, & per quam hujuſmodi gratia poſſet impediri vel differri. Contradictores &c. Datum Lugduni xv. Kal. Aprilis anno ſexto.

Epiſcopo Cathalaunenſi.

EXigentibus tuæ devotionis meritis &c. *uſque* exaudimus. Cùm igitur, ſicut ex parte tuà fuit propoſitum coram nobis, Capitulum Cathalaunenſe ſint ad ſuſpendendum contra te organa nimis prompti, nos tuis ſupplicationibus inclinati præſentium tibi auctoritate concedimus ut quotieſcunque dicti Capitulum contra te ſine manifeſta & rationabili cauſa ceſſaverint à divinis, ad reſumenda organa poſſis per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita coartare, non obſtante indulgentia, ſi qua eis quòd excommunicari, ſuſpendi, aut interdici per litteras apoſtolicas nequeant à ſede apoſtolica ſit conceſſa, præſentibus poſt triennium minimè valituris. Datum Lugduni VIII. Kal. Aprilis anno ſexto.

Epiſcopo Tuſculanenſi apoſtolicæ ſedis Legato.

EX parte dilectæ in Chriſto filiæ noſtræ nobilis mulieris Melliſent relictæ quondam B. Principis Antiocheni natæ claræ memoriæ A. Regis & Y. Reginæ Ieroſolymitan. fuit nobis humiliter ſupplicatum ut cùm ipſa C. nato F. quondam Imperatoris regni Ieroſolymitani heredi inter cæteros ejus conſanguineos quos in partibus illis habet proximiori conſanguinitatis linea, ſicut aſſerit, ſit conjuncta, & tam de jure quà de antiqua

conſuetudine regni ejuſdem is qui proximior eſt heredi, eo abſente, dominium & bajulatum ipſius regni debeat obtinere, induci eam per te in poſſeſſionem dictorum dominii & bajulatus inductamque defendi, amoto quolibet detentore illicito, faceremus, mandamus quatenus inquiſita ſuper hoc & cognita diligentiùs veritate, ſi rem inveneris ita eſſe, id, ſi de plano & abſque ſcandalo fieri poſſit, auctoritate noſtra ſicut juſtum fuerit exequi non omittas, contradictores &c. Alioquin quod inde feceris vel fieri poterit nobis ſtudeas tuis litteris fideliter intimare. Datum Lugduni VIIII. Kal. Aprilis anno ſexto.

Epiſcopo & Decano & Capitulo Burgenſi & ſucceſſoribus eorundem.

VItæ perennis gloria qua mira benignitas conditoris omnium beatam coronat aciem civium ſupernorum à redemptis pretio ſanguinis fuſi de pretioſo corpore redemptoris meritorum debet acquiri virtute, inter quæ illud eſſe pergrande dinoſcitur quòd ubique majeſtas altiſſimi, ſed præcipuè in ſanctorum Eccleſiis collaudetur. Ut itaque in Burgenſi Eccleſia in honorem glorioſæ Mariæ virginis dedicata ſtudium laudis hujuſmodi à Chriſti fidelibus frequentetur, eam ubertate apoſtolicæ gratiæ dignè volumus inſignire, maximè cùm ipſam inter alias Eccleſias Hiſpaniæ famoſam & nobilem ſedes apoſtolica filiam habeat ſpecialem, & aſſumptus de ipſa fuerit dilectus filius noſter Ægidius ſanctorum Coſmæ & Damiani Diaconus Cardinalis, qui ſcientia & virtute conſpicuus, ac ſolemni fama præclarus, puritate fidei & inconcuſſæ conſtantiæ firmitate ſub longi decurſu temporis Eccleſiæ Romanæ multipliciter extulit & ex-

tollit honorem ita quòd ipſa propter hoc eum in Chriſto præ aliis brachio internæ caritatis amplectitur, & affectu promptiſſimo piis ejuſdem votis annuere delectatur. Hinc eſt quòd nos de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus verè pœnitentibus & confeſſis qui peccatorum veniam à Domino humiliter petituri à feſto natalis Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & à dominica Palmarum uſque ad octavas Paſchæ, necnon à feſto Aſcenſionis uſque ad octavas Pentecoſtes, & etiam à feſto ſancti Johannis baptiſtæ uſque ad octavas prædictorum Apoſtolorum, ac in feſto omnium ſanctorum, & in die dedicationis ipſius Burgenſis Eccleſiæ, & per ipſius octavas, ac in prædictæ glorioſæ virginis ſolemnitatibus univerſis, & uſque ad octavas earum, ad eandem Eccleſiam acceſſerint annuatim, unum annum & quadraginta dies de injuncta ſibi pœnitentia miſericorditer relaxamus. Datum Lugduni II. Kal. Aprilis anno ſexto.

Archiepiſcopis & Epiſcopis ad quos littera iſta pervenerint.

CEdit ad Dei gloriam & honorem quòd tales cuſtodes in ipſius vinea præferantur qui ſibi per vitæ meritum & aliis proficiant per exemplum. Sanè, ſicut accepimus, venerabilis frater noſter Lavoniæ ac Pruſciæ Archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis Legatus prudenter attendens laudabilem converſationem & ſcientiæ merita dilecti filii fratris Henrici ordinis Prædicatorum, qui unà cum eo pro negotio fidei & Eccleſiæ diligenter & fideliter laboravit, conſiderans quoque quòd terra Intweſoniæ per ipſius fratris induſtriam in ſpiritualibus & temporalibus auctore Domino laudabilia ſuſcipere poterit incrementa, eundem fratrem

prædictæ terræ, prout auctoritate litterarum noſtrarum ad dictum Archiepiſcopum ſpectabat, præfecit in Epiſcopum & paſtorem. Cùm autem idem Archiepiſcopus extra ſuam provinciam ſit ejectus, nec in aliena permittatur dictum fratrem in Epiſcopum conſecrare, fuit ex parte prædicti fratris nobis humiliter ſupplicatum ut ſibi faceremus munus conſecrationis impendi. Quocirca fraternitatem veſtram rogamus, monemus, & hortamur attentè mandantes quatenus quicunque veſtrum ſuper hoc ab eodem Archiepiſcopo per ipſius litteras fuerit requiſitus, memorato fratri, convocatis aliquibus de vicinis Epiſcopis, munus conſecrationis impendat. Datum Lugduni III. Idus Aprilis anno ſexto.

De hoc Henrico, quamvis eum non nominet. ita ſcribit Bernardus Guidonis in hiſtoria ordinis fratrum Prædicatorum Mſ.

Hoc in loco ſcribendum conveniens & utile æſtimavi quod ſcriptum à fratre Stephano alibi reperi, rem quidem admiratione dignam, ſed prudentibus ædificatione non vacuam, ut divina judicia timeantur, de Epiſcopo Culmenſi, qui cùm eſſet frater Vicecomitis Montiſbeliardi, quod eſt caſtrum in diœceſi Biſuntina in finibus Teutoniæ ac Burgundiæ, & ſtuderet Bononiæ adhuc in habitu ſæculari, electus fuit in Epiſcopum Culmenſem; quem renuens, ordinem iſtum intravit, in quo laudabiliter circa decennium commoratus, electus eſt in eadem Eccleſia iteratò. Videbatur fieri res à Domino; & quaſi invitus recepit de conſilio bonorum virorum. Promotus igitur in Epiſcopum, mox dedit ſe rebus bellicis, & frequenter armans ſe ac cum armis incedens, videnſque ſub armis deturpari habitum, ſe autem magis, habitum deſeruit, & ordo ipſum rariſſimè celebrabat. Vix aut nunquam agebat aliqua quæ paſtorale officium requirebat. Cùmque diutiùs vellus ſine merito excuſſiſſet, præoccupatus morte, nec de domo ſua diſpoſuit, nec confeſſionem fecit, nec aliqua ſacramenta eccleſiaſtica recepit.

Decano & Capitulo Cameracenſi.

VAcante olim Cameracenſi Eccleſia, & ipſius Canonicis die ad eligendum præfixa in unum convenientibus, nonnulli ex eis in venerabilem fratrem noſtrum Nicolaum de Fontanis Cameracenſem Epiſcopum tunc ipſorum Canonicum præmiſſo ſcrutinio conſentientes, ipſum in præſulem elegerunt, deportationis ſolemnitate inſuper ſubſecuta, ſed conſiderato poſtmodum quòd hujuſmodi electio à majori & ſaniori parte omnium non extiterit celebrata, mox cum electo ipſo ad Capitulum ſunt reverſi, cùmque dictus electus electioni renuntiaſſet eidem, & in diem ſequentem fuiſſet eligendi terminus prorogatus, Canonicis ad eligendum in eodem termino congregatis, quidam ex ipſis pro ſe ac ſibi adhærentibus, aſſerentes quòd cùm præmiſſa electio contra formam generalis Concilii præſumpta fuiſſet, illi qui ad eam proceſſerant erant eligendi ea vice poteſtate privandi, ne ad eligendum procederent, ſedem apoſtolicam appellarunt. Eis ergo de Capitulo recedentibus nec redire curantibus, quamquam ſuper hoc requiſiti à cæteris pluries extitiſſent, demum ii qui in Capitulo ipſo remanſerant eundem Epiſcopum concorditer elegerunt. Cujus electio cùm fuiſſet dilecto filio noſtro P. ſancti Georgii ad velum aureum Diacono Cardinali tam in partibus Alamaniæ fungenti legationis officio præſentata, iidem qui prius appellaverant in ejus comparentes præſentia, ex præmiſſa cauſa, & quia, ſicut aſſerebant, poſt appellationem eorum canonicam ipſa electio attentata fuerat, ne confirmaret eandem ad nos duxerunt denuo appellandum; adicientes quòd patiebatur idem Epiſcopus in litteratura

teratura defectum. Sed prædictus Cardinalis, præſente venerabili fratre noſtro Remenſi Archiepiſcopo loci Metropolitano, & perſonam electi & electionis proceſſum diligenter examinans, comperto quòd electus ipſe litteraturæ ſufficientis exiſteret, cognito etiam quòd appellatio quæ priùs interpoſita fuerat impedire nequivit quin ii qui remanſerant in Capitulo canonicè ſibi poſſent perſonam idoneam eligere in paſtorem, electionem ipſam confirmare curavit. Accedentibus itaque ad præfatam ſedem iis qui electionem impugnabant eandem, & ipſam ex præmiſſis cauſis, & quia, ut dicebant, die quæ ad eligendum ſtatuta non fuerat extiterat celebrata, caſſari petentibus, nos eos ſuper hoc exigente juſtitia non duximus audiendos. Denique obiciente uno ipſorum quædam in perſonam electi, & eodem electo propter hoc coram nobis perſonaliter comparente, ac lite ſuper iis legitimè conteſtata, præſtitoque de dicenda veritate à partibus juramento, & factis poſitionibus & reſponſionibus ab eiſdem teſtibus productis & atteſtationibus publicatis, ac auditis partis allegationibus utriuſque, tandem partes eædem noſtro ſe arbitrio totaliter ſubmiſerunt. Nos autem conſiderato quòd memoratus Epiſcopus, ſicut ex relatione nobis ipſius conſtitit Cardinalis, qui examinavit eundem, litteraturæ ſufficientis exiſtit, conſiderato etiam quòd de objectis ſibi nihil fuerat omnino probatum, penſato inſuper quòd idem honeſtate vitæ, morum maturitate fulgore dinoſcitur, quæ circa ipſum in præmiſſis canonicè acta fuerunt auctoritate apoſtolica approbantes, & ſupplentes de plenitudine poteſtatis defectum, ſi forſan aliquis in his fuerit, eundem Cameracenſi Eccleſiæ de fratrum noſtrorum conſilio in Epiſcopum præfecimus & paſtorem, cui poſteà ſacerdotii or-

dinem conferri fecimus, & nos ipſi conſecrationis munus duximus impendendum, mandamus quatenus eundem Epiſcopum tanquam patrem & paſtorem animarum veſtrarum devotè ſuſcipientes, obedientiam ſibi & reverentiam debitam impendatis, monitis & mandatis ejus ſalubribus humiliter intendendo. Alioquin ſententiam quam idem ritè &c. Datum Lugduni v. Idus Aprilis anno ſexto.

Epiſcopo Cameracenſi.

INter Canonicos cruceſignatos ex parte una & quoſdam Canonicos non cruceſignatos Leodienſis Eccleſiæ ex altera, ſuper eo quòd dicti cruceſignati petebant ſibi miniſtrari ſine diminutione aliqua proventus præbendarum ſuarum ipſius Eccleſiæ, prout ex indulgentia ratione crucis aſſumptæ ipſis conceſſa ſibi competere aſſerebant, orta materia quæſtionis, tandem eiſdem partibus ad noſtram præſentiam evocatis, & quibuſdam ipſorum cruceſignatorum perſonaliter, quibuſdam verò per procuratorem, ac etiam quibuſdam ipſorum non cruceſignatorum perſonaliter, & quibuſdam per procuratores ſuos propter hoc apud ſedem apoſtolicam conſtitutis, nos ſopiendam quæſtionem hujuſmodi dilecto filio noſtro P. ſancti Georgii ad velum aureum Diacono Cardinali duximus committendam. Idem verò Cardinalis, deliberatione habita diligenti ſuper iis, inter eos de ſpeciali mandato noſtro taliter ordinavit ut Johannes de Appia & Gerardus de Peis Archidiaconi, magiſter L. Scholaſticus, G. Cantor, Præpoſitus Lovanienſis, Cuſtos ſancti Dionyſii, magiſter Gerardus de Behaing, Johannes de Gothegni, & Symon dictus Dagoros Canonici ejuſdem Eccleſiæ tempore voti emiſſi commorantes Leodii & in

dicta Eccleſia reſidentes, qui vota ſua coram Aquis ſunt perſonaliter executi, percipiant ex nunc per triennium proventus præbendarum ſuarum ipſius Eccleſiæ, ubicunque fuerint, integrè, ſive in blado, pane, vino, denariis, aut obventionibus quibuſcunque conſiſtant, ea parte diſtributionum duntaxat excepta quæ conſiſtit in denariis qui Canonicis deſervientibus in horis canonicis & anniverſariis exhibentur. Sanè Canonici foranei & alii reſidentes qui tempore voti emiſſi Leodii minimè morabantur, quique vota ſua coram Aquis ſunt perſonaliter executi, videlicet Colonienſis, Aquenſis, & Remenſis Præpoſiti, Hermannus de Salmis, Anſelmus de Barbenehero, Johannes de Beantem, Jacobus de Jaeta, & Henricus de Alois, qui Hugonem Militem patrem ſuum de conſenſu Cardinalis ejuſdem tunc in illis partibus legationis officium exercentis ſubſtituiſſe dicitur loco ſui, proventus præbendæ groſſæ per idem tempus, ubicunque fuerit, ſimili modo percipiant & eiſdem proventibus ſint contenti, conceſſa tam reſidentibus quàm foraneis Canonicis antedictis fructus hujuſmodi per idem tempus vendendi, obligandi, aſſignandi, vel alio modo diſponendi de illis, prout expedire viderint, libera facultate, quòd ſi contigerit eoſdem Canonicos ſervire in præfata Eccleſia vel etiam reſidere, proventus præbendarum ſuarum prænominatæ Eccleſiæ ipſis ſicut aliis in ea ſervientibus & reſidentibus integrè debeant miniſtrari; idque dictus Cardinalis extendi ordinavit ad ſupradictos Canonicos qui ante voti emiſſionem in prænominata Eccleſia fecerant reſidentiam conſuetam. Illi namque qui dictam reſidentiam in eadem Eccleſia non fecerunt, ex indulgentia crucis aſſumptæ conceſſa quantum ad beneficiorum proventus nihil amplius conſequantur quàm quod

tempus illud quo fuerunt in expeditione Aquenſi eis pro reſidentia illius anni poterit, ſi voluerint, computari, præter Arnulfum dictum Digant Canonicum Eccleſiæ antedictæ, qui licèt conſuetam reſidentiam non compleverit in eadem, poterit tamen per idem tempus ſe, ſi voluerit, abſentare, non obſtante contraria conſuetudine vel ſtatuto ſeu juramento quod de facienda inibi reſidentia dicitur præſtitiſſe; nihil in abſentia interim percepturus, illis Canonicis crucesſignatorum eorundem qui de beneficio crucis aſſumptæ confiſi ſe abſentaverunt ab Eccleſia ſæpedicta pœnam nullam exinde incurſuris. Ideoque mandamus quatenus ordinationem hujuſmodi facias per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota firmiter obſervari, relaxans auctoritate noſtra ſententias, ſi quæ in illos qui ordinationi eidem paruerint occaſione ſæpefatæ indulgentiæ ſunt prolatæ, ac diſpenſans cum eis ſuper irregularitate, ſi quam ex hoc forſitan incurrerunt, & faciens ea omnia quæ de bonis ipſius Eccleſiæ hac de cauſa occupata ſunt vel detenta integrè reſtitui Eccleſiæ memoratæ, contradictores &c. Nolumus autem quòd hæc ordinatio contra privilegia & conſuetudines Eccleſiæ prædictæ ad conſequentiam de cætero protrahatur; contraria conſuetudine vel ſtatuto vallato juramento ſeu firmitate alia non obſtante. Datum Lugduni v. Idus Aprilis anno ſexto.

Univerſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis.

FLos pretioſior cunctis operibus, flos immarceſſibilis, flos æternus, cujus pulchritudinem ſol & luna mirantur, cujus odore foventur angeli, cujus virtute reficitur religio populi Chriſtiani,

videlicet Dei filius Dominus Jeſus Chriſtus de virga venuſtiſſima & omnium virtutum floribus inſignita, ſcilicet de glorioſa Maria virgine ineffabili ſancti ſpiritus operatione proceſſit. Cujus etenim floris amœnitas auri ſplendorem & balſami fragantiam ſuperantis per roſam deſignatur auream quæ annis ſingulis in dominica quadrageſimæ, qua *Lætare Jeruſalem* canitur, ad honorem divini nominis à Romano Pontifice viventis Dei vicario deportatur, exultante turba fidelium, in roſa hujus Regis æterni gloriam, qui ſuo roſeo redemit nos ſanguine, contemplari. Sanè claræ memoriæ Raymundus Comes Provinciæ ſedem apoſtolicam, quam ſemper ſincero fuit veneratus affectu, nobis Lugduni manentibus, perſonaliter viſitavit, cui roſam auream in prædicta dominica juxta morem Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum delatam à nobis pro ſuæ devotionis & fidei puræ meritis in ſignum dedimus benivolentiæ ſpecialis. Cùm autem idem Comes roſam eandem Aquenſi Eccleſiæ obtulerit reverenter, & tandem de hac luce ſublatus fuerit, ſepultus ibidem, univerſitatem veſtram rogamus & hortamur in Domino, in remiſſionem vobis peccaminum injungentes quatenus ad jam dictam Eccleſiam in humilitate ſpiritus accedatis veſtrorum veniam delictorum & pro anima ipſius Comitis divinæ miſericordiæ gratiam petituri. Nos enim de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi omnibus verè pœnitentibus & confeſſis qui ad eandem Eccleſiam in dominica ipſa cauſa devotionis & orationis acceſſerint annuatim unum annum & quadraginta dies de injuncta ſibi pœnitentia miſericorditer relaxamus. Datum Lugduni IV. Idus Aprilis anno ſexto.

Officiali Lemovicenſi.

SUa nobis dilecti filii Prior & tres viſitatores generales domus Grandimontenſis petitione monſtrarunt quòd cùm Abbas Urſicampi & collegæ ipſius generales viſitatores domus & ordinis Grandimontenſis à ſede apoſtolica deputati duxerint ſtatuendum ut prædicti Prior & tres viſitatores annis ſingulis jurent tactis ſacroſanctis evangeliis quòd novem clericos ipſius ordinis eligant meliores, qui unà cum prædictis Priore ac viſitatoribus ſuper cauſis emergentibus in ipſo ordine audiant, diffiniant, & judicent ſingulis annis in capitulo generali, quia periculoſum eſt præſtare hujuſmodi juramentum, mandamus quatenus ad generale capitulum ipſius ordinis accedens, ſi de ipſius capituli vel majoris partis conſenſu proceſſerit, auctoritate noſtra relaxes hujuſmodi juramentum, ſtatuto prædictorum viſitatorum quoad alios articulos nihilominus in ſuo robore duraturo, proviſo attentiùs ut ſi ex hoc videris in eodem ordine ſcandalum exoriri, ad ipſius juramenti relaxationem aliquatenus non procedas. Datum Lugduni VI. Kal. Aprilis anno ſexto.

Epiſcopo Naulenſi ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum.

IN ſacra Petri ſede, cujus ſumus, licèt immeriti, ſucceſſores, plenitudine poteſtatis aſſumpta, tunc ea laudabiliter utimur cùm inſpectis diligenter circumſtantiis variis perſonarum & rerum, locorum & temporum, emergentibus neceſſitatum articulis utiliter providemus. Eapropter, venerabilis in Christo frater Epiſcope, tuis juſtis poſtu-

ſationibus clementer annuimus, & Eccleſiam ſancti Paragorii Naulenſem, quam, cùm dudum plebes exiſteret Eccleſiæ Saonenſii ſubjecta, bonæ memoriæ Peneſtrinenſis Epiſcopus tunc apoſtolicæ ſedis Legatus de ſpeciali mandato & auctoritate felicis recordationis Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri in Eccleſiam cathedralem erexit, conceſſa ſibi pontificii dignitate, cum capellis & omnibus aliis pertinentiis ſuis ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus & præſentis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes ut dicta ſancti Paragorii Naulenſis Eccleſia, quam cathedralem eſſe decernimus, Januenſi Eccleſiæ tanquam ſuæ metropoli ſit ſubjecta. Et ut gratia ſedis ejuſdem gaudeat ampliori, eam & terram Naulenſem, quam uti ulteriùs volumus epiſcopalis vocabulo civitatis, necnon monaſterium ſancti Eugenii de inſula Liguriæ, in quo te ac ſucceſſores tuos fungi volumus officio, non ſolùm Epiſcopi, ſed & patris Abbatis, & quòd cum capellis, juribus, aliiſque ſuis pertinentiis menſæ tui epiſcopatus de gratia conceſſimus ſpeciali, eximimus perpetuò ab omni juriſdictione ac ſubjectione dictæ Saonenſis Eccleſiæ vel cujuſlibet alterius de conceſſæ nobis plenitudine poteſtatis, ita quòd nullo unquam tempore nomine ipſius Saonenſis Eccleſiæ vel alterius quàm Naulenſis quicquam in eis pro ſpiritualibus vel temporalibus penitùs requiratur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat Naulenſem Eccleſiam & monaſterium ſupradicta temerè perturbare &c. *uſque* conſerventur, ipſius pro cujus gubernatione &c. *uſque* profutura, ſalva ſedis apoſtolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum &c. *uſque* ultioni. Cunctis autem &c. *uſque* inveniant. Amen. Ego Innocentius catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi. Ego Petrus Albanenſis Epiſcopus

ſubſcripſi. Ego Willelmus Sabinenſis Epiſcopus ſubſcripſi, Ego Petrus tituli ſancti Marcelli Preſbyter Cardinalis ſubſcripſi. Ego frater Johannes tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyter Cardinalis ſubſcripſi. Ego frater Hugo tituli ſanctæ Sabinæ Preſbyter Cardinalis ſubſcripſi. . Ego Petrus ſancti Georgii ad velum aureum Diaconus Cardinalis ſubſcripſi. Ego Johannes ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis ſubſcripſi. Ego Willelmus ſancti Euſtachii Diaconus Cardinalis ſubſcripſi. Datum Lugduni per manum magiſtri Marini ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarii XII. Kal. Maii, indictione VII. incarnationis dominicæ anno MCCXLVIII. pontificatus verò Domni Innocentii Papæ IV. anno ſexto.

Archiepiſcopo Colonienſi.

PRo dilecto filio Gebehardo Capellano noſtro fratre nobilium virorum C. & H. Comitum de Friburch, ut ei vice noſtra de aliquo epiſcopatu totius Alamanniæ, quam citò ad id ſe facultas obtulerit, providere debeas, tibi direximus ſcripta noſtra. Verùm ne gratia noſtra ſibi aliquo caſu reddatur inefficax vel ingrata, ſi idem G. epiſcopatum illum noluerit acceptare quem ſibi, cùm ad id facultas occurrerit, duxeris offerendum, nolumus quòd propter hoc collata tibi auctoritate litterarum noſtrarum poteſtas quo minùs ei de alio, cùm ſe facultas obtulerit, providere debeas evaneſcat. Datum Lugduni Idibus Aprilis anno ſexto.

Epiſcopo Miſnenſi.

PAternæ benedictionis auctoritas devotum filium erigit in ſublime, ac ejus contrarium erectum ſubitò crudeliter eradicat. Unde Joſeph accreſcens filius nuncupatur, & Chanaan cum ſua progenie ſubicitur ſervituti. Abſalon quoque in quercu ſuſpenditur, & Salomon paterni culminis recipit diadema. Hæc & quod in ſacra pagina legitur, *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram*, ſi nobilis vir natus cariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Boëmiæ prout convenit diligenter attenderet, ipſum Regem patrem ſuum tanquam filius benedictionis paternam hereditatem cupiens honoraret & ab ejus offenſa penitùs abſtineret. Sed idem quorundam Baronum regni Boëmiæ, qui bona pacis oderunt & in malis diſcordiarum exultant, ductus iniquis perſuaſionibus & ſeductus, unà cum ipſis, ſicut accepimus, crudeliter prædictum Regem perſequitur & hoſtili perſecutione impugnat in detrimentum perſonæ ac ſtatus ipſius regni cum Corrado nato Fr. quondam Imperatoris, Duce Bawariæ, & aliis Eccleſiæ perſecutoribus fœdus amicitiæ ac ſocietatis damnabiliter iniendo; in quibus omnibus Epiſcopi Pragenſis & quarundam aliarum perſonarum eccleſiaſticarum ejuſdem regni dicitur eſſe manus. Ne igitur tantum malum, ſi ei obviatum non fuerit, invaleſcat, mandamus quatenus natum & Barones eoſdem ut ab iniquitate hujuſmodi penitùs deſiſtentes ad devotionem præfati Regis, à qua ſine nota infamiæ ac animarum periculis non poſſunt recedere, redeuntes, ei, ut tenentur, intendant attentiùs moneas & inducas. Quòd ſi monitis tuis acquieſcere non curaverint,

ipſos & omnes eis in hac iniquitate fautores auctoritate noſtra, ſublato appellationis impedimento, excommunices, & terras eorum ſubicias diſtrictiſſimo interdicto, ita quòd præter baptiſmata parvulorum & pœnitentias morientium nullum in eis celebretur divinum officium, aut exhibeatur eccleſiaſticum ſacramentum, faciens hujuſmodi excommunicationis & interdicti ſententias ſingulis diebus dominicis & feſtivis, pulſatis campanis, & candelis accenſis, per loca in quibus expedire videris ſolemniter publicari, invocato ad hoc, ſi neceſſe fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Eundem verò Epiſcopum, quia excommunicatus à dilecto filio fratre Gotrimundo de ordine Prædicatorum pœnitentiario noſtro ad partes illas deſtinato à nobis, noſtra exigente juſtitia, divina officia, ſicut dicitur, celebrare immo, quantum in eo eſt, veriùs prophanare præſumpſit, & contra ipſum Regem unà cum ejus filio conſpirare, eadem auctoritate noſtra præfigas ei terminum peremptorium competentem quo perſonaliter noſtro ſe conſpectui repræſentet pro meritis recepturus. Cùm autem, ſicut noſtris eſt auribus intimatum, nonnulli Præpoſiti, Decani, Canonici, & Rectores ac alii Canonici Eccleſiarum regni prædicti, fovendo & adhærendo ſupradictis nato Regis & Baronibus perſecutoribus Eccleſiæ contra eam, beneficiis eccleſiaſticis reddiderint ſe indignos, & dignum ſit ut indevoti ex indevotione jacturam & devoti ex devotione commodum aſſequantur, volumus & mandamus ut Præpoſitos, Decanos, & alios antedictos, ſi tibi eos conſtiterit tales eſſe, perſonatibus & dignitatibus ac beneficiis quæ ab Eccleſiis obtinent eadem auctoritate perpetuò privans, facias ea conferri per illos ad quos ipſorum collatio pertinet, ſi tamen ſunt devoti Eccleſiæ

Romanæ, alioquin tu illa conferas hac vice perſonis idoneis & Eccleſiæ prædictæ devotis, contradictores &c. Datum Lugduni x. Kal. Maii anno ſexto.

Archiepiſcopo Colonienſi.

IN tantum erga illos exuberat apoſtolicæ gratiæ plenitudo qui eidem per fidem approbatam operibus ſe idoneos reddiderunt ut eam & ſuis proficere commodis ſentire valeant, & ad cohærentes ſibi naturali neceſſitudine derivare. Sanè revolventes in animo devotionis & fidei puritatem qua dilecti filii nobiles viri C. & H. fratres Comites de Friburch eorumque progenitores ſedi apoſtolicæ placuerunt & recolendam memoriam C. Portuenſis Epiſcopi patrui eorundem, dilectum filium Gebehardum Capellanum noſtrum ipſorum germanum ſpeciali gratiæ noſtræ privilegio decrevimus honorandum, mandamus quatenus eidem G. de aliquo epiſcopatu totius Alamaniæ quàm citò ſe ad id facultas obtulerit provideas vice noſtra, & ab illius Eccleſiæ ſubditis cui eum præfeceris facias ſibi obedientiam & reverentiam debitam exhiberi, contradictores &c. non obſtante aliqua ſedis apoſtolicæ indulgentia conceſſa quibuſlibet vel in poſterum concedenda per quam poſſit mandati noſtri executio impediri, vel conſtitutione de duabus dietis &c. Datum Lugduni Idibus Aprilis anno ſexto.

Epiſcopo Signino.

INdignum videtur & abſonum &c. *uſque* providere. Hinc eſt quòd pro dilecto filio Petro ſcholare de Ferentino nepote Raynaldi Berardi cupiente, ut aſſerit, aſcribi militiæ clericali,

mandamus quatenus ipſum in aliqua Eccleſiarum provinciæ Beneventanæ auctoritate noſtra recipi facias in Canonicum & in fratrem, ac ſibi de præbendali vel alio eccleſiaſtico beneficio competenti, etiam ſi curam animarum habeat, quàm citò ſe facultas obtulerit provideri, contradictores &c. non obſtante ſi in Eccleſia in qua ſibi providendum duxeris certus ſit Canonicorum numerus inſtitutus, juramento ſeu quacunque firmitate aliàs roboratus, vel ſi pro aliis in ea direximus ſcripta noſtra, quibus &c. *uſque* generari, ſeu ſi eidem Eccleſiæ ſit indultum quòd ad receptionem vel proviſionem alicujus minimè teneatur, vel quòd ejus Canonici per litteras apoſtolicas ſuſpendi vel interdici aut excommunicari non poſſint, ſine qualibet alia per quam hujuſmodi gratia impediri valeat vel differri, & de qua in noſtris litteris ſpecialem oporteat fieri mentionem. Datum Lugduni x. Kal. Maii anno ſexto.

Abbati Ciſtercienſi & Coabbatibus ejus Ciſtercienſis ordinis.

PEtitio veſtra nobis exhibita continebat quòd cùm correctio exceſſuum tam monachorum quàm monialium veſtri ordinis ad patres Abbates ſecundùm ſtatuta dicti ordinis confirmata per ſedem apoſtolicam pertinere noſcatur, & in generali Capitulo Ciſtercienſi deliberatione provida ſit ſtatutum ut moniales incorporatæ ipſi ordini nulli alii confiteantur niſi patri Abbati ſolummodo vel cui dictus Abbas in hoc commiſerit vices ſuas, nonnulli religioſi & etiam ſæculares non abſque præſumptione damnabili falcem in alienam meſſem mittentes prædictarum monialium confeſſiones audire ac ipſas de facto abſolvere non ve-

tentur. Propter quod correctio veſtra contemnitur, ipſæque moniales regularem effugiunt diſciplinam in ſalutis animarum ſuarum diſpendium & præfati ordinis injuriam & contemptum. Quare fuit ex parte veſtra nobis humiliter ſupplicatum ut ſuper hoc congruum adhibere remedium dignaremur. Nos igitur ſtatuta veſtri ordinis cupientes illibata ſervari & animarum profectui providere, ne id de cætero fiat abſque ſpeciali mandato dictæ ſedis faciente plenam de ſtatutis confirmatione ac inhibitione hujuſmodi mentionem auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus. Nulli ergo &c. noſtræ inhibitionis &c. Datum Lugduni V. Kal. Maii anno ſexto.

Archidiacono & Capitulo Spoletanenſi.

Eccleſia veſtra paſtoris ſolatio deſtituta, vos fratrem Johannem de ordine fratrum Prædicatorum Scardonenſem electum in veſtrum Archiepiſcopum poſtulantes dilectum filium Deſam Canonicum veſtrum & Dragum civem Spalatenſem ad ſedem apoſtolicam deſtinaſtis, injuncto eis ut ſi poſtulationem hujuſmodi à nobis contingeret non admitti, ab eadem ſede de paſtore ipſi Eccleſiæ peterent provideri. Nos igitur, poſtulatione non admiſſa prædicta, cupientes eidem Eccleſiæ, utpote idoneo præſule indigenti; de tali providere perſona quæ tanto congrueret oneri vel honori, & attendentes quòd dilectus filius magiſter Rog. Capellanus dilecti filii noſtri J. tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyteri Cardinalis Canonici Zagabrienſis, quem de dono ſcientiæ ac honeſtate morum & converſatione laudabili experta familiaritas & familiaris experientia reddunt multipliciter commendatum & nobis & fratribus noſtris

non indignè acceptum, erat utilis & ſufficiens ad regimen Eccleſiæ memoratæ, ipſum ei de fratrum noſtrorum conſilio præfecimus in Archiepiſcopum & paſtorem, ſpe nobis propoſita quòd auctore illo qui dans virtutes, præmia elargitur, per diligentiæ ſuæ ſtudium dicta Eccleſia grata in ſpiritualibus & temporalibus ſuſcipiet incrementa. Cùm autem apud ipſam ſedem uſque ad conſecrationis tempus retineamus eundem, impenſuri tunc ei conſecrationis munus; & ad prædictam Eccleſiam cum plenitudine noſtræ gratiæ remiſſurus, univerſitatem veſtram monemus & hortamur attentè mandantes quatenus eidem electo tanquam patri & paſtori animarum veſtrarum plenè ac humiliter intendatis & exhibeatis obedientiam & reverentiam debitam & devotam, ejus ſalubria monita & mandata ſuſcipiendo devotè ac irrefragabiliter obſervando; interim procuratoribus ſuis ejus nomine de redditibus, proventibus, & juribus epiſcopalibus plenariè reſpondentes. Alioquin ſententiam quam idem rite &c. Datum Lugduni III Kal. Maii anno ſexto.

Electo Leodienſi.

Dilectus filius W. Abbas monaſterii ſancti Trudonis ordinis ſancti Benedicti tuæ diœceſis in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus quòd idem olim Plebanus Aquenſis & cariſſimi in Chriſto filii noſtri .. Regis Romanorum illuſtris Capellanus exiſtens inductus multorum religioſorum exhortationibus ſedulis in eodem monaſterio habitum monachalem aſſumpſit, & infra octo dies, profeſſione ab ipſo ibidem præhabita, monachi ejuſdem monaſterii tunc Abbatis regimine deſtituti, credentes per ipſius providentiam & ſuorum

amicorum potentiam monaſterium ipſum, cujus bona per prædeceſſorum ſuorum incuriam ſunt graviter diminuta, poſſe in ſpiritualibus & temporalibus grata ſuſcipere incrementa; eundem in Abbatem ipſius monaſterii concorditer elegerunt; cui poſtmodum venerabilis frater noſter Arnoldus de ordine Ciſtercienſi quondam Epiſcopus Senigalliæ de tua ſpeciali licentia & mandato munus benedictionis impendit. Unde cùm ex hujuſmodi promotione in conſcientia ſua ſit ſcrupulus dubitationis exortus, nobis humiliter ſupplicavit ut ſuper hoc ei providere ſalubri remedio de ſolita ſedis apoſtolicæ clementia curaremus. Nos igitur præfati Regis apud nos intercedentis pro ipſo precibus inclinati mandamus quatenus ſuper hoc auctoritate noſtra diſpenſativè agas cum ipſo prout tua circumſpectio animæ ſuæ ſaluti & utilitati Eccleſiæ viderit expedire. Datum Lugduni IIII. Non. Maii anno ſexto.

Archiepiſcopo Colonienſi apoſtolicæ ſedis Legato.

ILlius, licèt immeriti, vicarii conſtituti qui pro ſalute humani generis de ſupernis cælorum ad ima mundi deſcendens, diſcipulos quos elegit in univerſum mundum tranſmiſit omni creaturæ evangelium prædicare, nonnunquam viros providos & diſcretos, cùm nequeamus locis ſingulis corporali præſentia imminere, inſtructi ejus exemplo, in partem ſollicitudinis evocamus, pro negotiorum urgentium qualitate, qui prava in directa & aſpera convertentes in plana rectas faciant ſemitas Dei noſtri, populumque acceptabilem ſibi reddant. Sanè inter cætera deſiderabilia cordis noſtri animarum ſalutem, libertatis eccleſiaſticæ incrementum, & pacem cunctis Chriſti fidelibus

potiſſimè cupientes, ſedula vigilamus ſolertia & quod poſſumus diligentiæ ſtudium adhibemus ut poſſint laudabiliter, ſubmotis impedimentis quibuſlibet, juxta noſtri deſiderii plenitudinem auctore Domino pervenire, ac eo ardentiùs ut in Alamaniæ partibus animabus profectus adveniat, libertas Eccleſiæ vigeat, & pacis ſervetur tranquillitas affectamus, quo ferventiùs bonum ſtatum partium appetimus earundem. Ut igitur ipſæ partes eo magis in Dei & Eccleſiæ devotione proficiant quo ſe ſpecialiùs per Legati apoſtolicæ ſedis præſentiam ſenſerint confoveri, ecce tibi, de cujus probitate & induſtria plenam in Domino fiduciam obtinemus, in præfatis partibus, ut evellas & deſtruas, diſſipes & diſperdas, ædifices & plantes, ſicut expedire videris, plenæ legationis officium duximus committendum. Quocirca mandamus quatenus legationem ipſam ſic ſtudeas juxta datam tibi à Domino gratiam laudabiliter exercere quòd exinde apud Deum meritum & apud homines tibi compares nomen bonum, noſque diligentiam tuam dignis in Domino laudibus commendemus. Datum Lugduni 11. Idus Martii anno ſexto.

Archiepiſcopo Burdegalenſi.

EX parte dilecti filii Prioris & conventus monaſterii Silvæ majoris ordinis ſancti Benedicti tuæ dioceſis fuit propoſitum coram nobis quòd dilectus filius B. ejuſdem monaſterii Abbas olim proponens quòd tanta debilitate ac infirmitate corporis gravabatur quòd ad regimen ipſius monaſterii penè penitùs inutilis erat effectus, propter quod idem monaſterium patiebatur in ſpiritualibus læſionem, tibi dari obtinuit noſtris litteris in mandatis ut ceſſionem ejus reciperes vice noſtra

noſtra & ſibi in futuri Abbatis obedientia moraturo de bonis dicti monaſterii pro ſua ſuſtentatione quoad viveret faceres proviſionem congruam aſſignari; ſed ipſe, quia proviſionem nequit juxta ſuum deſiderium obtinere, licèt decens & honorabilis offeratur eidem, mutata in contrarium voluntate, quamquam ſolita debilitate ac infirmitate laboret, cedere prætermittit in ipſius monaſterii præjudicium non modicum & gravamen, mandamus quatenus, ſi eſt ita, Abbatem eundem ut ipſius regimini monaſterii cedere non omittat, munitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota, faciens ei proviſionem congruam aſſignari juxta priorum continentiam litterarum. Datum Lugduni III. Nonas Maii anno ſexto.

Patriarchæ Conſtantinopolitano apoſtolicæ ſedis Legato.

INdubitata nobis anteactæ vitæ tuæ teſtimonia quid de ſubſequenti videri debeat proteſtantur & certiſſimam nobis exhibent confidentiam quò tuæ induſtriæ ampliorem committimus noſtræ ſollicitudinis portionem, ut fidei tuæ probata conſtantia, quò ſibi majora creduntur, eo irrefragabilioribus eluceat argumentis. Hinc eſt quòd perſonam tuam ſpeciali honorificentia tuis exigentibus meritis proſequentes, tibi plenum legationis officium in imperio Conſtantinopolitano, etiam in exercitu Chriſtiano pro ſubſidio ejuſdem imperii ubicunque in eodem imperio fuerit, duximus committendum. Rogamus itaque fraternitatem tuam & hortamur in Domino Jeſu Chriſto, mandantes quatenus officium ipſum juxta illam quam de tua gerimus circumſpectione fiduciam ſecun-

dùm Deum laudabiliter ſtudeas exercere, ita tamen quòd ſi ad partes illas Legatum de latere noſtro deſtinari contigerit, executionem ipſius officii, quandiu Legatus ipſe ibi fuerit, pro ſedis apoſtolicæ reverentia omnino dimittas, eam in omnibus cautelam & diligentiam ad redemptoris gloriam habiturus quòd ſicut dignitatis officio creviſſe dinoſceris, ſic piæ vitæ ſtudiis ad æternæ claritatis proficiens præmia, inſignioribus interim ad profectum aliorum famæ titulis decoreris. Datum Lugduni v. Kal Junii anno ſexto.

Archidiacono Conſtantinopolitano, officialibus & vicariis venerabilis fratris noſtri Patriarchæ Conſtantinopolitani.

VEnerabilis frater noſter N. Patriarcha Conſtantinopolitanus apoſtolicæ ſedis Legatus pro utilitate univerſalis Eccleſiæ ac imperii Conſtantinopolitàni de mandato noſtro apud ſedem apoſtolicam moram trahens, non ſolùm ordinaria poteſtate, verùm etiam auctoritate legationis, quam ex indulgentia ſedis apoſtolicæ noſcitur obtinere, & qua ipſum, etiam in abſentia, de ſpeciali gratia uti conceſſimus in hac parte, vos in partibus Conſtantinopolitanis officiales & vicarios ſuos conſtituit generales. Quocirca mandamus quatenus officium & vices vobis commiſſas tam ejuſdem Patriarchæ auctoritate quàm noſtra intrepidè proſequi ſtudeatis. Nos enim univerſis clericis regionis illius tam exemptis quàm non exemptis ſcripta noſtra dirigimus ut vobis humiliter obediant & intendant, non obſtantibus aliquibus ſedis ejuſdem privilegiis vel indulgentiis quibuſcunque perſonis aut Eccleſiis ab eadem ſed conceſſis vel conſuetudinibus introductis, per quæ

veſtrum poſſet officium impediri. Alioquin ſententiam quam vos rite &c. *uſque* obſervari. Datum Lugduni III. Idus Junii anno ſexto.

Epiſcopo Cæſarauguſtanenſi.

CUm decorem domus Domini teneamur diligere cum Propheta, ea quæ honeſtatis vigorem ac decorem deformant & probantur ſacris canonibus obviare debemus ab ea prorſus avellere ac falce apoſtolici moderaminis reſecare. Sanè fraternitas tua nobis expoſuit quòd tempore felicis recordationis Eugenii Papæ prædeceſſoris noſtri orta in Eccleſia Cæſarauguſtanenſi inter ſæculares qui tunc erant in ea & regulares ordinis ſancti Auguſtini, quos bonæ memoriæ B. Cæſarauguſtanenſis Epiſcopus invitis ſæcularibus ibidem inſtituerat Canonicos, materia quæſtionis, & de utriuſque partis aſſenſu, ipſo prædeceſſore mandante, per quoſdam tunc temporis Cardinales ſtatuto edicto de ſubſtituendis ſolis regularibus de cætero, decedentibus regularibus ſive ſæcularibus, in eorum locis, officiis, beneficiis, & dignitatibus in Eccleſia memorata, idem Epiſcopus ſecundùm ſtatutum hujuſmodi quoſdam regulares Canonicos ejuſdem ordinis inſtituit in eadem, ſed Canonici nunc exiſtentes ibidem, volentes cenſeri ſolo nomine regulares, ſe aſſerunt non profeſſos nec vidiſſe aliquem in ipſa Eccleſia profitentem, dicentes ſe tenere juxta quandam ejuſdem Eccleſiæ conſuetudinem quaſdam regulares obſervanias, per quas ad abdicationem proprii non tenentur. Et licèt olim venerabilis frater noſter Archiepiſcopus Tarraconenſis quòd tales erant præfati Canonici nobis exponens ſibi & bonæ memoriæ Epiſcopo Cæſarauguſtanenſi prædeceſſori tuo à nobis dari obti-

nuerit in mandatis ut cedentibus vel decedentibus Canonicis Eccleſiæ ſupradictæ, alios ibidem inducerent ſæculares, in nullo tamen ſuper hoc per eaſdem litteras habitus eſt proceſſus. De tua igitur circumſpectione plenam in Domino fiduciam obtinentes, mandamus quatenus ad Eccleſiæ præfatæ reformationem diligenter intendens, eam de perſonis litteratis & idoneis in ordine ipſo, ſi fieri poterit, ſtudeas reformare, alioquin ipſius Eccleſiæ Canonicos in aliis locis dicti ordinis, ſi commodè poterit fieri, collocare procures, aut ipſos tolerans in Eccleſia ſæpedicta, inſtituas in ea Canonicos ſæculares ſecundùm numerum olim in eadem Eccleſia inſtitutum, ac eis qui nunc ſunt cedentibus vel decedentibus, ſubſtituas ibidem auctoritate noſtra Canonicos ſæculares idoneos & honeſtos, contradictores &c. Datum Lugduni III. Idus Junii anno ſexto.

Electo Giennenſi & magiſtro Manfrido Capellano noſtro.

EXultationis multæ materiam in eo virtutum dominus Eccleſiæ ſuæ ſanctæ dediſſe conſpicitur quòd cariſſimum in Chriſto filium noſtrum illuſtrem Regem Caſtellæ ac Legionis ſibi devotum conſtituit & attentum, ad illa ſollicitè per quæ honoris augmentum eidem valeat provenire, gaudentibus hinc inde, & præcipuè in partibus Hiſpaniæ, fidelium populis quòd idem Rex inter mundi Principes nominis claritate præfulgidus civitates famoſas & loca munitiſſima olim damnatæ gentis & ſpurcidæ dominio ſubjugata cultui divino ſubjecerit brachio potentiæ triumphalis. De hujuſmodi quidem ipſius Eccleſiæ jocunditate procedit quod habetur in ejus voto promptiſ-

ſimum ut quæ dignè dicto Regi ſunt placita compleat affectu benivolo & ipſum ac ſuos magnifico ſemper proſequatur honore, ita quòd idem ſe ab ipſa Eccleſia inter caros reputari cariſſimum per evidentiam operis agnoſcere delectetur, & etiam id ipſum orbis terræ latitudo percipiat, ac exinde ſua poſteritas circa ſedem apoſtolicam materiam laudis & devotionis aſſumat. Ut autem quod ex præſentibus verbis innuitur per facti teſtimonium ſolemniter approbetur, ecce audito voto Regis ejuſdem quòd ipſa circa promotionem dilecti filii Johannis nati ſui Abbatis Vallis Olcti nobis non expreſſit per litteras, ſed per nuntium ſpecialem, fratrum noſtrorum communicato conſilio providendum duximus quòd jamdicto Abbati, licèt defectum patiatur ætatis, & non ſit in ſacris ordinibus conſtitutus, procuratio Hiſpalenſis Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus de ſpeciali gratia ſedis apoſtolicæ committatur. Ex hoc enim grandis & ſecura fiducia conſurgit in nobis quòd eadem Eccleſia præ aliis per affluentem gratiam dicti Regis ac ipſius Abbatis diligentiam & virtutem reddi honore conſpicua & conſtitui divitiis debeat opulenta. Nos itaque de veſtra circumſpectione confiſi mandamus quatenus præfato Abbati auctoritate noſtra procurationem hujuſmodi committatis, ſepedictum Regem ſecundùm datam vobis à Deo prudentiam piis monitis inducentes quòd memoratam Eccleſiam dotibus inſignem conſtituat & diverſitate beneficiorum attollat, ut prædictus Johannes & ſucceſſores ipſius ac miniſtri qui divinis in ipſa laudibus futuris temporibus deſudabunt vitam ibi ducant honorabilem & ſpiritualibus gaudiis redundantem; ita quòd ſicut nomen ſæpedicti Regis celebre occurrit in gentibus pro triumpho mirabili quem ſupernæ virtutis auxilium

de acquiſitione Hiſpalis noſcitur habuiſſe, ſic etiam ſit in conſpectu Dei & hominum glorioſum ſi eadem Eccleſia per ſuæ magnificentiæ largitatem ubertate deſiderata præpolleat & ſub protectionis regiæ felici munimine jocunda conſiſtat, Datum Lugduni VIII. Kal. Junii anno ſexto.

Illuſtri Regi Caſtellæ.

EXultationis multæ materiam in eo virtutum dominus Eccleſiæ ſuæ ſanctæ dediſſe conſpicitur quòd te &c. ut ſuprà *uſque* approbatur. Ecce, fili cariſſime, voto tuæ ſerenitatis audito &c. *uſque* fratrum noſtrorum communicato conſilio dilecto filio electo Giennenſi & magiſtro Manfredo Capellano noſtro dedimus noſtris litteris in mandatis ut eidem Abbati, licèt defectum patiatur ætatis & non ſit in ſacris ordinibus conſtitutus, procurationem Hiſpalenſis Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus auctoritate noſtra committant. Ex hoc enim grandis &c. *uſque* opulenta. Cùm itaque, Rex egregie, non ſolùm in cæleſtibus, ſed in tuis quodam modo videatur cumulare theſauris quod Eccleſiis & aliis piis locis liberaliter impertiris, maximè quia illis ſemper habetur expoſitum tuæ beneplacito voluntatis, ac tutius ſit in dotem Hiſpalenſis Eccleſiæ munificentiæ tuæ dona refundere quàm ipſa perſonis ſæcularibus ſæpe vergentibus ad ingratitudinis vitium exhibere, celſitudinem tuam rogandam in Domino duximus attentiùs & monendam, in remiſſionem tibi peccaminum injungentes, quatenus Eccleſiam ipſam inſignire dotibus & beneficiorum ſtudeas diverſitate fulcire, ut prædictus Johannes &c. *uſque* jocunda conſiſtat. Datum Lugduni VIII. Kal. * Julii anno ſexto.

* Junii

Willelmo Abbati monaſterii ſancti Trudonis ordinis ſancti Benedicti Leodienſis diœceſis.

APoſtolicæ ſedis benignitas, quæ nonnullos proſequitur ſuæ abundantia largitatis, illos prærogativa honoris amplioris attollit qui per fidem & devotionis merita ejus gratiæ ſe coaptant, ut eo ampliùs teneantur eidem quo ſpecialiùs ab ea ſe noverint honoratos. Sanè in noſtra propoſuiſti præſentia conſtitutus quòd nos olim attendentes devotionem & fidem quam quondam Thomas Abbas & alii prædeceſſores tui ad Romanam Eccleſiam hactenus habuerunt, eidem Thomæ ſuiſque ſucceſſoribus uſum mitræ, anuli, cirothecarum, & baltei infra Miſſarum ſolemnia, in ſynodo epiſcopali, & aliàs quotiens opportunum fuerit, necnon poteſtatem faciendi ſolemnem benedictionem, dummodo aliquis Epiſcopus vel Legatus ſedis apoſtolicæ non fuerit præſens, ac benedicendi pallas altaris & corporalia, in perpetuum duximus concedendum. Nos igitur perſonæ tuæ, quam exigentibus tuæ devotionis meritis ſpeciali favore proſequimur, volentes facere gratiam ampliorem, utendi, non ſolùm prædictis, verùm etiam aliis pontificalibus ac poteſtate præmiſſa, ſed & benedicendi ſacerdotalia veſtimenta & conferendi primam tonſuram monachis & clericis tui monaſterii ſpecialiter tibi auctoritate præſentium facultatem liberam indulgemus, priori conceſſione nihilominus in ſuo robore duratura. Nulli ergo &c. noſtræ conceſſionis &c. Datum Lugduni XVI. Kal. Junii anno ſexto.

Epiſcopo Oſilienſi.

QUia perverſi difficile corriguntur ſi eorum perverſitas remanſerit incorrecta, oportet nos, ne ſui exempli pernicie alios provocent ad peccandum, ad caſtigandum illos inſurgere ac duros flagellis durioribus flagellare. Ad audientiam ſiquidem noſtram te referente didicimus quòd nonnulli de Livoniæ partibus propriæ ſalutis immemores paganis Chriſtianæ fidei inimicis arma, ferrum, lignamina, equos, & victualia, necnon & alia quibus Chriſtianos impugnant, deferre præſumunt, latam in tales ſolemniter à ſede apoſtolica excommunicationis ſententiam in animarum ſuarum periculum contemnentes. Ut igitur ſeverior pœna pungat quos pœnitudo hactenus non compunxit, auctoritate præſentium duximus ſtatuendum ut quicunque Chriſtianorum aliquos prædicta deferentes de cætero paganis eiſdem invenerint, eis liceat illos capere ac bona eorum ſine pœna reſtitutionis in ea capientium uſus cedant, ut ſic temporaliter arctati hujuſmodi præſumptores revocentur ad ſpiritualia quæ contemnunt. Nulli ergo &c. noſtræ conſtitutionis &c. Datum Lugduni III. Non. Octobris anno ſexto.

Abbati ſanctæ Genovefæ Pariſienſis.

VOlentes dilectum filium Martinum ſcholarem nepotem dilecti filii H. tituli ſanctæ Sabinæ Præſbyteri Cardinalis honorare gratis beneficiis & acceptis, ut noſtra præventus gratia ſtudeat peramplius effici gratioſus, mandamus quatenus ei diſciplinis ſcholaſticis inſiſtenti proventus ſuos uſque ad triennium cum ea integritate,

quotidianis diſtributionibus dumtaxat exceptis, facias miniſtrari cum qua illos perciperet ſi in Eccleſiis in quibus eos obtinet reſidentiam faceret perſonalem, non obſtante quòd forſan reſidentiam non fecerit in Eccleſiis ipſis primam, aut quacunque dictarum Eccleſiarum conſuetudine vel ſtatuto juramento vel confirmatione ſedis apoſtolicæ ſeu qualibet alia firmitate vallatis & quavis indulgentia ſedis ejuſdem, per quam hujuſmodi gratia impediri valeat vel differri, conſtitutione de duabus dictis &c. dummodo ultra tertiam vel quartam &c. Datum Lugduni x. Kalendas Aprilis anno ſexto.

VITA
EUGENII PAPÆ IV.

Scripta ab auctore coætaneo.

EUgenius Papa quartus natione Venetus de Condulmeriis, primò fuit Theſaurarius Domini Gregorii XII. ſecundò factus eſt Epiſcopus Senenſis & tertiò Cardinalis in Luca, quartò verò die Veneris ſecunda Martii & die tertia hora veſperorum in ſancta Maria de Minerva in Roma Papa factus & publicatus, & coronatus eſt die XI. dicti menſis Martii magna cum lætitia Romanorum & Principum anno Domini MCCCCXXXI. Eugenius verò Papa partem de Urſinis cepit contra communem extimationem, quòd deberet recipere D. Principem in filium, nepotem Papæ Martini immediatè prædeceſſoris, qui habebat theſaurum Eccleſiæ & gentes armorum & plures terras. Sed oppoſitum fecit. Pro primo capi fecit Dominum Octonem Theſaurarium & Dominum Epiſcopum Tiburtinum olim cubicularios Papæ Martini, & domos eorum novas multis bonis ſpoliavit, Capitaneo Stephano de Columna compatre ſuo, qui accepta portione ſua de ſpoliis fugam petiit Peneſtrinam. Poſt aliquos verò dies Cardinalis de Columna frater Principis ſine Papæ Licentia de Roma receſſit. Unde ſecutum eſt quòd in die ſancti Georgii XXIII. Aprilis ejuſdem anni gentes Principis intraverunt Romam, & primò duas portas ceperunt, ſed nulli moleſtiam fecerunt, ſperantes quòd pars Columnenſium inſurgeret contra Papam. Ipſi verò non

moverunt ſe, & ſtatim Roma ſbarata fuit. Præfatus verò Stephanus fatuè Romam intravit, firmavitque ſe in palatio Eccleſiæ ſancti Marci, volens ulteriùs proſequi. Quare die ſequenti ſuccurſus de gentibus Papæ expulerunt gentes Principis; & inter alia portatores ſaccorum intraverunt in eos, & damnoſiùs percuſſerunt. Deinde Romani & alii plures domos novas bonis repletas de familia Papæ Martini turpiter ſpoliarunt. Domum Domini Dominici de Capranicà, qui pronuntiatus fuerat Cardinalis per Papam Martinum, ſed quia non miſit ſibi capellum, vacante ſede, eum Cardinales non admiſerunt. Item domum præfati Cardinalis de Colomna, qui habitabat juxta ſanctos Apoſtolos, domum Johannis Orlandi, domum præfati Stephani de Columna, & palatium ſancti Marci, unde vi expulſus eſt, & domum Mariani, ac domum Domini Antonii Baptiſtæ, qui portam Appiæ Principi dedit. Die verò ſabbati ultima Junii MCCCCXXXI. frater Thomas Prior, qui tractaverat Caſtellanum ſancti Angeli interficere & caſtrum capere, revelato tractatu captus, graviter tortus eſt, & per ejus confeſſionem, & duo cives propter ſeditionem quam intendebant. Ditiores Romani capti etiam ſunt, & aliqui poſiti ad torturam. Nunquam Roma in tali periculo fuit. Nam capto prædicto caſtro, ſi Papa ibi ignoranter confugiſſet, primò eo interfecto regiones plures cum gentibus Antonii de Columna partem adverſam de Urſinis & corteſanos omnes ſpoliaſſent. Ita frater Thomas confeſſus eſt, & aliquos prodidit viros conſcios hujus rei. Quare poſt degradationem ſolemnem, in campo florum appenſus & mortuus, in quatuor diviſus eſt. Eodem anno MCCCCXXXI. die verò XIX. Septembris Eugenius Papa die Mercurii prima quatuor temporum, eo in loco exiſten-

te infirmo, pronuntiavit nepotem ſuum Preſbyterum Cardinalem Venetiarum & Dominum Angelotum Romanum Epiſcopum Cavenſem Cardinalem ſancti Marci, & eadem hora dedit eis capellos; & equitarunt per civitatem ſoli, eorum cum familia. Et die XXII. menſis Septembris facta eſt proclamatio, campanis pulſatis omnibus totius urbis, de pace facta inter Dominum Papam & Antonium de Columna Principem Salernitanum nepotem Papæ Martini. Recepit enim Papa ſuper hoc LXXV. millia ducatorum. Item eodem anno venit Imperator Sigiſmundus in Italiam, & XXII. menſis Novembris intravit Mediolanum. Deinde XXV. videlicet in die ſanctæ Catherinæ coronam aſſumpſit in oppido Modoetiæ. Demum anno MCCCCXXXII. plura bella facta ſunt in Lombardia inter Ducem Mediolani & Venetos, & ſimiliter in Foro Julii cum Ungaris. Et Concilium Baſileæ multùm fortificatum eſt, concurrentibus Principibus de Alamania & Rege Franciæ & Duce Burgundiæ, qui poſuerunt cauſam ſuam in manibus Concilii, & ſimiliter. Papa verò cum conſilio Cardinalium tranſtulit illud Concilium in Bononia. Sed Imperator, Prælati, & Principes in Baſilea congretati noluerunt conſentire, immo ter monuerunt Papam & Cardinales ut ibidem deberent accedere. Et poſt longam contentionem Papa Concilium Baſilienſe confirmavit per bullas, miſit ibidem præſidentes ſuos, duos ſcilicet Cardinales, plureſque Prælatos, & ſuis mandavit Prælatis aliis ut ad Concilium irent. Poſt hæc Papa captus à Romanis honeſtè fuit, ſed per aſtutiam fugit, & per Tyberim & per mare ivit Piſas, deinde Florentiam, & ſtetit ibi anno uno & menſibus octo & diebus viginti duobus. Et relaxato nepote Cardinale à Romanis, venit Florentiam, conſecravit Eccle-

tiam Florentinam, demum receſſit inde, & venit Bononiam xxii. Aprilis mccccxxxvi. Fecit reædificare caſtrum unde itur de Bononia Ferrariam, & palatium plateæ muro fortiſſimo à parte retro fortificavit & turribus circuivit. Eodem tempore dictus Eugenius Papa, videlicet anno Domini mcccc. xxxvii. anno ſui pontificatus ſeptimo, decima octava Septembris, in generali conſiſtorio in Bononia Concilium Baſilienſe tranſtulit in Ferrariam civitatem Italiæ; & hoc ad inſtantiam ſolemnis ambaſiatæ Græcorum, qui cum Eccleſia Romana unire ſe promiſerunt. Eodem etiam tempore novum in Bononia venit quòd Dominus Sigiſmundus Romanorum Imperator die ix. Decembris in Praga diem ſuum clauſit extremum. Die verò octava Januarii anno Domini mccccxxxviii. Concilium præfatum in dicta Ferraria cœpit; ubi fuerunt in prima ſeſſione Prælati cum mitris parati quadraginta unà cum Legato Domino Cardinali ſanctæ crucis. Demum dictus Eugenius Papa receſſit de Bononia, & die xxvii. Januarii Ferrariam magno cum honore intravit. Et die viii. Februarii mccccxxxviii. applicuit Imperator Conſtantinopolitanus unà cum ſuo Patriarcha Venetias cum galeis & Venetorum quinque. Intravit Ferrariam, ubi erat Eugenius Papa & Concilium congregatum, die quarta Martii cum ſolemnitate; ſicut ſolet Romanus recipi Imperator, ſuperpallio ſuper caput, Cardinalibus & tota curia comitantibus; cujus nomen erat Joannes. Et una die idem Papa in conſiſtorio publico recepit Cardinalem Florentinum natione de Corneto, quem ante ſex menſes in Bononia creaverat, propter plures victorias contra inimicos Eccleſiæ habitas. Die verò viii. Martii de mane intravit dictus Patriarcha Conſtantinopolitanus. Papa verò recepit

eum in camera paramenti. Qui fecit reverentiam debitam Papæ, & deinde oſculatus eſt manum. Die xx. Martii anno eodem antedicto novum venit quòd xxx. dicti Martii gener Imperatoris noviter defuncti, videlicet Dux Albertus de Auſtria, qui ſibi ſucceſſit in regnis Boemiæ, Ungariæ, & Boſſinæ, electus fuit per electores Imperii Romanorum in Regem. Præterea Concilium Ferrarienſe die nona Aprilis anno Domini MCCCCXXXVIII. proceſſionem fecit; ubi fuerunt centum & viginti mitræ numeratæ. Et proceſſit ab Eccleſia cathedrali, circuiens civitatem pro parte, & ad dictam redivit Eccleſiam; Miſſamque de ſpiritu ſancto celebravit cum reliquo officio, ut moris eſt. Et finito officio, venit Imperator Joannes Græcorum cum omnibus Prælatis, Patriarcha Conſtantinopolitanus cum reliquis preſbyteris & univerſis Græcis, qui ex oppoſito Papæ & Prælatorum Concilii in parte ſiniſtra ſederunt. Habuit enim Imperator ſedem more Imperatorum. Et lecto in publico decreto Concilii per Prælatum per bullam Papæ, tunc in eodem pulpito Prælatus Græcus idem legit in lingua Græca. Deinde per promotorem Concilii quæſitum fuit ſi placebat quòd in Eccleſia & Concilio dicti Græci unirentur. Cui reſponſum fuit per Prælatos omnes per verbum *Placet.* Et ſimili modo Græci qui petebant uniri reſponderunt *Placet*. Eodem tempore Nicolaus Piceninus Ducis Mediolanenſis capitaneus cum ſex millibus equitum tranſivit in Romandiolam propè Ravennam, cepit Forlivium & Imolam, quæ erant Papæ, totamque Romandiolam Duci hereditariam fecit. Finaliter intravit Bononiam, nemine ſibi reſiſtente. Expulſis gentibus Papæ, caſtrum novum, quod Papa fecerat, obtinuit, dictoque Domino Duci ſubjugavit MCCCCXXXVIII. Deinde verſus Lombardiam receſ-

ſit decurſis aliquibus menſibus. Dominus Eugenius fecit ſeſſionem in Concilio, & propter peſtem tranſtulit Concilium de Ferraria ad Florentiam; in quo fuerunt etiam omnes Græci eorumque Imperator & ipſe Papa. Die verò decima Januarii anno Domini MCCCCXXXIX. in ſeſſione Concilium tranſlatum fuit. Die verò ſexta Julii MCCCCXXXIX. in octava Apoſtolorum facta eſt ſeſſio in majori Eccleſia Florentina, ubi fuerunt centum & decem mitræ, Papa Eugenio celebrante. Et ita lecta eſt bulla in Latino & Græco de concordatis Græcis, labore plus XVI. menſium ſuper ſymbolo quòd ſpiritus ſanctus ex patre filioque procedit, & quòd licitè appoſitum fuit ſymbolo hoc verbum *filioque*, & quòd in azymo ſive fermentato pane triticeo corpus Chriſti conficitur, & quòd ſit purgatorium, item quod Romanus Pontifex in univerſum orbem tenet primatum, ac ſucceſſor Petri & Vicarius Chriſti, totius Eccleſiæ caput, omnium Chriſtianorum pater & doctor exiſtit, & de ordine Patriarcharum ſecundùm cap. *Antiqua* de privilegiis, videlicet, quòd Patriarcha Conſtantinopolitanus ſit ſecundus poſt Papam. Lecta ſunt hæc & promulgata in præſentia Imperatoris Joannis, aliorum nobilium Græcorum & juriſperitorum & philoſophorum, ac multitudinis aliorum Græcorum. Sed in celebratione Miſſarum & in aliis ſuis moribus ſicut in primis terminis remanſerunt. Demum poſt diceſſum Græcorum laboratum eſt cum Armenis pro unione ferè menſibus quatuor, factumque eſt decretum & ſolemnizatum in Eccleſia majori Florentina, quemadmodum & Græcorum, circa inſtitutionem fidei, ut in omnibus cum Eccleſia Romana concordent & agant. Et ſic publicè Prælati Armeni præſentes, & etiam pro abſentibus promittentes. Igitur lecta eſt ibidem bulla reforma-

tionis ſolemniter Armenorum. Datum in ſacroſancta ycomenicaque ſeſſione Concilii Florentini anno Domini MCCCCXXXIX. die verò XXII. Novembris.

Præterea idem Dominus Eugenius Papa pronuntiavit, fecit, & creavit in Florentita die XVIII. menſis Decembtis anno Domini MCCCCXXXIX. anno pontificatus ſui IX. in conſiſtorio publico XVII. Cardinales, videlicet Archiepiſcopum Remenſem, Archiepiſcopum Rothomagenſem, Archiepiſcopum Tarentinum, Archiepiſcopum Roſſienſem Græcum, Archiepiſcopum Capuanum, Archiepiſcopum Januenſem, Archiepiſcopum Ebotacenſem, Archiepiſcopum Nicænum Græcum, Epiſcopos Morinenſem, Cumanum, Auguſtenſem, Agrienſem, Cracovienſem, & Portugalenſem, Andegavenſem, fratrem Joannem de Turrecremata, Preſbyteros Cardinales, & Dominum Albertum de Albertis Diaconum Cardinalem. Et idem Papa dixit in ſermone, videlicet: Et etiam creavimus certos alios loco & tempore publicandos.

Eodem tempore, videlicet ſexta Novembris anno Domini MCCCCXXXIX. Amadeus Dux Sabaudiæ, qui tribus annis antè aſpiravit ad papatum & fecit ſe heremitam, electus eſt in ſchiſmate in Papam per congregationem Baſilienſem, & vocatus Felix quintus.

Idem eodem tempore XVIII. Januarii anno Domini MCCCCXL. Dominus Eugenius tranſtulit nepotem ſuum Cardinalem Venetiarum de camerariatu ad vicecancellariatum Romanæ curiæ. Et fecit magiſtrum Aloviſium, primò cubicularium ſuum, Archiepiſcopum Florentinum, inde Patriarcham Aquilegenſem, & cum illo titulo fecit eum Eccleſiæ Romanæ Camerarium. Deinde verò prima Julii MCCCCXL. eundem creavit in Preſbyterum

ſertim ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem tituli ſancti Laurentii in Damaſo. Necnon creavit eadem die Dominum Petrum Barbo Venetum Protonotarium, nepotem ſuum ex ſorore, ſanctæ Mariæ novæ Diaconum Cardinalem.

Penultima die Junii MCCCCXL. gentes armorum Eccleſiæ prope Burgum & civitatem Caſtelli fregerunt Nicolaum Piciniunum inimicum & incurſorem terrarum Eccleſiæ. In quo exercitu Eccleſiæ principalis erat idem Dominus Aloyſius & Legatus Patriarchaque Aquilegenſis.

Bulla Eugenii Papæ IV. adverſus Proſperum de Columna Cardinalem.

EUgenius Epiſcopus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Ad apoſtolicæ dignitatis apicem divina diſpoſitione vocati, gregis nobis crediti curam habere ac vigili ſedulaque ſolertia conſiderare nos convenit & ſingulorum diſcernere merita, ac deliberationis provida ſtatera librare debemus, ut quos juſti vigor examinis reos oſtendit, juxta ſui operis qualitatem, ne fiant perditio plurimorum, neque ipſorum impunitas incentivum aliis tribuat delinquendi, pœnis debitis deprimamus, & ſic quos timor Dei à malo non revocat, ſaltem pœna cohibeat à peccatis. Sanè nuper pro parte dilecti filii magiſtri Angeli de Boncianis de Florentia in legibus licentiati generalis procuratoris fiſci & promotoris cauſarum & negotiorum criminalium in Romana curia deputati ſuper horrendæ rebellionis acerbitatibus & deteſtabilium facinorum crudelitatibus per improbam domum ſive progeniem de Columna commiſſis & perpetratis, nobis in conſiſtorio generali

Odor. Raynald. an. 1431. §. 10.

præſentibus, venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus & cleri & populi multitudine copioſa, præſidentibus expoſito quòd perantea felicis recordationis Martino Papa quinto prædeceſſore noſtro ſublato de medio, derelictiſque per eum in palatio apud ſanctos Apoſtolos, quo deceſſerat, & aliis locis inæſtimabilium pretioſorum mobilium & aliorum bonorum & rerum Romano Pontifici ornatui congruentium multitudine copioſa ac immenſis pecuniarum ſummis, dilectus filius noſter Proſper ſancti Georgii ad velum aureum Diaconus Cardinalis & Antonius tunc pro Principe Salernitano & Eduardus etiam tunc pro Comite Cellani ſe gerentes fratres quondam Laurentii de Columna nati & ejuſdem prædeceſſoris nepotes, quantis eos Romana Eccleſia & apoſtolica ſedes præſidiis ac divitiis & honoribus ſublimaverat minimè recenſentes, pretioſa mobilia, res & bona, ac pecuniarum ſummas hujuſmodi pleriſque manifeſta & cognita ſubtraxerant & abduxerant & ſuis bonis miſcuerant, ac per nos divina favente clementia ad apicem ſummi apoſtolatus aſſumptos ac præfatos Cardinales necnon certos urbis officiales omni caritate prævia requiſiti ut ablata ſeu ſubſtracta & abducta hujuſmodi, necnon caſtra, terras, & loca Eccleſiæ per eos notoriè occupata reſtituerent, elata obſtinatione non ſine multæ temeritatis audacia id facere renuerant, quin potiùs his & aliis ejuſdem Eccleſiæ impinguati divitiis, ut ingratitudinis filii, in eorum juventutis primordiis contra eandem Eccleſiam ſeditiones & oppreſſiones varias incitare moliebantur, necnon viſitantes Romanam curiam & ad eam venientes & recedentes ab ea, ſpretis cenſuris & pœnis contra tales promulgatis, cooperante etiam in iis Johanne Andreæ de Rigo-

frigido de Columna, hoſtiliter invadendo, vulnerando, mutilando, ſpoliando, & aliàs enormiter perſequendo; vias & ſtratas liberas & publicas violando, fideles Eccleſiæ ac cives Romanos capiendo, incarcerando, & exactionando, illorumque animalia & alia bona deprædando, abducendo, & alienando, ac plura & graviſſima damna eis inferendo; quòdque idem Proſper, qui plus aliis ab Eccleſiæ turbationibus debuerat procul dubio abſtinere, cuique ſuorum fratrum reductionem commiſeramus unà cum certis aliis Cardinalibus pertractandam, licèt minùs uſque tunc perfecerant, ſeminatis in urbe contra nos & eandem Eccleſiam diverſis conſpirationibus, poſtquam noſtris precibus annuere ſe dicens caſtra & fortalitia ad dictam Eccleſiam legitimè pertinentia nomine ipſius Antonii occupantibus ut ea nobis aut prædictorum Cardinalium collegio reſtituere deberent ſcribere debuiſſet, è contrario ne eidem Eccleſiæ illa reſtituerent ſuis ſcriptis animaverat, Caſtrum marinum per dictum prædeceſſorem in quodam per ipſum, ut dicitur, condito teſtamento in ſolidum ſibi * relicto in offenſionem urbis diſpoſuerat; & Stephanum de Columna quondam Nicolai de Columna natum ad ſtipendia Eccleſiæ conductum ne pacta ſervaret ſeditiosè corruperat, nobis & eiſdem fratribus noſtris inſciis eandem urbem ſuos fratres prædictos & alios Eccleſiæ æmulos viſitando illicentiatus exiverat, eis auxilium, conſilium, & favorem adhibendo, ita quòd Antonius & Eduardus prædicti necnon Stephanus de Columna nobis & eidem Eccleſiæ fide præſtita & nullatenus obſervata, eodem tempore obligatus, ut præfertur, ſuorum honoris & famæ prodigus Alexander Nicolai de Montefertino natus, Rogerius & Franciſcus de Gaietanis,

* relictum

Franciſcus & Cola de Sabellis, præter conſenſum & voluntatem dilecti filii nobilis viri Baptiſtæ de Sabellis, Cunradus de Antiochia, & nonnulli cives Romani, & alii eorum in ea parte complices, fautores, adhærentes, & ſequaces equeſtres & pedeſtres numero copioſo porta Appia dictæ urbis fraudulenter capta & occupata, illam intraverat, illorumque mentes exagitaverat innata perverſitas & cupido malitiæ, cornu ſuperbiæ contra eandem Eccleſiam erigentes, ad urbis & caſtrorum vicinorum ſubjectionem ambire & perſonam noſtram ipſoſque fratres noſtros offendere ſeu ſaltem ab eadem urbe vituperoſiùs profugare, curiales & eorum bona prædæ, nonnulloſque cives gladio, domos igni ſubmittere, aliaque nefandiſſima proſequi præſumebant, licèt bonorum omnium protectore ſuccurrente fidelis Romani populi reſiſtentia virtuoſa fruſtrati propoſito ſuorum progenitorum de Columna nefandorum ſcelerum ſententiarum per felicis recordationis Bonifacium Papam VIII. prædeceſſorem noſtrum in illos tanquam infructuoſos palmites, peſtiferos, & nocivos, & eorum natos & poſteros divulgatorum, quotienſque Nicolaus Stephani genitor & Jordanus de Columna patruus Antonii prædictorum, qui ut militaribus fruerentur calcaribus, contra dictam Eccleſiam ſe ad arma paraverat, & aliàs perverſi progenitores eorum Eccleſiam & urbem præfatas invadentes, prout ſingulis innoteſcit, vituperioſiùs ceciderant, immemores ſequendo veſtigia, ex dicta urbe repulſi forent, diſtrictum illius guerrarum commotionibus * varios Eccleſiæ fideles, quorum aliquos in civitate noſtra Narnienſi per eundem Antonium occupata gladio crudeliſſimè interemerant, alios graviter vulneraverant, damnoſis diſcurſibus perturbantes, nonnulla quoque

* veros

caſtra ad monaſterium ſancti Pauli extra muros urbis ejuſdem ordinis ſancti Benedicti legitimè ſpectantia hoſtiliter occupaverant, & unum ex eis ignis incendio concremaverant, & alia diverſa & execrabilia mala & flagitia perpetrare noliti fuerant & ampliora ex his mala ſequi, niſi cleri ſuccurreretur remedio, præſumebatur veriſimiliter in futurum in Dei offenſam, Eccleſiæ vilipendium, ac aliorum perniciosum exemplum, ac pro parte dicti procuratoris & promotoris humiliter ſupplicato. ut cùm præmiſſa adeo eſſent notoria ac publica & manifeſta quòd nulla poterant tergiverſatione celari, contra Proſperum, Antonium, Eduardum, Stephanum, Johannem, Rogerium, Alexandrum, Franciſcum, Colam, Conradum, & Franciſcum, & cives prædictos, eorumque & cujuſlibet ipſorum complices, fautores, adhærentes, ac ſequaces per nos procedi, ipſoſque & quemlibet ipſorum pronuntiari & declarari pœnas & ſententias tam generales quàm ſpeciales à jure vel ab homine in talia committentes inflictas incurriſſe ac læſæ majeſtatis crimen commiſiſſe, necnon omnibus honoribus, dignitatibus, beneficiis, dominiis, terris, feudis, ac bonis quibuſcunque privari, , ac eccleſiaſticum interdictum in terris ad quas ipſos declinari contigerit obſervari mandare, aut ſaltem ad illa & alia præmiſſis condigna infligenda, & ea fieri & infligi ſeu declarari videndum & audiendum perſonaliter citare mandaremus cùm inſtantia debita poſtulato, nos præmiſſam divinæ majeſtatis offenſam non valentes aliquatenus tolerare, & ne tranſgreſſiones invaleſcerent hujuſmodi, tranſirentque aliis in exemplum, ſed potiùs à talibus præſumtionibus arcerentur, omnipotentis Dei, qui licèt bonis bona retribuat, tamen uſque ad terram humiliat peccatores, ducti

exemplo, ac intendentes Columnenſium calumniam obviare, & præmiſſa, quantum Antonium, Stephanum, Alexandrum, Rogerium, Franciſcum, Conradum, Colam, Franciſcum, Johannem, cives, & complices, fautores, adhærentes & ſequaces prædictos, quorum nomina haberi volumus pro ſufficienter expreſſis, concernunt, de venerabilium fratrum noſtrorum Jordani Sabinenſis, Antonii Oſtienſis, Brandæ Portuenſis, Hugonis Peneſtrinenſis Epiſcoporum, & dilectorum filiorum noſtrorum Johannis tituli ſancti Laurentii in Lucina, Ludovici tituli ſanctæ Cæciliæ, Antonii ſancti Marcelli, Johannis ſancti Petri ad vincula Preſbyterorum, Alfonſi ſancti Euſtachii, Lucidi ſanctæ Mariæ in Coſmedin, Ardicini ſanctorum Coſmæ & Damiani Diaconorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium fuiſſe & eſſe notoria decernentes & declarantes, ipſos omnes proximè ſuprà deſcriptos tenore litterarum noſtrarum citamus ad comparendum coram nobis in conſiſtorio noſtro generali hac die præſenti ad procedendum & procedi videndum & audiendum per nos inſtante procuratore & promotore præfato uſque ad definitivam ſententiam ac declarationem & impoſitionem pœnarum pro prædictis exceſſibus & flagitiis debitarum incluſivè, intimantes eiſdem apertè quòd ſive comparerent in termino hujuſmodi, ſive non, contra eos procederemus prout juſtum foret, eorum abſentia ſeu contumacia non obſtante, ac decrevimus quòd citatio hujuſmodi noſtri palatii apoſtolici valvis & aliis quibuſdam publicis locis in urbe affixa perinde ipſos citatos artaret ac ſi perſonaliter citati & apprehenſi fuiſſent. Et ne præfati Antonius, Stephanus, Rogerius, Franciſcus, Cola, Conradus, Franciſcus, Johannes, cives, & complices, fautores, adhærentes, & ſequaces

prædicti palatium noſtrum locum eis minùs tutum allegare valerent, univerſis ſubditis noſtris & armigerarum gentium Capitaneis ubicunque ad præfatæ Eccleſiæ & noſtra ſtipendia militantibus diſtrictè præcipiendo mandavimus quatenus præfatos citatos cum decenti comitiva & ſine armis neminem offendentes in veniendo ad urbem, morando in ea, & ab illa recedendo, in perſonis & rebus ſeu bonis eorum nullam inferrent injuriam, moleſtiam, vel offenſam, nec ab aliis inferri permitterent quovis modo. Et quamquam exceſſus hujuſmodi Proſperum & Eduardum prædictos concernentes à pleriſque etiam notorii cenſerentur, cum illis tamen mitiùs paterna benignitate agere intendentes, præfatis Johanni ſancti Laurentii in Lucina & Ardicino Cardinalibus commiſimus ut ſuper præmiſſis, quantum Proſperum & Eduardum præfatos concernerent, ſummariè, ſimpliciter & de plano, facti veritate duntaxat inſpecta, ad inſtigationem procuratoris & promotoris prædicti & ex eorum mero officio, prout eis videretur, etiam extrajudicialiter, ſe informarent, & quæ per informationem hujuſmodi reperirent veritate fulciri nobis referre curarent, prout in eiſdem noſtris litteris pleniùs continetur. Hodie verò nobis in conſiſtorio noſtro generali præſidentibus, idem procurator ſeu promotor coram nobis comparuit, ac de executione citationis hujuſmodi nobis legitima facta fide, citatorumque prædictorum non comparentium contumaciam accuſavit, ipſoſque contumaces reputari, & nihilominus eoſdem ſceleratos viros diverſas ſpoliationes, rapinas, ac mutilationes, & homicidia in perſonis & bonis multorum, etiam ordini clericali & femineo ſexui non parcendo, poſt præmiſſa deteſtabiliter perpetraſſe inibi propoſuerat, quæ ſi-

militer notoria fore ipſa facti evidentia demonſtrarat, contra illos per nos ad pœnarum & ſententiarum eis pro exceſſibus, inſolentiis, & flagitiis, criminibus, & delictis ab eis commiſſis hujuſmodi debitarum declarationem, & inflictionem procedi cum inſtantia debita poſtulavit. Nos igitur ſalvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, cujus, licèt immeriti, locum tenemus in terris, & qui arborem bonos fructus non facientem præcidi & in ignem mitti edocuit, evangelica doctrina ſuffulti, non volentes noſtram & Eccleſiæ ſponſæ noſtræ juſtitiam negligere nec præmiſſa per eoſdem citatos commiſſa, quæ notoria, ut præmittitur, reputavimus, prout etiam reputamus, abſque Dei offenſa ulteriùs tolerare, dictoſque citatos reputantes, ipſorum præſentia divina repleta præſentia, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio & deliberatione ſolemni per noſtram diffinitivam ſententiam pronuntiamus & declaramus præfatos Antonium, Stephanum, Alexandrum, Rogerium, Franciſcum, Colam, Conradum, Franciſcum, & Johannem Andream, cives, complices, fautores, adhærentes, & ſequaces læſæ majeſtatis, conſpirationis, rebellionis, & alia ſupradicta crimina, exceſſus, & flagitia nequiter commiſiſſe & perpetraſſe, ipſoſque tantorum maleficiorum patratores reos criminis læſæ majeſtatis ac publicos & notorios Romanæ Eccleſiæ hoſtes, perſecutores, ac bonorum ejus invaſores, raptores, occupatores, & ſacrilegos exiſtere, & ut tales perpetuò manere infames & ſemper exiſtere inteſtabiles, ut nec teſtandi liberam habeant facultatem, nec in aliquorum bonis ex teſtamento vel ab inteſtato ſuccedant, omneſque ipſorum civitates, caſtra, terras, & alia jura & bona nobis & Eccleſiæ Romanæ confiſcamus, non obſtantibus venditionibus, locationibus, pignorationibus,

donationibus, conceſſionibus, & quibuſcunque alienationibus, ſi quæ forſan poſt concepta non commiſſa crimina hujuſmodi de civitatibus, caſtris, terris, ac aliis bonis & juribus ipſis aut eorum aliquibus per eos vel quoſcunque alios ſunt præſumptæ, & quibuſcunque contractibus ſuper iis initis & ineundis, ſive litteris inde confectis; quæ omnia viribus vacuamus, caſſamus & irritamus, ac decernimus nullius eſſe momenti, ac omnia eſſe vacua & irrita nuntiamus. Decernimus etiam ac ſtatuimus quòd habitationes & alia univerſa ædificia eorundem penitùs diruantur, nullo unquam tempore reparanda nec etiam innovanda, ut eis manentibus perpetuò ſic dirutis & deletis, nunquam infamiæ ac damnationis eorum memoria moriatur, inſigniaque ſive arma domus de Columna, eò quòd ſub eorum vexillo tam nefanda patrata fuere, de loco quolibet deleantur. Et quia matris injuria tangit acriter filios, nec poſſunt de confuſione materna corda non conteri filiorum, ſi jam fideles tanta matris Eccleſiæ offenſa commoti ad ulciſcendum ejus opprobrium deſtruendo vel diruendo ac demoliendo caſtra vel ædificia ſeu res alias perfidorum hujuſmodi noſtrum prævenientes judicium proceſſerunt, devotionis zelum vindictæ accelerationem monſtrantes, nos id ratum habentes & firmum, ea deſtrui ulterius ac dirui præcipimus & etiam demoliri. Si qua verò in feudum vel alio modo, aut ſi qua dignitates, privilegia, officia, vel beneficia ab eadem Eccleſia vel quibuſvis aliis tenent Eccleſiis aut Regibus vel Principibus ſeu quibuſvis aliis perſonis, illis eos omnino privamus, quæ liberè ad ipſos eccleſiaſticos & alios eorum dominos revertantur; ipſorumque corpora careant eccleſiaſtica ſepultura. Et nihilominus eoſdem abomina-

biles viros omnes & ſingulos per nos in die cœnæ Domini prolatos & quoſcunque alios tam à jure quàm ab homine, etiam per recolendæ memoriæ Carolum IV. Romanum Imperatorem per ſedem apoſtolicam approbatas in talia committentes inflictas pœnas & ſententias incurriſſe pari noſtra ſententia declaramus. Cæterùm ut non ſolùm in ipſos auctores ſæculares ſed etiam in ipſorum progeniem ultio inferatur, & ne minus exceſſus quàm dictæ memoriæ prorogetur, conſtituimus ut nulli eorum à prædictis delinquentibus deſcendentium ullo unquam tempore aperiatur alicujus janua dignitatis aut cujuſcunque honoris eccleſiaſtici vel mundani, nec horum aliqui ad clericalem ſeu monaſterium ſeu beneficium eccleſiaſticum ſeu in domibus regularibus ad alicujus prælationis honorem, nec ad poteſtariæ, judicatus, tabellionatus, vel quodcunque aliud officium aſſumantur. Diffidamus nihilominus & forbannimus perpetuò præfatos reos læſæ majeſtatis & aliorum prædictorum criminum patratores, volentes & præcipientes ut pro diffidatis & bannitis ubilibet habeantur, bonaquoque mobilia eorundem capientium effici volumus. Eorum quoque ſubditos & vaſſallos & alios quoſlibet à quacunque fidelitate, promiſſione, obligatione vaſſallagio, & juramento quibus eis teneri viderentur reddimus liberos & etiam abſolutos. Ac univerſis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, & perſonis eccleſiaſticis, necnon Regibus, Ducibus, Principibus, & aliis Poteſtatibus, Rectoribus, Conſiliis, & communitatibus tam civitatum quàm caſtrorum, necnon generaliter omnibus perſonis eccleſiaſticis & ſæcularibus ſub pœna excommunicationis & interdicti prohibemus diſtrictè ne ipſos ad civitatem vel aliàs ſcienter ipſos vel eorum complices,

fautores & adhærentes eiſdem recipiant vel receptent, aut eis favorem, auxilium, vel conſilium largiantur, quòdque Antonium prædictum ex nunc in antea Salernitanum Principem nemo audeat nominare; decernentes illos qui contra prohibitionem noſtram hujuſmodi fecerint, etiamſi cardinalatus, pontificali, regali, aut quavis eccleſiaſtica vel mundana præfulgeant dignitate, excommunicationis ſententiæ, & loca eorum, quandiu in præmiſſis rei fuerint, interdicto eccleſiaſtico ſubjacere. Per hoc autem ſæcularibus poteſtatibus non adimimus facultatem utendi contra illos legibus quas adverſus tales catholici Principes ediderunt. Denique pronuntiando decernimus ut ipſorum delinquentium filii à ſucceſſione materna & avita & omnium proximorum hereditate & ſucceſſione penitùs ſint excluſi, de teſtamento aliorum nihil capiant, ſint ſemper egentes & pauperes; ut iis perpetua egeſtate ſordentibus ſit mors ſolatium & vita ſupplicium. Sintque ad teſtimonium perhibendum indigni, eorumque dictis tanquam fide vacuis non credatur. Decernimus inſuper & inhibemus notatos taliter eſſe infamia ſine venia, & pro prædictis vel eorum aliquo apud nos vel ſucceſſores noſtros intervenire tentaverint. Filiabus tamen eorum, ne remaneant indotatæ, portio in bonis maternis hujuſmodi ſalva remaneat juxta legitimas ſanctiones. Per prædicta autem non intendimus alias pœnas per jura canonica vel civilia aliaſque conſtitutiones contra tales ordinatas quomodolibet tollere. Quinimo præſentes pœnas cumulantes iiſdem, illas decernimus in ſuo robore & efficacia permanere. Abſolutionem verò omnium & ſingulorum qui præfatas noſtras ſententias incurrerint nobis vel ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus reſervamus. Ut autem hujuſmo-

di noſter proceſſus ad communem omnium notitiam perducatur, cartas ſive membranas hujuſmodi proceſſum continentes eundem in baſilica principis Apoſtolorum de urbe appendi vel affigi oſtiis ſive ſuperliminaribus faciemus, quæ proceſſum ipſum quaſi ſonoro præconio & patulo judicio publicabunt, ita quòd ſcelerati prædicti & alii quos proceſſus ipſe contingit nullam poſtea poſſint excuſationem prætendere quòd ad eos talis proceſſus non pervenerit ſeu ignorarint eundem; cùm non ſit veriſimile quoad eos remanere incognitum vel occultum quod tam patenter omnibus publicatur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ vacuationis, caſſationis, recitationis, conſtitutionis, nuntiationis, ſtatuti, voluntatis, & mandati infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis dominicæ milleſimo quadringenteſimo triceſimo primo, xv. Kal. Januarii, pontificatus noſtri anno primo.

Ego Jordanus de Urſinis Epiſcopus Sabinenſis manu propria ſubſcripſi.

Ego Johannes tituli ſancti Laurentii in Lucina Preſbyter Cardinalis, dictus Rothomagenſis, etiam propria manu ſubſcripſi.

Ego Alfonſus Cardinalis ſancti Euſtachii manu propria ſubſcripſi.

Æneæ Sylvii Senenſis Frederici Romanorum Regis Secretarii & oratoris de morte Eugenii IV. creationeque & coronatione Nicolai V. ſummorum Pontificum oratio coram ipſo Rege habita anno MCCCCXLVII.

CUpere te, Princeps ſereniſſime, quæ noſtra in legatione ſunt geſta referri tibi vel cernimus vel opinamur. Magna namque dum Romæ fuimus contigerunt, cùm & ſummum Pontificem ſepeliri unum viderimus, alterum coronari. Innata eſt altis animis ſciendi cupido. Animum nobilem nulla res magis quàm notitia rerum paſcit maximarum. Te ergo, qui generoſitate non ſolùm mortales antecedis, ſed vicinus es ſuperis, quo pacto legatio noſtra peracta ſit quæque vidimus & audivimus velle noſcere non ambigimus. Gerentes ergo morem tuo deſiderio relationem noſtram quadrifariam, & quid in quavis parte acciderit, quàm breviſſimè abſolvemus. Prima pars exponet iter noſtrum de Vienna uſque Romam. Secunda reſerabit quæ acta ſunt ab introitu noſtro uſque ad declarationem. Tertia dicet quæ poſt declarationem uſque ad obitum Eugenii & ſucceſſoris electionem contigerunt. Quarta & ultima pars electionem novi Pontificis, coronationemque & expeditionem, ac reditum noſtrum ante oculos ponet. Nec enim delicata ingenia multis verbis tenenda ſunt. Sententias graves, non verba longa, nobilis animus expoſcit; cui ut non ſimus moleſti, narrationis jam facimus principium.

Cùm abs te receſſimus, invictiſſime Princeps, ſexta & decima dies Novembris currebat anni dominici milleſimi quadringenteſimi quadrageſimi

ſexti. Aſpera hyems fuit. Nives omnia contexerant. Hungari per Auſtriam debacchabantur. Nam fide fracta contra jus faſque armati Auſtriam invaſerant. Non licuit rectam nos viam facere. Montes imos pertranſivimus, & per inhoſpitas gentes Tellas pervenimus. Communi poſt hæc via Venetias venimus. Illic fuerat Vincentius Hungarus Johannis Vaivodæ nuntius, qui Venetos adiverat, tuam vim accuſaverat, ſuum dominum commendaverat. Acceſſimus & nos ſenatum illum Venetum. Expoſuimus ſtatum cauſæ quæ inter te & Hungaros vertebatur; viſique ſumus tuam innocentiam & Hungarorum injurias patefacere. Nihil tamen timere te oſtendimus, ſed parvi pendere illorum vim. Sic enim facto opus eſſe cenſuimus. Iis enim quos ſcimus non eſſe amicos, vel quos ſuſpectos habemus, non debemus miſeros nos eſſe oſtendere, ne noſtro lætentur infortunio ac nobis inſultent, ſed confidere nos & bonam habere mentem oſtendendum eſt. Id fecimus abundè. Ob quam rem Dux ille Venetorum, qui omnium vice loqui ſolet, damnare ſe dixit facta Hungarorum. Retulit quoque Philippum Mariam multis inſidiis contra ſe uti, ob quam cauſam coactum fuiſſe dominium arma capere & ſuam tueri libertatem, retulitque victoriam in agro Cremonenſi partam. Cùm de Cancellario feciſſemus mentionem, ſuumque debitum peteremus, ſubriſit, dixitque ſatis ſolutum eſſe pergamenum ceramque ſeptem millibus florenorum. Nec replicantes aliud obtinere potuimus. Sic enim comparata eſt humana natura ut apud omnes pleraſque gentes nihil difficiliùs impetrandum ſit quàm pecunia. Hinc vulgò dici ſolet ſecundum ſanguinem eſſe pecuniam. Admonet hic locus, ni fallor, ut rem Cremonenſem referamus. Philippus Maria Dux Mediolani unicam

habuit filiam, eamque minimè legitimam. Hanc nubilem plenis annis Franciſco Sfortiæ Vicecomiti nuptum tradidit. Dotis nomine........ millia promiſſa ſunt. Hypothecata ob eam cauſam Cremona eſt & Comiti tradita. Fiunt ibi nuptiæ. Franciſcus exinde in Marchiam proficiſcitur, uxoremque ſecum duxit. Bellum interea illi Eugenius movet, Marchiamque repetit. Juvat Eugenium Rex Aragonum Alfonſus, Duxque Venetorum & Florentini Franciſco aſſiſtunt. Impar eſt bello Franciſcus, utque priùs illi ſuccedat, repetit Cremonam offertque dotem Philippus. Sic enim conventum erat, ut pecunia tradita, reſtitueretur civitas. Sed invalida ſunt inter Principes pacta. Nihil ſervatur niſi quod neceſſe eſt vel utile. Honeſtati locus raró eſt. Non ſuadent Veneti Cremonam reſtitui, quæ frænum eſt duci Mediolani. Ipſi curam civitatis recipiunt. Arx Comiti ſervatur. Pihlippus exercitum mittit, civitatem quæ jure negatur vi petit. Reſiſtunt Veneti, mandantque Duci ut deſiſtat. Is jus ſuum vendicare ſe dicit, nec fas eſſe Venetis obviare. Illi contra allegant. At cùm fortiùs oppugnatur Cremona, irruunt Veneti in exercitum Philippi, atque ex improviſo confligunt. Magnam cladem exercitus Philippi perpeſſus eſt. Inde progreſſi Veneti Abduam uſque graſſati ſunt, ibique arcem in altera ripa obtinuerunt, potitique omnium molendinorum ſunt uſque Mediolanum ad tertium lapidem. Tanto afflictus malo Philippus à Pontifice maximo & Rege Aragonum, qui regno Siciliæ potitur, auxilia petit. Equitum illi quatuor millia, peditum tria millia mittunt. Noſque jam ex Venetis Ferrariam veneramus. Cùmque Bononiam proficiſci vellemus, tranſire illos per agrum Bononienſem accepimus inſecurumque omne iter reddere. Qui militiæ operam dant, neque

notis neque ignotis ignoſcunt. Præda eſt quicquid obviat. Nihil morantur niſi fortiorem gladium. Obvertimus igitur viam, Faventiamque petimus. Nec ſic tuti fuiſſemus, niſi petiturus Romam Eſtenſis Marchionis Cancellarius ſe nobis adjunxiſſet. Obvii enim in ſylvis Lucæ quamplures fuere qui exercitum ſequebantur, impedimentaque per viam ſecuriorem ducebant. Sed venimus Florentiam poſthabita Faventia, Senaſque profecti ſumus, ibique, ſicut decretum fuit Francfordiæ, Principum Electorum & aliorum nuntios expectavimus. Infra octendium affuerunt Maguntini, Palatini, Saxonis, Brandeburgenſis, Bremenſiſque, & quamplurimi aliorum tum Principum tum Prælatorum mandatum habentes. Ibi conventum eſt qua die Romam intrare deceret orationem fieri per Æneam nomine omnium, quæ pòſt Romæ fieri deberet. Nemo enim alium per ſe loqui ſinit niſi quæ dicenda ſunt ſciverit. Convenimus omnes apud Baccanum turrim. Locus ſine muro eſt. Nulli major copia eſt. Pauca ſunt mapalia, eaque hoſpitia faciunt Theutonici. Hoc hominum genus totam ferè Italiam hoſpitalem facit. Ubi non repereris hos, neque diverſorium quæras. Ex hoc loco ſimiliter accepimus iter. Sexaginta equites numero fuimus. Intellexeramus jam antea Thomam Epiſcopum Bononienſem & Johannem de Carvagial electum Placentinum in ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales aſſumptos, erectioriſque mentis eramus. Nec enim malè ſperare fas erat de re illa cujus tractatores ſublimati fuerant. Cùm Romam jam in conſpectu haberemus, occurrunt apoſtolici frequentes nuntii, qui ſiſtere nos gradum jubent, neque inhonoratos intrare nos ſinunt. Magna eſt apud Italos legatorum reverentia. Sciunt evangelium dictum: *Qui vos recipit, me recipit.* Non

miſſus

miſſus, ſed mittens, pandere. Ad horam & amplius expectavimus. Juſſi ſunt omnes curiales obviam proficiſci. Effuſa eſt ad ſpectandum maxima cùm civium tum curialium multitudo. A Cardinalibus infrà omnes Prælatorum ordines ad primum lapidem nos receperunt; ſecutique ſunt ad domum uſque noſtram, quæ non longè à Capitolio fuit; omneſque ſeorſum ſe obtulerunt. Hæc acta ſunt uſque ad introitum Senenſium, quorum devotio erga imperium non indiget teſtimonio. Soli enim ex omnibus Italis per viam nos honorarunt eſculentis & poculentis ad hoſpitium ubertim miſſis. Et ſic primæ parti modum imponimus.

Vix equis deſcenderamus cùm affuit & Franciſcus Epiſcopus Ferrarienſis Theſaurarius apoſtolicus pluribus Epiſcopis comitatus, qui nomine ſummi Pontificis nos recepit; obtulitque multa, quamvis nihil attulerit. Hortatus eſt tractabiles ut eſſemus: nam bene dirigi omnia poſſent. Huic gratias egit nomine omnium Æneas, (Nam ei plerumque dicendi onus incumbebat) dixitque regiam majeſtatem nihil petere niſi honeſta atque utilia; nec diverſam eſſe Principum Electorum ſententiam, in oratoribus quoque non fore difficultatem. Contrà etiam hortatus eſt benignum ut ſe Papa præberet unicuique & facilem. Nec multa fuerunt verba. Jejuni adhuc eramus, & dies in noctem iverat. Famelicum, non plenum, oratorem audire vellem. Sententioſus enim non verboſus eſt qui cibi cupidus eſurire ſe poſt orationem novit. Ea nocte Cardinalis Bononienſis aprum nobis; perdices, phaſianos, vinumque optimum miſit dono; procurator pincernarum confectiones, ceram, & vinum. Poſt hæc convenimus altera die apud ſanctum Laurentium in Damaſo. Tria ibi diſcuſſa ſunt. Viſa eſt oratio quam Æneas conceperat. Ea omnibus

placuit, neque quicquam ex ea mutatum eſt, niſi quòd ubi neutralitatis mentio fiebat, animorum dici ſuſpenſionem magis placuit. Deliberatum eſt audientiam ſummi Pontificis per operam Theſaurarii petere, qui ad nos miſſus fuerat, ne Cardinalis unius ſtudium implorantes, alterius indignationem incurreremus; ut ſunt curiæ inſidiarum plenæ, atque ubi majora ſunt ingenia, ibi plus invenias ſimultatis. Concluſum eſt etiam, cùm adeundus eſſet Pontifex maximus, Metropolitanorum oratores accerſiri. In ea re dubium erat. Nec enim auditurus Eugenius oratores Brandeburgenſis & Bremenſis Archiepiſcoporum credebatur, qui Baſileæ fuerant confirmati. Sed accepto conſilio à Cardinale ſancti Angeli, non Archiepiſcoporum ſed Eccleſiarum nuntios vocare illos decrevimus. In omni re adhibenda eſt induſtria. Utilis eſt ſimulatio quæ non habet mendacium. Contorquenda ſunt aliquando nomina reſque. Sæpe ille impegit caput qui erecta cervice quodcunque oſtium ingredi voluit. Ubi dicta eſt audientiæ dies, juſſi ſumus apud ſanctum Petrum convenire Miſſarumque intereſſe ſolemnibus. Illuc miſſi ſunt ad nos Beneventanus Archiepiſcopus, Ferrarienſis antiſtes, pluresque alii, qui nos ad ſecretum conſiſtorium adduxerunt. Eugenius in ſolio ſedebat gravis ac omni veneratione digniſſimus pater. Circa eum XV. Cardinales conſedebant. Ibique poſtquam recepti ad oſculum ſumus, & arbitri omnes abierunt, orationem, ſicut decretum erat, Æneas habuit, quæ præ manibus eſt. In ea ſic locutus eſt ut Treverenſis & Colonienſis Archiepiſcoporum deſideria complecteretur, & tamen neque Papam neque Cardinales offenderet, ſed ab omnibus audiretur. Ejus orationis quamplurimi poſtea copiam petierunt, non tam propter ornatum quàm prop-

Vide Odor. Raynald. an. 1447. §. 4.

ter materiam, quam omnes noſſe aiebant. Ubi Æneas dicendi finem fecit, laudavit Eugenius, damnavit neutralitatem, commendavit Regem Electoreſque. De Treverenſi Colonienſique admodum queſtus eſt, ſuumque factum defendit, concluſitque in re principali cum fratribus deliberandum. Poſt hæc, cùm peteret Æneas in factis Ungarorum aliam audientiam, libenti animo annuit; litteraſque Johannis Vaivodæ, quæ præ manibus erant, imperatoriamque majeſtatem criminabantur, ut meliùs reſponderi poſſet, Æneæ tradi juſſit.

Erat ille Pontifex mirum in modum regiæ majeſtati affectus, nec timuit quemquam dum amicum juvare voluit. Alti cordis fuit & amicitiæ tenaciſſimæ. Felix quem ſemel dilexit. Malum, niſi vidit, nunquam ille putavit. Nulla res magis illum illexit niſi quia minùs ſe credidit diligere amicos, non ut deos, ſed ut homines decet.

His actis, dira febris adorta eſt Papam; diùque hominem torſit. De ſanitate nunc deſperatio, nunc ſpes fuit. Acceſſimus tamen ad eum jacentem, & excuſavimus majeſtatem regiam quia non anteà ſe declaraſſet. Retulimus difficultates quæ Francfordiæ fuerunt. Supplicavimus admitti petitiones quæ in communi fiebant. Recommendavimus Colonienſis germanique ſui cauſam. Queſti ſumus de his quæ per Januenſes fiebant. Pecunias quæ dicebantur eſſe apud Picenos, uti commiſſum erat, petivimus, in ſcriptiſque petitiones porreximus. Humaniter, ut ſolebat, Papa reſpondit accepiſſe ſe ex Bononienſi & ſancti Angeli Cardinalibus ſinceram regiæ majeſtatis intentionem. Dixit ſuper re principali ſex Cardinales deputatos eſſe; in aliiſque deliberaturum ſe ait. Atque ut reſpondit tuæ ſerenitati reſcripſimus. Et quamvis febribus urgebatur, vultum tamen lætum, quamvis gravem;

nobis oſtendit. Poſt audientiam apertum eſt oſtium. Quæ ſubticeremus, niſi quia meminiſſe illorum oportet qui nos ob reverentiam imperatoriæ majeſtatis honorarunt. Primus omnium invitavit nos Johannes Calteſerenſis magiſter palatii, vir bonus doctuſque. Tum Patriarcha Aquilegienſis, atque iſte nos honorificentiſſimè pavit, ſeſeque ultra omnes regiæ majeſtati obtulit. Hinc fecimus de patriarchatu mentionem. Excuſavimus præterita, futura limitavimus. Placuerunt omnia viro magnanimo. At cùm accepiſſemus Petinenſem Epiſcopum adminiſtratorem patriarchatus per Baſilienſes deputatum, ac per regiam majeſtatem admiſſum, ulteriùs loqui veriti ſumus, ne mendaces inveniremur. Mentiri namque vel in maximis creduntur quorum non eſt rata fides in parvis. Morinenſis quoque nobis ſæpiſſimè convivia exhibuit. Bononienſis quaſi commenſales nos habuit. Cardinalis ſancti Angeli nunquam nos eſſe domi permiſit. Mediolanenſis non contentus muneribus miſſis, etiam cœnam apparare voluit. Andegavenſis ſtrenuè nos excepit. Nec minùs Cardinalis ſanctæ Mariæ novæ, Firmanus, ac Columnenſis. Sancti Sixti ſolos regios invitavit. Tarentinus omnes, Brandeburgenſi oratore excepto. Procurator quoque Theutonicorum nobis convivium ſtruxit. Sæpius verò Ravennatenſis antiſtes. Portugalenſis Cardinalis invitavit nos. Sed jam faſtidioſi tanta conviviorum frequentia reſpuimus. Vicecancellarius excuſavit ſe, quia propter infirmitatem patrui minimè convivari decebat. Nobis verò multò gratiores erant excuſationes quàm convivia. Voluptates enim rarior uſus commendat. Tunc ſapiunt fercula cùm rara ſunt. Convivium magis fames quàm copia laudat. Caret uſu convivii qui ſæpius convivatur.

In adventu noſtro duæ Cardinalium factiones erant. Rem noſtram juvabant Cardinalis Aquilegienſis, Morinenſis, Andegavenſis, ſanctæ Mariæ novæ, Firmanus, Mediolanenſis, ſancti Pauli, Bononienſis, & ſancti Angeli. Cæteri ferè omnes impugnabant, dicebantque venditam eſſe Theutonicis apoſtolicam ſedem, ſeque quaſi bubalos duci naribus. Ea res promotionem Bononienſis & ſancti Angeli acceleravit, ut literati literatos contunderent. Hinc cùm res coram Eugenio tractaretur, factumque noſtrum impugnaretur, Quis veſtrum, inquit Morinenſis, eſt Bononienſi theologior? Quis Cardinali ſancti Angeli in jure peritior? Quòd ſi æquari iſtis non valetis, cur eorum facta reprehenditis? Renatuſque eſt eo modo favor Eugenii. Ad tractandum tamen nobiſcum utriuſque factionis Cardinales deputati ſunt. Acuit ſæpe ingenium contentio, perſpicaciuſque reddit. Sex lecti ſunt Cardinales qui facta noſtra diſcuterenr, Tarentinus, Morinenſis, ſancti Sixti, Valentinus, Bononienſis, ſancti Angeli. Septimus autem concordiæ cauſæ additus eſt Firmanus.

Alfonſus eo tempore Rex Arragonum Tiburim venerat, Romæque ad quintum & decimum lapidem proximus erat. De ſuo adventu varii rumores erant. Quidam vocatum eum per Patriarcham aſſerebant; qui moriturum ſciens Papam, ſub ejus alis ſalutem quærebat. Alii verò Regem Arragonum ex ſuo arbitrio novum creare Papam autumabant. Plures eum veniſſe aiebant Florentinos invaſurum, & ſic Philippo Mediolanenſi opem laturum. Senenſes certè in ſocietatem belli ducebat, tranſitumque petebant. Circa hunc occupatus erat Cardinalis Valentinus, nec noſtris potuit intereſſe tractatibus. Hujus Regis ſecretarius Æneam domi convenit, oſtenditque carum eſſe Regi ſi ambo Ti-

Vide vitam Dominici Capranica Card. pag. 277.

bur peteremus. Sed timuit Æneas ne ſuſpectum Eugenio ſe redderet, nec ire voluit ad quem miſſus non erat. Diligenter namque mandati fines aſſervandi ſunt. Nec ſecretarius ille apertè fari voluit ut Regem ſuum id commiſiſſe diceret. Ipſius adventus Regis omnia quæ victui neceſſaria ſunt hominibus & jumentis præter aquam cariora reddidit, quinimo etiam domorum auxit penſiones, quamvis urbem non intraverit. Sic avaritiam quævis occaſio manifeſtat. Parva pruina cellaria claudit. Acceſſimus deputatos quampluribus vicibus, dedimuſque petitiones noſtras in ſcriptis. Sed cùm videremus ad ea quæ ſimul omnes petebamus aures ſurdas eſſe, ad ea deſcendimus quæ ſeorſum concluſa Francfordiæ fuerant; diximuſque Cardinalibus, ſi priora concederent, Alemaniam totam in obedientia ſedis apoſtolicæ futuram; ſin ſecunda, ſolum Regem, Maguntinenſem & Bradeburgenſem cum adhærentibus, utilius autem eſſe totam habere nationem quàm partem. Inter nos quoque variæ erant ſententiæ. Dicebant enim aliqui declarationem tutiùs ad Norimbergenſem differri dietam, ibi ut tota natio ſe declararet. Alii dicebant niſi tunc declaratio fieret, deſperatam rem eſſe. Inter hæc curiales Alemani qui beneficia impetrarant, intelligentes ſe noſtris illudi tractatibus, ambire Cardinales, ſe dicere diutiùs ſerviviſſe, nulla eſſe emolumenta laborum, ingratum Papam, ingratos Cardinales fore. Illinc omne malum in Alemanis ſuiſque conterraneis prodire dicebant, eoſque ad nos remittebant. His Æneas, inſulsè agitis, inquit, qui declarationem impedire conamini. Si extra obedientiam ſumus, nec quæ impetraſtis beneficia poteſtis adipiſci nec alia impetrare. Si verò præſtamus obedientiam, quamvis careatis impetratis, impetrare tamen alia beneficia poteſ-

tis. Stultum eſt rem ſimul ſpemque perdere. Nos quæ in mandatis recepimus mutare nequaquam poſſumus. Omnis concordia poſſeſſoribus favet. In tractatu Cardinalium maximæ difficultates contentioneſque fuerunt. Grave videbatur Cardinalibus annatas remittere, collationes beneficiorum amittere, Concilium convócare, decreta recipere, privatos reſtituere; aiebantque non ſolùm in natione Germanica id eſſe nocivum, ſed alias exinde nationes receſſuras & apoſtolicam ſedem perditum iri, nec bene conſultum eſſe cæteris Eccleſiis quando Romana, quæ eſt caput omnium, langueret, conducere Chriſtianæ religioni Romanum Pontificem fore potentem, ut tueri alios Prælatos queat, inter Principes pacem conſtituere, infidelibus reſiſtere, hæreſes extirpare, nunquam tot hæreſes in Chriſtiana religione fuiſſe quot fuerunt ante Sylveſtrum, quia paupertas Romani Pontificis neglectui fuit. Nos contrà pauperem minimè Papam velle dicebamus, annatarum loco proviſionem fieri debere, quæ tolerabilior nationi foret, nationes non poſſe exemplo uti noſtro, qui temporalia non perpetua quærebamus ad futurum uſque Concilium manſura. Ex Cardinalibus quidam auctoritatem ſummi Pontificis minui timebant, quidam emolumenta, quidam utrumque. At poſtquam diebus plurimis diſceptatum eſt & uſque ad deſperationem litigatum, inventa demum concordia eſt. Concilium, uti petivimus, promiſſum eſt, decreta Baſilienſis Concilii uſquequo in futuro Concilio aliter ordinetur recepta ſunt vel uſquequo cum Legato aliter fuerit concordatum. Circa poſſeſſores ampliùs proviſum eſt quàm noſtræ inſtructiones expoſcerent. Reſtitutio Dominorum Treverenſis & Colonienſis Archiepiſcoporum, ut in articulis habuimus, repromiſſa eſt. Circa profeſ-

ſionem major difficultas fuit. Auctoritatem namque Conciliorum, uti in Baſilea declarata fuerat, nullo pacto admitti volebant. Sed opitulati ſunt in ea re nobis Maguntini, qui ad Concilii Conſtantienſis decreta referri illam ſufficere dixerunt: quos ſecutus eſt Brandeburgenſis orator, & nos volupe acceſſimus. Super his omnibus fieri minutas obtentum eſt. Sed in illis etiam diutiùs diſputatum eſt. Ad extremum & verba & clauſulæ noſtri arbitrio recepta ſunt. Ad hæc autem obtinenda nomine regiæ majeſtatis quatuor promittere nos oportuit. quæ à noſtris inſtructionibus non erant aliena. Primum, quòd regia majeſtas quàm primùm commodè poſſet, intellecta declaratione Romæ facta, iterum ſe ſolemniter declararet, mandaretque Principibus & civitatibus ut ſuæ declarationi ſe conformarent. Secundum, quòd recipi Legatum honorificè, ut moris eſt, præciperet. Tertium, quòd ex Baſilienſi civitate mandaretur ut ſalvum conductum revocarent illis qui ſub nomine Concilii illic degerent. Quartum, quòd ad recompenſam apoſtolicæ ſedi faciendam regia ſerenitas non ſolùm mediatricem ſed etiam adjutricem ſe exhiberet. Hæc omnia nomine regio promiſimus; quia ſic inſtructiones noſtræ nos admonebant. Nunc Regi incumbit quod promiſſum eſt facere. Ipſe enim non nos promiſimus. Quicumque pacta ſibi ſervari vult, ne violator pactorum inveniatur caveat. Reciproca ſunt ultro citroque beneficia. Qui facit recipit. Otioſo nemo beneficus eſt. Cæterum cùm omnia compoſita forent, ſubortum eſt majus dubium. Invaleſcebat Eugenii morbus, timorque mortis erat, &, ut fieri ſolet, omnia in majus extollebantur. Cœperunt ex noſtris aliqui hæſitare an facienda declaratio eſſet, nec morituro Pontifici præſtandam cenſebant obe-

dientiam quæ Germaniæ Principes divideret. At Johannes de Lyſura, acri vir ingenio & facundia copioſa, non Pontifici tantùm ſed apoſtolicæ quoque ſedi præſtari obedientiam affirmabat, perſonam mori, ſedem non mori; ſi re infecta decederemus, magnas in natione futuras diſcordias Principum, huc illum, illuc alium tendere; longum præteritum tempus antequam Principes convenirent in unam ſententiam quot nuper convenerant, magna eſſe quæ obtenta fuerant, habendas eſſe omnino bullas, difficile namque obtineri à ſucceſſore talia poſſent; ſervandam eſſe unionem Principum, qui jam concordes eſſent, neque id fieri poſſe niſi per declarationem, qua neglecta, ſingulos eſſe liberos, facta pro fœderibus obnoxios: ſuum eſſe conſilium ſuamque ſententiam abſque declaratione minimè obeundum; etiamſi unum tantùm digitum Eugenius moveat, nolle ſe multis irriſum iri, nolle rei bene gerendæ occaſionem amittere. Eadem ſui collegæ ſententia fuit. Nos poſtquam acceſſimus & reliqui omnes ſubſecuti ſunt, quoniam ſi mori contingeret Eugenium & canonicam fieri ſucceſſoris electionem, nulli dubium erat quin rata manerent omnia; ſin autem diſcordes fuiſſent Cardinales electionemque minùs rite feciſſent, nationem ſui juris fere ac ex integro poſſe deliberare. Nec certa res erat de morte Papæ; qui ſi nobis infecta re abeuntibus convaluiſſet, cùm per eum concordiæ ſatisfactum eſſet, reprehenſione non parva digni fuiſſemus. Cùm ergo concluſum eſſet fieri declarationem, mandavit Eugenius ſexta Februarii die publicum celebrari conſiſtorium, adeſſe Prælatos, convenire curiales. Sed cùm oratores Principum nondum particularia expediviſſent negotia, neque ſine illis publico vellent conſulere, non ſine ſcandalo in alium

diem dilatum eſt conſiſtorium. Acceſſimus omnes palatium apoſtolicum. Nondum bullæ omnes erant confectæ quæ dari omnibus poſſent, ſed de quavis materia una confecta erat. Vocarunt Cardinales Æneam & Johannem de Lyſura, eoſque interrogaverunt an fieri declaratio poſſet. Reſponſum eſt poſſe, ſi coram omnibus promitteretur etiam moriente Papa reliquas bullas quæ non eſſent ſcriptæ datum iri Legato apoſtolico cum litteris reſtitutionis Colonienſis & Treverenſis Archiepiſcoporum & cum litteris ſimilibus iis quæ Maguntiæ dabantur pro illis duobus ac Palatino & Duce Saxoniæ. Promiſerunt hæc omnia Cardinales etiam coram aliis, verbumque pro Cardinalibus ſumma prudentia Pater Cardinalis Morinenſis fecit. Poſt hæc introducti ſumus ad Pontificem in penitiori cubiculo jacentem; quem velut unum ex ſanctis patribus mirati ſumus ac venerati, oſculatique manus ejus. Inerat homini gravitas, plenuſque majeſtate vultus erat. Ipſa facies Pontificis indicabat. Ubi nos vidit, benignè allocutus eſt, ac dicere juſſit paucis verbis. Obedientiam ſuæ ſanctitati præſtitimus. Receptiſque de ſua manu litteris, eas Maguntinis aſſignavimus. Multum enim ſæpe eis detulimus ut rem conduceremus ad finem. Ibi Palatini & Saxones ſuos Principes honeſtis verbis excuſarunt quòd in exhibitione obedientiæ non concurrerent. Aiebant enim illos non Romæ, ſed Norimbergæ, futuram declarationem intellexiſſe, atque idcirco non dediſſe de declarando mandatum, placiturum tamen illis quæ Romæ fierent, nec ſe dubium habere quin Principes ipſi in Norimberga ſe declararent ac regiæ majeſtati & cæteris ſe conformarent. Eadem verba in publico conſiſtorio poſtea repetiverunt. Papa gratias Deo retulit, noſque cum benedictione lacrymantes dimiſit. Nec enim tenere lacrymas quiſquam potuit qui tam venerandum

majeſtuoſumque patrem ſuccumbentem morbo videbat. Jam ſol in occaſum ibat cùm publicum conſiſtorium adivimus. Multa illic hominum millia expectabant. Inſignis concio erat; mirificumque auditorium. Conſedebant Cardinales, Præſules, Advocati, & ingens turba Doctorum ſtabat. Nos etiam è regione pontificalis cathedræ ſtabamus. Tum Æneas brevem ex tempore oratiunculam habuit, nec tempus longiorem ferebat. Et legendæ plurimæ litteræ fuerunt. Nominavit etiam Æneas omnes qui ſeſe tunc declarabant, reddiditque in medium litteras imperatoriæ majeſtatis atque incliti Bohemiæ regni: quæ omnes lectæ fuerunt. Cùmque inter alios nominaretur magnus ordinis Prutenorum magiſter, Andreas theologus miræ facundiæ ac probatæ converſationis pater, qui procurator ordinis erat, tanquam ſuus dominus ſuuſque ordo declaratus diutiùs antè fuiſſet, ejus dictis ſeſe oppoſuit, quamvis antea ſe taciturum promiſiſſet. Tum Æneas, Nihil opus eſt verbis, inquit, Reverendiſſimi Patres, ipſius magiſtri extant ſigilla, quæ meis dictis fidem aſtipulantur. Ipſe magni magiſtri orator apud Francfordiam unioni conventionique noſtræ ſe miſcuit. Quæ ibi concluſa ſunt hic exequantur. Erubuit homo, nec libertatem replicandi habuit. Cognovit tamen poſtea ſuum erratum, & ut virum decet bonum, veniam petiit. Nemo nunquam errat. Sed animo pertinaci errorem tueri nefarium eſt. Vix erraſſe videtur qui correxit errorem. Declaratio nomine ipſorum facta eſt, Frederici Romanorum Regis, regni Bohemiæ, Theodorici Maguntini Archiepiſcopi, Frederici, Johannis, atque Alberti MarchionumBrandeburgenſium, Frederici Magdeburgenſis, Frederici Salzburgenſis, Bremenſis etiam Archiepiſcoporum, Willermi Ducis Saxoniæ, Jacobi Marchio-

nis Badenſis, Ludovici Lantgravii Haſſiæ, plurium quoque Præſulum, nationis Germaniæ, quorum epiſtolæ lectæ ſunt mandataque inſpecta. Johannes de Lyſura pauca verba, ornata tamen, pro Maguntino effatus eſt. Nec aliis oratio defuit, ſed unuſquiſque ſuo loco verbum fecit. Poſtquam omnes locuti ſumus, Vicecancellarius Cardinalis Venetiarum primum omnium, commendatis cum Rege omnibus divinæ pietati gratias egit, quæ depoſita tandem neutralitate inclitam Germaniæ nationem ſedi apoſtolicæ reintegravit. Orator Salzburgenſis Archiepiſcopi, etſi noviſſimus omnium Romam petiit, in tempore tamen venit, interfuitque tractatibus, & omnium gratior apoſtolicam ſedem quibuſdam pecuniis honoravit; cujus gravis tarditas acceptior fuit quàm noſtra levis celeritas. Ut primùm verba finita ſunt conſiſtoriumque dimiſſum, ingens ac feſtivus campanarum ſonus eſt auditus. Et quia jam nox advenerat, ignes tota urbe accenſi ſunt, præceptumque eſt in craſtinum omnis interdicta venditio & mercatum, dieſque feſtus clauſis tabernis & ſtationibus actus eſt. Sequenti verò Dominica proceſſionem fieri ſolemnem placuit de ſancto Marco, cujus planum parum à Capitolio diſtat, uſque in Lateranum, portarique thiaram quam Sylveſtro Papæ dono dedit Conſtantinus. Hæc diutiùs apud Conſtantinopolim delituerat. Poſtea per Romanos Pontifices redempta Avinioni degebat. Noviter enim illam ſub pignore ſtantem lucratus Eugenius, afferrique Romam juſſerat & inter reliquias apud ſanctum Johannem condi. Mitra eſt oblonga triplici corona circulata. Margaritæ illic nonnullique lapides ſplendent. Minimè tamen ſunt quales vel in tuo diademate vel in apoſtolica mitra hodie cernimus. Neque enim adhuc pompam hujus ævi luxuriam adæquarat. Caſtior ætas præ-

ceſſit. Majores noſtri neque ornatui neque cibo ut nos indulſerunt. Veniet adhuc laſcivius ſæculum, vitamque noſtram minorum vitia commendabunt. Portata eſt igitur in proceſſione corona Sylveſtri, & apud Lateranum recondita. Ibi Morinenſis celebravit; factuſque eſt ſermo, ac mirificè commendati Rex Romanorum ſuique Principes cum omni natione. Finemque illic ſolemnitas declarationis accepit. Et nos etiam ſic ſecundæ parti noſtræ relationis modum imponimus, atque ad tertiam feſtinamus.

Ex magnis ſcopulis, Dive Cæſar, incolumis noſtra navigavit oratio. Supereſt tamen adhuc undarum pelagus, flant adhuc venti, inſultantque procellæ. Sed ſuperabuntur omnia, & navis noſtra ſalva perducetur in portum. Declaratione, ut dictum eſt, facta, pluſculos dies Romæ remanſimus, expeditionique litterarum intendebamus. Interea magis ac magis ægritudo Pontificis augebatur. Frigidus erat annus & ultra conſuetudinem gravis. Hic peſtifer ſeni fuit. Duplex illum febris urebat, vexabatque catharrus. Interdum & ventris fluxus impetuoſior erat. Iſtis ille malis attritus ſæpe nuntiabatur mortuus. Timor omnes curiales invaſerat, metumque propinqui Regis Arragonum augebat. Mercatores pretioſa quæque aſportaverant. Tota in ancipiti civitas erat. Viæ circumquaque prædonibus infeſtabantur. Apud Viterbium ex ſeditione civium nonnulli cæſi ſunt. Vulſinii dominus cùm audiſſet hoſtem ſuum ex primoribus urbis Venetorum Roma reverti, inſidias locavit; aggreſſuſque hominem ex improviſo, ex comitatu ejus pleroſque truncavit. Illum pernix equus & admotum illi calcar ſalvavit. In eo congreſſu etiam ſacerdoti amota eſt vita. Frequentes in tertis Eccleſiæ novitates fuere. Nec enim boni ſunt

qui metu ſuas comprimunt manus, ſed ut primùm ſunt liberi, ad ingenium revertuntur. Recta ratio bonum virum, non timor, facit. Voluntatem, non opus, inſpicit Deus. Sed nunc ſpes ſalutis, nunc mortis metum offerebat.

Interea Præſul Aquenſis, qui ad Regem Franciæ miſſus fuerat, Amedeique Ducis Sabaudiæ, qui ſe Felicem appellat, concordiam pertractaverat. Scripſit etiam Eugenio venturum ſe Romam, reſque optimas afferre, intellexiſſe tamen Januenſes novitatem feciſſe novumque Ducem elegiſſe, quod minimè Regi Franciæ placeret, civitatem illam ad regnum pertinere, nec jus ſuum Regem neglecturum. rogare igitur Eugenium ne quid auxilii Januenſibus daret, Regem autem in recuperatione ſuæ civitatis adjuvaret; ſic illum animoſiùs unioni daturum operam. Beneficium aut præcedat retributio aut ſequatur oportet. Nemo cuiquam ſine ſpe ſervire poteſt. Significavit etiam univerſitatem Pariſienſem injuſſu Regis alia regni gymnaſia litteris commoviſſe ad pacem eccleſiaſticam Concilii congregationem expetere. Indignatum eo facto Regem, univerſitatis oratoribus diu audientiam denegaſſe; tandem per conſiliarios abſque præſentia ſua illos auditos, petivere plura in caſſum, reprehenſos fore quòd inſcio Rege Concilium petierint, nec aptum illud unioni medium eſſe, Regi melioris vias patere, jamque in manibus penè unionem videri, poſtquam verò unio haberetur, pro cæteris Eccleſiæ neceſſitatibus à Romano Pontifice Concilium expetendum.

Cæterùm quia Januenſium incidit mentio, dicendum quo res illa modo peracta ſit. Januæ Adorni præſidebant. Fregoſii ejecti erant. Eorum Princeps Thomas, qui Dux ſecundus fuerat, in carcere tabeſcebat. Quærebant Fregoſii in patriam re-

ditum; concitataque multitudine Regem Franciæ in urbem recipiendum ſuadebant, ejuſque oratores adeſſe curaverant. Multùm enim illa civitas Franciæ afficitur, quamvis eſt imperii. Et faveret imperio, ſi curam ejus haberet imperium. Fit igitur in civitate tumultus, Dux deponitur, qui ex domo Adorna fuerat, fit novus conſultatus, introducuntur Fregoſii, mittitur in carceribus Thomas, qui etſi omnium conſenſu Dux creatus, ea tamen animi moderatione utitur ut ducatum renuat, nepotemque ſuum florenti ætate ſibi ſenio confracto præferat. Felicem hominem licet dicere, qui dignitatem non admiſerit, ſed rejecerit. Bis Dux fuit, bis expulſus; ad extremum non ducatu abdicatus eſt, ſed ducatum à ſe ipſe abdicavit. Gallici, qui Regis Franciæ legatione fungebantur, petere ſe ad dominatum admitti, regimen urbis dominationemque ſibi deberi dicere jurgioque flagitare. Iis Fregoſii gratias egere quòd recuperandæ patriæ adjutores fuiſſent, beneficium tamen non dominio ſed alio privato officio recognoſcendum dicebant. Nec deerant qui urbem imperialem, non Gallicam, dicerent. Sicque Janua prohibiti Francigenæ ſunt.

Dum hæc aguntur, Franciſcus Sfortia, qui Venetorum ſtipendiis multis annis meruerat, ſive quòd Veneti ad retinendam Marchiam parum juverant, ſive quòd ſtipendiorum finierat terminus, ſive quòd eum ruinæ ſoceri ſui pœnitebat, (ſciebat enim quòd illo ſuccumbente nulli vel Principi vel tyranno in Italia locum patere, ſed omnia communitatum futura) ſive quòd aliud fuit, occultos habuit cum Philippo Maria tractatus, revertique ad eum decrevit. Quidam Eugenium, quidam Regem Arragonum, quidam Marchionem Eſtenſem Leonellum ſui reditus impulſores puta-

vere. Nonnulli etiam Florentinos in cauſam traxere. Nec enim tantum Venetorum ſucceſſum Florentinorum reipublicæ conſulere ſuſpicabantur: dominandi appetitum inſatiabilem eſſe, nec vicino nec amico parcere, proximam quamque victoriam ſequentis eſſe gradum, nec Longobardiam ſive Thuſciam ſatis firmam videri Venetis. Apud Italos non eſt probro duces armorum nunc iſtis, nunc illis ſervire. Temporaria ſtipendia ſunt; quibus finitis, licet armigeris cui velint favere. Conventiones pactique capitula plura fiunt dum Capitanei conducuntur. Nullum de proditione licet arguere qui pacta ſervavit. Sed aperiendi ſunt in conventionibus oculi. Licere Franciſco Sfortiæ ſine violatione fœderum Ducem repetere rumor erat. Jamque concluſum ferebant dum captus eſt apud Venetos unus ex Cancellariis ejus, qui tormentis adactus ſecreta Comitis pandere, quamplures cives ſenatorios faſſus eſt pecunia Franciſci corruptos. Atque inter hos Andreas Donatus Dux Candiæ nominatus eſt. Ad quem intercipiendum miſſum retinere ferebat nonnullos alios ſalutem fuga quæſiſſe. Hoc acceſſu Comitis vires Ducis admodum augeri ſententia fuit. Marchia illum cedere dicebatur, pecuniamque Pontificis & Regis Arragonum ad centum millia aureorum recipere. Tunc etiam non parva fama fuit Ungaros inſultare Auſtriæ, tuæque famæ, Rex inclite, plurimum detrahebatur. Nos autem in conſiſtorio ſecreto præſentibus oratoribus Principum Electorum aliorumque juſtitiam tuam Ungarorumque perfidiam expoſueramus. Cardinales omnes de veritate inſtructos ſatis reddideramus. Quæ autem dixi in ſcriptis habentur, nec opus eſt illa repetere. Sed obviavimus rumoribus quoad potuimus, nec te formidare Ungaros aſſeveravimus

ſeravimus. Cardinales Bononienſis & ſancti Angeli patres optimi, non quaſi communes homines, ſed quaſi auſtrales, tuum honorem tuumque decus tuebantur,&inanibus ibant tuis rumoribus obviam.

Poſt hæc, cùm deſperata ſalus Eugenii videretur, cœpit Archiepiſcopus Florentinus, vir omnium judicio bonus, extremam unctionem afferre. Cui Pontifex: Quid eſt? Tu me? inquit, inunges? Credis me tempus neſcire. Satis ego adhuc ſum fortis. Cùm aderit hora, admonitum te faciam. Siſte modò. Pugnabat adversùs mortem intrepidus pater, ancepſque diù prælium tenuit; nec medicorum ſatis erat certum judicium. Hoc cùm accepiſſet Alphonſus Rex Arragonum; Quid mirum, inquit, ſi Comitem Franciſcum, ſi Columnenſes, ſi me, ſi totam Italiam bello impetiit Eugenius, qui auſus eſt cum morte pugnare, nec facilè ſuccubuit? At cùm certa mortis ſigna ſuperveniſſent, accerſiti ſunt Cardinales; quos in hunc modum allocutus eſt Eugenius. Meum tempus meuſque dies eſt, venerabiles amatique fratres. Moriendum eſt mihi. Nec de naturæ legibus queror. Diù vixi, & honoratus. Utinam officio meo ſatisfeciſſem. Sed voluntatem magis quàm opera reſpicit Deus. Mihi pontificatus, etſi ſperanti, non tamen ambienti obvenit. Multa acciderunt adverſa dum ſedi præfuimus apoſtolicæ. Non tamen idcirco minùs acceptos nos Deo credimus; quia quos diligit Deus, corrigit atque caſtigat; nec malè acta eſſe cum hominibus renuit qui cum fortunæ varietate luctantur, ſed eſſe arcanas cauſas ad quas nulla mortalium curioſitas poteſt pervenire. Utcunque res hactenus tranſierunt, nobis maximum ſolamen eſt antequam oculos clauderemus reunitam Eccleſiam cernere. Hoc Frederico filio noſtro Romanorum Regi, Theodorico-

To. 2. Oldoini. pag. 889.

que Maguntino Archiepiſcopo fratri noſtro, & dilecto filio Marchioni Brandeburgenſi adſcribimus. Cæterùm quia jam horæ noſtræ ſubripiuntur, modicumque vobiſcum ero, quia vocor ad judicem Regem, & patrem, teſtari priùs volumus teſtamentumque Domini noſtri Jeſu Chriſti vobis relinquere; qui tranſiturus ex hoc mundo ad patrem, *Pacem meam*, dixit, *relinquo vobis.* Ego vos omnes præter unum Cardinales creavi, & illum unum quaſi filium tractavi, amavique omnes, meique eſtis fratres. Obſecro, dulciſſimi, ſervate vinculum pacis, diligite invicem, non ſint inter vos ſchiſmata, adimplete legem Chriſti, & alter alterius onera portate. Mox vacatura eſt apoſtolica ſedes. Scitis quem virum cupiat hoc ſolium. Eligite ſucceſſorem qui me doctrina & moribus ſuperet. Nulla vos affectio ſeducat. Non privatæ rei, ſed publicæ conſulite. Cæterùm ſi me audieritis, potiùs mediocrem virum unanimiter quàm præſtantiſſimum diſcorditer eligetis. Ubi pax, ibi & ſpiritus Dei eſt. Nuper unionem effecimus. Sed radices ſchiſmatis nondum evulſimus. Cavete ne pullulet, ne germinet, ne vos ipſi fomentum ſciſſioni præbeatis. Salva Eccleſia eſt, ſi concordes eritis; miſera, ſi diſcordes. Sed iſta circumſpectioni veſtræ magis paternè quàm neceſſariò dicimus, qui pro veſtra prudentia non ignoratis quid Eccleſiæ conveniat dignitatique veſtræ. Verùm ne me mortuo de funere diſputetis quod in ceremoniis Pontificum ſcriptum eſt, id ſolum facite, nemo ampliùs agat, nec funus adornet meum. Abſint pompæ & inanis gloria ſepulturæ. Apud Eugenium III. humili loco ſepeliri libet. Si quis impedimento fuerit, anathema ſit. Excuſſit omnibus lacrymas. Cùm autem inſtarent plerique revocari ab exilio Cardinalem Capuanum, nequaquam obtinue-

To. 2 Odoini. pag. 589 & To VI. Ital. Sac. pag. 439.

te. Quod plerique ſiniſtrè interpretati ſunt. Abſurdumque dicebant Romanum Pontificem etiam in extremis laborantem odii cuſtodem eſſe. Sed interpretantur omnes malum quàm bonum faciliùs. Non enim erat odium in Pontifice; qui poteſtatem hominem occidendi habuit, pepercitque. Sed, Neſcitis, inquit, quid petatis. Et vobis deſiderium ejus & illi exilium magis convenit. Poſt hæc inunxit Eugenium Florentinus. Ille in cathedra ſancti Petri vitalibus exinanitis viribus invictum altumque ſpiritum exhalavit. Corpus ejus balſamo conditum per integrum diem populo patuit, atque inde ſepultus eſt apud ſanctum Petrum in Vaticano juxta Eugenium III.

Vix Pontificem invenies ſub quo plura & adverſa & ſecunda contigerint. Is Concilium congregavit diſſolvitque. Is bella quamplurima geſſit, vicit, atque ſuccubuit. Sententiam depoſitionis ſub nomine Concilii adversùs ſe perpeſſus eſt. Ipſe deponentes depoſuit. Adverſarium & competitorem in pontificatu habuit. Neutralitas eo Pontifice res nova & inuſitata cœpit. Perdidit Alemaniam & recuperavit. Græcos ad unionem redegit. Jacobitis evangelium ignorantibus legem dedit. Adversùs Turcas claſſem miſit, Legatoque Juliano in Huſſitas poteſtatem præbuit. Sigiſmundo Cæſari priùs bellum intulit, poſt diadema conceſſit. Archiepiſcopos Epiſcopoſque dignitate privavit. Nec Cardinales nec Electores imperii reliquit intactos. Sanctum Nicolaum de Tolentino canonizavit. Romæ captus eſt, fugit, rediit. Marchiam perdidit recuperavitque. Braccium Montinium in agris jacentem excommunicavit, mortuum abſolvit. Johannem Vitelleſcum ſublimem fecit, pòſt cepit, qui mortem in carcere obiit. Bononiam recuperavit, pòſt amiſit. Regi Arragonum

infeſtus fuit, pòſt illi regnum confirmavit. Venetorum priùs amicus, deinde ſuſpectus haberi cœpit. Alti cordis fuit. Sed nullum in eo magis vitium fuit niſi quia ſine menſura erat, & non quod potuit, ſed quod voluit aggreſſus eſt.

Eo mortuo, affuerunt mox oratores Regis Arragonum, qui in hunc modum Cardinales ſunt allocuti. Accepit majeſtas regia ſummi Pontificis obitum, doletque tanto patre orbatam eſſe Eccleſiam, ſanctumque hortatur collegium veſtrum ſucceſſorem illi uti dignum ſufficiatis, vicinitatem ſuam nulli ſuſpectam eſſe debere. Si quid vel juvamenti vel tutamenti ad liberam Pontificis electionem conferre poteſt, in promptu eſt. Quicquid jubetis lubens faciet. Iis actæ ſunt gratiæ.

Cardinales novem diebus exequias celebrarunt. Has ſummo mane apud ſanctum Petrum habebant. Poſtquam pranſi fuerant, apud Minervam conveniebant rei publicæ conſulturi. Cardinalis Capuanus ut audivit Eugenium mortuum Romam venit; magnoque populi ac cleri favore exceptus eſt, exequiiſque interfuit, & pro illo preces effudit qui ipſum in exilium miſerat. Magni conſilii vir fuit multarumque litterarum, ætate ac moribus maturiis. Multi papatum illi auſpicabantur. Sed non quæ populi eſt opinio, eadem eſt ſenatus. Rarò vulgus cum ſapientibus ſentit. Pauci ex Cardinalibus remotiores illo fuerunt à ſummo pontificio. Is poſt electionem factam in morbum incidit, Eugeniumque ſecutus eſt. Ejus ædes Cardinali ſancti Angeli non minori hoſpiti obvenerunt. Sic dum ſibi ædificare homines putant, alienis conſtruunt, nec heredem ſuum quiſquam potuit ſcire. Incerti ſunt & vani cogitatus noſtri. Non quod ſapienter ſed quod feliciter cogitamus impletur.

To. 2. Oldoin. pag. 902.

Eugenio duo ſermones facti ſunt. Alterum Ma-

latreſta quidam ex genere Auditorum, alterum Cardinalis Bononienſis fecit, prima & ultima exequiarum die. Ille vitam Eugenii commendavit, hic obitum. Ille qualis fuerat Eugenius enarravit, hic qualis eligi deberet ſucceſſor edocuit. Comminatus eſt extremum judicium Cardinalibus, ſi amore, ſi odio, ſi aliquo affectu indigno in electione uterentur; tantaque vehementia locutus eſt ut angelum non hominem ſermocinari putares, pluresſque ſibi ſummum pontificium augurarentur.

Interea portarum cuſtodia curialibus commiſſa fuerat. Capitolium procurator ordinis Prutenorum cuſtodiendum accepit. Caſtri ſancti Angeli minimè mutari cuſtodiam placuit. Conclave apud Minervam haberi decretum eſt, quamvis jus canonicum in eopalatio haberi mandet ubi mortuum Pontificem conſtat, quod eo tempore minùs tutum videbatur. Barones Romani ad futuram electionem Pontificis videndam quamplures convenerunt, qui mox exire juſſi ſunt. Prohibiti cæteri ne venirent. Timebant enim Cardinales ne Barones impetum facerent, vique Papam quem vellent ſibi extorquerent, aut alio modo electionem macularent. Stante namque adhuc radice ſchiſmatis, non ſolùm maculas electionis, ſed macularum quoque ſuſpiciones fugiendas eſſe arbitrabantur. Nemo acerbiùs excludi tulit quàm Baptiſta Sabellus homo nobilis & ſenio gravis, qui jus ſibi obſervandum clavium conclavis ſecreti competere aſſerebat, atque hoc defunctum honore libenti ſe animo moriturum aiebat. Sed fruſtra queſtus. Privatam cauſam publicæ oportuit cedere. Romani tempus nacti pluribus ſe levari oneribus obtinuere.

Conclave in dormitorio Prædicatorum Minervæ conſtructum eſt. Oſtium primum quatuor Præ-

latis commiſſum eſt, qui quatuor claves habuere; Archiepiſcopus Ravennas, Anconitanus, Aquilanus, & Semocenſis Epiſcopi. Hi quoque ſub duabus clavibus tenebantur. Alternatim nos cum oratoribus Regis Arragonum, Regis Cypri, & Anconitarum has obſervavimus. Statio noſtra in Campidolio fuit. Rurſus aliud erat oſtium quod nos claudebat. Hujus cuſtodiam procurator Rhodiorum habuit.

Finitis exequiis, decima poſt obitum Eugenii die Cardinales apud Minervam hora veſpertina convenerunt; receptiſque juramentis fidelitatis ab officialibus quibuſque, cum proceſſione & invocatione ſancti ſpiritus humi deflexis capitibus atque oculis conclave ſunt ingreſſi; recluſiſque clavibus, cellulas non ligno ſed panno clauſas habent, parietes omnes lanei, audire quicquid inter ſeſe agatur poſſunt. Nullum ibi lumen niſi commentitium. Loca cellarum ſorte deliguntur. Pòſt per ſe quiſque ornat ſuam. Quidam rubeis, quidam viridibus pannis tabernaculum ſibi faciunt. Solus omnium Cardinalis Bononienſis ſuam cellam albo veſtivit. Forſitan nec purior nec mundior cujuſquam erat mens. Nec enim ante illam diem extorquere quiſquam ex eo potuit votum ejus.

Capella in conclavi fuit, uti communis Miſſa celebrabatur. Ea finita, ſoli Cardinales inter ſe ſcrutinium habebant. Octo & decem fuerunt numero. Nec papatus ulli venire poterat niſi duodecim votis expetito. Quamvis ſint qui jure licere dicant electi quoque vocem facere numerum.

Lex eſt Cardinalibus prioribus quinque diebus quæcunque velint cibaria tradi, ex in triduo unicum duntaxat ferculum, ſive aſſum ſive elixum magis cupiant, pòſt ſolum panem vinumque permitti. In conclave licet Cardinalem duos famulos

habere, Capellanum Scutiferumque. Ultra hos nemo intromittitur, niſi Sacriſta & duo ceremoniarum clerici, quibus poſt electionem lucro eſt cella novi Pontificis & quod illic ornamenti eſt. Cibaria in cornuta feruntur clauſa. Sed aperiuntur ante ultimum oſtium per quatuor Prælatos, inſpiciunturque, ne quid literarum armorumve feratur. Cornutarum nomine nihil aliud intelligas quàm ciſtas ligneas depictas & armis cujuſlibet Cardinalis ornatas. Intus fercula reconduntur. Duo ſcutiferi unam perticam ſuſpenſam portant. Alii bini præcedunt. Sequuntur in proceſſione Epiſcopi cæterique clerici de familia ejus Cardinalis cujus cornuta fertur. Tot funera duci credas quot cornutæ Cardinaleſque ſunt. Uſque adeo miſeros curiales adulandi conſuetudo illexit ut cùm Cardinalibus nequeant, cornutis aſſententur; atque illas nihilo minùs quàm Cardinales honorant. Duæ his in rebus riſu dignæ viſæ ſunt ceremoniæ. Hæc una. Altera, quoniam media hyeme ſub pyra, quam doloris caſtrum appellant, quatuor lugubribus induti veſtibus flabellis quæ non adſunt muſcas expellant, ventulumque non præſenti Pontifici faciunt. Alterum ſuperſtitioſum dixerunt quidam, alterum anile. Nos utraſque ceremonias ab Eccleſia ſecludi vellemus, quam puram & immaculatam eſſe prædicant. Sed concedendum eſt aliquid conſuetudini. Illud admodum placuit nobis, quoniam ſingulis diebus proceſſio ſacerdotum circa conclave fuit, ſummis precibus ſpiritus ſancti præſentiam electioni depoſcens. Nec enim abeſſe ſolet cùm ſincera mente depoſcitur ille, ſed ultro vocantibus adeſt, opuſque dirigit. Is & orationis noſtræ tertiam partem in finem perduxit. Sic & ipſe quartæ & ultimæ partis direſtet; tuaſque aures, Cæſar clementiſſime, benignas præ-

beat. Si quid eſt enim de his quæ diximus quod pietati divinæ tribuendum putes, hoc quod reſtat maximè Deo imputandum eſt. Bene mehercule atque verè Cardinalem Portugalenſem dixiſſe conſtat. Is ut eſt voce quàm cruribus ac tibiis robuſtior & lingua quàm corpore agilior, cùm locum electionis exiret, impedimentoque parvo ceſpitans cecidiſſet, interrogatus an Papam Cardinales feciſſent, Non, inquit. Cùmque inſtarent famuli, factumque à Cardinalibus Papam contenderent, ſic enim atteſtari alios aiebant, Nequaquam, inquit, fecimus Papam; Deus fecit, non nos. Audi ergo, Cæſar inviĉtiſſime, opus Dei, opus ſanctum, opus mirabile, ſpiritus ſancti jam ſecreta pandemus. Quæ ultimæ orationis noſtræ ſervavimus, ut magis hæreant quæ noviſſimè exeunt. Cùm intrarent Cardinales conclave, communis opinio fuit Proſperum de Columna ſummum pontificium adipiſci. Sed proverbium Romanorum eſt exire Cardinalem qui Pontifex intrat conclave. Sic illi obvenit. Sed vir magnanimus altique cordis ſummum etiam pontificium ſpernere potuit. Nec enim illum ſpes erexit, nec dejecit deſperatio. Nobilitate, moribus, & ſcientia papatu dignus, hoc uno dignior quia contempſit. Dum ſcrutinium papatus fieret, favebant huic Aquilegienſis & Morinenſis Cardinales & alii quamplures. Vicecancellarius & Tarentinus alium quemvis quàm hunc malebant. Simultates autem fuiſſe & urbis diviſiones. Duo ſcrutinia feruntur habita. In primo Cardinalis de Columna decem, Firmanus octo, qui nunc Pontifex quinque, alii alia habuerunt vota. Portugalenſis & ſancti Pauli Bononienſem ſuperarunt. Sed nullus ad papatum ſatis vocum habuit. Per eam diem, quæ dominica fuit, varii inter Cardinales fuere tractatus. Qui-

Oldoin. to. 2. pag. 949.

dam Columnenſi favebant, quidam ſummis cona-tibus obviabant. Ipſe in utramque partem arma-tus erat.

Ventum eſt die lunæ ad ſcrutinium ſecundum. Quamplurimi extra collegium voces habuerunt. Archiepiſcopus Beneventanus Florentinuſque nominati ſunt; Correctoremque & Nicolaum de Cuſa nonnulli vocabant. Sed ſuperavit omnes Cardinalis de Columna, qui etiam hac die decem votis flagitatus eſt. Bononienſem ſolùm tribus vocibus expetitum ferunt. Morinenſis verò ubi Proſperum apoſtolatui proximum vidit, Quid, inquit, Reverendiſſimi Patres, tempus terimus? Nihil Eccleſiæ periculoſius eſt cunctatione noſtra. Urbs anceps eſt. Rex Arragonum muris imminet, Amadeus de Sabaudia nobis inſidiatur, Comitem Franciſcum hoſtem habemus, hic multa incommoda ferimus. Quin Pontificem citiùs eligimus. Ecce angelum Dei Cardinalem de Columna manſuetum agnum. Quin hunc Papam aſſumimus? Decem habet vota, duo abſunt. Quin conſurgitis, vocemque hic affertis? Acta res eſt. Si unus accedit, non deerit alter. Stabant omnes immobiles. Tum Bononienſis, ne longior mora Eccleſiæ noceret, aſſurgens Columnæ Cardinali accedere voluit. At Tarentinus veritus quod erat futurum ſi ille acceſſiſſet, Siſte, inquit, pauliſper Bononienſis. Cœcum eſt feſtinantis conſilium. Grandem rem agimus, nihil tardè fit quod bene fit. Perveſtigemus rem altiùs. Non qui villæ uni præſit, ſed qui totum regat orbem, qui cælum claudat & aperiat, qui liget & ſolvat, & alium in terris Deum electuri ſumus. Nunc examine, nunc conſilio eſt opus. Parum vidit qui citò vidit. Tum Aquilegienſis: Omnia quæ dicis, Tarentine, eò tendunt ne pontificatum Columnenſis habeat. Si tua ex ſententia

Pontifex fiat, non incuſabis celeritatem. Non conſultantis eſt ſed nolentis diutina deliberatio. Dic obſecro quem vis Papam? Tunc ille, Bononienſem, inquit, vellem, eumque nomino. Placet & mihi, Aquilegienſis reſpondit. Accedit Morinenſis, accedunt & alli. Repentè ad XI. voces pervenitur. Exit Cardinalis ſancti Sixti. Et ego te, inquit, Thoma, Pontificem facio. Nam & vigiliam hodie beati Thomæ facimus. Mox alii omnes factum probaverunt. Ille poſtquam diù in caſſum ſe excuſavit, imperfectumque ſuum teſtatus eſt, Cardinalium precibus acquievit; induenſque pontificale, nomen ſibi Nicolai V. ob reverentiam ſui ſanctiſſimi Patris Nicolai Cardinalis ſanctæ crucis adoptavit. Exacta jam hora ſexta in nonam ferebatur dies; apertaque conclavis feneſtra, Cardinalis de Columna Prior Diaconorum crucem pontificalem emiſit, creatumque Papam populo acclamavit. Altus erat locus, nec Cardinalis de Columna agnoſci nec vox bene exaudiri poterat. Exit rumor Cardinalem de Columna creatum Papam. Tum rupti repentè cancelli. Urſini arma domi jam recipere atque ad tuenda ſua feſtinabant. Populus hilaris, quia Romanum habebat Papam, & Columnenſes ſaltationibus, riſibus, vocibuſque gaudium expromebant. Alii domum ejus prædæ expoſuerunt. Ubi ſedatus is rumor eſt, Cardinalis quoque Capuani diripiunt domum. Atque inde agnita veritate Bononienſis bona ſuſceperunt, ſed admodum pauca. Hoc pauperi beneficium eſt quòd pauca poteſt amittere. Rex Arragonum haud libenter hanc promotionem accepit. Columnenſi namque affectus erat.

Hic novus Pontifex rupto muro conclavis in Eccleſiam deductus eſt, & ante majus altare collocatus; ibique ſibi omnes Cardinales obedien-

tiam præſtiterunt. Poſt hæc aſcendens equum niveum, qui ad hunc uſum paratus erat, ad ſanctum Petrum perrexit. Equum ducebat Procopius ſenator, & alii oratores qui aderant Regum & Principum. Ingens ubique populi multitudo fuit, nec ab oſculo pedum magnis percuſſionibus prohiberi vel viri vel feminæ poterant. Ferventiora ſunt omnium rerum principia. Tempore frigeſcit caritas. Rurſus Cardinales in ſancto Petro obedientiam exhibuerunt. Atque tandem feſſus fractuſque Pontifex totaque immutatus facie in palatium deductus eſt. Acceſſimus etiam eum die illa, quamvis importunum erat tempus. Is ubi nos vidit, ſurgens amplexum dedit, vixque pedum permiſit oſcula. Pauca pro tempore diximus; te gaviſurum aſſumptione ſua, ut commendatum haberet ſupplicavimus, bene Eccleſiæ & imperio fore ſi duo mundi capita invicem ſe diligerent. Familiariter & benignè, ut ſolebat, reſpondit. Et quia confirmationem Eugenii petiveramus, Ego, inquit, quæ cum natione Germanica meus anteceſſor fecit non ſolùm approbare confirmareque volo, ſed exequi & manutenere omnia. Nimis, ut mihi videtur, Romani Pontifices fimbrias ſuas extenderunt, qui nihil juriſdictionis cæteris Epiſcopis reliquerunt. Nimis quoque Baſilienſes apoſtolicæ ſedis manus abbreviaverunt. Sed ita evenit. Qui facit indigna, ut injuſta ferat oportet. Arborem quæ in unam partem pependit qui volunt erigere in partem adverſam trahunt. Nobis ſententia eſt in partem ſollicitudinis qui vocati ſunt Epiſcopos ſuo jure minimè ſpoliare. Sic enim juriſdictionem noſtram nos denique ſervaturos ſperamus, ſi non uſurpaverimus aliena. Rogavitque nos ut ad coronationem ſuam maneremus, quam in Dominica *Lætare* facturus erat.

In ea quæ ſecuta eſt nocte maximi facti ſunt ignes. Caſtellanus ſancti Angeli venienti ex Minerva Pontifici ſupra pontem obvius venit, arciſque tutiſſimæ claves reſtituit, contraque datas recepit. Hanc tamen poſtea, ſicut accepimus, arcem procurator cuſtodiendam accepit. Tota curia totaque urbs ex hujus aſſumptione Pontificis lætata eſt. Fuerunt qui alium Cardinalem, à quo majora ſperabant, Pontificem factum magis optaſſent. At hunc Papam nemo invitus vidit. Nemo ex Cardinalibus fuit præter hunc noſtrum quem non aliquod excluderet odium. Alium Urſinenſes, alium Columnenſes, alium Veneti, alium Mediolanenſes, alium Gallici, alium Cathalani formidabant. Et tamen unum ex his quem habituri erant inimicos improvida mens mortalium diligebat. Sed conſcius omnium rerum paraclitus hunc accepit, hunc præfecit quem amaturum ſciebat omnes. Vidit ſcrutator cordium Deus in hoc patre ſummam humilitatem, hanc exaltavit. Vidit ſingularem juſtitiam, hanc præmiavit. Vidit præcipuam humanitatem, hanc amavit. Vidit prudentiam grandem, hanc delegit. Vidit ingentem magnitudinem, hanc probavit. Vidit ſcientiam profundiſſimam, hanc Eccleſiæ ſuæ ſponſæ præfecit. Vidit exuberantem eloquentiam, hanc neceſſariam in Pontifice maximo judicavit. Neque enim una vel altera doctrina callet, ut quidam ex noſtris, qui una & hac minùs nota ſcientia ſuperbientes contemnunt cæteras. Artibus ſeptem quas liberales vocant ſic à puero imbutus eſt ut omnia præſentia ſint. Philoſophos omnes novit, hiſtoricos, poëtas, coſmographos, theologos. Nam & ſacris artibus initiatus eſt. Juris civilis & pontificii notitiam habet, nec medicinam ignorat. Extra ſcientiam eſt hominum quicquid illi occultum eſt. Provincias plurimas pera-

gravit, Principes Chriſtianæ reipublicæ majores adivit, in rebus maximis verſatus eſt, & domus & civitatum regimina eſt expertus. Quòd ſi unquam ſperare beatam Eccleſiam futuram licuit, ſub hoc Pontifice ſpes iſta florebit, quoniam rectorem ejus ſapientiæ ſtudere contigit. Nunc vulgò dicitur excluſis vitiis, virtutes & doctrinas imperium habituras. Origo illi ex Sarzana eſt. quod Januenſium eſt oppidum in Thuſcia juxta Liguſticum mare, ubi nunc ſedes Lunenſis eſt. Honeſto loco natus eſt. Majores ejus quidam ex Luca, quidam ex Piſis profectos Sarzanam aiunt. Armis in pontificatu nullis uti vult niſi quibus Eccleſia utitur. In craſtinum electionis ſuæ duos Cardinales ad Regem Arragonum tranſmiſit, Vicecancellarium & Camerarium. Ille contrà quatuor ad ſummum Pontificem oratores deſtinavit, qui publicè ſic concionati ſunt. Gaviſa eſt regia ſerenitas ex tua promotione, ſanctiſſime Pater. Nam & ſibi & toti Eccleſiæ exinde bene ſperat. Commendat ſe tuæ ſanctitati, & offert regna & arma. Coronandum te ſcit. Et quia nequit adeſſe, miſit nos venire ſuoque nomine coronationem honorare. Hilari fronte hos excepit Pontifex, gratiaſque Regi & oratoribus egit.

Vide vitam Cardinalis Capranicæ Pag. 277.

Ubi dies coronationis advenit, adfuerunt omnes urbis Barones, circumvicinæ civitates legatos miſere, multi ſua ſponte venerunt. Ingens hominum multitudo ad ſpectaculum confluxerat. Cives ubi tranſiturus Papa fuit vias quaſlibet pannis adornarunt & texerunt. Summo mane res cœpta eſt. Crucem ante Pontificem Æneas Picolomineus portavit, in Diaconorum receptus ordinem. Epiſtolam unus è comitibus Latinè & alter Græcè decantavit. Cardinalis ſancti Angeli evangelium Latinè, & Abbas quidam Græcè. Miſſam ipſe ſummus Pon-

tifex celebravit. Aquam ter recepit. Primam orator Cypri, ſecundam orator Regis Arragonenſis; tertiam orator imperialis Procopius Miles dedit. Ibi Cardinales omneſque Prælati obedientiam Papæ præſtiterunt. Quamprimùm autem Eccleſiam intravit, ante portam Canonici idem fecere. Acclamatum eſt ibi juxta corpora beatorum Petri & Pauli: *Nicolao V. à Deo decreto ſummo Pontifici & univerſali Papæ vita.* Lectiſque letaniis per Cardinalem de Columna, gradatim per ſanctos quoſlibet acclamatum eſt: *Tu illum adjuva.* Qui acclamant ſunt Auditores, Advocati, Secretarii, Acolythi, & Subdiaconi. Similis acclamatio fit in Eccleſia Lateranenſi. Ubi Miſſa finita eſt, ad pulpitum itur quod in gradibus prioribus eſt ante veſtibulum templi. Illuc ſolus aſcendit Papa cum Cardinalibus, Æneaſque cum cruce, & clerici ceremoniarum duo. Ibi rurſus præſtita per Cardinales obedientia. Primus Diaconus Cardinalis de Columna, acclamante univerſo populo *Kyrie eleiſon*, coronam capiti ſacrato impoſuit. His peractis, Prælati, Baroneſque in equis. Sed Abbates, Epiſcopi, Cardinales, equis albo veſtitis inſident. Tria ante Papam vexilla feruntur & umbraculum unum. Corpus Papæ ante proceſſionem portatur, multaque circum luminaria. Roſam auream in manu habet Pontifex ſiniſtra, dextra populo ſe benedicere innuit. Equum ejus per vices ducebant nunc Procopius, nunc Arragonenſes, nunc Barones.

Apud montem Jordanum Judæi legem Pontifici tradiderunt; quam ille non damnavit, ſed interpretes.

Sic itum eſt ad ſanctum Johannem; ubi multis peractis ceremoniis, illæ fuerunt ultimæ, quia Prælatis & oratoribus pecuniæ datæ ſunt, Car-

dinalibus argentei duo, unus autem aureus, & aliis aureus & argenteus. Longum jejunium longamque vexationem hæc pecunia penſavit; quæ eo dulcior fuit quia cum fine laborum venit. Apud Lateranum ſolemne palatium eſt & inſigne clauſtrum monachorum, quod Eugenius reparator ædificiorum urbis etiam communique monaſteriorum ſtruxerat. Papa in palatio, Cardinales in clauſtro comederunt. Noſque Cardinalis ſancti Angeli hoſpites habuit. Poſt prandium per eandem viam reditum eſt ad ſanctum Petrum jam nocte. Mandaverat Pontifex ſe ut ſæpe accederemus. Paruimus non inviti. Litteras confirmationis geſtorum per Eugenium petivimus, obtinuimuſque gratias pleraſque quas pro nobis & pro amicis petivimus. Interdum annuit, interdum negavit. Sic locutus eſt ut non ſe difficilem ſed nos injuſtos oſtenderet. Nempe Æneam nulla negatio læſit niſi quæ Johanni Campiſio ſecretariatum negabat. Non tamen Pontifici ſed amicitiæ quod imputaret erat. Poſtquam coronationis litteras Regibus ac Principibus ſcribi juſſit, id inſeri omnibus voluit, ſe cameram apoſtolicam ad inſtitutum veterum reducturum. Dixit & nobis ſe nolle prioribus exactionibus uti cauſaſque illarum bella & magnas expenſas reſtricturum. Qui exponit, inquit, ubi non debet, & ubi non debet recipere cogitur. Ita eſt equidem. Rapit impiè qui donat ſuperfluè. Et recipientis & dantis moderandæ ſunt manus. Poſt coronationem rurſus alii Regis Arragonum oratores venerunt. Tres curiæ ſuæ majores ſunt Comites, duoque Milites, quorum unus etiam Doctor fuit. Hi publico in conſiſtorio obedientiam ſolemnem Nicolao Pontifici præſtiterunt. Orationem habuit unus ex eis, qui ſæpius ceſpitavit. At Pontifex paululùm moratus tam ornatè ſententioſèque

reſpondit ut omnes in admirationem ſui converterer. Poſt hæc advenerunt Peruſini. Orationem jureconſulto dignam habuerunt. Sunt Peruſinis, uti manus, ita ingenia prompta. Advenerat Romam adoleſcens quidam ex Peruſinis exulibus annos XVII. natus, egregia indole. Laurentium, ni fallor, vocabant. Is etiam oratione ornata gravique ſummum Pontificem adorſus eſt. Memoria illi æterna fuit. Nihil Ciceronis incipi poterat quod ille non proſequeretur. Favet ingeniis Nicolaus, adoleſcentique benefacturus creditur. Nam & Ferrando Hiſpano ſumma doctrina juveni initio ſui pontificatus pingue beneficium contulit.

Expectavimus ſubinde Legati ad Germaniam venturi creationem; interrogatique ac juſſi opinionem dicere, Cardinalem ſancti Angeli commendavimus. Papa etſi illo propter res Hiſpanicas ægrè careret, nationi tamen Germanicæ voluit complacere. Quo Legato pronuntiato & per Cardinales, ut moris eſt, domum uſque aſſociato, itineri nos accinximus; expeditiſque litteris III. Kal. Aprilis ex urbe receſſimus. Oratores Florentinos ad primum lapidem obviam habuimus, Senenſes in Vulſinio reperimus, Bononienſes parum citra Florentiam. Majorem hebdomadam & Paſcha alter noſtrum Senis, alter Florentiæ fecit. Florentini adversùs Senenſes repreſalia conceſſerant. Eam ob cauſam ſalvum conductum Æneas petebat, juſſuſque erat unus ex familia Prioris illum conducere. Sed illo ad diem non veniente, juſſis familiaribus ſequi mutatis veſtibus, Æneas ſolus præceſſit, caſuque in via famulum qui ad ſe veniebat invenit. Sic expectatis familiaribus Florentiam venit. Inde ſimiliter fecimus. Apud Tianum, quod moderni Taglcamentum vocant, ingens diſcrimen evaſimus. Solutis in Alpibus nivibus

bus magnaque pluvia inundaverat fluvius. Peregrini quamplures aderant tranare cupientes. Equi & homines ſimul vehimur. Ubi ad curſum navis venit, velociter ſagitta in ripam fertur. Peregrini ſubmergi timentes in terram ſaliunt, cordaque navis percuſſi omnes proſtrantur; dumque periculum fugiunt, magis incidunt. Quamplures tibias brachiaque læſerunt; parumque abfuit quin inter navem ripamque comprimerentur.

Poſt XII. Kal. Maii ad te reverſi ſumus. In via percepimus oratores Venetorum Philippique Ducis Mediolani Romam miſſos, ſimiliter & Januenſes. Papa, ſicut nobis dixit, niti vult pacem Italiæ componere. Irritati animi ſunt. Fama erat Delphinum in Italiam venturum opemque Philippo laturum. Erant & qui Ducem Sabaudiæ in partibus Philippi dicerent. Sed vincit omnia diligens cura. Sæpe res fieri vidimus cùm minimè ſperarentur. Multa huic Pontifici fortunata ceſſerunt, Forſitan & hoc ſequetur. Nempe dum Romæ fuimus quamplures Hiſpanos, Cathalanos, Gallos, Germanoſque vidimus qui mores curiæ deteſtabantur, receſſuroſque dicebant, qui poſtea ſub moderno Pontifice nec ſi pellerentur abituros ſe affirmant. Sic probitas hujus partis omnes allexit. Aquenſis Archiepiſcopus & orator Regis Renati nihil ſe dubitare dicebant quin Rex Franciæ totaque Gallia modernum Pontificem ſequerentur.

Hæ ſunt Italiæ res quas noſtra in legatione vidimus, audivimus, fecimus. Si mandatis tuis rite paruimus, ſi bene acta res eſt, Deo gratias referto, qui tuos dirigit actus, præteritoque & præſenti Pontifici votivam expeditionem adſcribito, qui te amantes nil tibi potuerunt non concedere. Si quid erratum eſt tuæque contraventum voluntati, ne malitiæ, ne deſidiæ, ſed ignorantiæ atque imbe-

cillitati deputato. Nos certè in receſſu noſtro ex liberalitate ſummi Pontificis centum aureos, qui nos in via lætificarent, accepimus. Tuum eſt nunc promiſſa ſervare, renovare ſalvum conductum, innovare declarationem, mandare omnibus ut Pontifici obediant Nicolao, Legatum, cùm advenerit, honorificè ſuſcipere, & in his quæ reſtant agenda juvare. Hæc ſi feceris, obſervator non violator promiſſorum judicaberis, (Nam quæ promiſimus te obligant) animoſiores qui tibi adhæreant facies, ſchiſmati viam præcludes, neutralitatem, quam difficulter exiviſti, non reintrabis, terror eris æmulis tuis, & Ungaris maximè, Papam tibi affectuoſiſſimum reddes, & ad ſuſcipiendam coronam imperii iter habebis apertum. Dixi.

Æneæ Sylvii Picolominei Senenſis coram Divo Cæſare Frederico tertio facta oratio explicit, quam idem orator in gratiam Nicolai V. compilavit eique miſit, aliam quoque huic ſimilem Regi sereniſſimo præſentavit. Ex tunc electus Tergeſtinus Epiſcopus in partibus Auſtriæ, pòſt verò Senenſis Epiſcopus, ac demum à Calixto III. Cardinalis creatus; quo defuncto, ſummi apoſtolatus apicem adeptus, nomen ſibi Pii II. aſſumpſit, coronatus Romæ tertia Septembris die anno Domini MCCCCLVII.

Inſtructions & deſpeches de l'Ambaſſade envoyée en Cour de Rome par le Roy Charles VIII. en l'année MCCCCLXXXIV.

INſtructions de ce qu'ont à dire de par le Roy à Noſtre Saint Pere le Pape, au ſaint College des Cardinaulx, & aux Seigneurs d'Italie les perſonnes que s'enſuivent comme Ambaſſadeurs de par ledit Seigneur devers les deſſuſdits, c'eſt aſſavoir le Comte Daulphin d'Auvergne Chevalier de l'ordre dudit Seigneur, l'Eveſque & Duc de Langres Per de France Lieutenant general dudit Seigneur en Bourgogne & marches d'environ, Eſtienne Eveſque de Sèes Conſeiller du Roy, frere Claude de Dinteville Abbé de la Ferté de l'ordre de Ciſteaux Aumoſnier dudit Seigneur, Maiſtres Jehan Raolin Prothenotaire du ſaint ſiege apoſtolique, Robert Gaguin Docteur en decret Miniſtre general de l'ordre de la Trinité & redemption des captiz, les ſieurs de la Barde Seneſchal de Lion & de Gardete Chevaliers Conſeillers Chambellans d'icelui ſeigneur, Maiſtres Claude Chauvreux & Jehan Rabot Conſeillers dudit ſeigneur és Parlemens de Paris & du Dauphiné, & Euſtace Salemon Secretaire d'icelui ſeigneur, & les dix, neuf, huit, ſept, ſix, ou cinq d'eulx en l'abſence des autres.

Apres les devotes recommandations diront que le Roy, comme Tres Chreſtien & vray fils de ſainte Egliſe, veult à tousjours exploicter tout ſon pouvoir entierement en toutes choſes qui concerne-

ront le bien, honeur, utilité, & proffit de Noſtre ſaint Pere & du ſaint ſiege apoſtolique, & pour ce icelui ſeigneur a voulenté de vivre & perſeverer en la bonne obeiſſance filiale que les tres catholiques Roys de France ſes predeceſſeurs ont rendue audit ſaint ſiege, ſous confidence & eſpoir indubitable que en ſes ſouveraines hauteurs, préeminences, & prerogatives royales il ſera continuellement gardé, aidé, porté, & favoriſé en toute honneſteté par ledit ſiege apoſtolique ainſi & par la maniere que les autres Roys de France ſes predeceſſeurs, leſquels ſe ſont conſtituez protecteurs & defenſeurs pour les ſaints Peres à l'encontre de tous ceulx qui ont voulu nuire auſdits ſaints Peres, en ont remis les aucuns en leurs ſieges, dont ils avoient eſté deboutez. Avec ce, toutes les fois qu'il y a eu ſciſme en l'Egliſe, les Roys de France ont labouré à l'union, & meſmement au ſciſme qui fut du temps de Pape Eugene & aprés de Pape Nicolas; lequel ſciſme fut pacifié par la prudence, frais, & labeur de feu le Roy Charles VII. de bonne memoire, que Dieu abſoille.

Item diront que en enſuivant ce train le Roy pour plaire à Noſtre ſaint Pere ſe veult preſentement employer à pacifier la diviſion d'Italie. A quoy il eſt meu principalement pour ce que icelle diviſion pourroit à la longue eſtre prejudiciable audit ſiege apoſtolique. Et à ceſte fin ledit ſeigneur a baillé à ſeſdits Ambaſſadeurs letres & commiſſions pertinentes.

Odor. Raynald. an. 1483. §. 40. Puis reciteront la reception des briefs apoſtoliques eſcripts au Roy pour la reſtitution de la Conté de Valentinois. Et ſur ce diront que ledit ſeigneur deſire eſtre au vray informé du droit pretendu en icelle Comté par Noſtredit ſaint Pere.

Car bien eſt vray que le feu Roy Lois, que Dieu abſoille, à la perſuaſion de ceulx qui diſoient ceſte Comté de Valentinois competer audit ſiege apoſtolique ne vouloit en riens empeſcher le droit de l'Egliſe en cas que ledit ſiege apoſtolique y auroit droit, ouquel cas icelui ſeigneur s'en departit pour autant que le droict du ſaint ſiege y ſeroit trouvé, & non autrement ne plus avant, ainſi que le ſonnent les mots contenus és letres patentes dudit feu ſeigneur ſur ce faictes.

Et pour icelles entendre eſt aſſavoir que les Advocat, Procureurs, & Officiers Daulphinaulx, tant du feu Roy que du Roy preſent, par oppoſitions, appellations, & autrement ſe ſont tousjours mis en contradiction pour montrer que ledit ſaint ſiege apoſtolique n'avoit jamais eu droit quelconque en ladite Conté de Valentinois, & que les letres du feu Roy ne donnoient point de nouvel droit. Pour laquelle contradiction Noſtredit ſaint Pere n'a jamais eſté paiſible poſſeſſeur d'icelle Comté. Et ne pouvoit ledit feu Roy bailler ladite Comté. Car au temps qu'il la bailla il n'y avoit riens, mais appartenoit à Mons. le Daulphin à preſent Roy, lequel en eſtoit poſſeſſeur.

Avec ce diront leſdits Ambaſſadeurs que tous ceulx du Daulphiné en ont fait grant inſtance, & encores continuellement la pourſuivent, diſans que ladite Comté eſt joincte & doit demeurer unie inſeparablement audit pays de Daulphiné, en maniere que quant ores les letres patentes du feu Roy ſeroient couchées en la plus avantageuſe forme que faire ſe pourroit au profit du ſaint ſiege, ſi n'auroit il eſté ſelon droit en la puiſſance d'icelui feu ſeigneur de ſeparer ladite Comté ne de icelle tranſporter audit ſaint ſiege apoſtolique. Et pour ceſte cauſe ont leſdits du Daulphiné envoyé no-

table ambaſſade devers le Roy qui eſt à preſent re-
querir que ceſte dite Comté ne ſoit disjoincte d'i-
celui pays de Daulphiné, mais demeure perpe-
tuellement conjoincte & unie avecque ledit pays, & lui ont expreſſement dit en preſence des Seigneurs de ſon ſang & des autres de ſon Conſeil que à parler en termes de raiſon il n'eſt pas en ſon pouvoir de le faire autrement.

Et pour ce que leſdits du Daulphiné propoſoient le tres grant intereſt particulier & dommaige qu'ils ſe dient avoir en ceſte partie, auſſi que le Roy, qui ne vouldroit faire que choſes juſtes & raiſonnables ne leur doit denier juſtice, il a ordonné auſdits du Daulphiné envoyer de leurs gens bien inſtruits avec leſdits Ambaſſadeurs, afin que en toute humilité, reverence ils donnent à cognoiſtre à Noſtredit ſaint Pere ce que verité & juſtice vouldroit en ladite matiere, pour apres en eſtre fait ainſi que Noſtredit ſaint Pere & le Roy verront eſtre bon & convenable.

Au ſurplus remonſtreront que combien qu'il ſoit ſeant, raiſonnable, & pour la ſureté du Roy & du royaume tres neceſſaire de pourveoir aux Egliſes eſtans és pays dudit ſeigneur de gens qui luy ſoient ſeurs, feables, & non ſuſpects, neantmoins ung nommé Maiſtre Jehan Moniſſart ſe dit eſtre pourveu par Noſtredit ſaint Pere à l'Egliſe de Tournay, nonobſtant que icelui Moniſſart ne ſoit feable ne ſeur au Roy ne au royaume, mais ait touſjours tenu party contraire, ſans ce que jamais il ſe ſoit reduit à l'obeiſſance du Roy ne qu'il ait demonſtré aucun ſigne parquoy ledit ſeigneur y deuſt prendre confidence.

Hiſt. de Charles VIII. du Louvre pag 398.

Et fault conſiderer que ſelon les anciens ſtatuts & ordonnances du royaume un eſtranger, quel qu'il ſoit, ne peut avoir benefice oudit royaume ſans

du moins obtenir du Roy prealablement lêtres de naturalité. Ce que n'a pas ledit Moniſſart, qui eſt eſtrangier, & n'a par nativité né autrement riens oudit royaume. Leſquels ſtatuts & ordonnances n'ont point eſté faits ſans grant cauſe, & touſjours l'on en a uſé.

Item quant à ce ſoit dit que le Roy n'a pas petit intereſt en ceſte partie pour la ſeureté dudit royaume, attendu que la cité de Tournay eſt aſſiſe en lieu limitrophe. Parquoy eſt bien requis y eſtre pourveu de perſonne ſeure & feable.

Et pour ce que Reverend Pere en Dieu frere Loys Pot eſt de lignaige illuſtre, & avecques ce tres notable Prelat, tres feable au Roy & audit royaume, dont il & tous les ſiens ſont d'ancienneté nez & natifs & grandement emparez, le Roy pour le bien & ſeureté de ſondit royaume, & auſſi pour la tres grant affection qu'il a aux freres & prochains parens dudit frere Loys Pot, a eſté & eſt tres joyeulx de ſa promotion à ladite Egliſe de Tournay. Laquelle promotion a eſté faite ſelon & en enſuivant les ſaints decrets des Conciles, & auſſi ſelon le train, ordre, ſtatuts, & ordonnances anciennes dudit royaume.

Parquoy ſoit ſupplié que en entretenant les droitures, auctoritez, & préeminences du Roy & du royaume, & pour le preſerver de tous intereſts, dommaiges, & dangiers, il plaiſe à Noſtredit ſaint Pere non permettre que ledit Moniſſart inquiete aucunement ledit frere Loys Pot ne autres pour raiſon de ladite Egliſe de Tournay, attendu meſmement que telle inquietation ne peut engendrer que ſcandale & inconvenient, ſans ce que ledit Moniſſart en puiſſe jamais rapporter fruit quelconque. Car le Roy ne pourroit ſouffrir que icelui Moniſſart obtint ladite Egliſe de Tournay,

contre les ſaints decrets & ſtatuts dudit royaume.

. Et à ce propos pourront incidamment leſdits Ambaſſadeurs ouvrir à Noſtredit ſaint Pere les continuelles doleances tres grandes faites au Roy par les gens des trois Eſtats de ſondit royaume, leſquels ſe ſont tres grievement dolus & complains de ce que l'en n'entretient les Egliſes dudit royaume en leurs droits, libertez, & franchiſes comme au temps du Roy Charles VII. attendu meſmement que icelui ſeigneur qui eſt à preſent à ſon ſacre a juré les entretenir, & qu'il ne ſe peut ne doit deſpartir des ſaints decrets & canons que par les ſaints Conciles duëment aſſemblez, aſſiſtant le benoiſt ſaint Eſprit, ont eſté faits & depuis acceptez par les Roys & toute l'Egliſe de France & Daulphiné, & meſmement les decrets des ſaints Conciles de Sennes & de Conſtance acceptez & confermez ou Concile de Baſle; & depuis auſſi acceptez par le Roy Charles VII. preſident en l'Egliſe de ſon royaume & Daulphiné, preſent ſon fils aiſné le Roy derrenier defunct & autres ſeigneurs de ſon ſang, oys ſur ce les orateurs du Pape & Concile general, & que depuis ont eſté approuvez & ratifiez par Pape Nicole, & auſſi ont eſté approuvez par trois aſſemblées de l'Egliſe de France & Daulphiné, preſents eſdites aſſemblées à Rouen & à Chartres le Legat Nadonenſis & à Bourges quant defunct le Cardinal de Touteville fut Legat en France. Et encores ont eſté iceulx ſaints decrets approuvez par l'aſſemblée des Prelats & univerſitez qui fut derrenierement à Orleans, qui fut la plus grande & la plus notable aſſemblée d'Egliſe qui ait guieres eſté en ce royaume, en laquelle eſtoient cinquante & trois Eveſques.

Leſquelles doleances deſdits Eſtats procedent

principalement pour la tres grande & tres extremes evacuation des deniers du royaume & Daulphiné. Et dient leſdits trois Eſtats que ſi pour aucun temps l'on a tres enormement foulé ledit royaume & Daulphiné, en ceſte partie Noſtredit ſaint Pere n'a pas matiere de tirer telle playe à conſequence. Car vouloir continuer telle affliction ſembleroit œuvre toute contraire à la paternelle dilection que Noſtredit ſaint Pere a envers le Roy.

Avec ce diſoient leſdits des Eſtats eſtre à conſiderer que en continuant la maniere de tirer argent hors dudit royaume, l'on pourroit mettre à la longue ledit royaume en telle neceſſité qu'il ne ſeroit pas facile de reſiſter aux anciens ennemys d'icelui ou à autres, s'ils le vouloient invahir. Et ſemble auſdits Eſtats fort eſtrange que l'on doye uſer du revenu des Egliſes de France par maniere que la Couronne & le royaume, dont elles ſont doüées, en euſſent à ſouffrir.

Toutes voyes le Roy ne veult pour ceſte premiere fois aucune remonſtrance formelle eſtre directement faicte à Noſtredit ſaint Pere, mais tant ſeulement par maniere recitative, en commemorant incidemment, comme dit eſt, les doleances propoſées à l'aſſemblée deſdits trois Eſtats. Et ſi Noſtredit ſaint Pere en reſpond aucune choſe à laquelle on ſe puiſſe attacher, c'eſt bien le plaiſir du Roy que leſdits Ambaſſadeurs l'advertiſſent diligemment d'icelle reſponſe & de l'inclination en laquelle ils trouveront Noſtredit ſaint Pere, afin que le Roy y puiſſe prendre bon advis, & lors leur mandera qu'ils en auront à faire.

Item requerront leſdits Ambaſſadeurs que le Roy & ceulx de ſon Conſeil ne puiſſent en quelque cas eſtre excommuniez, & que en toutes mo-

nitions, fulminations, & cenſures leurs perſonnes ſoient tousjours entendues pour exceptées, & que doreſnavant on ne procede en tout cas ſi facilement par cenſures eccleſiaſtiques contre les ſubgets d'icelui ſeigneur comme l'on a accouſtumé, ains plaiſe à Noſtredit ſaint Pere pour le bien univerſal refrener le hardement de ceux qui trop legierement & à petite occaſion procedent auſdites cenſures, dont avient que l'auctorité de l'Egliſe eſt ſouvent contempnée & le peuple ſcandaliſé.

Et pour le general requerront que tous & chacuns les previleges, graces, & indults octroyez par les Papes & ſiege apoſtolique aux Roys de France ſoient confermez, ratifiez, approuvez en bonne forme, avec toutes les libertez, franchiſes, prerogatives, préeminences, coſtumes, uſaiges dont les Roys ont par cy devant joy & uſé.

Item diront que les religieux, Abbé, & Convent de l'Egliſe de ſaint Anthoine de Viennois font grant pourſuite envers le Roy de fonder ou d'admortir quinze cens ducats de rente qu'ils payent par chaſcun an de penſion à l'Egliſe de Montmajour en Prouvence de l'ordre de ſaint Benoiſt pour raiſon du corps ſaint Anthoine, qui fut levé en ladite Egliſe de Montmajour & porté où il eſt de preſent, & laquelle rente le feu Roy Lois, que Dieu abſoille, lui eſtant Daulphin, voüa fonder ou faire admortir, & l'a toujours fait payer juſques à ſon treſpas pour ladite Egliſe de ſaint Anthoine. Et pour ce que le Roy deſire tres fort l'accompliſſement du vœu du feu Roy ſon pere, leſdits Ambaſſadeurs requerront tres inſtamment à Noſtredit ſaint Pere pour eſtaindre ladite rente & d'icelle deſcharger ladite Egliſe de ſaint Anthoine il plaiſe à ſa ſaincteté faire reſervation &

union des benefices dudit ordre de ſaint Benoiſt à icelle Egliſe de Montmajour quand vacation y eſcherra juſques à l'eſtimation & valeur de ladite rente de quinze cens ducats, ſelon la ſupplication que plus amplement ſera preſentée à Noſtre ſaint Pere.

Au regard des recommandations qui ſeront à faire pour aucuns particuliers, & meſmement touchant l'eveſché de Toulon & Prevoſté de Piguen pour Maiſtre Rauſtain d'Anceſune Prothenotaire du ſaint ſiege & nepveu du Bailly de Meaulx Conſeiller & Chambellan du Roy, lequel le Roy veult eſtre pourveu deſdits benefices, & non à autre, ainſi que pluſieurs fois lui a eſcript, remonſtreront à Noſtre ſaint Pere comment leſdits eveſché & prevoſté ſont aſſis ou pays de Prouvence, qui eſt pays puis n'aguieres reduit en l'obeiſſance de la Couronne de France, où le Roy a grant intereſt d'y eſtre pourveu de homme ſeur à lui & feable, conſideré les places eſtant dudit eveſché, qui ſont ſur la frontiere dudit pays, & auſſi a intereſt tres grant pour raiſon de la prevoſté, à cauſe de ce que le patronnaige en appartient au Roy comme Comte de Pouvence, & dont tousjours les Comtes de Prouvence ont joy. Et reiterant comment autrefois ung Pape donna au Cardinal de Coitivi ladite prevoſté, & le Roy de Cecille René, comme Comte de Prouvence & patron, la donna à autre, dont arreſt s'en enſuiviſt à l'encontre dudit Cardinal, & que attendu que le Roy a ce droit de conferer ladite prevoſté en patronnaige, qu'il plaiſe à Noſtre ſaint Pere en laiſſer joir ledit Maiſtre Rauſtain, ouquel le Roy Comte de Prouvence l'a conferée.

Pareillement parleront de l'eveſché d'Oſtun pour le Prothenotaire de Chalon, & de la tranſla-

ſion du cimitiere de Neufchaſtel outre Joulx en faveur du Mareſchal de Bourgogne, tous leſquels le Roy entend faire recommander à Noſtre ſaint Pere. Iceulx Ambaſſadeurs recevront les memoires que leur bailleront leſdits recommandez & autres que ledit ſeigneur voudroit recommander cy apres tant en general que en particulier, pourveu qu'ils ſoient ſignez de la main du Roy, & en feront les diligences ſelon le plaiſir dudit ſeigneur. Et dés à preſent requerront Noſtredit ſaint Pere pour Loys Gouffier du dioceſe de Lion aaigé de huit ans Clerc fils du ſeigneur de Boiſi Chevalier Conſeiller & Chambellan du Roy, qu'il plaiſe à ſa ſainteté le créer Prothenotaire dudit ſaint ſiege, le diſpenſer à tenir benefices & proviſions en l'Egliſe, ſoient dignitez abbatiales, prieurez conventuels, doyennez, Archidiaconez ou autres benefices, etiamſi des ordres de Cluny ou Ciſteaulx, & juſques à l'extimation de trois mil ducats, avec diſpenſe de l'aaige neceſſaire.

Fait au Conſeil du Roy à Paris en l'oſtel desTournelles le XXI. jour de Juillet l'an mil quatre cens quatre vingt & quatre, preſents Monſ. le Duc d'Orleans, Monſ. de Dunois, Monſ. le Chancellier, Meſſr. les Eveſques d'Albi & de Lombez, les ſires de Richebourg, d'Argenton, du Lau, de Montmoranci, de Vaten, & de Chaſtelacher, Meſſire Pierre Doriolle Preſident des Comptes, Maiſtre Gacien Faure tiers Preſident de Tholoſe, Maiſtres Guillaume Dauvet, Charles de la Vernade, Pierre de Sacierges, & Eſtienne Paſcal Maiſtres des requeſtes, & autres preſents. Ainſi ſigné, Charles. E. Petit.

Du XVIII. jour de Mars mil quatre cens quatre vingt & troys au Pleſſis du Parc apres diſner.

OUdit Conſeil ont eſté leuës par Monſ. le Chancellier les inſtructions qui ont eſté dreſſées pour les Ambaſſadeurs qui doivent aller à Rome, tant pour rendre l'obeiſſance filiale pour le Roy à Noſtre ſaint Pere que pour le fait de l'Egliſe. Leſquelles inſtructions & tous les articles qui y ſont ont ſemblé eſtre bien & honneſtement couchez, excepté que l'article faiſant mention des diſpenſes & commandes ſera encores veu & corrigé par mondit Sr. le Chancellier, qui en viendra faire le rapport devant Meſſrs. du Conſeil.

CHarles par la grace de Dieu Roy de France à tous ceulx qui ces preſentes letres verront ſalut. Comme feu noſtre tres cher ſeigneur & pere, que Dieu abſoille, ait en ſon vivant travaillé & mis peine de appaiſer les guerres, diviſions, & differences que puis aucun temps en ça ont eſté & encores ſont meües ou pays d'Italie à la grant foulle, deſtruction, & oppreſſion du peuple deſdits pays, dont tous les vertueux Roys & Princes Chreſtiens doivent avoir deſplaiſance & compaſſion pour l'effuſion du ſang humain & autres inhumanitez qui ſe font en guerre, & pour ce faire y ait noſtredit feu ſeigneur & pere envoyé par-delà aucuns notables perſonnaiges ſes Ambaſſadeurs, mais obſtant ſon treſpas avenu, n'y a peu eſtre mis encores appoinctement ne paix finale, & ſoit ainſi que nous voulans enſuivre ce qui a eſté encommencé par feu noſtredit ſeigneur & pere

& mettre peine de appaiſer leſdites guerres & differences, conſiderant meſmement que par le moyen d'icelles guerres & diviſions le Turc & ſes alliez infidelles & ennemys de la foy Chreſtienne pourroient invader ledit pays d'Italie & autres adjacens à icellui & en iceulx faire de grans cruaultez & ſurpriſes, dont toute la foy & religion Chreſtienne pourroit eſtre fort foulée, avons deliberé envoyer oudit pays d'Italie pardevers les Princes, ſeigneurs, & communaultez d'icelui gens de grant auctorité, nobleſſe, prudence, & ſcience de noſtre royaume, dont les aucuns ſont de noſtre ſang, pour leur remonſtrer leſdits inconvenients & les exhorter à inciter à faire appoinctement & paix ſelon le commandement de noſtre redempteur & createur. Pourquoy nous confians à plain des ſens, loiaultez, prudences, vertus, & ſcience de noſtre tres cher & amé couſin le Comte Daulphin d'Auvergne, noſtre amé & feal couſin & Conſeiller l'Eveſque & Duc de Langres Per de France noſtre Lieutenant general en nos pais de Bourgogne, Maſconnois, Charrolois, & Auxerrois, nos amez & feaulx Conſeillers Eſtienne Eveſque de Sées, frere Claude de Dinteville Abbé de la Ferté de l'ordre de Ciſteaulx noſtre Aumoſnier, Maiſtre Jehan Raoulin Prothenotaire du ſaint ſiege apoſtolique, Maiſtre Robert Gaguin Docteur en decret Miniſtre general de l'ordre de la Trinité & redemption des captis, les ſires de la Barde Seneſchal de noſtre ville de Lion & de Gardete Chevaliers nos Chambellans, Maiſtres Claude Chauvreux & Jehan Rabot nos Conſeillers de Parlemens de Paris & du Daulphiné, & Euſtace Salmon noſtre Secretaire, iceulx avons commis, deputez, & ordonnez, commettons, deputons, & ordonnons par ces preſentes nos

Ambaſſadeurs & meſſagiers eſpeciaulx & principaulx pour aller & eulx tranſporter eſdits pays d'Italie pardevers leſdits Princes, ſeigneurs, & communaultez dudit pays où beſoing ſera & qu'ils verront eſtre à faire pour le bien des matieres, & avons donné & donnons par ceſdites preſentes à noſdits couſins, Conſeillers, & Ambaſſadeurs, & aux neuf, huit, ſept, ſix, ou cinq d'eulx en l'abſence des autres, pouvoir auctorité, & charge eſpecial de remonſtrer auſdits Princes, ſeigneurs, & communauttez les inconvenients & maulx innumerables qui chaſcun jour adviennent & peuvent advenir au moyen deſdites guerres & diſſenſions, & les exhorter & requerir de part nous tres inſtamment de faire paix, union, & concorde les ungs avecques les autres, demourer & vivre en bonne union & tranquillité & repos doreſnavant, afin que noſtre createur ſoit content d'eulx & en ſoit mieulx ſervy, & pour obvier à l'effuſion du ſang humain, & aux mauvaiſes & damnables entrepriſes que par cy devant ont ja faictes & pourroient encores plus faire ou temps avenir leſdits Turcs & leurs adherans infideles ennemys de la foy Chreſtienne, comme deſſus eſt dit, & generalement de faire, procurer, & beſogner par bonnes & prudentes remonſtrances en ceſte matiere & tout ce que au bien d'icelle matiere appartiendra, promettans de bonne foy & en parole de Roy avoir agreable & tenir ferme & eſtable tout ce que par noſdits couſins, Conſeillers, & Ambaſſadeurs ſera fait, dit, conclud, remonſtré, perſuadé, & beſongné en ce que dit eſt & pour le bien & accompliſſement de la matiere deſſuſdite. En teſmoing de ce nous avons fait mettre noſtre ſcel à ceſdites preſentes. Donné à Paris le xxi. jour de Juillet l'an de grace mil cccc. quatre vings & qua-

tre, & de noſtre regne le premier. Ainſi ſigné. Par le Roy en ſon Conſeil, Monſ. le Duc d'Orleans, le Comte de Dunois, vous, les Eveſques d'Albi & de Lombez, les ſires de Torcy, de Richebourg, d'Argenton, du Lau, de Montmorancy, de Vaten, & de Chaſtelacher, Meſſire Pierre Doriole Preſident des Comptes, Maiſtre Gacien Faure tiers Preſident de Tholoſe, Maiſtre Guillaume Dauvet, Charles de la Vernade, Pierre de Saciergges.

CHarles par la grace de Dieu Roy de France à tous ceulx qui ces preſentes letres verront ſalut. Comme feu noſtre tres cher ſeigneur & pere, que Dieu abſoille, ſoit n'aguieres decedé, & par ce ſoit decent & convenable & de tres loüable couſtume en noſtre royaume que aprés le treſpas & decez des Roys de France leurs heritiers & ſucceſſeurs envoyent & ayent accouſtmé d'envoyer devers le ſaint ſiege apoſtolique faire & rendre l'obeiſſance filiale, en eulx monſtrans vrays fils de l'Egliſe Roys tres Chreſtiens, & ſoit ainſi que enſuivant les loüables couſtumes & communes obſervances de nos tres nobles progeniteurs de bonne memoire les Roys de France tres Chreſtiens avons diſpoſé envoyer devers Noſtre ſaint Pere le Pape gens notables, de grant prudence, experience, vertu, & ſcience pour faire & rendre ladite obeiſſance filiale, comme celui qui voulons eſtre & nous monſtrer Roy tres Chreſtien & vray fils de l'Egliſe, ainſi que ont fait noſdits progeniteurs & anteceſſeurs Rois de France, ſavoir faiſons que nous confians à plain des ſens, prudence, & experience des perſonnes de noſtre tres cher & amé couſin le Comte Daulphin d'Auvergne, noſtre amé & feal couſin & Conſeiller l'Eveſque & Duc de

Odor. Raynald. an. 1485. §. 36.

de Langres Per de France noſtre Lieutenant general en nos pays de Bourgogne, Maſconhois, Charrolois , & Auxerrois, nos amez & feaulx Conſeillers Eſtienne Eveſque de Sées, frere Claude de Dinteville Abbé de la Ferté de l'ordre de Ciſteaulx noſtre Aumoſnier, Maiſtre Jehan Raoulin Prothenotaire du ſaint ſiege apoſtolique, Maiſtre Robert Gaguin Docteur en decret Miniſtre general de l'ordre de la Trinité & redemption des captiz, les ſires de la Barde Seneſchal de noſtre ville de Lion & de Gardete Chevaliers nos Chambellans, Maiſtres Claude Chauvreux & Jehan Rabot nos Conſeillers en nos Cours de Parlement de Paris & du Daulphiné, & Euſtace Salemon noſtre Secretaire, iceulx avons commis, ordonnez, & deputez, commettons, ordonnons, & deputons par ces preſentes ſignées du noſtre main nos Ambaſſadeurs eſpeciaulx & meſſagiers principaulx pour eulx tranſporter par devers & en la preſence & conſiſtoire de Noſtredit ſaint Pere & des Cardinaulx du ſaint ſiege apoſtolique; & leur avons donné & donnons par ceſdites preſentes & aux neuf, huit, ſept, ſix, ou cinq d'eulx en l'abſence des autres charge, puiſſance, auctorité, commiſſion, & mandement eſpecial de faire rendre à Noſtredit ſaint Pere & audit ſaint ſiege apoſtolique l'obeiſſance filiale que tenus ſommes de faire comme Roy tres Chreſtien, vray & obeiſſant fils de l'Egliſe, ainſi que ont fait noſdits progeniteurs Roys de France, avec ce dire & expoſer de par nous à Noſtredit ſaint Pere & auſdits Cardinaulx aucunes choſes qui grandement touchent & concernent le bien univerſel de noſtre royaume & de toute la religion Chreſtienne, ainſi qu'il eſt plus à plein contenu és inſtructions ſignées de noſtre main que ſur ce avons fait bailler à noſdits cou-

ſins, Conſeillers, & Ambaſſadeurs. En teſmoing de ce nous avons fait mettre noſtre ſeel à ceſdites preſentes. Donné à Paris le xxi. jour de Juillet l'an de grace mil cccc. quatre vins & quatre, & de noſtre regne le premier. Ainſi ſigné. Par le Roy en ſon Conſeil, Monſ. le Duc d'Orleans, le Comte de Dunois, Vous, les Eveſques d'Albi & de Lombez, les ſires de Torcy, de Richebourg, d'Argenton, du Lau, de Montmoranci, de Vaten, de Chaſtelaſcher, Meſſire Pierre Doriole Preſident des Comtes, Maiſtre Gacien Faure tiers Preſident de Tholoſe, Maiſtres Guillaume Dauvet, Charles de la Vernade, Pierre de Sacierges, & Eſtienne Paſcal Maiſtres des requeſtes, & autres preſents. Charles. E. Petit.

TRes ſaint Pere, Depuis le treſpas de feu noſtre tres cher ſeigneur & pere, que Dieu abſoille, avons tousjours eu ſingulier deſir & affection envoyer devers voſtre ſainteté nos Orateurs & Ambaſſadeurs pour en enſuivant les bonnes & louables couſtumes de nos tres nobles progeniteurs les Roys tres Chreſtiens de France faire à icelle ſainteté l'obeiſſance filiale, comme il appartient, & vous dire & expliquer aucunes choſes concernans le bien univerſel de nos royaume & ſeigneuries & de toute la religion Chreſtienne. Ce nonobſtant aucuns grans affaires à nous ſurvenus n'aions encores peu faire, toutesfois preſentement y envoyons noſtre tres cher & amé couſin le Comte Daulphin d'Auvergne, noſtre amé & feal couſin & Conſeiller l'Eveſque & Duc de Langres Per de France noſtre Lieutenant general en nos pays de Bourgogne, Maſconnois, Charrolois, & Auxerrois, nos amez & feaulx Conſeillers Eſtienne Eveſque de Sées,

frere Claude de Dinteville Abbé de la Ferté de l'ordre de Ciſteaulx noſtre Aumoſnier, Maiſtre Jehan Raoulin Prothonotaire du ſaint ſiege apoſtolique, Maiſtre Robert Gaguin Docteur en decret Miniſtre general de l'ordre de la Trinité & redemption des captis, les Sires de la Barde Seneſchal de noſtre ville de Lion & Gardette Chevaliers nos Chambellans, Maiſtres Claude Chauvreux & Jehan Rabot nos Conſeillers en nos Cours de Parlement de Paris & du Daulphiné, & Euſtace Salemon noſtre Secretaire, nos Ambaſſadeurs, auſquels & aux dix, neuf, huit, ſept, ſix, ou cinq d'eulx en l'abſence des autres avons donné pouvoir, auctorité, commiſſion, & mandement eſpecial de par nous de faire les obeiſſance & expoſitions deſſuſdites. Si prions voſtredite ſainteté que noſdits Orateurs & Ambaſſadeurs elle vueille recevoir & oyr és choſes dont leur avons ainſi donné charge & les croire & adjouſter foy à ce qu'ils feront & diront de noſtre part & comme à noſtre propre perſonne. Tres ſaint Pere, nous prions le benoiſt fils de Dieu que icelle ſainčteté il vueille longuement garder & maintenir au bon regime, gouvernement, & adminiſtration de noſtre mere ſainte Egliſe. Eſcript à Paris le xxi. de Juillet. Charles. E. Petit.

A nos tres chers & grans amys les Cardinaulx du ſaint ſiege apoſtolique de Romme.

CHarles par la grace de Dieu Roy de France. Tres chers & grans amys. Depuis le treſpas de feu noſtre tres cher ſeigneur & pere, que Dieu abſoille, avons tousjours eu deſir envoyer devers Noſtre ſaint Pere le Pape aucuns nos Orateurs & Ambaſſadeurs pour envers ſa ſainteté faire ce qu'il appartient. Ce que n'avons encores bonnement peu faire obſtant nos grans affaires. Toutefois preſentement y envoyons noſtre tres cher & amé couſin le Comte Daulphin d'Auvergne, noſtre amé & feal couſin & Conſeiller l'Eveſque & Duc de Langres Per de France noſtre Lieutenant general en nos pays de Bourgogne, Maſconnois, Charrolois, & Auxerrois, nos amez & feaulx Conſeillers Eſtienne Eveſque de Sées, frere Claude de Dinteville Abbé de la Ferté de l'ordre de Ciſteaulx noſtre Aumoſnier, Maiſtre Jehan Raoulin Prothenotaire du ſaint ſiege apoſtolique, Maiſtre Robert Gaguin Docteur en decret Miniſtre general de l'ordre de la Trinité & redemption des captis, les Sires de la Barde Seneſchal de noſtre ville de Lion & de Gardete Chevaliers nos Chambellans, Maiſtres Claude Chauvreux & Jehan Rabot nos Conſeillers en nos Cours de Parlement de Paris & du Daulphiné, & Euſtace Salemon noſtre Secretaire, nos Ambaſſadeurs, avecques inſtructions & bon pouvoir de beſongner és matieres & affaires dont leur avons donné charge. Si vous prions & requerons tres à certes que envers iceluy Noſtre ſaint Pere vous vueillez employer en maniere que noſdits Ambaſſadeurs

puiſſent avoir bonne expedition & que les matieres pour leſquelles les envoyons ſortiſſent leur effect à noſtre entention. Et vous nous ferez tres agreable & ſingulier plaiſir. Donné à Paris le XXI. jour de Juillet. Charles. E. Petit.

Pareilles au Cardinal de ſaint Pierre ad vincula.

Au Comte Jherome. Au Vicechancellier. Au Cardinal de Parme. Au Cardinal de ſaint Clement. Au Cardinal de Maſcon, qui eſt du royaume.

Item ſix pareilles letres cloſes non ſubſcriptes contenant ſemblablement credence.

CHarles par la grace de Dieu Roy de France à tous ceulx qui ces preſentes letres verront ſalut. Savoir faiſons que nous confians entierement des grans ſens, literature, loiaulté, preeudommie, experience, & bonne conduite de noſtre cher & feal couſin & Conſeiller Jehan d'Amboiſe Eveſque & Duc de Langres Per de France noſtre Lieutenant general en nos pays, duchié & comtez de Bourgogne & marches d environ, & à preſent l'un de nos Orateurs & Ambaſſadeurs en Court de Romme & autres parties d'Italie, icelui avons fait, conſtitué, eſtably, & ordonné, faiſons, conſtituons, eſtabliſſons, & ordonnons noſtre procureur general en ladite Court de Romme, & lui avons donné & donnons pouvoir, auctorité, & mandement eſpecial de illec doreſnavant tant qu'il nous plaira procurer, pourſuir, & conduire les beſongnes & affaires de nous, nos royaume, pays & ſeigneuries, & y faire & és circonſtances & dependences comme nous meſmes ferions pourrions en noſtre perſonne, & avec ce de ſubſtituer pour & ou lieu de lui, ſe il voit eſtre expedient, & que beſoing ſoit, aucun notable perſonnaige

à nous ſeur & feable pour & en ſon abſence procurer, pour faire & conduire noſdites beſongnes & affaires comme noſtredit couſin & Conſeiller, jaçoit ce toutes voyes que par avanture les choſes requiſſent ou puiſſent requerir pouvoir & mandement plus eſpecial. En temoing de ce nous avons ſigné ces preſentes de noſtre main, & à icelles fait mettre noſtre ſeel. Donné à Paris le xxi. jour de Juillet l'an de grace mil cccc. quatre vins & quatre, & de noſtre regne le premier. Ainſi ſigné. Par le Roy en ſon Conſeil, Monſ. le Duc d'Orleans, le Comte de Dunois, Vous, les Eveſques d'Alby & de Lombez, les Sires de Torcy, de Richebourg, d'Argenton, du Lau, de Montmoranci, de Vaten, & de Chaſtelaſcher, Meſſire Pierre Doriole Preſident des Comptes, M. Gacien Faure tiers Preſident de Tholoſe, M. Guillaume Dauvet, Charles de la Vernade, Pierre de Sacierges, & Eſtienne Paſcal Maiſtres des requeſtes, & autres preſents. Charles. E. Petit.

INDEX.

A

ABBATES non vendant obedientias. 68.
Abbati conceſſus uſus mitræ &c. 421.
Abſolutio pœnitentis quomodo facienda. 40.
Abuſus. 115.
Achadenſis Epiſcopus. 429.
Acidioſus dicitur triſtis. 39.
Actionarii Eccleſiæ Romanæ. 121.
Adalandus Archiepiſcopus Tutonenſis. 169.
Adamantius Abba. 58.
Adefonſus Rex Hiſpaniæ. 61.
Adelais Regina. 310.
Adhericus Epiſcopus Aurelianenſis. 197.
Adrovarius Epiſcopus Aſturicenſis. 58.
Adulfus Epiſcopus Palliarenſis. 55.
Adulteram Preſbyter in domo ſua non retineat. 24.
Adulterium ſi Preſbyter perpetraverit. 34.
Ægidius Cardinalis. 364.
S. Ægidii monaſterium. 133. 349.
Æneas Sylvius. 525.
Æneas Picolomineus Cardinalis. 557.
Æquilbrator Regis. 197.
Agnes neptis Patriarchæ Aquileienſis. 450.
Alamannus Cardinalis Piſanus. 347.
Alanus Dux Britanniæ. 204.
Alarinus Vailliacus. 468.
Alerinus de Carenciaco. 184.
Albericus Archiepiſcopus Remenſis 340.
Albericus Cornutus. 261.
Albertus Abbas Majoris monaſterii. 209. 216. 224. 225. 227.
Albertus Abbas S. Maximini. 218.
Albertus Archidiaconus Zagabrienſis. 417.
Albertus Archiepiſcopus Livoniæ & Pruſſiæ. 369.
Albertus de Albertis Cardinalis. 512.
Albertus Dux Auſtriæ. 510.
Albertus de Parma. 389. 391.
Alexandri II. bulla pro Epiſcopo Magalonenſi. 71.
Alexander IV. Papa. 405.
Alexander Rex Nougardiæ. 409.
Almodius Abbas Rothonenſis. 216. 225.
Aloviſus Archiepiſcopus Florentinus 512.
Alphonſus Cardinalis, 518.
Alphonſus Comes Pictavenſis. 449.
Alphonſus Rex Arragonum. 517. 533. 545.
Alphonſus Rex Caſtellæ.

453.

Alphonſus primogenitus Regis Caſtellæ. 445.
Altaria non vendantur. 67.
Altinenſe Concilium. 6.
Amadeus Dux Sabaudiæ. 512.
Amalricus Canonicus Remenſis. 220.
Amatus Comes Sabaudiæ. 377.
Amelia civitas. 382.
Ambianenſis communia. 318.
Ambianenſis Epiſcopus. 422.
Amentibus quæcunque ſunt pietatis conferantur. 44.
Ancyrani Concilii canon de his qui irrationabiliter verſantur. 31.
Andegaviæ conſuetudines. 343.
Andreas Donatus Dux Candiæ. 544.
Angelotus Cardinalis. 508
Angliæ Rex. 451. & ſeq. Non tenetur facere fidelitatem Papæ. 127.
Annatæ. 535.
Anſellus de Inſula. 310.
Anſelmus Archiepiſcopus Cantuarienſis. 134. & ſeq.
Anſelmus Epiſcopus Laudunenſis. 266. 270.
Antiochenus Patriarcha. 432.
Antiquitatis præcepta ſervanda. 110.
Antonius Cardinalis. 518.
Antonius de Columna Princeps Salernitanus. 508. 514.
S. Antonii Viennenſis corpus. 570.
Apanianus fundus. 122.
Apoſtoli omnes fuerunt quod fuit Petrus. 109.
Appellationes ab abuſu. 115.
Apporiata villa. 309.
Aquenſis Archiepiſcopus. 542.
Aquenſium rebellio. 422.
Aquileienſis Patriarcha. 51. 55.
Arauſicana civitas. 384.
Archimbaldus de Borbona. 378.
Ardicinus Cardinalis. 518.
Arelatenſis Comitis epiſtola ad Papam. 128.
Arlotus notarius Papæ. 401.
Arma Epiſcopi non ferant. 67.
Armenorum unio cum Eccleſia. 511.
Arnaldus Epiſcopus Cenomanenſis. 199.
Arnulphus Comes. 126.
Arnulphus dominus de Audenarda. 262.
Arnulphus Epiſcopus Auſonenſis. 63.
Arnulphus Epiſcopus Gerundenſis. 59.
Arnuſtus Archiepiſcopus Narbonenſis. 51.
Arramitio ſacramenti. 295. 311.
Artallus Epiſcopus Helenenſis. 72.
Aſtra non habent ſpiritus rationales. 5.
S. Athanaſii fides ſeu ſymbolum. 16. 21.
Atrium Eccleſiæ, in quo ſepeliuntur Chriſtiani. 24.
Atto Epiſcopus Auſonenſis. 59.
Avaro nihil ſceleſtius. 38
Audkarius Epiſcopus Lodovenſis. 56
Avenariarum Eccleſia. 204.

S. Auguſtinus Archiepiſcopus Anglorum. 131.
Auguſtodunenſis epiſcopatus. 571.
Aurelianenſium hominum franchiſiæ. 293.
Aurelianenſis conventus Epiſcoporum. 568.
Auſonenſis Eccleſia. 51.
Auſtriæ ducatus. 410. 456.
Auxitanenſis Archiepiſcopus. 428.
Aymericus Archiepiſcopus Narbonenſis. 59.
Azo Cardinalis. 69.

B.

Baccamaturris. 518.
Badenſis Marchio. 415.
Bairiacenſis Eccleſia. 216. 223.
Baldricus æquilibrator Regis. 197.
Balduinus de Aveſnis. 436. 469.
Balduinus Comes Flandriæ. 197.
Balduinus qui ſe dicebat Comitem Flandriæ. 263. 265. 363. 365.
Balduinus Dapifer. 199.
Balenæ lingua. 217.
Balthaſaris Coſſæ epiſtola ad Petrum de Luna. 97.
Bannalia. 474.
Bannus civitatis. 291.
Baptiſta de Sabellis. 516.
Baptiſma detur gratis. 68. in Paſchate & Pentecoſte. 21.
Barba tondenda. 42.
Barbaricus gladius. 56.
Barcinonenſe Concilium. 51.
Bartholomæus Abbas Majoris monaſterii. 210. 216. 218.
Bartholomæus Archiepiſcopus Mediolanenſis. 91.
Bartholomæus Archiepiſcopus Turonenſis. 197. & ſeq. 234.
Bartholomæus Camerarius. 336.
Bartholomæus de Hohemburc. 389. 398. 402.
Baſileenſe Concilium. 535.
Batacius vel Baccius Imperator Græcorum. 370. 388. 395. 397.
Bavariæ Dux. 456.
Belliſſimi Eccleſia. 197. 206.
Bellimontis abbatia. 186.
Belvacenſis communia. 302.
Belvacenſis Eccleſia. 124. Ei conceſſa electio Epiſcopi. 47. 49.
Beneficia eccleſiaſtica non debent eſſe hereditaria. 113. Non debent vendi. 67.
Beneficiarium jus. 24.
S. Benedicti regula. 16.
Benedictus Abbas Balneolenſis. 72.
Benedictus E. R. Archidiaconus. 64.
Benedictus Epiſcopus Nannetenſis. 214.
Benedicti Papæ XII. declaratio ſuper ſtatu monachorum nigrorum. 142.
Benedicto XIII. ſuadetur via ceſſionis. 97.
Benedictus Cardinalis. 69.
Beno Cardinalis. 69.
Berengarius Archiepiſcopus Tarraconenſis. 72.
Bermundus Abbas Montis-majoris. 128.
Bernardus Abbas Majoris

monaſterii. 214.
Bernardus de S. Aniano. 209. 234.
Bernardus Archiepiſcopus Toletanus. 129.
Bernardus electus Neapolitanus. 396.
Bernardus Epiſcopus Gerundenſis. 72.
Bernardus Neapolitanus. 375.
Bernardus de Rupeforti. 470.
Bernardus de Valle Guidonis. 205.
Bernardus de Ventadoro Capellanus Papæ 454. 470.
Berno Epiſcopus Catalaunenſis. 50.
Bertrandus Abbas Rivipullenſis. 72.
Blancha Regina Franciæ. 378. 406.
Bochardus de Malliaco. 340.
Boëmiæ Rex. 450. 489.
Bona Eccleſiarum non poſſunt poni in pignore pro militia ſæculari. 69. Sunt in manu Regis ſede vacante. 50.
Bona monaſteriorum quomodo alienanda. 68.
Bonifacius Epiſcopus Dignenſis. 416.
Bonifacius Marchio Montiſferrati. 174.
Bonvicinus Templarius cubicularius Papæ. 357. 361. 364.
Bonus ſenior Cardinalis. 69.
Boſo clericus Regis. 340.
Boyolus frater Minor. 363.
Bracharenſis Archiepiſcopus. 438.
Brand Epiſcopus Portuenſis. 518.
S. Briccius Epiſcopus Turonenſis. 172.
Brientii caſtellum. 220.
Britannia. 111. Semper fuit juris Gallici. 116.
Brunus Epiſcopus Segninus. 69.
Burchardus Epiſcopus Cameracenſis. 137.
Burdegalenſis Archiepiſcopus. 496.
Burdini epiſtola ad Henricum V. Imperatorem. 167.
Burellus de Agone. 402.
Burgenſis Eccleſia. 477.
Burſarum nomina rejecta. 114.

C.

Cælestinus IV. Papa. 356.
Cæſarius Archiepiſcopus Tarraconenſis. 57. 60.
Calvimontis caſtrum obſeſſum. 197.
Campania. 234. 240.
Candentis ferri judicium. 226. 242.
Campio conductitius. 321.
Canon Miſſæ. 21.
Canonicæ non vendantur. 67.
Capæ rotundæ & largæ prohibitæ Judæis. 407.
Capella Karoli M. 16. 17.
Capite cenſi. 291.
Capitales homines. 295. 310. 311.
Capitulare Theodulfi Epiſcopi Aurelianenſis. 21.
Caput pro capite. 289.
Cardinalium omnium ſigilla non imprimuntur in omnibus ſcripturis. 258.
Carrochium. 387.

Caſtellum Brientii. 210.
Caſtrum marinum. 515.
Caſtrum novum ſuper Ligerim. 315.
Caralla malefactorum ſunt Regis. 325.
Catalaunenſis Eccleſia. 476.
Cavallonius Abbas Rothonenſis. 224.
Cenomaniæ conſuetudines. 343.
Cenſuræ apoſtolicæ quomodo tolerandæ. 114.
Ceſſero. 56.
Ceſſio Epiſcopi infimi. 430.
Chaam. 293.
Cherchiacus. 393.
Chriſmate confirmare licet Preſbytero. 45.
Chriſtus Deus & homo. 49. Rex & ſacerdos. 47. Princeps paſtorum omnium. 108. Ejus deſcriptio. 20.
Ciconiacum. 236.
Cimiteria ſint libera. 68.
S. Clara moritur. 293.
Claudius de Dinteville Abbas Feritatis. 563. & ſeq.
Clauſura monialium. 420.
Clementis Papæ VI. declaratio ſuper ſtatu monachorum nigrorum. 152.
Clericorum ordinationes fiant gratis. 67.
Clerici Compendioſes. 309.
Cluniacenſis ordo. 134.
Coadjutorum uſus improbatus. 108. 112.
Coire cum uxore in die dominico. 41.
Cola de Sabellis. 516.
Colaphos quando dare liceat. 290.
Columba deſignat ſpiritum ſanctum. 20.
Columnenſes exagitati ab Eugenio IV. 506. 517.
Communiæ civitatum. 287.
Communio Euchariſtiæ non danda mortuo. 45.
Communionis formula. 46.
Communio orationis. 33.
Compendiæ congregatio. 47.
Compendienſis communia. 307. 314.
Conceptio B. Mariæ virginis. 118.
Conciliorum auctoritas. 536.
Concilium perfectum. 53. 56.
Concilium Attinenſe. 6. Barciconenſe. 51. Baſilienſe. 508 535. 568. Claromontanum Urbani II. 70. Innocentii II. 74. Conſtantienſe. 90. 568. Ferrarienſe. 509. Florentinum. 511. Forojulienſe. 13. Hildebranni. 230. Londinenſe. 77. Lugdunenſe. 371. Nemauſenſe. 72. Romanum ſub Gregorio V. 62. Sub Gregorio VII. 69. Senenſe. 568. Toletanum IV. 61. Trecenſe. 350 Turonenſe. 84.
Concilium Regis Caroli. 106.
Concordata. 113. 115. 117.
Concordata inter Sixtum IV. & Ludovicum XI. Regem Francorum. 159.
Confeſſio peccatorum quando facienda. 36. & ſeq.
Confiteri peccata ſua non eſt erubeſcendum. 39.
Confirmare chriſmate licet Preſbytero. 45.
Conanus Comes minoris Britanniæ. 221.

Cono Cardinalis. 69.
Conradus Abbas Wetting-
henſis. 463.
Conſanguinitatis gradus ſep-
tem. 68.
Conſecrationes Eccleſiarum
fiant gratis. 67.
Conſuetudines Andegaviæ &
Cenomaniæ. 343.
Continentia impoſita ſacerdo-
tibus Chriſtianorum. 35.
Cordubenſis Epiſcopus fac-
tus Archiepiſcopus Tole-
tanus. 460. & ſeq.
Cornutæ. 551.
Corradus filius Frederici Rex
Siciliæ. 388. 394. & ſeqq.
Corradus Præpoſitus War-
macienſis. 437.
Creditio de pane & vino. 294.
310.
Cremare domum. 41.
Cremona hypothecata. 517.
Crimina capitalia publicè de-
flenda. 26.
Crucefignati. 449. 482.
Culmenſis Epiſcopus. 369.
Cunradus de Antiochia. 516.
Cuop. 324.
Curia coronata. 292.
Cypriani locus de æqualitate
Apoſtolorum. 109.

D.

DAlphinus Arverniæ
562. & ſeq.
Dalphinus Franciæ. 561.
Dapifer Regis. 303. 312.
318. 332.
Dativus judex. 66.
Decimæ ſunt pauperum ſti-
pendia. 22.
Dedicationes Eccleſiarum
fiant gratis. 67.
Defenſor Eccleſiæ. 170.
Deuſde Dux Ravennæ. 349.
& ſeq.
Dei deſcriptio. 19.
Delphinatus pertinet ad pri-
mogenitum Regis. 216.
Depalatum, id eſt publica-
tum. 24.
Depoſitionis Epiſcoporum
ſolemnia. 64.
Devolutiones improbatæ.
106. Earum lites judicibus
laicis commiſſæ. 115.
Diabolus dolet cùm peccator
confitetur ſua peccata. 37.
Diaconis impoſita continen-
tia. 35.
Diaconus ſi adulterium com-
miſerit. 34.
Didacus Epiſcopus Conchen-
ſis. 91.
Didacus Epiſcopus Portuca-
lenſis. 58.
Digladiatus. 208.
Diſciplina collapſa reſtituen-
da 105.
Diſpenſatio ſuper defectu na-
talium. 425. 427.
Diſpenſatio tenendi epiſco-
patum cum abbatia 423.
Diſpenſatio pro matrimonio
conſummato. 407.
Divinitatis natura. 19.
Dolenſe Parlamentum. 166.
Dominicus Capranica Cardi-
nalis 507.
Dominicus Epiſcopus Nu-
mentinus. 58.
Domum cremare. 41.
Droco de Melloto. 329.
Droco de Petrafonte. 310.
Drudus. 208. & ſeq.
Duillacus villa. 287.

Dumblanenſis Epiſcopus. 442.

E.

EADMUNDUS filius Regis Angliæ. 390.
Ebrardus Abbas Majoris monaſterii. 204.
Eccleſia non debet eſſe tributaria. 53.
Eccleſiarum conſecrationes fiant gratis. 67.
Eccleſiæ non vendantur. 67.
Eccleſiarum bona non poſſunt poni in pignore pro militia ſæculari. 69.
Eccleſiarum violatores excommunicantur. 351.
Eccleſiæ facultates ſunt in manu Regis ſede vacante. 50.
Eccleſiæ matrices. 81.
Electio conceſſa Eccleſiæ Belvacenſi. 49.
S. Emeranni monaſterium. 465.
Emericus Archiepiſcopus Narbonenſis. 59.
Encius Rex filius Frederici. 354. 381.
Energumeni oleo ſancto perungi & ſanari. 44. 176.
Epiſcopus Græcum nomen eſt. 3.
Epiſcopos inter & Presbyteros nulla diſtinctio fuit tempore Apoſtolorum. 42.
Epiſcopus eligendus ſecundùm regulas. 49. Debet eſſe doctus & ſanctus. 2. Non debet eſſe fiſcalis. 53. nec arma ferre. 67.
Epiſcopus inutilis cedere juſſus. 465.
Epiſcoporum depoſitionis ſolemnia. 642
Epiſcopo extremam unctionem dare poteſt Presbyter. 42. 45.
Epiſcoporum Galliæ conventus. 105.
Eredulfus Epiſcopus Aurienſis. 58.
Ergadenſis Eccleſia. 442.
Ermegildus Epiſcopus Lucenſis. 58.
Ermengaudus Comes filius Borrelli. 61.
Ernaldus Epiſcopus Cenomanenſis. 199.
Eſtenſis Marchio. 510.
Euchariſtiæ communio non danda mortuo. 45.
Eudo de Blazono. 214.
Eudo frater Alani Ducis Britanniæ. 204.
Eudo frater Gaufredi Comitis Andegavenſis. 208.
Eveshamenſe monaſterium. 421.
Eugenii Papæ IV. vita. 506.
Euſebius Epiſcopus Andegavenſis. 234.
Exardeſcere per opera fornicationis. 35.
Excommunicatis non communicandum. 67.
Excommunicationis ferula. 63.
Excubiæ civitatis. 198.
Exedra Eccleſiæ. 24.
Expectativæ gratiæ improbatæ. 106. 112.
Extremæ unctionis ſolemnia. 43.

F.

FACULTATES Eccleſiæ ſunt in manu Regis ſede vacante. 50.

INDEX.

Familiæ Eccleſiarum. 290.
Faventia obſeſſa à Frederico. 354.
Feminæ non accedant ad altare cùm Miſſa celebratur. 23. Earum cohabitatio interdicta clericis. 22.
Femina fornicans cum femina. 32.
Fernandus Cômes Flandriæ. 249. 274.
Ferri candentis judicium. 226. 242.
Ferula excommunicationis. 61.
Fides Romanæ Eccleſiæ. 18.
Filium ſuum ſi mater occiderit. 40.
Finibus, locus in parrochia Remenſi. 47.
S. Firmini porta. 325.
Fiſcalis eſſe non debet Epiſcopus. 53.
Fiſtula in naribus. 170.
Flandriæ comitatus. 249.
Flaviana vallis. 349.
Florentini caſtrum. 381.
Fornicatio peccatum criminale. 473. Ejus varia genera. 23. 25.
Fornicationis in Eccleſia factæ pœnitentia. 33.
Forojulienſis ſynodus. 13.
Franchiſiæ hominum Aurelianenſium. 293.
S. Francici Eccleſia apud Aſiſium. 392.
Franciſcus Epiſcopus Ferrarienſis. 529.
Franciſcus Epiſcopus Melſienſis. 91.
Franciſcus de Sabellis. 516.
Franciſcus Sfortia Vicecomes. 517. 543.
Francorum leges. 217.
Fratrem odire. 41.
Fratribus duobus ſi quæ mulier nupſerit. 29.
Fredericus de Antiochia. 399.
Fredericus II. Imperator. 353. & ſeq. Redit in Apuliam. 380. Depoſitus. 372. Moritur. 381.
S. Fredeſvvidæ Eccleſia. 141.
Friburgenſes Comites. 491.
Fruianus Epiſcopus Auſonenſis. 63.
Fulco Comes Vindocinenſis. 235.
Fulcodus Abbas Bonevallenſis. 218.
Fulradus Archipreſbyter. 120.
Furari aliquid de Eccleſia. 41.
Furti pœnitentia. 30.

G.

GALERANNUS Comes Mellenti. 138.
Gallicanæ Eccleſiæ libertates. 568.
Gallicanorum Epiſcoporum conventus. 105.
Galterus Conſtabularius. 199.
Gatianus Faure Præſes Toloſanus. 572. & ſeq.
Gualterius de Croceio. 454.
Gualterius Epiſcopus Albanenſis. 72.
Gualterus Graſſi Prior Rhodi. 91.
Galterius de Guiſtello. 273.
Galterus de Manuplello. 399.
Galterius de Ocra. 399.
Galterius de Orta. 389.

Gualterius de Sora. 362.
Gandenſis villa. 477. Communitas. 261.
Garinus Epiſcopus Silvanectenſis. 336.
Gaufridus de Arſilio. 319.
Gaufredus Comes Andegavenſis. 197. 207. 209. 212. 229.
Gaufredus Decanus Eccleſiæ Turonenſis. 218. 233.
Gaufredus Decanus S. Martini. 233.
Gaufridus Epiſcopus Pariſienſis. 131. 197.
Gaufredus de Meduana. 222.
Caufredus Martellus Comes Andegavenſis. 241.
Gaufridus Seneſcallus Nivernenſis. 329.
Gebehardus capellanus Papæ. 482.
Genua pertinet ad Regem Francorum. 542.
Georgius de Monte longo Patriarcha Aquileienſis. 385.
Georgius ſcriniarius. 350.
Gerardus Epiſcopus Agathenſis. 57.
Germaniæ clerus diffamatus de commixtione cum feminis. 325.
Germiniacus. 293.
Gervaſius Archiepiſcopus Remenſis. 211.
Giennenſis electus. 500.
Gilbertus Cognatus. 165.
Gilbertus Epiſcopus Nemauſenſis. 349. 351.
Gillebertus de S. Jacobo. 248.
Girardus Abbas S. Juliani Turonenſis. 241.
Gladius barbaricus. 56.
Glandeſſa fluviolus. 236.
Glaſguenſis Epiſcopus. 442.
Goderannus Camerarius. 197. 199.
Goffredus Cardinalis. 364. 383.
Goffridus Epiſcopus Pariſienſis. 131. 197.
Gorhafredus Epiſcopus Magalonenſis. 70. 72.
Gothiæ fines. 349.
Gormarus Epiſcopus Auſonenſis. 52. 55.
Gottifredus de Præferatis Epiſcopus Bethleemitanus. 364.
Græci traditionem Apoſtolorum imirantur. 44. Eorum legatio ad Papam. 355. 397.
Grandimontenſes. 486.
Gregorius Cardinalis. 257.
S. Gregorii liber de regula paſtorali. 1. 5.
Gregorius V. Papa. 62.
Gregorii VII. epiſtolæ. 123.
Gregorii VIII. epiſtolæ ad Henricum V. Imperatorem. 167.
Gregorii Papæ IX. obitus. 355.
Guadaldus invaſor Eccleſiæ Auſonenſis. 63.
Guarinus Archidiaconus Ambianenſis. 324.
Guarinus Epiſcopus. 204.
Guaſtinenſis ſilva. 229. & ſeq.
Gubernæſſa fluviolus. 239.
Guerra Laudunenſis Eccleſiæ. 305.
Guibertus Archiepiſcopus Ravennas. 69.
Guibilinus Archiepiſcopus Arelatenſis. 129.

Guido Abbas Pontilevenſis. 218.
Guido Buticularius. 307. 310. 318.
Guido Cardinalis. 257.
Guido de Caſtellione dominus S. Aniani. 447.
Guido Comes S. Pauli. 444.
Guido de Dampetra. 280. 283.
Guido Epiſcopus Ambianenſis. 197.
Guido Epiſcopus Belvacenſis. 124.
Guido Epiſcopus Præneſtinus. 257.
Guido de Lavalle. 202. 206.
Guigo Epiſcopus Gerundenſis. 54. 57.
Guillelmus Abbas Montis-majoris. 128.
Guillelmus Archiepiſcopus Bituricenſis. 91.
Guillelmus Cardinalis. 358. 400. 404.
Guillelmus Comes Nivernenſis. 199.
Guillelmus de Dampetra Comes Flandriæ. 274. 277. 279. 280. 283.
Guillelmus Dauver. 572.
Guillelmus Epiſcopus Sabinenſis. 364. 369. 383.
Guillelmus Goietus. 210. & ſeq.
Guillelmus Rex Alamanniæ. 384. 396.
Guimera Epiſcopus Carcaſſonenſis. 56.
S. Guingualoeus. 199. 210. & ſeqq.
Guiſcelinus capellanus Regis. 235.
Gundiſſalvus Epiſcopus Legionenſis. 58.
Gunterius Epiſcopus Magalonenſis. 56.

H.

HADEBERTUS. Epiſcopus Silvanectenſis. 50.
Hadriani Papæ. I. epiſtola ad Fulradum. 120.
Haduiſa Duciſſa Britanniæ. 204.
Haimo Vicecomes. 204.
Hebernus Archiepiſcopus Turonenſis. 169.
Helias de Bourdeille Cardinalis 159.
Henricus Epiſcopus Conſtantienſis. 463.
Henricus Epiſcopus Culmenſis. 479.
Henricus Epiſcopus Feltrenſis. 91.
Henricus Epiſcopus Leodienſis. 126.
Henricus pœnitentiarius Papæ. 423.
Henricus Rex Francorum. 234.
Herbertus Comes. 241.
Herefordenſis Epiſcopus. 391.
Heremitæ S. Guillelmi. 446.
Hermannus Marchio de Baden. 410.
Hermannus Comes de Beiburch. 463.
Herveus de Breviardo. 198.
Herveus de Martiniaco. 219.
Herveus monachus quondam Vicecomes. 235.
S. Hilarius Epiſcopus Pictavienſis. 123. Latinè vertit Origenem.

Origenem. 5. Ejus admonitio ad Epiſcopos. 2. Ejus Eccleſia. 123. 449.
Hilarius de Lomberciaco. 470.
Hildebertus Epiſcopus Cenomanenſis. 102.
Hildebertus de Lavarzino. 209.
Hildeboldus Epiſcopus Sueſſionenſis. 50.
Hildebrannus vicarius Papæ. 230.
Hildricus Epiſcopus Leodienſis. 170.
Hilgodus Epiſcopus Sueſſionenſis. 228.
Hincmari Archiepiſcopi Remenſis epiſtola ad Ludovicum Regem. 47.
Hiſpanica peregrinatio. 76.
Homicidarum pœnitentia. 27.
Homines capitales. 295. 310.
Homines proprii. 317.
Honoratus electus Epiſcopus Belvacenſis à Rege. 50.
Honorii Papæ III. bulla pro negotio Flandriæ. 254.
S. Honorina de Confluentio. 131.
Hoſpitale Romanum conceſſum monaſterio S. Dionyſii. 120.
Hoſpitale Theutonicorum. 458.
Hoſtes communiæ. 333.
Hoſtibus nihil tradi debet. 311.
Hubertus Vicecomes Cenomanenſis. 199.
Hugo Abbas Dunienſis. 217.
Hugo de Ambaziaco. 241.
Hugo Archipræſul ſummus Cancellarius. 240.
Hugo de Atheiis. 261.
Hugo Cardinalis. 367. 384. 488. 504.
Hugo de S. Caro Cardinalis. 405.
Hugo Comes Mellendis. 198.
Hugo Comes Turonenſis. 236.
Hugo Comes S. Pauli. 447.
Hugo Epiſcopus Oſtienſis. 257.
Hugo Epiſcopus Peneſtrinenſis. 518.
Hugo de Puteolo. 198.
Hugo de Roceto. 197. 206.
Hugo Theſaurarius Eccleſiæ Turonenſis. 218.
Humilitate homines angelis adæquantur. 39.

I.

S. Jacobus non venit in Hiſpaniam. 59. 61.
Jacobus Archiepiſcopus Turonenſis. 95.
Jacobus Comes Lavaniæ. 405.
Jacobus electus Pennenſis. 91.
S. Jacobi Scotorum Abbas. 433.
Janua pertinet ad Regem Francorum. 542.
Ictarius Epiſcopus Vivarienſis. 350.
Idalcarius Epiſcopus Autoſſiodorenſis. 51.
Ignis purgatorius. 40.
Ignitum judicium. 242.
Imperitus non ordinetur Epiſcopus. 4.

Impuritatem ſi quis ſolus fecerit cum ſe ipſo. 33.
Incendiarii. 325.
Inceſti inquirendi. 25. 29.
Indulgentia 40. dierum. 243.
Inebriare alios cauſa lætitiæ. 41.
Infantes expoſiti ad januam monialium. 413.
Infirmis quomodo danda pœnitentia. 42.
Infirmorum unctio. 41. 43. 45.
Ingelgerius Comes Andegavenſis. 169. 185.
Ingenulphus magiſter pincerna. 197.
Ingilvvinus Epiſcopus Pariſienſis. 50.
Innocentii Papæ IV. vita. 353. Epiſtolæ. 407.
Innocentii Papæ VI. declaratio ſuper ſtatu monachorum nigrorum. 155.
Innocentii VIII. breve adversùs ſanctionem pragmaticam. 158.
Inquiſitores hæreticæ pravitatis. 415. 423.
Interdicta improbata. 106. Eis modus adhibitus. 114.
Inveſtituræ Eccleſiarum. 135.
Invidiæ mordacitas. 35.
Joanna Comitiſſa Flandriæ. 250. 273.
Joannes Abbas S. Juliani Turonenſis. 242.
Joannes Abbas S. Melanii. 225.
Joannes Abbas Vallis olei. 501.
Joannes Archiepiſcopus Rigenſis. 91.
Joannes Achiepiſcopus Spoletanus. 493
Joannes Archipreſbyter de ſancta Cæcilia. 69.
Joannes Archipreſbyter de ſancto Sebaſtiano. 69.
Joannes de Aveſnis Comes Hayponiæ. 274. 278. 280. 283. 436. 469.
Joannes Caſtelerenſis. 532.
Joannes Camerarius. 344.
Joannes Campiſius. 559.
Joannes Cardinalis. 71. 133. 257. 488. 493. 518.
Joannes de Carvajal electus Placentinus. 518.
Joannes de Caſtellione Comes S. Pauli. 444.
Joannes Comes Burgundiæ. 424.
Joannes de Dampetra. 280. 283.
Joannes de Plano Carpini Archiepiſcopus Antenacenſis. 369.
Joannes primogenitus Comitis S. Pauli. 447.
Joannes Decanus Carnotenſis Epiſcopus Mindonienſis. 413.
Joannes Dux & Daturus Ravennæ. 350.
Joannes Epiſcopus Gebennenſis. 91.
Joannes Epiſcopus Liqueſeldenſis. 92.
Joannes Epiſcopus Mobicenſis. 92.
Joannes Epiſcopus Pacenſis. 91.
Joannes Epiſcopus Portuenſis. 69.
Joannes Epiſcopus Prænestinus. 354.
Joannes Epiſcopus Tuſcula-

nus. 69.
Joannes Gaietanus Cardinalis. 364.
Joannes Imperator C P. 509.
Joannes Jofredi Cardinalis. 158. 160.
Joannes de Lyſura. 537. & ſeq.
Joannes monachus S. Sabæ. 14. 16.
Joannes Moniſſart Epiſcopus Tornacenſis. 5 6. & ſeq.
Joannes de Nigella Caſtellanus Brugenſis. 250.
Joannis Papæ VIII. geſta. 349.
Joannes XIV. Papa. 57.
Joannes Papa XXIII. renuntiat papatui. 97.
Joannes de Parmeno Generalis Minorum. 370.
Joannes Patriarcha C P. 91.
Joannes Præfectus & Comes palatii. 66.
Joannes Raolin. 561. & ſeq.
Joannes de Riencort. 422.
Joannes Roman. 425.
Joannes de Toleto Cardinalis. 364.
Joannes de Turre cremata Cardinalis. 512.
Joannes Vaivoda Hungariæ. 326. 531.
Joannes Vitelleſcus. 547.
Jordanus de Columna. 5 6.
Jordanus Epiſcopus Sabinenſis. 5 8.
S. Joſephi feſtum. 347.
Ipiæ forœricia. 263.
Ira odium generat. 41.
Irrationabiliter verſari. 31.
Iſembardus Abbas Bleſenſis. 218.
Iſemburgis Regina Franciæ. 245.
Iterius de Tociaco Vicecomes Altiſiodorenſis. 328.
Judæi portant capas rotundas & largas. 407. Eorum ſacerdotibus uxores conceſſæ. 35. Eorum uſuræ. 327.
Judex dativus. 66.
Judicium divinum. 288.
Judicium ignitum. 226. 242.
Jugum ſervitutis. 293.
S. Juliani Turonenſis Eccleſia. 235. 243.
Juliota Comitiſſa Andegavenſis. 197.
Juniores. 303.
Ivo Epiſcopus Carnotenſis. 131.
Ivo Epiſcopus Sagienſis. 197. 207.
Juramenta injuſta & illicita ſolvenda. 126. 129. 453.
Jurare ſuper ſancta. 311. 317.
Jurati pacis. 289.
Jus beneficiarium. 24.

K.

Karolus Comes Andegaviæ. 390.
Karolus M. Imperator. 16.
Karolus VIII. Rex Francorum. 563.
Karoli Regis Concilium. 106

L.

Laici non accedant ad miniſterium altaris. 35. Eorum eſt Eccleſiam tueri. 136.

Lambertus de Stipite Prior de Bertanga. 91.
Lanfrancus, Archiepiſcopus Cantuarienſis. 128.
Lantgravius Turingiæ. 245. Electus Rex Romanorum. 375.
Lanzelinus. 124.
Laudunenſis communia. 287.
Lavoniæ ac Pruſſiæ Archiepiſcopus. 478.
Laurentius Cantor Eccleſiæ Romanæ. 69.
Leander Epiſcopus Hiſpalenſis. 45.
Leges Francorum. 217.
Lemovicenſis electus. 408.
Leo Abbas S. Ægidii. 349.
Leo Cardinalis. 257.
Leo monachus montis Oliveti. 16.
Leonis monaſterium. 120.
Leo III. Papa. 14. Ejus epiſtola ad Karolum M. 17. Symbolum. 18.
Leodienſes Canonici. 482.
Leodienſis electus. 440. 494.
Letardus Abbas Beccenſis. 138. & ſeqq.
Letovia. 169.
Libertates Eccleſiæ Gallicanæ. 568.
Libra argentea ſolvenda Eccleſiæ Narbonenſi. 52. 54.
Lichefeldenſis villa. 132.
Licinianus Epiſcopus Carthaginenſis. 1.
Lingua balenæ. 227.
Liuinus Epiſcopus Maſſilienſis. 350.
Livoniæ Archiepiſcopus. 426. 453.
Liſorius de Ambazio. 234. 245.
Lomania Vicecomes. 418. & ſeq.
Londinenſe Concilium. 77.
Loſdunenſis pagus. 196.
Lucacenſe caſtrum. 232.
Lucidus Cardinalis. 518.
Ludovicus de Ambaſia Epiſcopus Albienſis. 158.
Ludovicus Cardinalis. 518.
Ludovicus de Choiſiaco. 310.
Ludovicus Gouffier. 572.
Ludovicus Pot Epiſcopus Tornacenſis. 567.
Ludovicus IV. Rex Francorum. 235.
Ludovicus VI. Rex Francorum. 137.
Ludovicus IX. Rex Francorum. 378. Proficiſcitur ad bellum ſacrum. 381. 406.
Ludovicus XI. Rex Francorum. 578.
Lugduni ſtudium generale. 368.
Lugdunenſis urbis Archipræſul 128.
Lugdunenſis electus. 391. 407.
Lugdunenſe Concilium. 371.
Lupus, morbi genus. 170.
S. Lupus Epiſcopus Andegavenſis. 169.

M.

S. Macræ martyrium. 47.
S. Macuti Eccleſia. 195
Magalonenſis Epiſcopus 407. 466. & ſeq.
Magduni præpoſitura. 293.
Magenarius Abbas S. Dionyſii. 110.
Maino de Filgeriis. 227.

Mainoldus Epiſcopus Cenomanenſis. 169.
Majoris monaſterii dedicatio. 214.
Maleficium bibere. 41.
Mallum Vicecomitis. 330.
Mandatorum Papæ formulæ. 106.
Manfredus capellanus Papæ. 502.
Manfredus Marchio de Carrecto. 366.
Manfredus Princeps Tarentinus. 399. & ſeqq.
Manumiſſio hominum Aurelianenſium. 293.
Manus mortua. 290. 313.
Marchio de Baden. 455.
Margarita Comitiſſa Flandriæ. 274. 281.
Marinus R. E. Vicecancellarius. 488.
Maritus uxorem adulteram relinquens non poteſt aliam ducere. 29.
Marquardus de Thurz. 437.
S. Martini Turonenſis miracula. 169.
S. Martini Turonenſis Eccleſia. 430.
Marinus Epiſcopus Attrabatenſis. 93.
Martini Papæ V. electio. 90.
Martyrium S. Macræ. 47.
Maſculorum concubitores. 33.
Mater ſi filium ſuum occiderit. 40.
Matildis Comitiſſa Nivernenſis. 318.
Matrices Eccleſiæ. 83.
Matrimonia prohibita infra ſeptimum gradum. 68.
Matthæus Camerarius. 307. 318.
Matthæus Conſtabularius. 336.
Matthæus Gueſpin. 455.
Maurus Abbas S. Sabbæ. 69.
S. Maximi cellula. 238.
Moldenſis Epiſcopus. 443.
Meledunum. 276.
Melodunenſis Epiſcoporum conventus. 105.
Meliſſent relicta Principis Antiocheni. 476.
Mellenri communia. 340.
S. Mellonis de Ponte Iſaræ Eccleſia. 130.
Membrum pro membro. 289.
Mercata non fiant diebus dominicis. 68.
Metenſis Eccleſia Rotundæ. 475.
Michael Epiſcopus Andegavenſis. 243.
Militia Romana. 65.
Mina Silvanectenſis. 314.
Minorum fratrum magna gratia apud Innocentium IV. Papam. 383.
Miracula S. Martini. 169.
Miſiæ & neceſſitates villæ. 301.
Miſnenſis Epiſcopus. 489.
Moliſmenſe monaſterium. 420.
Mollities damnata. 33.
Monachatus votum. 41.
Monachorum ſtatus à ſæculo diviſus. 133.
Monachi proprium non habeant. 68.
Monachi Compendienſes. 309.
Monachi nigri. 142.
Monialium clauſura. 420.

Quando eis licitum egredi. 492.
Mons Caſſinus. 401.
Montisferrati Marchio. 174.
Montis Hildulfi Eccleſia. 229.
Montiſpeſſulani Eccleſia S. Petri. 88.
Mordacitas invidiæ. 35.
Morticina manducare. 41.
Mortua manus. 290. 313.
Mortuorum ſepulchra violare. 41.
Mulieres non accedant ad altare cùm Miſſa celebratur. 23.
Mulierum contactus vitandus Epiſcopis. 4.
Mulierum cohabitatio interdicta clericis. 12.
Mulier quæ partum ſuum necat. 40.
Mulierum vari a peccata & variæ pœnitentiæ 28. & ſeqq.

N.

NÆNIÆ Origenis. 5.
Nantigiſus Epiſcopus Urgellitanus. 54. 57.
Narbonenſis Eccleſia. 52.
Natura divinitatis. 19.
Naulenſis Epiſcopus. 486.
Nemoſum. 316.
Neophyti. 427.
Nicolaus Archiepiſcopus Gneſnenſis. 91.
Nicolaus Comes Lavaniæ. 403.
Nicolaus de Curbio Epiſcopus Aſſiſinatenſis. 353. 364. 387. 404.
Nicolaus Epiſcopus Aquenſis. 91.
Nicolaus Epiſcopus Bathonienſis. 92.
Nicolaus Epiſcopus Noviomenſis. 266. 270.
Nicolaus Epiſcopus Reginus. 358.
Nicolaus Epiſcopus Tuſculanus. 257.
Nicolaus de Fontanis Epiſcopus Cameracenſis. 480.
Nicolai Papæ II. decreta. 67.
Nicolai Papæ V. electio. 554.
Nicolaus Piccininus. 510.
Nicolaus de Tolentino canonizatus. 547. 227.
Nicolaus Vicecomes. 235.
Nomina recitantur in canone Miſſæ. 21.
Nongentus Abbas S. Remigii Remenſis. 540.
Nonnus. 198.
Notitia veriſimilis. 114.
Notkerus Epiſcopus Leodienſis. 66.
Noviomenſis communia. 298.

O.

OBEDIENTIÆ non vendantur. 58.
Oblationarius Romanæ Eccleſiæ. 64.
Oblationes Miſſarum non comperunt laicis. 68. Sunt pauperum ſtipendia. 21.
Obmureſcens ſubitò baptizari poteſt. 45.
Octavianus Cardinalis. 257. 364. 377. 385.
Odire fratrem. 41.
Oddo de Hohemburch. 405.

Odo Abbas S. Dionyſii. 310.
Odo Archiepiſcopus Auxitanus. 63.
Odo de Caſtro Radulfi Cardinalis. 405.
Odo frater Regis Francorum. 207. & ſeq.
Odo Epiſcopus Tuſculanus. 273. 274. 280.
Oliveti montis monachi. 14. 17.
Onas filius Juda à Deo percuſſus. 33.
Orator debet eſſe famelicus. 519.
Ordinationes clericorum fiant gratis. 67. A Simoniacis factæ ſunt nullæ. 68.
Origenis nænia. 5.
Oringia civitas. 384.
Ornatus Epiſcopus Lamicenſis 58.
Oſilienſis Epiſcopus. 504.
Otbrandus Abbas S. Albini. 124.
Otto Epiſcopus Portuenſis. 354. 360. 381.
Otto Epiſcopus Tuſculanus. 367. 381.
Otto III. Imperator. 61.
Ottobonus Cardinalis. 388. 391.

P.

Pacis jurati. 289.
Paganus de Beſtiſiaco. 300.
Palatium Compendii 310.
Pallianenſe monaſterium. 458.
Palma percutere. 288. 319.
Pandulphus de Malateſtis Archidiaconus Bononienſis. 91.
Pandulphus de Subura. 422.
Panifici. 299.
Pannifici. 304.
Papa non debet in alienum gregem incurrere. 106.
Pariſienſis univerſitas. 542.
Parlamentum Dolenſe. 166.
Parmenſis civitas. 378. & ſeq.
Partum ſuum ſi mulier necaverit. 40.
Pasce oves meas quomodo intelligendum 109.
Paſchalis Epiſcopus Amerinus. 350.
Paſſagium ultramarinum. 449.
Paſſio ſanctionis pragmaticæ. 160.
Patavienſis Epiſcopus. 434. 465. & ſeqq.
S Paterniani Eccleſia. 387.
Patronorum laicorum jura. 114.
Paulinus Patriarcha Aquileienſis. 6.
Paulus Papa IV. laudatus. 106.
Peccata mortalia ſunt octo. 36. & ſeq. Publicè deflenda. 26.
Peccata minora. 41.
Peculiare feminarum. 287.
Pecuniam eccleſiaſticam furari. 41.
Pecunia collecta in Anglia mittitur ad Papam. 128.
Pedagia nova vetita. 83.
Pelagius Epiſcopus Albanenſis 257.
Penſiones ſuper beneficiis improbatæ. 106. 114. & ſeq.
Peregrinatio Hiſpanica. 78.
Perjurium parvum. 41.

Perjurii pœnitentia. 30.
S. Perpetuus Epiſcopus Turonenſis. 169.
Petro præcipua quædam poteſtas attributa. 107.
S. Petri vivi Eccleſia. 317. 331.
P. Comes Sabaudiæ. 391.
Petrus Abbas Anianenſis. 70.
Petrus Abbas Cuxanenſis. 72.
Petrus Archipreſbyter de porta Latina. 69.
Petrus Barbo Cardinalis. 513.
Petrus de Barro Cardinalis. 364. 388.
Petrus Capocii Cardinalis. 364. 396.
Petrus Cardinalis Bibliothecarius. 124.
Petrus Cardinalis S. Georgii. 437. 444. 475. 400. 482. 488.
Petrus Cardinalis. 252. 488.
Petrus Comes Nivernenſis. 326.
Petrus de Corcon. 329.
Petrus Doriole. 572. & *ſeqq.*
Petrus Epiſcopus Barcinonenſis. 59.
Petrus Epiſcopus Magalonenſis. 467.
Petrus martyr ordinis Prædicatorum. 391.
Petrus de Sacierges. 572. & *ſeqq.*
Petrus de Sabaudia. 473.
Petrus Scriniarius Eccleſiæ Romanæ. 65.
Petrus de Vineis. 361. & *ſeq.* 404.
Philippus procurator Eccleſiæ Salzeburgenſis. 424.
Philippus I. Rex Francorum. 197. 234.
Philippus Aug. Rex Francorum. 116. 245.
Philippus dominus Giemi. 329.
Philippus Epiſcopus Zagabrienſis. 417.
Philippus de Mendalia Archidiaconus Penetenſis. 91.
Philippus Maria Dux Mediolani. 516. 533.
Philippus Vicecomes de Placentia. 363.
Pictor plus æſtimatur quàm inanimata pictura. 3.
Pii Papæ V. breve ædversùs Gilbertum Cognatum. 165.
Pincerna. 197.
Piſcatores forenſes. 294. 310.
Piſces mittere ad Regem. 303.
Piſtillo fidei tundenda mens, 49.
Plovacenſis Epiſcopus. 439.
Pleskovvenſis epiſcopatus erectio. 439.
Pœnitentia medicina animæ. 36. Ejus modus. 25. Varia genera. 33. 40. & *ſeq.*
Pœnitentiam ſi quis in infirmitate quærit. 41. & *ſeq.*
Pœnitentiæ longa ſpatia non requirit Deus. 46.
Pœnitentia publica. 32.
Pœnitentia pueris neceſſaria 45.
Pœnitentiale. 40.
Pœnitentiæ fratres. 430.
Penitencellius Pariſienſis. 345.
Pollutio in ſomno. 41.
Pontenſis Eccleſia. 214.
Pontiſaræ Eccleſia. 130. & *ſeq.*

Pontificum auctoritas ſacra. 48.
Portare ferrum calidum. 242.
S. Portiani villa. 426.
Porticus Eccleſiæ. 24.
Præventiones curiæ Romanæ. 106. 112.
Pragmatica ſanctio. 113. 158. 160.
Preſbyteri ſunt ſecundi Epiſcopi. 45. Inter eos & Epiſcopos nullum diſcrimen tempore Apoſtolorum. 42. Poſſunt confirmare chriſmate. 45. & dare extremam unctionem Epiſcopo. 42. 45. Caritatem inter ſe habere debent. 35. Diebus dominicis prædicent ad plebem. 23. A quibus vitiis abſtinere debent. 35. & *ſeq.*
Preſbyter ſi adulterium perpetraverit. 34.
Preſbyteri conjugati. 67.
Preſbyter falſus. 130.
Probinus Preſbyter. 5.
Proſper de Columna Cardinalis. 513.
Provincia. 111. Pertinebat ad Regem Francorum ante concordata. 116.
Pruſſiæ Archiepiſcopus. 409. 427. 433. 459.
Pruvinenſe cœnobium S. Damiani. 413.
Pueris pœnitentia neceſſaria 45.
Pugno percutere. 288. 319.
Purgare ſe ſacramento. 289.
Purgatorius ignis. 40.

Q.

Quiriacus Epiſcopus Nannetenſis. 214. 223. 226.

R.

Radbertus Epiſcopus Valentinus. 310.
Radulfus Archiepiſcopus Turonenſis. 200.
Radulfus Chotardus. 200.
Radulfus Comes. 235.
Radulfus Conſtabularius. 307. 318.
Radulfus Dapifer. 197.
Radulfus Taxo. 227.
Rainaldus Epiſcopus de S. Maſloo. 226.
Rainaldus Epiſcopus Oſtienſis. 403. Papa. 405.
Rainaldus Theſaurarius S. Martini. 218.
Raimbertus de Solempuiaco. 329.
Rangerius Archiepiſcopus Rothomagenſis. 228.
Ratiſponenſis Epiſcopus. 434. 436.
Raymundus Comes Barcinonenſis. 63.
Raymundus Comes Provinciæ. 485.
Raymundus Comes Toloſæ. 405.
Raymundus Epiſcopus Toloſanus. 406.
Raymundus de Penaforti. 414.
Raynerius Cardinalis. 343.
Raynerius de Turre. 224.
Redemptio culparum. 289. 294. 310. 319.

Redemptio votorum. 419. 448 & ſeq.
Regalia Remenſis. 540.
Regreſſiones ad beneficia. 106.
Regula cancellariæ. 106. 114.
Remenſis Archiepiſcopus. 481.
S. Remigii Remenſis burgus. 540.
Renardus Epiſcopus Biterrenſis. 55. & ſeq.
Renatus Rex Siciliæ. 571.
Reſervationes improbatæ. 106 112.
Richardus Cardinalis. 72. 127. 365. 397.
Richardus Comes Carinthiæ. 189.
Richardus Epiſcopus Londonienſis 92.
Richardus de Monte nigro. 399.
Richerius Abbas S. Juliani. 241.
Riculfus Epiſcopus Helenenſis 57.
Robertus Abbas Cluniacenſis. 91.
Robertus Anglicus Cardinalis. 356
Robertus Archiepiſcopus Aquenſis. 551. 561.
Robertus Buticularius 336.
Robertus de Campania. 134.
Robertus Canonicus S. Victoris. 345.
Robertus Comes Attrebatenſis. 281.
Robertus Decanus S. Martini. 218.
Robertus Epiſcopus Anicienſis. 336.
Robertus Epiſcopus Attrebatenſis. 137.
Robertus Epiſcopus Coventranus. 132.
Robertus Epiſcopus Lingonenſis. 166. 170.
Robertus Gaguinus. 563. & ſeqq.
Robertus Oblationarius R. E. 64.
Robertus de Sablolio. 195.
Rodericus Archidiaconus Conchenſis. 461.
Rogerius de Bellomonte. 138.
Rogerius de Monte Gomerico. 127.
Romanæ Eccleſiæ fides. 15.
Romanus Cardinalis. 69. 157.
Romanus Pontifex ſummus in Eccleſia Dei. 106. 109. & ſeq.
Rorico notarius. 240.
Roſa aurea. 485.
Roſtagnus Archiepiſcopus Arelatenſis. 150. & ſeq.
Roſtagnus de Anceſune. 571.
Rothonenſes monachi. 216. 223.
Rotrodus Epiſcopus Ebroicenſis. 118. 140.
Rudeſindus Epiſcopus Dumienſis. 58.
Ruplemunde caſtrum. 285. & ſeq.
Ruteni more Græcorum viventes. 369.

S.

SABLOLIUM. 195. 199.
Sacerdos ſapiens medicus. 39.
Sacerdotum continentia. 35.
Sacerdotibus Judæorum

INDEX.

uxores conceſſæ. 35.
Sacerdotia non debent eſſe hereditaria. 113.
Sacramento ſe purgare. 289. 295.
Salemon de Lavarzino. 209.
Salzeburgenſis Eccleſia. 424.
Sancius Rex Portugalliæ. 374.
Sanſon Archiepiſcopus Remenſis. 310.
Sanctimonialem ſi quis corruperit. 32.
Sanctio pragmatica odioſa Romanis. 158. 160.
Sanctorum via. 209.
Sarraceni inundant Hiſpaniam. 55.
S. Saturnini Eccleſia. 127.
Scardonenſis Eccleſia. 493.
Semen in terram effundere grave peccatum. 33.
Senatus Romanus. 65.
Senenſes laudantur. 529.
Senonenſis communia. 316.
Sepultura fiat gratis. 24. 68.
Sepulchra mortuorum violare. 41.
Sergius Veſtararius. 122.
Servitutis abſolutio. 293.
Servus Dei Epiſcopus Gerundenſis. 55.
Sigebodus Archiepiſcopus Narbonenſis. 52. 351.
Sigemundus Epiſcopus. 50.
Sigilla omnium Cardinalium non imprimuntur in omnibus ſcripturis. 258.
Sigillare ad judicium ignitum. 242.
Sigiſmundus Imperator. 508. *& ſeq.*
Signaturæ ſimplices. 106. 115.
Signinus Epiſcopus. 491.
Sigo Abbas Salmurenſis. 218.
Simeon Epiſcopus Stragonienſis. 91.
Simon Abbas Bernenſis. 218.
Simon Comes Theatinus. 360.
Simoniaca hæreſis. 125.
Simulatio quandoque utilis eſt. 530.
Siſenandus Rex. 59.
Sinibaldus Cardinalis. 156.
Papa. 354.
Sodomitica libido. 128.
Sodomiticè ſi Preſbyter peccaverit 34.
Soherus Caſtellanus Gandavenſis. 250.
Solemniacenſis Abbas. 408.
Sonus pro congreganda communione. 313.
Spiritus ſanctus à patre & filio procedens. 15. 16. 19.
Spoletanenſis Eccleſia 493.
Staniſlaus Epiſcopus Cracovienſis. 392. 406.
Stephanus Abbas Cluniacenſis. 87.
Stephanus Archiepiſcopus Viennenſis. 74.
Stephanus Buricularius. 344.
Stephanus Cardinalis. 216. 257. 365. 441.
Stephanus Epiſcopus Sagienſis. 163. *& ſeqq.*
Stephanus frater Joannis Ducis Burgundiæ. 424.
Stephanus Rex Anglorum. 77.
Strigonienſis. Archiepiſcopus. 387.
Subdiaconis imperata con-

tinentia. 14.
Sueſſionenſis communia. 294.
Sueſſionenſis Epiſcopus. 468.
Superbia ruina omnium virtutum. 39.
Superintendens, id eſt Epiſcopus. 3.
Symbolum S. Athanaſii. 21.
Symbolum fidei Leonis III. Papæ. 18.
Synodus plena. 56.
Svvilemborch Comes. 411.

T.

TAGLEAMENTUM. 560.
Tallagiæ. 77.
Talliæ conſuetudinariæ. 291.
Tarraco civitas metropolitana. 58.
Tarraconenſis Archiepiſcopus. 454.
Tartari, gens amara. 369.
Eorum Regis legatio ad Papam. 397.
Tenitura. 300.
Tenſeriæ. 77.
Teodomerenſe caſtrum. 234.
Terricus Gaſeranni. 310.
Teſtis falſi pœnitentia. 30.
Teſtes ſynodales. 472.
Tebbaldus Archiepiſcopus Cantuarienſis. 77.
Tetbaldus Comes Bleſenſis. 209. 221. 235. Dapifer. 307. 318.
Thadæus de Sueſſa. 361.
Theadius tyrannus. 219.
Theodardus Archiepiſcopus Narbonenſis. 52.
Theodericus Abbas S. Albini. 234.
Theodoricus Archiepiſcopus Moguntinus. 539.
Theodoricus Epiſcopus Ambianenſis. 324.
Theodoricus Epiſcopus Barcinonenſis. 55.
Theodorus Scriniarius R. E. 121.
Theodulfus Epiſcopus Aurelianenſis. 21.
Theophania Abbatiſſa Bellimontis. 186.
Theotolo Archiepiſcopus Turonenſis. 236.
Theutonicorum hoſpitale. 458.
Thiara ſummi Pontificis. 540.
Thomas Abbas S. Mariæ Eboracenſis. 92.
Thomas Abbas S. Trudonis. 503.
Thomas Epiſcopus Bononienſis 518.
Thomas Patriarcha Hieroſolymitanus. 18.
Thomas de Sabaudia Comes Flandriæ. 266. 273. *& ſeq.* 386.
Thuamenſis Archiepiſcopus. 419.
Thianum. 560.
S. Tiberii cœnobium. 53. 56.
Tiburtina civitas obſeſſa. 396. 401.
Toletanum capitulum. 459.
Torciaci Eccleſiæ. 203.
Tornacenſis Eccleſia 422.
Tranenſis Archiepiſcopus. 389.
Trecenſe Concilium. 350.
Tregua Domini. 67.
Trinitatis explicatio. 91.

Digitized by Google

Triſtitia ſæculi generat mortem. 38.

Tudemundus Epiſcopus Salmanticenſis. 58.

Turoldus Epiſcopus Baiocenſis. 134.

Turonenſis caſtri communia. 300.

Turonenſis Eccleſia S. Martini. 431

V.

VADIMONIUM. 290. 300.

Valentinenſis comitatus. 564.

Vallis Flaviana. 349.

Vallis Guidonis. 199.

Valongia villa. 227.

Varliaci Eccleſia. 228.

Vavaſſores. 329.

Venatio interdicta Epiſcopis & clericis. 67.

Veneyſſini comitatus. 406.

Veſtararius. 122.

Via ſanctorum. 299.

Viaticum dandum infirmis. 41.

Viator Altiſſiodorenſis. 328.

Vicedominus Laudunenſis. 306.

Viceſima redditaum eccleſiaſticorum. 454.

Victoria civitas. 379.

Viennenſis villa. 434.

Vilerx Karoli M. 200. 201.

Violatores Eccleſiarum excommunicantur. 352.

Vir uxorem adulteram relinquens. 29.

Virga ſignum paſtoralitatis. 136.

Vironenſis Epiſcopus. 437.

Viterbium obſidetur à Frederico. 360.

Vitia principalia octo. 362

Vivianus Capellanus Papæ. 461.

Ulricus filius Ducis Carinthiæ. 450.

Umbertus Epiſcopus Præneſtinus. 69.

Unctio infirmorum. 41.

Ejus ſolemnia. 43.

Voluptates commendat rarior uſus. 532.

Votorum redemptio. 419. 448. & ſeq.

Urbanus II. Papa. 214.

Uſura vetita. 36. 41.

Uſuræ Judæorum. 327.

Uticenſis Epiſcopus 432.

Uxorum ducendarum libertas. 295. 311.

Uxor dimitti poteſt propter adulterium. 29.

Uxores conceſſæ ſacerdotibus Judæorum. 35.

Walerannus Camerarius. 197. 199.

Walbertus Epiſcopus Portuenſis. 350.

Warmacienſis Eccleſia. 475.

Warmacienſis electus. 437.

Warmia. 459.

Waſiæ terra. 285. & ſeq.

Wido Epiſcopus Belvacenſis. 124.

Wifredus Marchio Barcinonenſis. 51.

Wiliolfus Epiſcopus Tudenſis. 58.

Willelmus Abbas Beccenſis. 131.

Willelmus Abbas S Trudonis. 494. 503.

Willelmus Archiepiſcopus Rothomagenſis. 130. & ſeqq.

INDEX.

Willelmus Cardinalis. 364. 488.
Willelmus Comes Normannorum. 227.
Willelmus Epiſcopus Sabinenſis 488.
Willelmus Rex Anglorum. 127.
Willelmus Rex Romanorum. 445. 455.
Wiſlur, id eſt cuop. 324.
Witinghenſe monaſterium. 462.
Wiſadus Epiſcopus Urgelitanus. 59.
Wlgrinus Abbas S. Sergii. 234.

Y.

YOLA filia Regis Caſtellæ. 453.

Z.

ZAGABRIENSIS Eccleſia. 417.
Zamara civitas. 58.

ERRATA.

Pag. 41. *li.* 6. iraſcendo, parvæ
Pag. 61. *li.* 28. numero æræ
Pag. 209. *li* 19. carrucæ
Pag. 151 *in margine dele* Cod. 2670.
Pag. 475. *li.* 15. Georgii.

INDEX OPERUM
V. C. D. STEPHANI BALUZII,

Quæ proſtant apud eandem Bibliopolarum Societatem.

COnciliorum nova collectio, in quâ continentur plurima Concilia, nunc primùm in lucem edita ex antiquis Codicibus: *ſeu* Supplementum ad collectionem Conciliorum Labbei. *fol.* 1707. 15. *liv.*
Cartâ magnâ. 24. *liv.*
Innocentii III. Epiſtolæ emendatæ & illuſtratæ. *fol.* 2. *vol.*
Capitularia Regum Francorum, necnon Marculfi & aliorum Formulæ veteres; cum Notis. *fol.* 2. *vol.*
Concilia Galliæ Narbonenſis, nunc primùm edita, cum Notis. *in* 8. 4. *liv.*
Illuſtr. Domini P. de Marca, Archiep. Par. Diſſertationes de concordiâ Sacerdotii & Imperii, *ſeu* de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ. Noviſſima editio auctiùs illuſtrata. *fol.* 15. *liv.*
Cartâ magnâ. 24. *liv.*
—— Ejuſdem Marca Hiſpanica, ſive Limes Hiſpanicus, *hoc eſt*, geographica & hiſtorica deſcriptio Cataloniæ & Ruſcinonis; acceſsêre geſta veterum Comitum Barcinonenſium, Nicolai Specialis res Siculæ, &c. omnia nunc primùm edita. *fol.* 15. *liv.*
Cartâ magnâ. 24. *liv.*
—— Ejuſdem Diſſertationes tres, cum Notis & appendice actorum veterum. *in* 8. 3. *liv.*
—— Ejuſdem Opuſcula, nunc primùm in lucem edita *in* 8. 3. *liv.*

Vitæ Paparum Avenionenſium; *hoc eſt*, Hiſtoria Pontificum Romanorum qui in Galliâ ſederunt ab anno 1305. ad annum 1394. ſcripta ab auctoribus coætaneis; cum Notis. *in* 4. 2. *vol.* 14. *liv.*

S. Agobardi, Archiep. Lugdunenſis, Opera; necnon Leidradi & Amulonis, Archiepiſcopor. Lugdunenſium, Epiſtolæ & Opuſcula; cum Notis. *in* 8. 2. *vol.* 6. *liv.*

S. Cæſarii, Epiſcopi Arelatenſis, Homiliæ nunquam antehac editæ; cum Notis. *in* 8. 1. *liv.* 10. *ſ.*

Marii Mercatoris Opera; cum Notis. *in* 8. 3. *liv.*

Regionis, Abbatis Prumienſis, libri duo de Eccleſiaſticis diſciplinis, & Religione Chriſtianâ, &c. cum Notis. *in* 8. 4. *liv.*

Salviani Maſſilienſis, & Vincentii Lirinenſis Opera; cum Notis uberioribus. *in.* 8. III. *Editio.* 3. *liv.*

Vita Petri Caſtellani, magni Franciæ Eleemoſynarii, à Petro Gallandio ſcripta; cum Notis. *in* 8. 1. *liv.* 10. *ſ.*

Miſcellaneorum libri VII. *hoc eſt* collectio veterum Monumentorum. *in* 8. 7. *vol.* 28. *liv.*

—— *Veneunt tomi ſingulatim.* 4. *liv.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google